Franciscus Philelphus : Orationes.
Brescia, Britannico, June 18th 1488
Complete, 183 leaves
- Bibliography: Hain 12922, Klebs 403.2
IGI 3906, Goff P-608
BMC VII 975.

Francesco Filelfo nella Romana facondia e nelle lettere greche dottissimo tradusse di Greco in Latino la vita di Ciro scritta da Zenofonte, alcune Vite di Plutarco e al fine Ippocrate. Visse novant'Anni, e morì in Bologna così povero e fallito, che bisognò vendere le sue Masserizie della Camera, e quelle della Cucina per farlo seppellire. Così afferma il Giovio

E MI XX. 5.

Sunt quinternioni viginti ~~tres~~ septe[m] i[n] hoc libro

FRANCISCVS PHILELFVS LODOVICO MARIAE SPHORciæ barhi duci:ac ducali primario locũtenẽti sal.pl.d.

q Vam parentalẽ quondã ꝓ nobilissimo illo principe patre tuo Frãcisco sphortia orationẽ habuissem:iccirco ad te dedi:quia multa in ea legunt':quæ ad illius laudẽ:& ĩmortalitatẽ pertinẽt:cuius me studiosissimũ esse nõ ignoras. Huic ego cũ nonnullis orationibus & opibus meis duas subieci orõnes:quaꝝ alterã habueram in funere diuæ illius uiraginis Blãcæ Mariæ:& itẽ alterã cõsolatoriã:quã iãpridẽ scripserã ad uirum patriciũ illum uenetũ Iacobũ antoniũ marcellũ de obitu Valerii filii. Nã siqs hasce tris orationes diligentius lectitarit:cũ plæraq; inueniet non inutilia (ut mea fert opinio)tum uero quæ ad aĩorum ĩmortalitatẽ ptinent : aĩaduerteret non iepte a me esse pro tpe:& discussa & disputata.Nec unũ mihi prætereũdum fuit:ꝓpterea orõnẽ illã consolatoriã ad Iacobũ antoniũ Marcellũ curasse hoc tpe cum hisce ĩprimẽdam:qm̃ quæ antea fuerat Mediolani ab aliis qbusdã impssa:eã pluribus in locis deprauatã:corruptãq; offendi:siue inscitia factũ fuerit:seu inuidentia:nesciã affirmare. Quod si quesieris:quibus ĩ pñtia delecter studiis:qd aliud me putes cogitare:qui nõ lõge absim ab octogesimo quarto ætatis anno:quã ea oĩa:quæ a philosophis:thelogisq; acute sunt:& subtiliter disputata.Hæc qualia sint breui cognosces.Vale mi humanissime priceps:& me cõmẽdatũ habe. Mediolani ex ædibus meis.vi.Kalẽdas Iunias.M.cccclxxxi.

Frãcici philelfi eqtiȝ aurati:laureatiq; poetæ &oratoris:ac philosophi clarissimi orõnes:& nõnulla alia opa:in qbus omne bene dicendi genus : oẽsq; artis rhetorice partes:ac diuinæ philosophoꝝ:& theologorum sententiæ comperiuntur.

ORATIONES FVNEBRES.

Frãcisci philelphi epistola ad Illustrissimum principẽ Lodouicũ Mariam sphortiã barhi ducem. Caput. Quam. fo.
Francisci philelfi orõ parentalis de diui Francisci sphortiæ Mediolanensium ducis.felicitate. Caput. Si fieri. fo.
Francisci philelfi oratio habita in funere diuæ uiraginis Blancæ Mariæ Mediolanensium ducis. Caput. Nunq̃. fo.
Francisci philelphi oratio funebris pro Magnifico Ducali senatore : & clarissimo equitæ aurato Philippo borrhomæo comite haronæ. Caput. Perdifficile. fo.

Fräcísci philelfi oro funebris p magnificó eqte aurato:ducaliq; senatore Stephano federico todeschino. Caput. Quamquam. fo.

ORATIONES NVPTIALES.

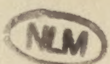
Francisci philelfi oratio de inita societate iter illustrissimos duces Bonā: eiusq; filiū Ioānē Galeaciū:& herculē æstēsem. Caput. Aristotelss. fo.
Francisci philelfi epithalamiō i Ill. Beatricis:æstensis:& Tristani sphortiæ nuptiis habitum. Caput. Etsi. fo.
Fräcisci philelphi oro habita i spōsalitiis Theodori plati clarissimi iurecōsulti:& Helisabetæ uicecomitis. Caput. Siue ipm. fo.
Fräcisci philelfi oro nuptialis habita i spōsalitiis Petri biragi:& Helisabet priciuallis. Caput. Qui. fo.
Francisci philelfi epithalamiō i nuptiis nobiliū cōiugi Ioānis antonii simonetæ:& Margaritæ cottæ. Caput. Inter. fo.
Fräcisci philelfi oro hita i cōiugio magnificæ puellæ matutiæ:& magnifici eqtis aurati Raymūdi attēduli. Caput. Quāti. fo.
Francisci philelfi oratio habita in connubio Magnificæ puellæ Margaritæ arcimboldæ:& magnifici equitis aurati Antonii cribelli. Caput. Cum. fo.

ORATIONES DIVERSE.

Fräcisci philelfi oro ad Piū secūdū pōti. Max. hita Mātuæ i publica:uniuersaliq; xpianorū cōciōe p duce Francisco sphorcia die martis quarto decimo Kal. octobres. M.cccclviiii. Caput. Cum essem. fo.
Francisci philelfi ad uiros papienses oratio congratulatoria decreatione Iacobi borrhomæi uitaliani comitis.f. ad dignitatē: & gradum episcopalem. Caput. Non possum. fo.
Francisci philelfi oratio de laudibus Lazari scarampi episcopi ad Comēses. Caput. Instituenti. fo.
Francisci philelfi oratio pro Theodoro plato clarissimo iureconsulto. Caput. Fuerat. fo.
Francisci philelfi oratio habita Mediolani in principio studii. Caput. Tanquam. fo.
Fräcisci philelfi oro ad Sistū quartū pōt. maximū. Caput. Quā. fo.
Fräcisci philelfi oro hita i pricipio qstionū tusculanarū. M. Tullii ciceronis i studio urbis Romæ. Caput. Qui. fo.
Fancisci philelfi oro de suo i urbē reditu ad Sistū quartum pont. Maximum. Caput. Quanta. fo.

CONSOLATIO.

Francisci philelfi ad Iacobum antoniū marcellū patricium Venetum & equitem auratū de obitu Valerii filii consolatio. Caput. Cu-

pienti. fo.

RHETORICA.

Frãcisci philelfi pfatio ĩ Aristotelis rhetoricẽ ad illustrẽ: & summũ uirũ. D. Alphõsum scẽ Romanæ ecclesiæ cardinalẽ. Caput. Cũ. fo.

APOPHTHEGMATA.

Frãcisci philelfi præfatio ad magnanimũ & Ill. prĩcipẽ Philippũ mariã anglũ iclytũ Mediolanẽsiũ ducẽ ĩ plutarchi cheronẽsis apophthegmata ad Traianũ cæsarẽ. Caput. Lectitãti fo.

APOPHTHEGMATA.

Frãcisci philelfi pfatio ad Nicolaũ Quintũ põtificẽ maximũ in plutarchi cheronẽsis apophthegmata laconica. Caput. Quo. fo.
Frãcisci philelfi epistola utilissima ad Fredericum cornelium de legibus Caput. Quod. fo.
Frãcisci philelfi epla cõsolatoria ad Petrũ iustinũ philelfum nepotẽ suũ de obitu Alphinæ mris dilectissime. Caput. Audio. fo.
Francisci philelfi ĩstructio bene uiuẽdi ad Ill. prĩcipẽ ducẽ Philibertum. Caput. Essendome. fo.
Georgii uallæ placentini introductorium ex Galieno ad medicinam ad Reuerendum. D. Iacobum antiquarium ducalem secretariũ. Caput. Madicinæ. fo.

FRANCISCI PHILELPHI ORAtio parentalis de diui Franciſci ſphortiæ Mediolanēſium ducis felicitate.

Exordiū narrationis uim in ſe cōtinēs.

Fr. ſphortia dux.

ſ

I FIERI POSSE CENSEREM:ut lamentationibus:ac
lachrymis ſæuo:& pacerbo naturæ uulneri mederemur:
qđ ex icōmō fortaſſe magis q̄ ex imaturo Frāciſci ſphor-
tiæ iuictiſſimi optimiq; ducis & clemētiſſimi prīs priæ obi
tu oēs accepimus; non mō uos nō dehortarer pſtātiſſimi
pricipes:ſed cohortarer potius etiā atq; etiā: ut oēm æta-
tem: quoad is reuiuiſceret:i aſſiduis flætibus degeremus
& eiulatibus.Nō eni in unius tanti:tamq; diuini principis amiſſione cū
nobis cūctis:tū uniuerſæ Italiæ parua quædam facta eſt uel iactura uel
naufragiū:per quē ſolū ex tāto & tā diuturno belloꝝ turbine: ac flucti-
bus ſedata oia: paccataq; cōqeuerāt.In ſola pfecto illius uita:atq; animi
magnitudine:ſummaq; ſapiētia tantā ſpem ſibi florentiſſima nr̄a reſpu
blica:uiriq; oēs boni collocarāt:ut ppetuā ſe felicitatē adeptos opinarē
tur.Sed o fallaces mundi blāditias:qbus allecti per uarios agitamur er-
rores.O lubricam atq; caducā humanæ uitæ conditionē: qua tū maxi-
me deſtituimur:cum uiuere ē dulciſſimū.O inanis noſtros cogitatus: q
eo ſecūdis i rebus magis nos decipiunt:quo certiore ſpe quadam nobis
alludūt.Sperabamus nos qdē Frāciſce ſphortia te ob maximas tuas:inu
merabiliſq; uirtutes ppemodū fore ſempiternū.Itaq; omnia nobis erant
læticiæ:gaudiiq; plena.Nulli hoſtes iminebāt:nullæ premebāt ſollicitu-
dines: nullæ curæ.Te nō minus oēs & q ppe eſſent:& q procul abeſſent
maximi potentatus uerebant̄:quā metuebāt.Sub firmiſſimo tuo:tutiſſi
moq; præſidio uitam quieti oēs:ſecuriq; agebamus. Te non italia mo-
do:ſed uniuerſa romana eccleſia:exteriq; reges:quibus ulla aut uis aut i
iuria ipenderet:ſubſidio ſibi eſſe:ac ſaluti arbitrabant̄.Nunc aūt te extin
cto undiq; ſuſpitiones incūbunt:terrores obſtrepunt:hoſtilia arma belli
co fragore circūſonant.Heu heu nos infelicis:atq; infortunatos:qui tan
to tā miti:tā benigno:tā pio:tam iuicto:tam oi genere probitatis illuſtri
parente orbati ſumus.Quis in tanta rei indignitate non mœreat: non
fortunam deploret ſuam.non ſeſe intolerabili dolore conficiat?Vtinam
liceret Franciſce ſphortia princeps optime:ac fortiſſime ſortem commu
tare.nemo prorſus ſui ſibi conſcius eſſet:& tui qui non emori: q̄ primū
optaret:quo tu reuiuiſceres.In hanc ſententiam idubitato pedibus iret
non ſolum conſtātiſſima uirago:& ſanctiſſima uxor tua Blanca Maria:
quæ te dies:noctiſq; collachrymat:& poſt matrem tibi omni probitate ſi
millimus dux Galeacius:qui ob cōtinuum luctum animi cruciatur una

Blanca Maria dux.

Galeacius Maria dux.

cum reliquis pientissimis tuis filiis: uerum etiam & amplissimus hic senatus tuus: & aula uniuersa: atq; omnes ciues: subditiq; tui: quos unius tui desyderium torquet: ac macerat. Cæterum quo feror homo miserrimus: quo meus me uæhementissimus rapit dolor: ut qui alios debeam: me ipsum nequeam cõsolari. Nam quid prodest excellẽtissimi principes quicq̃ optare: quod sperare nõ liceat. Magnum est fateor: & graue: & per molestum: atq; acerbissimum quod nuper omnes uulnus accepimus. Id si minus doleamus: aut lapidei plane putãdi simus: aut nobis ipsis inimici. Sed illud nos tamẽ præterire nõ debet animi esse & bene compositi: & moderati: & sapiẽtis nihil appetere supra hominem: nunq̃ neq; a ratione discedere: neq; diuinæ aduersari iusticiæ. Num qui sibi ipsi nõ pepercerit. quin morti ut homo cõcederet: parcat simplici homini cuiq̃ deus: uel heroi: ut poetæ: philosophiq; appellãt. Moriẽdum est. n. oibus. in idemq; resoluẽdum: unde manauerint. Quod si mercatoribus magnæ turpitudini damus: ubi aut decoquãt: aut reddere depositum nolint: quæ demẽtia tãta sit nostra: ut quem deus optimus maximus animum nostræ fidei ueluti commẽdarit: hũc repetẽti domino restituere idignemur. Quæ nostra queat superbia tãta esse: qui fastus: quæ arrogãtia: ut qui natura mortales sumus: dignum existimemus corporibus quoq; effici immortales prius: quam moriamur. Quis usq; adeo ẽ nescius sui: quẽ lateat exteriori cuiq̃ homini ante resurrectionem immortalitatem uẽdicari nõ posse. Sed quo pacto resurrecturus sit quisq̃: ante quã diem obierit. Itaq; necessario fit: ut qui nati sunt: omnes aliquãdo moriãtur. Quin eo mors est æquiore ferẽda animo: & nõ modo nõ dolẽda: sed merito potius: optimoq; iure summa læticia prosequẽda ĩ animis igentibus: & excelsis: quod hac præuia atq; duce ad sempiternum illud bonum: supremumq; peruenitur quo solo felices: beatiq; efficimur. Quæ. n. in huius mũdanæ uitæ procellis: ac tempestatibus nõ modo felicitas: sed ulla oĩo trãquillitas offeratur. Quod siqua hic detur fucatæ cuiuspiam felicitatis imago: quæ tãta est: quãtam habet cum summo illo: & uero: atq; icommutabili cælesti bono similitudinem: hæc omnis uni ex omnibus mortalibus & ducibus: & regibus Frãcisco sphortiæ ita contigit: ut decessio magis metuẽda iam esset: quam accessio cupiẽda. Id autem sic habere si paucis oñdero: tum equidem uos rogabo: orabo: obsecrabo: ita uobis ipsis moderemini: ita cõsulatis: ita pro ratiõis imperio post animi cũctas prostratas perturbatiões opitulemini: ut nõ uestra magis quam illius cã tãtam luctus acerbitatem suscepisse idicemini. Hoc enim & parui esset animi: planeq; igrati: ac ueluti bono alieno iuidẽtis. Volũt ergo uiri sapiẽtissimi humanam quam uocamus felicitatem bonis his cõtineri: quo

Diuisio tripartita

rum altera sunt extra nos:altera uerò in nobis:& hæc sane partim cor-
pori:partim aīo sunt tributa.Illa uero subiecta fortunæ esse arbitrantur
quæ quidem ipsa siqua sit;tādem:eam diuię subesse uolūtati nemo sanæ
mētis ignorat.Hæc autem tria bonorum genera q̄ta cum gloria:& diui-
na quadam indulgentia:atque benignitate in magnanimo illo nostro
principe effloruerint:quæso diligenter attendite.Incipiendum est igitur
ab animi bonis:quæ nostra sunt propria.dein quæ in nobis etiam ipsa
sunt:de corporis:& postremo de fortunæ bonis differendum:ac de hisce
quidem omnibus breui oratiōe:& quantum locus:atq; tempus patit̃.

Confirmatio primæ partis p approbationē
Mutius attēdulus sphortia
Miniatum
Ethruria
Florentini
Iohannes Galeacius dux;
Pisæ
Ferraria

Vt autem ordine progrediatur oratio:natus est Franciscus sphortia ī
clyto patre illo:& fortissimo belli duce Mutio Attendulo:cui primo non
minus ob aī elationem:atq; uires corporis Sphortiæ fuisse cognomen-
tum uolunt:quam ob īgenii uim:cogitatusq; acrimoniam:& est is qui-
dem natus Miniati in ethruria āno a natali christiano supra millesimū
quadringenesimum primum ad sextum Kalendas augustas circiter ue
spertinum crepusculum:quo tempore pater Sphortia ex eodem oppido
pro republica Florentina ualidissimis uiribus Iohannis Galeacii illius
splendissimi Mediolanensium ducis:quæ ex urbe pisis florentina inua-
derent oppida:agrosq; uastarent:cōstantissime:& sua maxima cum lau
de repugnabat.Is cum primum per ætatem licuit:suopte īgenio: curaq;
paterna litteris:atq; eloquentiæ operam dedit:idq; Ferrariæ:Nam postea
q̄ uita Iohānem Galeacium deseruisset:& per diuturnam obsidionem
pisas florentini in deditionem recepissent Sphortiæ potissimum opera

Nicolaus marchio æstensis
Otho tertius

hic inquam Sphortia in auxilium a Nicolao æstensi nobilissimo princi-
pe in bello aduersus Othonem tertium:ab quo magnis uiribus pertina-
cissime ad extremum usque periculum premebatur:pro uetere beniuo
lentia accersitus secum dilectissimum aducctum puerum inter Nicolai
ipsius filios & educari:& erudiri studuit.Qui cum in omni probitatis ge
nere nemini æqualium cederet intra undecimum ætatis annum tātam

Ladislaus rex

est laudem assecutus:ut ad ladislaum usq; siciliæ maximum:& poten-
tissimum regem sui nominis fama personuerit.Nam erat Frāciscus(nō
dum enim a paterno cognomine sphortia uocabatur)ad ingenii splen-
dorem:indolisq; præstantiam iis uirtutibus præditus:quibus supra æta
tem admirandus apud omnes uideretur.Nam ab ipsa infantia ad ulti-
mam usq; diem fuit paucissimi admodum somni:cybi moderati:ac mi
nime exquisiti:potusq; dilutissimi.Hoc enim uiuendi genus tum inge-
nium reddit acutius:tum corpus & ad bonam ualitudinem:& ad uires
plurimum adiuuat.Quanta esset in omnes facilitate:quanta mansuetu
dine:quanta humanitate:quanta clementia:quanta dilectione : quanta

etiam animi uel magnitudīe:uel altitudīe:nemo est:qui nesciat. Quid enim loquar de iusticia eius mirabili quadam commiseratione condita Quid de constantia seruandæ fidei Quid inuicto animi robore:atque fortitudine Vt erat omni corporis immundicia:ieptitudineque superior:ita nihil ex illius ore non modo oscœnum:aut rusticum:sed ne incultum quidem:aut leue quicquam unquam effluebat. Mira in illo grauitas erat cum incredibili quadam lenitate coniuncta. Vituperabat neminem:castigabat modice:operamq; dabat:ut pudori magis esset quā metui: assetatores:& subdolos odio habebat. Sed aperto homines ingenio:ac ueros plurimum diligebat. Calumniatoribus: & maledicis non modo non patefaciebat auris:sed eos leuitatis suæ:improbitatisque admonebat. Et cum foret in alienas laudes copiosus:de suis nō solum nō loquebatur:sed nec etiam audire patiebatur. Nemo profecto uno Francisco sphortia modestior unquam fuit. nemo uerecundior. nemo cōtinētior. Tanta uero beniuolentia suos omnis complectebatur non sanguine coniunctos dumtaxat:sed quoscūq; semel accepisset in suos: ut eos ab se abire neq; iure:neq; iniuria unq̄ sineret. Quid:quod etiam fuisset optandum:si quod ab eo uel factum aliquanto seuerius:uel dictum in quēquam uæhementius prodisset. Nam quem putasset ulla ex parte ab sese offensum:tanta continuo humanitate:tanta prosequebatur beneficentia:ut illum sibi non secus ac indulgentissimo patri:aut numini cuipiam affectum redderet. Tanta autem erat in rempublicam caritate: ut neglectis quodammodo suis commodis omne studium suum: omnem operam:omnem industriam ad publicam referret & utilitatem:& dignitatem. Quot enim:quantosq; thesauros consumpsit in deducendo ex addua hoc riuo:uel potius flumine:quo non ex addua solum:sed ex lario lacu:& supra larium ex tellina ualle a germania usq; res admodum & infinitæ:& utilissimæ ad nos īportantur. Quid enim meminero cum alia maxima:& splēdidissima ædificia:quæ ad publicum usum fabricatus est:tum arcem hanc quæ portæ Iouis appellat̄. Quod ullum in medium afferamus ex septem illis: quæ in uniuerso terrarum orbe memorantur mirabilia:quod cum hac una arce uel magnificentia:uel puchritudine:uel ullo excellentiægenere comparari queat. Non enim huiusmodi opus molitus est franciscus sphorria ad illum suum:sed ad publicum & usum:& commodum. Nam arcem sibi suam munitissimam: tutissimamq; constituit in animis:& caritate ciuium:quorum cōmoda: & emolumenta omnia immortalitati sibi ducebat esse. Et qm̄ a primis usq; annis nō secus atq; teterrimam pestem aliquā formidaret mali nominis famā:oīs cogitatus:& actiones suas ad honestatē:& gloriam refe-

Addua
Larius lacus
Tellina uallis
Germania
Arx portæ Iouis

rebat.Itaqꝫ nullum neqꝫ laborem corpore:neqꝫ periculum animo detra ctabat.Viros doctos:& eruditos in omni genere uitæ & audiebat libēter & honorifice munerabat.Tāta erat īgenii magnitudine:tāta rerum humanarum pertractatiōe:& diligētia:ut nihil prorsus:quod esset memoratu dignum:ignorare uideretur.Itaqꝫ iter prādendum: cænādūqꝫ semper aliquid excogitatum acutius astātibus proponebat:ad idqꝫ nō iocūde minus q̄ subtiliter disputabat:tanq̄ iudicaret nihil esse otio:atqꝫ desidia a dignitate hominis alienius.Et quia per omnem uitam nihil unq̄ temere:nihil īconsulto inire cōsuesset:omnia semper ex sentētia sua fauste:atqꝫ fortunate cōsequebatur.Quis enim ambigat uiro fortissimo: eidēqꝫ prudētissimo secūda omnia contigere oportere?Fauet enim deus: auxilioqꝫ est semper iustis cœptis:sanisqꝫ conatibus:cunctos ī se sperātis amplectitur:ac fouet:id quod sapiētissimus prīceps noster assidua meditatiōe præ se ferēs nihil aut iustum:aut laude ulla dignum existimabat: quod a religione:pietateqꝫ abhorreret.Quare diuino cultu atqꝫ ueneratiōe fidei christianæ nihil esse apud se antiquius unq̄ uoluit.Quibus quidem īnocentissimis:& optimis īstitutis summa est omnia cum laude cōsecutus.Quod autem secūdo loco dicēdum mihi proposueram : quibus corporis adminiculis ad hæc tāta:& tam eximia animi bona esset adiutus:breuibus perstrīgamus. Fuit corpore Frācīscus sphortia cum robustissimo:tum erectiore paulo supra communem:atqꝫ mediocrem hominis proceritatem:& eo plāe heroico. Erat is eīm (ut norūt oēs) mirabili quadam membrorum compactiōe ad cōuenietem:ac decoram īter sese proportionem cū tāta oris dignitate:& maiestate uultus:ut uel solo aspectu dignus iudicaretur imperio.Et cum oīum sensuum ītegritate cæteros hoīes plurimum antecelleret:tum uisu adeo erat acerrimo:ut etiam īter præliādum hostium uel minimum quodqꝫ erratū prospiceret admodum lōgius:eosqꝫ cōtinuo luere suæ stultitiæ pœnas cogeret.Quid enim loquar de eius agilitate atqꝫ dexteritate ad oēm motum:& gestum: quæ tāta erat:ut qcqd facere aggrederetur:dicto citius effectum redderet? Quare cum ei per ætatem liceret:& luctatiōe:& saltu:& cursu: ita æquales oīs anteibat:ut inueniret neminem:qui secum cōtendere auderet. Iactu autem æque:atqꝫ oī dimicādi arte delectatus ferream sudem:aut saxum ingentis pōderis multo lōgius emittebat:q̄ alii tragulam:aut pilā. Nā & iaculationē:& catapultam:& equitationem:& meditationē omnē bellicæ disciplinæ ab usqꝫ puero ludēdo:uenādoqꝫ didicerat:quæ quidē singillatim oīa & sub patre Sphortia:& suo ductu:atqꝫ auspiciis lōgo usu & multa exercitatiōe bellādo:pugnādoqꝫ confirmarat: & ad summum usqꝫ auxerat.Et erat Frācīscus sphortia felici adeo corporis temperamen

Cōfirmatio secūde partis p approbationē

to:ut uniuersum diem nudo capite staret in solem immotis etiam paribusq pedibus:& frigus nõ pluris faceret q̃ calorem. Eæ autem uires & ĩ brachiis inerãt:& in manibus:ut quem arctius circũplexus medium strĩ xisset:eum tanq̃ exanimaret:quẽ uero pugno percussisset ĩ caput: semianimum repẽte humi prosterneret. Voce pro tempore utebatur nũc leni ac miti:nũc graui:& moderata:& cum sonora semper:tum cum usui eẽt cõcitata:& grãdi:& horrẽda. Quid enim meminero de mirifica eius linguæ bonitate:quæ ĩ omnem usum uidebatur diuina potius quã humana? Quid pluribus? In corpore pulcherrimo herculeæ uires inerãt:& tãta ĩ singulis mẽbris bonitas:ut animi bonis nulla ex parte cederet. Cæterũ quoniam duas felicitatis partes iam percurrimus:reliquum est:ut de fortunæ commodis eadem breuitate trãsigamus. Quod modo dicebatur: natus est Frãciscus sphortia ĩ ethruria:quæ regio & uniuersa Italia ẽ maxime ab omni aeris caligine:nebulaq remotior:ob eamq rem ab ethra: quæ serenitatem significat:ethruria nomen sumpsit. Itaq natus sub eiusmodi cæli serenitate & ingenio erat perspicatiore:& acritate sensuũ natura nimirum alacriore. Quod autem ad generis attinet splẽdorem:si altius fuerit:q̃ a patre sphortia repetũdum:a regibus datiæ: & urbe attẽda reperiemus Attẽdulorum familiam originem duxisse:q̃q̃ ipse non minus cum illis sentio:qui a Mutio illo scæuola affirmant manasse attendulos:qui Porsenam regem clusinorum occisurus cum frustra tam egregium facinus pro liberãda patria esset adortus:ĩ dextram sæuierit suam foculo iniectam ignito:id quod ipsius sphortiæ proprium nomen ꝓbat Mutius. Id enim & inter sæuolas erat illustre:& inter attendulos apprime celebratum. Sed ne singula prolixius persequar:ubi Frãciscus in aula gratissimi illius:& clarissimi principis Nicolai æstensis:quem pr̃ sphortia propter Othonem tertium a se oppressum extremo periculo liberarat:maiorem infantie partem:& puericiam quoq ad undecimum usq ætatis annum cum mirabili spe probitatis:& laude peregisset: Neapolin iussu patris aduectus est. Id quod ꝓpterea fecit pater: quo regi ladislao gratificaretur. Is enim pueri fama delecttatus hũc uidere cupiebat. Nec sua de puero se opinio falsum habuit. Nam cum primum in illius conspectum Frãciscus uenisset:regemq ingenuo quodam: strenuoq pudore ueneratus alacriter salutasset:essetq apposite:& ornate locutus plæraq:eum ladislaus peride atq filium amplexatus:deosculatusq tricarico donauit:eius comitatus ornatum insignibus:initium sane pulcherrimum ad lætioris fortunæ principatum. Et non modo dies nõ præteribat:sed ne hora quidem:quin puerum:cum ei a maximis occupationibus suis facultas offerret:ad se accersitum uariis de rebus iterrogaret:

Confirmatio tertie partis p approbationẽ
Ethruria
Ethra.
Daciæ reges
Attenda.
Attenduli
Mutius scæuola.
Porsena rex
Otho.
Neapolis.
Ladislaus rex.
Tricaricum

cui cum ille & impigre: & argute: uerecūdeq; rńderet: admirationem in dies magis atq; magis de sese apud regias auris: mētemq; augebat. Cūq; frequentior esset tū in aula regia: tum apud regē: studebat quotidie doctior fieri rerum etiam urbanarum: ac totius regiæ disciplinæ: utpote ꝑsago eius ingenio futuræ gloriæ: ac regni. Sed ubi paucis post annis rex ladislaus uita excessisset: & Ioanna soror: quæ ladislao successit ī regnū Iacobo Barbonensi Mariæ comiti nupsisset. Hic inq̄ Iacobus barbonensis sphortiam quoniam putaret nefariis suis in reginā uxorem opprimēdam cogitatibus repugnaturum: & eū: & filium Frācīscum: qui ætatis annum iā ageret quartum ac decimum: in subterraneū munitissime turris carcerem arcis oui appellatæ coniecit sine ulla omnino spe futuræ aliqñ libertatis: Quā rei sæuiciam: atq; diritatem molestissime adeo tulit sphortia: ut in filium coniectis oculis: quem unum supra uitam ēt ipsam mirifice amabat: mortem sibi cōsciscere puicatius decreuerit: ad quā (ut erat aīo ferocissimo) cum furēs: præcepsq; ferretur ī proximum turris parietē caput iflicturus: subita: atq; miserabili: & suaui: & accommodata facundissimi filii oratiōe nō secus ab illo oī immanitatis impetu & coercitus ē & ad mētem sanioris cōsilii redactus: q̄ a Thimotheo musico ferūt Alexādrum regem ab armis esse ad cōuiuiū reuocatum. Quo pietatis officio est effectum: ut pater sphortia ex prope iam mortuo reuixerit: ac nō multo post per reginam Ioānā ipsam post cōpssam: atq; prostratam Iacobi uiri perfidiam: ac uim oēm iniusto carcere liberatus una cum pientissimo: probatissimoq; filio magnas res gesserit: & præclaras. Regina uero cum maximis honoribus sphortiam: emolumētisq; cumulauit: tū Frāciscum eius filiū: cuius igenio & oratiōe pater seruatus esset: Arrhiani: atq; apicis comitatibus donauit. Quid autem memorem: uel potius admirer primū spectatissimi adolescētis tirocinium aduersus angelum ⁊labellum uirum belli gloria īsignem: qui ob hæsitātiam linguæ tartaliæ habuit cognomentū? Nam ubi sphortia Bracio a se fugato ex urbe roma Iohānæ reginæ iussu: urbeq; ipsa ī reginæ potestatem redacta īstituisset ultionē capere (ut par erat) de uetere inimico Tartalia: q aduersus sese: quo tempore Neapoli primum auctore Pādulphello: quē regina ī delitiis habebat: carcere tenebat: cum Bracio cōspirarat: quo ipo consentiēte: fauēteq; & Tuscanellā urbem: & alia eius plæraq; oppida ui oppresserat: ad tuscanellam ipam instructa acie pugnaturus ꝓficiscitur. Quo ī loco tartalia ipe cōtra magnis uiribus in aciem egreditur. Pugna mox utrinq; pari animorum ui: atq; ardore conseritur. Diu: multūq; certatur: neuter pedē refert. Alacriter: ac fortiter incumbunt sphortiani: cōstanter hostes ferociterq; repugnāt. Neutri cedūt. Spes prope utrinq; par. Tum probus

Iohāna regina
Iacobus barbonēsis
Arx oui
Thimoteus musicus
Alexander rex
Arrhianum
Apex
Angelus label lus
Tartalia
Bracius
Roma
Ioāna regina
Neapolis
Pādulphellus
Tuscanella

generoſuſq; adoleſcens:q uix dum ſeptimum foret īgreſſus : ac decimū ætatis annū:ubi ex patre pcũctatus certo didiciſſet:q nam eſſet tartalia: (nam is inter pugnādum ne poſſet agnoſci:ſagulum:equūq; mutarat)illico per cōfertiſſimum aduerſariorum præliātium globum diſtricto enſe in unum Tartaliam equum dirigit.Quem ille ubi per uaſtam occurrentium cædem comminus ī ſe irruentem aſpicit:perinde atq; ſtupidus: atq; ſui impotens repēte ī fugam uerſus uix ſuorum præſidio intra portā Tuſcanellæ ſublato ponte:demiſſaq; catarhacte ſe recepit permagno numero:fortiſſimorum militum amiſſo:ferturq; poſtea cōuerſus ad ſuos dixiſſe illum ſibi(nam quinam eſſet:ex pellino cotignolano:qui ītra portam eſt captus:acceperat) non uideri adoleſcētem:ſed tigrē:ſed Leonē:ſed horribile quoddam prodigium. At quāta fuit illa uel prudētia: uel clæmentia:qua ē in eos milites uſus:quos antea in calabria a ſe trāſfugas ad hoſtis gotthalanos prælio oīs captiuos fecit.Gerebat enim bellum ſphortia pro Lodouico Andegauenſi rege tertio regis huius renati fratre aduerſus Alphonſum regem regis:item huius pherdinādi patrem quem regina Iohanna:quo ualidior foret contra Lodouici factionem adoptarat. Præerat in calabria maximis alphonſi : firmiſſimiſq; uiribus Raymūdus boylus:aduerſus quem ipſum Frāciſcus mittitur a Lodouico cum poteſtate regia natus ānos unum ac uigiti.Huic dat pater ſphortia pulcherrimam militum manum:& cum his ueteranos quoſdā:quoꝝ fide ducebat ſibi certius nihil.Frāciſci uduētu ī calabriā cū oīs gotthalanoꝝ īpetus retardatus:repſſuſq; ē:tū ob uitæ cōtinentiā:atq; īnocētiā: & ob ſingularē illā moꝝ facilitatē:humanitatēq; adeo īcredibilem erga ſe oīum calabroꝝ beniuolētiā conciliauit:ut ultro uniuerſa ꝑpe illa regio ad eius fidē:pſpectāq; uirtutē tanq̄ ad publicū aliquē Corneliū Scipionē illū:qui primus ē Africanus cognominatus:certatim cōfugeret:cū anno deinꝓximo ii:quos ſibi maxime fidos Sphortia putabat:oēs præter duos pellinum:Buldrinūq; fauentinum tranſfugerunt ad gotthalanos:Frāciſco ipo inter hoſtium quaſi retia relicto:atq; deſtituto. Sed hic(ut erat animo inuicto) nequaquam ſubita perfidia fractus ubi ſe cum reliquis copiis quadrato agmine ſine ullo tumultu in ea oppida recepiſſet : quæ a Lodouico rege ſtipendii uice octo poſſidebat : cœpit continuo hoſtilem agrum circuncurſare prædari : uaſtare : ac nuſq̄ hoſtibus quieſcendi ſpacium præbere : cum tandem tranſfugarum itinera quæq; aſſidue: conatuſq; omnis q̄diligentiſſime odoratus ſine ullo ſuo diſcrimine:& cū maxima gotthalanoꝝ clade uniuerſos cœpit ī agro:q dicitur ſci Marci:quo illi populaturi ꝑceſſerāt. Req; ad patrem ſphortiam ſignificata curriculo qui eodē ipo die Alphōſum regē collatis

Tartalia
Tuſcanella
Pellinus
Calabria
Lodouicus andegauēſis rex
Renatus rex
Alphonſus rex
Pherdinādus rex
Iohāna regina
Raymundus boylus
Fr.ſphortia
Gotthalani
P.cor.Scipio africanus
Pellinus
Buldrinus
Ager ſancti Marci
Alphōſus rex

signis fuderat:fugaratq; nõ ꝓcul ab urbe Neapoli:ab eo iubetur:ut pſi
dis illis oibus suspensis laqueo gulas frãgeret Quod patris imperiũ cum
uideret clæmentissimo adoloscenti seuerius:& alienũ ab eius consue-
tudine(nã erat etiam ipse sphortia mitissimus)paululũ subdubius stetit
cogitabundusq;:ut qui & patri parendũ esse duceret:& nihil crudelius
faciũdum.Dein cõuersus ad nũcium dic:ĩquit:mihi tu:quo uultu pater:
ut ista mihi referres:ĩperauit?Respõdit ille & minaci:& iracundo. Tum
franciscus non igitur pater iussit:si iussit iracundus.Itaq; accersitis illis
ad se captiuis inquit:Quoniam uobis humanissimus pater meus:erra-
tisq; uestris ignoscit:ego uos oĩs q̃liberrime missos facio:optionemq; p
mitto & manẽdi ut antea & abeundi ꝓ arbitrio uestro.Tum oẽs præ læ
ticia collachrymãtes & pr̃i gratias egerunt:& filio:ac sese manere uelle
alacriter respõderunt:fueruntq; ex illo die & fidelissimi semper:& sphor
tianæ gloriæ uni oĩum maxime studiosi.Quod factum cum propediẽ
sphortia ex litteris filii didicisset: cõuersus ad circũstantis subridẽs ait:
longe filius est patre suo prudẽtior.Quis autem eius uel cõstãtiam: uel
grauitatem nõ iure optimo admiret:qua ẽ usus:quo tẽpore pater sphor
Bracius tia profecturus ĩ reginæ Iohãnæ auxilium aduersus Bracium:quem to-
Apernus ta formidabat italia:ad tertium nonas ianuarias feria secũda:qui dies ẽ
Piscaria lunæ:in fluminis Aperni trãsitu:cui nũc a piscaria proximo oppido ĩ ri
pa sito uulgare est nomẽ piscariæ:lapsu equi submersus periit.Braciani
equites:ac pedites:qui pro bracio piscariam præsidio tenebãt:cum ui-
dissent sphortianos trãsitum Aperni moliri ad eius ostia per uæhemen
tissimos maris:creberrimosq; fluctus ex oppido erumpẽtes occurrũt ad
fauces trãsitum pro uiribus prohibituri:quod eo maioribus animis age
bãt:quod sperarẽt id sibi facillimum factu fore:quoniam Frãciscus ado
lescẽs dumtaxat natus ãnos duos & uigiti cum aliis equitibus quiq; trã
Michael attendulus sisset:& post illos Michael attẽdulus:& sphortia ĩperator octauus:ac ma
re cõtrariis uentorum:turbulẽtissimisq; flatibus agitatum assidue ma-
gis atq; magis exasperasceret.At Frãciscus adoloscẽs(ut erat aĩo excelso
atq; ĩuicto)calcaribus cõfestim crebrioribus equum adigens:& longiori
ĩnixus hastæ ueluti uernus coluber:strenuo:celeriq; cursu in obuios ho
stes fertur tanta audentia:ac uiribus:ut eos palantis in fugam ageret.
Quod Sphortia pater coram aspiciens:gestiensq; læticia & uoce:& ma-
nu ad transmeandum suos hortatur commilitones:quos ob fluctuũ ma
gnitudinem cum segnioris uidet ad transitum ipse rursus:quo formidã
tibus fiduciam iniiciat:ad exercitum remeans dum pone periclitanti ar
migero inter fluctus dextram sublaturus porrigit:& equus quo inside-
bat:posterioribus desertus pedibus labitur: & imperator ubi ephippio

est excussus:& si bis sustulit manus ferreis graues chirothecis p̄inde quā
si auxiliū implorans:tamē & thoracis:reliquorumq; armorum pressus pon
dere:& aluei fundo pedū nixum nō sustinēte ingruentiū fluctuū altitu
dine obrutus:tanq̄ in Numico æneas diu postea: ac multum quæsitus
nusq̄ apparuit. At Franciscus subiti casus ignarus ubi iter fortissime præ
liādū de surrepti p̄ris acerbitate clā p quendā ex cōmilitonibus ē cōmo
nefactus:quanq̄ itolerabili cordis uulnere eiusmodi nūcio ē trāsfixus:tn̄
re oi dissimulata paulatim sese:atq; pedetentim ex ea pugna subducit
ad suos:hostibus minime insequentibus:qppe q & deteriori i ea pugna
fuissent cōdicione:& de repētino sphortiæ obitu nihil nossent. Ac ne ho
stes facerēt ipetum i eos:quos post sese reliquisset:ultimus esse uoluit:q
reciperet' ad exercitū. Itaq; ubi reliqui remeassent: qua mō trāsierāt:ipe
solus iscensa trabe caua:quæ casu i flumine ē reperta:iter sagittarum:& ois
generis missiliū inumerabilis iactus breuissimo se cōto remigādo rece-
pit ad socios:quos ois cū & extremo dolore cōfectos:& tumultuātis offē
dissēt:eos ē sua orone adeo cōsolatus:& ita i lætioris fortunæ spē erexit:
ut & ipm iperatorē suū cōtinuo salutarint:& ut de se oia sibi reciperet:
uno cōsensu:& eodē ore alacriter affirmarint. At Bracius sphortiæ obitū
nō dissimulāter collachrymatus tulit pmoleste:siue q meminisset pristi
nam suā cū illo familiaritatē:atq; beniuolētiā:siue q i sphortiæ aduersō
casu sui(ut fit)misereret'. Cæterū Frāciscus inito cū suis cōsilio ortho-
na quæ urbs est i pelignis cū uniuerso cōcessit exercitu:qua suorū militū
munita præsidio de prima uigilia inde mouēs cū reliquis copiis recepit
se beneuentū unde idibus Ianuariis ad reginā Iohannā proficiscit' & ui
sendi gr̄a & pcunctādi:qd se facere iuberet. Hæc amissa Neapoli se con
tinebat auersæ:quæ ut Franciscū est corā intuta:se ob sphortiæ patris de
syderiū a lachrymis moderari nō potuit. Dein pauca p re locuta:sed mi
næ caritatis plena urbis oppidaq; oia qbus donarat sphortiā transfert i
Franciscū filiū pleno iure:iubetq;:ut & ipse reliquiq; frēs atq; ipsorum poste
ri ppetuo seruēt sphortiæ cognomentū:Id q in hāc diē uidemus assidue
propagari. At hæc mādat:ut collecto uniuerso exercitu pperet ad; Nea
polin obsidendā. Nā idcirco properandū esse regina iudicabat:quoniā
rex Alphonsus aberat pfectus anno pximo posteaq̄ ē a sphortia pugna
superatus:in citeriorē hispaniā cū uniuersa classe ad renouādas augen-
dasq; uires cōparandasq; pecunias:relicto petro fratre cū præsidio non
mediocri gotthalanorum & eqtibus italis tribus millibus. Cū reginæ Iohā
næ uolūtate ac iussis paruisset q̄primū Frāciscus sphortia:& ad eas pecu
nias:quas nō admodū multas a reginæ quæstoribus acceperat: collegis
set etiā ex amicis & subditis:quātas potuit:cōparato instructoq; robu-

Numicus
Eeneas.
Bracius
Orthon ortho
nis Orthona
accusatiuus ē
græcus
Peligni
Beneuentum
Iohanna regia
Neapolis
Auersa
Alphonsus rex
Hispania cite
rior
Petrus
Gotthalani

stissimo firmissimoq; exercitu:neapolim cõfestim obsedit:eam quotidie uariis præliis oppugnationibusq; cõcutiens. Idq; breui effecit:tũ uiribus tũ ingenio:ut qui præsidio intus erant:desperare cœperint rebus suis:cũ hæc classis supuenit:quã dux ille clarissimus Philippus maria in reginæ auxiliũ miserat munita nauibus rostratis:iisq; ingentibus quattuordecim & triremibus quinq; ac uigiti myoparonibusq; nõnullis:huic præerat uir bellicis laudibus celeber Guido torellus. Quare qui pro rege Alphonso erãt in urbe:intellecta periculi magnitudine secuti admonitionem unius Francisci sphortie ac fidem:& ꝙ constituto ab Alphonso stipendio carerent. Berardinus Vbaldinus ac Iacobus caudola: id omne præsidium destituere profecti alter ad bracium. Iacobus autem ad reginam. Post horum abitionem Frãciscus sphortia terrestri oppugnatione: Guido autem maritima adorti muros ui tandem urbe potiti sunt: sine ulla etiam ciuium offensione:tãta fuit nostri illius moderatissimi pricipis uel inocẽtia uel prudẽtia. Neapoli per hunc modum ex ipsius Petri & gotthalanorum manibus recuperata:reginæq; restituta cum francisci sphortiæ nomen quottidie redderetur illustrius idem Philippus Maria: ut erat summa prudẽtia prĩceps & egregius uirorum fortium cẽsor ac iudex:curabat per guidonem torellum apud reginam:ut tãta ꝓbitate adolescẽtem sibi tantisper cederet:donec Bracii audaciam:qui aquilam obsidione acerbius premebat:in Martini pontificis maximi & ipsius etiam reginæ contemptum:& detrimẽtum refringeret:atq; obtereret. Non difficulter ꝙ petebat:impetrauit. Nam tum regina Bracium timebat: ne si aquila potiretur cũ & capuam haberet & alia plæraq; oppida regni sui: sentiretq; cum alphõso:se uniuerso regno spoliaret:tum Frãciscus sphorcia partis philippi sequi quodam naturæ ductu maiorem imodum cupiebat:præsertim ꝙ etiam nosset ea fuisse mente eo aĩo patrem sphorciam ut omnia i posterum ageret ex philippi sentẽtia:accepisseq; iam ab illo aureũ nũmum duodecim millia:quo & sese una cum reginæ ecclesiæq; exercitu opponeret Bracio:& in ꝓximam æstatem cũ imperio equitum decẽmillium ac peditum quiquemillium i ethruriã ꝓficisceretur aduersus florentinos. Frãciscus igitur sphortia agens ætatis annum iam tertiũ & uigesimum ꝓficiscit᷑ nomine Mediolanensium ducis Philippi Mariæ ꝓ Martino põtifice & Ioãna regina siciliæ aduersus bracium:q aquilam urbem cõstãtissime simul & accerrime oppugnabat. Erãt in ea ecclesiastica expeditione cum Iacobus caudola & Michael Attendulus duoq; Lodouici seuerinas:& colũna tũ etiam tartaliani eqtes:nam Tartalia ipse duobus ante annis Martini põtificis iussu Auersæ fuerat obtrũcatus:atq; alii cum iis una permulti & illustres & magni uiri. At Bracius aduenië

Philippus Maria dux
Guido torelus
Berardinus Vbaldinus
Iacobus caudola
Bracius
Philippus Maria
Bracius
Aquila
Martinus põt.
Capua
Ethruria
Florentini
Iacobus caudola
Michael Attẽdulus
Lodouicus seuerinas

tiũ cõtra se uirium nõ ignarus ut erat uir aio īgenti:pugnãdiq; eque atq; bellandi callẽtissimus:cum collem:per quem illis iter futurum erat:duobus munierat castellis cũ præsidio peditum circiter quiq; millia: ad radices autẽ collis qua illis descensus erat in campestrẽ planiciem:quæ collẽ ab aquila dirimit:omnia aquis ex proxima fossa ui deductis in stagni similitudinẽ compleuerat.Inde sua ipse tenebat castra cum eqtibus ad quattuor millia exercitatis & fortibus:quos omnis in quattuor & uiginti ordines ad pugnã instruxerat.Nicolao picinino uiro bellicoso & impigro cũ equitibus quadringentis & ualido peditatu e regione urbis in colle: qui uocatur sanctæ Mariæ ad manipulum:nequis impetus ex urbe erũpens suos pugnantis ad terga adoriretur.Præterea spe uincendi ea maxime ducebatᷣ Bracius:quod existimaret hostium duces propter ambitionem nunq̃ inter sese cõuenturos.Sed tantam uim habuit mansuetudo:īgeniiq; dexteritas:ac facundia nostri prĩcipis & monendo:& hortando:& suadẽdo:ut ne minima quidem animorum irritamẽta in uniuerso illo exercitu interuenerint.Cõsederat igitur ecclesiasticus exercitus ex altero collis illius latere:quem Bracius castellis:peditatuq; munierat:ad septẽ millia passuum iter ab aquila:cum aduenit a Bracio cum litteris tubicen: quibus ille duces omnis & prouocabat:& hortabatur ad pugnã addens eis per se licere:& sine una prorsus uel molestia:uel impedimẽto:& ascẽderent collem:& ex colle in campum æquum descenderent:idq; iureiurando inuiolatum fore affirmabat. Quibus abditis cum silentium a cunctis ducibus seruaretur:conuersus Franciscus sphortia ad legatum apostolicum Franciscum piccolpassum integerrimum illum uirum: & sapientem: qui postea Mediolani archiepiscopum gessit᷑: si iusseris inquit pater reuerendissime: posteaquam nemo audet respondere: ipse ut iuuenis respondebo:responde igitur inquit ille subridens. Tum coniectis in tubicinem suis uigentioribus illis oculis ac ueluti radiantibus dicito inquit Bracio nos pro arbitrio nostro uenturos aduersus sese uel inuitum: & in suam quidem rem malam. Captato igitur tempore ex communi ducum omnium consilio collem ascendunt instructa acie: eaq; distributa in equitum ordines uiginti pari fere numero Bracianis: peditibus uero quingentis ac mille. Post hos omnis sequebantur impedimenta: & qui ad ministeria accommodati ad pugnandum usui haud essent. Cum illuxisset: cœpere ad radices collis descendere: & omnes quidem pedites (nam propter callis angustias ac rupis difficultatem coacti sunt omnẽs equo descendere) At Bracius siue quoniam iureiurando per litteras se obstrinxerat liberum descẽsum illis fore ĩ cãpestrẽ planiciẽ:siue q̃a (ut erat aio excelso & insolenti) iactabun-

Lodouicus cõlumna
Tartaliãi equites
Tartalia
Auersa
Nicolaus picininus
Collis sanctæ Mariæ
Franciscus piccolpassus.
Mediolanum

dus inter suos prædixerat ꝑpterea se illis libeꝝ præbere descensum: quo nemo ꝑrsus ex ea pugna euaderet: suos oĩs continuit ĩtra aciem: donec uniuersus ille exercitus in æquo constitit campo. Dein collatis signis pugna conseritur intra secũdum lapidem prope aquilam maximis utrinq; uiribus: & exæstuantibus animorum ardoribus: ac summo cum uitæ periculo uniuersum certatur diem uaria: mutabiliq; fortuna: utrinq; uulnera: utrinq; cedes. Nec uno in loco prælia: hac fugiunt: illac præmunt. Inter spem: ac metum omnia tumultuantur. Iidem eodem fere momento & uictores & uicti: cum tandem ecclesiastico cedente exercitu: præmẽtibusq; robustius bracianis: ac iam ꝑpe uictoribus. Hic generoso: & inuicto animo adolescens tanq̃ e specula quadam inter fortissime dimicandum ultimi discriminis magnitudinẽ cõspicatus ueluti horrendum aliquod fulmen in cõfertissimum mutuis inter sese uulneribus digladiantium agmen tanta ui: tanto impetu irruit: ut cum in ipsum bracium iter omnis generis tæla: ac cedes peruicatius fertur: hunc ille inopinato metu perculsus capiti suo infestius imminentem districto gladio haud amplius sustinuerit: sed confestim auerso equo celerem uerteretur i fugam deiecta ultro ex capite casside: ne posset agnosci. Erat enim Bracii cassis serico tecta purpureo: & argenteo torque insignis: quem eminẽtiores pilæ argenteæ decorabant. Cum ita franciscus sphortia p ĩnumerabilia occurrentium uulnera bracium insequitur: effectum est deniq; ut & ille fugiens ab expedito: & audacissimo equite sphortiano Fulignato in occiput lœtale uulnus exciperet: & ita repente ex equo ruens suum uniuersum exercitum secum in ruinam traheret. Exquo intellectum est: quod apud Euripiden ait polynices. Securus imperator audaci præstat. Dum sibi Bracius certam uictoriam pollicetur iussis tum iis peditibus: quos præsidio locarat i castellis: ne prius hostis a tergo adorirentur: q̃ ipse iussisset: tum etiam Nicolao picinino: ne se ullo sui discrimine loco moueret: & iubendi: & uiuendi finem sortitus est. Nam eo uulnere postridie aĩam efflauit tertio nonas Iunias: & aq̃lam miserabili excidio liberauit. Nec illud certe silẽtio ẽ prætereundũ Frãciscum sphortiã. Bracius ubi primum ĩ castra semianimus ẽ relatus: cœpisse illũ amicis: mitissimisq; uerbis ad bene spãdũ cohortari: suosq; medicos ad eũ curãdum q̃ diligẽtissime adhibuisse: nihilq; oĩno prætermisisse: q̃ uel ad optimi uiri: uel ad fidelissimi amici officiũ ptineret: demũq; ubi illũ extremus defecisset spũs nõ secus illachrymasse: ac si pr̃ extitisset. Cæteꝝ posteaq̃ Frãciscus post tãtæ uictoriæ glorĩã iuisset ĩ urbẽ romã põtificis Martini & uisendi: & salutãdi gr̃a: tũ ẽ ab illo pr̃na quadã exceptus dilectiõe: honoratusq; egregie tũ etiã hãc laudẽ reportauit ut diceret Martinus. Es tu sane fili nr̃ carissi

pugna cõserit̃ | Fulignatus. | Euripides Polynices. | Nicolaus picininus

me Frãcisce sphortia & speciosus:& prudẽs & robustus:& fortis:ac facundus:& de Romana ecclesia bene ꝓmeritus:abi igit̃ in dei benedictione & de nobis tibi in xp̃o Iesu oia pollicere. At Philippus Maria cũ in dies magis atq; magis icrementa ꝓbitatis:atq; cõsilii uideret i frãcisco sphortia coalescere:maximo curauit studio:ut eũ oino suũ efficeret. Itaq; & Martini põtificis opa:& magno suo:honorificoq; stipendio hũc ad se accersitum multis maximisq; i rebus & belli:& pacis exercuit. Venit is primum Mediolanum:cũ ageret quartũ ac uigesimũ ætatis annũ: quo ip̃o etiã anno diuina quadã ꝓuidentia nata ẽ Blanca Maria pridie Kalẽdas apriles. Sua uero tũ p̃ntia & oróne:tũ etiã prudẽtia:atq; moꝝ grauitate: & elegãtia nõ modo æquauit:sed miꝝ i modũ supauit oẽm de sese apd̃ philippũ expectationẽ adeo:ut uel ex eo tp̃e cõsilium philippus id inierit:quod paucis post annis absoluit:unius sibi Francisci Sphortiæ & generi faciundi p natã infantulã:& p adoptionẽ una cũ filia bonoꝝ oium hæredis ac toti iperii successoris cõstituẽdi. Fuit enim Philippus Maria supra omne hominum genus:qui ea tempestate reliquos principes longissime superarit itelligẽdo & iudicãdo. Quare Franciscum unum singulis pene diebus ad se accersitum cum libenter audiebat de rebus maximis:& grauissimis acute multa:cupioseq; loq̃ntem:tum ip̃e quoq; pmulta ex eo pcũctabatur acriter excogitata & callide:ad quæ ita strenuus adolescẽs alacriter:ac prudẽter rñdebat:ut diuino potius:quã humano p̃ditus uideri posset ingenio. Interea uero tp̃is cum res publica florẽtina ip̃ius Philippi mariæ uiribus grauius p̃meret̃:eoq; foret iã res deducta: ut suæ libertati metueret plurimum:mittũtur a Florẽtinis ad Venetos legati:qui p multam i philippum expostulatiõem eos docerẽt: quãto eẽnt in periculo:quodq; diutius soli tantam belli mollem ferre non possent: & q̃ uniuersæ Italiæ metuẽdus philippus foret ob ingenii uersutiam: auiditatẽq; dominãdi. Nec enim credẽdum esse quietẽ philippũ dein acturum occupata florẽtina republica. Cõgerebant i illum delicta plurima acutius excogitata. Superiora tempora memoriter referebãt: quibus philippi maiores ab Italia pturbãda nunq̃ destitissent. Mediolanũ officinã esse belli iuidioso noie dictitabãt. Solãq; eã urbem ex uniuerso terrarũ orbe:tũ ob munitissimum loci situm:quẽ tria igentia flumina padus. Addua. Ticinus reddũt undiq; tutissimum ab oi hostium impetu:tũ ob frequẽtiam populi:quæ est maxima:nulliusq; rei neq; ad uictum neq; ad uitæ cultum indigens:tum etiam ob opificum multitudinẽ:ac uarietatem bellis crescere:ac locupletari. Quãobrem postulabant:cõtendebãt: obsecrabãt:ut auxilio sibi:præsidioq; essent. At ueneti &si non obscure aiaduertebãt:quo magis augeretur philippi imperium:eo rebus suis futurũ

Philippus maria.

Natalis Blãcæ Mariæ

Florentini

Veneti

Mediolanum

Padus

Addua

Ticinus.

Veneti

pículosius:tamen ad bellum capessendum nulla prórsus iniuria ab illó
prouocati non facile adducebâtur:præsertim quod societas etiam îter-
cederet i alterum qnquennium ex icto fœdere duratura. Tum unus ex
Rainaldus albitius legatis florentinis Rainaldus Albitius uir non minus elatus:& audax:q̃
disertus ubi uidisset nullis rationibus uenetum senatum adduci ad fe-
rendum suæ reipublicæ auxilium i philippum: Vos iquit patres conscri-
Genuenses pti cum ânis superioribus Genuẽsibus auxilium uestrum implorâtibus
id illis ferre noluistis:fecerunt Philippum Genueuses dominum:qui nõ
erat:eadem nos ratione illum reddemus regem:quo uos propediem im
peratorem constituatis. Quæ cum dixisset turbato:ac minaci uultu:e se
natu abiens una cum cæteris legatis diutius nihilo cũctatus ex urbe de
cessit florentiam rediturus. Tum ueneti de re nixius consultantes i ma-
ximam inter sese uenere disceptationem:cum alii honestatem tuerẽtur:
Fredericus cõtarenus alii utilitatem. Tandem uero fredericus contarenus uir grauissimus in-
ter Venetos:idemq̧ disertissimus:adductis multis rationibus:& exem-
plis tum romanis:tum peregrinis:q̃bus argumẽtaretur nõ omnia ꝓmis
sa seruâda eẽ ut uel insidiosa:uel iniusta:& ea præterea quæ honesta fue
rint solere mutari cum tempore:atq̧ illos omnis iniustos esse:qui non ꝓ
pulsant:cum possunt:iniuriam uel ab ignotis:adderetq̧ magnam utili
tatis uim rapere ad sese honestatis & dignitatem:& nomen. Ad hæc quâ
tam calamitatem uenetæ reipublicæ posset afferre uictoria philippi de
Genuenses florentinis:cum & dominaretur genuensibus:& societatem haberet cũ
Martinus põt. max. Martino pontifice maximo:& de Iohâna regina omnia quiret pro uolũ
tate decernere. Nec enim defuturam Philippo causam inferendi belli i
Iohâna regina Verona:atq̧ Vincentia ꝓ iure patrio repetẽdis. Huiusmodi inquam ra-
Verona tionibus:aliisq̧ q̃plurimis senatum perpulit Fredericus ad ferẽdum flo
Vicentia rẽtinis auxilium:quod petebant:ubi minus se philippus a bello retrahe
Fr. Cremagnola ret. Quam qdem rem eo facilius ꝑsuasit:quod franciscus cremagnola:q
non multo antea transfugerat a Pphilippo ad uenetos:eos in magnam
suspicionem inieceret:de illius aduersus se uoluntate celer s uictoriæ
Franciscus foscarus spẽ afferens. Præterea dux ille prudentissimus Franciscus foscarus:cuius
auctoritas erat apud omnes maxima: uno solum quæ Fredericus
disseruerat:comprobauit:uerum etiam accuratissima oratione ostendit
ultimum in rempublicam uenetam excidium ꝓuenturum: ubi minus
& quam primum:& fortiter aduersus Philippum bellum capesserit. Cõ
festim ergo ex itinere legatis florentinorum reuocatis societatem: quâ
Mediolanum petebant:ineunt:ac firmant æquis conditionibus. Dein missis euestigio
Mediolanum oratoribus Philippum monẽt:ut ab omni i florentinũ po
pulum ui:iniuriaq̧ desisteret:quod si secus faciat:fore:ut spõte causam
suam ageret. Quod Venetorum quasi edictum cum philippo insolentius

uideretur:primo cœpit stomachari:dein secum aīo uoluntas haud solē re uenetos se iniusticiæ obnoxios unq̄ facere:fœdus decēnale iam q̄nto āno antea pcussum:ac mutua societatis iura afferebat.Præterea Florētinos belli aduersus sese auctores extitisse:q nulla iniuria lacessiti ultro armis fuerit se adorti.Quæ dum citro:ultroq; gerūtur:clam ueneti parant oia:quæ ad bellum attinēt.Nec italiæ solū:sed pegrinos quoq; potētatus excitāt:accingūtq; ī Philippum:cum is nulla ratiōe adduci posset:ut crederet uenetos tum ob iueteratam:ac ppetuam amiciciam:tum ob initā nouissime societatē qcq̄:quo sibi icōmodarēt:tēptaturos.Sed lōge præter eius opinionem cecidit.Interea.n.temporis Gelphi brixiani factiōis eius auctoribus Petro:Achilleq; aduocatis ambobus & fratribus & opulētis:& apud ciues municipesq; carissimis audita uenetorum:ac Florentinorum societate deficiūt a Philippo ad Venetos eis dedita ea urbis pte ubi gebellini minus habebāt uirium.Nam urbiculæ:quas hi potissimū inhabitāt:stabāt:& uetus quæ uocat̄:& noua una cum subiecto suburbio:atq; arcibus tam portaꝝ:quam ea:quæ ualidissima est i summitate urbis ꝑ duce Philippo res aūt gesta ē noctu feria prima:q dies ē solis ad sextum decimum Kalēdas Apriles:āno anatali christiano sexto:ac uigesimo supra quadrīgētesimum:& millesimum.Equites nulli hostium ea nocte i urbem ingressi:nec alii prorsus ulli præter pedites octīngētos a cremagnola excomposito submissos:& frequētem municipum manum quos ii fratres ex eadem factione clam collectos muro p insidias fracto secum adduxerāt.Erat Franciscus sphortia p id tēporis Mediolani apud philippum:sed eius milites alii apud mōtem clarum:alii in ꝓximis municipiis hibernabāt.Qua qdem re eadem nocte audita brixiam adeq̄tātes i urbiculas mane excepti sūt.Qui urbē tradiderāt Venetis:mox eius uias doliis humo cōpletis trāsuersis trabibus repagulis:& cathenis muniebāt:neq; subitus īpetus rē puerteret prius:q̄ cremagnola cū uiribus aduēisset.Philippus ea re rumoribus:ac nūciis curriculo audita Frācis-cū i subsidiū mittit:q icredibili usus pnicitate feria tertia:q dies ē martis cū reliq̄s suis copiis ex altera ipse parte urbiculas ē igressus:ex altera uero eodē tēpore in urbē cremagnola cū eq̄tibus quattuor millibus:īgētiq; peditatu.Reliq aūt omnes ducales exercitus ī flaminiis agebāt:& in ethruscis cōtra Florētinos.Cōspirāt præterea una cū uenetis in Philippū Mariā hi oēs:Amideus dux allobrogū:quos noie deprauato a sabbatis mōtibus sabbaudiēses ꝑ sabbatēses appellāt:& eluatii:& tres illi Marchiones Montis ferrati æstensis mantuanus ad hæc potentissimus rex Alphonsus:qui una cum fliscis:fregosis:& adornis rem genuensem mari:terraq; turbabat. In tot:& tam magnis:tamq; periculosis:& repen-

Brixiani
Gelphi
Petrus
Achilles aduocati
Gebellini

Quo tp̄re brixiani defecerit a Philippo duce
Cremagnola

Fr.sphortia
Mediolanum
Mons clarus

Flaminii
Ethrusci
Amideus dux
Sabbati mōtes
Sabbaudiēses
Eluetii
Marchio mon

tis ferrati
Marchio æstēsis
Marchio mantuanus
Alphonsus rex
Flisci
Fregosi
Adorni

tinis rerum difficultatibus solus Frācifcus sphortia philippi ducis & sustinebat: & tuebat̄ iperiū: q assidue die: noctuqȝ ex urbiculis aduersus hostes i urbem erūpens eos cōtinuis præliis lacessere: urgere: uexare: cedere iterimere: ac nūq̄ quietos sinere: tātamqȝ i desperationē agere cremagnolam: ut mētis fere: atqȝ sensus inops qd cōsilii caperet: esset nescius: qppe q superioribus tēporibus cum ꝓ philippo militaret: uincere semp cōsuesset: nūc ipse quottidie uinceretur. Quare quoad a cōserenda manu abstinebat: idqȝ totum ei negotiū erat: ut castellis e regione portarū obiectis p catapulatas: & plumbeas pilulas: molesqȝ bōbardarum Franciscus sphortia a frequēti eruptiōe coerceret. At dux philippus huic magis: q̄ brixiæ metuēs immissa i urbiculas ualida peditum manu Frācisco iubet: ut ab eo præsidio ad mōtem clarū se recipiat: & i ꝓxima municipia: donec coactis aliis exercitibus ex ethruria: & flaminia obsidētes premantur obsidiōe. Paret Franciscus: ac per medias hostium monitiones ubi illuxisset: post quadragesimum: ex quo uenerat: diem cū suis omnibus erumpens uno impetu: strenuaqȝ ui iter occurrentium tæla: ac iactus ex urbe egreditur. Hūc inseqtur maximis uiribus cremagnola: cuius ille iter equitandum ferociam sæpe cōuersus reprimit: ac retūdit. Sed ubi uentum est in campestre spatium mōtis clari: tum facta phalange alacerrime fertur collati signis i cremagnolam: ubi pulcherrimum erat uisu: q̄ & constāter: & fortiter pauci sphortiani cum tāto uenetorum exercitu & adolescens adhuc Frācifcus cum Frācisco ueterano diu: multumqȝ dimicarēt. Eaqȝ de utroqȝ & duce: & exercitu opinio apud oēs cōstitit: nisi nox pugnam suo interuētu diremisset: nō minorem de cremagnola uictoriam fuisse Franciscum sphortiam eo die cōsecuturum: q̄ eidem antea de bracio cōtigisset. Cæterum hic in Mōtem clarum se recepit: & ille i urbem Brixiam ad urbiculas oppugnādas. Quo magis ipse mecum: magisqȝ cōsydero admirādam illam: ac prope diuinam philippi Mariæ ingenii acrimoniam: eo magis illum mihi uideor cæteris: mortalibus præstitisse & consilio: & prudentia. Nō præsentia. n. modo summa idustria: diligentiaqȝ gerebat: sed futuris qbusqꝫ casibus ita grauiter: sapiēterqȝ ꝓuidebat: ut nihil unq̄ ei accidere posset inopinato. Videbat sibi eē bellum cum duabus potentissimis: & locupletissimis rebus publicis: qbus se pecuniarum magnitudine: quæ belli sunt nerui: lōge iferiorem itelligebat. Quæ. n. aut pricipis aut regis cuiusq̄ uires adeo firmæ sint: quas uenetoꝝ: Florētinorumqȝ pecuniæ nō frāgant: ac pessundēt? Itaqȝ nullum sibi præsidium firmius ducebat: & certius unius Francisci sphortiæ fide: itegritate: prudētia: animi magnitudie. Accedebat ad rem: quod ex Mathematicis: uatibusqȝ didicerat eūdem Frācifcum sphortiā primum adhuc fore pricipem i italia: &

Mons clarus

Mathematici
Vates

q̄ solus afflictas philippi res:ac pœne pditas uitali ueluti afficeret sensu: & in lætiorē fortunam erigeret atq̧ stabiliret. Quibus cogitatibus factū ē:ut uitæ Francisci Sphor. Philippus mallet:q̄ Brixiæ recuperādæ consulere. Nam (quod sæpe dicere postea philippus consueuit) nisi Francisci Sphortiæ uita carior sibi. q̄ brixia extitisset:nunq̄ Brixiam amisisset. Sed ut ad rem:qua decœpimus:reuertamur:cum dies:ac noctes murum nouæ urbiculæ & bombardarum:& uariorꝶ tormētorꝶ molibus cremagnola cōcuteret:nec intima philippi præsidia minore aut strenuitate:aut industria ad repugnandū uterent̄:aduenere tādem ex ethruria & flamiuia ducales exercitus:qui una cū ip̄o Frācisco ꝓpe brixia cōsederūt ad duomillia passuum hostis īclusos prouocātes ī pugnam. Aberat per id tēporis Cremagnolā:qui sibi metuens ab aduenientibus copiis simulato laterum dolore perrexerat ad balneas patauinas. Qui uero pro imperatore intus erat:Iohannes Frāciscus princeps mātuanus pugnandi iis copiam nullam faciēs urbiculæ expugnatione erat ītentus. Hic si uni Francisco Sphortiæ fuisset obtēperatum:& brixia esset minimo labore recuperata: & de hostibus pulcherrima sumpta uictoria. Cōsulebat enim:ut oī cūctatiōe sublata per urbiculas ī urbē īgressi Venetū hostē adhorrirentur p̄us: q̄ & a Venetis maiores cogerētur uires:& a Florentinis auxiliares copiæ mitterentur. Id cōsilii solus Nicolaus picininus & probabat:& laudabat. Nam Angelus pgulanus:& cæsar brixianus:& Nicolaus guerrerius & cū his Cicchus patauinus:cæteriq̧ duces Frācisci gloriæ inuidētes secus: q̄ sentirēt:oia gerebāt. Quibus dissensionibus factū est:ut & Cremagnola ī meliorē adductus spē reuerterit ex balneis ad exercitum:& ueneti maioris quottidie copias compararit:& florētini ī auxilium misserit Venetorꝶ exercitatissimum quē habebant:& prudētissimum īperatorē Nicolaum Tholētinatem cū equitum quattuor millibus & duobus millibus peditū Nam ipsi oī belli molestia liberati iam nihil sibi neq̧ ī ethruria:nec in flaminiis metuendum eē intelligebant. Is Nicolaus Tholētinas ubi p̄mum brixiam uenit:cognita ducalium ducum dissensione maturādum eē arbitratus:ne si illi fortasse resipiscerent:difficilior foret bellandi ꝓuicia ingentem fossam deduci iubet ī lōgitudinem ad passuū quinq̧ millia: qua trāsitus ꝓhiberetur hostibus ad ullum omnino aut auxilium ferendum obsessis:aut minime cuiusq̄ opis adminiculum. Erat autē ea fossa & aggere:& uallo:& castellis nōnullis atq̧ frequētibus munita turribus:ac pluteis acta ī latitudinē passus duodecim:& tātumdem ferē in altitudinem. Venetorum:Florētinorūq̧ exercitus complebantur hominibus supra triginta millia. Philippi autem ducis ad tria ac uigiti millia. Eqtatus utrisq̧ pœne par. Sed hostium peditatus multo superior. Cum hæc a uenetis

Balneæ patauinæ
Iohānes frāciscus Marchio
Nicolaus picininus
Angelus pgulanus
Cæsar brixianus
Nicolaus guerrerius
Cicchus patauinus
Nicolaus tholētinas
Ethruria
Flaminii
Brixia
Fossa qualis
Exercituū numerus.

suasu Nicolai Tholētinatis geruntur: uoluit sæpenumero Franciscus eā moliētis adoriri. Non modo habuit neminem præter unum Nicolaum picininum: qui cum eo sentiret: sed omnes potius aduersantis: seq; apud philippum insimulātis: quod clam uenetis faueret. Quas obtrectatorum iuidētiūq; calumnias q̄uis nō obscure franciscus resciseret: nunq̄ tamē īduci potuit: ut illorum mallet similis esse q̄ sui: cum tādem post urbicularum muros cōtinuis tormētorum ictibus terræ æquatos. Antonius lādrianus: ac cæteri fortissimi uiri: qui arci præerant: rei frumētariæ: commeatusq; defectu honestas pacti ī summa necessitate cōditiones arcem hosti dediderūt post mēsem: & annum unum: ex quo die Petrus: Achillesq; aduocati urbem Venetis prodidissent. Reddiderat sæpe iam Frāciscus sphortia philippum ducem & litteris: & nunciis certiorem se plurimum uereri: nequid aduersi eius exercitus caperēt: idq; ob solam ductorum discordiam. Itaq; eum monuerat: aliquem uniuersis præficeret copiis: cuius saltem auctoritati audiāt cæteri: se enim semper paratum fore: qui omni ī re pareat iussis eius: legitur a philippo totius imperator exercitus Carolus malatesta pisaurensis: quem monet: ut copiarum suarū duces audiat quidem omnis: duorum autem solum consilia exequatur Frācisci sphortiæ: Guidonisq; torelli. Id si factum esset: cōflictus ille: qui uocatur ad Machalaum: nunq̄ profecto accidisset. Erant ducales uires ad compilianum. Venetæ uero ad fontanellam. Quinto idus octobres: qui dies erat solis: & idem dicatus omnipotenti domino: iubet Carolus: nemo ea luce bellandi gratia equum ascendat: sed diuinæ uenerationi quisq; studeat. Hostes illius īscitiæ non ignari peditem instruunt: qui petitis ducalibus castris Nardinum peditem Sphortiāum ad singulare certamen prouocet. Ille ut militaris mos est: nō detractat pugnam. Itur ī duellum: solus Frāciscus sphortia spectat armatus. Idq; ut cæteri faciant: monet. Et imperator ob audit: & cæteri negligunt. Inter duelli spectaculum celeri agmine: acieq; uniuersa ad pugnādum instructa Cremagnola superuenit ea uia: qua Machalaum itur: Angelus pergulanus: & Nicolaus idem perusinus: cui ex breuitate corporis picinino cognomentū erat: dū illac per ocium obequitātes iopinato ī hostilem exercitum īcidunt: itellecta periculi magnitudine quo reliqui & duces: & commilitones se parēt ad pugnam: ita ut erāt leui armatura: manum cōserunt. Tumultuarii milites cōcurrunt undiq; pro sese quisq; nullum uitæ periculum detractantes. Verum quid & pauci: & inermes: & inter palustris difficultates queant tātam uim: tātum impetum sustinere aduersus callētissimum imperatorem: & uiginti millia equitum: tantūq; peditatum? Equitatus hostilis uiam omnem occuparat. At pedites ad utramq; uiæ illius partem ex

Antonius landrianus
Arcis Brixianæ deditio
Carolus malatesta
Fr. sphortia
Guido torellus
Machalaum
Compilianū
Fontanella
Nardinus
Pugna Machalaum
Angelus
Nicolaus picininus

palustribus longis lanceis:catapultis: ac iaculis ducalis milites:atque equos passim träsfodiebant.Quid multis? Vix dici queat:quäta cæcitas oculos:quätus error mentes ducalium & militum: &'ducum in ea uia ad machalaum interceperit:adeo ut ex cæcitate:erroreq; pugnandi Machalaum accepisse nomẽ uideatur. Omnes eim subito peride atq; excordes:& amentes i fugam uersi nihil præter cæcas corporis partes hostibus obiecere. Solus Fräciscus sphortia tanq̃ irritatus draco ex eo duelli spectaculo prouolans ad clamorem dum hac illac fulmineum corruscat ensem: aliis uulneratis: aliis interremptis: tum Angelum pergulanum ex hostium trahentium manibus captum liberat: tum etiam tandiu irruẽtium molem suo maximo cum uitæ discrimie sustinet:ut & cæteri ductores nõ nore cũ dedecore seruarent:& ipse sua cum summa laude ita dimicäs referret pedem:ut receptui cecinisse:nõ euasisse iure foret iudicädus.Cæterum philippus ea igẽti clade pculsus:accommodato cõsilio tempori p Bergomi deditionem cum hostibus bellum soluit äno secũdo post libere potitos brixia uenetos. Quo quidem tempore quoniã solus Fräciscus sphortia & animo uideret' inuictus:& corpore: mittitur a Philippo i auxilium genuensium:quos ut modo memineramus: & Alphõsus mari:& exules terra:quietos esse nõ sinerent.Superato aũt appẽnino iter loca cõfraga:& prærupta ii:quos sibi amicissimos dux Philippus existimabat:usi ligurum scilicet fide:& cõstantia circũfunduntur undiq; cum täta catapultarum ui:& omni missiliũ genere:ut nõ secus: atq; alpia grädine oia tælis passim sternerẽt'.Dura,pfecto:& horrẽda uniuersis militibus uisa ẽ ea tã repẽtia pugnãdi facies:pserti cũ nõ pugnãdi mõ sed ne stãdi qdẽ ob locoꝶ malignitatẽ ulla facultas eẽt.Itaq; sibi qsq; diffidere: ac iã dedẽdi sui hrẽ rõnẽ.qđ cũ Gerardus gratianus ipsius Fräcisci ppiquus:uirq; fortissimus equo itra cautes lapso fecisset:seq; unius accolæ fide credidisset:stati ab illo ubi cassidẽ posuisset:scorpiõis cornu pcussus i caput iteriit.qđ liguris facinus corã Fräciscus ituitus & illi cõtinuo reciso ense ceruice uitã abstulit:& reliquos suos p uastã urgẽtiũ cædẽ hostiũ ad castellũ Rõchũ egit icolumes:quo i loco a fœia nobilissima Iliana spinula:cuius erat castellũ:& pbenigne exceptus ẽ:& q̃ honorifice. Inde aũt genuẽsiũ rei ea strenuitate:fortitudineq; pspexit:ut oẽs Alphõsi regis:exulũq; conatus frustra suscepti fuerit.Et ne ab Iliana supatus animi gratitudine uideret':tum eius filiam nobili uiro nõ parua cum dote uxorem tradidit:tum ipsam & habuit semper i honore:& continuis beneficiis affecit. At ne prætereundũ quidem reor:qualẽ se pstitit i Mõtis ferrati Machionẽ Theodorũ palæologũ:quẽ cum itra paucos dies:qm̃ nulla unq̃ n mõ affectus iiuria:sed mľtis sepe ornatus bñficiis fœda usus Ve

Conflictus

Machalaũ nõmen est græcũ compositũ ex mache:qđ pugnã significat & alaos cæcũ & errantem

Angelus pgulanus

Bergomum

Genuẽses

Alphonsus rex

Appẽninus

Ligures

Gerardus gratianus

Rõchum

Iliana spinula

Alphonsus rex

Theodorus

netorum fortuna bellum ultro Philippo ītulerat:patrito:auitoq3 oī dñatu eiecisset:solus dein auctor fuit:ut ī possessionem amissi modo principatus p Philippum reuocaret. Cōfugerat.n.Theodorus ad uenetos:quorum præsidio ubi ītellexit se nihil oīo effecturū:uideretq3 Philippum ducem eē iure īdignatū aduersus sese:Frācisco sporptia & deprecatore: & amico oīa est ex sentētia sua apud munificētissimum illū pricipem cōsecutus. Num uero laudatissimū illud Frācisci facinus silētio īuolui patiamur? Quo tēpore mōtem caluum ui ceperat:uirgo præstāti forma:honestoq3 nata genere cōfugerat una cum aliis multis(ut fit)in diui Francisci tēplum. Hác miles qspiam sphortianus eodem ī tēplo ui raptam:ac mariæ uirginis sublatis flætibus:atq3 hululatibus auxilium implorātem in ipsius Mariæ uirginis sacello compressit. Quod impietatis flagitium cum primum Frāciscus didicisset:tum illum iussit obtrūcari inquiens: neque amorem odio:neque religionem immundicia pollui debere: tū puellam soluta ex pecuniis suis dote uiro tradidit:cui antea fuerat desponsata. His aūt rebus nō sapiēter minus gestis:q̄ fortiter:atq3 fortunate. Francisco sphortia stipēdio ducali iam functus accersit a Paulo guinigio tyrāno lucēsi magnis premiis ī auxilium cōtra obsidionem Florentinoꝝ:qua ad deditionem usq3 p̄mebat. Admissa cōdicione eo cum expeditis uiribus:firmissimisq3 ꝓfectus primo aduētu hostem uertit in fugam:Paulumq3 & lucam:atq3 oēm lucēsem agrum omni liberat & detrimēto:& metu:cum iterea temporis paulus tyrānus:ut erat mercādi:q̄ regnādi doctior:quo se omni sollicitudie:metuq3 liberaret:clam agit cum florētinis de lucæ deditione pactus īgentem auri uim:& ciuitatis florentinæ donationem. Quod ubi apud Lucēses īcrebruisset:illi facto confestim īpetu tyrānum captiuum faciūt:aguntq3 ad Frāciscum una cū eius liberis:ac rogāt:ut eo īterempto ipse urbis illius capiat dominatū. At frāciscus & si ītelligebat:& qd paulus mereret:& qd sibi liceret:tñ nequa infamæ labecula suā īnocentiam pollueret:detrectato illius illustris reipublicæ munere quod ultro a ciuibus cūctis offerebat:urbem liberam dimittit. Paulum uero cum liberis omni offensione illæsum mittit ad Philippum Mariam:cui norat illum esse carissimum. Dein pacata re lucensi ī Galliam cisalpinā ex ethruria reuertit. Agebat apud Mirandulam Frāciscus eo cōsilio:ut īde ī appuliā ꝓficisceret:cū florētini rursus maximo cōparato exercitu lucā obsidione p̄munt belli duce Guidone Antonio comite urbinati:eamq3 quottidie tormētis:& omni uincēdi arte:conatuq3 oppugnāt. Philippus Maria coactus ea necessitate auxilium ferre amicæ urbi misso Nicolao picinino cū maximis copiis Florētinos superat pugna cū ipsoꝝ īgenti clade. Itaq3 rursus turbata pace ueneti maio

Mons caluus
Diuus Franciscus
Maria Virgo
Paulus guinigius
Florentini
Luca
Lucenses
Gallia cisalpia
Ethruria
Mirandula
Appulia
Florentini
Luca
Guido antonius urbinas
Philippus maria
Nicolaus picininus
Veneti

re q̃ antea apparatu bellũ aduersus Philippũ mouẽt: & ipse Philippus rur sus maioreq; nuper & stipẽdio: & spe accito Frãcisco sphortia accingitur nõ modo ad repugnãdum uiribus uenetorum: atq; sociorum uerũ etiam ad oppugnãdum. Venerat Frãciscus cremagnola cũ magno equitũ: ac pedi tum numero: ut suncinũ proditione reciperet: Quod Frãciscus sphortia: q in agro hibernabat cremonẽsi: cum per exploratores accepisset: obuiam profectus pugnã cõserit: eumq; turpissimã uertit ĩ fugam captis eqtibus qn gentis: ac mille: peditibus uero supra qngentos. Id autem gestum est ad sextũdecimum Kalẽdas iunias. Neque dein multos post dies maiore etiam clade ueneti eiusdem Francisci sphortiæ singulari prudentia: ĩcredibiliq; uirtute pculsi sunt. Classis. n. ueneta præfecto Nicolao taruisiano padum iã superarat supra cremonã usq;. Ea cõstabat galeonibus maximis semptẽ ac triginta. triremibus aũt ac briemibus: aliisq; nauigiis circiter cẽtum. Galeones uero aliquãto sunt q̃ triremes breuiores: sed cum latiores: tum ẽt multo sublimiores: qppe qui surgãt in tabulata duo & semis pupibus & proris altius sublatis: atq; munitis turribus aguntur aut ut triremes uelis: ac remis. feruntq; super caruchos latioris pluteos: ex quibus singulis quattuor: & sex armari uiri iaculis: ac ferreis sudibus: & catapultis: & saxis: atq; omni tælorum iactu acerrime prælient᷑. Cõtra uero ducalis classis deuehit᷑ galeonibus: & aliorum nauigiorum genere circiter quinquaginta: cuius præfectus erat Pacinus Eustachius ticinensis. Is cum primum aduẽtasset in cõspectum classis hostilis: ut erat uir aĩo minime demisso: & naturæ fluminis peritissimus: ueritus quod ĩbribus paululum excreuerat: fore: ut decresceret: ubi pugna ptraheret: & ita deteriore se futurum cõditione: ĩ hostilem classem ĩpetum facit. pugna utrinq; ui magna: alacriterq; conserit᷑ cadunt utrinq; multi. cruoreq; madẽt oĩa: cũ tandem noctis interuẽtu ab utrisq; pugna desistitur amissis tñ e ducali classe galeonibus quinq;: quoniã a classe reliqua separati ab hostium multitudie circunuẽti: ĩterceptiq; sunt. Quo factũ est: ut ĩ ducali classe paulisp trepidaret᷑. Id Frãciscus ut aĩaduertit: lectis e militibus suis: quos ad nauale præliũ maxĩe cẽsuisset idoneos: ultro ĩpe classem ĩscẽdit: duobus prius ornatis: q ex eorum equitũ ordĩe: quos callippos nominant: ueluti ab se trãsfugæ peterẽt cremagnolã: q ad tria millia passuũ inde eum uniuerso distaret exercitu: quo tẽpestiue si usui foret: uenetæ classi auxiliũ ferret. Hi ergo calippi duo cum uenissent ad cremagnolã mane: multa ut erãt edocti antea: questi de Francisco sphortia subdunt interloquendum ducales copias omnis instructa acie esse iam motas ad eum adoriendũ: Quibus auditis dum suos cremagnola parat᷑ ad pugnam: classis ducalis cum primũ illuxisset: unius Frãcisci sphortiæ cohortatione Venetã

Franciscus cremagnola
Suncinum
Nicolaus taruisanus
Padus
Cremona
Galeones cuiusmodi sunt
Pacinus Eustachius

classem inuadit magnis clamoribus:magnoq; & animorum:& corporum robore.Franciscus autem ipse cum militibus suis cōuerso galeone: quē iscenderat:in eum:quo præfectus uenetus uehebatur:galeōem tāto animi ardore:tāta ui:tantis oppugnat uiribus:ut Nicolaus trauisianus nequiuerit diutius īpetum sustinere:quin ex prætorio galeone in subiectū myoparonem demissus deserta classe fuga saluti suæ cōsuleret.Per magnam ea pugna cladem ueneti accepere:quippe q galeones nouem ac uiginti amiserint:& reliquam fere classem uniuersam multis hominum millibus:opibusq; refertam.Fuitq; ea res uel in primis causa:ut Franciscus cremagnola apud uenetos in eam perfidiæ suspiciōem uenerit: qua proximo anno postea uenetiis eſt publice obtruncatus.Hæc eni pugna Profligata est in pado non procul a cremona anno a natali christiāo primo ac trigesimo supra annum quadringentesimum ad millesimum secunda feria nono Kalendas iulias. Dein postero anno publice:ac magna cum celebritate:atq; laticia blanca maria nata iam annos septem desponsata est Francisco sphortiæ:id quod anno superiore philippus pater promiserat:quo tempore hunc in uicecomitum familiam una cum suis omnibus filiis:posterisq; receperat:atq; adoptarat. At ubi rursus ob classem amissam Veneti fœdus percussere cum duce philippo : qui etiam ipse tum ob Nicolaum picininum apud labinæ pontem ad debilitatem usq; catapulta uulneratum ad ceruicis neruum sub occiput:tum quia maiora quædam:ut erat diuino quodam: & ingenio : & sapientia princeps:animo moliretur:non inuitus bellum soluit.Franciscus sphortia ex soceri sententia abiens ex hac cisalpina gallia in appuliam aduersus Alphonsum regem profecturus recepit inter eundum in ultroneam deditionem picentes:qui ob duriorem prouinciæ administrationem Iohannis uitellesci ricinatensis episcopi:apostoliciq; legati defecerant ab Eugenio quarto:qui Martino nuper uita functo in pontificatum successerat.Quam quidem rem eugenius:ut erat iusticia:& innocentia singulari:non modo moleste non tulit:sed hunc potius in proximum annum & piceni in quartam usq; progeniem marchionem esse iussit : & totius romanæ ecclesiæ uexelliferum:donec uiueret:sponte constituit. Quid enim bella ea cōmemorem:quæ dein tam multa socero etiam Philippo assentiente & pro Venetis:& pro florentinis:& pro romana ecclesia cum suo maximo nominis splendore confecit.Haud satis scio:utri magis accusandi sint:principesne:qui sese nimis quandoq; iis facilis ad credendum præbent:quos habent familiaris:an principum familiares:qui aliquo suo uel commodo:uel affectu alia q̄ sentiant:illis persuadent.Erant Franciscus sphortia:Nicolausq; picininus ut præstantissimi duo ac pri-

Nicolaus tar-uisianus fugit
Veneti
Frā.cremagnola
Natalis Blancæ Mariæ
Nicolaus picininus
Labina
Gallia cisalpia
Appulia
Alphōsus rex
Picentes
Iohānes uitellescus
Eugenius pōt.
Martinus pō.
Veneti
Florentini
Romana ecclesia
Fr.sphortia
Nicolaus picininus

marii in uniuersa italia imperatores: ita mirifica inter sese beniuolentia: & suauissima coniuncti consuetudine adeo: ut non consilia modo com munia haberent: sed mutuis se pecuniis adiuuarent. Et ne id mirandũ quidem: Nam ab usq; Sphortia patre Franciscus norat amicum extitisse Nicolaum: quippe qui & in Michaelem Attendulum: quo primum tem pore in carcerem Neapoli coniectus esset sphortia: se beneficum praesti tisset: & captus postea: cum pro Bracio bellum gereret: perhumaniter a patre foret: liberaliterq; tractatus. Sed duo potissimum fuerunt scribae di scordiarum omnium auctores: quae postea inter Nicolaum: Franciscum q; ortae sunt: Antonius pisaurensis: & immolensis Iacobus: qui cum nul lis possent pecuniis satis ingurgitari: nisi quicq́d Nicolaus acquireret: uel stipendio: uel praeda diriperent: illumq; nossent uirum magis bonũ: q̃ callidum: at Franciscum sphortiam omni in re strenuum: ac prudentẽ: ueritine assidua talium amicorum consuetudine insidiae: fraudesq; suae aliquando prodirent in lucem: nunq̃ destiterunt perditissimi nebulões: donec per uarias calumnias: atq; maledicta hominem simplicem: & ad credendum facilem ab optimo: amicissimoque uiro abalienarunt. Qui bus quidem duorum scribarum insidiis cum maxima bella inter duos clarissimos imperatores secuta sunt: tum ad philippum eximium illum: atq; diuinum principem maxima incommoda: calamitatesq; deuenere Sed haec ego: qui utriusq; memoriam colam (ut par est) sanctissime: ne ui dear mortuos in alterius uitae tranquillitatem per commemorationem discordiarum tanq̃ irritare: de industria praetereunda censui. Quare mi nime explicabo uel quae in picentibus: & umbris: ethruscisq; Francisco Nicolaus incommoda saepe intulerit nulla sua cum laude: dum se mo do ecclesiasticis: modo Alphonsi copiis coniungit: uel quotiens ab eo fusus: fugatusq; fuerit: cum ad Bargam: quam obsidebat: in agro lucen si tum ad Tenere prope ueronam: ab qua ipsa paucis post diebus: quam proditione ceperat noctu: cum ingenti detrimento expulsus est. Nam ad montem laurum non longe ab Isauro flumine quanto cum uulne re eundem Nicolaum maxima pugna superatum: uictumq; oppresserit nouerunt omnes: Quod certe inuitum Franciscum sphortiam fecisse il lud est perspicuum argumentum: q; postridie illius diei cum didicisset permagna eum premi inopia amissis & uestimentis: & mulis: & ĩpedi mentis: & pecuniis: & reliquis rebus oĩbus una cũ castris: adhita curricu lo diligẽtia: quicq́d in exercitu est repertũ: id omne misit ad eũ dono cũ aureis insuper mille. Ex quo potest liquido perspici: q̃ illi fuerint impro bi: atq; nefarrii: qui Nicolaum picininum ab amico tam miti: tam clae menti: tam munifico diremerunt. Quanta praeterea humanitate ẽ usus:

Sphortia
Michael atten dulus
Neapolis
Bracius
Antonius pisa urensis
Iacobus immo molensis
Picentes
Vmbri
Ethrusci
Alphonsus r
Barga
Tenis
Verona
Mons Lauru
Isaurus

Frãciſcus picininus
Mons ulmus
Picentes
Nicolaus picininus moritur

cum eodem fere anno Franciſcum picininum in picẽtibus ꝓpe Mõtem ulmum cum uniuerſo patris exercitu uæhementiſſimo prælio profligatum cepit? Nam cum acerbiſſimo eo nũcio tantam Nicolaus in iram:doloreq; exarxiſſet:ut intra paucos dies uita deſereretur. Frãciſcus eius obitum cum primum accepiſſet:tãto mærore affectus eſt:ut poſt amiſſum patrem nihil unq̃ doluerit magis. Quod autem munus præſtare pietatis potuit:tum Nicolai picinini memoriam:atq; uirtutẽ ſummis extulit laudibus:tũ Frãciſcũ eius filiũ:quẽ ĩ arce firmana cuſtodiri iuſſerat:donatũ pulcherrime miſſum fecit. Quis igitur uſq̃ fuerit ita ab omni hoĩs natura alienus:qui minus optarit tanta humanitate:& lenitate uirũ (ſi fas eſſet) ĩmortalem fieri. At illud certe eſt ĩcredibili quadam admiratiõe proſequẽdum:quod cum excellẽtiſſima:ac fere diuina Frãciſci ſphortiæ uirtus uſq; adeo ſupra humanũ excreuiſſet ingenium:ut Alphõſo regi. & ipſi quoq; Eugenio põtifici maximo formidabilis facta iam eſſet ĩgentes atq; primariæ uires Italiæ ĩ eum cõcitarẽtur. Nam & Alphõſus: quas habuit:omnis collegit ĩ eum copias:& Eugenius pro auctoritate illa apoſtolica:quæ apud uniuerſam xp̃ianã religionẽ uenerabilis habetᷣ & ſacroſancta:nõ modo reliquos Italiæ prĩcipatus prope cũctos:ĩ eũdem hũc cõmouit:ſed ipſum quoq; philippum Mariã ſocerũ:ut aduerſus dilectiſſimum generũ mitteret maximos illos ſuos:ĩuictoſq; exercitus: ueluti coegit. Et enĩ Veneti:atq; florẽtini:q huic uni ſeſe auxilio potiſſimũ debebãt ob maxima bñficia:plurimaq; accepta:tũ cẽſuræ eccleſiaſticæ metu:tum periculi magnitudine id facere ſunt deterriti. Quare cum nõ modo oppida nõnulla:atq; urbes:& in picẽtibus:& in umbris maximi anathematis formidine:ut appellãt:a Franciſco ſphortia defeciſſent:uerum etiam neceſſarii ipſi:& ſanguine cõiunctiſſimi deſciuiſſent:unus dumtaxat Fredericus comes urbinas ĩuentus eſt:qui per id temporis ætate adhuc adoleſcẽs:ſed morum grauitate admodum ſenex:ac mirifica probitate illuſtris a fidei ſanctitate nõ recederet. Erãt hoſtiles copiæ ſupra uigiti hominum millia:Sphortianus autem exercitus omnis conſtabat militibus ad ſummum ſex millibus. Cumq; reliqua loca oĩa Frãciſco Sphortiæ ſuſpecta eſſent:& inſidiarum plena:neq; ab hoſtilis pugnandi facultas offerretur ulla:ſed eo tenderet hoſtibus omnis callitas:& induſtria:ut hic ĩtercluderetur commeatu:ſolus inquam is Fredericus inuentus ẽ: cuius incorrupta fide:& beniuolentiſſimi animi cõſtantia nobiliſſimus ille prĩceps ĩ tantis rerum omnium fluctibus ſibi tutius nihil duxerit. Itaq; in tanta hominum perfidia:leuitateque ſuorum ſe recepit tãquam ĩ opportunam aliquam ſtationem in agrum urbinatem. Quo cum hoſtiles etiã copiæ eſſent continuo ſubſecutæ:neq; ſæpius ad pugnã ꝓuocatæ ĩ æquũ

Alphonſus rex
Eugenius põtifex
Philippus Maria dux
Veneti
Florẽtini
Anathema
Fredericus urbinas

campum descendere unq̃ auderēt:sed more Fabii illius cũctatoris se lo corum difficultatibus usq̧ tutarentur:rem frumentariam:commeatum q̧ prohibētes:nunq̃ destitit fredericus per maxima suorum subditorum omnium:suaq̧ icommoda:atq̧ detrimenta leuare omnem sphortianã difficultatem:& id quidem cum extremo ditionis suæ discrimie. At ma lebat egregius adoloscens (ut erat aio inclyto) & dominatum omnem: & uitam etiam ipsam:id quod palam assidue dictitabat:amittere:q̃ pa- ti:ut de fide:cõstantiaq̧ sua quicq̃ desyderãdum uideretur. Qua quidẽ perseuerantia factum est:ut & reliqui hostes frustrati opinione sua spem potiundæ uictoriæ omnem amitterent:& magnanimus dux ille Philip pus Maria in maiorem adductus admirationem de insuperabili gene- ri probitate:& sapientia nullum sibi præsidium regni sui certius: firmius q̧ uideret:q̃ si unum Franciscum sphortiam ad se tutandum q̃primum accerseret. Id autem eo erit facilius assecutus:quod eodem ipso urbina ti frederico tãquam deprecatore apud generum ipsum: quem alienatũ ab se existimabat:est usus. Decreuerat.n.is & iure quidem fortassis:& de Eugenio:& de Alphonso:ab quibus neq̧ diuino:neq̧ humano iure fo ret armis per omnem contumeliam acerrime appetitus:debitam cape- re ultionem. Tanti aũt fecit unius Frederici studium:pietatemq̧ erga se ut cum facile iam posset uim omnem hostium retũdere:atq̧ opprime- re (Nam auxiliares copiæ a florentinis:& a Venetis iam aduenerant) id certe facere noluerit tum magni esse ducens animi obliuisci iniuriarũ: tum etiam grati Frederico ipsi gratificari plurimum:quem i se adeo be neficum foret expertus. Quam ob rem & cum hostibus continuo bellũ soluit:& se:cum primum per honestatem posset:iturum ad socerum cũ oibus suis uiribus est pollicitus. Ipsum uero Fredericum ex eo tempore nõ secus ac si esset filius:dilexit semper:& quod honorificum præstare: maximeq̧ utile munus potuit:eundem præfecit belli ducem uniuersis suis exercitibus. Qua q̄dem dignitate ita ille est usus:ut simul cum ætatis progressu carior quottidie sapientissimo:& grauissimo principi atq̧ iucũdior redderet̃. Sed iam cæteris maximis facinoribus: splendidissi misq̧ omissis:quæ inumerabilia pene sũt:ad propria paucis ueniamus Vt sunt res humanæ oẽs fluxæ:ac breues:egregius ille prĩceps Philippus Maria Anglus:q uno sapiẽtissimoꝝ omnium hominũ iudicio potuit cũ omni antiquitate in omni gloriæ genere de nominis immortalitate cõ- tendere:inopinato migrarat ex hac uita:cum Frãciscus sphortia eiusmo di casus omnis ignarus:ut erat animo i socerum & beniuolo:& pio:re- uertitur in hãc galliam cisalpinam cum uxore:ac liberis: ualidissimoq̧ exercitu:quo illi auxilium ferret aduersus Venetos:q iam agrum medio

Qui fabius cũ ctator

Philippus Ma ria

Gallia cisalpi[illegible]

lanēſem inuaſerāt:& multis oppidis captis uſq; ad portas urbis oīa ferro:igniq; uaſtātes quottidie circūquaq; diſcurrerēt. Igitur ubi cremonam uenit:quam dotalē annis ſex antea una cum uxore Blāca Maria a Philippo ſocero acceperat:inita pro tempore cum Mediolanēſibus ſocietate:quos norat hæreditario iure ad ſeſe:uxorēq; pertinere:Placētiam celeriter obſidet. (Hæc enim idigne ferēs Mediolanēſium dominatū ad Venetos ultro defecerat) Munierāt placētiam Veneti firmiſſimo equitatu: pedetatuq; ſub æſtenſis Thaddæi ductu uiri īpigri:& cōſtantis. Quam p uicatius repugnātem:ubi intra paucos dies ui expugnatam: captamq; : & direptam (quis eni armatis uictoribuſq; militibus modum imponat) mediolanēſibus pro ſocietatis fœdere tradidiſſe. Atq; in annum deinde proximum claſſem illam & magnam:& formidabilem:cui Andreas quirinus præerat uir mercaturæ:quam bello nauali aptior:mira iduſtria:ac uiribus apud Caſalem maiorem ex arido & fudiſſet:& cepiſſet in Pado: mox trans adduam acto exercitu carauagium:quod iam antea Veneti occupauerant:circūſedit oppidum ſane cum populo frequēs:tū a Venetis completum maximis uiribus. Occurrūt Veneti cum potētiſſimo : firmiſſimoq; exercitu fortium uiroꝝ ſupra uigitimillia:qui tādem poſt plurima quottidie:periculoſiſſimaq; p̄lia cum itelligerent oppidum ad triduum uſq; in ius noſtri prīcipis conceſſurum:freti uiribus ſuis: & quod exiſtimarent oculatiſſimum & uigilātiſſimum argum peride atq; dormitantem poſſe opprimere:caſtra adoriūtur ad eam partem: quam opinabantur icuſtoditam. Quare cum per uiam Fori noui in caſtra impetum audaciter faciūt:ſumma prudētia:incomparabiliq; uirtute unius Franciſci phortiæ tāta clade perculſi ſunt:ut niſi paucorum mediolanenſium quorūdam:qui & ei:& uniuerſæ reipublicæ iuiderēt:ſanis cōſiliis coniuratio obſtitiſſet:actum eſſet eo die de omni Venetorum imperio. Cæterum hoc loco quæ deinceps ſecuta ſunt: non ab re mihi prætereunda iudicaui:ne ſi aliorum errata commemorauero:ſanata uidear:& conſolidata iam uulnera ueluti refricādo magis exacerbare. Illud ſane oībus & perſpectum eſt:& cognitum tātam noſtri diuini illius prīcipis & ſapiētiam:& cōſtantiam:iauditamq; bonitatem extitiſſe:ut uniuerſus Mediolanenſis & ſenatus:& populus tandem ubi ſeſe collegiſſet:reiectis oībus Venetorum & ſuaſionibus:& ſubſidiis unum Frāciſcum phortiam una cum Blanca Maria mulierum clariſſimarum omnium:quæq; ſunt: aut fuerunt unq̄:aut imposterum ſunt futuræ:integerrima:optimaq; uiragine ad totius reipublicæ imperium mirabili cōcordia:atq; beniuolētia acceſſierit:& eundem:q̄ diu i uiuis fuit:ſumma cum fide:atq; pietate non

Cremona | Blanca Maria | Mediolanēſes | Placentia | Mediolanēſes | Veneti. | Thaddeus æſtenſis | Andreas quirinus | Caſalis maior | Padus | Addua | Carauagium | Forum nouū | Blanca Maria

secus ac parentem:tum semper obseruauerit:tum assidue obseruet: uel mortuum. Quid enim sim prolixior in referēdis aliis eius rebus:tā multis:tā& magnificis:quas uel belli:uel pacis: & in omni laudatissimæ uitæ genere cum sempiterna sui nominis celebritate cōfecit? Nonne id unum exploratissimum est illius mirificæ uirtutis documentum: quod unus Franciscus sphortia apud omnis principes christianos uenerabilis apud barbaros uero:& aduersarios christi nominis esset admodum formidabilis. Nam qualem præterea uel erga maximos ecclesiæ Romanæ pontifices:uel erga Pherdinandum regem diui illius regis Alphonsi filiū uel erga inuictissimum regem Francorum Lodouicum se præstiterit: totus terrarum orbis:& uidit:& admiratus est. Sed quid plura in medium referam. Vno Francisco sphortia nemo humanior:nemo benignior:nemo melior:nemo inmortali deo per omnem iusticiæ & æquitatis: pietatis& laudem:hominibus& acceptior:aut carior unq̄ fuit. Adde quod in tanta filiorum prosperitate: rebus& secundissimis: regno florentissimo summa gloria:ualitudine integra:leuissimo genere mortis ita intra biduum est extinctus:ut eam ꝓ sua illa acutissima mentis acie: incredibili& prudentia intellexerit quidem:non autem senserit. Quæ cum ita sint: nostri muneris esse arbitror illustrissimi pricipes:ut modum iam tādem nostro huic tam diuturno luctui imponamus:quod ut ipsi primi faciatis:quo cæteris quo& grauitatis exemplo sitis:non debeo uos non monere:adhortari:orare:obtestari. Vincenda est enim uobis animi mollicia & lachrymæ omnes reprimendæ:ne quo magis in parentem pii uideri uultis:eo minus in deum sperare iudicemini. Nam satis est mea quidem sententia uel pro imbecillitate naturæ: uel pro communi consuetudine annum iam totum in luctu:mærore& agitasse. Redeat deni& animi tranquillitas cū pristina illa uultus serenitate:ornatus& elegantia. Quod si minus fortasse uestra causa facturi sitis:id saltem huic uestræ uniuersæ reipublicæ condonate:quæ non uestra minus:q̄ amissi principis causa in extremis uersatur angoribus:nam cum illo actum est q̄optime: qui per omnia: ut summatim complexi sumus: & animi: & corporis: & fortunæ bona ad quintum & sexagesimum us& annum uictis omnibus & inimicis: & hostibus perseuerauit inuictus: & ita pacata omnia atque tranquilla a nobis abiens reliquit: ut cum omnes eius abessent exercitus: alii in appulis: ut Regi Pherdinando pro affinitatis iure inseruirent: alii in flaminiis: nequis impetus oriretur aut in bononienses: aut in senenses: aut in florētinos: quos socios: amicos& haberet. Alii in Gallis transalpinis:quo adessent Lodouico regi:ab quo ꝓpter Sagonā dono Genuā& acceptā bene esset affectus: ne minimus

Fr. sphortia.
Pherdinādus rex
Alphonsus rex
Lodouicus rex
Complexio argumētionis
Appuli
Pherdinādus rex
Flaminii
Bononiēses
Senēses
Florētini
Galli trāsalpini
Lodouicus rex
Sagona
Genua

quidem tumultus in hanc usq; diem i uniuerso eius imperio suscitatus sit. Itaq; nobis moderate fereda est huiusmodi hominis naturæ necessitas: tum quia mortalibus cūctis & communis est: & debita: tum etiam qa ærumnis p̄ præsentis uitæ nos liberās se ducē præstat ad meliores æui trāquillitatem. Quid enim eius mortem doleamus: cuius uita omnis plena

Pindarus

fuerit honestatis: & aduersæ nulli subiecta fortūæ? Nam recte Pindarus Præmium primum tibi res secūdæ Afferent. Laus hic sequitur probata: Quæ duo quisquis tenuit: beatus iure uocetur. Tanta erat sapiētia nostri pricipis: tātum oibus in rebus cōsilium: tāta moderatio: tāta grauitas: ut nō solum nihil unq̄ pateretur aduersi: sed fortunæ ipsi tanq̄ dominaret: quicqd uel magnum: uel appetendum i uita sit: i sua p̄testate usq; habuisse uideat. Est ille fœlicissimus: ait apud Euripiden Hæcuba: mali nihil cui accidit uiuo. Quis autem uir sapiēs fragilem hāc: atq; breuem uitam nō cōtemnat: habeatq; pro nihilo: quo solidam: sempiternamq; consequatur? Hac sane ratione ueram beatitudinē docebat Epicurus in hac hominum uita nullo pacto inesse posse: quia corruptioni subiecta foret Ob eāq; rem uocat deum beatum: quod & incorruptus sit: & sempiternus. Quid igitur illum post uitam tam diu bene actam adeo doleamus obdormisse i domino: tanq̄ adhuc uelimus iter hosce turbulentissimos fluctus agitari: laborareq; assidue. Hūc omnibus & præliis corporis: & sæculi cladibus liber sui ipsius uictor euasit in cælum: quem si magis q̄ nos ipos caste: ac pie diligeremus: gauderemus sanæ: nō doleremus. Si diligeretis me: ad Apostolos ait xp̄s: gauderetis utiq; quod uado ad patrē. Nec enim omnibus: ut scriptum reliquit Cicero i cōsolatione de filiæ suæ obitu: iidem illi sapientes arbitrati sunt eūdem cursum i cælum patere. Nam uitiis: & sceleribus cōtaminatos deprimi i tenebras: atq; in cœno iacere docuerūt: castos animos: puros: integros: incorruptos: bonis etiam studiis: atq; artibus expolitos leui quodam: & facili lapsu ad deos: id est ad naturam similem sui superuolare. Euolauit inquam Frācīscus sphortia ex his terrenis tenebris i serenam illā: cælestēq; regionem: ut eius conspectu atq; uisu in omnem æternitatem: frueretur: ad cuius imaginem: ac similitudinem nouerat se creatum. At stultum esse qs dixerit non dolere id oportere: q̄ sua natura sit malum: tanq̄ mors in bonis sit numeranda: qua tollitur uita. Præterea alias quinq; afferri posse lugēdi cās: quarum una sumitur ex eo icommodo: quod ipsi accipimus ex illius obitu: quem dilexerimus: altera uero: quod existimemus animum sine uæhementissima doloris acerbitate a corpore: cui penitus inhæret: infixusq; est: separari haud posse. Tertia autem cā suscipitur: quod arbitremur eūdem: quem lugemus: priuari huiusce uitæ uoluptate. adducūt etiam quartā ex hor-

Euripides
Hæcuba

Epicurus

Apostoli
Christus
Cicero

Confutatio & cōfirmatio
Quod sunt lugendi causæ

ribili metu sempiterni supplicii apud inferos. Sunt præterea nõnulli íge nio usq; adeo deprauato : & ab omni hominis natura: dignitateq; alieni: ut animum opinentur una cum corpore iterire: dissipari: deleri. Itaq; eos ferreos eẽ dicũt: planeq; amentis: atq; isensatos q minus doleant mortẽ: ac summis ducãt i malis. Sed has ego singillati lugẽdi causas soluam & facile: & uero: & breuiter: & primum quidem ex antiquorum philosophorum sentẽtia probatur animi imortalitas. Nam poetæ, omni doctorum hominum genere lõge antiquiores quid senserint de animorum æternitate: cum Orpheus: & homerus: tum alii & græci: & latini fere innumerabiles sunt locupletissimi testes. Plato duplicem esse animum docet: qui rationis particeps sit æternus: alterum mundi: alterum hominis Ita autem a Platone animus definitur: animus est eẽntia incorporea se ipsam mouẽs: ac rationalis. Ea autem ratione animi immortalitatẽ probat Plato: quod is per sese moueatur & semper: ac cæteris quæcũq; mouẽtur: & fons sit: & pricipium motionis. Nec enim latere nos debet immortalitatem dupliciter accipi: quod aut aliquid immune sit mortis: quoniã eius sua natura capax non sit: ut animus: aut quod alterius beneficio a morte reddatur icolume: ut mũdus secũdum Platonem. Qua etiam ratione aliquid agitari dupliciter dicitur. Nam & de eo accipi solet: quod ex quo prícipio esse cœperit: semper mouetur: ut mũdus: & quod semper & est: & mouetur ut animus. Nec sane ulla possum ratiõe assequi: quid illoꝝ mouerit: qui omnem animum uoluerũt una cum corpore iterire. Nam si ita foret: & mũdus iampridem: & quæ i mũdo sunt: omnia perissent. Sed quo pacto mundi animum immortalem dixerunt: hominis autem mortalem: cũ & pricipium uterq; motiõis sit: & uterq; uiuat a seipso: & eadem eodem attigat modo: quippe qui intelligat & quæ in cælo sunt: & q̃ sunt ultra cælũ: & quicquid est secũdum essentiam: quærat: ascẽdatq; ad primum usq; principiũ. Itaq; cõtemplatio secũdũ Plotinum: quæ ab ip̃o fit: ex iis: quæ i ip̃o admirabilia sunt: & ex unoquoq; quod i ip̃o est: & qđ est ex Academica recordatione: etiam ante tempus ip̃a dat esse. Et quoniam perpetuis animus sciẽtiis utitur: perpetuus quoq; necessario ip̃e est Ad hæc quicquid accepta compositione perficitur: ut sit: id idẽtidem natura dissoluitur: ut est compositum. At animus una est: & simplex agilitas in uidẽdo secũdum naturam. Nõ igitur hoc pacto corrumpi potest. Præterea cum animus nõ sit corpulentum quiddam: nec habeat quãtitatem: etiam ubi separetur a corpore: dissipari: delerıq; nõ potest. Num fortassis in aliud trãsmutatus corrumpatur? At huiusmodi transmutatiõis corruptio aufert formam: materiam dimittit. Hoc autẽ est compositæ rei passio. Si animus igitur secũdum horum aliqđ genus corrũpi neqđ: is est

Prima causa.

Orpheus
Homerus
Probatio ímortalitatis aiorũ per ratiões
Platonica animi definitio

Plotinus

Aristotoles

necessario imortalis. Hãc aũt imortalitatẽ animi humani cum aliis multis in locis ꝓbat. Aristoteles: tum etiam i libro secũdo de aialium generatione uerbis huiusmodi. Oẽs animi necessario sunt uirtute prius: quam actu. Necesse etiam est aut omnes nõ esse prius & fieri: aut omnes antea existere: Vel alios esse antea: alios nõ esse. Ac fieri aut in materia & non ingredi in maris sæmine: aut in materia uenire a sæmine quidem sed i mare aut extrinsecus fieri oẽs: aut nullũ: aut alios fieri: alios non fieri. Quod fieri igit̃ nequaq̃ possit: ut animi omnes prius exiſtãt: patet ex huiusmodi rationibus: Quorũcunq; enim principiorum corporalis scilicet ẽ operatio hæc antea existere sine corpore minime possunt: ut incedere sine pedibus: Quo fit: ut animi extrinsecus ingredi nequeant: Neq;.n. fieri potest: ut ipsi per sese: qui separari non possunt: ingrediantur: nec item i corporeo sæmine. Est enim semen superfluitas imutati alimenti. Relinquit̃ ergo mentem solam extrinsecus aduenientem ingredi: & eandem solã esse diuinam: Nihil.n. cum eius agilitate habet commune operatio corporalis. Omnis igitur uis animi uidetur alius corporis esse particeps: & eius qdem diuinioris: q̃ illa sunt corpora: quæ uocantur elementa. Si auctoritatibus tantum inniti nos opporteret: afferem alios plærosq; nobilis: spectatosq; philosophos: qui sola grauitate nihil cõtradici posse conuincerent: Quis est.n. usq; adeo hebeti: obtusoq; igenio: qui sui ipsius discrimẽ habeat nullum? qui nõ itelligat propriam animi humani perfectionem id esse: quod icorruptibile sit? At propria huiusmodi animi operatio itelligere est. Ea.n. hominis: & pecudibus præstat: & stirpibus: & inanimis. Sed itelligere secũdum uim propriæ naturæ uniuersalium est: & eorum: quæ corrũpi nõ possunt. Sed cum ois perfectio ad suum perfectibile necessario proportionem habeat: reliquitur aimum humanum iterritui nõ esse subiectum. Mẽtalis inq̃ aimus immortalis est: & sempiternus Et ne id quidem mirum: Nam si ea parte: quæ nobis est communis cum bælluis: corrumpimur: atq; interimus: quis ambigat ea nos parte icorruptos: immortalisq; futuros: quam ad dei imaginem: similitudinemq; creati communem habemus cum cælestibus illis uel mẽtibus: uel angelis: quos appellãt? præsertim quod necesse sit ea substãtias habere communis: quibus opera sũt communia. Sed hominum animos ita supremam cõtemplari: æternamq; ueritatem: ut ãgelos qui ignorat: se hominem eẽ negat. Hãc certe uim mẽtis solam dicit Aristoteles i iis libris: quos de aio reliquit scriptos: a ui sensitiua ita separari: quemadmodum quod perpetuum est: ab eo quod sit corruptibile. Et est huiusmodi sane aimus uiuax quædam imago dei: quem idcirco ad suam creuauit similitudinem ut proximus sibi quodam pacto i suo genere immortalis etiã secũ foret:

Aristotoles

ut.n.scriptum est i libro sapiētiæ:Incorruptio facit proximum deo. Prop terea inquit:per hanc habeo immortalitatem.Præterea si deus ipse dum taxat animi humani & conditor est:& creator:a quo alio:q̄ ab deo is pe- rimi pōt:quemadmodum de angelis affirmamus: quos nulla interimit uis naturæ?Nam quicqd est natura corruptibile:id naturalibus constat causis:at aium deus naturæ causis non subiecit:id quod in Timæo etiā docet plato.Rectæ igitur in euangelio præcepitur:Eum timere:qui po- steaquam occiderit:potestatem habet mittere in gehennam ignis: ani- mamq3:& corpus ibi perdere:Atque illud quoque perspicuum est:si ani- mus interiret:ex eo effici nihil posset:at quicqd est naturali causa: uique generatum:nunquam perit:quin inde aliquid producatur:ut ignis ubi ligna concremarit:& carbones ex lignis:& cinerem:& uapores flameos efficit.Quo fit:ut nihil arte pereat:quin aliquid inde sit reliquum.Id au tem de animo dici nequit:Is enim si pereat:relinquitur nihil omnino.Vi demus insuper uirtutem omnem instrumentalem debilitari in ipsius in strumenti debilitate:eandemq3 perire:ubi peat instrumentum.Ita oculis auribus ue debilitatis audiendi ac uidendi uirtus debilitatur :eademq3 perit:cum ea pereunt instrumenta.De mentali autem ui accidit multo secus.Nunq̄ enim neq3 debilitatur:neq3 perit ex cuiusq̄ instrumenti uel amissione:uel debilitate:etiam si quandoq3 eius agilitas ob imaginandi uim interceptam cessare uideatur.Nec item illud ignorat quisq̄:qui oīo stultus nō sit.Quicquid forma utitur infinita:ac nullis terminis circōscri pta:id corporeum esse non posse:cum omne corporeum formam habe at & finitam:& suis terminis circūscriptam.At uniuersale ui multiplica- tionis dicimus infinitum:quodq3 neq3 sit terminatum cōmunitate: neq3 finitum quantitate.At mens cum in intelligendo huiusmodi formā ha- beat ipsum uniuersale:relinquitur eam esse & simplicem:& separatam : ac ob eam rationem etiam immortalem:Nam quid sim longior i animo rum nostrorum probanda immortalitate:quæ illorum dumtaxat men- tes nō capit:qui aut stulti sunt:& ita similes iumētorum:aut scelerati : & impii:atq3 proinde immanes adeo:ut diuinam uim quoq3 negent omni no.Haud.n.scio qd Epicharmus ille comicus sibi uoluerit : cum ait : hō & cōcretū ē qddā:& discretū:atq3 abit:unde uenit rursus terra i terrā:spūs aūt sursū.Quid horū triste?nihil.At ego ita hominē eē cōcretū arbitror : ut & aīo affirmē imortali cōstare:& corpore iteritui debito:qppe qd cō- positū sit ex quattuor elemētis pportiōe quadā ñ arithmetica:neq3 geome tricæ:sed musica potius:quæ tātā ui hēt i uiui hoīs corpore:ut aium Ari- stotelis discipulus Aristoxēus ñ dubitarit harmoniā eē dfinire:sed aīus q uitā dat corpori:& id sua pſētia regit:atq3 moderat:alid nihil ē mea qdē

Margin notes: Solomon — Timæus — Plato — Euangelium — Epicharmus — Aristoxenas — Harmonia — Animi defini- tio

sententia q̃ creata substantia spiritalis:simplex:rationis:intellectusq; par ticeps:quæ seipsam.mouens naturale:instrumenteleq; corpus tam diu afficit ea ui:quæ & uitalis est:& sensibilia admittit:quoad eorum natura capax elementalem conuenientiam seruat. Huiusmodi inquam animum æternus:& immortalis deus immortalem creando infundit in corpus humanum:& infundendo creat. Quam animorum immortalitatem ut indubitato credam:si nullam etiam ratiõem afferre nossem:quæ sunt prope infinitæ:non probabiles solum:sed etiam necessariæ:communis tamen ipse populorum omnium:ac gentium: nationumq; consensus:qui est quædam ueluti firmissima lex naturæ: eam mihi ante oculos poneret: Quam enim audiuimus unquam: aut legimus uel barbaram multitudinem:quæ futura secula nihil ad se pertinere opinaret? quæ parentalia negligeret?quæ minus & orationes: & sacrificia pro iis faceret extinctis:quos uiuos carissimos habuisset? Quid enim illorũ afferam testimonia:qui uel in italica ab usq; Pythagora:qui Pherecyden syrium audiuerat:uel in ionica philosophia:cui principium dedit thales milesius:uiri eruditissimi:& grauissimi floruerunt? Qui uero iter arabas habiti sunt illustres:accutissimiq; philosophi: Auerrhus. Auicenna. Algazel. Isaac. Alpetragoras quam multis:q̃ uariis:q̃ subtilibus: q̃ ueris docuerint rationibus esse hominum aĩos immortalis:sit difficile numeratu. Nec illud paruum est documentum permansuros animos post corporis separationem:quod & boni:& mali Angeli non nunq̃ apparẽt hi ad malas actiones:illi ad bonas homines adhortantes:quod nunq̃ facerent:nisi nossent quasdam eẽ paratas sedes animis mortuorũ & ad præmia:& ad pœnas. Sed quod omnem superat ueritatem: habemus & uetus:& nouum testamentum:ac reliquos sacros libros:quibus q̃diligentissime erudimur non solum uiuere nos post obitum:uerum etiam cum corporibus una resurrecturos aliquãdo:id quod magi quoq; antiqssimi psarum philosophi cõstãtissime asserũt. At uidete obsecro:quantum ego tribuã auctoritati:atq; sapiẽtiæ unius frãcisci sphortiæ:cuius hæc agimus parẽtalia. Si nullæ possent ratiões afferri:qbus hominũ animi imortales eẽ demõstrarent:si nulli gẽtiũ omniũ:nationumq; cõsensus:si nullæ essentiarũ inuisibiliũ apparitiones:si grauiora nulla testimonia qrent adduci:sola illius diuini pricipis uita:laudatissimiq; mores:ut id sine ulla cõtrouersia crederẽ:satis superq; præstarent: Quo enim pacto se ab omni iniuria:ab oĩ abstinuisset maleficio:si futurũ iudicasset:ut mors totius hominis esset iteritus? Quot fugit & uoluptates:& emolumẽta honestatis gratia? Quot labores:periculaq; suscepit: nequa turpitudinis cuiusq̃ suspitiõe se ingnaret? Duxerat olim uxorẽ i calabris natus ãnos septẽ ac

Probatio ex comuni hominũ opinione

Probatio ab auctoritate italica philosophia
Pythagoras
Pherecydes
Ionica philosophia
Thales
Arabes
Auerrhus
Auicenna
Algazel
Isahac
Alpetragoras
Probatio ab apparitiõibus spirituum
Probatio a sacris libris
Philosophi
Magi
Probatio a frãcisci sphortiæ uita atque motibus

decem nobilissimā:pulcherrimāq; uirginē Polyxenam rufam:cui Mōtis Polyxena rufa
Alti comitatus cū oppidis pluribus:mūicipiisq; parebat.Ex hac suscepe- Mons altus
rat iā puellulā:cum absens ad patrē Sphortiā certior factus ē & filiā īfan-
tulam primū:dein ītra paucos dies Polyxenā quoq; uxorē ueneno a ma
tertera esse īteremptā.Reuertitur ī calabros.Rem ita habere repperit: ut
acceperat.Nā impia illa mulier ut & comitatu Montis alti & sororis filiæ
polyxenæ cæteris bonis oībus hæreditario iure potiret̄:tanto se cōtami-
narat scelere.Non milites sphortiani solum sed ii oēs calabri qbus Poly-
xena præfuerat:hortātur adolescētem:ac ꝓfusissimis lachrymis obtestan
tur:ut ultione sumpta de sceleratissima muliere & īteremptæ uxoris:& e
ius materteræ dominatum oēm:id quod facillimū factu erat:sibi uendi-
cet:cum is nō religiose minus q̄ grauiter ita rn̄dit.Etsi nō ignoro qđ mu-
nus iusticiæ ē humanæ:malo tn̄ quod dei est:seq; q̄ quod hoīs . Scriptum
ē enim mihi uīdictam & ego retribuam. Neq; illud præclaræ cōtinētiæ
argumētum silendū est.Quo tempore Fr.sphortia bellum gerebat ꝓ Flo Florētini
rētinis aduersus lucēses:Pōtito municipio ui capto direptoq; iter mulie- Lucenses
rū militarē cōtumeliā:ut fit:puella quædā elegāti forma quīq; ac decem Pontitum
annos nata trahebat̄ a militū globo ad ludibriū stupri:cū uociferans illa
īperatori se dedendā præcabat̄ imperatori.n.suam deberi uirginitatem .
Itaq; metu ꝑculsi milites hāc ad illū adducunt:q re intellecta idq; illa hi-
lari uultu corā affirmāte hic ut & iuuenis & corporis tēperamēto procli- Blanca Maria
uis in uenerē:& qui nōdū Blancā duxisset uxorem:nō detrectat munus.
Cū uero tempestiue uirgine ī lectū adducta iam hastæ innixus ueneree
uoluptatis foret uulnus ultimum illaturus:subito uoce flæbili īquit uir
go.Ego te mi optime imperator oro:atq; obsecro per hanc īpollutā Ma-
riam uirginē:cuius sacratissimam imaginē hic depictam aspicis.Erat.n.
in ꝓximo appēso pariete quædam tabula:qua Marie uirginis imago re-
præsentabat̄:ne mihi meam uirginitatem eripias:sed meo me spōso qui
asseruat̄ īter captiuos:reliquas intactam.Quibus auditis cōtinuo Fran-
ciscus sphortia cōpressa ui omni uenerei appetitus & illam dimisit inta-
ctam:& eius sponsum ꝑpulchre donatum carcere liberauit. Oh mirabi-
lē atq; in hanc diē inauditam summi uiri cōtinētiam:longe mihi ꝑfecto
unum hoc Fr.sphortiæ nō cōtinentiæ solum sed religionis & pietatis ex- Africanus su-
emplum maius illustriusq; uidet̄:q̄ quod de Africano superiore proditū perior
est memoriæ:qui ne uenire quidem in cōspectum suum sit passus puel- Indibilis
lam Indibili despōsatam:cum tamē illum dixisse cōstat:equidem ea ute Rubico
rer:si serua esset & nō libera. Quis non eam iusticiæ laudem admiretur Nicolaus pici
qua est usus ad rubicona.Nicolaus picininus qua tempestate Venetos ninus
uehemētius præmeret:ut in agrum iam usq; patauinum multis oppidis Veneti

& brixianis & uerōnēsibus & uicētinis ī deditionem actis oīa circūquaq;
Picentes
bellico more uastarent: ueniēs Frāciscus sphortia ex picētibus ut Vene-
Forum liuium
tis ꝑ stipēdii societatisq; iure auxiliū ferret in summis difficultatibus: ad
Rubicona statiua posuerat: cū ex urbe Foroliuio noctu ciuis cuiusdā fa-
mulus ad eū uenit pollicitus illam se urbem sine ullo prorsus discrimine
ei traditurum: & quo pacto id facturus esset: edocuit. Cui cum rñdisset ī-
perator non eo se aduenisse: quo perfido cuiq; esset adiutor: iussit homi
nē cōpræhendi illico: eūq; artius uinctum intra portas usq; forliuii agen-
dum curauit: quē re oī diligenter exposita ciuibus ad supplicium tradi-
Camillus
dit imitatus is quidē: tum Camillum ī faliscis aduersus magistrum ludi:
G. Fabricius
tum. G. Fabricium aduersus medicum regis epirotarum pyrrhi. Possem
huiusmodi exempla iusticiæ summæq; uirtutis prope īfinita in medium
afferre. Sed aliis duobus tribusue cōtenti simus. Nō eni parētalia celebrā
tes historiam recēsemus. Accepta ingēti illa ad Carauagium memora-
Carauigium
biliq; clade cum Veneti rebus suis iam desperarent: ii qui Mediolani fa-
Veneti
ctiosi ciues per id temporis summæ reipublicæ sorte præerant. Francisci
Mediolanum
sphortiæ oēm & uirtutē & gloriam: ut erant animi iudicio hulcerato: uer
tētes ī perniciē suam clam cœperunt per henericum panicarolam uirum
Henericus panicarola
callidum & īdustrium: qui mercaturam uenetiis exercebat: de pace cum
uenetis agere ea cōditione ut Frāciscum unum sphortiam ex hac Gallia
Gallia cisalpina
cisalpina oino extruderent: & īpi certa īter se lege quas ille urbis: & oppi
da possidebat diuiderēt. At Veneti quāquam ītelligebant nihil tutum si-
bi futurū cum ciuitate factionibus dissidēti: tamē quia intelligerent oēm
mediolanēsium cum suo duce discordiam sibi nō posse nō prodesse: rē
ueluti probare: & uana cōsilia uerbis alere: opāq; dare: ut eæ omnes insi-
diæ ad Franciscum Sphortiam perferrētur: qui etiam īpe iampridem oīa
ꝑ nōnullos optimos ciuis ex mediolano antea didicerat: dissimulabat ta
men futurum sperans: ut īproborum animi præclaris suis ītegerrimisq;
operibus flecterent: ad sanitatēq; redirent. Sed ubi uidet ī dies magis at
q; magis res suas apud Mediolanēses habere periculosius: & brixiā quā
iam esset ī deditionem recepturus e manibus sibi eripi Mediolanēsium
ad Brixianos litteris quæ ne id facerēt: qm̄ propediē cū uenetis forent fœ
dera percussuri: suadebant: ea coactus necessitate ne & īpe & Mediola-
nēses una perirent: societatem init cū uenetis ea cōditione: ut seruato fœ
Philippus Maria
dere quod Philippus maria socer ferrariæ paucis diebus prius q̄ uita ex-
cederet: cum illis percusserat: sibi auxilio forēt: & equitibus quattuor mil
Ferraria
libus: & peditibus duobus millibus & aureis nummis ternisdenis milli-
bus in menses singulos: donec omni Mediolanēsium ditiōe quæ philip-

pi soceri fuerat:potiretur. His humano atq; diuino iure sanctissime con stitutis atq; firmatis: cum Fr. Sphortia municipia & castella omnia quæ ex Bergomensi agro atq; brixiano nuper abstulerat: restituisset Venetis: & Chremam præterea ex illo ferrariensi cum duce Philippo fœdere tra-diturus prope diem foret: atq; Veneti contra annum iam integrum quæ conuenerant q̃ absolutissime obseruassent: eo iã res erat adducta: ut Me diolanẽses diutius tanti belli molem tolerare non possent: præsertimq; intestinis seditionibus fluctuarent: & boni omnes nobilissimiq; ciues eã popularem tyrannida iuxta atq; infelicissimum auspicium quãerumno sissime ferrẽt. Tum Veneti cœpere consilium eius soluendæ societatis auxiliiq; ferendi Mediolanensibus contra Franciscum Sphortiam: ubi minus ipse quamprimum & a bello desisteret: & quicquid intra Padum Ticinum atq; Adduam Mediolanensibus bello abstulisset: iis restitueret Quæ ratio senatus Veneti grauitatem a proposito mouerit: non sa-tis compertum est. Alii dicunt eos noluisse diutius tãtam sine ullo e-molumento impensam ferre: alii quod uitio sibi dari: & a Frederico re ge romanorum & a Frãcorum rege Carolo: & ab Alphõso rege grauiter duce rẽt: qđ q libertatẽ uni oium ãplecti maxie tueriq; deberẽt: ii urbẽ q̃ liba eẽ uellet: ad seruiẽdũ cogerẽt. Sũt pterea: q asserãt illos sibi ut uiros prudẽ tissimos metuisse: ne Franciscus sphortia ubi uoto potitus esset tantis auctus elatusque uiribus uictricia in se arma conuerteret. Qui decre tum hoc edictumq; Francisco Sphortiæ nunciarent: lecti iam fuerant duo Paschalis Malipperius & Vrsatus iustinianus: hiq; iam in itinere esse ferebantur: cum Carolus Gonzaga uir strenuus ac fortis ducem hortatur huiusmodi fere uerbis. Quæ Veneti decreuerint: tenes: qd igitur cunctamur. Sine ipse Bartholomæum hunc collionem ac re-liquas Venetorum auxiliaris copias quæ hic prope apud nos sunt: deimprouiso adoriar. Facile enim opprimam: uertamq; in prædam.

Chrema
Philippus dux
Padus
Ticinus
Addua
Fredericus rex
Carolus rex
Alphõsus rex
Paschalis Ma-lipperius
Vrsatus iusti-nianus
Bartholomæ-us collio

Idem tu ipse facito de cæteris Venetorum uiribus: quæ Chremam obsident. Et hoc pacto eadem hora tum Mediolanensium peruica-tiam: tum Venetorum insidias una uiceris. Ad quæ nobilissimus ĩ-perator ita respondit. Doleo equidem Carole & uæhementer profe-cto: quod me Venetorum societate quos & amaui semper: & feci plu rimi: ita priuatum iri intelligam: ut quos ob maxima utriq; data ac-ceptaq; beneficia amicissimos semper oportuit: hostes sim habiturus. Cæterum utrunque res habeat: malo illos iniuriarum q̃ me & esse & haberi auctores. Deus est cunctis hominum uiribus lõgissime supior. Huius ego fretus auxilio metuo neminem. Quare nihil prsus qđ me de deceat: sum facturus. Quæ cũ dixisset: curauit illico: ut legatis Venetorũ

Carolus gon-zaga

Chrema chrema traderetur. Id. n. per ipsum Carolum cuius magnæ militum ma nus præsidio erat chremæ uel chremēsibus inuitis efficit. Nam ꝙ antea fuerat per Philippum socerum ferrariensi fœdere cōstitutum: & ipse postea cōfirmarat: uoluit ratum esset: nequid abse factū uideretur iniuste. Neq3 minore se animi uel magnitudine uel clæmētia gessit: posteaq̄ rerum mediolanēsium ē potitus. Nam ubi post acceptam Francisci sphortiæ beneficio chremam Veneti decreto sunt usi: atq3 is suo dūtaxat marte & icredibili sapiētia suis cœptis deesset nunq̄: tandem post annum a mediolanēsi republica prostratis atq3 compressis sceleratorum quorundam ciuium nefarriis conatibus ultro est ad urbis & totius regni gubernacula una cum uxore ipsa muliere & sancta & pia

Blanca Maria Blança Maria summis etiam cum precibus accersitus: q̄ sese modeste moderateq3 gesserit: auditore: quæso. Vt uniuersa urbs ī sex partis distributa est: quas portas appellant: oratores duodecim lecti sunt bini pro singulis portis. Tertius decimus lectus est publico decreto

Frācīscus Philelfus Frācīscus Philelfus: siue id linguæ dicēdiq3 beneficio factum fuerit: siue ꝙ hūc existimarint imperatori esse ꝑ gratum: ut qui nō metuerit ī summa gladiorum impunitate duas ad populum acerrimas habere oratiōes ī teterrimos illos immanisq3 tyrānos: q diuina oīa humanaq3 iura uexarēt atq3 cōfunderēt: & id quidem ī sacratissimo hoc templo ī maxima omni magistratuum ordinumq3 frequētia Hic igitur cū nomīe mediolanēsis reipublicæ solus ex oībus oratoribus: quemadmodum a publicis magistratibus mediolāi cōstitutū: fuerat orationem ad Frācīscum sphortiam: qui adhuc se moguntiæ cōtinebat: habuisset q̄ magis potuisset ad persuadēdum accōmodatam: ut pro īmortalium suarum uirtutum meritis pro tot tamq3 multaꝝ rerum gestarum gloria si uellet uniuersis ciuibus rem facere gratam & periucūdam: triūphali curru urbem īgrederet᷑ more maiorū: ad hæc ille ut erat unus omnium īgenio & miti & uerecūdo & graui: locutus de se pauca & mira cū modestia absit: īquit: ut ego ī patriam meam tam liberaliter ueluti reuocatus triūphās īgrediar. Quod si me cupitis pro benignitate uestra maxime honoratum operā date: ut oīa pacata īter uos eē offendam. Cessēt ciuiles oēs discordiæ: extinguant᷑ oīa odioꝝ īcēdia: iniuriæ oēs mea grattia cōdonēt᷑: quod ut etiā ipsi & priuatim faciatis & publice: ego primus quicq̄d est aduersus me meosq3 perpetratū aut īiuste aut ꝑuicaciter: nō ignosco solū: sed oēs rogo: atq3 oro: ut sempiterna id obliuiōe ex aīo deleatis. Mecūq3 ī posterum ita mutuis certetis officiis: ut & uici & uicere æque sit dulce. Ita diuius ille prīceps locutus ē. Et quæ locutus ē: re ipsa ꝓstitit. Quo factū est: ut & oīs ciuiles discordias e medio sustulerit: & ulciscēdi flamas oīs extīxerit: & inimicos oīs rddiderit sibi amicissimos adeo

ut eius obitum nō secus doluerint ac parētis. Sed qua postremo animi æquabilitate segessit cum Venetis: qui āno tertio post acceptum soceri Philippi imperium pacatis trāquillisq; rebus oibus ubi cōspirassent cum Alphōso rege: maiore hūc belli apparatu adorti sunt? Quos uni Frāc sco sphortiæ nō reddiderūt aut hostes aut inimicos alios aptos occultos alios? Florētini soli iusticiæ partes tutati sunt: qui auctore Cosmo medice in fracto animo uiro atque sapienti nullam impēsæ molem nullum bellicæ fortunæ periculum recusarūt: quo illi optimo iustissimoq; pricipi bene p spectum esset. Cum semp deus optimus maximus tum eo potissimum tempore Luce clarius ostēdit sibi nō esse neglectui uiros bonos & inocētis: Veneti.n. qui nullo iure alienum appetebant imperium: suum pœne amisere: Nam præter has duas urbis Bergomum ac Brixiam & oppidū unnm Chremam oia quæ i gallia cisalpia possederāt iādiu: itra paucos mēses sub unius Francisci sphortiæ diciōem ultro atque alacriter deuenerūt. Idemq; & brixiani & bergomēses chremēsesq; fecissent: nisi bartholomæus collio usus ea qua semper fide cōsueuit: i medio uincēdi cursu ad Venetos defecisset. Qua ipsa in re bonitas etiam nostri pricipis prætereūda hoc loco cette nō est. Didicerat Bartholomæum corruptum pecuniæ magnitudie fugam parare ad Venetos: amici & familiares oēs hortabantur imperatorem: ut illum caperet: ne tāta de hoste uictoria iam fere parta per unius hominis pfidiam impediretur Idq; se facile effecturū Alexāder sphortia frater uir igenio promptus & itrepidus & idustrius cōstāter recipiebat: Tum frācischus Nolite me inquit mei obliuisci: ut ei male faciam: quem affecerim maximis beneficiis: Nam & senæ gallicæ cum esset pro Philippo socero: & ego me p id temporis cōtinerem hæsi: audiens eum premi nō mediocri inopia octomillibus nummū aureum eius inopiæ cōsului: quos reddidit mihi nunq̄: & mortuo Philippo socero: ab quo quia clam sentiret cum uenetis: fuerat Moguntiæ cōiectus in teterrimum illum carcerem: quem nominant furnum: mea est opera miseria illa omni liberatus restitutis etiam omnibus eius & bōis & pecuniis: quæ in ticinensi arce quam ego iam possidebā: ab ipsius usq; captiuitate seruabantur. Meaq; dein quoq; factum est opera atq; sponsione: ut a republica mediolanēsium conduceret stipendio & amplo & honorifico: A q bus cum nō multo post transfugisset ad Venetos contempta omni fidei sanctitate quam mediolanensibus spōsoriq; dedisset: nō destiti tamē ad postremum ut uidetis eundem hunc fugientem a Venetis: ab quibus ad supplicium quærebatur: inermem nudūq; excipere: & emolumentis maximis ac honoribus prosequi. Malo igitur in tantis beneficiis meis rursus falli a Collione q̄ rationibus ullis adduci: ut falli ab isto credam: præ

Philippus dux
Alphōsus rex
Florentini
Cosmus medices
Bergomum
Brixia
Chrema
Bartholomæus collio
Alexander sphortia
Sena gallica
Philippus dux
Hæsis
Moguntia

sertim quod ea est uis diuinæ iusticiæ ut nullum sit neq3 malum impuni tum neq3 bonum irremuneratum. Hæc Fräciscus sphortia & benigne & grauiter. Cæterum quo Bartholomæi auiditati occurreret: ei belli sũ-
Bergomum mam cõcessit aduersus bergomum: q̃ eius rei maxime ille uidebat' cu-pere. Sed neq3 hoc item pacto mederi potuit ĩgenio auarissimmo ac neq̃ quo minus contẽpta oĩ hominum fama deiq3 reuerentia post acceptum grãde auri põdus homo unus oĩum ĩgratissimus träsfugerit ad uenetos Qui sibi tñ rebusq3 suis nihilo eius accessione minus metuentes de pace
Paulus barbus per Paulum barbum legatum suum uirum patricium & illustrem conti-nuo egerunt: quam ipsam princeps moderatissimus nõ solum nõ recusa uit: sed ultro etiam castella omnia mũicipia omnia oppida omnia: quæ iure belli sibi uẽdicarat: uenetis dono cessit: quo nihil deesset omnino ad perpetuæ pacis stabilimẽtum ac robur imitatus sane quod scriptum est:
Euangelicum pceptum pacem meam reliquo uobis: pacem meam do uobis: Cum. n. delectaret' omnem per se pacari Italiam: nihil per sese deesse uoluit ad tollendã om nem belli nõ materiam modo sed etiam suspitionem. Altius certe aius eius suspiciebat: qui mortalia despiceret omia immortalis illius uitæ glo riam beatitudinemq3 cõtemplans: ad quam sola iusticia nos perducit. Ec
Zacharias ce rex tuus uenit tibi iustus & saluator: inquit Zacharias. Itaq3 uenit redẽ
Ihesus ptor humani generis rex Ihesus: ut iustissimum nostrum pricipem corpo reo carcere aliquãdo liberatum pro sua iusticia saluum faceret. Nam ut
Homerus recte ac uero apud homerum ait Eumæus: Non amat iniustos homines
Eumæus qui iusq3 piumque Ornat honore deus. Haud sane mortuus est Franci-scus sphortia: qui per tam multa tamque præclara iusticiæ opera se ĩ om
Christus nem uitam tutatus est: sed dormit: ut de puella ĩquit christus: Reuiuiscet enim ac resurget in gloria nõ hac fragili & inani: quam uanæ hominum circũferunt auræ: sed ĩ illa potius: quam nulla circũscriptura ẽ ætas nulla deletura antiquitas nullus extincturus iteritus. Nunc omnibus humanæ peregrinatiõis periculis liber est. Iam nusquam deuiis oberrare potest an fractibus. Quiescit iam tãdem apud creatorem suum omni cura sollicitu
Secũda causa dineq3 solutus. Nũc träquillus nũc beatus est. Nam qd per ĩmortalem deum tãtopere doleamus? Lugeant' sontes: lugeãtur flagitiosi: quorũ ani mi sempiternis suppliciis crucian't: Nam puod est cuiquam apud ĩferos
Tertia causa supplicium metuẽdum: qui supplicio dignũ nihil ĩ uita gesserit? Quin potius nũc posteaq̃ euasit ex huius uitæ laborihus: quæ stimulis & mole stus & corporis & animi nunquã uacat: fruitur Franciscus sphortia uera incorruptaq3 uoluptate & gaudio sempiterno: quando quidẽ coram illũ & aspicit: & uidet: & contẽplatur: qui solus fons & orrigo est totius felici-
Quarta causa tatis atq3 beatitudinis. Præterea nec ullus acerbior est dolor ĩ morte: quæ

alud nihil est q̃ uitæ priuatio i corpore atque absentia: ut docet Aristote les & id quidē ex corruptiōe proportionis corporeæ. Nam quãdiu elem torū proportio humanū continet corpus: uita animis illud afficit: ac mo uet. Ea si corrumpat̃: animus ipse icorruptus discedit a corpore: morsq̧ cōtinuo consequit̃ sensu omni penitus sublato. Quid igit̃ stultorū homi num greges mortem adeo ducūt i malis? quæ: ut monebat Arcesilaus il lustris uir academicus: ut absens: & expectata egritudinis plurimum so let afferre demētibus: ita præsens nemini est molesta: qppe quæ a perpe tuo sopore quodam differat nihil. Dolere aūt ex incōmodo ꝓprio ho minis est: qui nō tam alterū amet q̃ seipsum: quiq̧ a fœneratore differat nihil: Qui enim ex amissiōe cōmodi quod sperabat: dolet mortē alterius gauderet is certe: si ex eius uita incōmodum metuisset: q̃q̃ sapiētissimus ille prīceps a nobis abiit ita bene: atq̧ moderate cōpositis rebus suis: uni uersoq̧ iperio: ut siquid nobis dolēdum ē: illud sit sane: quod in unius il lius obitu inumerabilium comitatu uirtutū orbati sumus. Sed eo p̄nci pes ꝓbatissimi uestra futura illustrior est laus: si annitemini: ut nulla ui deamini illi bonitate dissimiles. Ad hæreditatem succedere fortunæ est bn̄ficium: sed eam rerum gestarū gloria ꝓpagare uestræ uirtutis ꝓprium est munus: quasi nō pluris faciundus sit Alexãder Macedo: quod ad ulti mas usq̧ terraꝝ metas imperiū ꝓpagarit: q̃ quod Philippi patris regnū acceperit. Nos aūt qui sub uestra dicione uitã acturi sumus: eo feremus moderatius illius absētiæ desyderiū: quoniã ante oculos ponētes quæ a uobis recte: & cū laude gesta fuerit: patrem optimum i liberis uobis opti mis uiuere existimabimus: & ita nihil ex eius morte nobis esse incōmo datū. Nec. n. mors i malis habēda est: quæ cōstituta oībus ē natura. nec uitã tollit: sed cōmutat corruptibilē hanc: atq̧ ærumnosam i simplicem il lam: & securã: & semp:ternã. Præterea quod pythagorei monēt: non ab surdum fortasse fuerit audire:

Aristoteles

Arcesilaus

Quinta causa

Alexander rex

Philippus rex

Sexta causa

Pitagorei

Quos diuina homini dederit fortuna labores:
Quæ tibi sors fuerit: capito neq̧ ferto moleste.

Cui ēt ipsi sentētiæ astipulat̃ prudēter Anaxagoræ discipulus
Euripides ille tragicus: cum ait:

Anaxagoras

Euripides

Casus sinistros qui bene tulerit: mihi
Vir optimus uidetur: ac sapiens quidem.

Quamq̃ si recte rem ipsam interpretemur: neq̧ illi grauius: neq̧ nobis inopinatum quicq̃ accidit. Nam quamdiu erat peregrinandum i huius uitæ humanæ salebris? Aduena ego sum apud te in terra dicebat Dauid & peregrinus: sicuti omnes patres mei. Siue enim mors altissimo sit somno persimilis: siue longæ: atque diuturnæ peregrinatio

Dauid

ni:ut ait Plato:ea certe non bona esse non potest: cum & animi angoribus:& laboribus corporis nos soluit oio. Ad hæc an ignoramus quo diuturnior ē hois uita:eo eē calamitati magis obnoxiā? Stultus ꝑfecto: & amēs ille mihi uideri debet:q cois hoium casus:& humanæ uitæ fragilitatē nō extimescit. Si Cyrus clarissimus ille rex ꝑlarū post tot:tātasq uictorias potitus etiā babylone cōtinuo esset extictus: ludibrio Tomyridi nō fuisset. Idē cū de aliis ꝑmulis & dici:& cognosci pōt:tū maxie de Gn. pōpeo magno:de. G. Iulio cæsare:de Marco Tullio cicerone ꝑspicuum ē q si iuniores obissent:inimicorꝫ oculos cladibus suis nō satiassent. Quid tantū nobis afferre queat maior annorꝫ numerus:qnquidē si Mathusalē illius æquaremus ætatē:q anno quartodecimo post diluuiū morti cōcessit:cū annos nouē & sexagita supra nōgentos uixisset:nihil tn̄ ex tanta uitæ lōgitudine nobis aliud supesset:q̄ maior sarcina peccatorꝫ. Xerxes ille īsolēs:& supbus:q cū quiqes decies cētēis hoium millibus hellepōto:bosphoroq cōstratis:& Atho uelificato traiecit i græciā:cū ex altiore loco suū oēm cōspicaret exercitū illachrymasse tradit qm̄ diceret post cētum ānos se ex tāta multitudine uisurꝫ neminē. Quæ eim ulla temporis lōgitudo cū æternitate cōtendat? Si ratiōe rem malimus q̄ ullo nr̄o uel commodo expēdere:uel libidie:satis sibi Fr. sphortia satis gloriæ:satis naturæ uixerat:qui tātis & tā multis rebus summa gestis cū laude:regno pulcherrimo nō cōparato solum:sed etiam stabilito annos uixerit quattuor & sexagita:mensis septē:diebus quattuordecī:relicto tam fœlici filiorꝫ cœtu una cū uxore spectatissima:prudētissima:optima i tāta Italiæ pace: quā ipe pepererat solus:i tanta illustriū ciuitatū :potētissimorūq regū ac pricipū societate:& amicitia:quos suis sibi maximis deuinxerat beneficiis.

Quid aūt mirari quenq̄ oportet:si naturæ ad cōstitutā diē:quā præterire nō licebat:debitū soluerit:q natura mortalis erat. Mortuus ē inq̄ tempestiue Frācíscus sphortia nō minus quā fortunate:id quod ex eius natalis Horoscopo dignosci etiam licet. Quas ob res (ut tādem aliqn̄ ponemus) quæ mea sit sentētia:cognoscite:obsecro moderatissimi pricipes. Satis ut opinor:modo ostēdimus:quæ i hac uita mortalium optari cuiq̄ felicitas potest:eā ita uni Frācisco sphortiæ cōtigisse:ut fieri maior nulla qret accessio. Nā & animi bonis:& corporis unus oium polluit maxime. Fortunā habuit semp splēdidissimis uirtutibus suis adeo i rebus oibus obseqntē:ut ea ꝑ arbitrio uti uideret. Aliud nihil erat reliquū:q optaret ꝑter eā beatitudinē:q̄ nulli fortunæ:nulli corruptiōi subiecta ē. Hāc illum post mortē adeptū esse cui sit ambigēdum? Nō.n. solū eas uirtutes consectatus ē semp dum uixit:quibus itur:sed multo etiā studiosius qbus peruenitur ad deū. Nam religione:sanctimonia:pietate nihil apud se unq̄ anti-

Cyrus rex
Babilon
Tomiris
Gu. Pōpeius magnus
G. Iulius cæsar
M. Tullius cicero
Mathusalem
Xerxes
Hellespōtus
Bosphorus
Athos
Græcia
Italia
Horoscopus
Cōclusio generalis ꝑ enumerationē & amplificationem

gus esse uoluit. Nō tenebat solū: sed etiā prædicabat diuinā eē iusticiam qua & iusti ī altera uita ꝑ his laboribus præmia reciperent: quos hic ini que ppessi essent: & iniusti pro ipsis operibus plecterent: Nullus unq̄ di es illuxit ne belli q̄dem & īter īsidias hostiū: quin genibus nudis humi ni xus nō deuotas: ac supplicis minus quā prolyxas oratiōes haberet ad de um. Nunq̄ præteriit dies: quo minus religiosis officiis: atq; sacrificiis īter esset. Idq; ab ineūte usq; ætate: Nunq̄. n. aut ineptis ludicris: aut tripudiis & saltatiōibus delectatus ē: sed ad ꝓbitatē suas oīs actiones: ad deūq; re ferebat. Eius fide sanctius nihil erat nemini unquā opus negauit miseri cordiæ: ne inimicis q̄dem. Viros rerū diuinaꝝ peritos nō minus uenera bat pie: quā audiebat libēter. Et ne sim lōgior: quā par ē: cōuocarat Pius secūdns pōtifex maximus ānis supoiribus ī cōuentū illū mātuanū prīci pes oīs: regesq; christianos ad cōsultādū de cōstituenda expeditione ad uersus īpetum: īmanitatemq; Turcoꝝ: q̄ capta iam: & direpta īferiore Pā nonia Italiæ ueluti portis imminerent. Cæteri christianæ reipublicæ po tentatus: & hi q̄dem pauci miserūt oratores: q̄ aliud nullū præter uerba ī aina adiumentū afferrēt ad opus tā pium: tā necessariū: tā salutare. At so lus Frācīscus sphortia nō oratores misit: sed ipsemet uenit cum uniuer sa aula: & illustri sua illa nobilitate: quæ uniuersam romanam cu riam illustraret. Is inquam Franciscus sua illa grauissima: & maiestatis plena oratione præsens: coramque pollicitus est nō solum expositum ire facultates oīs: atq; uires suas ad propulsandā: & profligandā uim om nem: conatusq; turcoꝝ: sed iturū etiā sese cū exercitu pro ipsius sūmi pon tificis uolūtate: neq; ullū nō modo īperatoris: sed ne militis q̄dem aut la borē: aut uitæ periculū omissurū ꝑ libertate: atq; amplificatione: & splen dore fidei christianæ. Et dubitabit quisq̄ de huius piētissimi prīcipis cæ lesti beatitudie apud christū: q̄ christi opera ꝑ uniuersam uitā represen tarit? Nec. n. eū mors offendit incautū: q̄ sexta feria nonis martiis: cuius postridie euolauit ī cælū: cōiectis deuotis: trāquillisq; oculis in saluatoris imaginē: quā tabula depicta e regiōe lecti continebat: ait miti uoce: ac supplici: uisine domīe ita oīo? fiat ergo uolūtas tua. Quare positis lamen tis oībus: & querelis nō tam nobis dolēdū est: quod talē principē amise rimus: q̄ lætandū: quod talē habuerimus: cuius mirificas: īmortalisq; uir tutes si sēmp animo uolutabimus: easq; apud oēs quottidie crebris ser monibus usurpabimus: īcredibili ꝑfecto mihi credite: uoluptate detine bimur. Nam q̄d tantū doloris mors cuiq̄ potest afferre: in qua ipsa nō so lum nulla est iusta lugendi causa: ut modo probauimus: sed etiam cum alia plæraq; bona insunt: tum illud in primis: quod & uitia sepelit: ut in quit Ambrosius: & uirtutes suscitat? Itaq; rectissime scriptum est. Moria

Pius pont. maximus

Turci
Pannonia
Italia

Christus opt. max.

Ambrosius

Ariſtippus

tur anima mea in animis iuſtorum. Si ariſtippus ille cyrenaicus: quo hu
manæ uitæ cõſuleret: qcqd auri: qcqd nummoꝝ habuit: dicit̃ abieciſſe:
nos ut ĩ cælo ſempiterni futuri ſimus: uitam hãc iſtabilẽ: & icertam tãto-

Menicœus

pe tuebimur? Si Menicœus thebanus: ſi rex athenarũ codrus: ſi phileni:

Codrus

ſi curtius: ſi tres illi decii pater: filius: ac nepos: ſi alii nõnulli uiri magni:

Phileni

& clari inani ducti gloria huiuſmodi ſpõte morti ſe dediderũt: nos ut glo

Curtius

riã cæleſtẽ adipiſcamur: mortẽ hãc adeo doleamus: quæ uel naturæ cur-

Decii tres

ſu obuenerit: uel dono oĩpotẽtis dei: ꝓuidẽtiaqꝫ cõtigerit? Sed ne ſi lon-
gior fuero: maiorẽ uobis pr̃es cõſcripti: auliciqꝫ ducales: ac reliqui nõbiliſ
ſimi ciues: quo ad uos tãdem ſolos nr̃a ſe cõuertat oratio: acerbiorẽ ex re
cordatiõe illius nr̃i amiſſi pricipis dolorẽ icutiã: cũ omne uulnus eo ma-
gis exulcerat̃: atqꝫ recrudeſcit: quo attrectat̃ magis. Hoc ego loco finem
dicẽdi faciã: ſi unũ illud uos prius commonuero: ꝓpterea eſſe oẽs reliqui
as ægritudinis ex animis nr̃is radicitus extirpãdas: ꝙ nõ modo nõ ẽ mor
tuus Frãciſcus Sphortia: ſed uiuit adhuc: uigetqꝫ: ac ſapit: & ĩ dies magis:
magiſqꝫ adoleſcit cũ ĩ reliquis ſuis liberis: & ſua p̃ſtãti idole: & ſpe pater-

Galeacius Maria dux

næ ꝓbitatis ĩſignibus: tũ potiſſimũ in excellẽtiſſimo duce nr̃o Galeacio
Maria: cuius tãtus ĩgenii ſplẽdor tãta magnitudo animi: tãta orõnis ma
ieſtas: tãta ĩ deũ ueneratio: tãta iuſticia: tãta benignitas: tãtum honeſtatis
ſtudiũ: ut certo ſpare iã liceat: hũc paternã gloriã oẽm nõ equaturũ mo-

Achilles

do: ſed etiã nõ ſecus ſupaturũ: quã ab Achille canitur ꝑ elleus ſuperatus.

Pelleus

Nam de huius matre Blanca Maria regina noſtra qd attinet plura me-

Blãca Maria

miniſſe: cuius ĩnocẽtiſſima uita: ſanctiſſimiqꝫ mores apud ĩpos etiã ho-
ſtis ſunt uenerabiles? Quotiẽs in hos cõieceriimus nr̃os oculos: ac mentẽ
cũ noſtre fidei: ſynceræqꝫ pietatis fungemur officio tũ diui Frãciſci ſphor

Fr. ſphortia dux

tiæ humanitatẽ: beneficẽtiam abſolutiſſimaſqꝫ uirtutes iucundiſſima cũ
animi uoluptate ĩ memoriã reuocabimus. Nam qd̃ in me ẽ: unum illud
uobis polliceor: ꝓmitto: ſpõdeo: quãtum p̃ſtare ingenii potero uiribus:
quãtum lingua reſonare: quãtũ arũdine latine: græceqꝫ ſcribẽdo cõſequi

Frãciſcus philelfus.

aut oratoria: aut poetica facultate: ſp unus apud me Fr. Sphortia memo-
rabit̃: audiet̃: leget̃: ut nõ mortuũ minus: quã uiuũ ab uno Frãciſco phi-
lelfo & amatũ illũ: & obſeruatũ: & celebratũ p̃ntẽ oẽs: uẽturiqꝫ cognoſcãt.

FINIS.

Quæ qdẽ orõ habita ẽ ab eodẽ Frãciſco philelfo eqte aurato: laureatoqꝫ
poeta ĩ eccleſia cathedrali Mediolani: die lunæ. vii. Idus Martias: anno a
natali xp̃iano Milleſimo quadrigenteſimo ſexageſimo ſeptimo.

FRANCISCI PHILELFI Oratio habita in funere diuæ uiraginis Blancæ Mariæ Mediolanēsium ducis.

a VNQuam Futurum existimaram: Patres cōscripti: ut nostro huic īuictissimo: atq; optimo pricipi Galeacio Mariæ sphortiæ cōsolator accederē ī luctu tam īopinato: tanq̄ immaturo clarissimæ: īdulgentissimæq; matris: ac uiraginis īclytæ Blācæ Mariæ: qua quidē una ex uniuerso mulierum omnium genere nihil ætas nostra pulchrius tulit: nihil illustrius: nihil præstātius: nihil melius: nihil uenerabilius: nihil deniq; ex oī parte perfectius Nam etsi noram illam esse natura mortalem: tamē cum mecum ipse tacitus cogitarem: quāta foret uitæ cōtinentia: quāta frugalitate: quāta ī rebus omnibus moderatione: & ordine: minime ꝑfecto dubitare poteram homo septuagenarius iam & amplius: me nunq̄ eius funeri interfuturum: quæ nōdum absoluisset ætatis ānum quartum & quadragesimum. Sed īanis est ꝓrsus: atq; irridēda nostra omnis humana prudētia: ut uelimus nobis certi quicq̄: incertiue polliceri: qui qua hominis parte mortales sumus: omni mutabilitati: īfirmitati: corruptioni subiaceamus. Itaq; non possum nō misereri & humanæ conditionis: & ipius mei qui ī id miseriarum īciderim: ut eius sim funus deploraturus: ī cuius uita certissimū mihi: liberisq; meis præsidium collocaram. Venione ipe te laudaturus mortuam Blāca Maria: quæ ob īnumerabilis tuas: diuinasq; uirtates digna fueras ut nō morte solum: sed mortis omni uacares suspitione? Nam quo magis atq; magis tuam probitatem: & morum integritatem: pudicitiam: inocentiam: fidem: pietatem: sanctimoniāq; considero eo me maior ex obitu tuo mæror adeo inuadit: ut quid de te primum locuturus sim: nesciam. Fulgor enim patriæ: parentūq; claritudo: ac cætera oīa: quæ sub fortunæ imperio posita cēsentur: tametsi magna ī te fuerāt: & excelsa: hæc tamen alia sunt: ut ꝓpria nequeāt cuiusquā bona appellari. at excellētia animi tui: maiestasq; uirtutis me de te mecum diligētius cogitātem ita reddit attonitum: ut ab hac omni consolandi oratione deterreat. Oh quanta: & q̄ grauis ad nos calamitas uirago heroica ex tua decessione peruenit. Heu q̄ nostri nos cogitatus de tua diuturnitate fefellerunt: ut cuius uitam quanlongissimam fore putaremus: ea in florescentis adhuc ætatis decore deciderit. Sed quo feror fanaticus senex? Quo meus me intollerabilis præcipitem rapit mæror? Quo pacto sim alios consolaturus in tanta luctus acerbitate: nisi mihi tantisper antea moderer a doloris aculleis: donec de tuis diuinis laudibus uerba faciens ex illarum breui commemoratio-

Galeacius Maria.

Blanca Maria

ne digna cõsolatio oriatur. Sed quod tandem initium de iis facere aggredior? Nõne id unum est præstãtiæ tuæ certissimum argumẽtum: qđ natura omnipotens: quod deus ipse optimus maximus de te una mulierum plane omnium: quæ aut sunt: aut fuerunt unq̃: aut in omnem posteritatem futuræ sunt: inocentissima: & optima admirabilia quædam: ac dilucida signa tulit: quæ nulla hominum queat deprauare malignitas? Cum primum enim cœpisti ægrotare: nouum astrum exoritur: quod antea nunq̃ huiusmodi nec uisum: nec auditum magnũ nescio qd: atq; ob stupẽdum portẽdere uidebatur (Nam ut mea fert opinio.

Cometes

Nõ est ille ferus: qui uexat regna Cometes:
Et solet humanis rebus adesse minax:
Sed quod olympiaco deus auctor misit ab axe.
Sydere quo tãto regna superna colas.

Voluit eĩm deus: ut quo illustrium uirtutum omnium ductu ueluti splẽdidissimo quodam sydere tuæ futuræ post mortem beatitudini in terra præluxeris eodem nunc illustreris ĩ cælo. Quo factum mirabiliter uidemus: ut una cum tuo obitu astrum ipsum ex hominum oculis occidens cõtinuo euanuerit. Nulla est sane tãta uel leuitas uel celeritas: quæ cum animi aut leuitate aut celeritate conferri queat. Tu Blanca Maria tu inquam mulier piẽtissima cũctis abstersa humanis sordibus & omni terrestri cœno purgata penitus corporeisq; soluta uĩculis libera omnino atq; tui compos leuissimo quodam celerrimoq; uolatu ĩ cælum illicet es euecta æterno gaudio ĩter ãgelos potitura. Nõ eĩm cum illis sentio patres amplissimi: qui nemini patere putãt neq; bono cælestem gloriam: neque malo ĩfernale supplicium ad plenitudinem usq; temporis ac futurum illud uniuersale iudicium. Sed ascẽdit cõtinuo ĩ cælum tum e corpore ẽ egressa diua regina hæc nostra: ubi iam fruitur suorum mercede meritorum ĩ cõspectu creatoris sui. Id uero quãquam ita de te mihi & tenẽdum uidetur & affirmãdum uirago sanctissima: tamẽ cum tãta nos ob tuam ex hac uita migrationem læticia & tanq̃ beatitudine priuatos ĩtueor nõ possum equidem nõ fateri aliquid esse cõcedẽdum imbecillitati naturæ. Nam ut nimia ægritudo animi est mollium stultarũq; fœminarum: ita moderatus quidam atq; sedatus animi motus ĩ luctu repræhẽdi nõ debet. Quo eĩm pacto per deum immortalem nos ipsos cõtineamus generosa excellẽtissimaq; uirago: quo mĩus animo commoueamur: cũ te coram iacẽtem extĩctamq; aspicimus. Vbi est tua illa uẽusta facies niue oĩ cãdidior. Vbi roseæ nitidæq; genæ: quibus gratiarum: quas fabulãtur: mirabilis decor quidam referebatur? Vbi oculorum splẽdor solaribus micãtior radiis? Vbi ubi tuus ille grauissimus sermo mira suauita-

Ambrosii opĩo ĩ libro de bono mortis

Gratiæ

te cōditus? Heu heu me miserum atq; infelicem. Quis usq; adeo sit animo saxeo ac ferreo: q hæc tanta & tam eximia naturæ bona ifinitis quibusdam atq; iauditis illustrata uirtutibus nō requirat amissa? non queratur? nō ingemiscat? non collachrymetur? Cæterum oī i re modus seruādus ē patres cōscripti: & ita humanæ infirmitatis cōcedēdum: ut nequid nimis secūdum illius Chilonis lacedæmonii sapiētissimum dictum. Itaq; omissis omnibus & querelis & lachrymis nostra se omnis ad te conuertatur oratio Galeaci Maria prīceps moderatissime. Scio tibi neq; admonitore opus esse ad acriter recteq; de unaquaq; re iudicandum: q sis īgenio diuino potius q̄ humano: neq; adhortatore ad singulas uitæ actiōes pro dignitate atq; officio obeūdas: cuius prudētia tanta est ut uix habeas parem: supiorem certe neminem. Quo fit: ut paucis mihi tecum sapiētissimo & igenti aīo uiro agendum itelligam. Aegre tulisse te & pmoleste maternum obitum & si dubitat nemo: tamen ea est perspicua cōiectura: quod ubi certior factus es prudētium medicorū litteris matrem extremo iam spiritu laborare: ipse tam tristi perculsus nūcio confestim relicto firmissimo robustissimoq; exercitu: quem aduersus adorictis Sabbaudiēsium copias ad idubitatam ac certam nō pugnam sed uictoriam instruxeras: matrem uisurus allocuturusq; deuolasti. Neq; itcrea temporis usquam a gemitu ac lachrymis es tibi inter equitandum moderatus. Abiatem ad meridiem cum uenisses: nec multo post Mediolanum: quotiens te ītra cubiculum recepisses: lamētationibus & flætibus nunquam abstinuisti. Ad Melinianum ubi peruenisses ad matrem iam morti propinquam: tu hoc loco facile ostēdisti ut par erat: & magnitudinem iuicti animi tui: & præcipuam quādam singularemq; sapientiam. Nam quāquam eam intuens tāta es cōfectus animi acerbitate: ut uix a te manum contineris: tamen quod unum difficillimum est: uicisti teipm: qui gemitu oī lachrymisq; compressis in hūc modum locutus sine ulla mutatione uultus perhiberis. Mater dulcissima cur adeo te prosternis atq; affligis. Vbi est fortitudo animi tui? Vbi constantia? Vbi magnitudo? De te mihi medici spem dant optimam. Teq; propediē omni aduersæ ualetudinis periculo liberam fore certo pollicētur. Noli obsecro mater indulgentissima a teipa desciscere. Collige animum tuum. Noli te ultro deserere. Num fortassis ignoras meam uitam a tua pendere uita? Propter me saltem quem ex oībus tuis liberis maxime diligis: dilexistiq; semper: redi ad te: spemq; uiuendi reuoca. Quibus mater inter frequentis anhælitus auditis & spiritu: quem iam pœne amiserat: ueluti reuocato oculos ī te unum cōiiciens. Vero inquit. Galeaci fili mi: iucūdissime locutus es. Nullum ex omnibus meis liberis neq; magis dilexi unquam: neq; pluris feci quā te.

Chilo lacedæmonius

Sabbaudienses

Abiatis

Mediolanum

Melinianum

Sed ego ut potes animaduertere:naturæ satisfeci. Deus noster me pro sua misericordia ad se reuocat. Huic parẽdum ẽ. Commendo tibi aiam

Elysabeta
Hippolyta
Mediolanẽses

meam:deide fratres hos tuos omnis Elysabetamq; sororem:quorũ te patrem eẽ oportet. Hyppolytæ uero filiæ mihi dulcissimæ ut qbuscũq; i rebus opus fuerit:nunquam sis defuturus:ita abs te peto:ut aliud ex animo nihil magis. Commendo tibi Mediolanẽses meos cæterosq; paternæ

Cremonenses

ditiõis populos. Cremonẽses uero qui mihi ex paterno iure dotales sunt tibi do atq; reliquo dono:quos nec alterius cuiusq̃ fore unq̃ uolui. Ea tñ lege cremonẽses tibi do atq; reliquo dono:ut urbs tui sit iuris:sed urbis ꝓuẽtus oẽs æqualiter iter te frẽsq; tuos diuidãt. Eos aũt oẽs ciues ut cõmẽdatissimos habeas:uelim. Ita enim meriti de me sunt. Ad nostremum fa-

Maria uirgo
Ihesus xp̃s

miliã nostram omnem ita tractabis:ut intelligat obsequia in me sua non fuisse frustra. Ego iam pœnis corporis liberata beneficio beatæ Mariæ uirginis cum Ihesu xp̃o redemptore nostro futura sum. Quibus dictis ꝓide quasi obdormisset:uitam deseruit. Quod ipse priceps humanissimæ. aspiciens diutius naturæ aduersari nequiuisti:quin sensibus cunctis fere

Fratres obseruantiæ
Beatus Franciscus
Aeneas Virgilius

amissis uoce etiam interclusa excideris. Quo quidem tempore a fratribus obseruantiæ beati Francisci:qui diuino quodam nutu sex ac trigita ex ordine illo primarii eo die in id cubiculi nec accersiti nec rei cõscii cõ uenerant:ulnis exceptus in proximum cubiculum es delatus. Vbi cum post spatium redisses ad te:& interceptas corporis uires uix recuperasses tum est ab omnibus intellectum idem dici de te uerissime potuisse: qđ de ænea uirgilius cecinit. Spem uultu simulat:præmit altum corde dolorem. Simulabas tu modo hilaritatem quandam i facie:cum matrem ad bene de se sperandum adhortabaris:cum doloris tamen uulneribus cor tibi tuum trãsfigeretur. In quos eim singultus euestigio es solutus? Quæ mæroris uerba in medium protulisti? Quos lachrymarum effudisti riuos? Quæ non es questus. Non lamentatus. non uociferatus? Oblitus tu quidem ob maternam pietatem id quod tua bona cum uenia dictũ uelim:decere principem nihil habere commune cum uulgo. Lamententur mulierculæ. Eiulẽtur indocti. At uir magnus atq; idem sapiens se sui similem semper præstet. Tu sicuti unus es ciuibus tuis uniuersis ut potestate: ita etiam omni uirtutis genere superior:te talem ostende:qualis & es: & haberis infracto & forti animo principem:præsertim cum nulla sit tibi oblata honesti:cuiusquam fletus & eiulatus causa. Mater tibi mortua est.

Artemisia
Panthea
Cornelia
Liuia

Mortua sane mulier omni muliebri sexu & dignitate præstantior. Quã enim Artemisiam quam Pantheam quam Corneliam quam Liuiam augustam cum unius Blancæ Mariæ tot summis:tantisq; uirtutibus comparemus? Quid enim loquar ut hinc primum ordiar de eius animi pu-

dicitia: quæ nesciam: maior ne fuerit an castitas impolluti illius corporis quam semper non uenerati minus q̃ admirati sunt omnes. Sermonis autem pudor cum facti cuiusq; uerecũdia contẽdebat: ut æque i uerbis nulla depræhẽdi posset uel obscœnitas uel scurrilitas atq; in factis quicquam quod minus conueniret cum grauitate & sanctimonia. Itaq; cynicorum ineptam impudentiam loco flagitii ducebat: qui & suis uerbis nude omnia appellarent: & facere multa in propatulo non erubescerent: quibus nihilo differrent a spurcissimis animantibus. Nec tamen interdum non utebatur salibus & cauillis: quibus ita utebatur: ut offenderet neminem: & placeret omnibus. Humanitate uero & clæmentia erat tanta: ut uirum etiam Frãciscum anteiret: quo quidem uno nec. G. Iulius cæsar ille: q humanitatis & clæmentiæ laudibus fertur in cælum: uel humanior uel clæmentior haberetur. Quam naturæ bonitatem & animi magnitudinem: per uniuersam uitam adeo est amplexa: ut nedum omnem obliuisceret iniuriam: sed iis etiam benefaceret: a quibus iniuriam accepisset: secuta ea quidem diuinum præceptum illud mihi uindictam: & ego retribuã. Omnia enim mulier integerrima semper ad deum referebat: quem norat supra hominum merita munificentissime retribuere Artaxerxes cognomento memor ut adeũtibus & facilem sese præstabat & obsequentẽ ita legitimæ iubebat uxori: ut carpenti regii aulæis undiq; sublatus aditum adeũdi sui inter proficiscendum is quam facillimum faceret: qui re aliqua egerent? At Blanca Maria ita ingenio erat miti ac placido: ut sine cuiusquam admonitione adire se uolentem intempestiuum duceret neminem. Quinimmo ea attentione atq; lenitate unũquẽq; audiebat: ut obsequentissimi numinis benignitatem repræsentaret. Videmus plærasque prope omnis mulieres & comparandæ & congerendæ pecuniæ per cupidas. A quarum natura ac moribus q̃ esset hæc aliena operæ præcium est breuiter audire. Nondum excesserat infantiæ terminos cum hanc Philippus pater ad sese accersitam: nam huius & suauissimo affatu & aspectu ipso delectabatur plurimum uel ob eam rem maxime: quod circa liniamenta corporis uideret eam sibi quam simillimam: ut aureos nummos: quorum millia permulta casu iacebant in apposita mensa a Genuensibus missa dono: acciperet: quotquot uellet: hortatus est. At infantula ne oculos quidem conuertens in genuinos non mihi istis opus est: iquit: mi pater. nã nihil istiusmodi mihi deest p̃ matrem meam. Quæ uerba Philippus admiratus. At uolumus: inquit: accipias saltem decem. Tum illa paternis obsecuta iussis aureis decem acceptis: & ei gratias egit: & manum uerecunde osculata cum primum reuertisset ad matrem eã oẽm pecuniã iter an

Pudicitia
Castitas
Pudor
Verecundia
Cynici
Sales
Humanitas
Clæmentia
Fr. Sphortia
G. Iulius cæsar
Bonitas
Magnãimitas
Beneficentia
Artaxerxes rex
Facilitas
Auaricia
Philippus dux
Genuenses
Genuini
Liberalitas

cillulas distribuit:accipite īquiens:quò matri meæ carissimæ libentius si
mul ac diligentius pareatis.A quibus sane initiis infantiæ cum nullum
unq̄ peculium fecit:tum quascunq; ex amplissimis ꝓuentibus suis con-
secuta est pecunias:eas oīs q̄ liberalissime & ꝓ dignitate merentium us-
q; distribuit.Quid sigillatim eos meminero :quos nullo quasi numero
suæ munificentiæ magnitudine sibi q̄diu uixit deuinxerat?Quot in ge-
nuas puellas quæ ob dotis inopiam forsitan turpiter pissent suis pecuni
is uiris legitīe & honestissime collocauit?Quæ monasteria nō restituit?
quæ nō amplificauit?quæ nō ornauit:ac locupletauit? Quos religiosos
quos dei seruos imunes suæ beneficentiæ unq̄ esse uoluit?Profecto hæc
una ex omnibus fuit:quæ comunem bonoꝝ oīum nata utilitatē posset
iudicari.Quantam aūt curam ꝑ iis gereret:q uita defuncti essent:eius tā
multa nec unq̄ intermissa ānniuersalia atq; parentalia dilucido sunt argu
mento.Neq; minor eius fuit iusticiæ obseruātia erga hoies:q̄ pietatis er-
ga deum:Nam eius fide sanctius nihil erat.Quicq̄d.n.ꝑmisisset:emori
mallet q̄ minus q̄primum effectū reddere.Quare cū diem obituram se
aīaduerteret:aiebat ob eam rem dūtaxat uitā tantisper cupere:donec æri
alieno satisfaceret:Nam ob donandi magnificētiam æs alienum nō me-
diocre cōflarat.Idq; ut dissolueret:accuratissimo cauit testamēto.Omia
iusticiæ munera ī mediū referam nō est opus:cū neminem prætereat nō
modo illam oī iniuria ac maleficio semꝑ abstinuisse sed ita operam atq;
industriam semꝑ adhibuisse:ut nullus sibi locus propulsandæ ab aliis ī-
iuriæ relinqueret.Quā ob aliā cām putemus cū & eius uir dux Frācīscus
nō esset inuiuls:& Galeacius hic prīceps noster cum exercitu abesset in
Gallis in auxilium Lodouici regis missus a patre nullos tumultus nul-
los oīo motus ī tanto rerum discrimine cōsecutos:cum terror ꝑpter su-
periora bella īmineret a finitimis oībus præsertimq; a Venetis:q & poten
tissimi forēt:& ob nō absurdas quasdam suspiciōes honestam uiderent
hēre causam iusti belli.At hi ut sunt uiri iustissimi:nefas esse atq; piaculi
simile iudicarunt armis lacessere sanctissimam mulierem.Quimpotius
eam per benigne hortati sunt:ut bene de sese amicissimeque speraret:cū
nihil prorsus prætermittere decreuissent:quod ei eiusq; rebus omnibus
profuturum itelligerent.Quam uenetoꝝ mentem cū finitimi cæteri co
gnouissent:lōge facilius sunt adducti:ut quiescerēt:nec in ducem claris
simam temptare aliq̄d auderent:quam hi ēt præ uirtutis magnitudīe ue
rebant:quos hostili in eam aīo esse censebāt:Habebat cum iusticiæ cō
iunctam opibus Blanca maria nō solum ingenii acrimoniam qua dicto
citius res singulas discernebat:sed prudētiam q̄dam supra hois naturā:
ut suo falli iudicio nunq̄ posset.Hanc muniebat corroborabatq; ualidi-

Pietas
Anniuersalia
Parentalia
Iusticia
Fides
Frācīscus dux
Galeacius dux
Galli
Lodouicus rex
Veneti
Acrimonia
Prudentia

ius tēperantiæ adminiculis:qua existimatio potissimū seruat᷑ omnis. Nā & cibo erat moderatissimo & uino dilutissimo utebatur atq̧ aqua mera nōnūquam: cum diuinis ieiuniis ídulgeret:quod eius rei sæpissime faciebat.Quanta uero in ea eēt dicēdi grauitas quātus lepos quanta suauitas:hi omnes meminere:qui quottidie loquentem audiebant.Et loquebatur illa quidem ornatissime:uel potius eloquebatur cum opus foret : & rursus tacebat:cum locus tempusq̧ requireret. Audiebat enim quod legitur apud sophoclen poetam.Mūdum mulieri fert silētium o mulier. Verum quoniam norat i perpolita castigataq̧ oratione uim maximam i eē ad omnes animi motus uel cōcitandos uel sedandos:curauit assidue ut liberi sui cum sapientiæ studio eloquētiæ cōiungerent maiestatē.Non eīm ignorabat mulier prudentissima ꝙ parysatis regina illa persarū Cyri iunioris & artaxerxis mater filiis consilium dabat:decere eum pricipē: qui apparate atq̧ imperiose quicq̄ dicturus eēt:oratione uti grauissima : atq̧ ornatissima.Tradūt Corneliam africani superioris filiam atq̧ Gracchorum matrem permultum filiis ad eloquētiam profuisse:quoniam latinitatem perpulchre calleret:essetq̧ disertissima.Num fortassis existimemus paruo adiumento a prima usq̧ ífantia nostro huic sapiētissimo eloquētissimoq̧ pricipi matrem hāc Philippi mariæ filiam Francíscíq̧ uxorem extitisse:cuius ut uita omnis erat honestatis plena:ita quottidianus sermo mirificam dulcedinem quādam omni melle suauiorem grauitatēq̧ redolebat sentētiarum crebritate atq̧ acumine redūdantem? Quantum momentum habeat copiosa elegāsq̧ oratio & ad persuadēdum accommodata.M.Tul.Cicero cum in aliis pluribus causis: tum in illa præcipue demōstrauit:quā habuit apud.G.Iulium cæsarem dictatorem pro Qu.ligario.Ita erat Cæsar in Qu.legarium animo íflammatus:ut cū oīo foret cōdemnaturus.Quare cum ueniētem Ciceronem uidisset:ut hominem defenderet:cōuersus ad amicos clam dixisse fertur.Quāquam reus mihi certo dānandus est:nil tamen prohibet:ut Ciceronem audiamus. Quantum fuerit dicēdi pondus quātus torrēs:quāta uis quantus impetus in diuino illo ígenio.M.Tul.ciceronis:uel hic ítueri licet:ꝙ & Cæsarem & dictatorem & romanorum oīum eloquētissimum : & ira exestuātem í reum ut quem aio iam cōdēnarat:absoluere coegerit uel inuitum. Non solum enim Cicerone cām agente pro dignitate inter attentius audiēdum cæsar se cōtinere nō potuit:qui & uultum sæpe & colorē mutaret í facie:sed ubi ad commemorationē pugnæ pharsalicæ prudēs deuenit oratio:seq̧ cicero cōuertēs í accusatorē Tuberonē turbato uultu uoceq̧ altiore eaq̧ ueluti iracūda í hæc uerba erupisset.Quid eīm Tubero ille tuus districtus í acie pharsalica gladius agebat:cuius latus petebat?

Tēperātia
Eloquētia
Taciturnitas
Sophocles
Eloquentia & sapiētia
Parysatis regina
Cirus iunior
Artaxerxes rex
Cornelia
Scipio africanus
Gracchi
Philippus Maria
Fr. sphortia
M.Tul. cicero
G.iulius cæsar
Qu.ligarius
M.Tul. cicero
Cæsar
Pugna pharsalica
Tubero

quis erat sensus armorum tuorum? quæ tua mens oculi manus ardor animi? Quid cupiebas? Quid optabas. Cum i hæc inquam Cicero nō artificiosius minus q̄ uehæmētius uerba erupisset: ita cæsar aīo est cōmotus: ut ꝑ inde atq̃ sui imemor ac pene amens ꝑ totius corporis cōquassationem libellis: quos inter manus habebat: abiectis cōtra pertinacē illā animi sen

M. Antonius orator
Marius
Cinna
Athenięses
Pisistratus
Pericles
Anaxagoras

tentiā eū absolueret: quem non iniuria oderat. Quid dicam de. M. Antonio illustri illo & grauissimo oratore? Nōne quos Marius ac Cina milites ad se obtrūcandū miserant: ita sermone suo flexit ac placauit: ut quos i eius sanguinem mucrones distrinxerant: & iā uibrabāt ꝑcussuri: eos ob stupefacti oī cruore uacuos i uaginas remitterent. Athenienses uero sola pisistrati capti facūdia regium eius iperium ꝑpeti maluerūt q̄ solonis cōsilium sequētes publica frui libertate. Idēq̃ pericli quodammodo contigisse legimus: qui qm̄ sapiētiam cū eloquētia cōiūxisset. Fuerat eīm Anaxagora usus præceptore: agebat i atheniēsi populo ꝑ uoluntate oīa. Delectabat̄ Blāca Maria ubi diuinis officiis cæterisq̃ rebus necessariis functa eēt: nam ociosa erat nunq̄: semꝑ aliquid lectitare: quo & sibi prodesset: & meliores redderet suos liberos. Quare cū i eam Platonis sentētiam

Plato

incidisset: qua ille dixisse traditur. Tum demum terrarum orbem beatū fore: cum aut sapiētes regnarēt: aut reges sape cœpissent: lōge maiore studio curauit: ut filii sui quātum humanum pateret̄ igenium: & ignorarēt nihil: & quod didicissent: apposite decoreq̃ loquerentur: ut quos parētū diligentia munisset tam opulēto: tam florenti imperio: hi quo recte saperēt: doctrina & eloquētia ornarent̄: huiusmodi enim studiis eos præditos lōge apud omnes fore admirabiliores arbitrabat̄. Id uero quātā præ se ferat utilitatem: exemplum oibus ꝑspicuū reddidit nr̄ hic priceps: cum adhuc eēt adolescētulus. Fatebor aūt uel ꝑ̄sente ip̄o q̄ uerum ē: haud quaq̄ dissimulanter. Noui eīm humanitatē & modestiā eius: qui nō modo mētiri me nolit sed ne mēdaciū q̄dem dicere. Nam tā etsi honestissimus sp factis delectatur magis q̄ ullis secūdis laudationū auris: ueram tn̄ gloriā aspernari nō debet præsertim eā: quā sibi cōem eē itelligit cū ciuibus suis cum idignis parere pricipibus ꝑmolestum sit ac dedecorsum. Legimus

Cyrus rex Persæ

Cyro seniori illi qui primus i ꝑsis regnauit: multas gentes nationesq̃ paruisse terrore eius nois: utpote qui & sapiētissimus quidā fortissimusque uir quicq̄d aggrediebat̄: ex sentētia sua q̄celerrime efficeret: sed multos pluris eius iperium ultro expetisse: quod & iusticia & aī moderatione inter mortales oīs hr̄et̄ insignis. Solis inquam animi bonis splēdidissimisq̃ uirtutibus rex Cyrus tantū sibi nomē: tantā gloriam i uniuersum terrarum orbē cōpauit: ut oēs ad sese cōuerteret: & ita beniuolētia deuiciret: ut ab eo regi gubernariq̃ exoptarēt. Cui q̄dē uni nō finitimi ppl'i solū sed illi

quoq; nõ iuiti patuere q distaret a Perside nõ mõ plurimos dies uerũetiã mẽses:cũ alii ne ipm qdẽ uidissent unquam:& alii certo futurũ existimarent:ut pp imensum regionũ interuallũ nunq̃ uiderẽt.Et eim prudẽtissimo optimoq; pricipe qd optabilius qd beatius qd deniq; diuinius dari queat i hoium uita? Talẽ aũt eẽ pricipem hunc nr̃m & i dies magis atq; magis fore:haud obscure licet nõ dignosci minus quã spari. Aberat is quod mõ memineramus:i Gallia trãsalpina iussu paterno auxiliũ ferens regi frãcorũ Lodouico:ab quo agnati eius oẽs necessariiq; defecerant:cũ repẽte iter ipsam de hostili præda uictoriã per maternũ fit nunciũ certior Frãciscum sphor.prẽm iopinato piisse obitu.Quare hortatus ut nullo pr sus itermisso tpe iter quã posset tutissime:pparet in patriã:iis nocte iũcta cũ die ut res p ulare uidebatur:idutus mercatoris habitu cum qnq; fidelissimis comitibus quasi mercatoribus p alpes ipsas obequitat quãue locissime.Nam iccirco hac ẽ usus calitate militari Galeacius:qm iure sibi metuẽdum eẽ cẽsebat a Sabbaudiẽsium isidiis.Exercitũ uero oẽm loco tuto i delphinato reliquerat.Nã eũ secũ agere i tanta qua opus erat: celeritate q poterat? Quo die octauo idus martias dux Frãciscus mortuus ẽ.Erat Mediolani Petrus lignanẽsis:q sub eius merebat iperio.Is cõtinuo p celerẽ nunciũ Augustino abbati monasterii cæse nouæ: q ut erat hõ facinorosus:rebus sp nouis maleficiisq; studebat:rẽ oẽm significat:eũq; hortat᷑:ut qd᷑ accidisset:cõi dñæ hyolanti Sabbaudiæ duci confestim exponat:& qd᷑ faciundũ sit paret.Nã mediolani tumultuaria eẽ oĩa. At abbas augustinus igenium ueritus muliebre cũ primoribus qbusdã senatoribus solũ eã rẽ cõicat:quorũ etsi aliq intercipiẽdum eẽ Galeacium suadebant:qui se tñ magis grauitate consilioq; præstabant:id dissuadebant omnino:ut rẽ iniquam ac piculosam:qnimo liberũ præbendum trãsitum cõsulebant:& tantum tanq; formidandum pricipẽ quãhonorificẽtissime excipiẽdum.Egerat in sẽtẽtiam suam abbas Augustinus equitẽ auratum ac uirum sane strenuum Vgolinum alemannum cambiensem qui Taurini per id temporis prætorem gerebat. Ii duo ex chambriaco mox abequitant citato itinere mõtem cinisium transgressuri Italiam uersus:quo ex ea parte quæ Mediolani gerebantur agnoscerent. Et supera to iam eius montis cacumine famulus illorum aduenit inquiens se uniuersam adequitasse noctem amisso equo:posteaquam ex chambriaco: ubi ab iis ob negocium quoddam cõficiundum relictus fuerat:discessisset adhuc cũ die:quodq; in Galeacium icidisset indutum ornatu mercatorio:quiq; laneo pilleo tectum caput capitioq; haberet atq; faciem fere totam præter oculos.addebat etiam se cũ illo frustra sermonẽ cõseruisse cum ne minimum quidem uerbum ex eo excipere potuerit: habere aũt

Persis
Gallia trãsalpina
Lodouicus rex
Fr. sphortia dux
Sabbaudiẽses
Frãciscus dux
Petrus lignanensis
Augustinus abbas
Sabbaudia
Augustinus abbas
Vgolinus alemannus
Taurinum
Chambriacũ
Cinisius mons
Mediolanum

secum ad qnque cōmites identidem īdutos:nec deesse posse quantū ex
eius equitatiōe posset animaduertere:quin postridie eius diei transitum
illac faceret ī italiam. Quibus auditis cum nihil locutum frustra sagacē
sollertemq̄ famulū cēsuissent:ambo omni sublata mora Abbas & Vgoli
nus cōuocatis cum primo diluculo iis hominibus q plus posse uideban-
tur Noualiciæ:qui uicus est italiam uersus situs ad radices eius montis:
eis iubent ut sumptis armis diligēter obseruēt trāseuntem Galeaciū Ma-
riam papiæ comitem īdutum una cum paucis habitu mercatorio:& cū
captiuum faciant:ita.n.sibi imperasse illustrissimam suam dominā Sab
baudiæ ducem:& ut captum agerent quāprimum ī arcem secusiæ: atq̄
arcis præfecto.traderēt custodiendum:donec a duce ipsa imperatū ali-
ud fuerit. Cum uero nō multo post montem descēdisset & uidissetque Ga
leacius ex Nouacia uico magnam montanoꝝ hominum manū armis ī-
structam currere aduersus sese ab illo diuertit itinere commonefactus a
Petro mediolanensi mercatore:cui cognomentū est aquobibo (is enim
Galeacium comitabat)non lōge abesse Sancti petri ædem:cui p sacro-
sanctæ ecclesiæ romanæ priuilegia asili ius foret. Eo igit Galeacius p lo-
ca deuia:scopulosque asperrimos maximo cū labore:ac difficultate uix
puenit montanis illis usque rusticis īsequētibus:cum præsto adfuerunt
duo īdustrii:strenuique iuuenes Amideus iuris pōtificii professor filius
clarissimi equitis aurati:ac iuriscōsulti illustris Antonii marchionis ro-
magnaniæ iusque ex cōsobrino natus Briātius:hos enim Antonius ro-
magnanus transituro Galeacio obuiam miserat cum aliis multis:quo il
li nō fauori solum:sed etiam auxilio essent:ubi opus foret. Residebat au
tem p id tempus antonius Taurini in ducali sabbaudiæ senatu:cum ab
īfracto animo muliere Blanca Maria edoctus est p litteras de obitu uiri
sui ducis inclyti Francisci sphortiæ:ac rogatus:ut curam oēm:atq̄ diligē
tiam adhiberet:ut Galeacio filio quātutissimus pateret in patriam redi-
tus. Et Briātius qdem cognita periculi magnitudine dimisso Amideo re
gredit continuo ad Antoniū:quæ accidissent:renūciaturus oīa. At ami-
deus ī mōtanos rusticos:q alii templū circūsederant:alii ītra templū co-
mitē Galeacium obseruabāt:grauiter ē īuectus eorum īcrepans audaciā
quod tā detestabile facinus essent aggressi. Qui respōderunt se id fecisse
facereq̄ inuitos:Ita uero iussisse Augustinū abbatem:& Vgolinū alemā-
num taurini prætores. Tum amideus ad galeacium reuerēter ingressus
ubi est cum hortatus:bono ut eēt aīo:quoniam ab Antonio romagnano
patre ita eius saluti:& dignitati prouisum foret Taurini in ducali senatu
ut ei nihil quod nollet:posset accidere:monuit:ne illic diutius inter rusti-
cos illos barbaros tempus terreret:quin se tutissimæ uiæ ducem e uestigio

Noualicia
Galeacius maria
Secusia
Petrus aquobibus
Sancti petri ecclesia
Ecclesia Romana
Asylum
Amideus romagnanus
Antonius romagnanus
Briantius romagnanus
Blanca Maria
Fr. Sphortiæ dux
Augustinus abbas
Vgolinus prætor
Antonius romagnanus

sequeret. Iacere enim ad postremã eius ædis testudinẽ subiectam uallẽ a nemine custoditã: minusq; frequentatã: qua trãsitus eẽt pbreuis in loca p̃ris sui: quo ubi peruenerit: tutissimũ iter fore ad Taurinũ: Nam taurini oĩa futura p suis optatis. Verũ aportere: ut p fenestram: quæ erat in pariete eius ædis post altare magnum: se demitteret in subiectã humũ. Nam equitationẽ inde futurã p uallem: Quod ut clam faceret: corrũpendos eẽ pecunia mõtanos illos: q intra ædem se cõtinebãt. Quæ locutus fert' plæ rosq; aureos Galeacio tradere dono uoluisse qbus ad eã rẽ uteret': quos accipere ipse noluit: inquiẽs satis sibi eẽ pecuniæ. Rursus amideus celeritatẽ hortatus ait se cõtinuo idcirco añcedere: ut p fenestrã illã ubi se demiserit: sit paratus ẽt cum equo: quo p eam uallẽ q̃ cõmodissime ueheretur. Et ita rursu celeritatẽ hortatus abiit. Nec Galeacius lõgius cunctandũ eẽ iudicauit ea ductus fiducia. quod iampridẽ norat Antonii romagnani fidẽ: atque obseruantiã in patrẽ suũ ducẽ Frãciscum. Verũ quopacto inde abiret clauculũ: nõ uidebat: Nam tametsi montanos illos armatos ĩtelligebat manũ in se iniicere nõ audere: q̃diu eẽt in eo tẽplo pp̃ter ĩhibitionẽ ecclesiasticã: tũ cũ secũ ipse cogitaret eos nullas admittere suas muneratiões: quas facere tẽptarat: & pauloante uenisse quendã ad se iuuenẽ ab Vgolino prætore uersute missum tanq̃ salutãdi gr̃a nõ ab re sibi cauẽdũ norat: nc inde abiẽs ab illis offenderet'. Et iã dies ĩalbescebat. Itaque post alatere se recepit tanq̃ somno ĩterceptus cãcellario prius edocto quod facto sit opus. Is rusticos mitibus adit uerbis: rogatq; : tantisper ex æde secedãt: donec dñus suus: q tota nocte uẽtris doloribus uæhemẽter uexatus fuerit: somno aliquo recreet'. Qui qdem oẽs nescio quo humanitatis afflatu se exorari sunt passi: ea fortassis rõne: qm̃ de uẽtris doloribus uera audiebãt. Et ita ex æde egressi sunt. At Galeacius ppere mutato hitu cũ suis oibus ex ea fenestra se demisit: cãcellario Bonifacio aliprãdo relicto dũtaxat ad simulãdũ somnũ: cũ paulopost Vgolinus prætor aduenit: ut inde contẽpta: atq; despecta oĩ ecclesiastici iuris censura Galeacium Secusiã trãsferret custodiendũ: Is cũ ex cãcellario dormire eũ audiret: inãbulabat alios: aliosq; sermões de ĩdustria cõferẽs. Sed cũ a superueniẽti quopiã didicisset comitẽ Galeaciũ ĩ fugã se uẽdicasse: & abesse iã lõgius: tũ excãdescens iubet cãcellario ædẽ curriculo patefaciat: nã eã ille: quo priceps: eius abire cõmodius quiret: ualuis suis occluserat. Aitq; tu mihi mentiẽs Galeaciũ dormire suadebas: q se fuga subripuit: ad eaq; cãcellarius r̃ndit: eqdẽ nõ meo cõsilio: sed dñi mei iussu sum usus: q diceret nõ eẽ dimittendũ: q capiũdus nõ fuerat: ac se malle auẽ esse siluestrem: q̃ caueałẽ. Vgolinus uero ita delusus ira feruens equum ascendit boreã in euxino pelago secuturus. Nam Galeacius cum inde mouisset.

Frãciscus dux

Vgolinus prætor

Bonifacius aliprandus

Secusia

Boreas

Euxinum pelagus

iter minus cæteris frequētatū faciēs iam ī portu nauigabat. At amidei pr̄ Antonius cū ex briātio accepisset: quāto ī periculo pēderet Galeacius: se natū cisalpinū uniuersum Taurini coegerat: quē: & qa præerat: & qa grauitate: & eximia quadā bonitate polleret: uel Augustino: Vgolinoq; ptinacius repugnātibus illū oēm cū mira assensione traduxerat ī sententiā suā de excipiēdo Galeacio Maria ut ducis Frācisci filio: & ipo futuro post illū duce nō solū phumaniter: uerumetiā pbenigne: atq; honorifice. Tum uero Antonius ipse romagnanus multis uiris nobilibus sociatus iter capit ad tēplum sancti petri: quo Galeaciū idē liberū reddat: cū offendit eū prudētia: & īgenio amidei filii inde exemptū plæraq; passuum millia per loca īculta: atq; siluestria factitasse: ut idē ātea filiū faciūdum monuerat. Interea heroica hæc uirago Blāca Maria cū rescisset: qbus at īsidiis Galeacius filius circūuentus: mittit illico uirū strenuum: & ex nobilitate mediolanensi præstantē Petrū posterulā: cui oīum uni maxime fideret: cum legatione libera: ut nihil oīo prætermitteret ob filiū Galeaciū liberandū: etiam si cæteri liberi sabbaudiēsibus obsides dedēdi essent: & suū ad hæc dotale pr̄imoniū cremona tradēda dono. Nec tn̄ inter ea tēporis quicq̄ negligētius curat: q̄ ad bellū ptineat: ubi sabbaudienses nullas honestas cōdiciones admitterēt. Cæterū nulla ut fuit opus: nullis obsidibus: nulla donatiōe: Nam & Taurini Galeacius: & p oīa sabbaudiēsium oppida: atq; urbes liberalissime & summo cū honore exceptus ē. Cum uero Nouariam peruenisset: oēs undiq; subiecti populi īcredibili multitudīe cōfluxere lachrymas gaudiis cōmiscentes. Lachrymabant̄. n. recentē ducis francisci obitum. Gratulabant̄ aūt comiti Galeacio insperatū reditum: sibiq; plurimū lætabant̄ eū non secus præstupore ītuentes q̄ numē aliqd̄ demissum e cælo. Vbi uero reuertisset mediolanū statuto die. xiii. Kalēdas: apriles: & ducatus īsignia more pr̄io accepisset: nulli se uoluptati: nulli relassationi tot: tātisq; laboribus fatigatus: nulli otio dedit: sed ea quottidie obibat oīa: quæ & ī parentes erant pietatis munera: ī ciues aūt caritatis: ac iusti. Et iudicabat̄ certe ab oībus supra ætatē sapere. Sed q̄ ei & nomē: & auctoritatē mirū ī modum auxit: pulchrum ē audire: & id qdē cursi. Quod mō attigeram: diuia hæc regina nr̄a: cuius aīa pridie huius diei in cælum pro sanctissimis eius meritis una cū suo sydere est assumpta: cū omni in re circa liberos regie educādos præcipua diligentia utebat̄: tum in ea a pprime singulari: ut eloquentiā cum sapiētia copularen. Rebat̄. n. id inertis cuiusdam neqciæ eē persimile: ut quæ prudentissime qs sentiret: ea iepte loqueret̄. Id quantū Galeacio duci profuerit: quæso: attēdite. Iussit cōuocari ordines cūctos: atq; magistratus ī semotū ducalis curiæ locū quē ipse delegerat: Nā neq; pater: nec alius qsquā ex eius maioribus

Antonius romagnanus
Briantius
Augustinus abbas
Vgolinus prætor
Fanciscus dux
Galeacius
Scī petri eccl'a
Amideus romagnanus
blanca Maria
Petrus posterula
Cremona
Taurinum
Nouaria
Mediolanum
xiii. Ka. apriles
Curia ducalis

id unq̃ egerat: Qui ubi oẽs cõuenerũt: tũ is aggressus ab ordĩe senatorio: cui secreto cõsilio nomẽ est: deinceps a prætoꝝ collegio: quod iusticiæ cõsilium appellat': gradatimq; ab utrisq; ædilibus & ordinariis: & extraordinariis q dicunt': & a quæstoribus deinde: magĩatibusq; cæteris dicẽdo ꝓsecutus ita memoriter: ita copiose: ita ornate: atq; elegãter locutus ẽ: ut ex eius lingua: quod de Nestore apud homerũ legit': melle dulcior ꝓflueret uideret' oratio cum ea sententiaꝝ ui: atq; grauitate: quæ ex uniuersa philosophoꝝ schola colligi maior queat: nullũ is profecto præteriẽs munus: quod ad singulos pertineret. Ad postremũ uero subdidit cum quadã iperatoria maiestate eã sibi eẽ mẽtem: ut singillatim præmia ꝓ dignitate repẽderet: & secundũ iusticiæ sanctitatẽ: neq; affectioni cuiq̃ locum apud se fore. ꝓinde quisq; opam daret: neqd præter officiũ perpetraret: Quæ ubi locutus est: ita oẽs a se dimisit: ut eius eloquẽtiam: atq; sapiẽtiã admirati dicere nõ dubitarẽt: certe noster hic princeps iuuenile nil sapit q ita superat p̃rem: ut pelea tradit' achilles. Inter hæc Bartholomæus collio bergomẽsis: ut nunq̃ sua sorte cõtentus erat: cõtractis undiq; uiribus cõsisus magnitudini rei pecuniariæ: cuius auiditate semp ardebat: abdicat se ab ĩgenti uenetoꝝ stipẽdio: ne illis qdem inuitis ꝓpter inexplebilẽ hoĩs auariciã: cui auri cõgerendi satis esse nil poterat. Mouetq; i flaminiam ea ductus spe: ut Immola nullo prorsus ĩpedimẽto potiret': quã iam uænalem ꝓposuerat Borsio æstensi: Borsius enim ut est animo inclyto: & ueluti natus ad ĩperandum: in rempublicã bononiẽsem oculos cõiecerat: quam facile putabat ob ciuilis factiones: qbus ea ciuitas semp fluctuat: suæ uolũtati: ĩperioq; cessuram: modo ii: quos in ea urbe fautores habebat ꝑmultos: sed id facile cõfecturos aĩaduerterẽt. Auxerat huius rei cupiditatẽ Borsio callistus põtifex maxius: q ei pollicitus foret dono Bononiã datũ ire: cum primum sibi huius munificentiæ gratia dinumerasset centum millia nummum aureum: ac deinceps quotannis iure ecclesiastici tributi aureos penderet quadragintamillia: id quod ex eo usq; tẽpore utrinq; confectum esset: nisi dux Franciscus hoc tam execrabile facinus prohibuisset suis uiribus Iohanni bentiuolo auxilium ferẽs aduersus Calisti: borsiuq; cõuenta. Existimãs igit' Bartholomæus collio sibi immolã extincto duce Frãcisco sphortia eẽ in manu: nã Galeacium ducẽ nil cõtra ausuꝝ ut adolescẽtulum iudicabat: ideq; dux borsius sentiebat quã potest celerrime p agrum ferrariẽsẽ copias agit. Quod ubi apud Galeacium ĩcrebruisset: ut ẽ oĩ in re solleres: ac diligẽs: senem iã prope d'crepitum adoloscens strenuus anteuertit expressum: & ĩcorruptum de sese oĩbus documẽtum exhibens: nõ minus bellicam disciplinam ex patre.

Cõsiliũ secretũ
Cõsilium iusticiæ
Magistri ordinarii
Magistri extraordinarii
Thesaurarii
Nestor
Homerus
Peleus
Achilles
Bartholomæus collio
Veneti
Flaminia
Immola
Borsius dux
Bononia
Callistus pon. max.
Frãciscus dux
Iohãnes bentiuolus
Ferrariensis ager

Fräciscus dux
Blanca Maria dux
Parma
Fredericus co mes urbini
Bononia
Regium
Mutina
Pherdinaudus rex
Florentini
Immola
Bartholomæ us collio
Fredericus co mes urbini
Rubicon
Castrocarum
Fauentia
Sabbaudien ses
Sabbatenses
Sabbati mõtes
Allobroges
Ager nouariẽ sis

Francisco sphortia:q̃ urbanam oẽm ex matre Blanca maria didicisse:ha
bereq; i promptu. Nam qm̃ & quos pater moriens equitatus:peditatusq;
reliquisset:& quos ipse ex trãsalpina gallia reuocasset:iam antea ad con
tinẽdos i fide populos suos oĩs circũquaq;:ubi opus eẽ censuisset: distri-
buerat:iis sine labore ullo sequi iussis i agrum pmẽsem deuolat: ut inde
pro tpe cõsilium caperet. Fredericũ uero feretranũ comitem urbinatem
q̃ non lõge ab Immola se cum suis copiis cõtinebat:inde bononiam uer
sus ,ppter bartholomæi bergomensis aduentum mouisse audiẽs:nõ diu
tius differendũ ratus per Regii:mutinæq; agrum citato agmine i bono-
niẽsem agit exercitum:quo & bononiensibus ipsis animos excitaret ad-
uersus hostilis insidias:& ĩmolẽsibus auxilium ferret cõtra Bartholomæ
um:uel cõtra borsium potius:cuius ĩductu bartholomæus oĩa moliretur
Putabat eni Borsius ubi Immola potiret:facillimus sese bononiã actuꝝ
ĩ ditionem suã. Galeacius ubi bononiã cum maximo ciuiũ applausu est
ĩgressus:curauit apud oĩs magistratus:urbisq; primores hr̃e orõnẽ. Qui
ubi oẽs alacriter cõuenissent:eos hortatus est:neqd sibi neq; a bartholo-
mæo:nec ab aliis ullis uiribus timẽdum existimarẽt. Nõ eni se modo:sed
etiã Pherdinãdum regẽ:& florẽtinos:& cæteros quosq; socios bononien
sibus auxilio semper fore:modo secũ ipsi ad publicã utilitatẽ:dignitatẽq;
cõuenirent:& cõcordiam alerẽt. Quæ tãta cum maiestate:& ornatu uer-
boꝝ locutus est:ut ab oĩbus nõ minus eloquẽtia:q̃ sapiẽtia uniuersos prĩ
cipes anteire iudicaret. Tãtam uero i eoꝝ aĩs excitauit erga se beniuolẽ
tiã:ut i oĩum ore honorifice:& icredibili quadã cũ obseruãtia uersaretur
nec aliud quicq̃ mallẽt:quam uni Galeacio Mediolanẽsium duci gratifi
cari oĩa. Rebus ita apud bononiẽses cõpositis mouet illico ĩfestis signis
Immolam uersus:quam Bartholomæus iam obsederat. Iungitq; sibi re-
nouato stipẽdio Fredericum feretranum. Is eni quod stipẽdium sub Frã
cisco patre mæruerat:eo functus iam erat. At Bartholomæus collio lon-
ge secus quam sperarat:sibi accidisse ĩtutus obsidionem soluit primo ad
Rubicona nõ longe a castrocaro:dein uero ad fauẽtiæ suburbia se reci-
piẽs. Nihilq; oĩum magis cauebat:q̃ pugnandi necessitatem:quã ipsam
effugere tãdem nõ ita potuit:quin ingenti cum detrimẽto:ac dedecore ĩ
tra difficillima ferrariẽsis agri stagna se tutaretur:& ita coactus eiusdem
Borsii. Venetorũq; interuẽtu solueret omnem belli suspicionem eodem
regressus re infecta: unde modo egressus maria uidebatur: ac montes
subiugaturus. Cum hæc a Galeacio geruntur i flaminiis. Sabbaudiẽ-
ses: quos sabbatenses licet a Sabbatis montibus: atq; allobrogas ap-
pellare: rati sibi opportunitatem: oblatam agrum nouariensem hosti
li manu adoriuntur igni omnia:ferroq; uastãtes. Qua quidem re factum

ẽ:ut dux Galeacius raptim regrederet̃ sabbaudiẽsibus occursurus: quos
breui oẽs & repressit:& uicit nõ nullis eorum oppidis aliis direptis: aliis
expugnatis. Quæ tñ oïa illis pacem petẽtibus perbenigne:amiceqͥ resti-
tuit:& Hyolante splẽdidissima Sabbaudiẽsium duce:Caroloqͥ nãta re-
ge francoꝝ affinitatem cupidius petẽte Blãcã filiã eius filio Sabbaudiæ
duci Filibertho iunxit matrimonio. Cum hæc tam multa tãqͥ & uaria:&
præclara:& belli:& pacis tam breui tempore a filio Galeacio duce gesta
aĩo uolutasset Blanca Maria mater:cum certe dignissimum censuit:quí
se tam difficili tanti imperii gubernãdi ꝓuincia liberaret. Ad quod obeũ
dum eo magis adducebat̃:quod diuino quodam somnio iam præsagi-
ret se nõ admodum diu futuram ĩ uiuis. Somnia aũt fuit huiusmodi. Cũ
post castigatissimum cum multa sobrietate ieiuniũ soluta iesset in som-
num apparuit ei quam q̃etissime dormiẽti (ita.n.uidebat̃) dux Frãciscus
sphortiam:quẽ uel mortuum uxor pudicissima æque amabat:atqͥ uitã
suam. Is in hæc uerba eam adire uisus ẽ. Blanca Maria qua mihi in uita
iucũdius nihil fuit: Iam quiescendi tempus aduenit. Nõ multo post una
futuri sumus. in illa cælesti patria:ubi oïa sunt plena trãquillitatis:& gau
dii sempiterni. Tuæ de me pientissime orationes apud clæmẽtissimum
humani generis redemptorem exaudiri meruerunt. Vides ornatum me
um:ac uultus hilaritatẽ. Nihil triste apud me est:nihil lugubre. Apparu
erat enim ĩ habitu ducali:habereqͥ uidebat̃ supra caput auream illã co-
ronam:quã Ladislaus nobilissimus rex siciliæ dono miserat ad Philippũ
Mariam ducem. Prosequebat̃ deinde:suspice ad dexteram altius. Contẽ
plareqͥ illud sydus:qͥ multis illustrat̃ stellis. Hæ ãgeli sunt:quorum tu co
mitatu tolleris ĩ cælum. Cũ primum sydus id apparuerit:itineri te accin-
ge: Nõ enim tibi diutius laborãdum fuerit. Itaqͥ tanti:tamqͥ difficilis im
perii gubernacula trade Galeacio filio:q etiam tibi monẽdus est: ut pro
acrimonia ĩgenii sui gerat oïa moderate:neque rei cuiquam magis con-
fidat quam deo:q solus eum tueri potest:reddereque incolumem. Nam
humana cũcta præsidia uana sunt:nulliusqͥ momẽti. Coniiciatqͥ oculos
ad coronã:quæ paucis post ãnis ei debet̃:si iusticiæ maluerit:q̃ cupidita-
ti studere. Quibus dictis & ipse euanuit:& blanca somno ẽ soluta:secum
igit̃ ipsa cõsyderans quæ dormienti apparuerant:nihil sibi cum in som-
nis:quæ græci enypnia uocant:eẽ iudicauit:nec item cum ui-
sis:quæ sunt:cum hæc duo genera nihil post somnum
portendãt futurum:sed aut esse somnum hoc est oneriõ:aut
uisionem:quod horama appellatur:aut oraculũ potius: quem
chresmon græci nominãt. Et oïa quam accuratissime dis-
quirens non difficulter coniectauit tria hæc genera ad futuras actiones

Hyolãtis dux
Carolus rex
Blanca infan-
tula dux
Filiberthus
dux
galeacius dux
Blanca Maria
dux
Ladislaus rex
Sicilia
Philippus Ma
ria dux
enypnia
phãtasmata
oniros

referri oportere. Itaq; admonito filio Galeacio ꝑ iussis p̄rnis nihil ex ea die aliud curabat: q̄ ea oīa: quæ ad aīæ salutē spectabāt. De qbus qdem rebus quoniam satis multa ꝑ tp̄re sum: atq; loco antea locutus: luctui: mærori q; nimio fine imponendū cēseo nobilissime dux Galeaci: cū bn̄: atq; pbeate cū sanctissima tua mr̄e blanca Maria actum sit: præsertim cū nihil unq̄ optarit ī uita: cuius nō se uiderit affatim adeo cōpotem factā: ut iam decessio magis metuēda foret in tāta humanaꝝ rerum mutabilitate: q̄ accessio expectāda. Itaq; soluta aliquādo aduersæ omi cuiusq; rei sollicitudine: & formidine bonitatis suæ: pietatisq; pēnis euolarit ad cælum Quāta p deum īmortalem cum animi æqtate arbitremur reginam n̄ram migrasse ex hac caliginosa uita ī serenum illud cælesteq; domicilium in tanta ciuium oīum: & populoꝝ beniuolētia: fide: cōcordia: obseruātia: quos æque amauit semp atq; uitam ipsam? Quamobrem ēt moriens nō desinebat mediolanēsem populū inter cæteros tibi præcipue commēdare. Idq; iterum atq; iterū. Id unū dūtaxat pinde atq; suspirans: q̄ mediolani diem obire ꝑpter ingrauescētem uim febris nequisset. Illud aūt in primis addebat pmagnæ sibi eē cōsolatiōi: q̄ foret relictura te filiū pientissimum nō ducem solum ac principem tāti: & tam florētis imperii: uerum etiam beneficum: clæmentissimumq; p̄rem illustrium tuoꝝ frūm. Quare cum itelligebat iam sibi ad hāc humanam felicitatem nihil amplius optādum eē in uita: nihil ēt sibi ducendum eē intēpestiuum: nihil īmaturū: quo diutius iter hoīes laboraret: nec. n. se corpore morituā existimabat mulier sapiētissima: quæ sup̄stes foret ī liberis: at animi īmortalitate non se prius frui didicerat: q̄ ī illius conspectum peruenisset: ad cuius imaginem: & similitudinē nouerat se creatam. Igitur ut rem tātam breui oratiōe complectar: nō mortua ē: sed uiuit mr̄ tua princeps illustrissime diua Blanca Maria: quæ commutata hac temporali uita cum sempiterna illa iam id præmii ī cælo adepta est: q̄ usq; optarat: cum esset in uiuis. Fruitur præsentia: fruitur uisu coram: fruitur consuetudine: & colloquio humani generis redemptoris. Hunc rogat: hunc orat: hunc præcat̄: ut tibi semper in oībus rebus: actionibusq; tuis & propitius adsit: & adiutor: teq; dirigat assidue in uiam iusticiæ: atq; pietatis. Quæ cum ita sint: æquo nobis aīo ferenda est hæc omnis uel naturæ necessitas: uel uoluntas diuinæ mentis. Nam ut nullum malum fit natura: ita qcquid ab deo est: id bonum certe æque: atque salutare ducendum esse nemo sanæ mētis ignorat.

Mediolanum

Peroratio

Francisci philelfi oratio funebris pro Magnifico ducali Senatore: & clarissimo equite aurato Philippo borrhomæo Comite haronæ.

p Erdifficile mihi profecte:& apprime laborioſum oblatum
eē dicendi argumentum intelligo uiri excellentiſſimi:qui
cum ipſe conſolandus ſim:uos conſolaturus aduenerim .
Quid enim nō admodum doleam:atq; ingemiſcam Phi Philippus bor
lippi huius borrhomæi ſplēdidiſſimi uiri obitum: ī cuius rhomæus
uita permagna erat bonis oībus ſpes repoſita?Quare cum publicum: &
cōmune quoddam perfugium:atq; præſidium e medio uideam eē ſub
latum:iure mihi dolēdum poſſum exiſtimare.Itaque merito libet mihi
exclamare.Oh duram:& ineuitabilem naturæ humanæ neceſſitatē: cui
nulla nr̄a remedia aduerſant᷑.Oh inexorabilē:& imitem hominū ſortē:
quæ tum opprimis maxime:cū nullas abs te putamus īpendere inſidias:
Sed quo feror demens?leuaturus accerſor nō exaſperaturus acerbitatem
crudiſſimi uulneris.Vinciat᷑ igitur:obſtringaturque oīs animi dolor ra-
tionis cuſtodia:ut quem denique tempus tollet omnino:eum iam hinc
ſedet prudentia:& cōſilium.Nam animus perturbatus ita ſeſe abhorret:
ut recte iudicare nihil queat.Et quoniam uulgo putant non eē humani
tatis ſolum:ſed etiam iuſticiæ lugere plurimum eius mortē:quem pluri-
mum dilexerimus:quæ adduci poſſint iſtiuſmodi mæroris cauſæ: uidet᷑
dicendum paucis.Namq; hæ diligentius cogitanti mihi offerunt᷑ quin- Quinq; lugēdi
que numero. Aut.n.dolemus nr̄a cauſa:quod exiſtimemus ex alterius cauſæ
morte magnis nos qbuſdam priuari cōmodis:aut illius cauſa: quoniam
eū opinemur uitæ huius ſuauitatē amittere:aut qa arbitremur mortē ſi-
ne acerbiſſimo dolore accedere poſſe nemini:aut qd᷑ uereamur fore : ut
animus ipſe intereat una cū corpore:aut propter futuros apud īferos cru- Prima cauſa
ciatus. Et dolere qdem nr̄a cauſa hominis eſt ſeſe amātis:nō alterū:ob
eamq; rē neque magnanimi:neque liberalis:quin potius ignaui prorſus Secūda cauſa
nulliuſque uirtutis. In morte aūt qui dolor ineē poteſt:quæ ſimillia ſō Diogenes
no ē adeo:ut Diogenes ille cyon ſolutus ī ſomnū anteaquā moreret᷑.ue- cyon
luti iocabūdus dixerit fratre ſororē anticipari.Nā eadem uia:atque ui & Philoſofi
mortē:& ſomnū fieri acutiſſimi philoſophi tradidere.Sed ut ſomno ita Tertia cauſa
ēt morte ne ſentiētes quidem corripimur. Qui uero cenſent animos
ſimul cum corporibus interire:hi ſane cum maxime uidentur uiuere:
mortui ſunt non ea ſcilicet morte:qua huius uitæ curſum:munuſque ex Apoſtolus
plemus:neque ea:qua peccato morimur:& deo uiuimus:ut inquit Apo-
ſtolus:Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem : ſed
ea potius:quæ ē peccati:de qua ēt ſcriptū legitur:aīa quæ peccat:ipſa mo- Quarta cauſa
riet᷑. Futuri aūt apud īferos cruciatus illis horrēdi ſūt:q ſemetipſos cū
uiuerēt hāc mortalē uitam:p omne flagitii īmanitatiſque genus quā fœ

dissime uolutarunt.Non Philippo borrhomæo:cuius uniuersam uitam
plenam fuisse honestatis:& officii nostis oẽs.Quis.n.uno Philippo con-
Humanitas tinẽtior:quis modestior?quis cõstantior?quis ĩ oĩ re moderatior.Nã & hu
Beneficentia manitate ;& bñficẽtia semper quãta fuerit:nemo est:quẽ lateat:& nõ mo
Religio do nemini unquam iniuriam intulit:sed ne cuiquam inferretur:oĩ ope:
operaq; curabat.Religionis eius:& pietatis studium ne parietes quidem
ipsi ignorant.Intelligebat eim homo prudentissimus nõ eẽ in hac mũda
na uita patriam nostram:sed in cælo.Et quãdiu hic peregrinamur: opor
tere nos meminisse illius patriæ:ubi nostra mãsio futura sit sempiterna.
Quare ut ab oĩ cõtagione peccati:& maleficio abstinebat:ita die:noctuq;
aliud nihil neq; agebat:neq; cogitabat quam prostratio ꝗ sõculcatis tur-
bulẽtissimis animi motibus:ad illius se uoluntatẽ componeret:atq; con-
firmaret:ad cuius imaginem:& silitudinẽ factus esset. Nullis inquã nũc
Philippus Borrhomæus supplicіis est obiectus innocẽtissimus:& optimus uir Philippus Borrho-
mæus:sed illis fruitur præmiis:quæ in cælo his proposita sunt:q dum in
huius uitæ curriculo se exercent:quam minimã sibi societatem cum cor
poribus esse sinunt.Nam quã mihi fabulet quispiã uitæ suauitatẽ?Quæ
nã ẽ in hac ꝑcellosa uita suauitas?quæ tranqllitas:quæ reqes ulla?Quod
si quam tandẽ suauitatẽ deprauata hominũ ratio sibi finxerit:non tam
eius accessio ulla optanda fuerat ĩ Philippo:quã metuẽda secessio. Im-
plerat iam quĩtum ætatis & quadragesimum annũ ualitudine prospa:&
eadẽ integritate sensuũ:qua ab incũte adolescẽtia semp fuit. Bona uero
externa quæ aio bene istituto erãt maiora alia expectãda? Natus ẽ Vita
Vitalianus liano pr̃e uiro ĩ oĩ genere laudis probatissimo:quo uno illustrissimus ille
Philippus dux & sapiẽtissimus dux Philippus uix hũit apd se qcquã aut carius:aut splẽ
Vitalianorum origo didius.Vitalianoꝝ aũt originem altius si qs repetere uoluerit: ĩueniet eã
manare a Vitaliano antiqssimo totius Venetiæ rege:a quo etiã ĩpo flu-
Vitalianus rex xisse comptũ est scissimam Virginẽ hanc Iustinam:cuius sacratissimum
Iustina nomen ꝑ tot religiosissima monasteria in uniuerso prope orbe terrarum
celebratur.Sed ne curiosius q̃ par est:uetera consectemur : & ut reliquas
etiam affinitates propinquitates:necessitudines:quæ sunt fere innume-
Philippus Borrhomeus rabiles:breuitatis gratia prætereamus:reliquit:ut oẽs scitis : nobilissimus
uir Philippus borrhomæus filias tris:easq; pudicissimas:filios uero duos
Nonne ex illarum honestissimis matrimoniis tris sibi clarissimas:poten-
tissimasq; familias perpetuo affinitatis:ac beniuolentiæ uiculo cõiunxit
Ruscones Ruscones comi:Vicecemites mediolani.Parmæ autem rufos ? Nam ex
Comum huius Iohannis coniugio ornatissimi equitis aurati:in quo uno patritæ
Vicecomites auitæq; uirtutes mirificæ resurgunt:Magnificos carpi dominos habebat
Mediolanum affinis.De Vitaliano autem ingenti spe puero:quem hic præsentem lu-

gubrēq; uidetis:nōdū p ætatem ei licuerat aliam curā capere:q̄ id præ-
stare:ut & fratris:& sui q̄ simillimus foret.Quid eni loquar de patriæ splē
dore:q qualis q̄tusq; sit satis:supque patet:cū de eius maioribus sum lo-
cutus.Nam siue Patauinum Philippum dixerimus:siue mediolanēsem :
patria natus est & uetere:& i primis iclyta.Nam patauium troianus an-
tenor cōdidit:q qcqd iacet iter alpes:& sinum adriaticum magna sua cū
laude subiugauit.Mediolanum uero ab Heduis.Gallisq; trāsalpinis con
ditum eē cōstat:q; ipm nomen accepit ab urbe prisca illa:& nobili Medi
olano:quæ i xanthonibus adhuc extat.Quanti autē Mediolanēsem hāc
urbē fieri oporteat:ex eius rebus tam multis:& tam præclaris cū supiori-
bus sæculis:tum nr̄a etiam tempestate assidue gestis nō obscure iudicari
potest.accedunt opes : & amplissimæ facultates:quibus cæteris Medio-
lanēsibus oībus post ipos pricipes supior philippus erat:atq; habebatur.
Dn̄abatur eīm nō angleriæ:& haronæ solum:cuius erat Comes:sed aliis
quoq; nōnullis municipiis:& castellis.Quid eni meminero : uel militiæ:
uel senatorii ordinis īsignia:quibus a diuo pricipe nostro ꝓpter eximias
eius:illustrisq; uirtutes ornatus ē.Quam uero carus eēt:& piucūdus uni
uersis ciuibus:atq; peregrinis:ex pn̄tis funeris pompa licet aīaduertere.
Quod si duo maxime i oī rep.expetunt᷑:honos:& utilitas:i qbus ipsis ꝑ
magnam positam uoluptatē rentur:qd uni Philippo defuit i tātis uel su
is:uel fortunæ cōmodis ad uitæ suauitatē.Tēpestiue igit᷑ excessit ex hac
uita turbulētissima i eam ꝓfecturus uitā:quæ nulli est motui:nulli muta
bilitati subiecta . An fortasse nescimus : quo diutius uiuitur:eo magis
peccatur? Itaq; optāda profecto est ea mors:cuius iteruentu fit:ne culpa
reddatur quottidie cumulatior.Quod si Aristippus uoluptarius ille cy-
renaicus:quo uitæ cōsuleret:quicquid nummorum ferebat secum: abie
cisse fertur:nos:quo uitam possideamus æternam : miserabilem uitam
hāc:atq; ærumnosā : quæ & caduca ē:& lubrica:& incerta:tāti ducendā
arbitrabimur? Cupio:inquit Paulus:dissolui:& esse cū Christo. Quis ue
ro cum Christo futurus sit:ubi se minus eius imitatorem gesserit? Quod
si ille nr̄a cā mori uoluit nos pp nos ipos dubitēus mori? Nec ei ea mors
mala eē ullo pacto pōt:q̄ ubi aduenerit:oi malo nos libat.at dixerit qspiā
qd' uitā tollit:nō malū eē nō pōt.Nec illud rursus in bonis nō est hn̄dum
per quod uitam adipiscimur sempiternam.Nisi boni plurimum esset in
morte:nunquam dixisset sapientissimus ille Dauid.Preciosa in conspe-
ctu domini mors sanctorum eius.Quod si beneficio Mortis terrestri hac
omni mortalitate:perturbationibusq; exuti immortalitatem simul cum
tranquillitate induimur:si ne resurgere quidem licet:nisi animi a corpo-
re separatio antecesserit.Nolimus per deum immortalem:nolimus mor

Rufi
Parma
Philippus
Patauium
Antenor troia
nus
Alpes
Mediolanum
Hedui
Galli
Xanthones
Angleria
Harona
Municipia
Castella
Pompa
Honos
Vtilitas
Voluptas
Philippus
Mors
Aristippus cy-
renaicus
Paulus aposto
lus
Iesus xp̄s
Dauid

Dolor

Aegritudo

tem in malis ducere:quæ aut ē optima:aut optimorū bonorum causa. Itaq; ponēdæ sunt lachrymæ:reprimēdi gemitus: & animi dolor sedandus penitus. Nam cum omnis perturbatio grauis sit:oium tamen molestissima est:& perniciosissima ægritudo:cuius ui atq; impetu sæpe factū legimus:audiuimus:uidimus:alios ī ægrotationes incurabilis incidisse: alios furore:insaniaq; correptos:alios sibi manum consciuisse. Et ne pro lixius nostra protrahatur oratio:prudētissimus ille mihi uideri debet: q & naturæ legi nō aduersať:& æquo aio fert necessitatem.

Quæ qdem oro habita ē in tēplo Diui Frácisci.xiii.Kalendas semptēbris anno a Natali xpiano Millesimo quadrigentesimo sexagesimo quarto.

Francisci Philelfi oro funebris p magnifico eqte aurato ducaliq; Senatore Stefano frederico todeschino.

Stefanus fredericus

q

Vamquam nō obscure futurū aiaduertam illustres uiri & amplissimi pres:ut mea hæc omnis de Stefani frederici todeschini obitu hominis sane & præstātis & magni tumultuaria cōsolatio non tam psuasionis apud uos locū quam impetitudinis cōsequatur:uolui tamen ī hac uehæmenti: ac ppe cōmuni omnium uestrum acerbitate pertinacius eo¥ uoluntati refragari:qui apud me & auctoritate & gratia ualere plurimum: & possunt & debent. Nam si alia etiam omnia quæ huic tāto tam pio:tam singulari tam eximio muneri pnecessaria sunt mihi adessent:quæ certe adesse nequaquā sentio:duo tamen sunt:quibus nō temere a dicēdo nō deterreor. Quo eni pacto aut ausit aut speret quispiam cōsolari alios:qui uel ī primis cōsolandus ipse sit. Nō eim possum nō dolere & grauiter & permoleste ferre eius uiri obitum:cuius uita tum nostro diuo pricipi Philippo Mariæ anglo suauissimis suis moribus periucūda tum bonis omnibus grata. Quippe qui intelligerēt commune sibi quoddam & firmissimum patrocinium præsidium opem in eius salute positam ac locatum esse:his igitur nō absurde cum officii aut auxilii quicq̄ uel aduersis uel secūdis ī rebus suis desyderant. Virgilianum illud liceat crebra memoria atq; lachrymis usurpare. Quis te palinure deorum eripuit nobis? Quod autem secūdo loco me ab huiusmodi oratione magis atq; magis dehortatur:est recentior & inusitatus dolor acerbi uulneris:cui si mederi intempestiue studeo:uereor ne uim doloris aggrauascam potius q̄ ulla ex parte leuem:faciam tamen necesse est quod imperiti medici nonnunquam

ſolent:qui ubi grauius ægrotantes curandos acceperunt:ueriti ne ſi diu
tius tardarunt fore ut morbus & inualeſcat:& incrudeſcat magis: non
graues ſolum ſed etiam periculoſas curationes adhibent. Et ita fit fortu
na quadam:ut quam ſana ratio deſperarat:temeritas bonam ſæpe uale
tudinem afferat. Nolim autem miretur quiſquam:ſi in hoc ſubito & re-
pentino dolore ac luctu ſubita quoq; & repentina noſtra erit oratio: ſa-
piatq; Demaden magis quam Demoſthenem. Ex tempore eĩm mihi di- Demades
cendum fuit nullo apparatu nulla præmeditatiõe nullo ordine uti licuit Demoſthenes
tanquam tumultuarius Miles in aciem deſcendo. Magna profecto iactu
ra nobis:& ea pœne intollerabilis patres ampliſſimi in huius Magnifici
& excellẽtis uiri Todeſchini obitu facta eſt. Amiſimus eĩm eum qui nul-
lius officii:nullius bonitatis:nullius erat uirtutis expers. Nam cum ab
ineũte ætate accepiſſet duas eſſe uirtutes ac uias hominum animis ꝓ-
poſitas quarum altera per temporales actiones:altera quæ in cõtemplã-
dis æternis rebus uerſatur perueniretur ad deum nõ ſolum ut ſciret: ſed
longe magis ut ſaperet operam omnem ſuam induſtriam omnem dili-
gentiam accommodauit. Memoria enim tenebat qnod Iob uir ſanctiſ- Iob
ſimus loquebatur:pietatem ſapientiam eẽ:malis autem abſtinere ſcien-
tiam. Nihil uero magis eẽ ex media pietate quam deum colere:quippe
qui & uera & unica ſapientia ſit:& omnis rerum temporalium ſcientia
ab ipſo manat id quod tum alii nonnulli tum apoſtolus Paulus plane Paulus apl'us
docet:inquiens. Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapiẽtiæ:alii ſer-
mo ſcienriæ ſecundum eundem ſpiritum. Quamobrem non ſolum
has nobiles inferioriſque uirtutes prudentiam:iuſticiam: fortitudinem:
temperantiam egregie in omnem uitam ſequutus eſt Todeſchinus: ſed
multo magis atq; magis ſapientiam ipſam. Intelligebat enim per hu-
iuſcemodi temporalium rerum cognitionem: & humanæ turpitudinis
fugam iter ſibi quoddam parari ad immortalem deum:quod tamen ſe
nunquam eſſe ad eum omnino deducturum:niſi & pium ipſe ſe & illi-
us incompræhenſibilis & ineffabilis maieſtatis indefeſſum obſeruatio-
rem cultoremque præſtitiſſet. Itaque nihil tanti faciebat quanti diui-
nam religionem. Ea ſe recreabat & reficiebat: ea ſe dies noctesq; ob-
lectabat: nec illorum quicquam aut omittebat aut prætermittebat:quæ
ſacroſancta chriſtiana fide præcipiantur. Tunc ſe ſancti & boni ui
ri officio maxime fungi arbitrabatur: cum nihil quod a diuina le-
ge abhorreret: ſed quod fas piumque uidiſſet: factitaret. Prædica-
re palam conſueuerat quod Pauſanias pliſtonatis filius: cuipiam Pauſanias
olim reſponderat: leges uiris non legibus uiros dominari oportere.

Et quoniam omni in re deum semper ante oculos poneret: cui nihil occultum eē iudicabat: nihil erat eius fide constantius nihil certius nec promissi pœnitebat unquam: Ea.n. in pmittendo grauitate utebatur & ita metiri oīa ac conspicere studebat: ut nemini unquam iniuriam faceret. Qua in re illud regis Agesilai minime pbabat: cui cum qdam aliquādo diceret. At pmisisti: eodemq; sæpius reuolueret Ita mehercule pmisi inqt: si istud qdem est iustum: sin autem iniustum locutus sum non pmisi. Nihil enim neq; pmittendum neq; ullo pacto per simulationem dissimulationemue dicendum eē censebat: quod a iusticia honestateque foret alienum. Itaque Agin illum: quem lacedæmonioꝝ ultimum regem pdidere: mirum inmodum laudabat: q cum parentes ut qppiam per iniusticiam sua gratia ageret hortarentur ac rogarent: Vbi aliquandiu contradixisset & illi nixius urgerent ait: Quandiu apud uos fui nullam tenebam iusticiæ notionem. At posteaquam me patriæ tradidistis huiusque uiribus itemque iusticia atque pbitate pro uirili parte istituistis: hæc enitar: & non uos sequi. Et qa uultis me quæ optima sunt agere: optima uero sunt: quæ iusta fuerint: cum hōi priuato tum ualde magis pricipi: quæ uultis agam: quæ dicitis missa faciam. Non igit mirari quenquam oportet: si tanta cum æquitate moderatione & abstinentia ius omnibus diceret: si nullius nec precibus nec opibus a iusticiæ & pietatis regula dimoueri unquam potuit: adeo erat & magno & iuicto & elato animo: ut nulla earum rerum cupiditate caperetur: quas uulgus maxime haberet in p̄tio: Quotus enim quisquam est: q si cui negotio procurationiue præfuerit: non iure possit repetundarum arcessi: nequaquam hi cum animo secum reputant: quod & prudenter & uere Alchanes thelecri filius aliquādo respondit. Nam cum quis percunctaretur: quam ob rem a mesenits munera non accepisset: Quoniam ii accepissem inqt: leges pace frui nequiuissent: At cum Thodeschinus ei a nostro humanissimo pricipe magistratui præfectus esset: quo nullus alius inter insubres liguresque omnis neque maior est neque illustrior: Quippe quod eius dicioni iurisque reddendo omnes sacerdotum omnium dignitates: quæ permultæ āplissimæque sunt: subiiciuntur ac parent: non modo a nemine munera unquam accepit: sed eos etiam pro sua grauitate acerrime castigabat: Qui uel post iudicatam causam disceptationemque omnino compositam & trāquillam huiusmodi aliquid sibi detulissent: Existimabat enim homo prudentissimus decere iudicem & magnum uirum non corruptela solum sed omni corruptelæ & auariciæ suspitione uacuum esse. Proindeq; & M. Curii factum: quia a samnitibus aurum dono missum noluisset accipere: non poterat non probare: & quod Photion atheniensis his respō-

Agesilaus rex

Agis.

Alchanes

M. Curius
Photion

derat:qui centũ ad se talenta donaturi attulissent:laudibus ad cælum ex tollebat. Nam cũ rex Alexander regale id pulcherrimumq; munus ad eũ misisset:nũcios rogauit photion quid tãdem ĩ toto atheniẽsium numero se solũ alexander ea pecunia donaret:q cum respõdissent:quoniam solũ ipm alexander duceret:& bonum & æquum uirũ:pinde ait sinat me & uideri & esse talẽ. Quis igitur heu talem & tãtum uirum non iure nobis ereptum doleat:pſertim ac turbulẽtissima tempestate cũ eius tũ præsentia tum uirtute maxime opus eẽt. Non eĩm is erat:qui titanum:ut ita dicamus ac gigantum genere se natum existimaret. Nam qui ex illis ortũ sibi uẽdicarent:perpetuas cum deo inimicitias gerere:ab eoq; puniri nõ dubitabat. Sed quod iustis oĩbus ĩnocentibusq; uiris commune est:& ab deo se certe opinabatur:& ad deum reditum sibi facilem expeditũq; patere. Nos enim dii coloniam inferiorem hunc orbem incolere:quia & coloniæ ciuitatum illarum a quibus missæ fuerunt:& iura & leges seq obseruareq; cõsueuerint:itidem & nos diuinæ iusticiæ atq; pietati lege cæle sti obstrictos esse. Quod si religiose castæq; tueremur:breui fore:ut tanquam ex laboriosa quadam peregrinatione atq; exilio potius q̃carcere ex hac mortali uita moleq; corporea in ciuitatem patriam in cælestem libertatem ĩ beatitudinem sempiternam reuocaremur. Itaq; stultos & ĩsanos appellabat:qui uentri & somno dediti: qui uel inanibus uel turpissimis obnoxii libidinibus:nec unde uenissent:nec quo redeũdum foret: nec qui tandem ipsi eẽnt cogitarent. Nec eĩm nos corpus eẽ:sed aliquid maius corpore multoq; præstantius & diuinius. Nam minime dici frustra nos ad dei imaginem creatos. Præterea nũquam ignorauit antiquũ illud siue dei Apollinis:siue sapiẽtis alicuius dicere maluerimus:& apud omnes celebratum:grauissimũq; præceptũ. Nosce te ipm. Nam aliud nihil eẽ interpretabat̃ seipm noscere:q̃ ut & animum suum eẽ immortalẽ: & corpus mortale quisq; cognosceret. Quæcũq; igitur ageret: quæcunq; diceret:quæcũq; deniq; cogitaret ad immortalitatem animi: ad beatam uitam:cælestemq; referebat. Meminerat quod Simonides poeta Pausaniæ regi lacædemoniorum consuluerat se hominem eẽ. Meminerat bonorum mortem nõ eẽ interitum omnia dissipantem:atq; delentem: sed uel separationem quandam animi a corpore:hoc est imortalis uitæ a uita mortali:uel sempiternum somnum:ut Plutarchus ait. Tam diu autẽ sempiternum:quo ad cælestis illa tuba ĩsonuerit. His igitur cogitationibus Todeschinus utens:ac sese per omnes humanæ: ac diuinæ uirtutis modos exercens:& deo carus:& hominibus admirãdus est redditus. Nõ enim sine quadam diuina dilectiõe:atq; benignitate tantã ĩ huius sæculi fluctibus:ac naufragiis pſperitatem ad ultimam usq; diem expertus ẽ:

Alexãder rex

Agis

Simonides

Pausanias

Plutarchus

Leutichides

Chiron
Phoenix
Achilles

Vlysses

Plato

& eam certe prosperitatem propterea firmam: atq; immutabilem: quod omnia deo: & non fortunæ: quod leutychides etiam ille primus monebat: semper credidisset. Qui enim spem suam in deo collocarit: nunq̃ se sua fallit spes. Respicit sp deus pios: & iustos hoies: eosq; nō modo tuetur: sed rebus secūdis omnibus auget atq; amplificat. Verum quid cælestia: quæq; supra nos sunt: pluribus consectemur? Quanti esset hic uir florētissimus faciūdus: satis nobis illustrium uirorum: laudatissimarūq; uirtutum optimus estimator: premiatorq; ostēdit sapiētissimus princeps noster: qui ubi mirabili illa sua accutissimi ingenii ui: & diuino quodam mētis aspectu omnia diligentissime rimatus penitus perspexisset: nihil ĩ eo esse quod minus fidem: & integritatem saperet. Quem adhuc infans a patre summo principe ad sese instituendum: formandumq; acceperat: non aliter semper apud se habuit: & omni honore dignatus: prosecutusq; est: q̃ ul' chironem: uel phœnicem Achilles traditur: nec id quidem ab re: animaduertebat enim ĩ Todeschino facilitatem: humanitatem: & modestiam singularem: mirificam animi cōstantiam: atque magnitudinem rerum gerendarum intelligētiam nō uulgarem: eximiam grauitatē quadam ĩgenua comitate conditam: præcipuam ĩnocentiam: egregiam eq̃tatem: fidem incorruptam: pietatem inauditam. Quæ certe singillatim omnia: aliaq; permulta: dum mecum ipe cōsidero: non possum eq̃dem eius obitu: non uehæmēter moueri: angi excruciari. Nec stoicis assentior qui quod natura fieri nō potest: ægritudinem omnem amouent: nō eim sum animo perfracto: saxeo: ferreo: adamātino. Verum cum rursus expēdo me: & qua cōditione nati omnes sumus ĩtueor: facile ĩtelligo huiusmodi omnem dolorem frustra a nobis suscipi. Quid eim per immortalē deum tātopere mouere nō debet? Nō uolumus cum natura pugnare? Quæ tāta demētia nobis est? Quæ deliratio? Quæ tāta demum ĩsania? An illud: quod græcorum sapiētissimus apud homerum Vlysses loquit': nūquam audiuimus. Nihil homine ĩfirmius tellus animalia nutrit. Inter cūcta magis. An qui mortales nati sumus peride atq; dei similes quin potius supra deum. (Nam deus ipe mori etiam uoluit:) ueluti cum deo ipo quo immortales futuri sumus: cōtendere audemus? an ignoramus non ĩ hoc terreno cœno: sed ĩ cælesti illa: & triumphali gloria immortalitatē parari nobis. Homo eim: ut ĩquit Plato: nō terræ: neq; immobilis plāta ē: sed cæli: cuius caput: ĩ quo mētem: & rationem: & ĩtellectum posuit. Et ex quo reliquum corpus uersum ad terram prodeat: ueluti radix sit erectum ad cælum. Quid præterea hæc uita: quæ tot tēpestatibus: tot naufragiis: tot icendiis: tot ruinis obnoxia erumnosa plane mors est: adeo delectare nos debet: ut cum eius ergastulis: & uīculis nostri aliqui liberant':

flere:lamentari:lugere nõ desinamus. Non iniuria illud prudentissimi ducis Epaminõdæ dictum uideo a ueteribus laudari:qui cum tempore leuictricæ cladis audisset bonum quendam & fortem uirum animam ef flasse.O hercules inquit:quod ocium uir hic nactus est:ut inter tot nego cia:ac turbatiões per egrotationẽ ex hac uita discesserit:discessit inquam Todeschinus ex hac mortali uita ætate iam ultima mente sana: & sensibus integris:post omnia:quæ externa uocantur bona in mediis totius Italiæ procellis:ac fluctibus.Et ita discessit ut quoniam bene:ac beate ui xerat:mortem:quam inuocare non cogeretur : felicissimam sibi duceret. Nam cum sciret eum male uiuere:qui semper in uita fore se putaret:ita bonis animi semper studuit:ut nihil ei inopinatum posset accide re:& mortẽ ipsam quandocũq; ueniret non inuitus expectaret. Qubius ꝗdem oratiõibus id tandem est mea sentẽtia assecutus:ut quod semper optarat:nunc per hanc:quam mortem uulgo appellamus: immortalis effectus immortalem deum coram aspiciat:& quod humano generi ultimum:sempiternumque bonum est:& uero: & solido: & incommutabili: & æterno fruatur gaudio.Quare nolimus obsecro patres amplissimi uæhementius dolore affici:quam oporteat:& quod non diu post tempus docebit:huiusmodi necessitatem æquo animo ferendam esse. Iam hinc ratio ipsa docere nos incipiat:ne nostro uideamur non alterius torqueri ĩcommodo:& alienæ quodammodo inuidere felicitati. Mediolani in templo diui Ambrrosii.M.cccc.xl. Epaminõdas

ORATIONES NVPTIALES.

FRANCISCI PHILELFI ORatio de inita societate inter illustrissimos Duces Bonam eiusq; filium Iohannem Galeacium & Herculẽ æstẽsem.

a RISTOTELES ILLEPERIPA TETICVS : Qui ob singularem quandam:ac prope diuinam ingenii acrimoniam:& uarietatem:magnitudinemq; doctrinæ: & diligentiam præterea indefessam : atque incomparabilem inter uniuersos philosophos habitus est illustris : docet in iis præceptis : quæ ad Alexandrum macedoniæ regem reliquit scripta : opus esse in omni rerum publicarum genere eorum societatem constituere : qui & potentissimi sint : & in proximo habitent : quo tum adesse tempestiue inuicem : tum usui mutuo esse pos sint.Quæ autem societas aut coniũctior:aut cõuenictior:aut etiá certior ac tutior ꝙ ea offerri queat:quæ maxime est secũdum naturam:& deum? Exordium cũ diuisione Alexander rex

Scimus hoīem ex oībus aīantibus natū ad societatē:& hūc deū oīpotentē ubi creasset.ī amœno illo:atq; iucūdissimo deliciaꝝ paradiso īpolluti uī culo matrimonii cōtinuo munisse:atq; decorasse:cū ait.Crescite:& multiplicamini:terramq; replete.Sapiētissime igit͛: atq; optime gloriosissimi pricipes Bona simul cum Iohāne Galeacio filio Mediolanēsium duces: & uos itē magnifici oratores Bonifaci aquobibe:Nicolaeq; Roberthe iurisċōsulte:q noīe:ac uice illustrissimi ducis Herculis æstēsis hic adestis:cū uobis ipsis:tum uestræ posteritati cōsuluistis:q per sacratissimum cōiugii uinculum īnocentissimæ īfantulæ Annæ Mariæ uicecomitis:& præclaræ īdolis Alphōsi æstēsis:q & ipse item ē īfantulus:eam hoc die initis societatem:quæ utriq; pricipatui & decori plurimo:& utilitati nō mediocri futura ē. Cæterum ut rem omnem præstātissimi senatores & uos alii ducales magistratus:uriq; nobilissimi apertius itelligatis & melius:conuenerūt īuictissimi nostri duces cum excellētissimo duce Hercule:ut pro mutua beniuoiētia:beneficiisque quamplurimis citro:ultroq; collatis ad ppetuam societatem utriusque principatus Anna Maria ducis Bonæ filia & Iohannis huius Galeacii ducis soror coniugatur p legitimi ius matrimonii alphōso Herculis ducis filio primogenito. Quod enim ad tantæ rei cōfirmationem:ac stabilimētum potest aliud sacramētum interuenire aut uenerabilius:aut īcorruptibile magis:q̄ quod ī primis parentibus suo ineffabili ore statuit deus optimus maximus p coniugii sanctitatem Nōne Christus etiam ipse humani redemptor generis in coniugio nasci uoluit?q ad nuptias quoque inuitatus non iterfuit modo:sed eas ornauit:ac iuuit:cum aquam uertit in uinum.Quinetiam apud priscam illā gentilitatem quanto in honore habitum cōiugium fuerit:satis dilucide declarat nobis perpulchra illa:atq; perurbana fictio poetarum:qui perhibent Cecropa primum extitisse inuentorem:auctoremq; matrimonii:eūdemq; fuisse dissimili corporis figura:quippe qui a dimidio sursum repræsentaret hominem:īferiore aūt parte bæstiam. Vertisse hunc scilicet uolunt īcompositam illam:& incontinentem hominum uitam:q bestiarum more in mōtibus:ac siluis passim nullis certis neq; nuptiis:nec legibus:nec domiciliis uagabant͛:in usum ciuilem:atque cōiugalem.Itaque ob tātæ rei gloriā Cecrops ab atheniēsibus pro deo & habitus est:& cultus:a cuius etiam nomīe ii sunt Cecropidæ appellati:& urbs athenæ cecropis.Et sunt hi sane duo pricipatus nō finitimi solū:sed iis muniti ciuitatibus:quæ nullā Italiæ potentiā metuāt.Thesauris uero tot:tātisq; abūdāt:ot & ī pace oēm alioꝝ ornatū superēt:& siqua bellādi:ut fit: necessitas acciderit:possit & terra:& mari copias maxīas:robustissimasq; parare Ad hæc q̄ pītes affinitates iter se cōueniāt:expediā paucis.nec altius re-

Narratio
Bona dux
Iohānes Galeacius dux
Hercules æstē.
Anna Maria
Alphonsus æstensis
Amplificatio
Confirmatio
Christus
Cerops
Athenienses
Cecropidæ
Athenæ
Cecropis
Amplificatio
Italia

petā:ne q dicēdo gratus audiētibus eē uelim:afferam ꝑplyxitate ipsa fa-stidiū. Quattuor mihi requirēda occurrūt i quolibet matrimonio: nec ea qdem i sponso minus:q̄ i ipsa spōsa ꝑbitas:pulchritudo:nobilitas:diuitiæ. Probitas hoc tēpore nō tam i ipsis ifantulis ē considerāda:q̄ i parētibus:Nam ea ætate sunt:ut spē de se optimā ex educatione duntaxat nobis præstare uideant᷑. Alphōsus cū ab iclyta matre Leonora regis Pherdināđi filia & altat᷑:& educet᷑:nō debet nō egregios de se fructus pollice ri:Est.n.leonora nullius uirtutis iops:Nam de Bona iclyta duce nostra quæ possint laudes a quoq̄ excogitari:qbus ipsa nō superet oēm hoium opinionē?Prætereo eius pudiciciā:humanitatē:benignitatē:modestiam: cōtinētiā:religionē:sanctimoniā:clæmētiā:& omne deniq; bonitatis genus. Vidistis certe uos oēs:uidistis inq̄:quāta cū animi magnitudīe:ac robore proximis domesticæ cōiuratiōis tumultibus illis nocturnis uel furoribus potius occurerit. Quo ipso i discrimine tāto:tamq; repētino:atque inopinato:& formidabili qs nō miret᷑:atq; obstupescat itrepidū: iuictūq; heroicæ bonæ aīum:quæ icredibili quadā cū fiducia uoluerit arma capere:atq; arcem egredi:manumq; cōserere cōminus cū ꝑditissimis tāti:tamq; truculēti:atq; imanis sceleris auctoribus?Quā ergo Myrinā:q̄ Penthesileam q̄ Tomyrin magnamiæ huic uiragini cōparemus:quæ in tāta animoꝝ cōsternatione tam præclarum facinus uel sola aggredi nō pertimuerit?Huiusmodi igit᷑ nata:educataq; uiragine Anna Maria talis spōsa futura ē:quæ nulla ꝑbitate sperāda sit matre ipsa iferior. De pulchritudine aūt utriusq; uel ex hac diiudicare possumus & spōsam:& sponsum ea uigere formæ bonitate:ut cū angelica specie quadā existimētur comparādi. Quod si de nobilitate utriusq; ꝑ dignitate loqui uoluero: dies me deficiat:Nā maternum Alphōsi genus auum refert Pherdinādum regē manu ꝑfecto strenuū:& aīo ifractum. Quid.n.meminero Alphōsum proauū illum:q talis:tātusq; fuit:ut nō absurde cū omni ātiqtate potuerit de regia maiestate contēdere?Nā pater Hercules quātam de se laudē polliceat᷑:probāt eius res clarissime gestæ cum sub alphōso:& Pherdināđo regibus nobilissimis:cum multo clarius i recuperādo:seruādoque patrito auitoque principatu. Quis autem est nescius:quāta in luce uixerit splendidissimus dux Borsius:qui oīum primus ducalem dignitatem iuexit in æstensem prosapiā?Cuius frater Leonellus marchio doctrinæ splendore cæteros suæ ætatis pricipes antecelluit. At nicolaus horum oīum pater nulla uirtute carēs immortalitatis sibi memoriam comparauit. Annæ āt Mariæ genus unde originē ducat:nemo est:quem cēseam præterire: Nā maternum nō solum a Sabbaudiensibus:qui allobroges sunt:manat pricipibus:sed a Cypriorum.francorumq; regibus:Paternum uero si uetu-

Quattuor i cōiugio requiri
Probitas .i.
Alphonsus
Leonora dux
Pherdinandus rex
Bona dux
Myrina
Penthesilea
Tomiyris
Pulchritudo .ii.
Nobilitas .iii.
Pherdinādus rex
Alphōsus rex
Herculus dux
Alphonsus rex
Pherdinādus rex
Borsius dux
Leonellus marchio
Nicolaus marchio
anna Maria
Sabbaudiēses allobroges
Cyprii reges
Frācoꝝ reges

Sphortiani
Daciæ reges
Philippus Maria dux
Franciſcus ſphortia dux
Galeacius Maria dux
galeacius dux
Neſtor
Homeros
Gallia tranſalpina
lodouicus rex
Flaminia
Bartholomæus collio
Gallia ciſalpia
Pedemontana regio
Frã. ſphortia dux
Italia
Philippus Maria dux
Diuitiæ .iiii.
Italia
Cõaclusiõ per enumerationẽ
Bona dux
Iohãnes galeacius dux

ſtatẽ Sphortianorũ ĩ medium efferamus: ĩueniemus a Daciæ regibus originem ſumpſiſſe. Verum cæteris breuitatis gratia prætermiſſis illos tãtũ attingamus: quos oẽs & uidimus: & nouimus: Philippum Mariam: Franciſcum ſphortiam: & Galeacium Mariam: tris mea qdem ſententia in oĩ gloriæ numero præclaros: atq; ſummos duces. Ingenio: & prudentia: atq; cõſilio Galeacius nõ difficulter mortales oĩs mirabiliter ãteribat. Eloquẽtia uero fuit tãta: ut ex eius lingua: quod de Neſtore Homerus cecinit: melle dulcior proflueret oratio. Inſuper rebus bellicis quantum claruerit: teſtis eſt Gallia trãſalpina: qua tempeſtate uiuo adhuc patre auxilium tulit regi francorum Lodouico. Teſtis eſt poſt patris obitum flaminia: quo tempore Bartholomæus collio: ac cæteræ tam multæ hoſtium uires profligatæ ſunt. Teſtis eſt ſemel: & iterum extrema illa atque opulẽta ciſalpiæ Galliæ regio: quam uulgo pedemontanam uocãt. In ea enim ingẽtis hoſtium copias ſuperauit: uicit: oppreſſit: perdidit. De Franciſco autẽ Sphortia huius patre quid dignum eius memoria recitemus? Is per oẽm inuictus ætatem: & uictor ſemper tale: tantumq; imperium nullis hominum adminiculis ſed ſola ſua: immenſaque uirtute adeptus eſt: & italiã uniuerſam quandiu uixit: perinde atque peculiarem haberet in manu: ĩ pace perpetua: trãquillitateque ſeruauit. Nam de huius ſocero nobiliſſimo illo pricipe & ſi uerecundius uerba facio: quod nõ parem eius diuis meritis orationem referre me poſſe intelligo: tamen nõ ambigam profiteri (& id ueriſſime quidem) neminem unquam mihi neque uiſum: neq; lectum: nec auditum: qui & belli & pacis artibus cum uno egregio duce illo Philippo Maria fuerit conferendus: uſque adeo ſupra omne humanum ingeninm fuit animo infracto ac ſublimi: & amplo. Quod autem ad poſtremũ quarto loco mihi dicẽdum ꝓpoſueram: id omne circa utriuſq; patris opes: diuitiaſque uerſat᷑: quæ cum aliis multis ĩ rebus: ac maximis plurimum ualẽt: tum ĩ parãdo: gerẽdo: cõficiendoq; bello neceſſariæ ſunt oĩno. Hæ uero tales: tantæq; exiſtunt ĩ huius ſpõſæ: ſponſique parentibus: ut cũctos Italiæ exercitus quãdocũque fortunæ aliqua uis: turbulẽtiorue caſus ĩgruerit: aut hominũ ĩſidiæ uoluerint aduerſari: minimo cũ labore cõducere audeãt: & quãdiu uoluerint: ſuſtinere. Quare cum & diuitias: & nobilitatẽ: & pulchritudinẽ iuxta ut ꝓbitatem utraq; pars de ſe merito ꝓfiteri queat: reliquũ ẽ: ut quæ utriuſq; pricipatus ſocietas potẽtia plurimũ pollet: & cõfinia habet admodũ ꝓxima: ea ſolido: atq; inuiolabili futuri cõiugii ſacramẽto quã ſanctiſſime confirmet᷑: & uiculo roboret᷑ indiſſolubili. Quod igit᷑ felix: fauſtum: fortunatumq; ſit: uos magnanimi duces Bona mater: Iohãneſq; Galeaci frater Annæ Mariæ infantulæ: & uos item ornatiſſimi oratores: q uicem: ac perſonam conſtantiſſimi

ducis Herculis prò eius filiò Alphònsò infantulò primògenitò repræsentatis: quæ cætera ad tantam rem pertinent post auxilium indiuiduæ trinitatis: Mariæq; uirginis imploratum per expressam uultus hilaritatem: animique læticiam facitote. Anna Maria Hercules dux Alphonsus Trinitas Maria uirgò

Quæ quidem oratio habita est ab eodem Francisco philelfo Mediolani in arce portæ Iouis.vi.Idus Iunias.M.cccclxxvii.

Francisci philelfi poetæ laureati: & oratoris egregii Epithalamion in Ill. Beatricis: & Tristani sphortiæ nuptiis habitum.

e Tsi lætādum mihi admodū sentio. Illustrissime dux Borsi: quod eam sum nactus dicendi materiam: quæ cum fecunditate sua: tum etiam dignitate sit tanta: ut ne tenui quidem: exiliq; ingenio uerba deesse unq̄ possint: nō ad loquendum modo sed ad copiosissime quoq; & ornatissime eloquendum: tamen non debeo non commoueri: cum intelligo nō tam ipsius rei amplitudinis: atq; splendoris q̄ temporis potius rationem habere me oportere. Prohœmium Borsius dux

Dicendum est enim de nuptiali bono: cuius nobilitas quanta sit: quantiq;. faciunda: uel ex eo probari auctore potest: q primus matrimonium instituit. Et quem nam hunc fuisse dixerimus? Num Cecropa illum uetustissimum legumlatorem: qui genere ægyptius eadē apud græcos tempestate clarui: qua sapientissimus Moses apud hebreos An Vulcanū: qui mercurio apud ægyptios successit in regnum. Nā uterq; horum q̄longissime fuit antiquior Romulo: quem tamen non mediocrem laudem assecutum perhibent: qm̄ Vrbe cōdita nihil sibi potius duxit ad salutem: decusq; imperii: q̄ fide caritateq; coniugali ciuium aimos diuincire. Tradunt enim & Vulcanum legem tulisse de pudicicia muliebri: & Cecropa ipsum posteaquam homines: qui in siluis: ac mōtibus passim ritu ferarum nullis domiciliis: nullis certis nuptiis nullo deniq; uitæ cultu dispersi uagarentur: unam in ciuitatem quamprudētissime coegisset: eaq; urbe munisset: quam a suo nomine Cecropida primum dici uoluit: Athenas deinde nominatam: salutiferas dedisse leges: quibus promiscua illa concubitus: inconsiderataq; libidine sublata certos redderet partus: & omnem uiuendi feritatem e medio tolleret. Quibus sane pulcherrimis: atq; optimis non tam iuentis: quam iuentorum imitationibus eam legimus utriq; gloriam cōtigisse: ut & Cecrops i græcis: & Vulcanus in ægyptiis regnauerit: honoribusq; diuinis ornatus fuerit. Quid enim Narratiò Vulcanus Cecropis Athenæ Cecrops Græci

e gentilitate:quid ex humano genere quéquam meminerimus : cui hu-
iuſmodi inuẽtio danda ſit:cum rem tum multo antiquiorem:tum adeo
nobiliorem eſſe uideamus:ut ſi ad ullum humanum ingenium refera-
tur:quam ſtultiſſimum ſit.Nullus certe uir uſquam tãtum coniugii fru-
ctum:tantam ſanctitatem:tantam ſuauitatem:tantam bonitatẽ primus
Deus oĩpotẽs inuenit.Fuit enim ſolus:fuit inquam deus ipẽ omnipotens ſolus : qui in
primis parẽtibus prior oſtendit nihil eẽ humano generi conuenientius:
nihil cõducibilius:nihil omnino melius dilectione:& neceſſitudine nu-
ptiali. Quantum autem hoc unum matrimonii ſacratiſſimum inſtitu-
tum cæteris omnibus inſtitutis mirifice antecellat:ea ratione licet intelli
gi:quod reliqua ſacramenta humanæ ſunt uel inuentionis: uel pietatis :
at cõiugii immortalis deus eſt auctor:& id quidem quod modo dicebã
in primis parentibus:illiſq; innocẽtibus:& nulla adhuc titillatione ſenſu
um irritatis. At quo in loco ? Nunquid in cubiculo ? Num in tenebris
Græci In ſereno certe illo:atq; floreo:& peramœno delitiarum horto: quẽ græ-
ci paradiſon uocant:hedem ab hæbreis nominatum.
paradiſon Et hunc quidem locum rerum omnium uiſibilium : atque inuiſibili-
um deus conditor:iccirco in terra quaſi quandam regiam nullius pror-
ſus neque pulchritudinis:neque bonitatis inopem conſtituit : ut quem
ad ſuam imaginem:ac ſimilitudinem:proinde:atque regem terreſtrem
creauiſſet:uitam in ſanctiſſimo agens:pientiſſimoque coniugio felix in
ea:beatuſque ſederet:uniuerſæq; terræ imperitaret. Non igitur eſt mi-
Chriſtus opti- randum:ſi deinceps Chriſtus optimus maximus:qui & uerus eſt deus :
mus maxius & ueri dei filius:tum in coniugio naſci uoluit:tum uxorem niſi adulterii
cauſa dimittendam prohibuit:tum etiam nuptiis inuitatus interfuit:eaſ
que probauit.Quo fit:ut quamrectiſſime utrique ueſtrum proſpectum
exiſtimem & tibi Beatrix illuſtris:ac præclara totius muliebris uirtutis:at
Beatrix q; dignitatis ſpecies:& tibi item Triſtane paterni illius Sphortiani : inſu-
Triſtanus perabiliſq; ſplendoris fulgentiſſimum lumen? Satis es præſens: ſatis es
coram o Triſtane : qui per legitimum procuratorem auunculum tu-
ũm ornatiſſimum equitem auratum Lancelotum mainum :omnia tuo
Lãcelotus mai nomine tranſigi uolueris:quam rectiſſime inquam uobis proſpectum :
nus conſultumque exiſtimo:qui ut eſtis incomparabile continentiæ:& pudi-
citiæ ornamentum:ſacratiſſima uos coniugalis neceſſitudinis: caritatiſ-
q; lege mutuo deuinciri iſtitueritis:ut quæ humanæ ſocietatis coppula
prima eſt natura: iam ueſtrum alterum uirum:alteram uxorem & dici :
Fides & haberi oporteat.Non enim parua ſunt:aut negligenda nuptiarum bo
Proles na : ſi ea nobiſcum docte cogitemus:quippe quæ tripartita uiri ſapien-
Sacramentum tiſſimi prodiderunt:fidem:prolem:ſacramẽtum.Atq; ſacramento quidẽ

ipso: quo æterni uerbi repræsentatꝰ: ecclesiæque cõiunctio: hoc uel maxĩe præstatꝰ: ne diuortium fiat: ne quoniam cõiugale decus in regendi matrimonii: suscipiendoq; liberorum officio positum est: alter ab altero separetꝰ: ne dimissa: dimissusue alteri cõiungatꝰ: ne prolis qdem ullius gratia. At proles cum pie suscipienda est: tum benigne alenda: & quam religiosissime educanda. Fidei autem munus est: ne quam in libidinis intẽperantiam præter coniugalis uinculi sãctitatem delabamur. Idque æque uiro atque uxori cauendum censeo: quo neuter adulteri crimini fiat obnoxius: sed mutua se dilectione ꝓsequantur. Itaq; memineritis iam utrũq; uestrum quantum ad corporis potestatem attinet: alterum alteri seruire & uxorem uiro: & uirum item uxori. Num ut Aurelii Augustini grauis est ueraq; sententia: ne cõtinere quidem coniugi licet: ubi cõiunx noluerit. Hæc autem una seruitus usque a deo est libera: ut alia libertas nulla in ciuili uita neq; liberior sit: neq; utilior: nec sanctior. Itaque non absurde Lycurgus lacedæmonius sapientissimus legumlator eos omnis: q nubere uoluissent: a spectaculo gymnicorum ludorum arcendos iussit: & quem honorem: atq; obseruantiam iuniores præstabant senioribus assurgendo: cedendoq; eosdem carere uoluit. Quo factum est: ut illud postea dictum in Dercyllidan improbaretur a nemine: Dercyllidas qui spectatus esset: & clarissimus impator: cum aliquando uenisset in cõsessum adolescens quispiam ei subsellium haud cessit: quin quasi exprobrando inquit: nam nec tu mihi: q cessurus esses: genuisti. Et ut reliqua bene conuenientis: felicisque coniugii commoda breuitatis gratia prætercam: qd de eius iucunditate: quid de laudatissimo: insuperabiliq; amore dicendum sit. Nam nec secũdis: nec aduersis in rebus qui se tanto: ac tam pio coniugii bono dignos præstitere: inferiores usq̃ iudicati sunt: quominus omnis uel fortunæ: uel naturæ difficultates superarint. Quid enim aut Penelopes: quam fabulantur: cõstãtiam: aut Euadnes tum patientiã: tũ aĩ magnitudinem in medium referam? Nonne Tiberius ille Gracchorũ pater uxoris uitam suæ uitæ prætulit? Nam Artemisia regina carum non modo se uiri mausoli cineribus sepulchrum præbuit: sed ne diutius eẽt in uiuis tabescẽdo inuenit. Omitto utrumq; Plaucium. Omitto: M. Bruti. Omitto Mithridatis: Pompeiiq; uxores: quæ tamen ipsæ perspicue declararunt nullum esse inter humanas societates uĩculũ: quo magis quã cõiugio modesto. atq; morigero nos uinctos eẽ in omnem fortunam gaudeamus. Possem inumerabilia pœne exempla meminisse qbus coniugalis felicitatis ius: atq; decus magis magisq; pateret. Sed quoniam breuitate utendum est: cæteris omissis uos illud unum fortunatissimi coniuges etiam atque etiam moneo: atque hortor: ut nihil uobis maiore stu

Aurelius Augustinus

Lycurgus

Gymnici ludi

Dercyllidas

Penelope

Euadne

Tiberius

Gracchi.

Artemisia regina

Cares

Mausolus

Plaucii

M. Brutus

Mithridates

Pompeius

dio magnifice ex aīo curādum existimetis:q̄ ut deum semp ante oculos
coráq; habeatis:quo ꝑinde atq; præsente:uidēteq; & cogitetis : & agatis
oīa:ad eumq; mētem omnem:aiumq; u'rum sancte:pieq; referatis.Quod
Deus si feceritis:sicuti certe facietis:agetis oīa sobriæ:omnia cōtinēter : omnia
pudice:omnia ritu:moreq; diuino.Itaq; deus cunctis in rebus propitius
Liberi uobis aderit:uos complexabit':uos tuebitur.Propediem uobis:cuius rei
Nepotes gratia matrimonium est cōstitutum:optati liberi iucundiq; dabūtur:cō-
sequētur nepotes.posteriias ꝓpagabitur:oīa deniq; uobis fausta:felicia :
fortunata erunt.Et quod ꝓxime accedit ad deum facile obsecro: ut pa-
rentū:generisq; uestri laudatissimos mores:præstātissimasq; uirtutes quo
Beatrix æstēsis ad eius rei fieri a uobis poterit:dies:noctesq; imitemini.Tu eni Beatrix
splēdidissimum pudiciciæ:castitatisque documētum(ut reliquos illustris
Nicolaus æstē maiores tuos tempori absequēs cōticescā)nata es eo patre Nicolao æstē-
sis si florētissimo principe:q grauitate:& animi magnitudine cum oī ātiqui
Leonellus tate potuerit de gloria contēdere habuisti Leonellum fratrem:cuius sapi
entia:uirtusque tāta fuit:ut nulla sit ætas laudes eius obscuratura.Est.n.
tibi nō frater solum sed humanissimi:& bñficētissimi patris loco:quē hic
præsentem:& mirabili cum animi uoluptate coniectis inte oculis astan-
Borsius dux tem intueris.Illustrissimus dux Borsius:qui & belli & pacis laudibus q̄ti
sit faciundus cum aliis permultis argumētis ostēdi potest:tum uel ea ra-
tione maxime:quod primus suoꝝ omnium in præclaram& præpotētem
æstēsem familiam cum immortali sui nominis gloria ducatum inuexe-
rit:quam quidem dignitatem hoc tempore scimus ad regiam eē proxi-
mam.Quare tui est officii:atq; probitatis Beatrix nobilissima:ut tuis te
maioribus:atq; domesticis quātum fert ingenium tuum castissimiq; mo
res:rebus ī omnibus dignam præstes:& ita præstes ut & luce functi ī tua
prudentia:integritateq; reuiuiscant.& dux Borsius:qui te nō secus ac fili
am mira caritate prosequitur:de tuis laudibus audire in dies magis ma
Tristanus gisq; delectetur . Id autem una re facile cōsequeris:si tecum assidue me-
mineris:& quo genere nata es:& cui tradita coniugio.Tristanus eni uir
tuus inter uniuersos nostræ ætatis iuuenes:siue ingenii splendorem: siue
robur:magnitudinemq; animi:siue corporis dignitatem:ac uires consi-
Iason deremus:talis ē:ac tantus:ut ea de se:quæ at oia nō iniuria polliceri:quæ
Orpheus de Iasone ī argonauticis fingit Orpheus:cū illū cæteris heroibus ꝑferēs
Iuno ita cecinit Clarior in cūctis dius fulgebat Iason:Iuno & eni lætos oculis
afflarat honores:ac pulchrū dederat:magnūq;:& pectore forte.Nā q̄d de
Fr.sphortia ipsius patre Frācisco sphortia fortissimi illius ac summi iperatoris Sphor
Italia tiæ filio quē oīs mirata ē:sensitq; Italia:ī præsentia mihi ī tam breui tēpo-

ris curriculo dicēdum sit? Cū eius res clarissime gestæ tot: tātæq; sunt: ut si eas nō dicam exponere: sed enumerare uelim: ante diem clauso componet uesper Olympo. Satis illud: superq; sit: quod unum ex omni hominum memoria eē nouimus q parua etiā manu uniuersos Italiæ: ac maximos: robustissimosq; exercitus: qbus cū est cōgressus: cū. qbus. n. cōgressus nō est? & ne id qdem lacessens unq̄: sed lacessitus: semp: coactusq; iniuria eos semp cum gloria fuderit: fugarit. uicerit. oppresserit. Quæ certe nūq̄ aduersus omnis fortunæ turbines: atq; ꝓcellas potuisset efficere: nisi ob maximas: innumerabilisq; uirtutes: qbus mortales cæteros mirabiliter ante it: omni potēti deo gratus: carissimusq; eēt. Et enim frustra sunt hominum conatus q se a iusticia abduxerūt. Illos solos tuet̄ deus: ac rebus secūdis auget: atq; ornat: quos uiros iustos: bonosq; cognorit. Quare mirari neminem oportet: si aduersus florētissimas: opulētissimasq; resp. aduersus maximos: potentissimosq; reges: aduersus omnem irruētis: & infestæ fortunæ: quam uocāt impetum: illud imperium est adeptus nullis humanis opibus sed deo dūtaxat in tātarum: & tam illustrium uirtutum præmium auctore: duce: atq; uexilli fero: quo nullum est i Italia nec Italia
opulētius. nec pulchrius: nec magnificentius. Et quod magis stupēdum esse iudico: cum uniuersa Italia mutuis bellorum icendiis modo conflagraret: reliquis omnibus principibus: Ciuitatibus: regibus de pace omnino desperantibus: Solus Franciscus sphortia est inuentus: q singulari sua ingenii acrimonia: diuinaq; sapientia ardentissimas bellicorum flamas præter oēm omnium opinionem subito represserit. extinxerit. deleuerit. tantamq; repēte pacem intulerit: quāta ex omni hominum sæculo i Italia nūquam fuit. Cumq; disperati qdam: prostratique Antæi romanæ ecclesiæ oppida: urbesq; disturbare: atq; dissipare moliant̄: solū hūc unū eē prospicimus: q quasi uitalis: salutarisq; oibus bonis aura ecclesiam ipsam iam metu examinatam: atq; sui iopem cōseruet. alat. augeat. sustineat. sensuq; afficiat. ndignum sane & impium eē ducens: si qui rebus i cūctis deo utitur salutifero adiutore: non eius sacrosancto se domicilio & adiutorem: & liberatorem præbeat. Cum tales igitur parentum uestrorū splendidissimiq; generis ideas per omnes uirtutis numeros nobis propositas esse intelligatis felicissimi coniuges: curate quæso: efficiteq;: ut corporis oculis: & mentis luminibus ita eas intuamini: inspiciatisq;: ut uestris oibus honori: uobis uero ipsis emolumēto: & q̄iucundissimæ uolup- Borsius dux
tati eē possitis. Quod aūt ad rē attinet: iure gratulandū eē uideo: & tibi Fr. sphortia
ꝓ̄stantissime dux Borsi: & optimo illi meo: maximoq; pricipi gloriosiss. dux
mo Mediolanensium duci Francisco sphortiæ: qui per conuenientissimi

huius:pulcherrimiq; coniugii uiculum nõ modo pristinam necessitudinem uestram:singulari beniuolẽtia confirmastis:sed bonis omnibus:totiq; Italiæ spem certissimam attulistis perpetui ocii:exoptatæq; quietis. Quis eim dubitet bene uobis ĩter uos cõsentiẽtibus pacem Italicã firmã: incõcussamq; duraturam.Sed ne sim dicẽdi prolyxior ad ea ueniẽs:quorum gratia tãta omnes frequẽtia cõuenerunt:quæ reliqua sunt:materno usitatoq; sermone transigam.

Ferrariæ.viii.Idus apriles.M.cccc.lv.

Franciscus Philelfus sal.d.Lodouico casellæ.

Baldasar
Beatrix
Tristanus
Borsius dux
Lodouicus casella
Guarinus
Philelfus
Aestenses
Sphortiæ
Fr.sphortia

b Aldasar cremẽsis:qui medicinæ studet apud uos renũciauit mihi hoc die sese interfuisse nuper sermoni:cuipiam Guarini ueronẽsis:q affirmaret iccirco ĩ proximo Epithalamio:quod ĩ inclytæ:atq; pudicissimæ beatricis:& Magnifici Tristani sphortiæ nuptiis habuissem ferrariæ:nullis me donatum muneribus a pstantissimo duce Borsio:qm̃ dicere ptermisissem de æstensium pricipum origine: idq; oium maxime dicendum fuisse Guarinum nostrum cõtendere.Hæc ipe audiens Lodouice partim cogor tibi quodammodo:ut ita loquar:succẽsere:partim Guarini memoriæ ridere:atq; commiserescere: qui oblitus uideatur Philelfum in scribendo omnino neq; præterire: nec negligere solitum.Quid eim Guarinus nouit:quod Philelfus ignoret? Nam si qd plus ualeat Philelfus an id minus:doctiores iudicẽt.Omnium primum breuitati:ut scis:fuit inseruiẽdum:id quod in meæ orationis initio paucis quæstus sum:deinde nõ altius repetendum de pricipibus æstensibus fuerat:q̃ de Sphortiis facerẽ. at plures sunt a me laudati æstẽses:q̃ sphortiæ:cum tamen eẽm a Frãcisco sphortia tali:ac tãto pricipe ad id negocii obeũdum & delectus:& missus.Quid quod multo fuissem & copiosior & ornatior si me per tuas litteras docuisses:q̧ de tuis immo nostris æstẽsibus abs te antea tribus deiceps epistolis cõtenderam? Nunquid es oblitus me tertium scripsisse tibi eam eẽ pricipis mei ĩ sentẽtiam:ut istuc irẽ habendi epithalamii gratia? teq; etiam atq; etiam rogasse: ut quouiam mihi nulla esset eorum cognitio:quæ ad æstẽsis familiæ laudes maxime pertinerent:ad me omnia q̃diligentissime perscriberes: quæ laudanda: ac pricipi tuo grata censeres? Nonne eadem quoq; abs te per litteras: tũ per antonium Triciẽsem ducalem aulicum cõtinuo petii:quo die in suburbanos illos ferrariæ hortos diuertimus. at hæc qs ẽ uł mediocriter doctus:quem latere debeat extraria ista omnia:quæ tanti Guarinus facit: ab aliis uiris sapiẽtibus ĩ minimis duci bonis:ab aliis uero ne ĩ bonis qdẽ

duci? quo fit: ut omnis uera laus sit. At uirtutis a me æstẽses sunt: pro tem pore egregie laudari. Nulla igitur aduersus me q̃squam utatur ĩ simula tiõe: nulla calumnia: quare minus me munifice munificentissimus dux Borsius tractarit: cũ ab ipso equidem (q̃ta mea fert opinio) perhumaniter tractatus fuerĩ: & ut græci dicunt quippe q̃ me tum publice miris laudibus extulerit: tum hilariter priuatim monuerit si quid esset: quod de se mihi usui foret: id omne ĩ mea eẽ potestate positũ. aut igitr̃ nihil a me erratũ ẽ: aut si qđ ẽ erratũ: id oẽ tibi amicissime Lodouice dãdũ existimo. Itaq; uł meã tu apud ĩsimulatores istos uel tuã apud me cãm tuere. Vale & me illustrissimo isti prĩcipi unice commenda. Ex Mediolano. vi. Idus Augustas. M.cccc.lv. Laus Borsius dux megaloprepos Lodouicus

Frnacisci Philelfi oratio nuptialis habita ĩ sponsalitiis Theodori plati iu reconsulti: & Elisabet Vicecomitis.

s Iue ip̃m naturæ ductum: siue rationis: atq; honestatis uim consideremus: nihil esse ĩ actiua ciuiliq; uita aut antiquius: aut dignius reperiamus bene cõueniẽtis cõiugii caritate: & sanctimonia. Nam si ex omnibus gregalibus aialibus homo est maxime ad societatẽ natus: quis nõ id uel institutum: uel sacramentum maiorem ĩmodum ꝓbet: laudet: admiretur: q̃ hãc naturæ communitatem & tuetur: & propagat? Hoc autem matrimonio præstari qui nescit: seip̃m uidetur ignorare. Recte igitur: ac uero scriptum legimus ab Aristotele acutissimo illo: eruditissimoq; philosopho hominem solitarium aut bæstiam duci oportere: aut deum: utpote bæstia paucis egente rebus: deo autem nulla. Secus uero de homine usu uenit: qui cũ multarum: uariarũq; rerum ad uitam ĩdigeat: eas solus parare sibi nullo pacto possit. Itaq; prima uitæ: domusq; societas ĩ coniugio est sita. Est hoc enim tanq̃ sæminario reipublicæ manãt liberi: nepotes: posteriq; omnes: qui cum unis ædibus capi nequeant: ĩ uicos primum: dein in ciuitatem propagãtur: & regnum. Quare non prudẽter solum uerũetiam sancte: ac pie ille mihi humano generi uidetur consuluisse: qui primus ad hãc naturæ communitatem matrimonium ĩstituit: ab quo ip̃o qui abhorret: nõ debet nõ fateri: cũ deus nõ sit: se simillimum est belluæ. Et quinã is fuit? Num Romulus? num Cecrops? Nam Vulcanus? Stultus profecto existimandus uidetur mihi: q̃ huiusmodi inuentum humano ĩgenio tribuat. Altius certe repetendum est nobilissimi huius: ac scissimi ĩstituti principium: Fuit inq̃ fuit oĩpotẽs ille: ac summus rex oĩum & auctor: & creator deus: qui cõtinuo ĩ primis nostris illis parẽtibus cõiugiũ cõstituit iubẽs. Crescite: & multiplicamini: Aristoteles Romulus Cecrops Vulcanus

terrãq; replete. Itaq; possumus liquido itelliggere: quãta isit in matrimõ-
nii scitate nõ laus solum: sed etiam ueneratio: cũ id a mẽte diuina & pfe-
ctum sit: & cõstitutũ: & iussum. Et est sane cõiugium hoc ẽ uiri atq; mulie
ris secũdum legem ad procerãdos liberos cõiunctio ea prima societas: q
cũ societatum oium inter hoies & origo ẽ: & fundamẽtum: tum & suauis
sima ducitur: & utilissima: honorificaq; in primis. Hec eim tria maxime
expetunt i uita honos: utilitas: uoluptas: uel ea potissimum ratiõe: q ho-
nos debet uirtuti: utilitas necessariis rebus: cultuiq; domestico: uoluptas
aũt ea: qua uel corporis: uel animi labore: atq; negocio aliquando cõqe-
scimus. Quæ quidem omnia iesse i bene morato cõiugio nõ difficulter i
ueniamus: si uelimus nobiscum ipi animo uolutare: a quot: quantisq; fla
gitiis per matrimonii sanctimoniam & tuti reddimur: & salutares: ob eã
q; rem maxime honorifici. Temperantes enim: atq; pudici cõiuges nihil
agunt: nihil cogitãt: nihil loquũtur: nisi quod honestum: decorũq; sit: at-
q; secũdum deum: quippe qui semper ante oculos habeant ad illius se
imaginem: ac similitudinem creatos nihil agere oportere: quod minus
creatori suo gratificẽtur sed omnia sobrie: omnia castæ: omnia inocẽter:
omnia secũdum legem diuinitus cõstitutam. De utilitate uero quid est
opus prolixiore utamur oratione: cum nemo sit natura usq; adeo profu
sus: aut incõsyderatus: qui dum se uidet obstrictum coniugali bono: nõ
cõtinuam habeat rationem amplificandæ rei familiaris: qua sese: atque
uxorem: suosq; omnis nõ alat solum: sed cum dignitate tueatur. Eadẽq;
mente uxor omnia ad cõseruatiõem rei domesticæ: omnia refert ad par-
cimoniam. Quibus utriusq; studiis quãta cõfletur utilitas: nemo est: quẽ
lateat. Quem præterea fugit eorum: qui sine cõiugio sunt: rem omnẽ fa-
miliarem habere deterius in dies: utpote cui parcat nemo: sed obliguriãt
eam omnes: atq; diripiant? At uoluptatem nõ ea metior ratione: qua pe-
cudes uidemus: ut sit suauis quædam sensuum titillatio: leuisq; pruritus.
Sed ea mihi uoluptas uidetur optanda: qua quod modo dicebam & ni-
mil corporis labores remittũtur & animi perturbationibus quãdoq; pssi
ueluti relaxãtur. Huiusmodi uero uoluptatem bene compositum ma-
trimonium in sese cõtinere nemo sane mentis ignorat. Nam & uir i uxo
ris probitate: pudicitia: parcimonia: diligentia: atq; charitate mirifice cõ-
quiescit: & uxor in uiri prudẽtia: strenuitate: idustrua: ac mutua erga se
uoluntate omnes animi molestias: curas: sollicitudines & reponit: & se-
dat. Ad hæc uero quanta est ea animi uoluptas: quæ continuo expcrea
tis liberis percipitur: cum in iis sese parentes intueantur non solum esse:
sed perpetuo fore? Possem alias plærasq; ratõnes i medium afferre: qbus
ostenderem in hac actiua: atq; ciuili uita nihil esse cõiugio nec præclari-

us:nec melius:sed unum illud potissimum:quod cætera sacramenta ho minum pru dentium excogitatione atq; auctoritate:& inuēta sunt:& cō stituta. Matrimonium uero cū deus ipse i prima nostra origie suo ore cō stituit:ac iussit:& id quidem in horto delitiarū:& in summa uitæ cōtinen tia:atq; puritate:tum etiam xp̄s optimus maximus dilucide confirmauit qui i matrimonio nasci uoluerit:& diuortium temere fieri prohibuerit : & ad nuptias inuitatus eas sua præsentia honorauerit:ac iuuerit. Perbea te igitur illis ego ꝑspectū reor uiri magnifici matresq; nobilissimæ:q hac felicitate coniugii muniri sese isignirię istituerit. Quorū honorifico splē didissimoq; cœtui uos hoc die ascriptū iri iurecōsultorū clarissime:atq; i tegerrime. Theodore plate & nobilissima pudicissimaq; uirgo Elisabet uicecomes iure ac merito pro mea erga uos inocentissima uoluntate & lætor:& gaudeo. Intelligo enim in hoc mutuæ caritatis uinculo fore: ut tranqllā ac faustam & fortunatam uitā uestrū utriq; partā & aiaduertant oēs:& fateant̄. Hoc aūt loco haud absurdū fuerit mea sentētia:ut q̄d uo bis tenēdum seruādūq; sit:paucis cōmenter. Enimuero prima cōiugii cā est spes quædam immortalitatis:quæ ex liberis nobis parit̄. Nam qui cor pore mortales sumus:per illos reddimur immortales? Propagatur enim caro nostra i iis:quos gēuerimus. Accedit etiā illud:quod cōiugati haud difficulter uitāt illicitos ois prohibitosq; congressus:ob quam quidē rem monet apostolus:ut quisq; habeat suam. Est præterea uxor uiro ꝑmultis in rebus adiumento non mediocri. Solere etiam per uxoriam caritatem & acerbissimas inimicitias tolli ardētissimaq; bella restingui raptæ sabi næ nobis exemplo sunt. Possem alia meminisse permulta:quibus coniu gii bonitas elucesceret. Sed quoniam res patet ipsa per sese:ea breuitatis gratia missa facio:modo unum illud uestrum prætereat neutrum tripli cia esse bona coniugii secundum aurelium Augustinum fidem prolem sacramentum. Fidei autem illud est munus:ne præter uinculum coniu gale cum altero aut altera concubatur:id quod non minus uiro seruan dum est q̄ uxori. In prole uero attenditur:ut cum caritate suscipiatur:re ligioseq; educetur & urbane. At in sacramēto cauendum est omni stu dio:ne coniugium separetur:ne per diuortium alteri coniugatur:ne ꝓlis quidem ipsius causa. Estq; præceptum illud perpetua recordatiōe usur pandum. Quos deus cōiunxit:homo nō separet. Quare illud ē maxime officio:ut oī ope atq; opera studeat̄:ut non corporum modo : sed nec ēt aiorū ulla sit diuortii suspicio. debēt.n. cōiugati assidue mutua se caritate cōplecti meminisseq; iccirco matrimoniū appellari:ut q̄ uiro cōiūgit̄ mr̄ fiat. Hæc.n.ē tanq̄ regula nuptiarū:quo generationē regeneratio excipi at:& ita deinceps regenerando perpetuo propagetur ꝑ mutuū caritatis

Matrmonium

Xp̄s opt.maxi.

Theodorus platus

Elisabet uicecomes

Bona triplicia

Fides proles sacramentum

& obediētiæ uinculū:cum neuter hēat sui corporis potestatem : sed alter
alteri sint adeo obstricti:ut se cōtinere nequeāt altero cōnubii debitū po
stulāte. Cæterū quid pluribus ē opus. Solum cōiugii sacramētum diuino
ore cōstitutum ē:cum cætera sacramēta humanæ sint iuentioni ascriben
da. Quod deus igit̄ uoluit:cōstituit:iussit:id si quis negarit ulla carere bo
nitate:hūc ego ausim appellare & sceleratū & impium. Nūc autem sepa-
ratim ad utrūq; uestrum quædam pauca sim dicturus. atq; te primo allo
Elisaber
Probitas
quar Elisabet. Habes tu sane ea oia:quæ in sponsa spectari consuerunt :
probitatem uenustatem nobilitatem dotē. Tua probitas ē tota : quippe
quæ in aīo est posita:hāc tibi eripere nemo potest. Quare cum tibi sit pe-
culiaris noctes tibi ac dies curādum ē:ut ei semp aliquid addas:eam am
plifices:exornes:illustres. Venustas corporis est:quæ eo magis hētur in
Nobilitas
Dos
Vicecomites
pretio:quo magis fuerit cum uirtute cōiuncta. Nobilitas & diuitiæ fortu
næ censent̄ bona. Dos tibi & pulchra est & pro ciuitatis cōsuetudie satis
ampla. Nam de tui generis splēdore quid attinet multa memorare. Non
ēim familia uicecomitum aut obscura ē aut noua:sed & prisca admodū
& illustris & præpotēs. Nam ut reliquos missos faciam uiros in omni di-
gnitatis gradu clarissimos:q ex hac prosapia emanarunt:id satis mihi su
Mediolannm
Italia
Gallia cisalpia
Liguria
perq; uidetur ꝙ uni uicecomites inclyti & excellētissimi pricipes annos
iam ꝑpe cētum ac septuaginta nō Mediolanum dūtaxat qua una urbe
nihil habet orbis terræ populosius nec uniuersa Italia magnificētius:sed
alias item ꝑmultas & Gaillæ cisalpinæ & liguriæ potētissimas urbis feli-
cissimo imperio & tenuerūt quādiutissime:& hac etiam tēpestate tenent
quāpacatissime. Sed ne i maioribus tuis enumerādis amplissimis certe
Gasparinus ui
cecomes
Philippus Ma
ria
Iohāna
Ruscones
Comum
Iohānes aloy
sus
Franchinus
oibus optimisq; uiris uidear dicēdo prolyxior:satis pro tēpore fuerit me-
minisse G asparini uicecomitis parētis tui uiri profecto & generosi & sin
gulari bonitate præditi:q illustrissimo illi pricipi Philippo Mariæ ob icō-
parabilis suas multiplicisq; uirtutes & carissimus fuit & piucūdus adeo :
ut nihil unq̄ ab eo frustra postularet. Quid eim loquar de tua nobilissi-
ma illa Iahāna matre:quæ præstātissimis Rusconibus nata q tum alia ñ
nulla oppida tum etiam urbem Comum quōdam tenuere dominatu:in
oi pudiciciæ ac prudētiæ gloria nulla se gessit clarissima fœmina inferio
rem. Habes præterea q hic adsunt tū ornatissimū eqtem auratū Iohānē
aloysiū tum Frāchinum nō fraterno solū sanguine sed ēt mirabili carita-
te cōiunctos:q ut sunt corpoꝝ magnitudie ac forma iter ois mediolanē-
ses spectatissimi ita pluribus uirtutibus ac maximis apprime celebrandi
Agnes
Antonius mar
lianus
ob easq; res excellentissimo nostro principi gatissimi. Sunt ad hæc tibi in
uiuis sorores tres nō uulgari celebres honestate Agnes uiro grauissimo
eidem sapientissimo & optimo Antonio marliano coniuncta matrimo

nio & Lezadra comitis Francisci turriani uxor:qui qdem ambo itegerri- nimi sunt prudētissimiq; ducales ædiles:quos uulgo magnos uocāt duca- lium itratarū. Est itē soror tertia Margarita nupta ducali aulico aloysio dugnano. Quibus sane sororibꝰ tuis Elisabet pudicissimis,pbatissimisq; debes nulla uirtute cedere.In primisq; meminisse hūc te uirę eē habiturā id quod faustum felix fortunatūq; sit. Theodorum Platum:qui & gene- re natus est splēdidissimo & parētibus optimis & ipse quoq; pbitate eru- ditiōe eloquentia posterior nemine:siue cum iurecōsultis cōferatur: siue cum philosophis siue cum oratoribus maximisq; uiris i omni genere lau dis & gloriæ. Vellem mihi liceret Elisabet ea oīa de tuis laudibus dicere quæ & pulcherrima sunt & uerissima. Sed cum ea sit apud omnes de te fama pudicitiæ prudētiæ probitatis:ut uirginibus omnibus una tu exē- plo eē & possis:& debeas:iam tempus me admonet:ut omnem meū ora tiōis cursum i futurum hūc sponsum tuum breuibus cōuertam. Quid aūt de te primum laudem:Theodore plate:uel quid nō laudem potius? Nam quis omnium ē:qui de tuis pulcherrimis maximisq; uirtutibus ige nio disciplina certius testimonium uno Francisco philelfo afferre queat: cuius uel admodum adolescens istitutus es disciplinis:& cum ætate,pue ctus & sapiētia:ab eiusdem te familiaritate & amicitia:nunq̃ alienum te uoluisti? Finxit te natura īgenio uigili acri strenuo dextero. Quare non modo quæ recte audires:celeriter tanq̃ præcipiebas:sed permulta quoq; assiduo studio diligentiaq; tua:ex uariis lectiōibus conquisita atq; colle- cta perīde atq; in optimæ quēdam atq; frugiferæ messis aceruum cōge- rebas nihil quod uel ineptum esset uel minus luculentum admittens. Quibus quidem naturæ tuisq; institutis factum est breui: ut nihil quod ad oratoriam attineret:nihil quod philosophiæ grauitatem saperet igno rares. Cum uero itelligeres & pro cōditione temporum:& pro maiorum tuorum gloria legum ciuilisq; iuris sapiētiam oīno tibi esse obeūdam ad hāc te totum tanq̃ i patritā & auitam possessionem recepisti. Idq; usus & ingenii acrimonia & memoriæ bonitate & cōtinua quadam diligentiq; i dustria breui temporis curriculo præstitisti:ut iuriscōsultorum & eruditis simus habereris & inocētissimus. Nec tamē iter hæc studia siquid ocii ue nari poteras:id uacuum fluere patiebaris. Sed quod alii plæriq; omnes ad relaxationem & uoluptatis illecebras cōferunt:id tu omne aut ad re rum diuinarum perspicientiam aut ad aliarum disciplinarum cognitio nem trāsferebas. Quo factum uidemus:ut omni i laude uersatus existie- ris. Nec enī te fugiebat duo esse hominum genera alterum doctū & ur- banum:alterum indoctum & rusticum:& hoc quidem humanæ præstan tiæ q̃ minimam partem repræsentare:quo de uno uerecundæ locutus ē

Lezadra
Fr. Turrianus comes
Margarita
Alovsius dugnanus
Elisabet
Theodorus platus
Duo hominū genera

hieronymus iquiens.Sancta quippe rusticitas soli sibi prodest. At alterū illud lōge ꝑpius uidetur ad diuinam bonitatem accedere: cū nō sibi solū sed uniuerso humano generi natum iure queat iudicari:quod & cōsulēdo & monēdo & instituēdo & tuendo sit oibus usui.Et enim cum duæ sint animi partes:quaꝝ altera rōnem habet:altera caret:i utriusq₃ ui eximius eē uoluisti.Quapropter uirtutes ois cōplexus est & cōtemplationis & actiōis:quo utriusq₃ felicitatis etiā iter uiuos fieres cumulatissime par-

Plató Solon

Origo domus theodori plati

ticeps.Turpissimum certe iudicās a primis tuis illis maioribus Platoneq₃ & solone ulla ex parte degenerare. Platorum enim familiam & priscā esse & percelebrē satis nobis oñdit ipe unus plato:ab quo plati defluxere Quis eni audeat negare extitisse platonē philosophorum plane oium & maximū & grauissimū.Vt diuini illius ingenii summæq₃ sapiētiæ cætera argumēta prætercam:fuit ille omnium philosophoꝝ primus:q & de trinitate & de rebus diuinis ac nostris multo ante humani generis redemptorem q̃ apertissime fuerit piētissimeq₃ locutus.Qua ipsa re una quanq̃ philosophorum oium nobilissimus iudicari debet:altius tamen eius est

Platónis órigo

Aristoteles peripateticus

ϖλατύς

Platys

Codrus

Melanthus

Solon

Nileus

Chlora

Amphion

Nestor

Theodorus platus

Georgius iuri scōsultus

Petrus Antónius platus

nobilitas recēsenda. Plato uir fuit atheniēsis Xenocratis academici & Aristotelis peripatetici doctor.Is suo ꝑprioq₃ noīe aristocles dictus est.Nā platonis appellationem aut a pectoris latitudine ab oratione huberiore deductū putāt ϖλατύς platys .n. græce latum latine significat. Huius paternum genus a Codro manauit atheniēsium iustissimo rege melāthi filio:at maternū a Dropide poeta elegātissimo Solonis legūlatoris fratre.Qui quidem ipsi altius referunt genus suum i Nileum heroa neptuni filium ac peliæ fratrem.Ex quo item nileo & chlora amphionis filia nati sunt filii duodeci:quoꝝ natu minor fuit Nestoris:q i bello troiano sapientia & eloquētia iter græcos cæteris præstitit. Itaq₃ mirandum certe nō est:si Theodorus platus huiusmodi ortus genere & ipe iuxta ac pater Georgius clarissimus ille iurisconsultus legum ciuilisq₃ iuris sapiētia ē illustris:& Petrus antonius huius frater cū militiæ gloriatū poetica ē & oratoria laude isignis.Theodorus.n.ꝑ trāsfusa & ꝑpagata in posteros ui sollertiaq₃ naturæ platonem solonaq₃ repræsentat.At Petrus Antonius tum nileum illum qui & pilum cōdidit & res gessit maximas: tū amphiona & dropiden:quos eloquētia reddidit celeberrimos.Vterq₃ autem bonitate referūt Codrum regē.Is eim pro iusticia & caritate patria sese ultro morti obiicere non dubitauit.Ea deniq₃ ratione hi duo frēs ꝑ diuino pricipe nostro patriæq₃ salute si opus esset:uitā ipsam ultro alacriterq₃ exponerēt:præsertim cum aiaduertant in pricipis salute patriā salutē eē cōstitutā.Quam in uno ipo Theodoro omnem maiorum suorum laudem & gloriam ita liceat reperire ut nullus nobis neq₃ amphion neq₃ dropi-

des nec etiam nestor sit desyderãdus. Nam ad cæteras uirtutes & uersu ualet & oratione soluta adeo: ut quod de nestore apud homerum legimus: ex eius lingua melle dulcior oratio ꝓfluat: adde modestiam facilitatem mansuetudinem comitatem morũqꝫ elegãtiam mirifica & inaudita quadam ĩgenii dexteritate prudẽtiaqꝫ conditam. Quid multis? Ita ipse per sese pollet: ita suo splẽdore præclarus est: ut uideatur maiorum etiam claritudini præluxisse. Quid eĩm sim longior ĩ recẽsenda platorum nobilitate: cum non modo in Insubribus: ut uetustiora illa silẽtio: iam inuoluam: uerumetiam & ĩ placẽtino ac parmensi solo superioribus temporibus: & in ipa etiam liguria: cuius caput ẽ Genua lateqꝫ per Italiam nõnulli ex platoꝝ familia uiri magni & prepotẽtes castella plurima oppidaqꝫ possederint? Quare ne prisca illa curiosius repetẽtes quæ magis ad rem faciunt: prætereamus: paucis mihi complectendum uidetur: ꝗ & ostẽdi omnibus potest: & ipe legi. Extãt enim grauissimæ quædam tabulæ quæ uulgo hac tempestate uocantur publica ĩstrumenta: & æe quidem repertæ in archiuo placẽtino confectæqꝫ anno a natali christiano uigesimosecũdo supra millesimum. Quibus quidem tabulis perspicue patet fuisse fratres sex ex quodam natos magnifico militaris dignitatis uiro Plato nomine: qui ex plata familia ortus esset ac nobili fœmina Mathodia: q̃ filia foret magnanimi equitis aurati comitisqꝫ lonielli luciani atque his paternum auum extitisse Facinum platum & ipsum equitem auratum: auiam uero probatissimam & nobilem fœminam Domnillam arasmi turriani filiam. Atqꝫ his quoqꝫ in tabulis quæ confectæ sunt herciscundæ familiæ gratia dilucide apparet fuisse illis platis amplissimum patrimonium & arces permultas atqꝫ oppida: quæ pro suis portionibus singillatim inter eos fratres diuisa sunt. Castellum autem unum nomine platonum iccirco indiuisum atqꝫ commune relictum esse: quoniam platorũ familia a diuino illo platone philosopho trahẽs originem haberet agnationis suæ perpetuum cognomentum. Cumqꝫ hi sex fratres secundum portiones quæ cuique obtigerant. Alius bononiam. Alius ferrariam. Alius genuam. Alius parmam. Alius Immolam sese contulissent. Antonius platus qui foret ex illis omnibus natu minor: haberetqꝫ portionem suam in Mediolanensi ditione: Mediolanum se recepit: ab quo quidem uno cum cæteri maiores tum illustris & sapientissimus iurecõsultus Georgius platus clarissimi huius sponsi pater profectus est. Quid eni memorem quod est omnibus luce ipsa magis perspicuum: uirum illũ grauem atque sapientem Guidetum platum: quem ipe Georgius auum habuit. Fuit enim ille tanta probitate & sapientia: ut nõ modo apud Iohãnẽ mariam secũdum mediolanensium ducẽ iuuenem sane ferocissimũ

Insubres

Liguria

Genua

Platus

Mathodia

Loniellus lucianus comes

Facius platus

Domnilla

Arasmus turrianus

Castellum

Guidetus platus

Georgius platus

Iohannes maria dux

primum locum obtinuerit:sed apud eius etiam přēm Iohānem galeaciū quo nihil uidit ætas illa i omni præstātiæ genere nec admirabilius nec p fectius:tāto est habitus i honore:ut existimari posset diuinus ille prīceps nihil apud se habere uno Guideto plato aut carius aut prætiosius. Itaq3 nō est mirādum:si talis ille tantusq3 uir pro suæ pietatis munere ad scām
Hierosolyma ciuitatem hierosolymam cū ornatissimo famulatu nauigauit: quippe q intelligeret honorem omnem huius mūdi inanem esse:ubi diuino uacaret cultu. Quam obrem deuotissime eo profectus ubi uoti sui piētissime
Carolus rex factus est compos:a serenissimo hungariæ rege Carolo apud sacrosanctum sepulchrum ipsum militaribus est ornatus insignibus. Hoc igitur auo Guideto & patre Georgio natus est excellētissimus hic iurecōsultus Theodorus & quo de modo uerba feceram Petrus antonius & cum alii
Anastasius platus fratres tum Anastasius adolescens: qui etiam ipse paternam atq3 aliorū suorum maiorꝝ gloriam egregie imitatur. Nam ipse quoque legali ciuiliq3 sapientiæ ita operam dat:ut suorum æqualium cedat nemini nequa
Solon quam is quidem solonis qlatonisq3 oblitus:Nam & solonis leges quāto
Romani fuerint in honore:uel unum illud est dilucidum argumentū:quod Ro-
Græcia mani ipsi rerum domini legatos decem in græciam usque miserint: qui eas abatheniensibus petitas in urbem ferrent ad suum stabiliendum iu-
Plato sticia & decorandum imperium:Et Plato quantam præ se laudem ferret legum iusticiæ uniuersæq3 administrationis ciuitatis cum alia permulta eius uolumina eruditissime atq3 sapientissime lucubrata tū libri decem de republica duodecimq3 de legibus apetrissime declarant. Sed his om-
Agnes nibus omissis quid loquar de materno genere Theodori? quid inquam
Maffeus muzanus de huius matre pudicissima atq3 optima muliere Agnete Maffei muzani illius filia:qui & senator sapientissimus fuit & ob maximas suas innu-
Philippus Maria dux merabilisq3 uirtutes Philippo mariæ nobilissimo duci carissimus: Num tantus ille princeps cuius splendidissimum nomen nulla unquam neq3 inuidia nec posteritas obscurabit:tanto fecisset unum maffeum mazanū nisi omni laude dignum censuisset? Vellem mihi liceret ea omnia in medium referre:quæ ad uera de te laudes attinere intelligo præstantissime
Theodorus platus iurisconsulte Theodore plate:quæ quoniam temporis breuitate impedi-
Plato or:ut prætercam:est necesse. Vnum illud certe scio:te unum eē inter omnis:qui non tam platus dicendus sis quam plato:utpote qui non modo platonem in oī sepientiæ gloria repræsentes:ueꝝ etiam sis idem plato: a quo illustris familia olim tua quæ nunc deprauatione tempoꝝ plata dicitur:platonica fuerit appellata. Sed quoniam me tempus iam admōet: ut ad uerba illa sollemnia qbus tota uis mr̄imonii per uerbū de præsenti concludit̄:nostra oīs oratio se conuertat:de his nūc satis atq3 sup.

Fracisci philelfi oratio nuptialis hita in desponsaliciis Petri biragi & Elisabet princiuallis.

q

Vi sacratissimum coniugii uinculum non summopere laudant excellentissimi principes idigni profecto illi mihi uideri debent:qui ex ullo hominum numero iudicetur:Nam si natura fieri uidemus:ut quicquid aut alitur aut sentit:producat aliquid sibi simile:quo in sua specie propagetur:idque non in cæteris aialibus solum quæ ratione carent:sed i herbis etiam & arboribus quæ sunt inopes sensus:intueri liceat:quid de humano genere dixerimus:quod diuinam imaginem præse fert? Nonne ad ipsum naturæ appetitum diuino quoque præcepto admeonmur: ut crescamus:ac multiplicemur:terramque repleamus? Et est sane coniugiu ut mea fert opinio:uiri atque mulieris secundum legem ad procreandos liberos coniunctio. Non enim ad pruriendis libidinis no ad titilantis sensus no ad oscœnæ uoluptatis intemperantiam institutum est matrimoniu: sed ut pro ratione pro lege pro sanctimonia nobis similes generemus. Itaque i coniugio admodum est cauendum non modo:nequid per adulterium quod impium est:sed ne per lasciuiam quidem ullam quod pecudum est proprium:perpetremus. Omnia sunt a nobis secundum uirtutem ac deum agenda. dicenda. cogitanda. Hæc qui pure caste innocenterque seruare protexerint. non difficulter triplicia illa bona assequentur:quæ dicuntur fidei prolis sacramenti:Huiusmodi autem matrimonium tatum in se iucunditatis habet:ut nihil in uita possit eē felicius. Quod si ex ullo unqua sperandum fuit:tum ex hoc præsenti fausto fortunatoque coniugio no modo licet sperare:sed ita omnino sperare:atque ea quæ oculis cernūtur & in nostra situ sunt potestate. Quis enim ignorat sponsam ipsam Elisabet princiuallis lampugnani uiri Clarissimi atque optimi Katherinæ spinellæ nobilis & honestissimæ mulieris filiam ita esse ab prima usque infantia educatam:ut simul cum lacte uideatur pudiciciam bonitatemque oēm hausisse? Nam de Petro sponso quid attinet multa dicere: quem omnes scimus nemine suorum æqualium in omni probitatis genere inferiorem Et ne longior sim:qua tempus locusque patiatur:Est certe Petrus parētum maiorumque suorum q̄simillibus: quippe qui natus Antonio birago ornatissimo uiro & Elisabet souica muliere probatissima habuit Maffeolū p̄rnum auum:quem præstantissimus dux Philippus ob eximiam erga se fidem singularemque prudentiam præfecit suæ uniuersæ. curiæ magistrū: quem quidem pulcherrimum & amplissimum magistratum Maffeolus ea diligentia & integritate gessit:ut perinde atque hæreditarium diuinus

Præceptum diuinum
Coniugium
Liberi
Libido
Intemperātia
Lex
Sanctimonia
Matrimōium
Elisabet
Katherina
Petrus
Antonius biragus
Maffeolus
Philippus dux

ille princeps in Antonium eius filium post patris obitũ transtulerit. Quid dicam præterea de huius patruo Andrea birago uiro magnifico & grauissimo: Non ne idem dux Philippus tanti eum semper fecit cum publicis tum priuatis in rebus ob ingenii acrimoniam magnitudinemq; consilii: ut neminem haberet cariorem: neminem iucũdiorem: neminem cui plus aut tribueret aut crederet? Apud hunc autem illustrissimum principem nostrum q̃tum semper idẽ Andreas ualuerit: quoad uixit: & auctoritate & gratia & domi & belli ob eam: qua plurimum semper claruit: diligentiam ac fidem: nemo uestrum omnium est: qui nesciat. Quid enim uager per alienas familias quibus Petrus sponsus affinitate coniunctissimus est? Souicos posterulas amideos aduocadros morones uicecomites ipsosq; lampugnanos: cum inter Biragos tot uiri floruerint ac ẽt nũc floreant in omni uirtutis genere: ut si eos numerare uoluero in hac temporis breuitate: sim non mediocri tædio futurus? At de nobilitate & generis claritudine pudicissimæ huius sponsæ Elisabet si uerba uoluero pro dignitate facere: non sit mihi huiusmodi breui sermone opus sed prolyxa oratione uel quam spatiosissimis potius uoluminibus. Nam quæ familia est paulo excellentior non mediolani solum sed in hac uniuersa Gallia Cisalpina: quæ non sibi maximo semper duxerit ornamento lampugnanorum affinitates? Quare ut tempori inseruiatur cætera omnia omittentes paucis ea percurramus: quæ ad domesticas sponsæ laudes in huiusmodi necessitudinis genere attinent. Nata est Elisabet patre ut modo dicebatur Princiualle: uiro certe mea sententia: qui & dexteritate ingenii & strenuitate magnitudineque animi alteri nemini suæ patriæ concedat fide autem & obseruantia tanta in excellentissimos nostros prĩcipes Frãciscum sphortiam Blancamque Mariam duo huius temporis splendidissima luminaria: quanto esse maior nullo pacto possit. Quid enim memunero aut Petrum auum paternum ciuilis pontificiiq; iuris peritissimum grauissimumque doctorem? aut Georgium illum patruum: cuius ad paternas laudes tanta beniuolentia accessit in hunc diuinum principem: ut eam non nisi cum uitæ exitu terminarit? Nam & Bernardum philosophum ac medicum & Baptistam atq; Iohannem andream uidetis in uiuis non uulgari uirtute Iuuenes. Hieronymus etiam ipse patruus quanta modestia humãitateque præstiterit: dum uita frueretur: cognostis omnes: Sed ut de reliquis ne sim in dicendo lõgior: cõticescam: Nõ ne unus hic Oldradus lampugnanus magnificus eques auratus ducalisque senator sapientissimus tãto semper ĩ honore est habitus ob eius præclaras sũmasque uirtutes cum apud Philippum Mariam illum: tum apud hunc ipsum Franciscum sphortiam socerum generumque duces: ut alterum

Andreas biragus
Elisabet
Gallia cisalpia
Fr. sphortia
Blanca maria
Georgius
Bernardus philosophus
Baptista
Iohannes andreas
Hieronymus
Oldradus
Philippus Maria dux

habeamus neminem:qui cum hoc uno queat de gloria contendere? Quæ cum ita sint:non dubiam nobis omnibus spem affertis felicissimi coniuges Elisabet lampugnana Petreque birage in omni uos laude similis fore parentum maiorumque uestrorum. Respondebitis.n.respondebitis profecto genituræ sæmini:talisq; uos præstabitis:ut non minus illis præluxisse q̃ accepisse ab illis lucem sitis iudicandi. Quare quod felix faustum fortunatumq; uobis sit:iam ad ipsum desposationis munus propius accedamus. Mediolani.iiii.Idus septembres.M.cccclviii. Elisabet

Frãcisci philelfi epithalamion in nuptiis nobilium coniugum Iohannis antonii simonctæ & Margaritæ cottæ.

i Nter humanæ societatis uincula:quibus ratione duce iucunde inter nos uiuimus:nullum profecto neq; iucundius neque utilius esse animaduerto:quam quo uir & uxor mutua caritate inuicem coniunguntur. Scimus enim in uniuersa re domestica qua cõstituitur sæminarium reipublicæ:triplicem esse societatem heri & serui uiri & uxoris patris & filii: & id quidem secundum triplex ciuitatis administrandæ genus. Harum uero communionum coniugium quod uocamus:tantam uim in se habere tantam magnitudinem tantam præstantiam excellentissimi philosophi tradiderunt:ut inde gradatim secundis auspiciis ad summum usq; eatur imperium. Vt enim unius egregii uiri principatus & optimatium præstat & populi dominatui:ea ratione secundum Gregorium Nazianzenum:quod exemplo unius dei in cælo regem unum oportet esse i terra:eodẽ modo cõiugalis dignitas quæ unius est ad unam:reliquas societates antecellit. Itaq; mirãdum certe nõ est:si deus optimus maximus ab ipso usq; humanæ creatiõis initio cõstituit iussitq; matrimoniũ:cõtinuoq; adiecit:crescite ac multiplicamini:& replete terrã. Nõ.n.a Cecrope illo quẽ fabulãtur:nõ ab ægyptiaca superstitione nõ a Romulo nescio quo: est huiusmodi cõiunctionis bonitas aut itroducta aut excogitata:sed ab ipso imortali deo:a quo qcquid est boni:ad nos peruenit:& sine quo bõi eẽ oĩo nihil potest. Et quãq̃ maritalis caritas iter oĩs suauitates est sua natura suauissima:tũc tamẽ fit lõge suauior & gratior:si qua ratiõe istituta est:eadem etiam perpetuo seruet᷑. Nam procreatiõis gratia matrimoniũ introductum uidemus & id non hominum magisq̃ communi quadam naturæ lege. Sic enim & arbor arborem & seges segetem & animal ex se aĩal gignit:quod qui diligenter secum aĩo uolutarit:oĩ opera diligẽtiaq; curabit:nequid ĩ maritali præcellẽtia aut agat:aut meditet᷑: q̃ ab eius de

Gregorius nazanzenus

Cecrops
Aegyptii
Romulus

coro sit alienum. Sanctum inquam & impollutum oportet eē cōiugium ꝙ ut in omni uita mutua dilectione tueamur: illud nos oportet praeceptum assidue meminisse nec uirum habere potestatem sui: nec uxorem sui eē arbitrii sed utrūqꝫ alteri pari quadam pietate obstrigi. Quid enim meminero: quae quantaqꝫ commoda atqꝫ emolumēta ex ipo benecōuenienti cōnubio cōsequuntur? cum ii simus ignari ut est prudētis patrisfamilias rem quottidie: quātum honestas patitur: augere ita sollertis diligentisqꝫ matronae eam domi digerere ac tueri. Quare non equidem possum uobis nō admodum gratulari Iohānes antonii atqꝫ Margarita: qui diuinum praeceptum ac legitimam coniugii sanctionem hoc die ꝙ utriqꝫ uestrum felix fortunatumqꝫ sit: inituri q̄rectissime uobis posteritatique uestrae cōsuluistis facturi uos certe omnia pro uestra uestrorūqꝫ dignitate. Nā ut abs te icipiam castissima: pudicissimaqꝫ puella Margarita: non potes tuoꝝ parētum nō eē simillima. Siue eni ante oculos tibi ponas nobilissimam & honestissimā matrē tuam Magdalenam Leonatinam siue patrem tuū clarissimū & grauissimū senatorem hūc Petrū cottam: tanto debes accēdi ꝓbitatis desyderio: ut nisi ꝙ honestum sit & laudabile apd' omnes: itelligas tibi eē i uita ꝓpositū. Nō eīm es ignara: q̄to semp tū uniuersarum Cottaꝝ familia tū ornatissimus pater tuus i splēdore sit hitus. Nā ut antiqora breuitatis gr̄a cōticescam: nisi uir iudicatus semp esset ꝓbatissimus pr̄ tuus nunq̄ praestātissimus dux Philippus tāti eū fecisset q̄diu fuit i uiuis: neqꝫ illustrissimus hic atqꝫ optimus priceps nr̄ ordini senatorio ascripsisset. Quo fit ut oī tibi cura oī studio oī idustria annitēdū sit: ut huius aetas q̄ ad seniū iā puenit: i tua ꝓbitate atqꝫ laude conqescat. De te uero Iohānes Antoni simoneta nihil eē itelligo: quod nō q̄optime sibi qsqꝫ debeat polliceri. Es. n. tu oium ꝑmū singl'ari quadā prudētia ꝑditus: q̄ fit: ut q̄ te seq oporteat i mr̄imonii scitate: & q̄ uitare: nescius eē non possis. Accedit auūculi huius tui uel pr̄is potius itegerrimi atqꝫ sūmi senatoris Angeli simonetae auctoritas & amplitudo cuius prudētissimis institutis: & uolūtati cū sp parueris: ac peas: hāc oēm quā hēs: tibi gloriā pepisti. Quid. n. memorē hoc loco sapiētissimū & eruditissimū uiꝝ ducalē secretariū ꝯsobrinū tuū Cicchū: q ut affinitate tibi cōiūctissimus ē: ita maximū adiumētū ad nois claritatē. His sane rōnibus fcm̄ ē: ut supiore tpe magnificus eq̄s auratus Oldradus lāpugnanus ille cuius nomē illustre ē unicā filiā quā hēbat: tibi mr̄imōio copulauerit. His ēt rōibus adductus uir spectatissimus Petrus cotta te sibi generum libenter accepit fisus is certae tuae anteactae uitae: quam nouit omni ex parte probatissimam esse. Qua propter tibi opera danda est: ut tantae de te expectationi nō mō rn̄deas: sed ēt mirabiliter supes. Aspicis praeterea nō obscure: q̄tum tibi mu-

Iohānes Antonius

Margarita

Magdaleue

Petrus cotta

Angelus

Cicchus

Oldradus

nus ad gloriá ē additum quod humanissimus priceps nóster splédidissima sublimitatis suæ pñtia cum tot illustribus iclytisq́ pricipibus mrimonium hoc honorat futuꝝ is q̄dem sperás: ut tales e uobis cóiugibus liberi ꝓdeát: quales. Angelum Petrumq́ ē expertus: quorú erga se fidem atq́ deuotionem tátá i rebus omibus eē cógnouit: ut accedere nihil possit ad summú. Sed ne lógius nr̄a ꝓtrahatur oro: iam deo duce atq́ auctore ad tráfigédas nuptias ꝓpius accedat᷑.

Frácisci philelfi oratio nuptialis hita in desponsione Magnificæ puellæ Maruciæ & Magnifici equitis aurati Raymundi attenduli.

q

Vanti fieri oporteat bene cóueniens matrimonium Magnifici atq́ illustres uiri: uel ea róne probari potest: quod quæ tria maximæ expetútur i uita: honos utilitas uoluptas eiusmodi uiculo apprime continetur: Nam ut i societate humana nihil ē adulterio turpius: ita cóiugii sanctitate honestius nihil. Quid: quod ex oibus sacramétis q̄bus bene atq́ beate uiuit᷑: hoc uoum dútaxat diuino ē ore constitutú & id quidem in primis illis parétibus: quibus præceptum est ab omnipotenti deo: ut crescerent: ac multiplicarent᷑: terramq́ replerent. In iis sane hominibus laudat᷑ cælibatus: qui cótempta omni carnis coppula angelorum sese quam hominú similis maluerunt. Sed q̄ uitam ciuilem adamát: nec sibi nec reip. recte consulunt: ubi a connubio abstineát. Quemadmodum enim uidemus natura fieri: ut quæcunq́ uel aluntur uel sentiunt: preducant aliq̄d simile sui: id quod nó in cæteris animátibus solum intueri licet uerú etiá in stirpibus & hærbis: nonne is fuerit ab oi naturæ lege alienus: qui inter hoies manens nó se hominem eē meminerit? nó quærat ꝑ generis propagationem se in terris quoq́ reddere immortalem? Legimus apud maiores eam Lycurgi legem plurimum laudari solitam: qua is sanxisset eos omnis q̄ nubere noluissent: tum i Gymnicis ludis a spectaculo arceri: tú etiam affici ignominia: quippe q̄ eos priuatos uoluit eo honore atq́ obseruátia: quæ senioribus a iunioribus præstaret᷑. Idq́ ob nullam aliam causam: q̄ ut ꝓcreádoꝝ liberoꝝ q̄diligentissimam haberent ratioē. Quo etiá factum ē: ut a nemine adolescés ille repræhéderet᷑: q̄ aduenięti Dercyllidæ i Theatrum nó modo nó assurrexerit: ac subsellium cesserit: sed adiecerit potius: Ná nec tu mihi o Dercyllida q̄ cessurus eēt genuisti: cú Dercyllidas tamē & uir grauissimus foret: & res maximas suo imperio præclarasq́ gesisset: Sed q̄d aut lycurgi aut multo áte lycurgú Mercurii ac Cecropis: q̄d dein Romuli de cóiugio istituta conq̄rimus: quádoq̄dē

Deus oipotēs

Lycurgus

Dercyllidas
Mercurius
Cecrops

Christus opt. maximus
Iulia marucia
Raimundus attendulus
Tria nuptiaꝝ bona
Iulia
Baldus marucius
Nicolaus tholentinas
Philippus dux
Veneti
Florentini
Romana ecclesia
Iohannes tholentinas
Franciscus sphortia dux
galeacius dux
Michael
Italia

Christus opt.maximus qui & idem filius dei eẽt & deus:tum ĩ mr̃imõniõ
nasci uoluit:tum iuitatus:ad nuptias eas præsentia sua ornauit:ac iuuit?
Quãta uero utilitas manat q̃ta uoluptas ex cõiugali cõiũctiõe:oẽs ĩ mr̃i-
monio sũt:facile ĩtelligũt:Nã cõiugali amore nihil ẽ ꝑfecto mitius nihil
dulcius nihil suauius.Vtilitatis aũt oĩa plẽa sũt:quæ mr̃imõiali pcimonia
atqꝫ diligẽtia administrãtur.Rectissime igit̃ utriqꝫ ur̃um ꝓspectum iudi-
co magnifica uirgo Iulia Marucia & magnifice Raimũde attẽdule:quod
p spõsalium iurium sanctimoniam atque splẽdorem sitis hodierno die
mutuo caritatis uinculo coppulãdi:quo & uobis ipsis posteriqꝫ ur̃is quã
saluberrime & maxima uestra cum laude cõsulatis. Nec enim præterire
uos debet tria eẽ nuptiaꝝ bona mutuam ĩter cõiuges fidem prolis nõ so
lum ꝓcreandæ sed benignæ alẽdæ & ĩgenue atque ĩnocẽter educãdæ stu
dium ĩ primisqꝫ sacramẽtum:quo impollutũ cõnubium & omni suspici-
one uacuum seruat̃:Ita enim uos faciẽtes & cælesti satisfacietis & mũdi
gloriæ:Nam parẽtum & maioꝝ uestroꝝ claritas nõ parũ ĩcitare uos de-
bet ad omne cõiugii officium ac decus.Es tu sane Iulia nata splẽdidissi-
mo equite aurato & rerum bellicarum laude celebrãdo Baldo Marucio
illius Nicolai tholẽtinatis filio:cuius illustre nomẽ nullus unquam dele-
bit ĩteritus.Vnus enim Nicolaus ille tholẽtinas talis fuit tãtusqꝫ belli dux
ut pĩceps ille nobilissimus Philippus Maria & patrem appellare eum cõ
sueuerit:& eius fidei suam omnem dicionem administrãdam commise-
rit.Hũc etiam Veneti:hũc Florẽtini:hũc Romana eccelesia suaꝝ omniũ
copiaꝝ imperatorem habuit:Nam de patruo tuo Iohãne tholẽtinati qui
& præsens ẽ:& te nõ secus amat ac filiam:eo loquor uerecũdius:quod su
as de se laudes nõ libẽter audit quippe qui ut est omni in re modestissi-
mus:malit haberi & eẽ laude dignus quam coram laudari.Sed illud sa-
tis ẽ dilucidum argumẽtum excellẽtissimæ suæ summæque probitatis &
sapiẽtiæ:quod ob multas & maximas res suas fortissime gestas magna-
nimus ille noster & iclytus dux Frãciscus sphortia & hũc sibi generũ asci
uit:& magnis copiis præfecit:& ĩ ordine senatorio locum ornatissimum
obtinere uoluit:& nõ secus ac filium & earum habuit & periucũdũ sem-
per:dum fuit ĩ uiuis.Quanti aũt hũc faciat:præstãtissimus dux Galeaci-
us:uidemus oẽs.Num q̃squam minus eum admiret̃:quem diuina sapiẽ
tia tãti pĩcipis facit maximi?De te uero Raimũde attãdule qd multa di
cturus sim:qui natus patre Michaele fortissimo illo & laudatissimo belli
duce quem uniuersa ꝓpe Italia ob præclaras suas frequẽtisque uictorias
habuit ĩ honore:te omni in re simillimum illi præstas:dignumqꝫ ostẽdis
cognatiõe inuictissimi nostri pĩcipis.Quæ cũ ita sint:aliud nihil restat:
quã ut p uerba illa despõsionis sollẽnia ad rẽ ipsam ꝓpius accedamus.

Fracisci philelfi oratio habita in connubio magnificæ puellæ Margaritæ arcimboldæ & magnifici equitis aurati Antonii cribelli.

c Vm inter uæhementissimos ac maximos animi affectus tanta sit uis amoris Illustrissime princeps præstantissimi patres matresq; honestissimæ: ut etiam antiquissimus ille poeta Orpheus idemq; theologus cum non dubitauerit non modo deum asserere: sed primum quoq; deorũ omnium post discretum atq; digestum in sua membra chaos: quod nominant: appa[ru]isse in cælo: ob idq; phanetis appellationem meruisse: q nihil scilicet sine amore atq; concordia in uniuerso mundo constare firmius aut diucius possit. quid dicemus de sacratissimo ipso amoris uinculo ac plaue indissolubili: quo uiri atq; uxoris animi honestissimo quodam nexu inuicem uinciuntur? Quod si coniugium prius in cælo fit diuino iussu ac decreto quodam: quam celebretur in terra: quis ambigat quicquid ab eo fit: id optimum eẽ oportere? At in primis parentibus matrimonium deus ipse omnipotens mirabili caritate istituit. Ad hæc Ihesus clæmentissimus humani generis redemptor tum in coniugio nasci dignatus est: tum inuitatus ad nuptias non iuuitus uenit: easq; sua præsentia non solum honestauit sed etiam iuuit. Et q̃q̃ omnis amor delectare plurimum solet: is tamen qui ex bono coniugali pcipitur ac manat: tantam & tam incredibilem uoluptatem præ se fert: ut nihil in uita possit eẽ iucũdius. Ad huiusmodi autem amoris honestatem ac iucunditatem accedit magnitudo utilitatis: quæ quidem tria cum i uniuersa uita expetuntur tum in amicicia maxime. Nam quam aliam amiciciam huic necessitudini caritatique coniugali anteponamus? Non enim coniuges nõ possunt rationem habere & augendæ & conseruandæ rei familiaris cum ob uniuersam domũ tũ ob liberos pcreatos uel procreãdos: quorũ uitæ dignitatique consulere naturæ etiam ductu impellimur. Erat sane apud lacedæmonios iis: qui ad senectutem usque uitam cælibem duxissent perinde atque proposita quædam ignominiæ nota: quippe qui nihil in posterum propagandæ reipublicæ consulere uiderentur. Quo factum est ut generosi illius adoloscentis dictum in Dercyllidan improbaretur a nomine. Nam nec tu mihi qui cessurus sit: genuisti. Non enim assurrexit dercyllidæ adolescens: neque honorem: quem mors erat a minoribus præstari grandioribus natu: ei exhibuit. Et quisnam dubitet eum: qui uitam ut uiuat actiuam: infamiæ crimine uacare non posse: ubi sine uxo-

Orpheus

Phanes

Ihesus

Dercyllides

re uixerit:cũ uel diuino præcepto crescere nos semper oportet: ac multiplicari:& quadam naturæ lege gignere nobis similes. Itaq; non absurde uestri uobis parētes ut sunt uiri graues & sapiētes:nec inutiliter prospexerunt:cum tibi Margarita arcimbolda pulcherrima:pudicissimaq; puella tum item tibi generose adolescens equesq; aurate Antonii cribelle: quos non modo nō aduersantes:sed quãmodissime obtemperantes uolũtatibus adhortationibusq; paternis hoc laudatissimo & optimo ad procreãdos liberos sacramēto inuicem uideam cõiugari. Et eim reliqua omnia sacramēta humanæ sunt & inuētionis & instituti. Matrimonium uero solus deus ipe cõstituit & i primis parētibus:quod modo dicebatur: & i delitiarum horto:qui a græcis paradisos dicitur. Igitur non ignorare uos oportet:quæ sint tāti ac tam præclari muneris bona:quæ triplicia uiri sapientissimi eē uoluerunt. Nam primum positum est i fide:alterum in prole:tertium in sacramēto. Et sacramēto quidem cauetur: ne diuortium fiat:sed omnia quæ ad regendum matrimonium suscipiendosq; liberos attinēt:sancte inocēterq; seruentur. Quod autem munus ad prolem spectat:illud esse uolunt:ut & pie suscipiť:& alatur benigne: & educetur religiose. Fides uero omnem fugat intemperantiam libidinis:quo uiculi cõiugalis tam in uiro quam in uxore sanctitas pro mutua dilectione perpetuo cõstet. Et ne sim prolixior quam & locus & tempus & personarum postulet dignitas:iis in præsentia prætermissis:quæ ꝓ rei magnitudine per multa dicenda essent:ego uos spectatissimi coniuges monere:hortari:rogare:obsecrare:obtestari non desinam:ut nihil uobis potius ducatis q̃ & dies & noctes habere ante oculos deum:ad quem unum mētem omnem cogitatusq; uestros q̃ piētissime referatis:quo tanq̃ præsente atq; uidente omnia:nihil omnino neq; agatis neq; dicatis:neq; meditemini nisi castæ & cõtinenter. Sic eim omnia erũt uobis optata: atq; felicia. Quod autem secũdo loco uobis arbitror obseruandum: adhibete diligentem operam:ut parētibus maioribusq; uestris ornamento laudiq; sitis. Tu eim Margarita nata es Nicolao arcimboldo clarissimo iuriscõsulto ac uiro disciplinarum omnium laudatissimarum doctissime erudito cõsilierioq; ducali sapiētissimo & optimo. Matre autem ꝓbatissima ac nobili Vrsina canossa. Nam quid ego commemorem tot ac tantos uel paterni uel materni sanguinis nobilissimos magnificosque uiros:palauicinos:rubeos:folianos:torrellos:archensesq; comites:cum i hoc uno Nicolao arcimboldo tanta sit uirtus:tantus splendor ut cum oĩ antiquitate possit de sapientiæ & itegritatis laude contēdere? Tu autem Antoni ea cribellorum familia natus es:quæ diuum Guilielmum origine comitem auctorem generis habens non mediolani solum illustris ē:

Margarita
Antonius
paradisos
Nicolaus arciboldus
Vrsina
Guilielmus comes

& præpotēs: sed ĩ uniuersam Italiam nō belli minus quam pacis artibus cognita: quorum ego singulorum eximias laudes si uelim singillatim persequi: nullam neq; temporis nec loci rationem sim habiturus. Vt eĩm silentio prætercam & Vrbanum tertium summum ecclesiæ Romanæ pōtificem & alios permultos uel episcopos uel belli duces: ad hæc & iurisconsultos & philosophos: quibus familia tua est iam pridem splendidissimi celebritatem nominis omnium gētium testimonio assecuta: satis tibi ad optimarum actionum imitationem exemplo sint uel pater tuus uir magnificus Vgolinus comes: uel patrui ipsi duo cū reuerendissimus pontifex nouariēsis Iacobus philippus tum comes Antonius humanitate prudētiaq; insignis. Prætereo eĩm consulto affines reliquos atq; propinquos tuos: quorum numerus est prope ĩfinitus: ne iudicer q̄ par sit: ĩ dicēdo curiosior. Tu uelim ad domestica exempla quibus debes ad omne ꝓbitatis generis mirifice ĩflammari: utaris etiam illa qui semper soles: bonitate ingenii tui. Fac obsecro: ut quam de tua laude expectationē cōcitasti: hanc nō minus in hoc fausto & benecōueniēti coniugio: q̄ in cæteris uitæ partibus substineas atq; tuearis. Volat eĩm adolescētia alis pernicibus & oīs ætatis flos breui momēto languescit. Sola uirtus stabilis est possessio sola incommutabilis: quæ tāetsi ĩ ōmni uitæ statu est utilis: in matrimonio tum maxime necessaria. In hoc eĩm reipublicæ seminarium cōstituitur: quod nisi omni uitio uacauerit: nunq̄ ad bonam frugem sit peruēturum Sed de his satis. Iam ad ea ueniamus: quæ materno sermone paucis trāsigenda sunt. Mediolani. vii. Kal. Iulias. M. cccc. lviii.

Vrbanus pontifex

Vgolinus comes

Iacobus Philippus eps

Antonius comes

Virtus

ORATIONES DIVERSAE.

FRANCISCI PHILELFI ORATIO AD PIVM SECVNDVM Ponti. maxi. habita Mantuæ in publico uniuersaliq; Consistorio pro Duce Francisco Sphortia die Martis quartodecimo Kal. octobres. M. ccccl viiii

[C]VM ESSEM PATER BEATISSIME NOMINE Atq; iussu humanissimi pricipis huius mei Frācisci sphortiæ ĩclyti Mediolanensium ducis apud sanctitatem tuam ĩ tāto hoc & tam florēti splēdidissimoq; cœtu uerba facturus de rebus maximis & clarissimis & cum necessariis tū xp̄ianis oibus nō mediocriter cōducturis: nō poteram equidem nō subuereri: ne idem mihi accideret: quod grauissimis ac summis & oratoribus & philosophis usu aliquando uenisse tradit᷑. Nā & L. crassus cum paternā ulturus iniuriā apud. Qu. Maximū foret aduersus. Gn.

Exordium

Fr. sphortia dux

L. crassus

Qu. maximus

Gn. carbo

Tyrtamus theophrastus
Athenienses
Demosthenes
Philippus rex
Alexāder
M.Tull.cicero
T.annius milo

carbonem cām acturus:ne uerbū quidem potuit emittere. Et Tyrtamus cognomēto Theophrastus pauca admodum uerba apud Atheniensem populum dicturus obmutuit. Demosthenes uero talis ille tātusq; orator apud Philippum regem Alexandri patrem orationē habiturus idem est passus. Nam quid dixero de eloquētissimo uiro eruditissimoq; philosopho. M. Tullio Cicerone? Nō ne in causa illa nobilissima Titi annii milonis fortissimi uiri & optime de se meriti ita expalluit:ita tremuit:ita defecit:ut ineptius nunq̄ orauerit? Hæc igitur mecum repetens pater beatissime animoq; uolutans tum huius loci ornatissimi amplitudinem atq; maiestatem:tum incredibilem tuam diuinamq; sapiētiam merito optimoq; iure expauescebam:nequid incipienti mihi : quod nollem accideret. Sed iam ne plane recreat:ac reficit mitissimi tui istius uultus atque animi facilitas singularisq; illa benignitas : quam nuper in urbe Roma coram ipse de te expertus maiore cum fiducia ad dicendum uenio.

Roma

Narratio

Vt ad rem propius accedam:hic optimus priceps meus ut ē sanctitatis tuæ: & sacri huius collegii cardinalium uniuersæq; Romanæ ecclesiæ obseruātissimus:cum uideret:quanto cum studio & diligentia & labore icumberes ad uidicandam xp̄ianam rempublicam:ex atrocissima & teterrima seruitute turcorum ī pristinam suam & libertatem & dignitatem: idignum profecto & iniquum a se factum iri existimasset:si abs te tantopere perhumaniterq; accersitus ad cōstitam diem minus ip̄e : quamprimū uenisset in pulcherrimum hūc perillustremq; cōuentum tot uenerabiliū patrum & dominorum & principum. Intelligebat enim ī tanto rerum discrimine quo tota religio nostra fluctuat:celeritate plurima opus esse:ne dum præstolando consultandoq; serius tempus teritur:diui Petri nauicula ante naufragio obruatur:quam tabernaculo fuerit rudētibusq; munita. Itaq; posthabitis omninoq; prætermissis cæteris negociis suis omnibus quæ circa noui pricipatus sui administrationem ī tantis huius nostræ tumescētis fluctuātisq; Italiæ procellis atque tempestatibus:neq; parua nec leuia esse possunt:ecce ut uides:nō inuitus paruit salutiferis admonitionibus & sanctissimis iussis tuis:quippe qui ut est uir non minus studiosus religionis & pietatis quam & ingenti animo & cōsilio:animaduertebat te pontificem maximum & sanctissimum non sine causa ī tanto itineris labore & īfirmitate corporis:& apostolico illo solio Mantuam cōcessisse:& uniuersos xp̄ianæ fidei pricipes ac reges consultandi ferendæq; opis gratia īstanti necessitati litteris ac nūciis cōuocasse.

Petrus ap̄ls

Mantua

Confirmatio & cōfutatio

Nam quid magis decet xp̄ianum hominem quam non modo pecunias atq; uires suas pro illius nomine gloriaq; offerre sed etiam semetipsum si opus fue

rit:deuouere:qui ut ipsi uita frueremur æterna:cum e domino seruus fieri tú crudelissime & per omne ignominiæ genus mori uoluit. Oh diuiná illam clæmentiam. Oh liberalitatem & munificétiam obstupédam. Tu pro nobis xp̄e optime maxime:quo illius originalis delicti & perpetuæ culpæ reos inexpiabili facinore liberares pudédam acerbissimáq; mortem nó solum non recusasti:sed ultro etiam atq; perlibenter depoposcisti Nos autem ita simus impudentes:ita igrati:ita mentis ac sensus inopes: ut facultates nostras atq; uitam ipsam si fit opus:quam a te uno gratis accepimus: in tanta tui nominis iactura & contumelia tibi repetenti reddere dubitemus? Absit a regibus & pricipibus xp̄ianis tantum dedecus tantum opprobrium tantum nefas. Quid enim reliqui pricipes sint facturi pater beatissime:quorum opes ac uires maiores formidabilioresq; sunt:quádo unus hic Frácíscus sphortia ne dilectissimis quidem & fratribus & filiis parcere decreuerit:modo possit aliquam opem salutemq; afferre huic salutifero pientissimoq; operi? Nouit certe princeps prudentissimus nos esse natos nó nobis solis:sed bonis omnibus: sed toti fidei xp̄ianæ. sed immortali deo xp̄o Ihesu redemptori nostro cuius inocété & sanctissimam ciuitatem pati ludibrio esse diritati immanitatiq; turcorum turpissimum est & dedecorosum in primis. Eo enim omnis idignitas ducenda est indignior:quo ab indignioribus infertur hominibus: si homines quidem potius quam afferate prorsus & truculentissimæ quædam bælluæ Turci sunt appellandi:cum nihil in se humanitatis habeát præter hominis figuram & eam sane ob flagiciosissimam turpitudinis fœditatem deprauatam ac nequam. Quis unus omnium turcos ignoret fugitiuos esse scytarum seruos eosq; pastores:qui ex ergastulis illius uasti & in hospitabilis montis Caucasi cum in persida ac Mediam latrocinatum descédissent:nullúq; certum incolerent domicilium præter obsoleta lustra & horrétes syluarum latebras:primum Iustiniani temporibus ad hellespontum usque clandestinis insidiis impetum facientes: eodem ductore & collatrone perditissimo Bocchano urbem oppulentissimam Bosphorum repentina ui captam diripuerút. Deide ubi laxius ut homines humiles abiectique negliguntur:contemnunturque:imperante constantinopoli Alexio comneno tantum rebus suis incrementum fures obscurissimi continuis latrociniis attulerunt: nam quid non consequatur assiduitas? Vt iam auderent aperto etiam marte cum imperio illo orientali de principatu contendere. Vsu enim fieri quottidie uidemus: ut quo quis humiliore ignobilioreque natus genere fortunæ ipudentia usus fuerit: eo se arrogantiorem insolentiorem superbiorem præstet. Et ne sim i re minime iucúda narrádo prolyxior:ubi turci p

Xp̄s Ihesus
Turci
Scythæ
Caucasus
Persis
Iustinianus ĩperator
Hellespontus
Bocchanus
Bosphorus urbs
Cóstátiopolis
Alexius cónenus imperator

Theodorus catacuzenus
Iohānes imperator
Myſia aſiatica
Thracia
Callipolis
Helleſpontus
Horcanes
Amorathus
Triballi ſerui
Lazarus
Baiſetes
Theſſalia
Boetia
Conſtātinopolis
Nicopolis
Sigiſmundus rex
Galli
chriſtus Iheſus
Thomyris tāberlanus
Sultanus turcus
Cyricis

Theodorum cātacuzenum:qui Iohānem palæologum ut pupillū & generum impius circūſcriptor patrito auitoq; regno fraudarat: ex aſiatica Myſia in thraciam callipoli ad helleſpōtum tradita perinde atq; ſocii ſūt traducti:nūc ſocerum nūc generum Horcane ductore fallentes:ut ſūt ad omne improbitatis genus procliues atq; anhælantes:breui temporis curriculo magna ex parte thracia occupata:duce Amoratho Horcanis filio in triballos:qui nūc ſerui appellant̄:irruere:Quo in loco ubi magna utrīque cæde iam perpetrata Amoratus a Lazaro ſtrenuo atq; fortiſſimo triballorum duce:qui ſe pro patria immaculatam hoſtiam deuouens cum duodecim intrepidis commilitonibus in caſtra ipſa ītra crudeliſſimi ſceleratiſſimique tyranni tentorium impetum fecerat:multis uulneribus cōfoſſus occidit̄.Huic ubi Baiſetes filius ſucceſſiſſet non re minus fulmen quam nomine:id enim Baiſetes turcorum lingua ſignificat: non ſolum theſſalia chriſtianis & Boetia eſt erepta:ſed ipſa etiam noua Roma Conſtantinopolis ita uallata & preſſa diuturna obſidione oppugnationibusque continuis & tremendis:ut profligato iam ad Nicopolin Sigiſmūdo rege hungariæ cum tanto & tam rebus omnibus ornatiſſimo exercitu fortium uirorum ad trecentamillia poſt internicionem tātæ Gallorum nobilitatis poſt ludibripſam & barbaram ac ſpurciſſimam cōtumeliam tot principum tot ducum poſt iam prope extinctum chriſtianum & nomen & cultum ni repente Chriſtus Iheſus qui ſe de inimicis ſuis cum inimicis item ſuis ulciſci dignatus eſt.Thomyrin maſſagetam cognomēto taberlanum quoniam pede altero eſſet claudus:cum inumerabili firmiſſimoq; miſiſſet exercitu:ipſa inquam noua Roma conſtantinopolis ex illo uſq; tempore & capta ui eſſet & uerſa ī prædam. At noluit tum deus omnipotēs tātam paci īdignitatem:quin potius perſpicue omnibus gentibus declarauit fruſtra eſſe humanos cogitatus omnis qui diuino careant auxilio.Victus ē igitur & captus illico a Thomyride tamberlano fulmineus ille & horribilis Baiſetes nulla pugna nulla cōcuſſione haſtarū nulla enſium uibratione ſine ullo prorſus ſagiptarum iactu: Nam ante uniuerſus Baiſetæ exercitus fugæ turpiſſimæ terga dedit:quam deſcenſum eſſet in aciem.Oh mirabilem dei prouidentiam.Oh incomprenſibilem immenſamq; potentiam.Oh caritatem:qua nos complecteris: infinitam.Et nos miſeri nondum reſpicimus? non reſpicimus?captus igitur & nō multo poſt obtruncatus per multam contumeliam ille tam potens tam elatus tam formidabilis Baiſetes cum nō nullos filios reliquiſſet:cæteris demum deinceps omnibus per Sultanum fratrem ſtrangulatis arquus neruo ex quo poſtea cyricis dictus ē:ſolue hic ſultanus cyricis in tyrranida ſucceſſit nihilo quidem minus quam Baiſetes pater chriſtia

nis perniciosus. Nam & Mysos qui citra Danubium sedent: & ultra Danubium Balacchos & Moldauiam subiugauit: adiecitq; quicquid mari ægeo Ionioq; adiacet præter solam pellopōnesum ad illiricos usq;. Qui posteaquam animam efflasset: secutus est Amorathus filius ob amorathum proauum ita nominatus. Is omnium primum post strangulatum Mustapham fratrem urbem cōstantinopolin permagno & acerrimo munitus exercitu obsedit mēsibus tribus: oppugnauitq; fortissime: quo tempore illic me cōtinebam disciplinæ græcæ cōsequendæ gratia: quam ubi nequisset expugnare: agro igni ferroq; uastato abiit adortus Thessalonicam in macedonia: quæ turcorum metu Venetis se dediderat. Hanc posteaquam dies tris continuos oppugnat: tandem expugnat: agitque i prædam. Murum Isthmi qui pellopōnesum per contınētem ab ægeo ad ionium pelagus tutabatur: cum cepisset per incolarum proditionem: solo æquauit inde abacta ingēti præda. Qui ubi sæpenumero pugnasset cum hungaris & id quidem infeliciter: demum ubi apud Barnam cum iisdem hungaris manum cōseruisset: essetq; unius Iohānis Vaiuodæ clarissimi belli ducis calliditate summaq; uirtute superatus atq; ingēti cum cæde in fugam uersus: factum est subito audacia atq; animositate regis Vladislai: ut e uicto uictor euaserit hungaris cūctis nō tam fugatis quam per subitam animorum cōsternationem ob intolerabilem dolorem quē ex interempto rege animo cōceperant: ultro fugientibus. In qua quidem christianorum fuga illud uulnus uel maximum nomini christiano infixum est: quod Iulianum cæsarinum sanctæ crucis cardinalem uirum uero dignum Romana ecclesia hūgari frustra a fuga reuocantem crudelissime trucidarūt. Amorathum autem hunc nō multis post annis maiores calamitates i christianum populum ærumnasq; mollıētem peroppor tunæ mors e medio sustulit relicto Mahometo filio uno certe omnium qui sunt: fuerūt: futuriq; sunt: impurissimo adolescēte & omni immanitate immaniore. De hoc autem tetro diroq; portēto de hoc iquam tam truculēto tam scæuo tam horrēdo tam funesto prodigio quid dicēdum qd sentiēdum quid tenēdum sit: nescio. Illud certe scio nemiem unquam alterum ex omni hominum memoria extitisse: qui breui adeo tempore tāta trepidatiōe atq; terrore uniuersum prope terrarum orbem affecerit. Et ne id quidem mirum. Quas eim calamitates unus hic alter impius & abominabilis mahometus tam paucis annis xp̄iano populo ītulit? Nobilissimum illud oriētalis imperii emporium Nouam Romam Constātinopolin: heu miseram nostram īfelicemq; tempestatem: num latissimi illi altissimiq; muri crassissimæq; turres: quæ singulæ munitissimas arces repræsentabant: cum uiderentur omni adamante solidiores: num ulla

Mysi
Danubium
Balacchi
Moldauia
Aegeum mare
Ionium mare
Pellopōnesus
Illarici
Thessalonica
Macedonia
Veneti
Isthmus
Hungari
Barna
Iohānis uaiuoda
Vladislāus rex
Iulianus cæsarinus cardialis
Mahometus tyrānus
Noua roma
Cōstantinopolis

hominum aut igenia aut uires tutari potuerunt quo minus a turcis captum & immiserabilem ac luctuosissimam prædã uersum omnibus gentibus sit exemplo nihil esse nobis superbiẽdum? Nõne paulopost Pellopõnesus eodem tacta fulmine periit? Quid enim Triballos quid Illiricorum quid Dalmatiæ reliquias commemorem:quos omnis assiduis ĩcursionibus & incendiis præmit:ac perdit idem nefarrium abominabileque monstrum? Verum quid triballos memini? Hos enim Mahometus iam omnis ægit in erumnosissimam seruitutem. Nunc ultimo exitio pannoniis imminet. Eoq; faciliorem sperat de iis uictoriam:quod Spendorobũ triballorum emporium expeditum per danubium transitum in Hungaros præbet. Hungari uero ipsi etsi sunt tum animorum ferocia:tum robore corporum pæritiaq; bellandi aduersus turcos aptissimi:tamen quia intestinis seditionibus assidue inter se digladiãtur:sunt ad rem tantam tãq; necessariam imbeciliores. Quo fit:ut nisi propediem a cæteris xp̃ianis principibus eorum imminẽti:extremoq; periculo succurratur:indubitato sint perituri. Illius autẽ populosissimi regni bellicosissimiq; euersio:quod omen deus auertat:quantam sit cladem cunctis xp̃ianis illatura:quis est tam rerum inscius:qui ignoret? Expergiscimini ergo:expergiscimini tãdem principes & populi xp̃iani:ferte periclitãtibus auxilium ferte Christo Ihesu:ferte uobis ipsis:ferte filiis uxoribusq; uestris. Nolite pati per deum immortalem:nolite pati tantam pestem tãtam perniciem aduersus xp̃ianam rempublicam diutius inualescere:icrudescere debacchari. An ignoratis fore:ut subiugatis hũgaris:qui nobis clipeo sunt & muro:continuo uobis sit de uestra & libertate & gloria saluteq; pugnandum? Laudatur a uiris sapiẽtibus & L. Brutus & Manlius Torquatus: quod proprios filios uirgis cæsos securi percuti uisserint ducti illi quidẽ ut aiunt:alter disciplina rei militaris alter salute patriæ. Laudatur Curtius:quod se in profundissimum terræ Hyatum illum periturus præcipitãt:quo metu mortis patriam solueret. Laudãtur tres decii pater & filius ac nepos:quod in extremis reipublicæ periculis sese deinceps pro patria deuouerint. Laudatur M. Attilius regulus:qui ut fidem hosti seruaret ad acerbissimos corporis cruciatus ad dedecorosissimam contumeliam:ad indubitatam mortem redire nõ dubitarit. Laudãtur inquam: Laudãtur cum alii multi tum phileni & Codrus:qui honestam mortem turpi uitæ ingẽti animo præferre pertulerint. At hos omnis qua ratione ductos arbitremur? Alia nempe nulla:nisi ut umbratilem & inanem huius sæculi gloriam uel mortui uiderentur assecuti. Nos autem qui ad huius uitæ celebrem gloriam æternam quoque atq; cælestem gloriam simus asse

Pellopõnesus
Triballi
Illiryci
Dalmatia
Pãnonii
Spẽdorobus
Cõclusio particularis
L. Brutus
Mãlius torquatus
Curtius
Decii tres
M. attilius regulus
Phileni
Codrus rex

cuturi:cunctabimur diutius obuiam ire pulcherrimis gloriosissimisque triumphis. Iam tandem felicissima signa in barbaram turcorum illam & abiectam seruilemq; nationem tollenda sunt te auctore & duce atque uexillifero pontifex Maxime pietissime Pie secunde:qui christi uices in terris gerens omnia pro animi tui magnitudine & incomparabili sapien tia diuinaque uirtute cōstitues:geres:moderabere:perficies. Quis adeo sit a fide christiana alienus:quis ita abhorrens ab omni humanitate: qs tam suis rebus sibique aduersus:qui in re tam pia tam necessaria tā laudabili tam utili beatitudini tuæ parere subterfugiat.atque nolit uitam su am si sit opus:deo offerre:quo tanto dedecore amarissimoque flagello christiana respublica liberetur. Nam qđ ad Franciscum sphortiam mediolanēsium ducē principem meum attinet:hic eo consilio abs te accersitus eo animo huc uenit:ut omnia sit pro tua & sacrosanctæ romanæ ecclesiæ uolūtate:iussuq; facturus. Non modo enim & uniuersam tibi substantiam & exercitum suum omnem pollicetur ad hanc rem tantam: tā sanctam tam deo hominibusque acceptam sed fratres etiam ac filios: p̄sertim cum non ambigat cæteros quoque principes regesq; christianos idem singulos pro sua facultate facturos. Ac multo sane alacrius & libentius ipsemet præstantissimus princeps meus:ut est inuicto & excelso animo religionique deditissimus & sanctitatis tuæ obseruantissimus in tam præclarum tamq; salutiferam expeditionem proficisceretur:si p Italicarum rerum conditionem ei liceret.

Conclusio generalis

Fr. sphortia dux

Francisci philelfi ad uiros Papienses oratio congratulatoria de creatione Iacobi Borrhomæi Vitaliani comitis . f. ad dignitatem & gradum episcopalem.

Exordumi

n ON POSSVM EQuidem Viri papienses & uos cæteri Patres amplissimi non uæhementissime uobis ecclesiæque uestræ gratulari:quod eum tandem pontificem estis adepti: cui ad decus & ad gloriam nihil est: quod deesse insigne queat. Videtis enim diuina benignitate eum uobis contigisse episcopum Iacobum istum Borrhomæum præsentem hic coramq; astantem:quem eē magno splendore præditum:magna doctrina magna fide: magna religione non fama uaria: aut dubia. Sed longo usu: & multiplici experientia didiceritis. Quæ dum mecum ipse consydero:tum uobis gratulor: quibus cupio eē quamoptime:tum

mihi gaudeo: cui secũde res uestræ omnes nõ letæ esse nõ debent: Nam pristina illa uestra maximaq; merita quibus hic iampridem docẽs & pu plice sum a uobis & priuatim ornatus? nullus unquam obliuionis interi tus e memoria mihi deleat. Quare cum noua hæc & peroptata præsen- tis põtificis creatio communem mihi uobiscum uoluptatem afferat: quã tum hodierno die ab immortali deo nobis bonum oblatum sit: breui sal tem oratione recẽsendum existimo. Cum papiensis põtificatus sedes annos complusculos iam uacaret: & ingens competitorum numerus ma ximis opibus & studiis ad tãtæ dignitatis fastigium niteretur: idque per- sæpe frustra temptatum eẽt: quippe quod nõ humani sed diuini potius fauoris opisq; indigeret: prospexit opportune Christus optimus maxi- mus huic rerum difficultati: qui nõ quod ipsi uolumus: sed quod nobis optimum fore nouerit: multo ante delibcrat. Itaq; eodem fere tempore & christianissimus princeps noster philippus Maria Anglus & summus pontifex Eugenius: qui Christum in terris gerit: uterq; ueluti diuino quo dam afflati numine Iacobum borrhomæum reliquis omnibus reiectis ac repudiatis competitoribus: nihil tale neque petẽtem nec cogitantem eadem mẽte communiq; cõsensu episcopatui papiensi præesse uoluerũt Quæ quidem res triplicia mihi bona illa uidetur esse complexa: quæ ad bene beateque uidẽdum maxime expetunť: honestatem. utilitatem. iucũ ditatem. Harum autem pulcherrimarum laudum cãpum quoniã nõ tam prolyxe disserere: quam attingere paucis tempus iubet: & si cupiebã ita dicendo explicare: ut non modo fruges & fructus omnis feracitati hu bertatiq; respõderet: sed nihil omnino relinquerem aut desertum aut in- cultum: oratione metiar expedita magis & circunscripta quam ambienti & locupleti. Et ut eodem prosequar ordine: quo proposui: quoniã ho- nestum id diciť: quod uirtute constat: quid honestius papiensi episcopa tui quid pulchrius quid illustrius cõtingere potuerit: quam quod eum si bi põtificem uidet oblatum: cuius uirtutes & multæ sint & singulares in primis? Cum enim ueluti duo quedam itinera quorum altero se ituros altero peruenturos ad diuinam illam & incommutabilem bo- nitatem arbitrãtur: mortalium animis sint proposita scientia atq; sapi- entia: ita in utroq; Iacobus borrhomæus uel ab ineunte usq; ætate uersa tus est & agendo & contemplando: ut ne grandioribus quidem natu ui- ris eruditissimis & eisdem religiosissimis unquam cesserit: Nam cum sci- ret quibus præcepuis in hac temporalis uitæ fragilitate exerceri se oppor teret: omnium primum ita semper temperantiam coluit: ut nullis cupi- ditatibus uictus: nullis uoluptatum illecebris labefactatus: id assiduis su is laboribus laudatissimisq; operibus effecerit: ut nihil sibi facilius sit ni

Narratio

Christus óp. Max.

Philppus Mari a anglus
Eugenius

Diuisio trimẽbris
Honostas
Vtilitas
Iacunditas

Cõfirmatio .i. & cõfutatio

Scientia
Sapientia
Actio
Contemplatio
De scientiæ ptibus
Temperantia

hil uſitatius nihil antiquius uita ſobria & pudica. Quod cum in omni
ætatis curſu tum in adoleſcentia difficillimum factu ſit: id magno nobis
argumento eſſe debet hunc diuino quodam munere facillime adeo po-
tuiſſe tam indomitas atque effrænatas corporis bælluas uinclis iugoque
rationis obtemperantes ſibi & obſequētes reddere. In iis autem doman- [Fortitudo]
dis ſubiugādiſque nō fortitudinis minus quam temperantiæ & modera
tionis adminiculis uſus eſt: quibus nixus omnes blādientium appetitio-
num inſidias atq; irruptiones nō modo conſtantiſſime ſuſtinuit: ſed etiā
acerrime fudit: ac proſtrauit. Non. n. eſt inſcius probatiſſimus hic ponti-
fex eum qui peſtiferis animi perturbationibus liber non ſit: omni turpi- [Iniuſticia]
tudini ſeruire. Nec ullum eſſe iniuſticiæ genus: cui alacri animo non oc-
currat: non pareat: nō ſe penitus dedat Quare omni ope atq; opera ſem-
per ſtuduit: ac ſtudet: ut nihil agat: nec meditetur: nec cogitet quicquam
quod a iuſticia ſit æquitateq; alienum. Nec id iuſticiæ munus ducit: ut la
ceſſenti cuiquam noceatur: quippe quod cum feris cōmune ſit: quæ uix
cuiquam nocent: niſi fuerint laceſſitæ: Sed prohibere iniuriam: & prodeſ- [Prudentia]
ſe omnibus in media iuſticia ſitum putat: Nam prudentiam quæ ꝓpter
uarios caſus inopinatoſq; rerum euētus uix ſenectuti omnino conceditꝰ
ita callet: ac tenet: ut nihil uſquam in humanis actionibus accidere poſ-
ſe uideatur: quod uel cōſultando uel gerendo aut icognitum ſibi aut mi [Sapientia]
nus prouiſum futurum ſit. Prudentiæ autem omne & iuſticiæ & forti-
tudinis temperantiæq; officium nō ad aures popularis: ſed ad dei gloriā
ſemper refert. Humanos enim fauores omnis ita admittēdos arbitratꝰ:
quoad huic itineri: quod aditum parat ad deum: impedimento eſſe non
poſſint: Nam has omnes uirtutes quibus gentilitas gloriatur: non tam
propter ſe cenſet expetendas: quam quod ſapientiæ: quæ ſola perdu-
cit in cæleſte ſpectaculum: ueluti proſcænia quædam ſint. Itaq; maxime [Pietas]
omnium pietatem colit: Quid enim diuino cultu agere poteſt aut meli-
us aut pulchrius? Nam ſi id eſt bonorum omnium maximum: ad quod
reliqua bona omnia quæ ducuntur: referri oporteat: deum ipſum dunta
xat noſtram eſſe felicitatem ſiquis ignorat: omnem uim boni naturamq;
ignoret. Felicitatem autem omnes uolunt: quam qui norint: ꝑpauci ſūt:
Non enim in hiſce terrenis ſordibus ac cœno hominis bonum colloca-
tum eſt. Id omne cælitus eſt petendum. Inferiora hæc omnia & infirma
ſunt & inſtabilia & caduca. Quod uero & incommutabile eſt & ſummū
& ſempiternum bonum: ſola nobis ſapientia pollicetur: quæ ita rerum
caleſtium ueritatem diligenter inquirit: atq; contemplatur: ut non prius
conquieſcat: quam ad diuinum ſplendorem illum uſq; peruenerit. In hu
uſmodi inq̄ ſapientiæ lumine ſeſe intuens Iacobus borrhomeus liquido

perspicit nihil esse humano generi præstabilibus nihil magis optandum q̄ omnes suas & actiones & cogitatus referre ad deum: qui solus colēdus sit & omni religionis & fidei sinceritate unice uenerandus. Sed quoniā de honestatis parte locuti sumus: iam ad utilitatis rationem nostra tendat oratio: Nam quanquam id solum est utile? quod sit honestum: cuiusmodi tamen alia quædam separatim utilitas ex hoc pontifice sit in papiensem episcopatum & in uos item uniuersos emanatura: breuiter cōplectar. Latere uos id nō puto: quod est etiam peregrinis luce ut ita dixerim: clarius: consuesse plærosq; pontifices superioribus iampridem temporibus papiensem ecclesiam permagnis detrimentis afficere: alios quoniā essent inopes: alios quoniam expleri nō possent: Quare cum hi nollent pecuniis abstinere: nequirent autem illi parcere: se utrique perniciosos in rem ecclesiasticam præstiterunt. Nihil autem huiusmodi esse de præsenti pontifice uerēdum tum eius probatissimi mores docent: tum paternæ diuitiæ ac splēdor. Nam quopacto aliena uł auferat uel surripiat: qui ultro sua beneficentissimeque conferre sit solitus? An estis obliti: quanta liberalitate semper sit usus Iacobus borrhomæus: & cum apud uos ingenuis artibus studeret annos nō nullos: & cum paucis ante mensibus hoc ipso in loco pōtificii iuris insignibus quampulcherrime ornaretur? Quis enim omnium dici queat: qui ullo uel humanitatis uel facilitatis uel benignitatis & munificentiæ genere cum hoc uno sit conferendus? Quod si & adolescens & abbas nihil sibi laudabilius esse censebat quam benefacere quam æqui & boni nosse tuerique rationem quid nūc iudicandū est de uiro plane sapienti religiosissimoque episcopo? Atqui huius pater uir magnificus & illustris Vitalianus comes iis facultatibus atq; opibus frætus est: ut magni putet interesse ad decus & ad laudem suam: si omēs semper intelligant suos quosque aliis nullis quam paternis & suis locupetatos esse diuitiis. Quod quidem cum aliis permultis in rebus tum in sacris templis apparatuque diuino quottidie ostendit non coniecturis & argumentis quod facere nō nulli solent, qui uideri quam esse malunt liberales ac benefici: sed magnis muneribus magnisque impensis. An fortasse nescimus diui Barnabæ mōasterium cui noster hic amplissimus pōtifex in hāc usq; diem sua maxima cum laude abbas præfuit: quanta primum inopia mendicitateque premeretur? Non fundi omnes prædia omnia ædes omnes superiorum abbatum uel auaricia uel negligentia fœnore rapinisque perierant? Non hæc omnia uidemus unius Vitaliani pergrandi auro singularique industria nō modo recuperata restitutaque monasterio sed ita amplificata & in cumulum aucta: ut nunquam eius

Cōfirmatio .ii. & cōfutatio

Vitalianus comes

Diui barnabæ monasterium

census aut maior fuerit:aut expeditior aut liberior?Est enim comes Vitalianus pro suo ingenti animo eodemque regali non minus splendidissimis moribus praestantissimisque uirtutibus quam fortunis ornatissimis & maximis.Quare quicquid habet:Tantum autem:habet:quantum alius in Italia unus nemo:id omne cum bõis habet commune:Nam quod in bonis & claros homines beneficium confert:id nõ tam dare quam accipere existimat. Itaque mirari neminem decet:si in huius quidem unius hominis uita tanta est apud diuum principem nostrum auctoritas tãtum consilium tanta fides:ut non tam oret:quam exoret omnia. Quae certe res quanto etiam uobis omnibus usui sit futura:licet uel me reticẽte cognoscere. Tertius locus erat iucunditatis:quae quanta esse debeat:non solum ex honestatis utilitatisque ratione aestimari oportet:sed ex ipsa quoque ui propria & natura iucunditatis. Triplex esse bonum in animo contemplationis actionis iucunditatis:quam eandem uoluptatis nomine appellant:& alii plures inclyti excellentissimique philosophi & Aristoteles locupletissimus testis est.De sapientia & uirtute antea percurrimus.De tertio autem bono nõ pluribus transigamus quam rei atque temporis ratio postulat.Per multi sunt:qui uoluptatem uitio dent:hi nomen magis nescio quo pacto quam rem ipsam fallaciter expendentes. Sed uoluptatem quam ipse honestiore uerbo si quẽ forte uoluptatis nomen offendat:iocunditatem nomino quippe quae & mente & sensum iuuet:quanti fieri conueniat: perspicue docet christiana etiam ueritas. Quod enim praemium nobis aliud est futurum uigiliarum laborumque nostrorum:quos plurimos & maximos ad sinceritatem fidei & dies obimus & noctes:quam peremne quoddam & infinitum gaudium : quo in uidenda coramque contemplanda ineffabili dei essentia & animo & corpore quãiucundissime perfruemur?Nam si quis eiusmodi uoluptatem statuat:quam Sardanapalus ille rex assyriorum aut Smindyrides sybarites secutus dicitur:hic non multum differat a pecude.Sed nos eam uoluptatem ponimus:qua bene institutus animus & in hac uita fruitur : & in illa perfruitur.Huiusmodi autem uoluptatem uos capturos uiri papienses ex praesentia & consuetudine huius uestri pontificis non sum nescius:Cum enim perspexeritis humanissimi huius patris suauitatem : uitae integritatem singularem modestiam morum sanctimoniam lenitatem grauitatem isignem expressamque probitatem:qui uos plurimum & monẽdo & hortãdo & docẽdo & cõsulãdo & subueniẽdo iuuer:nõ poteritis affici nõ mira iucũditate. Quae cũ ita sint recte uobis laetãdũ sentio:q talẽ sacerdotẽ ecclesiae uestrae praefectũ eẽ uideatis:qualẽ post illa pria tẽpo

Cõfirmatio .iiii & cõfutatio
Triplex animi bonum
Contrmplatio
Actio
Iucũditas
Aristoteles
Voluptas
Vñ iucũditas
Sardanapalus
Smidyrides
Peroratio

Syrus

ra diui Syri:in cuius hoc sacratissimo templo hæc a nobis habetur oratio:alterum nunq̃ ullum habueritis.Habetis inquam eum episcopum:q & sciētia rerum temporalium nemini agendo cōcedat:& sapiētia cultuq; diuino:uiris etiam religiosissimis antecellat. Tantam uero sit uobis utilitatem iucūditatemq; allaturus:quātum a plærisq; superioribus pontificibus & detrimēti fuerit & ægritudinis importatum.Tu autem pater amplissime Iacobe pōtifex ages omnia geresq; pro ingenio & cōsuetudine tua hoc ē ingenue īnocenter moderate abstinenter castæ pudice continēter.Omnia ad religionem refert oia ad pietatem.Expectationē quā de tua præstanti īsigniq; uirtute apud omnes mirabiliter cōcitasti : hanc para nō modo ut sustineas atq; tuearis:sed amplifices etiam ac exupes.

Eugenius

Respōde Eugenii de te iudicio respōde opinioni prīcipes nostri:q te quoniam bonæ spei adolescēs uidereris:decimonono ætatis anno abbatem esse uoluit:& hoc tempore nōdum natum annos octo & uigiti:quia cum ætate simul bonitate processeris:ad episcopalem dignitatem amplitudinēq; promouit:eo(ut mea fert opinio)animo ac mente:ut ad maiorē laudis atq; honoris gradum auspiciis suis:ductuq; peruenias: si nō te minorem gesseris episcopū : quam fuisti abbas.Memineris q; eo tibi maiorem necessitatem additam ad uirtutis & nominis claritudinem quo non infimo aliquo & humili genere natus es:sed Vitaliano patre:qui nō modo

Vitaliāī unde Vitalianus rex Iustinus rex Diua Iustina Antenor Attila Totila Gotthi Patauium Venetia Vitalianus

maiorum splēdore sed multo etiam magis suis laudibus ac meritis: & illustrem se omnibus & admirādum reddiderit.Nam quāquam Vitalianorum familia nobilitatis & originis suæ Vitalianū regem Iustini regis filium & diuæ Iustinæ patrem qui ex Antenoris troiani posteritate fluxisse traditur:auctorem memorat:& nōnulli post hunc reges ad Attilæ usque humorum & Totilæ illius in christianos flagelli gotthorumq; procellas Patauii Venetiæq; regni successionem gessere:deinde tamen ut res humanæ plæræque omnes labiles caducæque sunt paulatim præclarum illud & præpotēs Vitalianorum nomē simul cum opibus & fortuna extenuatum in id calamitatis īciderat:ut nō lōge abesset ab interitu.Itaq; diuina quadam ope immortaliq; beneficio Vitalianus hic splendidissimus Pater tuus quasi sol quispiam Vitalianis omnibus iam prope obscuratis tempestiue illuxit:qui noctem late omnia occupantem suis radiis tolleret : incubantibusque tenebris altius fulgens serenitatem lucemque īferret.

Cicero

Quare quod in suam laudem Cicero iactare aliquando consueuit : maioribus se suis præluxisse : id de se Vitalianus iure profiteri meritoque possit. Igitur non mediocris tibi opera danda est : ut quod perpulchre facis & laute tui patris uiri optimi & hominis magnifici dissimilis nō sis.Nō eni minor ei ī te uno spes reposita eē debet q̃

in fratre tuo uiro clarissimo Philippo ipo borrhomæo paternæ gloriæ atque uirtutis æmulo & repositam uidemus & constitutam. Voluta præterea tecum animo: quantum munus susceperis: qui & sis & nomineris Episcopus: Quoquidem nomine idcirco ab homero interdum hectora honoris gratia appellatum inuenimus: quod & rex esset: & speculator: & tutor: & altor. Rege igitur etiam tu Christi hunc opimum & amplissimũ gregem tuæ fidei & tutelæ commissum pro tua integritate & excellenti iusticia diligenter ac sedulo. Quid agendum obseruandumque sit: & dies tecum speculare & noctes. Bonos omnis quam studiosissime tuere: constantissimeque defende. Qui se flagitii & facinoris quam probitatis maluerint pietatisq; participes: digna censuræ ultione compescendos cura. Hæc si pro tua singulari grauitate atque uirtute feceris: nõ modo pulcherrimo tuo nomini & muneri satisfacies: sed omnipotenti etiam deo te gratissimum reddes & cunctis hominibus acceptissimum.

Philippus bõrrhomæus

Episcopus qd significet

Christus

M.ccccxlvi. septimo Kal. octobres papiæ:

Canzon morale di Francisco philelfo a dio omnipotente in commendatione & raccommendatione dil Ill. principe Philippo maria anglo a lintrata dil uescoue di pauia Iacobo borrhomæo.

Ignor che pur di nulla fatthai il tuto
s I ciel col solo insieme e lauree stelle
Tra laltre cose belle
Che prodecesti p tua gratia e duono
Sel mio iudicio. e. buono:
Non mi par la minor ne di men frutto:
Che un tal lume al mondo habbi produtto:
Il qual si aduanza di uirtu e di honore
I prencipi e gli re e ciaschun sire
Per le sue opre mire:
Come fa il sole o mostra il suo splendore
Tra gli specchi piu chiari
Di lethereo polo son men rari
I lampeggianti lumi el gran fulgore.
Queste quel gran signore:
Che per mare e per terra e il piu nomato:
Chalchunaltro: che sia in uita pregiato

Quando la terra sforzandosi uolle
Produr di se il glorioso parto:
Premendo ciaschunarto
Acioche non nascieff cosa molle
Ma dura e fiera e folle
Partori di giganti il grieue stuolo
Per dare affanno e duolo
Achi laueua brugiata e pria somersa.
Ma gioue per sentita la sciocheza
Ela uana baldeza
Di lorgogliosa terra:hebbe dispersa
In brieue spatio lira
Digliabbattuti corpi:in cui saggira
La diuina uendetta in lor riuersa.
Ben fu punita e persa
La terrena audatia el uan consiglio:
Che uolle icõtra il ciel drizar suo artiglio

Ma il cielo in cui mahgior saper se stende
Per sua gloria monstrar con uero effetto
Quanthauea dentro al petto:
Tutto per humilta col uiso chino
Al sommo amor diuino
Nulla occoltando scuoure:o piu facẽde
Dimandando merze: il perche prende.
Giusta licenza e gratia al parto occolto
Di darci quello triumphal monarcha:
Il cui intelletto uarcha
Tutti li sensi humani:peroche tolto
Dal celo:oue piu alto
Labitacol diuin lempyreo smalto
Donque il sydereo globo in se racolto
Partori il nobil uolto
Di philippo Maria anglo possente
Pregio & honor di tutta humana gente.

Heroica statura in costui sorge
Celestial saper ingegno & arte
E come gioue e Marte

Sempre in piacere e tranquillo riposo,
Estato glorioso
Se regge.e serba.e degna pena porge
A suoi nimici:qualunque saccorge
Hauer cuor di gigante a se rubello:
Cosi a tutto prouede il mio sir giusto
E comel buono augusto
Igiusti exalta e deprieme ognom fello
E sol per pace hauere
Sostene ogni fatigha al suo potere:
Amando il seruo come car fratello.
Qual Cleobis qual Tello
Non.e.remunerato di suoi affanni:
Sien di costui infiniti igiorni e glianni.

Alegrar donque o popolo pauese
Col cuor giocondo e con lauista lieta
Te puoi:quando tal pieta
Vedi il tuo sire il tuo padre benegno
Hauer di te:che degno
Tha giodicato in cui lui sia cortese:
Vedere ben puoi:sel duca milanese
Ama la tua quiete il ben.la pace:
Quando di tal pastor tha honorato:
Il cui ingegno.e.ornato
Di doctrina e uirtu e fede uerace.
Figliol dil suo buon seruo
Conte Vitalian:cogni suo neruo
Metter per glisuoi amici mai li spiace.
Qual donque.e.quel che tace:
Che meco isieme al somo dio non facia
Per costui preghi con le stese braccia?

Omnipotente dio
Che tutto uedi.e regi.e ben gouerni:
Per gli tuoi imperii eterni
Con humilta te supplicamo tutti:
Che serui.e guardi il nostro signor pio
O dolce signor mio

Per quegli amari e saporiti frutti
Morendo e risorgendo
Riceuoti da te uero missia
Sol per ristuor di nostra colpa hauẽdo
Pieta di noi che essendo:
Il delitto impunito
Ciaschunera nel suo ben far perito.
Degnati il tuo Philippo Anglo Maria
Guardarlo dogni inciampo e sorte ria

Eodẽ anno & die & loco

Francisci philelfi oratio de laudibus Lazari scarãpi epi ad cõmenses.

Lazarus scarã pus

Episcopus & Rex

Homerus.

Hector

Episcopus qd Græci

Euangelium

i Nstitucti mihi uiri commẽses uerba apud uos facere cum de episcopali dignitate tum de ipo uestro episcopo Lazaro scarãpo:quẽ præsentem hic corãq uidetis:haud equidẽ facile dixerim:uter maior dicẽdi labor de dignitate ne an de homine sit oblatus.Vtraq sane res tanta est & tam nobilis tam magnifica tam excellens:ut uix ulla ingenii ui:ulla orationis copia uideatur esse cõtenta.Scimus enim ut hic primum aggrediar: ab heroicis usq temporibus eodem episcopum esse nomine regẽq appellatũ: id quod apud Homerum de hectore licet animaduerti. Et ne id quidem absurdum.Quid eim aliud Episcopus significat apud græcos:quam inspectorem:speculatorem:custodem:cõsultorẽq:& ultorem:ac ppositi cõpotem? Rex enim omnia diligenter inspicit:omnia prouidet:quæ ad tutandum regnum & amplificandum attinẽt:suis præmiis bonos pseqns: ac dignis animaduersionibus malos afficiens.Et quoniam nihil agit incõsulto:nihil imprudẽter:quicquid pposuit efficit.Hæc eadem certe mẽs idem animus episcopo in ecclesiam esse debet:& eo studiosior atq propensior:quo humanæ res cũcte ne cum minima quidem alicuius diuinæ rei particula cõferri possunt. Enimuero quis fidelis atq doctus xpianus minus nouit a xpo optimo maximo esse episcopos quasi reges suis ecclesiis ĩstitutos.Ipse enim cum adhuc esset i terris manum apostolis suis imponens eos ordinauit episcopos:iussitq ut irent i mundum uniuersum:& omni creaturæ euãgelium prædicarent ac dicerent regnum cæleste appropinquasse.Ad hæc ut curarent:sanarẽtq infirmos:mortuos suscitarent:mundarẽt leprosos:dæmonas eiicerent:permistaq alia i suo nomine facerent:quæ naturæ diuinæ sunt:non humanæ.Ihesus inq̃ salua-

tor noster huiusmodi præsules instituit:id quod Apostolus paulus spiritui sancto ascribens ait. Attendite uobis & uniuerso gregi : in quem uos spiritus scũs posuit episcopos regere ecclesiam Iesu christi. Atq; talium sacerdotum tanta est amplitudo & ita sublimis gradus:ut eos angelorum nomine i Apocalipsi appellatos inueniamus. Accipimus enim episcopũ munus a primis inde tpibus illud in catholicis ecclesiis extitisse:ut ppl'os docerẽt:ipsisq; ea annũciarẽt:q̃ ad gloriam pertinẽt sempiternam . Quare cũ in apocalipsi iubentur angeli pœnitentiam agere:nõ de iis sermo ẽ angelis:qui & in corporei sunt:& quorum alteri ob efferatam ingratitudinem peruicacẽq; superbiam æternis suppliciis sunt addicti:alteri humiles & accepti memores beneficii longe absunt a terrena contagione : sed de hominibus potius:q q̃diu in uita sunt:obnoxii sunt peccato. Nec eĩm episcopi qui humani quidam sunt angeli:quoniam diuina præcepta ac redemptoris nostri Christi Ihesu uolũtatem nũciant:sine peccato eẽ ullo pacto possunt. Atqui põtifex ipse quem præcipui honoris cã summũ uulgo appellamus:aliud quicq̃ nihil habet egregium:quã quod episcopi est proprium. Quis enim est alius summus põtifex quam ecclesiæ Romanæ episcopus? Et singularum quidem urbium episcopi dici pontifices & possunt & consuerunt:qui quãquam in suis ecclesiis sunt maximi ac summi:eo tamen minus dicũtur:ut quem cæteris pontificibus lex præesse uoluit:is honorificẽtiore epitheto ornaretur. Sed quoniam paucis ostendimus eundem eẽ in ecclesia dei episcopum:quem & regem & angelum uocamus:reliquum est:ut de hoc ipso Lazaro scarampo:qui felici quodam diuinoq; auspicio episcopus uobis contigit:non quæ dici laudando possent:sed quæ non dici iniustum sit:breui oratione perstringamus. Vidi plerũq; nonnullos qui cum maxime student aliquem laudare:eas potissimum laudes cõquirunt & consectantur:quæ alieni sunt iuris:nec præstari a nobis possunt. Nam patria & parentes: quæq; alia uel fortunæ uel corporis siue bona siue commoda sint dicenda quamcunq; merentur laudem:propterea scilicet mærentur:quod iis moderate prudenterq; utamur:quãdiu adsunt. Fragilia enim & caduca sunt:nec ĩ nostra potestate posita. Aliud profecto nihil præter uirtutem & rationem afferre possumus:quo de certi quicquam habeamus magnũq; polliceri. Bona animi nostra sunt:quæ fortunæ omni contempto impetu nullam uim morbi nullam temporum mutabilitatem nullum ĩcommodorum turbinem contremiscũt. Itaq; uera omnis ac perfecta laus posita est : & collocata ĩ sola animi præstantia. Quid eĩm memorem Lazarum episcopum esse nationem ligurem:familia uero scarampum. At Ligures ĩ Italia quales sint:qualesq; semper fuerint:nemo sane rerũ paulo peritior

Paulus apl's

Angeli

Apocalipsis

Ligures

ignorat. Nam ut tempori obseqns silentio prætercam: quæ præclara quã qꝫ permulta facinora tempestate nostra ligures sæpe gesserint: & nũc etiã gerant: tradũt nobiles nõnulli rerum scriptores tum latini tum græci aborigines extitisse: qui maiore ex parte imperitarent Italiæ: cum ĩ eam troiani primum uenissent ænea duce. Aborigines uero alios nullos eẽ quã ligures: ita nominatos: quod montani sunt populi. Horos eĩm græce mõtem significat. Nam liguria prope tota mõtuosa est & ardua ob idqꝫ genus hominum acre atqꝫ bellicosum. Inter ligures autem scarampi proceres semper habiti sunt illustres: & id quidem in omni laudis ac probitatis genere. Quot iurecõsulti: quot in omni doctrina magnitudine eruditissimi & eloquentissimi uiri: quot equites aurati e scaramporum familia prodiere? Quid eĩm repetam in præsentia priscum illum & ĩclytum auctorem huius generis ac nominis scarampum: qui ex Aragonum regia in Italiam profectus post res splendidissime gestas in liguria cõsedit: cum floruerit semper scaramporum domus & fortissimis belli ducibus: & religiosissimis plærisqꝫ atqꝫ amplissimis nobilissimarum Vrbium pontificibus. Itaqꝫ mirandum non est: si scarampis proceribus cum præstantissimis prope omnibus primariisqꝫ familiis non ligurum & Insubriũ modo: sed totius huius galliæ cisalpinæ affinitas ac summa necessitudo cõtracta est. Omitto reliquas clientelas amicitias uires facultates: qbus scarampi proceres plurimum pollent. Prætereo consulto ĩ medium afferre uel Antonium huius auum: uel Rainaldum patrem. quorũ uirtus & domi & foris tanta est habita & tam celebris: ut eorum nomen nulla sit antiquitas deletura. Satis enim hic unus Lazarus episcopus superque est: qui omnem de se laudem queat profiteri. Non is ꝑfecto est Lazarus: qui suũ iactet clarissimum genus: qui aliena laudet: cum semper studuerit non aliũde sed ex sese ipso potius deoqꝫ pendere. Nam quid de hoc tã sancto & sapienti præsulæ uestro Viri comẽses primum ducamus laudandũ Num eximiam formæ bonitatem? Quæ tanti fieri in principibus consueuit: ut non dubitauerit tragicus ille de Priamo loquẽs ita affirmare. Priami quidem species meretur imperium. Quod si materia sequitur formã natura: quis ambigat animi præstantiæ debere corporis excellentiã oẽm respondere? At fit sæpe malo hominum more: ut naturæ probitas deprauetur. Eo igitur maiore admiratiõe dignus ẽ Antisthes hic uester: quod omnia fit semper natura duce pro animi ratione non minus feliciter cõsecutus: quam diligentissime secutus. Omnem inquam corporis di-

Abòrigines
Italia
Troiani
Aeneas
Italia
Ligures
Insubres
Gallia cisalpĩa
Antonius
Rainaldus
Lazarus
Priamus

gnitatem omne robur: omnem ualitudinem cum animi sanitate: & ui: atque pulchritudine cõformauit. Quare cum intelligeret ad tantam naturæ bonitatem accedere opportere bonam quandam præstantemq; doctrinam: hanc tanto studio: tanta industria: tanta diligentia est amplexus: ut non diuina poetica: non regina humanarum rerum oratoria: nõ optimarum omnium artium procreatice philosophia contentus sese penitus sacrorum librorum lectioni Theologiæque dediderit. quibus in rebus tantum ualet: ut omnium opinionem superarit. Nec sibi aliud quicquam boni proposuit unquam ĩ uniuersa uita: q̃ quod ipsa ueritas quæ solus est deus: desinierit. Nam per huiusmodi sapientiæ genus se facile assecuturum existimabat quod uerum & incommutabile atq; sempiternum foret. Quid enim uerecundos eius memorem continentissimosq; mores: cum nulla sit omnino uirtutis pars: cuius assidua consuetudine priuatum se uoluerit? Præ cæteris autem iusticiam atq; pietatem præcipua quadam cura & ueneratione prosequitur. Solebant prisci illi gentilesq; philosophi qui dicuntur: uirtutem sequi non tam uirtutis gratia: quam ut inanem hominum gloriam uenarentur. Itaque studebant: quod est simulationis proprium: magis uideri boni quam esse.

Theologia

Iusticia

Pietas

Gentiles philosophi

Omnes eorum uigilie atque peregrinationes qui septem existimati sunt sapientes in græcia: referebantur ad humanæ gloriæ nebulam. Idem stoici: idem Academici: & peripatetici: reliquique socratici faciebant. Quæ nam mens uel pythagoræ samio: uel agrigentino Empedocli fuerit: tum illius auratum femur: tum huius inhiatum ætnæ præcipitatio dilucide declarat. Nam Romani quod aut pro patria se deuouerint: aut filios interemerint: aut tot tantosq; labores exanclarint: uel acerbissimos cruciatus mortesque pertulerint: quid aliud quam nominis immortalitatem apud homines affectabant? Non enim ullam ii sibi omnes: si recte uelimus iudicare: certam uirtutem expressamque proponebant: sed adumbratam quandam ac fucatam uirtutis imaginem. Nam uera & indubitata uirtus suis nixa hærensque radicibus nihil habet supra se maius nihil præclarius nihil praeciosius: quod aut bonum aut expetendum censeri oporteat. Quo fit: ut solus deus ea sit: atque sola uirtus: a qua tanquam abundantissimo & peremni atque inexhausto totius uirtutis fonte nostri omnes & cogitatus & actiones debent emanare eoq; referri. Nec enim in terris ulla est hominis gloria præter eam: quæ cum cælesti gloria sit coniuncta. Qua

Sapiẽtes

Stoici

Academici

Peripatetici

Socratici

Pithagoras

Empedocles

Aetna

Romani

Virtus

Lazarus scarã-
pus

re cum Lazarus scarampus ab usq; pueró i eó se uirtutis genere accurate ac summo cum studio exercuisset: quod i agẽdo uersatur: mox ieũte ado lescẽtia ad ueritatis perspiciẽtiam animum cõuertit. Intelligebat eim generosus adolescẽs iferiora hæc oia & mutabilia esse & obnoxia iteritui. Sola ea quæ i cælo diuiaq; sunt: nulli casui subiecta esse: planeq; sempiterna. Itaq; ab assidua exercitatiõe sciæ ad sapiẽtiæ studium sese cõferẽs: tãtum ea i re breui tempore profecit: ut cum maxima sui nomis claritudie iuris põtificii ornaretur isignibus. Et qm̃ nosset nõ ldcirco discẽdum esse ut quæ pulcherrima optimaque sunt: sciamus dũtaxat: sed multo etiam magis: ut secũdum ea: quæ didicimus: operemur: quicquid egregii & cõspicui tot laboribus & lucubratiõibus suis per disciplinam fuerat assecutus: id ita usu quottidiano sibi fecit familiare: ut oibus ambiguum reddiderit: utra præstãtior iudicãdus esset actiõis ne laude an cõtemplatiõis. Vtraq; certe uæhemẽter excellit: adeo ut nemini cõtẽdẽdi secum i hac oi gallia spem reliquerit tãta est eius dicẽdi facũdia: tãta legum & sacrorum canonum memoria: tãta rerum uariarum & laudatissimarum i dissereudo subtilitas. Mirari ergo neminem decet: si i tot ac tãtis & externis & suis bonis Lazarus Scarampus est a summo põtifice Pio cæteris omibus in electiõe comẽsis episcopatus sine ulla cõtrouersia prælatus: qui & multi & grauissimi uiri nõ mediocri iter se cõtentione ad id splẽdidissimi muneris ferebãtur. Nõ enim erat ignarus pater sapiẽtissimus nemiem oportere aliis præesse i ecclesia dei: qui sit ullo genere laudis iis iferior: quibus præest. Accedebat ad rem quod nõ sine causa tãti hũc fieri itelligebat: a præstãtissimo pricipe nostro Frãcisco sphortia: cuius animi magnitudo: cuius splẽdor igenii: cuius tãta est uirtus: ut omni pœne antiquitati uideatur anteponẽdus. Quid enim humanissimus priceps noster hũc minus diligat: minus amet: quem norit nõ modo esse obseruãtissimum sui rerumque suarum sed plane talem: quem ois honos & ois dignitatis gradus debeat cupere atque exoptare? Quamobrem ut & pricipi nostro quã optime de se merito gratificaretur pater beatissimus: & ecclesiæ uestræ uiri, Comẽses cõsuleret saluberrime: hũc uobis Lazarum delegit episcopũ: qui & uobis ãnunciaret: quæ dei sunt: & eam doctriam traderet: quæ ad uestræ salutis atquæ cælestis gloriæ rationem attinet. Vestrum igitur munus erit: ut hũc cum omni fide ac pietate audiatis: & eius itegerrimis paternisque institutis diligentissime obtemperetis: si cupitis uobis atque uestris omnibus bene & perbeate consultum iri. Habetis enim præsulem eruditum. eloquentem. sobrium. pudicum. facilem. benignum. affabilem omni præditum humanitatis officio. omni bonitate insignem: cuius admonitionibus parere honorificum est. Tu autem pater amplissime etsi

Pius põnt.

Fr. sphortia

Comẽses
Lazarus eps

minime uereor fore:ut omnia regas atq; administres moderate & sapienter:tamen pro mea erga te obseruantia non desinam dignationem tuã monere:hortari:obsecrare:ut cogites etiam atq; etiam:quã tam simul cũ hoc ipo augusto episcopatus fastigio molem subis:cum sit episcopus nõ minus operis atq; honeris q̃ honoris nomen. Quid eĩm aliud in ecclesia est episcopus quam rex in Christo Ihesu? Exerce igitur officium regium. Quid enim inter regem atq; tyrannum ĩterest? Illud nempe secundum Aristotelẽ: quod tyrãnus:ut est cõis quidam bonis omnibus: teterrimusq; hostis:omnia refert ad utilitatem cõmodumq; suum. At rex quasi animus reipubli. quoniam omnia sibi cum ciuitate ducit eẽ communia: nihil sibi priuatim quærit:nihil uult:nihil admittit:quod idem cũctis ciuibus non sit ueluti proprium. Ita etiam tibi faciundum censeo. Cura:quæ sunt ecclesiæ. Huic uni stude. Huic inuigila. Ad huius emolumentum & dignitatem cogitatus tui omnes referẽdi sunt. Ita enim præesse debes ut prosis:quibus te præesse uoluit deus. Pasce oues meas:præcepit dominus. Quod uni Christus iussit episcopo:id esse & tibi & episcopis cæteris iussum existimato. Qui eĩm rex in ecclesia & angelus diceris: gere etiam te pastorem. Neq; id tibi turpe ducendum est: cum nobilissimus poeta homerus appellet etiam Agomemnona sæpenumero pastorem populorum. Vt enim pastor ouibus suis a lupo metuens ex aliqua specula oculis attentissimis lustrat circunquaq; omnia:nequid detrimenti per ĩsidiatorem suum ĩportetur:ita etiã tibi acerrimo ĩgenio iterũ atq; iterũ speculãdum est: ne frustra sis nominatus speculator hoc est Episcopus. Nam qđ sit diligentis pastoris officium Ihesus ipse docet ĩ Euãgelio:cum ait se eẽ pastorem bonum & non mercenarium:qui cum pastor non sit is: cuius sunt oues propriæ:cum primum uiderit lupum uenientem:illas dimittit ac fugit. Lupo relictis ouibus rapiendis dispgendisq;. At pastorem bonũ cuius sunt oues:facere secus omnia. Nam quia nouit eas sua interesse: ne animam quidem suam pro illis ponere uereri. Inspice igitˀ quam accuratissime omnia:quæcũq; sint ecclesiæ commensi conductura:nullum detractans laborem:nullũue uitæ quidem periculum reformidans. Nam sicut nihil est ut inquit Ambrosius:Episcopo excellentius:sic nihil misera bilius:si oues sibi commissas neglexerit. Pasce igitur oues Christi. Earum saluti prospice: quibus custos quibus speculator es datus. Quod si tu illa omnipotentis dei:quam sub prophetæ Ezechielis persona episcopo ipsi quid obseruandum sit:præcipiunt:uerba quæque consyderaueris:nunquam errabis. Speculatorem inquit dedi te domui Israel. Audiens ergo sermonem ex ore meo annũciabis eis ex me. Si autem

Rex
Tyrannus
Aristoteles
Deus
Ihesus
Ambrosius
Ezechielis
Israel

uideris gladium uenientem:& tu nõn annunciaueris:ut reuertatur impius & a uia sua:ipse quidem in iniquitate sua morietur:sanguinem uero eius de manibus tuis requiram.Si autem annunciaueris: & ille non fuerit reuersus:morietur ipse quidem ĩ iniquitate sua.Sed tu animam tuam liberasti.Satis enim tuo officio pater integerrime fungaris: si populo Commensi ac reliquæ tuæ ecclesiæ:quæ iussit dominus pro singulari tua eruditione annũciaueris:si quæcũq; ad animarum salutem pertinẽt: grauiter eloquenterq; docueris:si operam quantum in te fuerit:dederis: ne relicto calle cælestis patriæ in miseriam deruant sempiternam. Ad quæ quidem omnia quoniam liquido ac perspicue animaduerto tua te sponte mirifice incitatum:nihil est:quod oratione sim longior. Noui enim ĩnocentiam tuam. Noui sanctimoniam uitæ. Noui magnitudinem & altitudinem animi. Noui prudentiam & consilium. Noui iusticiam. Noui pietatem. Nunc exprome:quæso:recõditos thesauros tuos iustos non pecuniarum:quibus unus omnium liberalissimus es: sed sapientiæ cæterarumq; uirtutum:quibus es omnibus admirandus.Scis eum fidei: & religioni tuæ populum esse prouidentia diuina commissum: quo uix alius in uniuersa Gallia cisalpina est nobilior:utpote quod ab eadẽ olim Gallorum gente Comum est conditum:a qua & Mediolanum & Bergomum & Brixiam Veronamq; & Tridentum aliasq; nonnullas urbis clarissimas ac maximas prisci rerum gestarum scriptores conditas tradidere.

Dominus

Comum
Mediolanum
Bergomum
Brixia
Verona
Tridentum

Quæ quidem oratio habita est ab eodem Francisco philelfo Comi in ecclesia Cathedrali. xvi. Kalendas decembres anno a Natali Christiano millesimo quadringentesimo sexagesimo.

Francisci philelfi oratio pro Theodoro plato Iureconsulto.

[e]Verat profecto æquum & ab omnibus mea sententia plane concedendum Illustrissimi principes & uos reliqui patres grauissimi:ut qui in dicendi acie miles haberi possem non modo ueteranus:sed iam omnino emeritus huiusmodi omni oratorio munere uacarem in tanta præsertim doctissimorum & eloquentissimorum hominum repub. Est enim hoc officium iuuentutis:& robustioris cuiusdam feruentiorisque ætatis. Non ingenio dumtaxat ad orandum non eruditione: non exercitatione est opus:sed facili quadam atque expedita linguæ mobilitate:& in celerita-

te uerborum uoce tum clara & sublimi tum sonora & piucūda. Quare si qua mihi ad dicendum adiumenta: uel natura uel disciplina uel industria attulisset: quæ tamen corporis sunt non animi: hæc in homine secūdum & sexagesimum annum iam nato non esse eadem quæ in iuuenæ fuerunt: & ipse intelligo: & alium fugere puto neminem. Itaq; si de laudibus huius præstantis & perdocti adolescentis. Theodori plati cum pauca breui oratione perstrinxero minus fortassis aliqua ex parte satisfaciā expectationi de me uestræ: erit mansuetudinis uestræ: atque sapientiæ: id quicquid deterius fuerit: non tam negligentiæ a qua semper omnium maxime unus aborrui q̄ ætati ipsi ascribere. Namque hoc omne quicquid ē oneris potius quā honoris non tā adiui q̄ admisi: quippe q neque Theodoro ipsi deesse poterā: quo tempore uirtutis studiiq; sui pulcherrimis donaretur insignibus: qui eēt a me antea institutus oratoriis socraticisque ornatus neq; huius patri clarissimo & sapientissimo iurisconsulto Georgio plato de me persæpe quāoptime merito ī tanta eius lætitia obsequi nō debebam. Sed quoniam hæc oīs laudatio a legū ac Iuris & ciuilis & pōtificii sapientia proficiscit pauca primum de initis pgressuq; huius rei in mediū referam. Qui primus leges inter mortales iuenerit isti tueritq; iudicia nō eadem oīum est opio. Hebrei hunc Mosen fuisset uolunt. Atheniēses Cecropa. Argiui Phoroneum: a cuius noīe forum nō minus commode acceptū reor q̄ ob eam rem ita noīatū quod eo lites cōtrouersiæq; ferātur. Cretenses Minoa atq; Rhadamantum Lacedæmonii lycurgum. Aegyptii Mercurium nili filiū cui uulcanus successit ī regnum. Persæ uero zeroastrē. Nam latini quo ī legibus ferendis: quo iuniores extiterunt eo cæteris hoībus in hoc doctrinæ genere mirifice oībus præstiterunt. Quod aūt ad Mosen attinet: hunc alii legūlatorem: ut philo iudæus ē locupletissimus testis: alii sacrarū legum īterprætem prodidere. Claruitq; eadem tēpestate apud suos qua cecrops apud Atheniēses: quos cecropidas ab ipsius & conditoris & legumlatoris nomine appellatos esse constant. Et id quidem annis a mundi creatione ttibus millibus sex cētis quinquaginta. Et Phoroneum qui inacho natus regnauit argis secundus annos circiter trecentos postea legibus argiuos ac iudiciis munisse. Nam Rhadamantum & huius fratrem Minoa qui Ganymedem rapuit. Europa & Asterio natos fuisse longe his tribus posteriores. Lycurgum uero quas leges lacedæmoniis tradidit a cretensibus accepisse.

At Zeroastres rex battrianorum qui primus omnium magicam illusionem repperit: quibus fuerit tēporibus satis ea rōne patet. quod aduersus eū Ninus rex assyriorum dimicauit. Et ne sim narrādo plyxior neminē ī-

Theodorus platus

Georgius platus

De legum iuētore

Moses

Cecrops

Argiui

Minos

Mercurius

Zeroastres

Philo iudæus

Phoroneus

Ninus rex

terlegũ latores inuenio:quẽ antiquitate Mercurio comparẽ. Hunc aliis oĩbus legumlatoribus q̃ longissime superiorem:Idcirco Ioue Maiaque natum poetæ cecinere:q̧ & mentis acumine iuguerit & prudentissimus fuerit.Mercurium enim auctorem fuisse affirmant eloquentiæ:quæ ex ĩtellectu gignitur & prudentia eundemq̧ & palæstræ & liræ & præstigiorũ peritiam primũ tradidisse.Sũt etiam qui hanc laudem legum ferendarum dent Eaco Achillis auo:cuius filium Peleũ eum argonautis aduersus Cholcos nauigasse oñdit Orpheus.Quãplurimos præterea legimus:q cererem oĩum primam extitisse arbitrentur ferẽdæ legis auctorem: qđ eo argumento refelli põt quod cererem fuisse constat annis ab initio mũdi tribus millibus septingentis octoginta:Sed q omnem illam superiorẽ antiqtatem legalis sapientia gloria superarit.Solona fuisse contendunt: q antiquatis oĩbus Draconis legibus præter eas quas de cede tulisset:ip̃e leges Atheniensibus dedit:quos ob eam rõnem axes nominauit: qm̃ in ligneis axibus scriptæ essent.Et floruit qdem solon inter septem græciæ sapientes Olympiade quadragesimaseptima:uel ut alii p̃hibent qnquagesimasexta Pisistrato Athenis regnãte.Huius aũt unius philosophi leges adeo apud omne pene hoĩum genus illustres atq̧ præclaræ sunt habitæ:ut ne Romanos qdem puduerit post exactos reges easq̧ leges omĩs penitus sublatas quæ prius ab ip̃o usq̧ Romulo latæ fuerãt athenas mittere decem legatos:q inclytas leges Solonis peterent:qbus romana resp. fundaretur.His in decem eburneas tabulas perscriptis in Vrbemq̧ allatis & pro rostris ad apertiorem uolentium p̄ceptionem positis: propterea duæ postea tabulæ Hermodoro ephesio auctore in annum p̄ximum ex publica potestate adiectæ sunt:qm̃ ad tantæ ciuitatis ĩperium pluribus legibus esset opus.Et ita leges sunt duodecim tabularum appellatæ.Deinde secutum est ius ciuile.Legis actiones.Ius elianum.plebiscita quæ postea lege hortẽsis pro legibus hĩta obseruataq̧ sunt.Post hæc ius id additum necessario est quod senatusconsultum noĩatur.Deĩceps adiecta oportune sunt edicta prætorum:a quorum honore ius est appellatum honorarium.Ad postremum aũt principe constituto accepto ue illud ẽ ius introductum:quod ab unius principis uolũtate manans principale uocatum est:Quid.n.singillatim memorem aut de publicis aut de priuatorum legibus quæ priuilegia dicuntur?qd de consularibus & tribunitiis? qd de satyra?qd de iure militari?qd de iure quiritiũ?quid de constitutionibus?qd de prudentium responsis?Nulla est prorsus neq̧ legis nec æquitatis nec iuris pars quam Romani aut legumlatores aut iurecunsulti intactam ĩdiscussamq̧ reliquerint.Non.n.in tot corũcanis.brutis.sceuolis paulis.labeonibus.pomponiis.trebatiis.tulliis atq̧ aliis p̄pe infinitis unũ

Eacus
Achilles
Olympias
Romulus
Romani

aut Lycurgum aut Solona iuenias. Quam.n.nunq̃ in uniuerso terrarũ ocbe remp.excelluisse meminerimus: quæ cum i ois laude uirtutis: tum maxime i splẽdore iusticiæ cum romanoꝝ imperio cõparari queat? Hæc autem nõ natura sed disciplina primum acqritur: & ea qdem disciplina: quam nobis legum & iuris ciuilis & sciẽtia subministrat. Hæc sane ea est iusticia quam ait Euripides Hespero atq3 lucifero magis eẽ mirabilem. Hæc iquam una uirtus ita cũctis uirtutibus antecellit: ut q eam adeptus sit solus: bonitatis cognomẽtum adeptus existimetur. Quare cum ornatissimus adolescẽs. Theodorus platus ab ipsa usq3 puericia quodam nature ductu bonitatem arderet: audiretque quottidie hãc per iscitiam potissimum comparari ab eloquẽtiæ studio qua nõ mediocriter ualebat ad legum & iuris ciuilis sciẽtiam quasi sulpitius qdam animum cõuertit. Et citabat eum præterea uel paterna uel maiorum suorum gloria: quorum se dissimilem fore mõstri similimũ ducebat. Nõ enim erat ignarus platorum familiam quæ nũc uocat: nam priscis temporibus platonica dicta ẽ a platone philosophoꝝ oium maximo & grauissimo duxisse originem. Platonem uero ipsum q suo proprioq3 noie Aristocles dictus ẽ referre paternum genus in codrum regem Melanthi filium: maternum aũt i dropiden poetam solõis fratrem. At solona & dropiden i nileum heroa. Hic uidere licet uim solertiamq3 naturæ nõ absurde in posteros etiam propagari. Vt enim Theodorus ad legalis excellẽtiæ laudem raptus ẽ Solona scilicet imitatus. Ita huius frater Petrus Antonius diuino igenio adolescẽs ad oratoriæ poeticæq3 præstãtiæ gloriam impulsu quodam & tanq̃ necessitate naturæ: quæ a Dropide fratre solonis flueret: tanto se studio cõtulit: ut iam natu maioribus illisq3 doctissimis coæquandus iudicetur. Scimus enim Dropiden eẽ ab omnibus poetam eloquentissimum & grauissimũ habitum. Nam nileus adeo claruit rebus bellicis ut inter heroas numeretur: quem etiam ipsum q̃ Petrus antonius perpulchre emuletur nouistis omnes. Sed ut eo unde diuertit nostra reuertatur oratio: qualia quantusque legumlator solon fuerit ex iis satis superquem patere arbitror: quæ a me modo narrata sunt. De platone uero quid attinet prædicare? cuius libri decem de rep. & duodecim de legibus locum nullum prætermisere: quẽ ad oẽm iusticie iurisq3 rõem ptinere uir sapiẽtissimus iudicasse. Quã uero Theodorum oporteret uæhemẽter accendi atq3 inflamari ad eam quam naturæ suoque instituto tantopere cupiebat sciẽtiam consequendam Georgii patris nomen atque honos erat in causa: quem uidebat in mediolanensi rep. præstantissimis etiam iureconsultis doctrina & innocẽtia plurimum anteire ob eamq3 rem adeo ualere & auctoritate & gratia apud diuinum principem nostrum Frãciscum spbortiam: ut de nemine

Theodorus platus.

Plató Aristocles

Petrus ãtõnius Platus

Dropides

Solon
Libri.x.de rep.
Libri.xii.de legibus.

Georgius platus

Fr.sphortia dux

melius sentire uir prudẽtissimus summusque uideatur. Quam obrem cũ primum se Ticinum cõtulisset id studii cuius gratia profectus est tãto la bore tãta cura tãta aggredit' diligẽtia ut intra tertiũ annum ĩ publica re petitione: quam uocãt scholastici: eam de se opinionem ĩ omnium aĩmis collocarit: ut nulla ex parte maioribus suis inferior futurus censeretur.
Videmus sane apud nõ nullos usu plærunque fieri: ut qui adolescentes asseruatione aspectu q; suorum liberi sunt licentia ea oĩ: quam habẽt: nõ tam uitantur quam abutãtur. Nam quod tempus in audiẽdo debet legẽ doq; consumi: id aut in ludis aut ĩ comesationibus teritur cũ magno ip sorum dedecore ingẽtiq; detrimento rei familiaris: At istorum talium dis simillimus Theodorus ne pũctum quidem temporis omittebat quomi nus aut eruditissimos honestissimosq; doctores audiret: aut legẽda tra ctaret: aut quæ legerat & tractarat litterarum monimentis commendaret Eorum autem æqualium & cõdiscipulorum semper cõsuetudine usus ẽ: qui aut docti & boni essent aut cuperẽt tales effici. Sciebat enim probos adolescẽtis: ubi etiam minus improborum cõsuetudine a recto animi in stituto flecterẽtur: suspicione tamẽ deprauari moris nõ uacare omnino.
At eos omnis qui cæteris aut auxilium sint aut cõsilium allaturi nõ mĩus famæ quam iusticiæ atq; integritatis rationem habere oportere. Consul toribus uero in omni quæstione æque facillimum atq; subtilissimum se præstabat. Quod autem ipse uel di cẽdi uel disserẽdi gratia quæreret: ut acute ĩuenerat: ita modestissime ꝓponens mirabili artificio: ad quem fi nem itenderat: deducebat. Et peruicacium omnem exosus id solum qd' ueritatem saperet: sequebatur. Spectatissima. n. ingenia mendacium nul lum admittũt eamq; sibi in disserẽdo uictoriam propõi uel maximam ar bitrãtur: si a ratiõe nusq̃ diuerterint. Præterea quod tempus uix aliis in au diẽdo ciuili iure satis eẽ cõsueuit: id Theodorus platus in utroq; iure pe nitus perdiscẽdo lõge prius absoluit: Et ne id qdem mirũ. Nõ enim otio se debebat nullas illecebras sectabatur. nullam facicbat ĩtercapedinem: totus erat ĩ audiẽdo. totus ĩ legẽdo. totus ĩ scribẽdo. totus in disserendo: Quo factum ẽ: ut cum quarto studii sui ãno docere q̃ didicerat publice ĩ maxima audiẽtium frequẽtia cepisset. Ecce cum ĩcredibili admiratione oĩum ãno septimo ex quo primum ticinẽsem: ut ita dixerim: ariopagum ex nostra mediolanẽsi academia petiisset ab oibus sit: ut uidetis: dignissi mus iudicatus quem utraq; ĩsignia decorẽt. Sed iam me locus ipse atque tẽpus admõet: ut posteaq̃ de legibus ac iure ciuili locuti sumus: paucis ꝑ curramus de iure põtificio. Id aũt q primus apud romanos ĩuenerit quẽ nũc Pompilio anteponã: habeo neminẽ. Nã apud alias natiões atq; ciui tates ut uarii dii ĩ honore sunt hiti: ita uarii supstitiones ritus iuraq; fue rũt adeo ut ẽt dæmones pro diis haberent'. colebat eĩm stulta illa gẽtilitas

Theodorus platus

Gentilitas

& bonos quos opinabat & malos deos. At malos qdem ne obessent: bonos aut ut pdessent. Sed ut reuertar ab Numa. Is genere sabinus: cu Romulo successisset i regnu: uideretq Romanu populu loga belladi cosuetudine efferatu aliud nihil malle q uastatione q praedam q interitu: quo illum tadem ab ea imanitate ai diritateq auerteret ius potificiu itroduxit p tripudia & saltatus ludosq solenis adhibitis sacrificiis & carminibus: qbus placari numina ppitiaq reddi maximo studio rex callidissimus persuaserat. Quae qdem supstitio ubi simul cum iperio i dies magis magisq augesceret: ea demu p aduetum ueri & oipotetis humani generis redemptoris christi optimi maximi radicitus excisa corruit. Estq tempestiue nouum ius potificiu impolutuq oblatu qp a sacris libris grauissimisq sactionibus costatu decreti atq decretaliu uoluminibus sactissime continetur. Quae certe oia Theodorus platus no audiuit & didicit solu sed etia qacutissime edidicit: & alios qsubtilissime & qua elegatissime suma cu laude docuit. Quae cu ita sint: Reliquu e praeclare adolesces Theodore plate ut quae tibi humai diuiniq iuris ornameta i hoc sacratissimo teplo i hoc religiosissimo die i hoc tato & tam illustri aplissimorum hoium couentu ex sumi atq uniuersi magistratus auctoritate cora parata itueris: accipias ea mete: eo aio: eo cosilio: ut oia semp & dicas & agas: & modereris pro dignitate tua maioruq tuorum. Nec. n. satis est qd iustitia pietateq didiceris: nisi eas i oi actioe repraesentas & iustissimu te praestiteris & itegerrimu & hoibus deoq carissimu. Verset tibi assidue ante oculos scietissimus hic & cotinetissimus iurecosultus Georgius pr tuus. Verset Plato ipe. Verset Soloni. Versent quotquot a Codro rege athenarum & ab heroe Nileo magni & egregii uiri in oi genere & uirtutis & gloriae. Ad hac usq aetate emanarut. Et ut breuitatis gra praeterea inumerabilis fere no solu utriusq iuris eruditissimos uiros sed et eqtes auratos & fortissimos belli duces & urbiu dnos ac potifices: qbus polluit clarissima domus tua: Repete memoria Maseu muzanu auu maternu uiru illu grauissimu planeq humanissimu cuius prudetia cuius eloquetia tata fuit ut eius opera & idustria excelletissimus priceps nr relicto i apulia tot urbiu tot populorum opulentissimo pricipatu ad magnanimu illu duce diuu Philippu uenerit: cuius aduentu diu cocupitu atq exoptatu qti philippus fecerit: no obscure nec dissimulater ostedit. Na Maseu q cet cosilii iusticiae secretarius ordini senatorio q primu ascripsit: tatoq semp huit i honore ut i maiore nemine Nam qd ego memore: qta de tua & eruditioe & pbitate sit expectatio cu apud alios uniuersos uiros claros & praepotetis tu apud nobilissimas primarias familias: quibus cu tibi e affinitas: quoru certe oium opinioni tibi nitendu e non modo ut respondeas: sed ut ea mirabiliter superes. Verum ne singula persequar quata nunc tibi ad bonas actiones necessitas quatum

Georgius platus
Plato
Solon
Codrus rex
Nileus
Opera Masei muzani Fracifcus sphortia uenit Mediolanum

Blanca Maria dux
Galeacius Maria
Hippolyta
Latona

calcar est additum: quod regina hæc nostra diua Blanca Maria simul cũ splendididissimis regulis Galeacio & Hyppolita quasi latona quædã phœbo dianaq; omnia coruscãs sua te præsentia honorat. Quæ sane res una lõge est: & preciosior & illustrior q̃ ciuilis pontificiiq; iuris aureũ omne gemmatumq; diadema.

Quæ quidem oratio habita est ab eodem Fracisco philelfo Papiæ in ecclesia cathedrali tertio Nonas augustas anno a Natali xp̃iano Millesimo quadringentesimo sexagesimo.

Francisci philelfi oratio habita Mediolani ĩ prĩcipio studii.

Galeacius Maria dux

Italia

t Anquam eloquentiæ & illustrium disciplinarum studia ad triarios sint redacta: reuocatur miles emeritus post quĩtum & uigesimum annum ĩ aciem docendi & ne is quidem iuitus: cum intelligat huiusmodi benignitatis munere se rẽ facturum excellentissimo suo principi Galeacio Mariæ non gratam solum uerum etiam periucũdam. Si ita instituerit florentissimæ huius reip. iuuẽtutem: ut & dicendo & iudicãdo iure possit cum uniuersa Italia de gloria contẽdere. Non igitur cuiquam obscurum eẽ debet uiri clarissimi & quod sit nostri sapiẽtissimi principis cõsilium: & quod item meum institutum. Cæterum ea mihi molestia: quod non eadem uis: ac uigor tuetur: atq; corroborat corporis huius instrumẽta: quo ingenium ip̃m meũ ĩtellgẽtiaq; munit᷑: ac pollet. Vbi eĩ pristinus ille uocis uł sonorus cõcentus uł tẽpestiua cõtẽtio? Vbi firmitudo lateꝝ? Vbi linguæ ĩ oẽ motũ uel celeritas uel facilitas? hæc oia sunt una cũ ætate magna ex p̃te facta debiliora. At uolũtas certe bene ꝓmerẽdi eadẽ ẽ: q̃ prius: & sapiẽdi studiũ lõge uæhemẽtius. Aĩus uero tũ ĩfractus tũ nulli neq; ignauiæ neq; desidiæ seruiẽs. Nec Dareti cedebat Entellus. nec Annibali Fabius: & boꝫ quo lassior ẽ: eo magis cauet: & firmioribus nitit᷑. Eniuero quãto pulchrius ẽ didicisse quã discere: tãto aĩus senis quam aĩus iuuenilis plus & uiget: & sapit. Quo fit: ut & cõsulẽdo & ĩstituẽdo senilis grauitas ueneratiõi habẽda sit semp perinde atq; iuuẽtutis: & dux & gubernatrix. Quibus ipse ductus rationibus non sum ueritus tertium iam & septuagesimum: agens ætatis annum docendi arma resumere: & tanquam Neoptolemus quidam in aciem descendere aduersus iacula sagittasq; ignorantiæ & ĩscitiæ: breui futurum sperans: ut gratificando humanissimo nostro principi: & huberrimos & honorificoꝫ fructus his omnibus pariam: qui secum doctioris: tum etiam melioris mea industria reddi non detrec-

Dares
Entellus
Annibal
Fabius

tauerit. Quare qui modestissimi adolescētes ī hūc locum discēdi studio cōuenistis: ad audiēdum aīmos parate. Vos autem cæteri uiri grauissimi qui nō ut aliquid discatis: sed uel iudicādi uel mei honorādi gratiā hic adestis. Si æquo animo ac placide tuleritis quæ a me paucis disserētur: permagnas sim profecto uobis & immortalis gratias habiturus. Nūc uero ne simus dicēdi prolyxiores quam uel personarum dignitas uel temporis breuitas patit: ad eorum declaratiōem nostra oīs se cōuertat oratio quæ ī politicorum libris ab Aristotele eruditissimo eloquētissimoq; philosopho tractata diuinitus atq; perscripta sunt.

Frācisci philelfi oratio ad Sixtum quartum pont. maximum.

q Vam mihi profecto mirificam animi læticiam affert cōcupita diu atq; exoptata sanctitatis tuæ præsentia pater beatissime: hāc nō mediocriter offendit importuna hæc uocis raucitas: quam partim itineris difficultas partim asperitas hyemis irulit homini seniutpote iam agēti septimum atque septuagesimum ætatis ānum. Qua quidem īcommoditate fit: ut quo ut me oportuisset ī agēdis tibi gratus ornatu dicēdi pro tāta tua ī me beneficentia: qua sim accersitus ī hoc domicilium orbis terræ: quo reliquum uitæ meæ exerceam ī laudem omnipotētis dei ac tuæ beatitudīs: eo ī præsentia cogar abstinere. Sed recreat me: ac bono animo esse iubet singularis tua summaque sapiētia: qui nihil temere nihil īconsulto sed omnia potius pro ratiōe & recto animi iudicio metiaris: cōsyderes: modereris. Quo factum iri existimo: ut eum etiam imiteris: cuius expressum quoddam & uiuum es simulacrum: eiusdemque uices ī terris sanctissime atque īnocētissime repræsentas. Vt eīm ille seipsum donās sola beneficētia: cuius partes secūdum Ambrosium beniuolētia liberalitasque sūt redemit uniuersum humāum genus: quod perierat: ita etiam tu pater beatissime pro caritate diuinitus tibi īgenita ac benignitate pōtificali cum me mihi restitues: tum uocem illam pristinam ac sonoram efficies etiam clariorem. Pro autem tali tātoque bn̄ficio: quas tibi tādem gratias sim acturus? eas certe quibus tibi sapiētissimo reipublicæ christianæ antistiti gratias offerri nihil queat. At quas denique? alacrem atque syncæram aī gratitudinem!: quæ una uirtus quam sit pulchra quātique faciūda: uel eo probatur argumēto: quod primus ille angelus impietatis filius sola ingratitudine corruit præceps ex illa cælesti sublimitate in tenebras sempiternas: Nam si gratus esse uoluisset: si accepti memor beneficii: neque inuidisset creatori suo: nec in diram illam sceleratamque superbiam exarsisset. Mea uero

Angelus

Superbia

animi gratitudo ea futura sit:ut tuum diuinum nomẽ quod sua natura splẽdidissimum est:splendore etiam orationis tam graecae quam latinae eodemque & carmine & oratione soluta:id quod alius ex hominibus nostris praestare nemo potest:quãtum uel auniti ĩgenio:uel doctrina efficere diligentiaque potero:transfundam in omnem posteritatem:& ita trãsfundam:ut nulla sit hominum aetas illud obscuratura. Non enim ea humana gloria appetenda non est:quae per optimas actiones se diuinae gloriae similem reddit:tum omnia hominum bona a diuinis bonis profluãt sit necesse. Interea uero temporis claemẽtiam tuam rogare orare obsecrare obtestariq; nõ desinam:ut hũc humillimum seruuum tuum ut omni fide & obseruãtia tibi deditissimum ita commẽdatissimum habeas: siquidem putas nullum apud me beneficium tuum ĩtermoriturum.

Francisci philelfi oratio habita in principio Quaestionum tusculanarum M. Tull. Ciceronis in studio urbis Romae.

Tirenes

q Vi tirones primum in castra uenerint:ne rerum bellicarum imperiti omnino possint existimari:consuerunt ea ĩtra uallum repraesentare:quae in dimicandi arte didicissent. Et ita cum mira quadam corporis agilitate nunc exilientes resiliẽtesque nunc procedentes audentius:nũc in pedem se referentes per omnem motum gestumque membrorum aut ensem in uarias iubrando coruscandoque partis:aut hastam ultro citroque in multiplices ictus concutiendo perspicuum afferre argumentum cum uirium suarum ad alacriter strenueque pugnandum tum etiam fiduciae ad uincendum. At milites ueterani uiri clarissimi qui in hunc locum cõuenistis honorandi mei potius:ut existimo:quã audiendi gratia:ut sunt diu ac multum exercitati fortissime per pulcherrima quamplurimaque facinora:nihil huiusmodi facere aggrediuntur:sed tantisper quietem agunt: donec descendatur in aciem:Quo ubi uentum est:& itur in pugnam: nõ secus ac leones marmarici qui uocãtur in hastem obuiam illico feruntur tãta ui tãto impetu tãto robore ac turbine:ut nusquam nisi parta uictoria cõquiescant. Idem mihi quodammodo ii facere soliti uidẽtur:qui nuper in docẽdi quasi aciem profecturi prius quam de rerum magnitudie atque splẽdore:quarum se ĩterpretes haberi uolũt:quicquam laude dignum in medium efferãt:tempus fere omne cõsumunt:ut sunt Iuuenes:ĩ elegãtissimo quodam orationis apparatu:De rebus autem ipsis uix aliquid pro auditorum utilitate attingẽtes. Quam ego cõsuetudinem etsi minime reprahẽdo:cum sit tum ea aetate tum prima exercitatiõe minime ĩdigna

Consuetudo
Exercitatio

nō ſatis tamē eos cum illis cōuenire ſemper exiſtimaui:qui ī dicēdi docē-dique curriculo quam diutiſſime uerſati rerū debēt grauiſſimarum po-tiuſquam fucatæ cuiuſquam oratiōis ad demulcēdas audiētiū auris ha-bere rationem. Quod ſi alteri cuiquam eſt cōſyderādum tum mihi potiſſimum qui ætatis iam ānum agens ſeptimum ac ſeptuageſimum: tādiu ſum ī omni oratiōis genere per uniuerſam propemodum exercitatus Italiam ī maximis & ampliſſimis ciuitatibus eiſdemq; primariis:ut dici iure poſſim ī huiuſmodi ſtudiorū certamie miles nō modo ueteranus ſed ī dubitato etiā emeritus & ita emeritus:ut muſarū tēplo arma uictricia per ide quaſi Romulus qſpiā Ioui feretrio iāpridē obtuleri. In præſentiauero tāquam ī aciem accerſitus atque reuocatus a Sāctiſſimo & eodem ī omni laude nobiliſſimæ diſciplinæ & exquiſitiſſimæ eruditiōis ſapiētiſſimo Domio noſtro Siſto Quarto totius reip. chriſtianæ pōtifice maximo atq; optimo ad Iuuētutem īſtituēdam ī hoc domicilio orbis terræ humāitatis artibus:quæ aliud nihil eſt quam totius uitæ morumq; diſciplina:quem omnium magis imitari debeo quam tāti pōtificis ſummam ſapiētiam? Ex illius enim ore nihil prodit omnino:quod minus ſit quadam mirifica grauitate excultaque doctrina præceptiſque iis refertum:quæ tam ad bene beateq; uiuēdum quam ad omnem honeſtatem & dignitatem pertinent. Accedit ad rem quod eē Romæ nō nullos audio:qui uiri diſertiſſimi nullum quottidie prætermittūt luculētiſſimæ dictiōis ornatum: quo & delectent eos:qui audiūt & agāt ad omnem animorum aut motū aut etiam quietē. Quæ de tribus reliqua tribus pars ī docēdo uerſatur: quæque & meæ eſt dignitatis:& ad īterpretationem quæſtionum tuſculanarum. M. Tull. ciceronis ſpectat maxime ī ea tractāda nullum meū:ut ſpero:deſyderabitis officiū. Quare ad audiēdum animos parate: De rebus enim altiſſimis & cognitiōe digniſſimis ī his quinque libris quos ſumus expoſituri:quam cumulatiſſime ſimul & quādiligentiſſime ſcripſit cicero. Romæ pridie idus Ianuarias. M.cccclxxv.

Romulus Iupiter fe:etrius

Siſtus quartus pont. max.

M. Tull. cice. Quæſtiones tuſculanæ

Fraucíſci philelfi oratio de ſuo in urbem reditu ad Siſtum Quartum pontificem maximum.

q Vāta ſit ī obſeruatiōe promiſſæ fidei grauitas quāta ueneratio cōſtituta:pōt uel eo argumēto nō difficulter animaduerti pater beatiſſime:quod religio uniuerſa & ſāctimonia chriſtiana in ſola fide fundata eſt:& eam quidem fidem quæ in conuentis atque promiſſis conſyderatur: idcirco arbitrantur uiri docti & diligentes hoc appellatam nomine: quoniam per il-

Fides

lam quæ promissa fuerint:fieri oporteat.Non igitur absurde quo fidem
Mediolanum eam impollute seruarem:qui hinc Mediolanum repetẽs adducẽdæ fami
liæ meæ gratia me obstrinxeram tuæ beatitudini:ecce ut uides:redii con
temptis cæteris rebus omnibus & publicis & priuatis.Fateor equidẽ seri-
us me redisse quam putaram.Quod certe nulla mea uel negligentia uel
culpa alia factum est:sed aut diuina quadam prouidentia:cui aduersari
nemini licet:aut malignitate fortunæ:si quã tandem fortunam eẽ dixeri
mus:quæ quod nefas est credere:potior sit diuino iudicio nobis sane oc
culto:sed eo plane & incommutabili & oĩ certitudine certiore. At ausim
affirmare pater clæmentissime ꝑmulta mihi fuisse ĩpedimẽto:quo serius
fungi officio meo quiuerim:& primũ quidẽ repẽtinus:ut cætera missa fa
ciam:duoꝝ meoꝝ liberorum casus mihiq; pro humanæ ĩbecillitatis con
ditiõe admodũ molestus:quippe q̃ ꝑ dieꝝ paucoꝝ ĩteruallũ uitã deserue
re præclaræ illi q̃dem ĩdolis ĩfantes & magnæ spei.Agebãt eĩm ætatis an
num alter septimũ alter octauum:cũ & uigerẽt:& saperẽt lõge magis quã
pueri.Ex quorum ĩopinato celeriq; obitu misera mater mihiq; carissima
Cæsar tãtum aĩo dolorẽ mærorẽq; cõcepit:ut ĩ uæhemẽtissimã ægrotationem ĩ-
Fredericus aga thus ciderit.De cuius breui recuperãda ualitudine cũ eruditissimi prudẽtissi
miq; medici mihi suaderẽt:coactus sum euẽtũ rei expectare: ut nõ ĩanis
Laura magda lena oĩno reuertisse Mediolanũ possem existimari.Quæ eĩm alia cã eo me re
uocarat:quã ut uxorẽ & filios reliquãq; familiã mecũ ad urbẽ ducerem:
Sistus quartus pont.max. ubi sub Christo meo Sisto quarto põtifice Maximo:uitam oẽm eẽ actu-
rus? Sed oh quã uarii quam ĩcerti quã mutabiles sunt casus humanæ hu
ius naturæ:quã miserabilis cõditio nostra oĩs.Cũ uisa iã foret uxor cõua
luisse:meq; itineri accĩgerẽ:uel potius iã essem ĩ itinere: noua calamitas
supuenit.Illa eĩm exceptis ĩtra præcordia penitus acerbissimis illis filioꝝ
amissoꝝ uulneribus cũ diutius ea ꝑpeti nõ posset:repẽte ꝑp abortiuum
partũ:quẽ ante illoꝝ obitũ passa fuerat:ita uexata ita exaĩmata ẽ:ut mor
ti ĩpi prope cõcederet.Quæ q̃dẽ oĩa aliaq; quãplurima mecũ ĩpe uolutãs
aĩo statui potius eẽ redire solus:ut antea solus uenerã:quã si diutius dif-
ferẽ:aut irã diuinã aduersus me cõcitarem:tanq̃ oĩa uellẽ pro meis opta-
tis cõseq:aut tuæ summæ sapiẽtiæ suspicionẽ afferrem uiolatæ fidei: qua
ĩpa apud me nihil ẽ nec antiquius nec sanctius.Adsum igit͛ pr̃ beatissime
ea facturus oĩa:q̃ uel ipse iusseris uel tibi grata fore aĩaduertero. Nam
ego tibi & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ me & uiuũ & mortuũ dedicaui
ac deuoui.

FRANCISCI PHILELPHI AD IACOBVM ANTONIVM MARcellum patriciũ Venetũ & equitẽ auratũ de obitu Valerii filii cõsolatio.

c VPIENTI MIHI ALIQuid ad te scribere Iacobe Antonii Marcelle quo tuus acerbissimus mæror ille quem ex ĩopinato & immaturo obitu Valerii dilectissimi filii aĩo cõceperas: aut tolleretur omnino: aut magna ex parte leuaretur: eo difficilius consolationis genus est oblatum: quod paris ægritudinis socius accedens non minus ipse consolandus uidear: q̃ te consolaturus. Quod eĩm cõsilium cuiquam sit daturus: qui sibi uix possit? Qua spe alteri medeat̃: qui ipse ĩ morbo sit? Sum equidem eodẽ quoq; transfixus uulnere: quo te uideo laborare. Erat eĩm mihi puer mirabili idole Olympus Gellius: qui nato tertio Idus apriles anno a natali xp̃iano millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio cũ nondum implesset octauũ annũ: ea & loq̃batur: & sapiebat: quæ uix adultæ: aut ẽt grandioris ætatis solent. Nihil leue præ se ferebat: nihil cõtemnendũ. Vrbanis erat & cõpositis moribus. Ingenio acri & fæcũdo & splendido. Lingua ad omnem celeritatis ad oẽm motus conueniẽtiam expedita. Voce clara facili & sonora. Aspectu miti & grato. Ea compactione aptitudineq; membro℞: quæ & strenuitatem referret & robur. Et ne curiosius cũcta singillatim persequar: talis erat Olympus meus: ut in eo omnia naturæ ad probitatem adminicula inesse uiderent̃. Quid eĩm memorem: qua esset in me obseruãtia? quo cultu? Qua pietate? Quam omnibus ĩ rebus studeret paternæ uel ĩstitutioni uel uoluntati nõ minus obsequi q̃ parere Hic mihi iocũdissimus tantæq; spei filius nuper ad octauum Idus Martias depositum quod acceperat usurarium: repetenti deo optimo maximo non modo reddidit: sed ita grato aĩo ita libenter reddidit: ut nõ uita excedere sed ĩ sempiternæ atq; beatæ uitæ domicilium sese commigraturum & cõstanti sermone & uultus tranquillitate hilaris quodammodo ac lætus certo credere significaret. Quid animi tum mihi fuisse putas: cũ repente illum inter loquendum simul cũ uoce spiritus defecit? Non potui equidem quod fragilitatis est naturæq; humanæ: in tam recenti tamq; inopinata luctus acerbitate non commoueri animo: cum eodem temporis puncto quem tam uæhementer diligerem: & uiuum ĩtuerer & mortuum. Itaq; ubi cogitabũdus ac subtristis aliquãdiu siluissem: tandẽ non sine gemitu erupi in hæc uerba. Quam miserabilis est humana conditio Quam ridendi cogitatus nostri. Quam stulta consilia. Quam uanitatis plena sunt oĩa. Nihil ẽ certi ĩ hoĩum uita: nihil cõstãtis: nihil diuturni. oĩs spes nostra ĩanis ẽ. Omne uotum frustra. Quid de te mihi fili dulcissime

Iacobus Antõnius marcellus

Olympus gelius

nõn ppõnebã? nõn pollicebar? nõn futurum existimabam? Gratissima tua præsentia iucũdissimoq; affatu lauabam curas: oblectabam animũ: meq; ipse mihi totum uendicabam: Quem senectutis meæ bacchulum: ac præsidium fore arbitrabar: en exanimum subito nullũq; aspicio. Heu me miserum atq; infelicem. Sic me Olympe dilectissime deseris? Sic destituis patrem senem. O ineuitabilem nostram necessitatem. O ferreum atq; inexorabile humanæ legis iudicium: quod nullis præcibus nullis p̃miis: nulla ui neq; mutari nec flecti potest. Hæc paucis questus illico rediens ad me totus cœpi me tacitus mecum cogitare: ac me paulatim leuitatis arguere quod ea essem imprudentia: ut nescirem: & qua lege nati essemus omnes: & quantum quodq; dolendum foret: aut non dolendũ. Continuoq; ita cogitanti mihi ea uenerunt in mẽtem: quæ græcæ apud Menandrum dicta sunt i Trophimũ. Sed ea referãtur a me latine.

Menãder Trophimus

Si lege natus Trophime tu fores ea:
Vt omnia ad uotum tibi? quæ uelles: fluerẽt:
Et id deorum aliquis recepisset tibi:
Recte doleas quidem: fefellit eni fidem:
Ac fecit absurde: sed iisdem legibus
Commune quoniã tu quoq; ? qbus nos alii:
Cælum hauseris: ut audẽtius tecum loquar:
Ferenda sunt hæc fortius: & animo simul:
Voluenda graui quæ dico: paucis accipe
Homo es & ob id mutabilis quidem citius
Res admiseras: rursusq; aial nullum mala
Admittit ultro: iureq; id sane: quoniam:
Natura quẽ tulit imbecillum: maximis
Se rebus is fulcit: cadens igit̃ bona
Quãplurima cõterit: ipe uero nũc Trophime
Neq; admodum orbatus bonis ex eximiis
Nam sunt tibi nũc: mediocria quidem mala.

Mediocriter igitur tibi quod deest: feras. His igitur menandri uersibus primum admonitus: & quæ esset naturæ lex: & quæ hominis infirmitas: & quanti quod accidit icommodi: faciundum sit: & quomodo ferendum: deide ad ualidiora rationis remedia auxiliaq; cõuersus ita sum iis & adiutus & confirmatus: ut itelligam plane mihi mali euenisse nihil: quod Olympum meum quo ne uitam quidem ducebam cariorem: nõ tã morte amiserim q̃ permiserim. Hæc aũt qualia fuerint: i te cõsolando breuiter ostẽdam. Neq; eni futuræ uereor: quo minus rationi malis q̃ perturbationi obtẽperare. Noui magnitudinem aĩ tui: noui prudẽtiam: noui grauitatem. Facile ut es maximo splẽdidissimoq; ingenio: rauocabis

uim aı̃a sensuum imbecillitate:& non quid indocti sed quid uiri sapientissimi sentiant:cogitabis.Nec sane commissurus sis:ut post tot tibi. ac tãtas res pulcherrime gestas patiaris clarissimum nomen tuum ulla uel in cõstãtiæ uel moliciæ nebula obduci.Erat tibi Valerius filius cum formæ præstantia tum animi robore acrimoniaq; ingenii & elegantia morũ tui admodum similis.Hic a prima usq; infantia qualis futurus esset: nullis aut præceptis aut admonitionibus:sed sola naturæ probitate suaq; adductus certissima signa dedit.Aberas tu Chremæ prætor:cum tibi nuncius ẽ allatus de infante nato.Quod ipse audiens tãta uoluptate animi affectus perhiberis:ut ex oris hilaritate admirationem iniiceres circunstantibus.Inest sane ĩ animis nostris diuina uis quædam: quæ supra corporis sensus permulta ex sese & ĩtelligit & uidet:quæ nos plerũq; ne cogitamus quidem.At primũ de nato tibi infante nũcium tantam de illius futura pbitate:spem cõceperas:ut tibi magnum ad felicitatem cumulum additũ putares.Nec te tua fallebat opinio.Fertur enĩ susceptus in lucem infans: & cum minimo parturientis breuiq; labore:& quod mirabile dictũ ẽ: nõ modo non uagiens sed etiam surridens ac ueluti parenti ipsi alludẽs: ut de eo rectissime dici posset Virgilianum illud.Incipe parue puer risu cognoscere matrem.Erat facile liberali & eleganti.Inerãt ĩ oculis quasi corruscantes scintillæ quædam:quibus pĩni intutus & uigor repræsentabatᷣ & grauitas.Totum uero corpus ut erat ætatis initio grãdiusculum ita & decorum & solidum.Et quoniam ĩpe ob publici magistratus officium adesse nõ poteras:cõtinuo religione diligẽtiaq; materna p sacri baptismi lauacrum renascitur ĩ xp̃o Ihesu ĩdito nõie Valerio.Quod ipsum non sine quodã naturæ ueluti p̃sagio,secũdũ Platõis sñia mihi factũ uideᷣ.Recte.n.q supra ætatis rõnẽ plurimũ esset ualiturus & ĩgenio & pbitate.Valerius noiaᷣ.Solẽt ĩfantes natura fere oẽs admittẽdũ uitæ alimẽtũ eẽ proniores:& tanq̃ edaces ob eãq; rẽ corpore ẽt imũdo.At Valerius secus oĩa Nutrici quã ei mĩ prudẽtissima & sobriã delegerat & pudicã:nunq̃ molestũ se p̃stabat.Sed horis p ĩterualllũ q̃si cõstitutis lac modice capiebat quo & corpusculũ scite ĩ pceritatẽ alebaᷣ:& qm̃ nulla eẽt p̃ter debitã stomachi cõcoctionẽ ei supfluitas:erat cute pnitida ac tersa:nullisq;:neq; digestiõis sordibus nec alia purgatiõe naturæ aut nimius aut grauis. Agebat iã mẽsem tertiũ cũ mirifico mẽbrorũ oĩum ĩcremento:dũ ĩpe magistratus cremẽsis mũere iã pfũctus aduẽis domũ.Vix ianuã es ĩgressus: cũ nullo adhuc p̃cedẽte domesticorũ neq; strepitu nec uoce:ut qui a nemine subito adueniens uisus esses:cõfestim dimissa ex ore nutricis mamillæ: quã mõ solutus somno sugere cœperat:caput siᷣ oculosq; sustulit: & ueluti: arrexit auris tanq̃ aliquid noui uel uisurus uel auditurus:quæ qdem res

Chrema

Virgilius

Xp̃s Ihesus
Plato

Valerius

præstãtiorem uim quãdam animi declarat. Vbi uerò euestigió apparuisses: uix teneri poterat a nutrice: quo post emissas ui manus atq; brachia ex ĩcunabulis qbus erat artius ĩuolutus: nõ se totũ ĩ te cõiiceret lætis oculis risuq; suauissimo. Et quæ p ætatẽ proloq nõ poterat: dimidiato nomĩe patrẽ balbutiebat. Appræhẽderas eũ tu nõ stuporis mĩus quã læticiæ plenus. Cumq; ĩfantem bñdicens oscularetis: ille te cõtra e collo pendens exosculari nõ desinebat. Et ita oculos tuos oculis fixis ĩspiciebat gestiẽs: ut dicere uideret te sibi eẽ omni uitæ suauitate iucũdiorem: Nã & a nutrice quæ ori mamillã obiiceret: tanq̃ ĩdignabũdus auertebat: & blãdiẽti matri eũq; abstrahẽti pudore quodã magis ĩgenuo q̃ uolũtate concessit: sed ita cõcessit: ut te reflexa ceruice ĩtueri usq; & p uerbo℞ fractionem nescio qd blãdius balbutire nõ desisteret. Tu aũt præ admiratiõe loquebaris nihil: tecumq; tacitus gaudebas quod magnũ quẽdam & excellẽtem uirũ atq; ciuem futu℞ Valeriũ iudicares. O fallacem læticiam. o incertam spẽ nostram: Alia sunt humana cõsilia. alia dei iudicia. In dies augescebat in Valerio cum sensu corporis mẽtis ĩtelligẽtia: quam ĩnatã quædam prudẽtia: quæ periiæ senectutis ẽ propria: miro quodã incremẽto comitabatur. Cumq; supra etatem & calleret & saperet: deum oĩpotentem religiosissime uenerabat Caritate patria nihil ducebat sãctius: parentes incredibili pietate ꝓsequebatur. In necessarios oĩs erat obsequentissimus Eruditoꝝ autem & grauium uiro℞ præcipue studiosus. Cupiebat semp præcla℞ aliqd discere aliqd audire. Itaq; aut abs te cum quippiam otii a publicis muneribus nactus esses: aut a magistris aliqd quo doctior fieret: continẽter quærebat. Et quoniã in te uno atq; eodem oĩa inesse gloriabat: quæ sibi effingẽda discendaq; proponeret: adeo te semp per oẽm pietatis cultum admirabat: tãq̃ assidue nouum aspiceret. Te sequebat ĩ omni uitæ ĩstituto. tibi adhærebat. te imitabat. Quo tua p̃sentia tuus sermo tua admonitio se meliorem efficeret: q̃diu eras domi: nusq̃ lõgius abs te aberat Erat eĩm insatiabili quadã aliqd semp discendi cupiditate. Eoq; mentis acie ferebat: ut aliqd boni quottidie supra ãnos supra naturã assequeretur. Quo qdem sciẽdi studio qua uitæ institutiõe: qua puritate mo℞ effectum est: ut eius animus nullis blãdiciis seduci decipi illud posset. Et cũ ĩ eo℞ quæ discebat: ueluti certamen ut fit: cum æqualibus sociisq; descenderet: quanq̃ modestiæ & generosæ animi submissionis laude supabat ĩuidiã: eã tamen multo magis ĩ admirationem sui uertebat: quod nullã cuiq̃ relinqueret secum contẽdẽdi ꝓuinciã: adeo cunctis uirtutibus oẽs supra modum antecedebat. Vincẽdi autem laude nulla efferebatur: nullam ferebat præ se iactantiam: quin ingenii morumq; grauitatem frontis hilaritate condiebat: alios blandiciis leniens: alios sibi beneficiis con-

cilians:alios i stuporem sui obseruātiāq; conuertens ob eam animi præstantiam:qua i omni bonitatis numero sine ulla cōtentione eminebat.

Nihil inerti ocio sibi magis ducebat aduersum. Hoc enim & contabescere uim igenii & robur corporis demoliri dictitabat:itaq; nullū sibi uacuum tempus dabat puer egregius:quo minus aliquid aut lectitaret:aut tenellis digitis iā scriberet:aut ageret deniq;. Cum enim a matre quādoq; icreparetur:ut ē igenium muliebre erga filios indulgentius:ne tantam operam litteris daret:fieri eīm posse:ut nimia animi cura ī aduersam ualitudinem incideret:uix tandem ab eiusmodi studio tantisper dum mater aderat:ueluti auulsus tanq̄ ab intelligendi ratione ad actionem se cōuertebat. Circuibat uniuersam familiam. Quid præbitor quid procuratores quid negociatores:quid reliqui domestici facerent : diligentissime disquirebat singulos leni hortatu atq; hilari uultu monens:ut suo fungerentur officio:sic enim fore:ut uel se internūtio atq; adiutore quicquid a patre uellent:assequerentur. Ex quibus unus ubi iocabundus subdidisset:cura Valeri litteras:& hæc relinque patri:cōtinuo excepit:at ego in patre:& pater in me est. Præterea an ignoratis ex litteris sciētiam gigni:sciētiam uero omnem referri ad actionem? Quid eni profuerit cuiquam uirtutem scire: nisi secūdum uirtutem egerit? Quæ illi audientes admirabātur:quasi diuinum quiddam ītuerentur in puero. Frequentabant ut quotidie solent:inumerabiles prope uiri amplissimas ædes tuas:alii tui salutandi alii negocii sui gratia:quibus ille si forte aberas:cōfestim fiebat obuiam alacer ac lætus. Quid nam uellent sciscitabatur accuratissime atq; permodeste:seq; omnia patri cum primum reuertisset domum:renunciaturum pollicebatur. Et ita cuiusq; intellecta aduentus causa neminē dimittebat:quem sibi non antea reddidisset singulari affectum beniuolentia:cum aliis opera aliis uerbo uoluntate & diligentia omnibus inseruiturum se ostenderet. Quotiens domum redires:occurrebat ad ianuam : teq; reuerenter salutato dextram blandius appræhensam osculabatur & q̄ fortunatæ res publica & q̄ belle ipse haberes:quærere nunquam omittens eaq; deiceps addebat:quæ te merito ī stuporem adducerent. Erant enim omnia prudentis senis non pueri uerba. Cumq; erat domi : quantum fas esse arbitraretur:abs te longius nusquam aberat:aut sedēti astabat:aut inambulantem subsequebatur. Deniq; quicquid aut ageres: aut diceres obseruabat. Tum ipm̄ uultum atq; omnem corporis tui gestum conspicabatur acutius:sibiq; imitandum proponebat. Tantaq; animi uoluptate in te contemplando afficiebatur:ut cum gestientem aspiceres Quod si fortassis interdum te cogitabundum ut usu uenire solet : aiaduerteret:attentissime tuos omnis & oculorum & corporis motus cōside-

rabat tacitus.Deinde tum ex matre tum e seruis quærebat:accidit ne pa tri noui quippiam.Quid ita cogitabat secum? Demum pudibundus & tanq̃ subtimidus te adiens petebat:nunquid quod nolles:quod deus a-uerteret:noui aliquid accidisset:quam ob rem ita minus læticiæ ostende res in facie.Cui cum leniter arridens subderes:nihil mi Valeri:illico exhi laratus dicebat.Pone igitur mi pater aliquantum difficilioris istos cogi-tatus tuos:estoq; tui similis.Quid enim tot te semper curis affligis & pu-blicis & priuatis? Serua teipsum q̃diutissime & reipublicæ & nobis:quo-rum uita omnis manat e tua uita.Quæ loquẽtem dum oportunæ & ap-te ex tuis familiaribus quidam seorsum abduxisset:quæsissetq; ex eo dic mihi Valeri:si tuis optatis omnibus faueat deus:si quod Ihesus saluator noster auertat:alteri moriẽdum esset:utrius obitum malles tuum ne an patris? Tum ille totus facie uultuq; commotus cõstantissime est indubi-tanterq; iuratus suam se uitam pro paterna uita cum usus foret:nõ ultro solum sed libenter etiam traditurum semper:cum diceret sua se morte: aut nihil posse aut parum incommodi afferre cuiquam:paternam uero mortem cum patriæ non mediocre incommodum tum uniuersæ fami-liæ nostræ maximum detrimentum ruinamq; illaturam. Sed quid ego plura commemorem:quæ tanta sunt & tam multa:ut si ea uelim referre cuncta in medium:me dies sit defecturus? Quare ne in prolixiore ora tione eo uidear tibi magis refricare acceptum uulnus:quo diligẽtior fue ro circa diuini illius pueri commemorãdas laudes:ueniam ad id: cuius causa hoc est consolandi munus a me susceptum. In tanta ingenii at-q; morum felicitate in tanta spe probitatis:in tanto futuræ gloriæ studio ut est hominum natura fragilis ac uariis & pœne infinitis obiecta pericu lis. Valerius ille tuus ægrotat ægrotationem primum: quantum uideri poterat:nõ admodum grauem.Accersuntur medici:quæritur morbi cau sa:quæ quoniam puer erat uita continẽtissima:alia nulla est uisa q̃ uæhe mentior susceptus labos in ludo.Nosti eim Valerium tuum fuisse adeo natura bene institutum:ut nũquam se ne in summa quidẽ in edia:ac siti aut cibo ĩgurgitaret:aut obrueret potu:sed & hoc dilutissimo utebatur: & illo uilissimo ita:ut sæpius ad panem obsonium nullum adderet: & obiurganti quandoq; matri:quid ita faceret:ille blandiens respondebat: quia hoc o mater dulcissima delector magis.Præterea crapula & ebrie-tas litteras non admittit.Itaq; malo stomachum de me quæri quam mẽ-tem.Quapropter ex communi medicorum consensu ea omnis ægrota-tionis causa data est nimiæ lusioni.Nam ad remittendum animi laborẽ cui Valerius circa litteraturæ & eloquentiæ instituendæq; uitæ studium erat plurimum deditus:ut ludo se iterdum exerceret permittebatur. Res

Ihesuus

sane pueris omnibus natura maxime grata. Itaq; non absurde qui primi apud græcos nomen pueri inuenerunt: id a ludendo deduxere. Ludere enim apud illos dicitur παίζειν pæzin: ex quo παῖς pæs hoc ē puer descēdit: quod ipsum nomen apud nostros etiam qui per litterarum mutationem quandam ab eodem uerbo acceptum cōtenderint: non inepte fortasse cōtendant. Ludebat igitur quandoq; Valerius sed non tessaris quidem unq̄ nec alio ullo genere aleæ. Aut enim in palæstra aut in cursu exercebatur: aut in emittendo iaculo: aut in iactu lapidis aut in pila. Deniq; ludum omnem ingenium, quo uel agilius uel robustius redderetur corpus: eiusmodi nullum prætermit ebat: & id quidem sine ulla æqualium uel minima offensione. Non modo enim uictor aliis īsultabat: at ne uerbo quidem uno utebatur: quo se uicisse ostenderet. Quin potius quasi illorum causam ageret: semper aliquid excogitatum acutius efferebat: quo illis non suo sed fortunæ uitio minus ex sententia: & ut par fuerat: euenisse contenderet: decereq; euentis consilia æque anteponi atq; fortunæ probitatem. O generosam pueri indolem. O præclara eximiæ summæq; uirtutis documēta. Malebat puer modestissimus extenuare laudē suam q̄ in uero prædicando uictis ægritudinem augere. Qua ex re factū est: ut æqualibus omnibus & carissimus esset & honoratus in primis. Inualescebat in dies: & incrudescebat morbus: Nullæ rationes medicorum nulla remedia proderāt. Vis mali radicitus inhærens assidue magis magisq; emergebat i robur. Febriebat inclytus ille puer febrem & uæhementem & erumnosam. Et quo magis efferuescentis ægrotationis immanitate atq; diritate affligebatur corpus: eo is erat animo maiore ac magis inuicto. Remedia medicorum nulla depræcabatur. Quicquid iussissent & alacer obibat & fortiter. Speiq; bonæ plenus quo uitalis spūs magis atterebatur in dies: eo erat ui animi erectiore. Vsu certe fieri uidemus: ut q moribus fuerit bene institutus: quo magis ē ꝓpinquus morti: eo sit sensu mentis uiuaciore. Deficiebant i illo pedetēti ac sensim: ut fit: uires aīæ.

Strenuū illud delicatūq; corpusculum iam languebat. Frigus ac rigor pedes atq; genua occuparat. Facies quæ omni erat niue cādidior: pallore īduebatur. Rosæ genis exciderāt. Syderei ocelli segnius lucescere palpebræq; iam demitti. Lingua uero qua neq; tenuius nec expeditius nec mobilius quicquam fuerat: habetior fieri. Vox deniq; sonora illa & cygnea ac fere diuina obmutescere. Quæ aduētantis luctuosissima mortis signa cū tu corā aspiceres: nō potuisti ita tibi moderari: quo minus ꝓ p̄ni affectus ībecillitate & lachrymis & gemitu aī solicitudinē oñderes. Quod ille ita ut erat ui morbi moleq; deiectus: tanquam e somno excitatus ubi aīaduertit: febribus æstuans lassusq; anhælitu qd agis iqt P̄r mi dulcissi-

παίζειν pæzin παῖς pæs

me?Quid gemis?Quid ita illachrymatis?Ita cõsolaris Valerium tuũ?Po-
ne quæso lachrymas mi pater.pone oẽm aĩ curam.Bene nobis sperãdum
est.Nos deus nõ destituet:Cui tñ quicquid placuerit:id trãquillo atq; læ-
to aĩo feramus:necesse est.Quod si bonã ualetudinem recuperaro:nunq̃
patiar:ut eã nimia ludẽdi exercitatiõe amittã:idque tibi bona fide polli-
ceor: Meminerat eĩm puer spectatissimus se plærũq; abs te admõitum:ca
Ihesus ueret sibi a nimia lusione:ne ob laborem immoderatũ in aliquod morbi
Maria genus icideret.Tum ipse fide igit' mi fili.Fac aliquod uotũ christo Ihesu.
Fac Mariæ uirgini:Nam q̃cquid uoueris:ipse p̃soluam.His auditis puer
nobilissimus q̃q̃ erat toto corpore prostratus atq; semianimus:perinde ta
Oratio mẽ atq; collectis in unum dispersis & p̃fligatis uiribus sublato ad cælũ i-
tutu in hæc uerba suauissimũ os aperuit. Deus oĩpotẽs christe Ihesu re-
demptor noster te q̃ deuotissime precor per sanctissimã passionem tuã:
te iquam clæmẽtissime rex gloriæ q̃humillime obsecro p̃ impollutæ Ma-
riæ uirginis tuæ piẽtissimæ matris merita:ut hãc a me domine: qua tam
uæhemẽter affligor:ægrotationem:si tibi placitum est:amoueas:meq; iu
cũdissimo patri huic meo matriq; dilectissimæ restituas.At ego tibi libe-
rator humanis generis quid sim pro tanto bñficio relaturus? Nempe ad
perpetuum deuotiõis uenerationisq; meæ studium omnia uestimta mea
ac reliquũ omnem corporis ornatũ dono do pauperibus. Quæ locutus
mirabili cũ animi affectu quasi extremo labore fessus ac lassus obticuit.
Hic tu pater aliquãdo exhilaratus tempestiue subdidisti:Meũ autem uo
tum Valeri mi suauissime illud est:ut ego una tecum:si cõualueris: utar
fusca ueste:Verum tu serica & in annũ:at ego lanea idq; in omnem uitã.
Addidisti enim serica:ueritus quoniam puer uti semper consuesset læto
quodam amœnoq; cultu corporis:ferret tristius fuscam uestem.Sed au-
di obsecro tu:ut cæteri tecum audiant:quid is respõderi. Absit:iquit:absit
mi pater.Imo ego induar ueste & fusca & lanea:sic eĩm decet:tu uero ele
ganti ut semper:atq; senatoria:Nam in te nõ familiæ ac tuorum solũ sed
reipublicæ decus repræsentatur.Dum hæc scite serioq; loq̃tur:mors pau
latim irrepens præcordia frigore obsidet.horret iam puer:ac tremit: Nã
quo magis animi magnitudine uicere nitebatur fragilitatem afflicti cor-
poris:eo magis febris immanitas membra prosternebat.ita ut demum di
ceret sublatis ad cælum oculis:Miser ego q̃s me liberabit de corpore mor
tis huius.Quandiu claudar hoc sæculi carcere? Quod ipse audiens cum
trãsfixus doloris iaculo cœpisses durius flere:tunc ille.Quid est mi pater
Virgilius ut tãto te dolore cõficias?Stat sua cuiq; dies.Impleui cursum:qui mihi a
domino datus est.Nõ hic uiuitur nostro arbitrio.Peregrinamur:quãd iu
sumus in uita.Quæ tamẽ uita certe nõ est:sed simulacrum quoddam pu

re innócenterq; uiuentibus uitæ illius beatæ & sempiternæ. Itaq; studẽdũ semper est: ut q̃ properátius licet: redeamus ad communem bonoꝝ omnium patrem: qui mitis est & misericors. Sic enim frui licebit corona iusticiæ. sic saturari æternis gaudiis: Suauis. n. est dominus. Volentiq; plura loqui iam lingua balbutiebat: Iam grauior somnus sensum oppresserat. febris ĩ ardorem æstuabat. iam desperatum erat de puero. iam parabátur quæ sũt funeris: cum nequid ĩtemptatum uideret: cõfestim accersit Gerardus medicus ueronẽsis uir sane & doctus & amicus: Nam alii nõ nulli ueneti medici antea puerum curandum acceperant: q quoniam desperarát de salute: se inde subtraxerant. Gerardus igitur cum uenisset: oium primum urinam in uitrea mathula cõspicatur: quã & rufam uidet & turbidam: deinde manibus appræhensis arteriolisq; uitalibus contrectatis: reperit earum motiũculas perdebilis ac raras & per intercapedinẽ se mouentis. Contrectat extremos digytos pedum. deinde genua. demum partem uicinam cordi. Sentit omnia mortis uiribus intercepta. Vocat puerũ suo nomine. Respõdet is nihil. Vocat rursus altiore uoce: Valeri mi nihil respondes medico? Valerius ad hæc ueluti reuiuiscens cœpit rursus leuiter respirare: & cum difficultate maxima prolapsas palpebras tollit. Tum Gerardus pupillas diligẽter intutus quæsiuit a puero: an se agnosceret: ad quem ille etsi cum difficultate spiritus agnosco inquit: Venisti enim iam pridem ad patrem salutatum: cum se per æstatem ruri soluẽdi animi gratia contineret. Id autem factum est: cum nondum Valerius implesset tertium ætatis annum. Memoriæ bonitatem medicus admiratus ĩ tãta præsertim ui morbi rursum minutatim quæsiuit singulas aduersæ ualetudis causas ac progressus: cui ille ita deinceps prudenterq; respondit: ut medicus faciem auertens a lachrymis se nequiret cõtinere. Cumq; postea subdidisset: ne metue mi Valeri. Curabo enim te cõualescesq; q̃primum. Cõualescam inquit ille: & breui equidem conualescam. Nam mihi medicus Christus est. Petiitq;: ut uicinæ sacerdos accersaret: Qui ubi euestigio adfuisset: rogassetq;: quidnam uellet: Respondit puer: Iam hinc mihi abeundum est. Itaq; audi: rogo: peccata mea: meq; si fas est: culpa omni absolue quo liberior iter quod sum facturus: leuiorq; emetiar: assedit moderatissimo puero sacerdos: quæ is deliquisset in uita auditurus. Quæ sunt eius errata? Vnum id sane & maximum: quod dum post animi circa litteras & facundiam morumq; disciplinam exercitationes assiduas nihil otii sibi indulgens exercet etiam corpus ingenue: ea est ui morbi correptus: qua ex hoc terrestri carcere ante in cælestem patriam reuocatur: quam p ætatem posset flagitii fœditatem: cognoscere. Miratus igitur sacerdos singularem integerrimi pueri bonitatem: quippe quem nulli reatui uideret ob

Gerardus ueronensis

Christus

noxium sed simplicis cuiusdam potius atq; absolutæ probitatis speculū: dum eum iubet bene sperare: dum religionis more imposita capiti manu omni culpa libere absoluit: Valerius īnocentissimus filius ille tuus dū eleuatis ad cælum oculis deum orans castissimum pectus coniunctis digytis atq; labella percutit: seque sanctissimo triumphalis crucis signaculo aduersus communis hostis īsidias armat: ac munit. Post breue suspiriū ac lachrymulam tam leniter emittit spiritum: ut spōte rursus occlusis oculis obdormisse non mortuus existimari posset. Et quod mirabilius est creditu: niueus ille purpuræ mixtus color quo pulcherrimos omnis suæ ætatis pueros mirifice anteibat in uita: repente simul cum obitu maiore quadam gratia emersit in faciem: argumentum sane nō paruum neq; cōtēnēdum eorum mortem: qui recte beneq; uixerunt: nō modo non esse malū sed bonum etiam atq; expetendum. At ipse tamen non potes eius obitū non dolere ferreq; permoleste: in cuius uita magnam quandam ac certā spem & tibi & patriæ propositam esse existimabas: quem ex teipso genueras: in quo uiuo te etiam cum naturæ concessisses: uicturum arbitrabare Sunt ista profecto eiusmodi: quæ hominum animos nō commouere nō possint. Videmus opifices suis operibus quæ sibi ueluti genuerint. inscribere sua nomina. Erat nuper Constātinopoli quem barbarus hic prīceps amyrasq; Turcorum Mahometus amorati filius est demolitus miræ magnitudinis atq; pulchritudinis equus aheneus: in cuius dextero pede anteriore legebantur græce expressa eminentioribus litteris huiusmodi uerba: Patrophilus fictor fecit. Egregius excusor ille patrophilus quoniā aliter fortasse non poterat: per illiusmodi inscriptionem immortalitatem sibi comparabat in uita. At phidias in eburneo Mineruæ simulacro quod eximia arte fabricatus traditur: cum lege patria suum nomen prohiberetur inscribere: effigiem suam in eius clipeo ita inclusit: ut sine totius operis demolitione diuelli non posset. Et grauissimi philosophi uiriq; sanctissimi quoscunq; libros ædiderint: propriis ipsorum nominibus illustrare consuerunt. Quod si huiusmodi monimenta ingenii idcirco plurimum nos delectant: quoniam per ea immortalitatem quāsi quandam memoria nominis nostri apud uiuos assequimur: quāto magis totius hominis propagatio: quæ per filios a nobis manat: deinceps in posteros: & cara patri cuiq; eē debet & periucunda? Non. n. corpore dūtaxat quod ipsum natura sua mortale est: in filiis uiuimus: sed non nullis etiā animi partibus: Nam quāq̄ est cuiq; sua mens diuino creata arbitrio: plæræq; tamen sūt animi uires: quæ simul cum corpore a parentibus transfunduntur in liberos. Atqui fieri potest: ut uel malis moribus uel temporum calamitate uł alia maiore ui quapiam natura hominis deprauetur: uitieturq;: id quod

Cōstātiopolis
Mahometus amyras Turcorum
Patrophilius
Phidias
Mineruæ simulacrum

in.M.Tullii Ciceronis in.Qu.Fa.maximi alobroici in Aristotelis philoso phi in Dionysi senioris filios eodem quoq; modo in . Qu.hortensii in.P. crassi in Africani fratris nepetes accidisse legimus.Rarissimos tamen inuenias:q parentum maiorumq; suorum & exteriorem & interiorem tum magna ex parte si minus exercent: haud referant tamen.Quare cũ & bonitate naturæ & institutione diligentiaq; paterna cum haberes filium : q totus tui erat simillimus:cum existimes fortassis ex illius obitu magnam tibi factam esse iacturam:censes te iure ac merito & eius & tua causa dolere oportere:Verum erige te obsecro Iacobe Antoni Marcelle . Cedant rationi turbulentissimi atq; præcipites motus animi.Fac ut interior exteriori homini dominetur:si te ipsum audire:si tui compos esse uolueris:inteinges prorecto tibi non modo nihil accidisse mali:quod Valerius tuus abs te abierit:sed eo te esse meliore condicione:quod certo didiceris dilectissimum filium simul cum æg:otatione corporis liberatum omni ægretitudine animi frui nũc cælestis gloriæ gaudiis sepiternis:esseq; tui apud iudicem eum depræcatorem:qui & iustissime semper iudicat:& quæcũq; aut agimus:aut dicimus multo ante cognouit:q̃ a nobis fuerint cogitata Quid enim per immortalem deum in unius infantis obitu acriter adeo tibi dolendum esse arbitraris? An ignorabas:quod Telamon euripideus longe ante Anaxagoran clazomenium de aiace responderat: filium abs te genitum esse mortalem? Non omnes ea lege nati sumus:ut alii cilius alii serius omnes tamen moriamur deniq;? Xerxes ille maximus atq; potentissimus rex persarum qui montes prostrauit:mariaq; constrauit:cum ex altiore loco exercitum illum dispiceret:quem ex quingentis myriadibus ut tradit herodotus hoc est ex quinquies decies centenis hominum millibus conflarat:se a gemitu ac lachrymis continere non potuit:Interrogatusq;:quid ita faceret:idcirco se flere respondit:quod post annos centum eorum nemo quos tũc uidebat:superstes.futurus eẽt.Quam nature humanæ ĩbellicitatem Euripides meditatus:ut est omni in re grauis ac diligens:ita locutus est:

Natura quæ mortalibus est rebus:tenes?
Haud uideor equidem:nam unde?at auribus accipe.
Mors omnibus debetur his.nec est aliquis:
Qui cras futurum se sciat.Quam igitur nobis polliceamur huius uitæ felicitatem:cuius omnia sunt incerta-omnia mutabilia.oĩa plena formidinis? Itaq; alio spes nostra dirigẽda ẽ alio ĩtẽdẽdi cogitatus:nam qd ferius dici põt ĩ hominũ uita:cũ nullus sit tãtus ãnnorũ numerus:q si cũ æternitate conferatur:minimã puncti pticulã repræsentet? Nec ea pfecto uita ẽ

M·Tull.ciceró
Qu.Fab.Max.
alobroicus
Aristoteles
Dionysius
Qu.hortensi
Qu.Crassus
Telamõn
Anaafixoras
Aiax
Xerxes
Myriodes
Herodotus
Euripides

Nestor
Sibylla
Mathusalem

optima: quæ uel Nestoris uel Sibylle quā fabulantur: uel ea potius quæ Mathusalē ānos uixerit: sed quæ honestissima fuerit probataq̧ apud deum: etiam si unius diei uitā quis uixerit. Nos enim multitudine annorū magnitudine præstantiaq̧ uirtutis hominis beatitudo simul cum uita definitur. Num icc̄ico Chrysippū aut alium quempiam huiusmodi: uel Platoni uel Aristoteli prætulerimus: quia plura in philosophia uolumia ꝑlyxiora scripserit? an illos potius chrysippo & chrysippi similibus: quoniam acutiora & meliora īgenii doctrinæq̧ monimenta posteris relique re? Num propterea arborem laudemus: quod plurium sit annorum? an quia & pluris de se fructus & suauioris efferat? Et ne celerius q̄ par ē: a similitudine discedamus: ut ī arborum fructibus accidere uidemus: ut aliis alii citius maturescant: idq̧ non in diuersis modo sed ī eodem etiā genere fructuum: ita de hominibus quoq̧ uenire usu quis dubitet: ut ꝑ cuiusq̧ naturæ tempamēto alii serius alii citius uitam finiāt? Si eum arrogantem solemus & dissolutum existimare: qui hominum legibus aduersatur: qualis ducendus sit: qui succenset naturæ legi: quæ uiuēdi tempus oībus definit: ut id præterire nemini liceat. At naturæ legibus irasci quid aliud est q̄ deo aduersari: a quo natura oīs creata est. Qui enim ægre fert quod uoluit deus: is plane uidetur deum arguere iniusticiæ: in cūq̧ irasci. Itaq̧ non absurde hunc ab Eschylo legimus repræhensum: cū dixit: Boni est grauisq̧ uiri mali: si quid patitur. Nunq̄ deis irasci. Quam sententiam apte secutus Euripides ait. Aduersa qui bene fert: uir optimus mihi uidetur ac prudens. At mea me de Valerio meo: dicas fefellit spes. Qui enim non doleam: quod ab eo relictus sim hæres: quem mihi fore sperabā hæredē. Et quē supstitē optabā: ei uideā me supstitē. Et ī quo uitæ huius oēm collocarā iucūditatē: eū morte sublatū aspiciā. Qui ergo tā tristi tā acerbo tā īfelici casu nō crucier nō angar aī: cū illū mihi tā īmature tā īopinato ereptū sentio: quo aliud nihil ī uita ꝑciosius habebā nihil amabilius nihil carius nihil suauius. At nihil debet esse īopinatū sapiēti. Amisisti: fateor: ī Valerio magnā huiusce uitæ iucūditatē magnū solatium magnū ornamētū. Nō poteras eius īgeniū atq̧ ꝓbitatē cōsiderās nō tecū admirari: nō tibi plaudere: qd' talē filiū genuisses tā modestū tā uerecundū tā facilē tam strenuum tam benignū. Delectabat te plurimū īgenita eius prudentia & bonarum artium studiū ac facundia singularis. Et eius caritatem atq̧ pietatē obliuisci nō potes. Quæ quidem oīa cum uideas tam repente una cum illo amissa: irrecuperabili te detrimēto & maximo affectū arbitraris. At uelim tecum aio uolutes illam Vlysses sentētiam apud Euripidē poetā. Sapiētis ē quæ oportet ī malis sapere. Nū icc̄irco fortasse te illusum & destitutum putas: quod antea: q̄ tua ferret opinio. Valerium

Chrysippus
Plato
Aristoteles

Eschylus

Euripides

Vlysses
Euripides

tuum ad se deus reuocarit? An tibi molestum ẽ: quod celerius tua senten tia euocatus ille ab deo ẽ & emissus ex his corporis uinculis ad seq; ideo accersitus: ut omni cura liberaret' oĩ sollicitudine? Quod si in re bellica turpe existimatur dicere nõ putassem: ubi iopinato ĩ nos hostis ac repẽte ĩpetum fecerit: quãto id ẽ turpius iudicãdum ĩ huius uitæ cõdicione: quæ ĩnumerabilibus periculis & calamitatibus ẽ obiecta: cuius finis ẽ ille: quẽ effugere nemo põt? Oẽs enim morimur horaq; mortis ĩcerta est. Itaq; recte admonemur: Vigilate: & orate: qa nescitis horam neq; diem. Quid in quam facere nos oportet: qbus sapientiæ magister Ihesus ẽ datus: quãdo idem & a gentilitatis philosophis poetisq; prædicatur. Pati multa necesse est ait Næuius poeta mortalem mala. Sxd eruditissimus persius lõge ap- tius. Viue memor loeti fugit hora: hoc quod loquor: inde ẽ Decet nos cer te ita uiuere. ut semper credamus futurum: ut moriamur. Aliud nihil esse philosophoꝶ uitam affirmat Plato q̃ mortis cõmentationem. Et docte id qdem atq; sapienter. Nam si ad finem oĩa referẽda sũt: si bene beateq; ui uẽdi pricipium capit ab ipso fine rõnem: si finis humanæ uitæ mors ẽ: cui nulla ẽ mortis meditatio: is sane neq; prudẽs nec felix eẽ ullo pacto põt. Quam me uerba illa delectãt: quibus utitur apud Euripidem: ut mihi ui- detur Theseus.

Ihesus

Næuius

Persius.

Euripides

Theseus

At ego quod a sapiente quodam didiceram:
Curas calamitates & exilia mihi
Mortis acerbas & malorum alia genera
Versaueram animo: nequid illorum prius
Quæ cogitaram: si quid accideret: magis

Recens noceret. Didicerat Theseus a sapiẽte quodam hoc est ab Anaxa- gora: Euripides eẽ oĩa quæ in huius uitæ mutabilitatem possunt cadere: diligẽti meditatiõe prouidẽda: quo ĩ omnem casum armati instructiq; si- mus aduersus omẽs animi motus: ut sicuti uigiles & periti gubernatores priusq̃ dent uela: Scythiã ꝑ euxinum pelagus petituri se anchoris muni- unt & rudẽtibus: ne siqs secus quam opus sit: uẽtus ĩcubuerit. frustra sint auxilium desyderaturi: ita etiã nos nõ adeo rebus lætioribus efferamur: aut deiiciamur aduersis: ut uideamur obliti: quam uaria sit q̃ fragilis q̃ in constãs humana cõdicio. Quid. n. aut nostroꝶ aut noster etiã obitus nos affligat? Fac uitam corporis sempiternam eẽ. Quis adeo sit tãta demẽtia: qui non mori q̃ primum malit. ubi ĩ eam sit uitam ꝑuenturus: de qua fo- re scriptum legimus: ut deleat deus oẽm lachrymam ab hoĩum oculis: & ubi neq; mors amplius sit futura: neq; luctus neq; clamor nec dolor q̃ in hac uersari diutius hoĩum uita: quæ plena est miserabilium ærũnarum ĩ tot rerum oĩum commutatiõibus ĩ tot cupiditatũ tædiis ĩ tot fastidiis uo

Anaxagoras

Scythia

Euxinum pela gus

Pindarus
Nam perturbatiões aioꝝ:ut inquit Pindarus:sapiētem ēt uirum cogunt ī sanire. Neq̧ flēda tibi Valerii mors nec dolēda ē:sed laude potius & gaudio ꝓsequēda:quē dignum deus iudicarit cælesti domicilio. Nunc uiget

Plato
ī rerum oīum cognitiōe earum:quas ita facile cum uiueret: discebat: ut eas nō tam discere quam reminisci secūdum platonem quiret existimari. Proīde satius feceris:si dolorem pectoris tui quo iopinato percussus es: recordatiōe illius laudum cōsolabere: Nam si eos dolemus:qbus bene ē: quid de nobis simus facturi? Nobis ꝑfecto potius de nobis ipsis dolendū est:atq̄ cauēdum merito ne dum filios flæmus:eorum beatitudini iuidere iudicemur. Illi enim iis bonis nūc fruūtur:quæ nec oculus uidit:nec auris audiuit:nec ī cor homīs ascēderunt. Nos autem assidue uolutamur ī cœno. Et eo mors nostra & durior est & tristior futura:quo diutius uiuimus. Verum ea nobis offert̄ cōsolatio quod nō multum abesse possit: ut

Valerius
Olympus
quos tāto animi ardore desyderamus:corā liceat ītueri & tibi Valerium tuum & mihi Olympum meum æqualibus nobis æqualis illos: Nam ut illi eodem & āno & mēse nati complerāt ānum octauum neuter: ita nos ānum quartum & sexagesimum īgressi uterq̧ sumus:tu ad.xvi.Kl.februarias:ego uero ad octauum Kal.augustas. Et immortales certe q̄tum mihi uideor augurari:futuri nō sumus. Quare īter nos & filios:quos amisimus:non admodum longa futura sunt diuortia modo demus operam quod in nobis est:ut una cum illis quos tanto desyderio ardemus:eē possimus. Quāuis enim nesciamus:quæ dies morti sit præstituta:quod tamē scriptum est:nos latere non debet. Omnis caro fœnum: & omnis gloria eius quasi flos fœni. At cum sciamus pulcherrimos atq̧ recentis flosculos leui aura tactos languescere paruoq̧ uenti flatu agitatos marcescere solere:nihil eē uideo:quod immaturum natura quod intempestiuum dici debeat inter homines. Quandocunq̧ nos morituros iusserit deus: id & maturum ducundum est & tempestiuum. Quid enim est aliud mori: q̄ depositum reddere? Deposuit deus apud nos animum nullo præscripto tempore. Quæ igitur iusticia nostra fuerit cum repetenti minus alacriter q̄primumq̧ restituere? Num grauiter nobis ferendum est: si quod ab deo nobis datum est usui:id ei cum exigit:reddere. Reddimus enim non damus. At ne mensarii quidem si sapiunt:si decoquere erubescunt:moleste ferant depositum reddere alienum. Num uir sapiens atq̧ idem gratus quem animum accepit ab deo usui ac ueluti depositi iure: repetenti domino aduersari audebit? Nec ille minus in culpa iudicari solet: qui doleat uel depositum uel commodatum restituisse: quam qui illud sit abiuratus: Nam fides in utroque & gratitudo desyderatur. Cūq̧ omne

luptatum? Quæ hic nobis reqes est? quæ trāquillitas? Quæ nō omia plena formidīs? plena angoris? nihil eē uidemus i hac īstabilitate uitæ ita homi cōcupitum: cuius post usum satietas nō sequat̃: ut quod maxīe cōsequi studemus id cōpotes uoti facti nō abdicemus: & alia atq; alia deiceps appetamus. Nunq̄ nisi i morte appetitiōis fax extiguit̃. Itaq; nō ab re & Dauid & Hieremias & Elias aliiq; nō nulli uiri sancti & sapiētes uitæ diuturnitatē īgemuerūt: ita sūt oīa uaria. ita īcerta. ita īfirma nusq̄q; manētia. Id quod aīaduertēs Pindarus ut ē in oī re prudēs: ita locutus est.
Dauid
Hieremias
Elias
Pindarus

Spes uirum sursum simul & dehorsum.
Multa lactantes celeri feruntur
Orbe ueritatæ probat id: quod ore
Nemo uenturam potuit deorum
Nosse fortunam. quoniam futuri
Cæca mens nobis. hominiq; multa
Præter optatum tulit ipse casus
Tristia. & rursus miseris subactam
Extulit rebus ꝓpere uoluptas. Quare cū ī rebus humanis nulla sit certitudo nulla stabilitas nulla fides: nihil sapiēti oportet eē īopinatū: cū usu didicerit quottidie euenire: ut lætis tristia & tristibus læta succedāt. Itaq; ad eadē te hortabor: ad quæ Corydon apud Theocritum Battum.
Corydon
Theocritus
Battus

Fidere amice decet: melius cras forsan habebis
Sperandum est uiuis: non est spes ulla sepultis.
Nunc pluit. & clarus nunc Iupiter æthere surgit.
P. Ventidius

Vt eīm silētio inuoluā uel. P. uētidiū: quē a patre Gn. pōpeii magni actū ī triūpho & oculis populi romani miserabiliter antea subiectū: de parthis ad postremū pulcherrime triumphātem Roma cōspexit: uel. G. Corneliū Scipionē nascicā: q a carthaginēsium carcere ac uiculis nō solū oīa quæ seruitutis cōdicione amiserat: postliminii iure recupauerit: sed ad sūma cōsulatus īperiiq; fastigia ē euectus: satis unus Iob exēplo sit: Quid. n. hic triste passus nō ē: quæ acerba nō pertulit? ipse de se testimoniū perhibet. Suscitabis īquit: corpus hoc meū: ī quo multa mala sum passus. At idem Iob ubi aduersa oīa & corporis & fortunæ uirtutis patiētia mirifice supasset: ita sibi ꝓpitium benignūq; deum reddidit: ut ad huius quoq; humānæ uitæ felicitatē nihil reqreret. Magna ꝓfecto uirtus est patiētia. Moderate nobis ī utrāq; fortunā ferēda sunt oīa. Nunq̄ diffidēdum ē rationi: nunq̄ legi naturæ aduersādum. Tollenda spes nostra in deū est Iacobe Antoni Marcelle: qui solus quid nobis rebusq; nostris aut cōducat: aut non conducat: & nouit semper: & tempestiue prouidet. Seuocandus est nobis animus atq; diiungendus ab istiusmodi cogitatibus & motibus turbulētis:
G. Cornelius
scipio nascica
Iob

uitium graue sit:ac periculosum:tum ingratitudo turpissima atq; admó dum detestabilis censeri debet. Homo eim ingratus pudore uacat. Qui uero impudētiæ se facit obnoxium:is omnis se flagitio facinoriq; ascribit.

Angelus prius

Si primus Angelus uoluisset gratitudinis meminisse:neq; i superbiá exarsisset:neq; inuidisset creatori suo:nec e summo beatitudinis gradu in extremæ miseriæ præcipiciū corruisset. Quam me delectant duo illa

Delphica præcepta

præcepta:quæ uocantur Delphica. Cognosce teipsum & nequid nimis. Hæc talia sunt:ut alterum manet ex altero:& inuicem se commutent.

Nam & qui se nouit:nihil nimis neq; cogitat:nec facit. Et qui nihil nimis aut dicit aut uult:seip̄m nouit. Qui ergo se mortalem esse cognouerit:neq; effcretur nimis rebus secūdis:neq; aduersis ita humilem abiectū

Luctus

q; prosternet:ut luctui semper ut eiulatui sit addictus. Honoratur iane luctus ut est in fabula:lachrymis & doloribus. Itaq; nō inuitus ad eos ꝓficiscitur:a quibus huiusmodi honoribus excipitur:ab quibus autem negligitur:iis abstinet. Vt omni ire demisso nos animo aduersus deum eē oportet:& quicquid ab eo fit:ad nostram utilitatem factū existimare: ita quæ uidentur aduersa & uoluntati nostræ expectationiq; infesta:& con-

Euripides

stanter ferenda sunt nobis:& sapienter. Nam ut grauiter iquit Euripides Necessitati qui dedit terga:sapiens ē ille uir:nec inscius quidem deū. Si eim necessario omnes morimur:finisq; huius uitæ mors est:quid hæc nobis & frustra & inutiliter uel lachrymanda ē uel dolenda? Audiamus ob

Menander

secro Menandrum:quā scite hæc:ut omnia.

Nostris mederi si malis possent lachrymæ.
Semperq; tolli flætibus quiret dolor:
Lachrymas emeremus auro:at herus negocia
Non curat hæc:nec respicit:suam uiam
Seu tu flæas:seu non:faciēt:proin q̄d facimus?
Nihil dolor arborum instar hos fructus habet.

Lachrymas. Nihil igitur dolendum est:roges: nihil īgemiscendum:nihil lachrymandum omnino:ne in morte quidem carissimi filii? At flæuit

Ihesus
Lazarus

Ihesus Lazarum:quem reuocabat ad uiuos. Non flæam ip̄e: non animi torquear:qui me in iucundissimo mihi filio mortuum sentiam. Respondebo equidem tibi audacter:& ex animi sententia respondebo:ut nihil dolere omnino inhumanum est:ita dolore confici effœminatum & molle. Nullos inquam sentire in utraq; fortunam animi motus lapidis ē non hominis:q̄q̄ etiam in lapidibus inesse motus quosdam natura insitos non ex magnete solum sed ex silicibus ipsis percipit. Verum pati motus eos effrænatius ferri:nec ullis compescere rationis consiliiq; remediis belluæ est ꝓprium. Si enim in nobis nulla prorsus inesset affectio: cum

aliæ plæræq; animi uirtutes:tum amicitiã ipa qua nihil in hominum genere suauius eẽ nec necessarium magis aĩaduerto: beniuolentiaq; oĩs e medio tolleretur. Itaq; cauendum eẽ arbitror:ne falsa quadã decepti opinione aut quod nullum est:iudicemus malum:aut quod sua natura minimum sit:maximum ipsi faciamus. Qui eni quod per sese aut bonum ẽ aut boni cã:ducit in malis:hic nõ potest esse non demens. Qui uero & tristicia & læta pro ratione apteq; tulerit:uir mihi prudentissimus uidet efferendusq; summis laudibus. At non potes tu quidem non dolere : qd tali uideas filio te orbatum:quod sentias uiscera tua abs te ueluti diuulsa:quod in eo sis mortuus:in quo te futurum superstitem putabas. Homo non argumẽtaris sum non deus. Et recte tu quidem:præsertim cum deus etiam ipe:qui mortuum Lazarum ut obiicis:erat suscitaturus:collachrymatus ẽ. Velim tamen memineris grauissimæ illius quam modo dicebã Solonis sententiæ:nequid nimis. Nam quod ais collachrymatum etiam Ihesum:recte quidem narras modo intelligas id esse ab eo factum nõ minus:quod Lazarum quem plurimum diligebat:esset reuocaturus ab alterius ueræq; uitæ beatitudine in huius:quæ falso uita nominat:miseriã quam ut humanæ imbecillitatis affectum exprimeret. At se supra hominem gerere:hoc est supra uulgi consuetudinem & oĩa pro rationis regula deoq; metiri uiri est magnifici planeq; heroici. Præterea si uolueris meminisse optime cum illo actum esse:quod adeptus te patre suaq; uirtute omnem uitæ huius felicitatem quam dicimus:ita excesserit:ut cum adumbrato fucatoq; sæculi bono æternam sibi gloriam; & beatitudinem possessurus:intelliges tibi lætandum esse potius:quod talem genueris:q̃ dolendum quod talem amiseris. Quod si illius non potes absentiam ferre:qui cælum habitat:non tam eius uideris q̃ tuam uicem collachrymari At istud certe non est animi uero liberalis:neq; magni:neq; paterni neq; ipsius tui:qui pluris faciebas unum ualerium quam uitam ipsam: q uir magnificus es & omni uirtute illustris. Illius bono gaudendũ est inquã potius quam tuo dolendũ ĩcommodo. At qui ea conditione filios nobis commendauit deus:ut quãdocũq; repeteret redderemus. Num igit maliĩmus creditori succẽsere:quod suum exegerit:q̃ commodãti gratias agere. Quin potius imitandus est:nobis sanctissimus ille patiẽtissimusq; Iob atq; illius uerba sincero mentis affectu usurpanda. Dominus dedit: dominus abstulit. Sicut domino placuit:ita factũ est:sit nomen domini benedictũ. Quid tanto eim torqueamur dolore:quid diuturnis lachrymis: quos amisimus:lugeamus:si qdem ad tempus est creditũ id perpetuo seruare non possumus? Nihil nobis cum agit natura durius quam cum elementis uniuersoq; mundo cõsueuit. Num quæritur terra: quod fructus

Lazarus

Solon
Ihesus
Lazarus

Iob

quos tãtõ cũ labore cõcepisset:peperisset:aluisset:amiserit:cũ tã sæpe antea uomeribus scissa esset rastris & ligonibus cæsa:ibribus obruta:tempestatibus fracta:nũc rigore nũc æstu uexata:quo annua munera parturiret:cũq3 uariis amænisq3 floribus iduta gestiret:mox exuta spoliataq3 omnẽ ornatũ lataq3 deposuerit? At ne mare qdẽ moleste fert:quod p anni ac tẽpo℞ uices eorũq3 momẽta nũc remissioribus nũc uæhemẽtioribus uẽtorũ flatibus iter ꝓcellas fluctusq3 agitatũ nauibus circũquaq3 sulcatum: & hamis ac ratibus appetitum sentiat:quos genuerit auxeritq3 tãtos piscium greges prædæ oĩbus rapinæq3 expositos & praeciosissimas margaritas aliaq3 pmulta & gemma℞ & re℞ nobilissimarum genera ab se aut ui auferri aut isidiis abduci. Nam quid aer ipse mihi memorãdus est? Lugetne an gemit:quod q mõ solis radiis illustratus albesceret: & iucũdus oĩbus eẽt aspectu:mox nocturno caligat horrore:sæpenumero etiã iterdiu obscuratur:quodq3 aues quarũ & ludẽti uolatu & mulcẽti cõcentu gaudet:multiplici dolo uariisq3 artibus i summa ẽt regiõe capiant̃. Et ne uidear i singulis enarrãdis curiosior:cælũ etiã ipm nõ sp eodẽ lucet aspectu:sed ꝓ ortu occasuq3 solis nũc manãtibus radiis collustrat̃:nũc corruscationibus stella℞ ueluti scitillis debilius fulget:qñq3 etiã nusq̃ apparet. Quare si oĩa sunt plena mutationũ : si nihil ẽ in uniuerso mũdo liberum ab iteritu:nihil ẽ:quod ipsi nobis præcipuũ postulemus. Quod si ꝑ ibecillitate humani igenii nõ potes talẽ filium nõ reqrere:nõ dolere:nõ igemiscere:cũ boues ẽt uideamus reqrere uitulos quos amiserint:multoq3 mugitu ac tristi testari piũ naturæ affectũ. Sed oĩ in re modus seruãdus est:& nusq̃ a ratione discedẽdũ. Usus corporis cũ mẽtis affectu nobis ẽ cõmutãdus:ut quo℞ aspectu atq3 sermone curas leniebamus : co℞ gaudeamus recordatiõe ac btitudine. Ad hæc tibi cauẽdũ est:ne continuus lachrymis eo cõtrahas grauiorem culpã:quo diuinæ uolũtati magis uideris aduersari. Solet.n.qñq3 deus uæhemẽtius illos affliger̃:quos repugnãtes sibi rebellisq3 cognorit. Itaq3 nõ absurde poetæ fingũt Niobẽ ob huiusmõi cãm filios amisisse. Quis scis præterea:si deus ipse:cui & ꝑterita & futura oĩa corã sunt:miseratus ẽ Valeriũ tuũ:ob eãq3 rẽ ad maiorẽ ætatẽ uenire ꝓhibuerit:neqd tristius pateret̃? Quot.n.& q̃ta quottidie accidũt in uita tristia miserabilia ærũnosa:q̃ sola morte effugiunt̃. Si Cyrus ille senior q res tã multas tãq3 ꝑclaras gesserat:ad senectutẽ nõ peruenisset:nunq̃ tã crudel'r tã ignominiose tã seruil'r p caliditatẽ ipotẽtiãq3 fœmineã pisset. Idem de Croeso rege. de pœno Annibale. de Gn. Põpeio magno. de G. Iulio Cesare. de G. Mario. de Cicerone. de L. annæo senecca:aliisq3 pmultis põt aiaduerti. Quãto igit̃ Valerius tuus celerius excessit e uiuis:tãto eius mors cõsiderabilior ẽ cẽsenda:qd' mali nihil neq3 nosset:neq3 ppetrasset: qd' eius

Niobe
Cyrus
Tomyris
Croesus
Annibal
Gn. Pompeius magnus
G. Iulius cæsar
G. Marius
Cicero
L. Annæus Seneca

rei cõsiderãs Menãder idẽ:quẽ mõ meminerã:aít.Quẽ dii amãt:morit̃ iu uenis.Liberat ꝓfecto mors sæpe nõnullos & maximis & acerbissimis ma lis:qbus ii uacãt:q uel ĩfantes uel pueri ex hisce uitæ ærũnis excesserunt. Si Priamo cõtigisset ea mors:quã falso ĩmaturã dicimus:nunq̃ hæc tã flæ biliter apud Homeꝶ quereretur. Menander Priamus Homerus

Ingredere o fili murum:quo troas & omnis
Troiadas serues:nomen neq̧ clarius hosti
Pellidæ efficias:tua nec tibi fata ministres
Ante diem:miseriq̧ patris miserere:sup͂stes
Quem facis elatum:senii quem limine sæua
Sorte deũ genitor:perdet mala plura tuentẽ
Funera natoꝶ.natas hostiliter actas
Stuprataſq̧ nurus infantum strage sub alta
Mẽbra ĩflicta solo:nã me mucrone supræmũ
Postq̃ aliquis uita spoliarit:rictibus atræ
Ante fores catulæ pergent laniare iacẽtem
At quãdo canũq̧ caput canãq̧ molossæ
Dedecorent barbam grãdæui ĩ cæde natãtis:
Hoc miseris fuerit lõge miserabile cunctis.
Talia uoce senex queritur:multũq̧ capillum
Vertice uellebat:sibi quod minus audiat Hector.

Quã qdẽ Homeri sñiam Virg.fãiliaris nr̃ aptissime secutus ul̃ potius exe cutus ĩqt. Hæc finis Priami fatoꝶ:hic exitus illũ. Sorte tulit troiã icẽsam & ꝓlapsa uidẽtẽ. Pergama tot quõdã pp̃l'is terrisq̧ supbũ. Regnatorẽ asiæ:iacet ĩgẽs littore trũcus. Auulsũq̧ hũeris cap̃ & sine noĩe corpus.Ex quo possu mus ĩtelligeř ñ obscure:q̃ piculosũ q̃ formidabile sit diutius eẽ ĩ uita. qd n.aut nr̃is aut nob̃:p̃is lõgiorẽ uitã optãus tãq̃ nescii:quo diuturnior fue rit uita nr̃a:eo mortẽ fore peccatoꝶ mole g̃uiorẽ. Dies annoꝶ uitæ meæ quos hẽo.c.&.xxx.ĩqt Iacob:minimi & mali.Vñ apl's.Mihi uiueř xp̃s ẽ:& mori lucrũ. Recteq̧ addidit:dissolui.n.& eẽ cũ xp̃o ml̃to melius. Quid igr̃ tãta sit nob̃ uiuẽdi cupiditas:cũ ñ sumus ĩgři ml̃titudinẽ ãnoꝶ uitieꝶ ml̃titudĩe cumulari.qd̃ s.qd ẽ boni:qd̃ de se q̃at hæc uita mortaliũ polli ceri:id nõ ĩ aĩ & corp̃is ꝯiũctiõe ac uicul̃ sed ĩ uirtute ip̃a:q̃ aĩ rõne adipi sciur:& ĩ bõis ẽ moribꝫ positũ.Itaq̧ ut uirtute qd̃ malũ ẽ suũ:cauet hæc ui ta mortal̃:ita qd̃ bonũ ẽ morte ꝯseqt̃.Quare q sibi hoc ẽ secũdũ aĩ uirtutẽ deoq̧ uixerũt:quocũq̧ tp̃e moriãt̃ & tẽpestiue moriunt̃ & bñ:eorũq̧ mor tẽ nõ eiulatu sed laude:nõ luctu sed celebri memoria:nõ lachrymis & do lore sed grãꝶ ad deũ actiõe & aĩ tranquillitate prosequi debemus: quod his periculis sæculi liberati cælestibus illis sempiternisque bonis potiti Hector Virgilius Iacob Apostolus Christus

sunt:qbus solis uera hoíum definit̃ beatitudo. Cum tuus igit̃ Valerius ita egerit ãnos suos: ut nullam ne minimam qdem senserit corporis cõtagionem: sed potius eẽt & puritatis & bonitatis exemplum: nõ tam tibi lugẽdum ẽ: quod tali careas filio: q̃ immortales agẽdæ gratiæ Christo Ihesu quod illius te patrem facere sit dignatus: quo etiam aliquando patrono uti apud se possis: Quid.n.tãtum lachrymarum effundis? Quid adeo gemis? Quid diutius doles? An ignoras quod totiens diximus fragilem nostram & caducam esse naturam cõditionemq̃ corporis nobis datam eẽ cõmunem cum pecoribus & iumentis? Quænam ẽ huius uitæ suauitas? Quæ cõmoda? uel quæ potius nõ incommoda? nõ tristia? nõ plena malorum omnia? Scio me eo tibi dolorem facere lõgiorem: quo i dicẽdo sum lõgior. Verum cum uideo tui te Valerii: quẽ tanto desyderas opere: ueluti sagiptis assidue uulnerari & eo qdem aĩ uulnere: quod dolore te conficit: istitui non antea finem dicẽdi facere: q̃ ita te tibi restituero: ut me mihi i luctu meo restitutũ sentio. Nõ possum inqs a dolore nõ possum a gemitu nõ possum a lachrymis cõtinere me: Vt quem superstitẽ atq̃ hæredem mihi fore opinabar: eum efferri & sepeliri uiderim. O immitis atq̃ iniqua mors: quæ filios piẽtissimos ab idulgẽtissimis parẽtibus distrahis: ut quos imortalis eẽ oporteret: i ipso uitæ limine opprimas. O malorum oíum malũ atrocissimũ teterrimũ pessimũ. Eodẽ uideo nos fuolui Iacobe Antoni marcelle. Frustra me uideo p̃cepta eloquẽtiæ didicisse: q eo tibi quod cupio: quodq̃ in te ẽ: minus psuadeo: quo sum in suadẽdo cupiosior. Num tibi soli mortuus ẽ filius? An ignoras: quæ in mũdo sunt: & mutabilia esse oia & mortalia? Num putas singultibus flætibusq̃ tuis reditutum ad te Valeriũ? Vif ne tibi licere: quod sibi deus ipse nõ patit̃ deus: ut agathon inqt. infecta facere: quæ facta sunt: tametsi deo nihil ẽ neq̃ præteritum neq̃ futurum: cui omnia sunt præsentia: Audi obsecro: qbus uerbis Ditys consolatur danaen.

Esse inferis curæ gemitus putas tuos?
Suspiriisq̃ tuis tibi redditum ire filium?
Quiesce: moneo. proximorum si mala
Respexeris: feras facilius consyderans
In uincla quot laxantur homines: quot patres
Orbi senescunt: quiq̃ regnantes opibus
E maximis lapsi nihil sunt: hæc tuo
Versãda sunt aio. Cõsyderãdæ sunt inquã tibi alio℞ calamitates & ærumnæ. Et quod monebat Socrates: incõmodum tuũ cũ aliorum aduersis rebus cõferendũ. Quod si feceris: inuenies profecto lõge tibi meliorẽ esse fortunã: q̃ aliis multis: q hẽrit̃ fortunatissimi: laudat̃ a nõ nullis Antima-

christus ihesus

Agaton

Ditys Danae

Socrates

Antimachus

chus poeta & id qdē nō īiuria:q cū ex obitu Lydæ uxoris: q̄ unice amabat:dolorē ītolerabilē cōtraxisset:scripsit ḡuē elegātēq; elegiā noie lydam q̄ p enūeratōnē illustriū mulieꝝ q̄ extrēis cladibꝫ sīt ꝯfectæ:seipm ꝯsolatus ē. Et. M. Tul. Cicero cū filiæ mortē æquo aīo ferre nō posset:ḡuissimā ipse quoq; ea de re ꝯsolationē sibi lucubrauit:ubi cū. Qu. Maximi illius &. M. Catōis tū alioꝝ pœne inumerabiliū & grecoꝝ & Rōanoꝝ patientiā atq; ꝯstātiā ī mediū referēs se sibi sua ī cā pronū ꝯstituit:ḡuissimis exēplis rōnibusq; oñdēs dolorē oēm:q ex alicuius morte suscipiat̄:& muliebrē eē & uanū:cū nl̄ sit malū iudicādū:qd̄ fit natura. Et cū oīa nob̄ dederit d̄s: nec sit qcq̄ ꝓrsus:qd̄ tāq̄ iure peculii nr̄m dicere possimus:qd ē:qd̄ l̄ amissū l̄ redditū tāto ægritudis cruciatu nos torq̄at. Prudent̄ igr̄ & ḡuerissime ī hāc s̄niam Simonides poeta locutus ē. Hoīes paꝝ p̄nt īania studia. Breuiq; tp̄e labor ad laborē etiā. Quod ē īeuitabile: īminet oībus Mors sæua:cuius & bōi & mali parē. Partē r̄cipiūt:nec mīus apte Euripides. Nō solū.n.pecūias minie ꝓꝓas. Hoīes hn̄t:sed ꝓrsus humanū nihil In oībꝫ itaq; dicer̄ par ē:ea gerius. Quæ s̄t hoībꝫ a deis hæc cū uolunt.

Rursū aufert̄. Cū igr̄ nl̄ nob̄ sit ꝓpriū:sed qcqd hēmus:id d̄s nob̄ usui dedit:qd tā moleste tāq; iniq; ferius alienū redder̄ & restituere mutuāti. Null̄ hic meritis nl̄i uirtuti pcit̄. Alia ē dei alia hoim rō:diuiæ retributiones ml̄to nr̄is meritis s̄t maiores. Veꝝ ex dei iudicio nō nr̄o æstiandæ s̄t. Dd̄ rex & scūs & sapiēs filiis antea duobꝫ amissis alt̄o icesto alt̄o pricida quos ēt mortuos flæuit ut īprobos:amisit deide t̄tiū cūq; puulū:quem hēbat carissimū hūc:q̄diu sparat seruari posse:nec destitit lachrymari & diuinū auxiliū orōibꝫ assiduis īplorare:& ieiuniis uti & ī cilicio iacere:cæt̄a q; oīa facere:qbꝫ dn̄s ꝓpitius redderet̄. Vbi uero ad se pueꝝ euocauit d̄s sil̄ cū luctu lachrymis positis & surrexit de t̄ra cōtinuo: ac lauit: & regio more unctus atq; idutus deū adorauit:eiq; grās agēs refectus ē cibo. Suis āt rē mirātibꝫ r̄ndit se recte uiuo īfāte ieiunasse plorās seq;:q̄m arbitraret̄ uitæ dūm misereri posse:nec dubitādū eū q posset mortuos suscitare: uitā ēt seruar̄ posse. Iā uero obita morte qd ieiunaret. Nō.n.sibi licere mortuū reducere exanimūq; reuocare. Ego:iqt::bo ad eū:ipe aūt nō reuertet̄ ad me. Et ḡuit̄ qdē ille & demisse:q neq; de diuo iudicio auderet q̄ri:aut lachrymas fundere p̄serti cū sciret puero melius eē ꝯsultū:& d̄sideriū suū spe altius uitæ ꝯsolaret̄. Quid.n.exēpla gētiliū ī mediū ꝓferā aut Horatii puluilli aut Dionis siracusani aut Antigoni regis aut Demosthenis oratoris:aut Periclis olympi aut Xenophōtis Socratici:aut. Qu. Martii regis aut eoꝝ:quos mō noiarā:Telamonis. Anaxagoræ. Qu. Maxi. L. pauli hæmylii M. Catonis Cicerōis aliorūq; huiusmōi:q filioꝝ obitū & forti tulerit & iuicto aīo. Satis tibi unus Dd̄ exēplo sit. Hūc nob̄ ꝓpōamus:hūc imitemur. qd frustra collachrymemur:quos recupare nō possumus:& qbꝫ ui-

Lyda
M. Tul. Cicero
Qu. Maximus
M. Cato.
Simonides
Euripides
dauid
Horatius puluillus
Dion syracusanus
Antigonus
Demosthenes
Pericles
Xenophon
Qu. Martius rex
Telamon
Anaxagoras
Qu. Maximus
Paulus hæmylius
M. Cato
Cicero

ta nō erepta ē sed cōmutata. At nō potes nō desiderare: quē ex te gēueras quē magis amabas q̄ teipm̄. Sed uir sapiēs nł unq̄ desideret: qđ sibi ↄtige re posse despet. Et ut frustra qđ habuimus: desiderāus: ita frustra qđ amis sū ē: lugemus itaq̧ pcēdū ē lachrymis: ↄp̄mēdus gemitus: ægritudo aī lēi enda: neque pietas flætū excitat: diffidētiæ ascribit̄. Nō. n. mortuus ē Valerius: sed uitæ trāsegit ↄditionē: ut q mortał erat: factus sit imortał. Ille nūc sił cū āgeł: quo℞ siłimus creatus ē & grā & pulchritudie & splēdore: faciē dei uidet: uultuq̧ reuelato sēpit̄nā dn̄i gloriā ieffabilēq̧ btitudinē lætus cōtēplat̄ & gaudēs. Nūc pspicue cernit: q̄ certo sparat: cū eēt i uita: sibi gloriæ apđ hūani generis redēptorē rpositā eē mercædē suūq̧ sibi seruatum ab āgeł hitaculū. Nūc pn̄ti corāq̧ aspicere ei licet ordies illos. vii. qbꝰ btōrū aī p isaciabilē læticiā pfruunt̄. Nā & eos cernit: q supata carne & domita nułł st̄ eius illecebris deliniti: & itē eos: qbꝰ p assiduitate & inocētia illud ē p̄ciū datū: ut erroribꝰ ↄctis pturbatōibusq̧ pstratis ob q̄℞ re℞ mēoriā flagitioso℞ aī p cura℞ æstus sollicitudinūq̧ ardores torqnt̄ pēnit̄: icesantēq̧ cruciāt̄: trāqlla ipi potiant̄ securitate. Eos deide uidet: q ob legem seruatā eo dei testionio itelligūt se mūitos: ut ob ea q̄ gessert̄ in uita: neq̧ iudiciū se oporteat neq̧ iudicii euētū formidare. Tū illos ↄtēplat̄: q & rqē suā itelligere: & q̄ sibi futura sit głia: uidere iā icipiūt: eoq̧ se leniētes solatio āgelorūq̧ p̄sidiis stipati suis i hitacuł mira cū trāqllitate reqescūt. Deinceps eo ituet̄: q qm̄ ex huius corporei corruptibiłq̧ carceris tenebris ac uicuł i lucē lib̄tatēq̧ uenert̄: & affluētissime exłtatōis suauitatē hn̄t: & repmissā sibi hereditatē possidēt. Post hos āt ii uisui offerūt̄: qbꝰ qđ scriptū ē: demōstrabit̄. qa uultus eo℞ sicut sol icipiat refulgere: & stella℞ lumībꝰ ↄpari. Demū uero i eos figit itutū: q sūma cū fiducia exłtāt: certoq̧ ↄfidūt & itrepide gaudētes accelerāt eius uider̄ uultū: cui p assiduā seruitutē ob seqntis se p̄stitert̄: & a quo p inocētis mēoriā ↄsciæ itelligūt głiosam & sempit̄nā minimi laboris sui se mercædē ↄsecuturos. Nūc firmo fixoq̧ obtutu Valerius tuus aspicit: aspicit atq̧ admirat̄ splēdorē imēsū & corruscāte illius uibrātis luis: quo dei facies oīa illustrat & icōpræhēsibili fulgore quodā irradiat. Nūc ille reuelata facie totū robustus aspicit ac uidet: quē hic ex pte cognoscebat: ut puulus & ueluti p speculū i ænigmate. qd ergo dolēus illū regre cū xp̄o: q p breui curricło uitæ lōgā bn̄ agēdo uixit ætatem An ignorāus xp̄i morte oēm mortuā eē mortē. Itaq̧ uiuit filius tuus: q obdormiuit i xp̄o. q ēt ip̄e dixit i euāgelio. Nō ē mortua filia tua: sed dormit & lazarus a sono n̄ a morte: q̄ ppe diē erat pitura suscitatus ē. Nō de filiis inq̄ nob̄ dolēdū ē: q bn̄ hn̄t: & pbtē: sed de nobip̄is: q quottidie obiiciur p turbationū ułneribꝰ: & a qbꝰ de uerbo ēt ocioso rō exiget̄. Securus nunc Valerius uiuit tēptationū oīm: iā nuł pōt flagitiis sordidari: quo℞ uulne

Septē ordines beatorum

Aenigma

Lazarus

ra sit̃ cũ morte ꝓstrauit ac uicit. Ille nũc uictor ac triũphãs nõ eqs Camil- Camillus
li aut Scipionũ sed piis uirtutũ opibꝰ sed cõtinuis illis ac scis orõibꝰ qbus Scipiones
mitẽ sibi dñm ꝓpitiũq; reddiderat: decorã illã atq; mansuetã faciẽ suã: & splẽdidos oc̃los uerecũdũq; uultũ i te ↄuertẽs cũ & dolẽtis miseret̃: & laborãti assistit: tũ ut bono aĩo sis: hortat̃: q̃m tibi iã sedẽ paret: q̃ secũ oĩ aĩ angore curaq; solutus æternis i gaudiis sis mãsurus. Quid. n. mortẽ accusemus: sine q̃ ad tãtũ felicitatis bonũ puenire nõ dat̃? An potius cũ i ea tãtũ sit boni: repñtãda nob̃ ẽ: cũ adhuc sumus i corpe. qd sp iacemus humi ꝓstrati? Surgãus aliqñ ex hoc terrestri cœno. Abducãus aĩam a sensuũ tenebris. Mẽtis luia tollãus ad cælũ. Surgite eamus hic: p̃cepit dñs. Euolẽus ad Ihesum exuti t̃renis cũctis pmotõibꝰ ac pẽnis pietatis iduti. Volẽtibus bñfacere nõ ẽ difficile. Adest d̃s iplorãtibꝰ se. Orãtis exaudit. Inuocãtibus Ihesus
p̃sto ẽ. Quid affligimur quottidie ianibꝰ desideriis? qd capi patimur illecebrarũ laq̃is? qd ultro fallimur uisco libidinũ. Quid sciẽtes uidẽtesq; dolosis uoluptatũ isidiis irrætimur? Eiciamus a nob̃ tãdẽ: eiiciamus inanis cogitatus. Fallacis opiones lõgius ferri qd sinimus. An ignorãus quo magis nob̃ blãdit̃ mũdus: eo maiorẽ de nob̃ uictoriã hostẽ illũ imanem atq; formidabilẽ spare? q̃ res multæ fluũt ad uotũ: sine aliquo demũ igẽti malo finire nõ pñt. Itaq; laudat̃ rex Philippus alexãdri pr̃: cui cũ sub idẽ tp̃s Philippus
tres grati & fortunati nũcii eẽnt allati: & qd̃ eq̃stri q̃drigarũ cursu Olym- Alexãder
pia uicisset: & qd̃ ab eius duce Parmemone eẽnt Dardanii pug̃ supati: Olympia
& qd̃ uxor Olympias ei filiũ pepisset: ↄtinuo sublatis i cælũ mãibꝰ. O for- Parmenio
tuna inqt puo me malo aliquo ꝓ tot tãtisq; bonis afficito. Verebat̃. n. uir Dardanii
prudẽtissimus: ne qd̃ accidere sæpe solet: post tot res lætas magnũ aliqd̃ i Olympias
fortuniũ seq̃ret̃: sicuti certe demũ secutũ ẽ. Nã quã Attalũ ppetrati flagitii Attalus
pœnã dare neglexit iniuste: iustissime ip̃e luit. Scimus. n. Philippum ab a- Pausanias
dolescẽte Pausania iterẽptũ Theramenes ãt uir grauissimus ubi ædes: i Theramenes
qbꝰ una cũ aliis familiaribꝰ q̃plurimis cænabat: fũditus corruissent: cæterisq; obrutis atq; oppressis oĩbus solus ip̃e seruatus esset: ob idq; perinde ac felix a cũctis extolleretur: alta uoce exclamauit iqens: o fortuna ad qd igit̃ me reseruas? Nec se suus fefellit metus. Nã non multo post tpe trigita tyrannorũ iussu ueneno itrepide abducto piit i carcere: quẽ acerbitatis casum eo patiẽtius tulit: q̃m se ãtea i oẽm aduẽtũ accixerat. Itaq; ubi mortiferũ uenenũ illd̃ aduẽtius ac tãq̃ sitibũdus hausisset: arridẽs deide atq; iocabũdus eiectũ qd̃ reliquũ erat: e poculo hoc iqt pulchro Critiæ ꝓpio. Critias
Neq; illi quẽ i se fuerat i iustissimũ exptus: falso mortẽ ẽ ominatus. Critias. n. nõ multo post eorũdẽ iussu tyrannorũ morte mulctatus ẽ. Et ita qd̃ ei mortis poculũ Theramenes mõ præbiberat: idẽ deinceps ip̃e non minore appotus mensura absorbuit. Istiusmodi uero humanarum rerum Theramenes

Paulas hæmi-lius
Perseus

mutabilitatē atq̄ icōstātiā cogitās Paulus hæmilius sibiq̄ sāctius nihil du
cēs p̄riæ caritate cū ob uictum Persēu macedōiæ regē i maxio atq̄ clarissi
mo felicitatis suæ ꝓuētu metueret:neq̄d mali reipubicæ imineret:deos p̄
catus ē ut siq̄d aduersi i populū romanū moliret̄:id oē i domū suā cōuer
terēt.Quare cū ex q̄ttuor filiis quos & bōitate formæ & splēdore idolis hē
bat egregios:duos ātea adoptiōis iure i Corneliā fabiāq̄ familiā trāstulis
set:reliquos duos q domi erāt:alterū ānos q̄ttuordeci natū q̄nto āte triū-
phū die:alterū uero q ānū duodecimū agēs i triūphali curru cōspectus fu
erat:q̄nto itē post triūphū die amisit.Cūq̄ ꝓcedētē sibi obuiā pp̄lm uide-
ret:q & eius uicē miser̄ doleret:collugeretq̄:Paulus eadē oris uultusq̄ g̃ui
tate:qua uti cōsueuerat semp:Nūc ait p̄riæ sū eq̄dē metu atq̄ p̄iculo libe-
ratus:q̄n successuū meoꝝ iuidiā q̄ i familiā meā fortunā euomuit:ꝓ oī-
bus tuleri.Cōtigit.n.mihi:q̄d optabā:ut uos meū casū potius lugeatis: q̄
ego u̅rum igemiscā.Nū tibi uidet̄ tal̄ tātusq̄ uir aut doluisse aut fudisse
lachrymas:q̄d ul̄ iopinato sibi q̄cq̄ tristius accidisse:ul̄ imature i tāta reꝝ
lætitia pueros duos quos reliquos hēbat:itra dies tā paucos diē obisse di
ceret?Vt ē.n.prudētis & magni uiri oia q̄ accidere possūt i uita: lōge ātea
meditari:seq̄ i oēm casū cōponere:ita nihil ducere imatuꝝ:q̄d ul̄ natura
facit ul̄ rō aliqua tēpestiuū.Nā q̄d difficillimū scitu ē:siq̄s diligēter obser-
uaret:atq̄ p̄spiceret:horoscopiui syderūq̄ eoꝝ ifluxus:q̄ nascēti ualerio il

Horoscopus

luxerūt:itelligeres ꝓfecto nihil mirabile accidisse:q̄d mius is diu uixerit.
Vixit.n.q̄tū ei fuerat natura definitū.Id āt quonā hēat mō ita ostēdimus.
Valerius tuus natus ē eodē & āno & mēse quo meū Olympū supius natū

Valerius
M.cccc.liii.
Olympus
Mars
Mercurius
Saturnus
Iupiter
Quadratura

meminerā:iteꝝ hic ad tertiū idus ap̄les paulo āte solis ortum.At Valerius
post solis ortū circit̄ horā secūdā ad octauū Kal.maias.Volūt āt astrologi:
q istiusmōi tēpore natus sit:eius uitā diuturnā eē nō posse idq̄ tū ex Mar
te:q teneret secūdā domū:tū ex Mercurio q a saturno offēsus domui præ
eēt:cū Mars ēt ipse iouē:q fortunæ p̄ti domiaret̄:i sua q̄dratura offēderet
Huic.n.secūdæ domui ipsiq̄ Mercurio sub quo Valerius dr̄ natus:uis q̄-
dā itrisecus atq̄ extrisecus data ē:sine qua uita eē nō pōt. Quod si ab ea
secūda domo Mercurioq̄ q domui domiat̄:uis qua alimur:iest i nobis:
nō uideri debet absurdū:si ex offēsiōe & domus & dn̄i ātea q̄s moriat̄: q̄

Aurelius augu-stinus

ꝑfectū rōnis usū attigerit.Nec mihi q̄sq̄ obiiciat uolūtatē diuinā p̄mā eē
cām & sphæraꝝ & motionū nihilq̄ fieri:q̄d nō de iteriore itelligibiliq̄ au
la sūmi iperatoris egrediat̄:cuius q̄dē uolūtas cā p̄ma sit & bōæ & aduer-
sæ ualitudis uitæq̄ ac mortis:tū ēt p̄mioꝝ pœnarūq̄ eodēq̄ modo & col
lati cuiusq̄ beneficii & relatæ gratiæ:eandēq̄ dei uolūtatē solam eē:unde
oia quæcūq̄ sūt:traxere ortū cū ipa æterna sit:ortūq̄ nullū habuerit.Qua
si mēs diuina & cælum ipsum & uniuersum mundum minus creauerit:

eamq; naturam & potestatem infuderit: ut oia certa ratione atq; ordine progressus faciant suos & oriendo & occidendo per uarias diuersasq; & causas & effectus nunc seruis nunc cicius: & tempestiue tamen omnia. Quis.n.sanæ mtis ignorat oia p diuio arbitrio ac nutu & creata eē & cōsti tuta: nihilq; cuiq̄ uel accidere ul' cōtigere: qd' aut dono eius aut pmissiōe ñ fiat? Id āt ita eē nc Hōerus qdē ignorauit. Apud illū.n. Achilles Priamū īterēpti Hectoris corpus suppl'r flæbil'rq; rogātē hisce uerbis cōsolat': Ah miserāde senex mala q tibi pl'rima pectus Obsedere tuū: nauis ut solus achiuas Veneris: atq; ocul' huius te oñdere corā Pertuleris: q tot natis & talibus orbū Te mō rddideri? mēs ē tibi ferrea prsus. Ast nūc aio qbus āge re: pelle dolores. Hocq; sede solio. gēitus nil pfuit ullus. Vt statuere dei: miseris mortalibus ægra Vita dat': null' tāgūt' numia curis. Dolia nāq; iacēt ī limie bia tonātis: Diuisim q̄ dōa bōi tēuere maliq; Iupit' hæc miscēs tribuit q̄doq; maligno Et q̄doq; pbo. Ve cui tristia dira Sorte dedit: cūctis tēnēdū rddit: & unū: Quē dolor i frā stimul' agit acer amaris: Quēq; d'i atq; hoies nullo dignāt' honore. Quod si bono malorūq; nro uel naturæ or do ul' dei uolūtas ē i cā: q qcqd facit & recte facit & util'r nobis: nihil ē: qd' ullus nob casus acerbus uideri debeat. Nā is nouit solus: qd nob aut cō ducat: aut nō cōducat. Itaq; mōebat Socrates aliud nihil a diis imortalibus petēdū eē: q̄ ut bōa tribuerēt: qm iidē scirēt: qd cuiq; expediret. sed qm iā satis mihi uideor oñdisse neq; nra cā lugēdū eē: qd' neq; liberal' sit neq; prni neq; magni neq; amātis ai: nec ēt filio certe cā: qd' eos. s. putēus uitæ suauitatē ac fructū obitu amisisse: cū hic ñ mō nulla sit suauitas: sed in cōmodo atq; acerbitatū plēa uideamus oia: siquæ reliquæ sūt: quærat' tāti mæroris causæ: eas iuenio tris posse afferri: qd' aut existimemus cū corporibus simul aios iterire: aut mortē sine maxio itolerabiliq; dolore accidere nemini: aut pp futura i iferno supplicia. Quid si has cās quoq; nō minore ui uictoriaq; ifrigā atq; psternā: quā de duabus ill' supioribus factū uides: Cessabisne tādē a luctu? redibis ad te ipsū? Intelliges tibi mali nihil ī Valerio accidisse? Nā futura illa supplicia qbus tādē horrēda sūt? bonisne an flagitiosis? Nō ignoramus id: qcqd ē mali quo qdē alid' nullū neq; formidabilius eē pōt neq; ærūnosius neq; maius: illud hominū culpæ ppetratisq; i uita sceleribus: ñ morti ipi: quæ malo oium finis ē: dari oportere? qnimo ppterea eē morti maiorē grām habēdā: qd' culpā ñ patiat' an no accessiōe fieri grauiorē? Præterea quæ illi supplicia debēt': q ñ mō nl' li se flagitio unq̄ fecit obnoxiū: sed ita pbitati studebat assidue: ut i eo ab solutissima quædā uirtus nō mius natura diuioq; afflatu: ut de nympholeptis theoleptisq; fabulāt': q̄ disciplia iesse exercitatiōeq; uideret' Adeo.n. egregius ille puer erat i oēm uitæ partē pulcherrie istitutus: tātaq; igenii

Homerus
Achilles
Priamus
Hector
Socrates
Aliæ quot sint lugēdi causæ
Nympholepti
Theolepti

Horoſcopus ad oēm bōitatis præſtātiā acrimōia & ſplēdore:ut nīs quædā ſupra hōinē
ī eū diuinitus uideret̃ īfuſa. Quid.n.ad natalē:qd ad horoſcopū reuerta-
Gemini mur. Nō.n.dicā ea rōne Valeriū tuū īgenio fuiſſe & acri & graui & facili
Mercurius & excelſo appetētiſſimoq̃ diſcēdi:qđ natus ſit aſcēdēte p̄ma geminoꝝ fa
Aries cie:quo tēpore Mercurius eēt ī ariete:q & a Marte feruorē & tēperamētū
Mars a Saturno acciperet. Quāq̃ hæc oīa ut cætera quæq̃ ab deo ſūt:tñ qa mi-
Saturnus nus nota ſūt oibus nō cōtēdā cū idoctis & ptinacibus:Sed illud affirmaꝛ
ñ dubitabo ñ potuiſſe Valeriū ea & loq & ageꝛ:niſi aliqd ſupra hoīs inge
niū diuinūq̃ hūiſſet. Quo factū ē:ut diuio quoq̃ bñficio uix puericiā igr̃
ſus huius ſit uitæ picul' libatus:ne ſi diuturnior hic fuiſſet:ſordibus pcōꝝ
īquaret̃. Perdifficile.n.ē eū demū a ſcabie ñ corripi:q diutius utat̃ ɔſuetu
die ſcabioſoꝝ. Quod ſi eos īmania q̄dā manēt atrociſſimaq̃ ſupplicia: q
uixerūt flagitioſe:q̄ illi p̄mia nō ſūt ꝓpoſita:q ſe totos uirtutū deoq̃ dedi
derūt? Qui uero opināt̃ ñ fieri mortē ſine ḡuiſſimo ſēſu doloris:ii maxio ī
errore uerſant̃. Nō.n.mihi crede:ipa mors cuiq̄ ḡuis ē:ſed mortis metus:
q oīs tollit̃:cū mors aduenerit. Hic illđ ē ḡuiſſimi diogenis dictū:q ītroga
Diogenes tus:an mors eēt mala:quomō iqt mala:q̄ p̄ſentē ñ ſētimus? Atq̃ metus ille
uiuēti hoī ḡuis ē:cuius đprauata opinio maloꝝ eē arbitrat̃: qđ bonū ſit.
Quomō fit ſomnus & mors Nā nullū eē dolorē ī morte:rōne haud difficili aſſeq̄mur:ſi quomō illa fi-
at:nolimus ignoraꝛ. Eadē.n.mors uia nos corripit:q̄ ſōnus īuadit. Nā ut
Alcmæon docet Alcmæō ſāguis r̄ceſſu ī finitimas uēas fit ſōnus:q ſi diffūdat̃: expre
ctionē īducit. At ſi oīno ſāguis receſſerit:ɔtiuo mors cōſeqt̃. Si r̄cedēte igr̃
ī uenas ſāguie rapimur ī ſōnū ne ſētiētes qdē:qd miremur:ſi ſāguie ī locos
ſuos ñ redeūte q̄ſi ppetuo ſōno occupati morimur? Vt.n.morte ī oē tp̄us
Aristoteles ſēſū amittimus:ita ſōno cōſopiti ſētimus ad tēpus nihil. Itaq̃ nō idocte in-
qt Ariſtoteles ſōni ſtuporē uolēs oñdere ī dimidio uitæ felices nihilo p̄ſta
re miſeris hoībus dimidiū.n.uitæ ꝓ ſōno poſuit. Et mortē ñ nulli philoſo
phi ſēpiternū eē ſōnū definierūt:ob id tñ illi errātes:qđ ſōnus ille ñ ē adꝰo
ſēpit̃nus:ut finē nullū ſit hiturus inq̄. Reſurgēt.n.hoīes idq̃ ñ ſolū nr̃a hoc
Persæ ē chriſtiana ſed gētiliū ēt philoſophoꝝ ſētētia eoꝝq̃ pſaꝝ. Futuꝝ.n.eni p
ſæ affirmāt:ut reuiuiſcāt hoīes:ſintq̃ īmortales. Quod ſi ſōnus ſit ſecundū
Diogenes Diogenē Apolloniatē:q ait ubi oīno ſāguis diffuſus uenas īplerit:& cū ae
ra q ī uenis cōtinet̃:ad pectus īpulerit atq̃ ī ſubiectā aliū:ſōnū fieri ac tho
raca quē uocāt:reddi calidiorē:qđ ſi tota uis aeria e uenis defecerit:mor-
tē effici:qd plus ī morte moleſtiæ ſit q̄ ī ſōno. Sin aūt Platonē malimus ſe-
Plato qui:ſōnus fit remiſſiōe ſp̄us ſēſitiui elati ad ſinciput:quo ī loco p̄ncipatus
ponit̃. Cū uero ſēſitiuus ſp̄us oīo remittit̃:atq̃ relaxat̃:tū mortē effici pla
tōi placet. Quod ſi ita eē cōcedimus:nō minorē eē ḡtiā morti habēdā q̄ ſō
no mihi uideor ītelligere. Hic.n.ad breue tēpus curaꝝ mole nos leuat:ac
mors ppetuo liberat. Atq̄ recte qdē Homerus ſōnū q ꝓfūdiſſimus ſit:æne

um uocat & eũdẽ mortis fratrẽ. Mortẽq ac sõnũ ob eã: q̃ int̃ sese & genera tionẽ & similitudinẽ hẽnt: gemios dicit. Itaq Diogenes ille sinopeus: q co gnomĩto dictus ẽ cyon: cũ uæhemẽtissime ægrotãs laxaret̃ i sõnũ: & excita tus a medico iterrogaret̃: molestius ne qcq̃ pateret̃: respõdisse tradit̃ nihil Verũ frat̃ sororẽ ãticipat: hoc ẽ sõnus mortẽ. At Paulus apostolus ut spũs sãcti plenus ita nullius elegãtioris doctrĩæ iops cũ cõsyderasset mortẽ: q̃ nomiamus: idest sepationẽ aĩ a corpore alid̃ nihil eẽ q̃ dormitionẽ atq sõ nũ quẽdã: uetuit de dormiẽtibus eẽ dolẽdũ. Ita. n. mõet credẽdũ eẽ eos q dormiũt: suscitatũ iri: & posteaq̃ soporẽ digesserit fore: ut cũ sãctis uigilẽt: atq una cũ ãgel̃ dicãt: gl̃ia i excelsis deo & itra pax hoibus bõæ uolũtatis In t̃ra. n. & i hoc mortali cœno qd alid̃ ẽ q̃ factiões q̃ seditiões q̃ discordiæ q̃ bella q̃ icẽdia q̃ uastatiões q̃ cædes? Quos i hoc uitæ salo & mtis & cor poris: fluctus ñ patimur? Quibus ñ obiicimur naufragiis? quo qs melior fuerit: eo se magis addicit iuidẽtiæ iacul̃ & mucrõibus: tũ feriãt sũmos ful mia mõtis. Quid p̃riæ caritas Camillo ꝑfuit? qd Miltiadi? qd themistocli qd Aristidi? qd utriq africão? Nũ de his oibus triũphũ ageĩ uictrici iuidiæ pudor fuit. Nõne iuidẽtiæ diritate piit Abel. Nõ eadẽ Ioseph oĩ ludribrio inocẽtẽ obiecit? Nõne i horto deliciaꝶ serpẽs hoiem eo ueneno ifecit: cu ius morte hũanũ gẽus mors corripuit? Nõ ẽt i cælo p̃mus ãgelus eadẽ pe ste correptus isidias suo tẽdeĩ creatori ẽ ausus? Quid ago pl̃ribus i re ꝑspi cua? Vt. n. p̃riarchas & ꝓphetas ut apostolos ac martyras cõticeã: Ihesũ ip sũ ipii liuoris imãitas p oẽm sæuiciæ & sceleris ꝯtumeliã erubescẽdæ affi xit cruci. Quæ igit̃ supbia nr̃a fuerit: ut q ad imaginẽ d̃i ac similitudinem creati sumus: melioĩ postulẽus eẽ ꝯdiciõe: q̃ se deus ipe uoluerit? Nũ ima go id ãncellat: cuius ẽ imago? Nũ deus morit̃: & hõ sit imortalis? Quod si Christus pp nos mori ñ dubitauit: nũ ipi pp nos ipos tã uæhemẽter mortẽ horremus? An ignoramus mortẽ eẽ itroductã pp hois uitiũ: ut eã restitue ret bõitate sua: qd̃ uitæ malignitate pierat? Quid arrogãtius qd ipudẽtius aut dici põt aut cogitari: q̃ cũ sciamus nos eẽ mortal̃: imortalitatẽ appeteĩ Quid. n. id q̃si p̃uatũ nr̃umq lugeãus: qd̃ oibus eẽ cõmũe: oibus eẽ p̃scrip tũ: qd̃q nl̃lo pacto uitari a nob̃ posse itelligãus? Nulli ẽ odio nob̃ hẽnda mors: sed optãda potius cũ sit maloꝶ omium finis: qbus quotidie affligi mur: & cũ sepl̃tura uitioꝶ q̃ sola corpus aĩumq intimũt: tũ uirtutũ suscita tio: quaꝶ meritis i gl̃ia uiuimus sẽpit̃na. Itaq r̃ctissime dictũ legimus: Mo riat̃ aĩa mea i aĩs iustoꝶ. qd. n. molestiæ põt eẽ i morte: q̃ sõni simillimã eẽ õndimus? ois ãt aĩ ꝯtractõ ñ ex alio mortis icõmodo: q̃ ex solo metu ꝑficit̃ Itaq aptissime d̃ morte. arcesilaus locutus tradit̃ eũ diceĩ: solũ hoc qd̃ ma lũ d̃r ex aliis oibus: q̃ putãt̃ mala: nemĩ ũq̃ p̃sẽs molestũ fuit sed absẽs atq expetatũ affert egritudinẽ. tolle igĩ metũ: malũ oẽ sustuleris. metueĩ ãt mu lieris ẽ ñ uiri. et metuẽda qdẽ ea sũt: q̃ a nat̃a maxie abhorrẽt. Sed ut mor

Homerus
Diogenes
cyon
Paulus apostolus
Camillus
Miltiades
Themistocles
Aristides
Africani
Abel
Ioseph
Ihesus
Christus

te nihil ē magis secūdū naturā: ita iustius certe nihil. Sola.n.mors æq̄l' est oib᷑: q̄ neq; paupes discerit: nec excipit locupletes: regesq; pi iur̄ adit & sb ditos. qđ nisi corpus nob̄ fragile eēt: cor lubricū: aīus ibecillus: ñ mō mortē ñ timerēus: sed miro potius đsiderio eā appeterēus. itelligerēus.n. maximā nob̄ i morte positā eē utilitatē: cū uita hæc pniciosa sit tota: & extrēo obiecta discri. qđ Paulus apte significās. Mihi: iqt: uiuere xp̄s ē & mori lucrū. Nā xp̄m eē itelligebat corpis mortē & sp̄us uitā. Mors certe illa ē optima: q̄ cū adhuc sumus i carne: pctō qdē moriur: deo āt uiuimus. Illa uero & horribil' & pessima: đ q̄ scriptū legimus. Dimitte mortuos: ut sepeliant mortuos suos. Istiusmōi.n. morte: dū uiuit ēt corpus: aīus ipē facinoꝝ mole opp̄ssus morit'. hic illđ' ē. Aīa q̄ peccat: ip̄a moriet'. Qua qdē morte quæ mors alia eē q̄at aut tristior aut amarior: nullā repio. Hæc.n. mors illa est' ob cuius horrēda formidinē dcm̄ audimus. q̄rēt hoīes mortē: & ñ iueniēt eā. qq; frustra dicturi sr̄ mōtib᷑: cadite sr̄ nos: & collib᷑ opite nos. Et mors qdē: q̄ discessū aīus facit a corpe: q̄q̄ sua natura ī maxis bonis hn̄da ē: qđ' & maxis huius scl'i mal' nos libat: & ad maxia altius uitæ bōa nob̄ trāsitū p̄bet: dāda tn̄ ē opa: curādūq; diligent': ne nos īpatos offēdat. Nā & salutifera medicoꝝ pocl'a q̄ mius tēpestiue: & ut oportet obduxerit: ad pniciē sui corpis ñ ad salutē obducit. Et gub̄nator qb᷑ uētoꝝ flatibus poťat mō scđis uti: fit q̄nq; eius ul' negligētia l' iḡuia: aduersos ut patiať. Mors n. nusq̄ lōgius a nob̄ abest: q̄ p oēm uitæ cursū nos comitať: nob̄cū pnoctat: nob̄cū uigilat: nob̄ adhæret sp: & qcqd l' agimus: l' dicius: l' aīo uersamus: curiose obseruat. Nec ē qđ' qcq̄ malit: q̄ pdesse nob̄. mō aīaduertat nos sui ñ obliuisci. Monetq; exēplo totius uitæ: ut quottidie discāus mori cū pspicue cognoscere liceat nll'am eē uitæ ptē: q̄ diutius duret: q̄ nob̄ ēt uolētib᷑ petētibusq; ñ se morti dedat. Quē.n. repies: q̄ suo ætatis statu cōtētus uiuat? Debil' balbutiēsq; ifantia pcacitatē & lusionē puericiæ ɔcupiscit. At pueri adolescētiæ libidinē atq; amores adamāt. Hæc uero ætas iuuētutis robur & gloriā admirať. Iuuenes āt grādioris ætatis tū prudentiā tū auctoritatē maxie oium optāt. Sed illo ubi ē puētū: qs ē: quē sui nō pœniteat: cū itelligat sibi frustra eē oīa cōcupita: seq; uideat l' ignorātē singul' ætatib᷑ uitæ suæ eē mortuū: nec ita mortuū: ut āplius moriēdū ñ sit. quo fit: ut ī oib᷑ sit īnata q̄dā mutatōis finisq; apetitio. Sola mors ea nr̄aꝝ actionū oium ultia: q̄ tāto nob̄ ē horrori: & pturbatōnū oium finis ē. & cū maloꝝ oium cessatio tū cōmigratio ad qetē. Nā qd mortē abn̄tē horremus: q̄ pn̄s sil' ima ē somni? Vt.n. somno sæpius itercipimur ne aduertentes qdē illū adesse neq; sentientes: ita etiā morimur sensu pœnitus itercepto. Eadēq; facilitate mortē obimus: qua somno occupamur. Plurimi uero iterest: utꝝ nos illa paratos expectātisq; ueniat: an iparatos iter oscitātis-

Paulus Christus

ꝙ offendat. Eadem.n. quæ nobis quã optime cupit fore: speculat̃ nostra oia acutissime: insidiat̃ꝗ: siqd agat̃ a nobis perperã. Et captato tempore uiribus omnibus impetũ in nos facit. Nullasꝗ neqꝫ rationes nec p̃ces ad mittens naturæ debitum exigit. Facitqꝫ confestim: ut quod concretũ fue-rat secũdum Epicharmum: discernat̃: eoqꝫ redeat: unde uenerat: terra in terram spiritus autem sursum: Cuiqꝫ enim elementorum: quod erat ele-mẽtale ĩ corpore humano: ꝓ sua reddit̃ portiõe & humus humo & aquæ humor & aeri flatus & igni uis ignea. Nam animus: q ẽ substantia incor-ruptibilis ĩcommutabilis sempiterna: q uitam infũdit corpori: q uita est corporis: nõ humi remanet natura sui: sed ubi se a corporea concretione secreuerit: morit̃ qdem corpus: ipse uero mortem non recepit: sed relicto corpore: si nullis se carnis sordibus inqnauerit: euolat altius: nusquamqꝫ cõsistit: donec eo ꝑuenerit: unde ꝓfectus ẽ ad illum scilicet: q ait: Qui scis an nocte hac a te tua anima reposcat̃? Non.n. morit̃ animus una cum corpore: sed ab eo repetitur. a quo usui datus est. Itaqꝫ nõ interit: nõ dissi-pat̃: nõ deletur: sed ut inquit propheta: in manibus dei est semp. Eo aũt cũ ꝑuenerit: quiescit tãdem lõgiorius suæ peregrinationis fructus huber-rimos ꝑ oẽm beatitudinis læticiam assecutus. Cum tãtum igit̃ in morte sit bonũ: eaqꝫ tanta serpat facilitate: ut ne sentiat̃ qdem qd mors nobis ti menda est: uel potius nõ optãda? Audi etiam quæso: quibus uerbis Socra ten facit Plato uti apud iudices. Nec mireris: quod tã multa a græcis tra-duco. Non.n. id a me factum ẽ propter eam orationis facilitatem: quã mi hi in omni & scribendi & dicendi genere æque apud græcos atqꝫ apud la tinos prõptu eẽ opinaris: sed ut ad latinos: quos hẽre potes ipse ꝑmultos græcis quoqꝫ testibus additis nõ sis persuasu difficilis. Socratis autem uer ba hæc sunt: ut memini: Timere.n. mortem o iudices aliud nihil ẽ quam existimare se eẽ sapientẽ: q nõ sit. Videt̃.n. scire: quod nescit: Nã nemo scit mortẽ. Hæc aũt bonoꝝ oium est homini maximũ: quã homines æque ti-ment: ac si certo norint eẽ maximũ oium maloꝝ. Et recte qdem Socrates Quid eĩm boni in se hẽt hæc uita mortalis? Vel qbus potius malis nõ abũ dat? Permulta ꝓfecto nobis in huiusce uitæ agitationibus ac fluctibus in oẽm partem obeũda ferendaqꝫ sunt animo cõstanti atqꝫ inuicto: quæ sũt omni mortis acerbitate quam falso existimant: lõge acerbiora: qd̃ ni ita esset: nõ tam multi fuissent: qui ut se iis difficultatibus aut animi aut cor poris soluerent: uitæ mortẽ sponte atqꝫ alacriter prætulerunt. Quem enim inuenies: cui uni ad animi præstantiã commoda oia & corporis & fortu næ pro uoluntate cõtigerint? Nõ patitur ratio naturæ: deus ipse non pati tur: ut bona simul omnia: quæ uulgo existimant̃: ita in unum aliquem ui rum confluant: ut tanq̃ perpetua sint futura: id quod etiam Helene illa

Epicharmus

Profecta

Socrates
Plato

Homerica non ignorans ita loquitur.
Ast alias alii quisquis ualet omnia solus.
Datq; bonűq; malűq; deus. Oia inq nobis & bona & mala hoc est cõmoda & incõmoda ab deo sűt: idq; semp ad nr̃am utilitatẽ. Nã uitium & peccatű: quod certe sua natura malű ẽ: a deo eẽ nõ potest. Itaq; studendű ẽ: quod i nobis: positű puto: ut bonoꝝ operum ueraeq; pietatis simus studiosi: Quae uero aut extraria sunt aut a nostra potestate aliena: ea si aderűt: & modeste utamur & grauiter: sin aberűt: nõ turbemur: Nam ut breui exẽplo Vlysses monet apud Homerum:

Vlysses Homerus

Non uni dat cuncta deus: formosus ut idem
Sit simul & prudens ac multa laude disertus.
Qui specie caruit: deus hunc uenerabilis ornat
Vtribus eloquii: quo fit: mirentur ut unum
Hunc alii suauis linguae dulcedine capti.
Hic autem fidens orat: leniq; pudore
In coetus excellit agens: quem numinis instar
Suspiciunt. urbem quisquis petiere: loquentem
Ast alium formae bonitas quem cõminus aeqnat
Caelitibus: penitus defecit gratia linguae.

Vt igit' naturae atq; fortunae cõmodis moderate utẽdű ẽ & secűdum rationem ita ẽt icommoda siqua sunt: aio infracto atq; igenti tolerãda sapientes iubẽt. Siqd igit' Valerii obitus tibi fortassis icommodat: debes tu sane id qcqd est: incõmodi cű illius maximo cõmodo pẽsare. Ille eim ex huius saeculi taediosa & pmolesta peregrinatiõe ex hisce erroribus turbulẽtis in trãqllum illű & exoptatum beatitudis portum bñficio mortis elatus ẽ. Et mors qdem ipsa quae stultis tãto hẽtur odio: nõ solű ẽ naturalis atq; necessaria sed habẽda i bonis optatissimis. Nã si qcquid ex cõtrariis rebus constat: corruptibile ẽ natura: cui mirű uideri debet: oportere hominẽ aliquãdo corrũpi: quoniã sit ex cõtrariis cõcretus. An ignoramus id eẽ necessario corruptibile: quod generabile sit natura? Cumq; homo naturaliter generet': necessario fieri ut is secűdum naturã corrumpat'? praeterea humani corporis elemẽta nõ alius sunt speciei quã alioꝝ partes elemẽtoꝝ: sed cum ea elemẽta quoꝝ cõcretione alia cõstant corpora: corruptionem admittãt necessitate naturae: nunqd meliore sint priuilegio humani corporis elemẽta? elemẽtis aűt corruptis huiusmodi: nostrãe corpora ĩtegra sint futura? Ad haec si natura ipsa quã dicimus: a mẽte diuina & pducta est & cõstituta: sicuti certe est: quaecűq; a natura sunt: nõ bona eẽ nõ possűt: fluunt eim ab illo: de quo scriptű ẽ: Vidit deus cűcta quae fecerat: & erãt uald' bona. Nec eim naturã solű sed ẽt effectus ois q sunt secűdum naturã: ab

deo ut a prima efficiētiq; & uniuersali rerū oium causa ꝑductos eē & theologi oēs philosophiq; affirmāt. Cū mors igit' sit effectus adeo naturalis: ut unus sit secūdū sapiētissimum Solomonē hominis iumentoꝝq; interitus & æqua utriusq; cōdicio: eam q malā eē dicit: & naturæ contradicit & deo. Nihil ē inq̄ morte cōmunius. Animāti parcit' nulli. Nemo ē neq; fuit unq̄ tāta felicitate tāta gratia apud deū: cui moriēdi ius detrectare licuerit. Quam rei necessitatem Homerus secum animo meditatus ita Mineruam loquentem introducit.

Solomon

Homerus

Minerua

Sed neque cælicolæ quem dilexere: tueri
Aequa morte queunt: ubi perniciosa trahentis
Sors rapuit loeti. Et ne id quidem absurdum.

Num inquā q sibi nō pepercit: quo nos ab æterna morte recuparet: nos patiat' ꝑpter nos ipsos sæculi mortis imunes: sine qua ad sempiterna uitā ire nō licet? Quod si aialia uniuersa ieuitabili quadam naturæ lege morti sunt adiudicata: quid ipsi frustra atq; inutiliter naturali iudicio ad uersemur? præsertim cum uix ullum sit animal homine imbecillius uel Homeri sententia: qui ait.

Nil magis est hominis natura infirmius omni
Enumero: spirant quæcunq; animalia terris.

Ac serpunt. Si.n. uellimus nr̄i corporis naturā cū cæteroꝝ singillatim aialiū natura cōferre: iueniamus multo nos & pluribus & maioribus subiectos incommodis q̄ aliud ullum aial. Itaq; nō incongrue Vlysses ille sophocleus id cōsiderans ita loquitur.

Vlysses sophocleus

Quicunq; uitam uiuimus: aliud nihil
Quam simulacrum aut inanis umbra nos sumus.

Recte sane hominē simulacrū sophocles atq; ūbrā uocat rē sane & uanā & cōtēnendā. Hunc aūt ꝑpemodum secutus Horatius Flaccus inqt. Puluis & umbra sumus: Sed lōge id aptius & apertius Pidarus expressit.

Horatius flaccus

Pindarus

Quid autem est ullus? quid nullus?
Vmbræ sōniū homo. Nā cū umbra debilius nihil sit: quale sit umbræ somniū: nō ē itellectu difficile. Vnde igit' tāta sit nobis ai elatio: nescio: ut q cæteris animātibus sumus fragiliores: soli uelimus ex oibus detrectare ius mortis: quæ ut natura rōneq; d'bet': ita necessario cōmūis ē oibus. Quod si itelligeremus: quātū iest i ea boni: nunq̄ adeo nobis essemus aduersi atq; inimici. Quæ eim iprudētia nr̄a ē: ut ignoremus ad finē oia īferri oportere? finē uero ut bonū appeti? finis āt uitæ huiusq̄ mors alius ē nullus: qd' si sūmū bonū & finis ultimus couertūt': mortē habēdā eē i rōne felicitatis q negarit: q̄ sit felicitatis rō: nō itelligit: Simul.n. cū morte & uita & hūana ois finit' actō. Itaq; r̄cte cræsū & sapiēt mōuit solō huiusmōi fine expectaī

Crœsus

Solon

oportere:& tum demum de humana felicitate iudicare. Nõne præterea
scriptum est:ante mortem non laudaueris quenquam? Mors enim & fi-
nis est & testimonium anteactæ uitæ. Tum demum suo officio functus
est gubernator:cũ nauim deduxit ĩ portum. Nec orator laudem meruit:
nisi persuaserit. Nec medicus:nisi sanauerit. Et miles absolutam stipẽdii
mercædem non recipit nisi hostem superauerit. Et ĩperator cõfecto bello
laurea decoratur. In ea secessione:quam animus facit a corpore:ipse qui
dem molestia omni sollicitudineq; absoluitur:at corpus resoluitur. Quo
fit: ut animus ita absolutus incredibili gaudio perfundatur. Corpus aũt
resolutum in terram cũ nihil sentit:mali omnino patiatur nihil. At mors
est humanæ huius uitæ priuatio. Argute quidem obiicitur & subtiliter.
Priuamur enim mortis beneficio quottidianis curis diurnisq; & noctur-
nis angoribus. Priuamur inquam priuamur iis cũctis perturbationibus:
quæ tanquam efferatæ quædam & imanes truculẽtissimæq; bælluæ ani
mum corpusq; conficiunt. Quem enim mihi excipies:qui minus sit: aut
ad sollicitudines anxius aut ad labores desidiosus aut procliuis ad uolu
ptates? Quid tanti facimus hanc uitã:ĩ qua nulla est securitas nulla tran-
quillitas nulla quies. Ad quas enĩ cupiditates nõ incendunt nostros aĩos
nõ inflammant ardentissimæ faces corporis? An præterit unquam dies
integer sine aliqua uel corporis uel animi saltem offensione? Nonne ĩ re
bus etiam lætissimis tristia ne interueniant:nobis timẽda occurrũt a deo
ut metus ipse magis etiam nos affligat:quã quod peride atq; miserrimũ
timuimus:cum aduenerit? Nũm secũdæ res quas opinamur maiori no-
bis sunt uoluptati quam dolori aduersæ? Quod si etiam bona:quæ existi
Solomon — mantur:sine angore nõ sunt:quid in uita sit boni? non intelligo. Non na
Silenus — sci longe optimum inquit Solomon:& id quidem multo melius quã Sile
Crantor — nus. Is enĩ cõpræhensus:ut est apud Crantora:monuit Midam regem ui
Myda — tam hanc esse cruciatum:& a pricipio usq; ortum hominis infortunium
Iob — esse maximum. Et Iob uir ille sanctissimus diu antea ait:Benedictio mo
rituri ueniat ĩ me. Sciebat enĩ id humi teneri ac sepulchri latebris occlu-
sum resolui in terram:quod non secus morti quam uitio esset obnoxiũ.
Illud uero quod uirtutem disciplinãq; appeteret:quod summi boni dei-
q; esset studiosum:altius euolare:eiq; adhærere ad cuius imaginem ẽ cre
atum:unde uitæ accepit spiritum:& in animam uiuentem factum ẽ. Ita-
q; iure aliquando dicere consueuit. Pereat dies illa:in qua natus sum. Sa
tis enim ostendebat:quantum boni esset in morte:cum dies natalis sui:
ut periret optabat. Nam ut natalis initium est incommodorum atq; ma-
lorum omnium:ita etiam mors transitum nobis præbet ad bonorum
Hieremias — omnium sempiternam possessionem. Cuius rei desyderio & hieremias

se generatū esse deplorat:& Rex Dauid petebat a dño:ut notū sibi face- Dauid
ret finē suū & numeꝝ dieꝝ suoꝝ.Quod neuter certe fecisset:nisi mortem
ut egregiū quoddam bonum optasset.Quantum præterea sit bonum in
morte:non modo patriarchæ & prophetæ ac cæteri sancti uiri:sed ii etiā:
qui gentium dii sunt habiti:iussu ueri omnipotentisq; dei dilucide osten
derunt.Cleobis & Biton fratresq; & argiui:quoniam pro iumentis iugo Cleobis
colla subdidere:matrēq; curru insidentem ad templum Iunonis usq;:qđ Biton
stadiis quinq; & quadraginta distabat ab argis:mira pietate traxerūt:pro Iuno
summo tantæ bonitatis præmio ut est apud Herodotum:a numine mor Argi
te donati sunt:Idēq; boni inter dormiendū contigit:cū Agamedi & Tro- Herodotus
phonio:quoniam pulcherrimum delphis templum Apollini sunt fabri- Agamedes
cati:tum etiam Pindaro:cum quid esset homini optimum: ab Apollinis Trophonius
oraculo quæsisset.Nam non multum post tempus in gymnasio cū esset Delphi
relaxatusq; in somnum caput in dilectissimi pueri sinum posuisset : sua- Apollo
uissime diem obiit.Sed quid pluribus gentilitatis deliramenta consecter Pindarus
cum ratione non obscura mortis bonum probari queat.Illud prope ue-
roq; bonum & dicimus & tenemus:quod ad animi pertinet dignitatem
Quod autem animo detrimētum non affert:id malum certe non est.Sed
cum mors nullum afferat animo detrimētum:malum esse non potest.
Quod uero malum nō est:id bonum esse patet.Quid ergo uel nostrā uel
nostroꝝ mortem adeo ægre ferimus:quæ tantum continet in se bonum:
ut sine illa esse beati nullo pacto possimus? Quare cum ostenderimus
mortem esse & communem & naturalem & necessariam & oībus debitā
eandemq; habere rōnē finis:qui nō bonus esse non potest:& tanta præ-
terea facilitate irrepere:ut uix a somno suauissimo quicquā differat:quid
est:quod eam nobis lugendam existimemus:quæ sola nos liberat omni
turbido corporis motu:seq; nobis tutissimam ducem præstat:qui ex his
tenebris excedamus in lucem illam:quæ & uniuersum mundum illumi-
nat:& ex hominum corde caliginem omnem eiicit? Num forsitan igno-
ramus mortem ipsam:quid sit? Nec aliud quicquam nos magis torquet:
quam ipsius nominis significatum cū uulgo affirment iccirco mortē esse
noīatam:quod mordeat?mordere aūt esse atrocium & immanium bel-
luarum?quasi culices quoq; & muscas & pulices mordere non dicamus:
quasi culices etiam oīa noīa sint uel a natura uel a sapientibus indita: &
non plura opinio sæpe uulgi ac uoluntas quam ulla exquisita ratio inue μορος
nerit.At ego nō a mordendo mortem deduci arbitror:sed a græco nomi moros
ne quod est μορος moros quod sortem mortēq; significat:unde & mo- μερειν
rior & mortē descēdere qs ambigat?Moros aūt a uerbo μερειν merin de merein
scēdit quo uerbo partiri ac separe significat.Nā qđ aliud ē mors:q̄ quod

modo dicebã:animi a corpore sepatio naturæ.s.incommutabilis atq; im mortalis a natura mutabili & mortali.Num sumus obliti:quicqd culpæ obnoxium est:id etiã morti deberi.Si pp Adam sumus oẽs in culpa: oẽs propter Adam debemur morti.Si debitũ igit' est mortis:decoctores indubitato futuri simus:ubi impatientius feramus mortis solutionem.Debet eĩ finis cõuenire prĩcipio..Et quo pacto possimus p charitate pr̃ia pectus offerre obuiam morti:si aliorum obitum tanto luctu tãto mærore proseq mur.Quod eni accepimus:qui p patria mortem appetiuere: quod certe nunquam fecissent:si tãtum in morte doloris tãtum mali posuissent. An pluris fortasse patria nobis faciunda sit quã natura:quã deus? Num qd' dies tandem obliterabit:id non ratio prius leniat? An malimus eorum: quorum mortem acerbe ferimus:memoriam obliuisci quam p cõsolationis remedia tueri:ut quorũ recordatio uoluptate debet:afficiat animum ægritudine? Si rursus effusior si ĩmoderatum gaudium uitio datur:num luctus:num lachrymaꝝ nimietatem laudemus? Quid:quod pturbationũ oĩum ægritudinem esse pessimam grauissimi philosophi tradiderũt. Paucosne ĩuenias:quos nimius aĩ dolor alios ad ĩsaniam alios ad laqueũ alios ad ferꝝ ĩpulerit:ut quem mærorẽ ferre nõ possent ab eo se morte uẽdicarent? Prætereo Nioben:quæ nimio luctu sensum amisit. Artemysiã conticeo:quæ ob uiri Mausoli obitum ĩ assiduis lachrymis & eiulatu cõtabuit.Quid phyllin illã Demophõtis Quid Aiacem Telamoniũ cõmemorem.Quid.M.Catonem.Quid.M.Brutum.Quid.M.Othonem cæsarem.Quid alios pœne infinitos ĩ medium referam.Romanoꝝ & Græcorũ historiæ amentium hominũ plenæ sunt:qui sibi propterea mortẽ asciuerunt:qm̃ patientiã non didicerãt.Itaq; dum animoꝝ magnitudinis se laudatum iri iudicassent:sunt a sapiẽtibus uiris oĩbus mollissimi iuxta atq; superbissimi iudicati.Nam quem animum ueluti deposuit apud nos deus:hunc debemus reddere non abiicere:ne collatum beneficiũ uideamur maleficii loco ducere.Quæcũq; ab deo sunt:ea oia bona sunt:sine illo aũt boni eẽ nihil cuiq̃ põt.Vt mors igit' optãda:ita minime anteuertenda.Quin opera dãda ẽ:ut nos uigilãtis sp accĩctosq; inueniat.Quod si fecerimus:de animi sede nunq̃ neq; deiiciemus:neq; mouebimur. Et non modo interitum animi:quem ĩdocti nõnulli falso opinatur:sed ne dolorem quidem corporis ĩ morte qui nullus ẽ oĩno formidabimus. Nam uiuere animum post dissolutionẽ corporis ac p sese cõsistere:põt triplici demõstrari:& primum quidẽ quadam naturæ ui tũ rõne demũ uero diuia iusticia.Et ĩmortalitatem sane aĩoꝝ satis nobis pbare debet ipa natura:si alia etiam nulla rõ quæ sunt fere ĩfinitæ:posset adduci.Videmus eni nulla eẽ oĩo nationẽ neq; fuisse unquã: quæ nõ gerat diligentẽ curã mortuo

Adam

Niobe
Artemysia
Mausolus
Phillis
Demophon
Aiax
M.Cato
M.Brutus
M.Otho.

Animũ uiuere post mortẽ tripliciter pbari
Prima pbatio

rũ uariis officiorum & generibus & ritibus eorum aíos proseq̃ns: quod certe nemo faceret: si ea putaret ad uita defunctos nihil ptinere. Ad qđ omnes gentes cõmuniter sentiunt: id quadam naturæ lege fieri uidetur. Quem q̃dem populorum oíum de aíorum immortalitate consensum: ii omnes q̃ habiti sunt aío altissimo acerrimoq; ingenio maiorem immodũ confirmarunt. Quis enim uir magnus ac sapiens mori ultro uoluisset: si animum una cũ corpore moriturum esset arbitratus? Num se præcipitasset in ætnam Empedocles sine spe magna immortalitatis. Si falsum esse Theombrotus putasset: quod de aíorũ immortalitate apud Platonem legerat nũquam se de muro p̃cipitem dedisset: quo illam assequeretur. Quæ tanta cupido gloriæ Curtiũ. quæ tãta patriæ caritas in illũ terræ hiatum potuisset imergere: si totũ se periturum morte credidisset. Idem de Codro rege Idem de Philenis. Idem de tribus deíceps Deciis. Idem ẽ de aliis q̃ plurimis existimandum: qui prudẽtia & uirtute plurimum claruerũt. Ex q̃bus rebus cognosci potest animum: nõ modo nõ interire cũ corpore: sed ab eius uinculis solutum longe esse meliore statu uitæ. Itaq; recte inquit Phocyllides.

Aetna.
Empedocles
Theombrotus
Curtius
Codrus
Phileni
Decii tres
Phocyllides

Vita breuis nobis: ad tempus uiuimus oẽs.
Ast animus mortẽ seniũq; ignorat: & idẽ
Viuit i æternum. Nec illa ieptius dicta ab eodẽ Phocyllide legimus
Nãq; manent animi mortali in corpore mortis
Expertes: homini cõcessus sp̃us usu:
Est imago dei.

Phocyllides

Quod si ui naturæ prisci illi gentiles p quasdam ueluti coniecturas perq; nocturna atque diurna uisa animorum immortalitatem assequebantur: quid nobis faciundum est: quibus renatis in Christo Ihesu omnis caligo inscitiæ e mentibus debet esse sublata? Homerica illa necati hominis diuinatio quæ uocatur νεκυομαντεία necyomãtia: quid aliud tota demõstrat q̃ aíos esse imortalis. Et hoiem aliud nihil esse quã animũ ipsum inquiẽs.

Homerus
νεκυομαντεία
necyomantia

Tiresiæq; aía sceptroq; ornatus & auro.
Venit.

Tiresias

Dedita enim opera cum anima in fœmineo genere usus esset poeta sapientissimis: ad maschulinum transiuit genus: ut ostenderet animam esse Tiresiam. Itaq; omnium primus Homerus fuisse legitur ex gentilibus: qui hominis corpus carcerem nominarit hoc est δεμας demas: ut doceret solam esse mortem: quæ hominis animum corporeo carcere atq; nexu liberat. Animum uero a corpore separatum & uigere & sapere meminisseque ac uelle. Quam quidem sententiam Homerus secutus ita Patroclum i somnis facit loq̃ perite Ad Achillen.

Homerus
δεμας
Demas
Homerus
Patroclus
Achilles

Num dormis oblite mei? nunc negligis orbum
Luce: modo uiuum quem sic curaueris ante?
Me sepeli propere: quo inferni Dytis Achille
Transuehar ad portas: animi nam me eminus arcent
Extincti populi secum tranare uetantes
En uagor: & frustra manes peto. porrige dextram:
Imploro: nec enim retro me annare potestas
Post ignis fortem. nec uiui longius acti
A sociis sessum. nos consultabimus ambo.
Sed me quæ genuit: sors dura absorbuit olim.
Et te fata eadem Troiæ sub mœnibus almæ
O superis fotma similis stāt certa perite. Nū hæc finxisset unq̄ ātiqssimus ille diuinusq; poeta: nisi firmissimis rōnibus cōpertū habuisset aīos hominū cū discessū fecisset a corpore: p sese cōsistere nullaq; tāgi mortis suspicione? Et ut reliquos poetas missos faciā audiamus Euripiden: q Anaxagora doctore ē usus apud hūc. n. hæc loqt Polydorus.

Euripides
Anaxagoras
Polydorus

Adsum relictis promptuariis latebris
Portisq; tenebrarum: colitur ubi deum
Aregia procul erebus: cisseide
Polidorus Hecuba natus ac p̄amo patre:
Qui urbem piclum cum teneret argolici
Martis: ruinā ueritus ad Thracis hospitā
Polymestoris me clanculum misit domū.
Is cherrhonesiam optimam glebam serēs
Populum ferocem ui regit. mecum simul
Multum dat auri pater: ut esset filiis:
Quo uiuerent: satis superstitibus suis
Atqui p̄amidum qm̄ eram natu minimus
Me misit extra genitor. arma nam iuueni
Hastamq; ferre non potis eram brachio.
Dum troia rectis mœnibus: dū turribus
Infracta staret: dum meus frater feri
Hector secundis utitur belli uicibus
Paternus hospes me quasi quem surculū
Alebat augens miserum. at ubi p̄ria periit
Hectorq; frater: & patris lares penitus
Cecidere. Pyrrhi & ipse pcubuit manu
Iugulatus impii pater ad aram deæ:
Occidit auri gratia me hospes miserum:

Corpusq; pelago tradidit:quo auq; domi
Haberet ipe:iaceo nunc ī littoribus
Nūc ī salo pōti sine sepulchro & flætibus
Quāplurimis uorticibus actus fluctuum
Nūc corpe relicto feror mrem ob hecubā
Iam tertiū pendens diē:quantum mea
In cherrhonesio solo ex troia ueniens
Adest misera parēs:quietē danai agunt
In littore omnes huius agri threici
Cum nauibus simul suis:nam pelco
Satis parēte super suo uisus tumulo
Omnis Achilles copias classis danaæ
Quæ palmulas domū maritimas dirigūt
Remoratur unus uictimam suo 'dari
Ac præmium Polyxenā tumulo petens
Meam sororem cōsecuturus quidem
Nec.n.ab amicis ñ feret quē petit iugulū
Fatum sororem cogit hocci die perimi
Cadauera duo filium tuebitur
Mater duorum illius infauste ac meum:
Nāq; ut sepulchrū rite cōtingat mihi
Seruæ offeram me pedibus ī maris salo
Manes eni exoraui:ut ī matris manus
Cadā:ac sepeliar:quod itaq; optaui mihi
Erit:anui matri eminus cedam meæ
Hæc ex tabernaculo Agamemnonis ueni
Mei metu uisi:o parens quæ regia
Genita domo seruis:ut infelix agis.
Quantū prius nunq̄:deus quis te bona.

Ex ante fortuna malis cōficit uariās. Obscure ne Euripides nobis ī-mortalitatē aioꝝ oñdit ī hac lōgiuscula īterfecti Polydori conquestiōe.Et ne cū poetis sim dicēdo prolixior:audiamus:q̄ ex academico Crātore auditore Xenocratis Arcesilaiq; doctore & Cicero & Plutarchus memoriæ prodidere de Euthynoo quodam Italo Elisii terinæi filio.Tradunt.n.hūc Euthynoum nulla neq; morbi nec alia q̄ uideri posset:antecedēte cā re-pēte eē morte correptū.Quā qdem īopinatam casus afflictionē pr̄ Elisius qui īter oēs urbis Terinæ ciues & opibus & uirtute & gloria priceps esset: cū ferret īpatienter:putabat eni filiū sibi ueneno subreptū:nec aliū in tantis opibus & pecuniis ullū hēbat filium:quare cū nesciret:quo alio modo

Euripides
Crantor
Xenocrates
Arcesilaus
Cicero
Plutarchus
Euthynous
Elisius
Terina

Psuχὸμαντέ ion psychomã tion

quiret liberari ea suspitõe: petiit Psuχὸμαντεῖον psychomantion quoddam. i. animi uaticiniũ: eliciebant͛ enĩ a malefica illa supstitiõe stultæ gẽtilitatis aĩ mortuoꝝ quibusdam sacrificiis & carminibus: p quos ueritas disceretur. Quare ubi post pacta sacra: ut mos erat. Elisius obdormisset: habuit uisum tale. Visus est ei suus adesse pater: cui cum narrauisset de filii obitu: illũq; etiam atq; etiã rogaret: obsecraretq;: ut sibi iterẽpti filii au ctorẽ indicaret: ille ob hanc cãm uenisse rñdit. Itaq; ab hoc ĩquit: accipe: q̃ tibi uides allata. Nam ex his oĩa q̃ adeo doles: ĩtelliges. Erat aũt ille quẽ pr̃ secũ adduxerat: adolescẽs quidam Euthynoi p sil̃ is: & ætate & forma: Is ĩterrogatus qnam esset: geniussum rñdit: filii tui. Quæ locutus tabellas ei reddidit. Ea uero aperte tris huiusmodi uersiculos cõtinebãt scriptos.

Infans uirorum tu elisi mentes rogas
Nam morte fatali Euthynous iacet tuus:

Aurelius Augustinus

Paulinus eps

Mediolanum

Quẽ uiuere neq; parẽtibus erat utile. Quod si gentiliũ opinioni non credimus: an etiã uiris xp̃ianis: illisq; & scissimis & eruditissimis non credemus? Hæc sunt Aurelii Augustini uerba ad paulinũ ep̃m nolanũ. Porro cũ Mediolani essemus: audiuimus: quod cũ debitum repeteret͛ a quodam defuncti pr̃is cautione ꝓlata: quod filio nesciente a pr̃e iam fuerat p̃solutum: cõtristari homo grauissime cœpit atq; mirari: quod ei pr̃ moriẽs nõ dixerit: qd deberet: cũ fecisset etiam testamentum. Tum ei nimis anxio apparuit idem pr̃ eius ĩ somnis: & ubi esset recautum: quo illa solutio uacuata fuerat: ĩdicauit. Quo iuẽto iuuenis atq; mõstrato: nõ mõ falsi debiti calumniã ꝓpulsauit: sed ẽt pr̃nũ recepit chirographũ: quod pr̃ nõ receperat: qñ est pecunia persoluta. Hic igitur putatur aĩa hoĩs curam gessisse pro filio: & ad eum uenisse dormientẽ: ut docẽs quod ignorabat: a magna eũ molestia liberaret. Ambigendum ne est cuiquam aĩos hominum eẽ ĩmortalis: ubi a corpore se diremerit: cum p̃spicue intueri liceat eis uiuos etiam esse curæ? Sed audi deiceps magis admirandum: quod

Mediolanum

Carthago

Cicero

sequitur: Sed eodẽ ferme tp̃e quo audiuimus: id nobis apud Mediolanũ cõstitutis. Carthaginis Rhætor eulogius: qui meus ĩ eadem arte discipulus fuit: sicut ipse mihi posteaq̃ ĩ africam remeauimus rettulit. Cum Rhætoricos Ciceronis libros discipulis suis traderet: recẽsens lectionem quã postridie fuerat traditurus: quẽdam locum offendit obscurum: quo non intellecto uix potuit dormire sollicitus. Qua nocte somnianti ego illi qd͛ nõ intelligebat: exposui: imo non ego sed imago mea nesciente me & tã longe trans mare aliquid aliud siue agẽte siue somniãte & nihil de illius dubiis omnino curante. Quomodo fiant ista: nescio. sed quomodolibet fiant: cur non eodẽ modo fieri credimus: ut in somnis qsq; uideat mortuum: quo fit ut uideat: & uiuum ambobus utiq; nesciẽtibus neq; curanti-

bus:qs uel ubi uel qñ quorũdam imagines somniet. An fortassis cuipiã minus locuples testis uideri debet Aurelius augustinus & eps & tãta sapientia uir:qd nõ q ipe fortasse pmulta i se esset exptus:præ uerecũdia narrare uoluerit:sed aliena rettulerit? At nõ ea pfecto narrasset uir grauissimus:nisi uera esse certo didicisset. Verum audiamus præsbyterum Hieronymũ uiꝝ ut triũ linguaꝝ eruditissimũ ita ueritate & sanctimonia nemini imparẽ. Is.n.in iis q ad Eustochiũ:& ad reliquas uirgines scribit de regula uiuẽdi i monasterio:ita iquit. Expto itaq; seni deuote cõsulẽti credite filiæ. Si semel gustastis:q dulcis ẽ dñs:ad quẽ accedentes poteritis ab eo illud audire:uenite:& oñdam uobis oẽ bonũ. Et tunc oñdet uobis talia:qualia nõ nisi assuetæ mẽtes norunt. Scio qd carissimæ. Nã ut inscipiẽtiam loquar:ego homũculus sic abiectus sic uilis i domo dñi adhuc uiuens i corpore angeloꝝ choris sæpe iterfui de corporeis p hebdomadas nihil sentiens diuinæ uisionis itutu post multoꝝ sæpe dieꝝ spatia pscius futuroꝝ. Corpori redditus flæbã:quid sic manẽs felicitatis habebam: qd inerrabilis delectationis sentiebã. Testis est ipa trinitas:quã cernebã: nescio quo intutu:testes sunt & ipsi bti spũs:q aderant:testis est & consciẽtia mea qbus bonis ipe fruebar:quot & qlia nescit pferre mollicies corporis mei. Nõ põt ad tãte cõtẽplatiõis dulcedinẽ cor sæcularibus plenũ negociis puenire. Hæc ab Hieronymo scripta sũt. Quæ uero uas electiõis Paulus apl's de se scripserit:nõ sũt uisa mihi ptereũda. Nã & auctoritate scribentis & rei magnitudine sũt auditu dignissima. Si gloriari iqt:oportet:nõ expedit qdẽ. Veniã aũt ad uisiões & reuelatiões dñi. Scio hoiem i xpo ante annos.xiiii.siue in corpe siue extra corpus nescio:deus scit:raptũ huiusmõi usq; ad tertiũ cælũ. Et scio huiusmõi hoiem siue i corpe siue extra corpus nescio:deus scit:qm raptus i padisum & audiuit arcana uerba:q nõ licet hoi loq. Si uiuẽtiũ adhuc i corporibus ai nõ p uisa quædã allata extrinsecus q a græcis uocant' φαντάσματα Phantasmata sed sui ipoꝝ ui atq; natura siue ad breuissimũ tpis pũctũ ab illo fuerit a corpibus sepati atq; iisdẽ redditi:q uerbo & Lazaꝝ suscitauit & puellã:siue a sensibus abducti atq; altius eleuati ea lumie mẽtis pspexerit: q oculo corporeo uidere nõ licet:si uiuẽtiũ inq ai pñt sine ullis corporis adminiculis permulta scire atq; cognoscere:quæ sunt ab omni sensu corporis aliena:quid dubitemus & animos esse immortalis:& tum demum frui suæ immortalitatis bono : cum a se omnino abdicarint corporeum omne impedimentum. Sed hæc horũq; similia : si cui fortasse uideantur antiquiora:exemplis itẽ duobus tempestatis nostræ cõtenti simus. Gabriel condelmarius qui postea Eugenius nominatus summa cum dignitate & gloria Romano põtificatui præfuit:cum uæhemẽtius ægrotaret:essetq; de eius salute a me-

Hieronymus

Eustochius

Paulus apl'us

φαντάσματα
Phantasmata
Lazarus

Gabriel cõdelmarius
Eugenius

dicis oibus desperatum: illi iam de morte nõ tam sollicitò quam nihil cer
tius expectāti & Petrus & paulus apostoli duo apparuerũt in sõnis: utque
bono aio esset: hortati sunt. Nam & bonam ualetudinem ei redditam eē
& ꝑpediem fore: ut sũmus põtifex crearet̃. Quod qdem utrũq; secutum ē
Nam tum simul cum sõno illum reliqt febris: tum nõ multopost cũ Mar
tinus Colũna prudẽtissimus ille & amplissimus põtifex quam fortunatis-
sime & cum mirifico ecclesiæ romanæ ĩcremento uitam finisset: põtifica
tui ipẽ præfectus ē. At Nicolaus Quĩtus optimus ille & eruditissimus pla
ne uir in cuius munificẽtissimi patris obitu docti oẽs ingenioq; præstãtes
extremum aufragium passi sunt: Cum Nicolai albergati sapiẽtis in ꝓmis
& sancti uiri Cardinalis bononiẽsis obitum molestius ferret: hũc tandem
p sõnum ad se uenire existimauit: & ita anxium appellare: Thóma fili qd
diutius gemis: qd adeo te affligis: pone lachrymas: & te collige. Nobis.n.
bñ est benignitate Ihesu. Itaq; surge atq; accingere. Ad breue.n.tẽpus gra
ue tibi subeundum ē munus petri gubernãdæ nauiculæ. Quam qdẽ sõ-
ni uisionẽ haud ille dissimulãter præ se tulit: Nam cũ aliis nõ nullis fami-
liaribus: tum ẽt mihi cũ hac iter faceret Germaniam petẽs ab Eugenio le
gatus: cum iter loquẽdum ĩ sermonem incidissemus de mãsuetudine &
grauitate Nicolai cardinalis id oẽ sõnium coram ueluti iocabũdus rettu
lit: subdidit eĩm cum hoc euenerit: Philelfe mi fructũ recipies ueteris nr̃æ
cõsuetudis. Cumq; intra alpes eodem itinere obuiam habuisset Aeneam
siluium ĩtegerrimum & eloquẽtissimum episcopũ trigestinũ: q a Frederi-
co austrio Romanoꝝ rege orator ueniebat ad philippum Mariam ĩclytũ
Mediolanẽsium ducem: simulq; uterq; uesperi diuertissent in quandam
cauponulam: & aeneas parcius sumptum faceret: utpote q ab eo rege le-
garet̃: q stoica eruditus instructusq; disciplina nõ minus parsimoniæ nũ-
morum quam uitæ frugalitati cõtinẽter studet: tum ad æneam cõuersus
Thomas Reuerendissime pater inquit: qd est opus tanta utamur parsi-
monia: cum uterq; in ecclesia romana pontifices maximi futuri sumus?
Quam qdem rem nõ serio minus q̃ ioco eum prædixisse certus ostendit
euẽtus: Videmus.n.alterum summa sua cum laude summum põtificem
cõcessisse naturæ: at Aeneam cui nũc Pio secũdo nomen ē: nõ secus forti
ter quam cõstanter põtificatum gerere. Sed qd tam multis exemplis uti-
mur? Nũ uetus nouumq; testamẽtum frustra emanarit ĩ mũdũ? Suscita Sa
muelem ait Saul. At Iacob descẽdam ad filiũ meum in ĩfernũ lugẽs. Hæc
ne ab utroq; dicta essent: si minus certo tenuissent filioꝝ animos post cor
poris dissolutionem ẽt uiuere? Quid.n.afferam testimoniũ Iohãnes apo-
stoli atq; euangelistæ? An huic ẽt nõ credemus? Licet inqt exterior homo
noster corrumpat̃: interior tamen renouat̃ de die in diem. Rursusq; licet

Petrus
Paulus
Martinus colũna
Nicolaus quintus
Nicolaus cardinalis
Thomas
Petrus apl'us
Germania
Eugenius
Philelfus
Aeneas Sluius
Fredericus rex
Philippus dux
Pius secundus
Samuel
Saul
Iacob
Iohãnes apl'us

moriatᷣ in corpore:uiuit in aīa.Quid.n.meminero aut mortuū diuitem sepultumq; in īferno:aut mēdicum ab angelis portatum in sinu habrææ cum ore domini dictum audiamus.Qui credidit in me:nō morietᷣ ī æter num.& licet moriatur uiuit?Viuit īquam Iacobe Antoni Marcelle Valerius filius ille tuus.& uiuit is qdem eam uitam:quæ mutabilitati nulli subiecta ē:sed eadem semp atq; perbeata.Itaq; uinciēdus tibi ē atq; obstringendus rōnis custodia oīs animi mæror.Luctus oīs ac gemitus abdicandus in te florētīssimi senatus & bonoꝝ grauiumq; uiroꝝ oīum oculi dirigunt.Quare tibi cauendū ē:neqd cōmisisse existimeris:quapropter rephēdi iure queas.Quam me delectat Hesiodus:q natales oīum dolēs gaudet in funere:Quem ipsum fortasse Thraces secuti tradunt ortus hoium lugere:obitus uero celebrare soliti.At Massilienses eodem die.quo funus ē elatum.adhibito domestico sacrificio necessarioꝝq; couiuio luctum finire cōsuesse.Apud lycios uero nō morem dūtaxat sed legem fuisse legimus:ut nō nisi ueste muliebri luctum seruarēt:Idq; ob eam rem factū : ut cultus deformitate commoti se maturius a mærore abducerent:cū intelligerent luctum effœminatum eē & mollem & a uiri grauitate dignitate q; maxime alienum.Tot igitᷣ exemplis admoniti nō uincemus tandem oēm animi molliciam?nō reprimemus lachrymis?nō luctui finem statuemus?Cauendum ē:si sapimus:ne nimia nr̄a in filios pietas desperationis loco apud deum habeatᷣ Quod si communis ea oīum gentium opinio si tot graues ueræq; sententiæ nobis aīorum immortalitatem nō probant ꝑpter eos:q deprauatis moribus existimant aīos una interire cum corporibus ob eam.s.rem:quod ne in corporibus qdem ipsis suos sibi aīos eē sentiunt:utamur ēt rationis adminiculis atq; armis:qbus omnis male credentium pertinacia nō oppugnetᷣ modo:sed etiam expugnee:opprimatᷣ q;.Sed anteaquam disserendi aciem descendam:in medium ueniant priscoꝝ philosophoꝝ de animo sententiæ. Sic enim facilior uictoria nobis erit.Aggrediamur autem ab iis:q in philosophia ionica claruerunt. Thales milesius animum dixit esse naturam:quæ semper seipsam moueret:talis autem definitio & si declarat animum eē immortalem:nō homini tamen magis conuenit:quam præstantiori cuidam essentiæ.Aanaxagoras uero clazomenius esse animum dixit specie aerum & corporeum Zeno stoicus animum uoluit ignem esse alii uero plæriq; stoici spiritum calidū aīum eē dixerunt.Et hi qdem omnes nō de hominis animo hoc ē intellectiuo sed de sensitiuo atq; corporeo sunt locuti.Platonis autē discipulus Aristoteles dupliciter de animo ē locutus.Nam ubi quattuor nota illa p̄ncipioꝝ genera complexus esset:ex qbus corpora inferiora oriuntur oīa : quintam quandam censuit esse neturam:ex qua sit mens.Eam uero no-

Habraam

Hesiodus
Thraces
Massilenses
Lycii

.ii.probatio

Thales

Anaxagoras
Zeno

Plato
Aristoteles

ἐντελέχεια
entelechia
ἐνέργεια
energia

Animi defini
tio

Essentiam dei
tripliciter

minauit ἐντελέχειαν entelechian hoc est perfectionem idcirco ita appel-
latam: quod aiatum corpus perficiat ea ui atq₃ uirtute: qua corpus est ani
maiũ. Entelechiã uero ipam aliud nihil eẽ uult Aristoteles quã ἐνέργειαν
energian id ẽ agilitatem quãdam & operationem interiorem: quæ ẽ uelu
ti uia ac dux ad exteriorem corporis actionem. Huiusmodi enim ui atq₃
motu ai corpus aiatum ad operãdum impellit'. Ipsum autem aium ita de
finit: Animus ẽ entelechia prima corporis natural' instrumẽtal': q̃ uitam
habere põt. At huiusmodi de animo definitio nõ interest magis hois q̃ &
pecudis & stirpis. Præterea enthelechian Aristoteles: quæ ut dixi: pfectio-
nem significat: pro speciali intelligi uult essentia: quæ est in effige: Nam
essentia tripliciter accipit' apud Aristotelen: Vna quæ constat corpore q-
dem: sed ut animalia & ea quæ nõ arte fiunt: Et hæc ꝓpterea essentia dici
tur: qm̃ & hæc ipsa sit: & cætera quæ sunt: eẽ faciat. Altera est essentia: qua
materiam iformem & rudem adhuc mente cõsyderamus. Et hæc qdem
essentia potestate est oĩa: quæ fieri ex se possunt: effectu autẽ nihil adhuc
ut æris massa & ligna rudia. Tertia uero ẽ essentia: cui effectu accidẽs pfi
cit eam: exornatq₃ forme impressione: Ex qua qdem forma q̃ insigniuit
ars: id quod perfectum ẽ: nomen accipit ut statua: quæ ex similitudie for-
mæ: cuius ẽ statua: simulacrum uocat'. Similiter iquit homo animal certe
est: & ẽ rudis materialisq₃ essẽtia: & hæc sane composita ex materia ac for
ma: qppe quæ ex corpore aioq₃ constat. Eius igit' corpus materia est aius
uero forma. Et secũdum eam formam hoc est animum animal nomẽ ac
cepit. Hanc igitur formam qua singula formãtur: Aristoteles general'r uo
cat entelechian id est absolutam perfectiõem: Hac enim obueniẽte perfe
ctiõe rudia quæ antea & in sola potestate fuerant: ad actum effectumq₃ p
ueniunt: Nam sunt quædam ut ipse inqt: sola potestate aialia: ut oua aut
fæmina quædam uero cum opatione & effectu: ut quæ adhibito fotu ex
cudũtur animalia queadmodum cognosci ex auibus põt: Nã eæ ex ouis
quæ fouerint: pullos excudũt. Qua ex re nõ obscure apparet entelechian
nõ cuiusuis corporis eẽ aium: sed eius tãtum q̃ animi capax sit: & ob eam
rem dixit: quod uitam hẽre põt: Nõ enim qcquid ẽ corpus: idem ẽt uiuit.
Nec tñ prætereũdum arbitror Aristotelen pro illo qnto genere aliud itel-
lexisse nihil secũdum Plutarchum q̃ cælum ipsum. Quare cum Auerrhus
ille cordubẽsis: q i plærosq₃ eius philosophi libros egregie ẽ cõmentatus:
colligit ex Aristotelis dictis unam eẽ & eadem in oĩbus mẽtem: ita id pu-
to accipiẽdum: quod ita ex illa cælesti specie aius intellectiuus in cunctos
hoĩes æqualiter fusus sit: ut corpora animãtium oĩa ex quattuor illis elem̃
tis ortum habẽt. Hãc autem animi uim eundem hũc eẽ immortalem uo-

Plutarchus
Auerrhus

huisse patet ex iis:quæ ab eo sunt scripta in libris de aio.Ita.n.iqbit.De mē te aūt & ui cōtemplatiua nōdum ē perspicuum.Sed uidet̄ eē aliud genus animi.Et hoc solum pōt separari:quēadmodum id:quod ē perpetuū ab eo:ꝙ corrūpi pōt.Sensit igit̄ Aristoteles tātus ille & tam illustris philoso-phus quod secūdum erat ai genus:imortalem eē animum:cum ostendit mētem:quæ nobilissima est & optima pars ai:& corrumpi nō posse & eē sempiternam.Et mētem qdem docet eam eē animi partem atq₃ uirtutē: ad q̄ referunt̄:quæ singuli sensus nunciant:& quæ de iis quæ sentiunt̄: iudiciū facit:examinatq₃ cuiusmodi ea sint:quæ sensibus uarie occurrūt. Hāc uero locatam eē in penetralibus cordis asserit:ubi alias quoq₃ ai spe cies locatas dicit imaginationē memoriā appetitū excursionē.Et alio i lo co asserit Aristoteles mētem aduenire extrinsecus:eamq₃ solam eē diuinā Ita.n.scribit libro secūdo de aialium generatione ad uerbum. Aristoteles

Relinqtur ergo mentem solā extrinsecus aduenietem ingredi:& eādem solam eē diuinam:Nihil.n.cum eius agilitate habet cōmune opatio cor poralis.Ois igitur uis ai uidetur alius corporis eē ꝑticeps & eius qdem diuinioris q̄ illa sunt corpora:quæ uocātur elementa.Nec me latet: quæ sit cōmunis philosophoꝝ quorūdam nostræ tempestatis opinio:q se so-los Aristostelicos haberi uolunt etiam iis:quæ nusquam ab Aristotele scri pta cogitataue sunt:contendentes isti quidem animum esse totum in to to corpore & totum item in qualibet parte corporis.Sed habeant isti sibi poilosophiam:quam uolunt philosomati potius quam philosophi:mo-do aut Augustini sententiam:quam minime improbo:ubi scilicet intelli-gatur de illo toto solum:quod perfectionis essentiæq₃ uocatur:aut inep-tias suas aristoteli non ascribant:Nam q̄q̄ animi uires magis n uno loco quam in alio apparent:aliæ in cerebro aliæ in iecore aliæ i testibus & aliæ in aliis membris pro qualitate & aptitudine corporeorum instrumento-rum earum tamen omnium initia & quasi radices quasdam Aristoteles ꝓ bat e sede cordis emanare:quando sucus.concocti atque confecti cybi ꝑ uenas cordis cæterum corpus irrigat:& motus corporeus qui localis ē: a corde ipso initium sumit. Venarū.n.& neruorum initium & ueluti qui dam nodus ipsum cor est:ut Aristoteli placet.Penes cor autem intellecti-ua uis agitata rationabiliterq₃ ignita se ibidem coaceruare existimat̄ po-testate quidem illic habitans actu aūt atq₃ effectu ad corporis conseptū & uiciniam commeans:Quin etiam docet Aristoteles in iis quæ de mo-tua animalium causa reliquit scripta: nulla necessitate fieri: ut in qua-que corporis parte sit animus sed in quodam principio. Id autem esse cor antea exposuimus. Itaque neque secundum totum quantitatis aius

Philosomati Augustinus

est in qualibet corporis parte:cum animus talē totius naturam : nec p se hr̄e possit:nec per accidens:neq; etiam secūdum uirtutis totum. Nō eim pro sua ui qualibet animus ē in qualibet corporis parte:sed secūdum uī uisiuam ī oculo & secūdum auditum ī aure:& secūdum alios sensus in aliis sensuariis. Sed ut redeam ad mentis immortalitatem:separari docet Aristoteles ītellectiuum hoc animi genus ab illo:quod sensitiuum uegetatiuūq; dicimus. Hæc enī pars tota est corporis:quod quoniam constat ex cōcretione quattuor illo℞ elemētorum:& discernatur:& corrumpat᷑: necesse est. Aristotelis autem auditor Dicæarchus & Dicearchi condiscipulus Aristoxenus mihi probari nullo pacto possunt:quorum alter animum esse dixit conueniētiam corporis & intentionem quādam:quæ ex ipsius corporis natura figuraq; uarios motus multiplicesq; cieret. Dicæarchus uero animum uoluit aliud nihil esse quā cōuenientiā quattuor elementorum. Vterq; enim de animo in communi locuti sunt. Hos autem quodammodo secutus Asclepiades medicus animum esse dixit concertationem sensuum. Concertationē autem uoluit eam esse conueniētiam qua sensus ipsi certati ad naturæ munus uterent᷑. Itaq; hi tres pariter animū uoluerūt esse corporeum. At Critolaus & ip̄e peripateticus animum dixit cōstare ex quinta essentia:hanc uero pro cælo ītellexisse nemo est: qui secus sentiat. Hipparchus uero stagerites a doctore suo necessarioq; Aristotele dissentiens ob idq; longe deterior uoluit animum aliud nihil esse quā ignē. Sed anteq̄ de Platone reliquisq; platonicis uerba faciā: me conferam ad Pythagorā:qui philosophiæ Italicæ prīceps fuit uir sane & doctus & magnus. Ve℞ pythagorici hūc aliqui narrando antecedant. Et omnium primus Epicurus:qui animū eē dixit tēperationem ex hisce quattuor ex q̄litate ignea:ex qualitate aerea:ex qualitate spiritali:& ex q̄litate quarti:cuiusdā generis īnoīati.quod apud eū erat sensitiuum. Ex quo pōt ītelligi epicu℞ de aīo ītellectiuo locutum omnino nihil. Democritus uero quē epicurus ī physicis est plurimum secutus:putauit animū eē cōcretiōem igneā ex iis atomis: quæ ī rōnis cōtemplationē cadūt:quæ formas quidem orbicularis habent uim aūt ignitā:quod esse corpus uoluit. At Leucippus huius doctor cū posuisset nume℞ atomo℞ frigidarū: dixit animum esse temperatū respirationis frigus. Nec multo melius sensit agrigentinus Empedocles:qui animū esse affirmauit sanguinē cordi suffusum ī eodē ille errore uersatus:quo ii qui dixerūt animū eē cor ip̄m ex quo & misericordiam dicimus & concordiam. Sed Hippon animū eē aquam:ob eam rē non dubitauit affirmare:quod diceret sæmē genitale: nō sanguinē eē sed aquam. Critias uero nō aquā aīum eē uoluit sed sanguinem:quoniam uideret:quod membrum sanguinis sit exps omnino:

Dicæarchus
Aristoxenus
Asclepiades
Critolaus
Hipparcus
Plato
Pythagoras
Epicurus
Democritus
Leucippus
Empedocles
Hippon
Critias

cõtinuò mòrte ĩtercipi. Verũ eò ẽ empedòcles tòlerabilior Critia: quòd in corde principatũ ai intelligendiq; uim cõstituit: Inqt eĩm sanguie cordis uigere hois intellectũ: siqdem intimis nr̃is sensibus sentimus ea: quæ sunt extra nos ꝓpter cognationẽ: ob eamq; rem ita reliquit scriptum:

Terreno terram nostro flamasq; calore
Humidaq; humenti sentimus & aera flatu:
Paceq; tranqllũ sit litis imagine litẽ.

Sed de his omibus uel qualia sint: uel q̃tam habeãt differẽtiam iter sese: cordis sanguie dicebat diiudicari. Fuerunt ẽt qui dixerũt aium eẽ aiam: hãc ãt eẽ uoluerũt spiritũ: quo uiuimus Nõ nulli exĩstimarunt q̃dam cerebri cellulã: ai tenere ꝑncipatum. Alii uero secus. Nã neq; cerebri partẽ ullã eẽ aium uoluerunt. Sed ai sedẽ hac locũ ii posuerũt i corde hi aũt i cerebro. At Pythagoras samius cuius nomẽ habitũ ẽ illustre auctoritasq; ãplissima æternitatẽ aioꝝ ostẽdere conatus aium definiuit eẽ numeꝝ: q seipsum moueret. Nec ẽ mirũ ita Pythagorã aium definisse: q tantã uim numeris dignitatẽq; tribuerit: ut eos ante mũdi aium fuisse assereret: & cũ unũ nõ eẽ numeꝝ diceret sed fontẽ q̃ndam atq; originẽ numeroꝝ: iferebat unitatẽ. quæ a græcis dr̃ μονὰς Monas: oium eẽ initium ac finẽ: cũ ipa neq; principiũ i se nec finẽ admittat. Et ita eam deducẽs ad diuinã illam sũmamq; essentiã referebat: eiusq; notionẽ assequẽtium rerũ numero posteritateq; ideo sequestrabat: qđ nõ pluralitate nec temporis posteritate sed ꝓcreatiõe seiunctam uellet: eandẽq; unitatem ad uniuersi mundi aium: a quo sint ai singuloꝝ: simili rõne referre nõ dubitabat. Itaq; hanc unitatẽ q̃ a prima rerum causa ortam affirmaret usq; ad mundi aium ubiq; ĩtegram semperq; indiuiduam ꝑpetuam perẽnemq; potestatẽ seruare Pythagoras arbitrabat᷑. Et qm̃ putaret numeros esse reꝝ oium substantias: dicebat unum qđ eẽt ꝑncipium numeri: & qđ cum ente cõuerteret᷑: idem eẽ. Numeꝝ enim ex unitatibus componi neq; ad ens ullam oĩno accessionem facere sed diuisionẽ negare duntaxat. Omne aũt ens aut simplex eẽ & ita diuisionem nullam admittere neque operatione neque potestate aut esse compositum: & id qdem non in diuisione suaꝝ partium sed in eaꝝ coniunctiõe habere suum eẽ: & ita unũ quodque tueri suum esse: ut suam tuetur unitatem huiusmodi igitur humani substantiam quam æternam opinabatur: numerum eẽ definiebat seipsum mouentem. Et is qdem numerum pro mente accipiebat: quam ipsam idcirco numerum appellauit: quoniam ad harmoniam quæ cõuenientia quædam est: numero opus sit. Verum etsi hic aliqd dixit nõ multum tamen. Nam in pecudibus quoque animus q̃diu est in corpore: seipsum mouet. Philolaus uero Crotoniates Pythagoran secutus animum eẽ disseruit harmoniam. At Heracletus ephesius ingenio suo fisus magis q̃

Pythagoras
Ai definitio
μονὰς monas
Philolaus
Heracletus

doctoris cuiuspiam disciplina:quo se nullo unq̃ usum affirmat: duplicẽ esse aium uoluit:alterũ mundi:alterũ aiantium. Ac mundi qdem animũ eẽ euaporationem ex humidis:quæ i ipso sunt. Sed aiantium animũ ex ipsa fieri euaporatiõe:quæ extrinsecus fit:& ex ea quæ similis generis est

Cauillum — i ipsis. Itaq̃ mirãdum nõ est:si intercutis aquæ morbus fuit i causa:ut periret:q tm̃ humidorũ euaporatiõi tribuerit. Quã ipsã opinionẽ Alchmæon medicus idẽq̃ philosophus eadem demẽtia ẽ secutus. Diogenes uero apolloniates & Anaximenes Cretẽsis nõ multo his duobus mihi sunt uisi prudẽtiores:q rerũ pricipium aeri tribuerũt:& hũc eẽ uoluerũt animum Nam qm̃ secundũ illos aer ẽ elemẽtorũ oium & tenuissimus & pricipium ideo aius & cognoscit & mouet. Qua enim pricipiũ ẽ:cognoscit ẽt cætera qua uero tenuissimus:ideo eẽ ꝓbant cõsentanee motiuũ. Et qd' prætereũdum nõ ẽ:de Heracleto:sunt q illum dicant:definisse aium eẽ scintillam stellaris essentiæ. Xenophanes quoq̃ colophonius mihi incõstantior uisus ẽ:q aium nunc ex terra aquaq̃ cõstare:nũc spiritũ esse dixerit:& utroq̃ tamẽ modo mortalẽ. Nec Xenophane mihi uisi sunt multo acutiores aut Parmenides q ex terra & igni aut Boethus q ex aere & igni animum cõstare sunt opinati. At Hippocrates medicus animũ esse dixit:tenuẽ spiritum p corpus omne dispsum. Sed iam ad pythagoram nr̃a reuertat' oratio. Is enim Pherecyde syrio usus doctore philosophorũ omnium primus ut tradũt qdam:æternitatẽ aiorũ asseuerauit:q̃q̃ Thales milesius q pythagoran annis circiter centũ antecessit:idem tenuisse ostendit'. Pythagoras igit' primus ex italica philosophorũ familia asseruit aios nulli subiacere iteritui nulla tamẽ ad eam rem reddita rõne:siue qd' definitionẽ satis ex se se firmam eẽ iudicasset:siue qd' tanta eius foret auctoritas apud omẽs: ut quæ qd ipse dixisset:oi ratione firmius haberet'. Secutus ẽ tandem Plato Socratis auditor:quẽ tris ꝓbare ac sequi solitum legimus: doctorẽ suum eum quem dixi. Socratẽ i moralibus:& Heracletum i naturalibus. In iis uero quæ supra naturam:diuinaq̃ sunt:Pythagoran. Is igit' Plato cũ ad mundi similitudinẽ animum trifariam diuisisset: eius principatum hoc est mentem quæ ratiocinatur:intelligit:ac sapit:in cerebro tanq̃ in capitolio:aliquo collocauit:quoniam ea corporis pars longius abest a colluuione & sordibus:uigorem autem iracundiæ atq̃ animositatẽ quem græci Θυμον Thymon appellant in corde:cupiditatem uero subter præcordia Huiusmodi enim ordinẽ ẽt in uniuerso mundo & in republica ipsa seruauit Plato. In ciuitate.n.& uniuerso populo q prudẽtia cæteris ciuibus sapiẽ tiaq̃ præstant:eos habitare iubet æditioris locos urbis:qque præcepta dent:iubeantq̃ agenda. In medio aũt urbis tanq̃ in castris militarem iu-

Marginal notes: Cauillum; Alchmæon; Diogenes; Anaximenes; Heracletus; Xenophanes; Parmenides; Boethus; Hippocrates; Pythagoras; Pherecydes; Thales; Plato; Socrates; Heracletus; Pythagoras; Θυμος; Thymos

uentutē & rebus agēdis aptam collocat:quæ exequat & agat:quæ sunt a præstantioribus cōstituta. In extremis uero Vrbis eiusdē locis opifices eē uult & uulgaris reliquosq; oīs:q aut ī sesilli:aut in sordida arte uersentur: ut pareant pro cōuenienti quoq; atque utili ministerio. Eadem rōne ac si militudine in mundo ē usus:cuius summitatē ac pncipem q imperat.re-git:moderatur oīa:cælesti domicilio dimetit. Huic tanq̄ in media regiōe subiicit angelos atque dæmones:q agant omia exequanturq; pro impe-rio. In terra uero homies sunt positi:ut pareant:& ministerio præsto sint. Et ita in nobis qddam regale esse uult positum ī summo:qd imperat:qd dam nero quod agat collocatum in medio. Tertium aūt pubetenus & ī fra positum:quod regit atque administratur:& ea quidem duo appetitus species esse uult:quæ rōni tamen naturalr pareant. Imperat igit mens in capite:quæ ē prima animi uis eaque cōtemplatiua:qua intelligimus ac sa pimus. Altera uero aī uis quæ secundæ ē dignitatis:ī pectore cōstituta ut agamus:quæ iussa sunt:efficit. Reliqua uero īferius posita illa uis uiribus melioribus morē gerit. Censet aūt plato aīum meare per oēs artus totum que corpus:& p singula mēbra quasi īstrumēta uim suam ostēdere & ad ipsum in sentiendo quidem referri oīa:quæ sensibus occurrant:ea uero q̄ sensus referant:esse alia atque alia. Definit autē Plato aīum hisce uerbis. Animus est substantia īcorporea seipsam mouens ac rōnalis: Huius uero immortalitatem demonstraturus ita Socratem in libro de pulchro : qui Phædrus inscribitur:differentem facit tali argumentatione & ea quidem ad uerbum: Animus oīs immortalis est. Quod enim semper mouetur:est immortale. Quod autem aliud mouet:& ex alio mouetur:cum finem ha bet motionis:uitæ ēt finem habet. Solum ergo quod seipsum mouet : ut qd sei psum non relinquit:moueri nūquam desinit:sed etiā cæteris quot quot mouentur:hoc fons & principium est motionis: At principii nulla ē origo. Ex principio enim omne ortum necessario oritur. Ipsum uero nul-lum ortum: Nam si ex aliquo principium gigneretur:principium esse nō posset. Sed quoniam non oritur necesse est:ut nec etiam corrumpatur. Principium enim si perierit:neque id ex alio unq̄ nec aliud ex illo oriat: Si quidem a principio oriri oportet omnia. Ita igitur fit:ut motionis qui-dem principium ex eo sit:quod ipsum moueatur a seipso. Hoc autem nec interire nec nasci potest. Vel & oē cælum naturaq; oīs corruat:atq; cō sistat:Quæ ipsa nunqd ex eo cōsistere rursus possint: Vnde agitata ortum sint habitura? Cū igit pspicuū sit id eē īmortale:quod mouet ex seipso: qs uerebit hāc ipsā eē aī essentiā & rationē dicere? Omne.n. corpus: qd

Angeli Dæmones

Animi definitio

Phedrus

Argumentatio platonica

exteriore agitatur motu:ē ianimum. Quod aūt iteriore motu suoq; agitatur: animatum est: hæc enim est propria animi natura. Quod si hoc ita habet: aliud nihil esse: quod ipm a seipso moueatur: quam animum necessario fit ut animus neq; nascatur: neq; moriatur. Quā subtilissime certe Plato: & quā pulcherrimæ immortalitatem animi argumentando conclusit modo non ita principium quēadmodum finem sustulisset. Nā etsi animi nō nascūtur: creantur hi tamen: simulq; ab illo ifunduntur i hominum corpora: ab quo sunt oīa ex eo creata: quod antea non fuisset: & eodem quidem temporis puncto & creantur & infunduntur. Nec enim cū illis sentio: qui uolunt aīos nostros simul omnis creatos esse. Nec item cū illis: qui asserunt ita hominum animos ab aīo: ut corpora ab Adæ corpore manare. Xenocrates uero aliud dicere nihil uisus est: quam quod doctor eius Plato sensisset. Nam cum ait animum esse numerum: cuius uis ex natura sit maxima: nihil plus addidit: quam oēm illam seipsam mouētem uim ab ipo deo manare: id quod etiam Platonē uoluisse ex eius scriptis depræhendi potest. Arceslaus uero ut fuit mediæ auctor academiæ: ita etiam a Platone supioribusq; platonicis dissentiens eadem rōne animum esse putauit sanguinem: qua & Hippon & Empedocles non quæ mentis uis foret secum ipe considerans sed omnia ad sensum referēs: qui cum totus sit corporis: interit etiam una cum corpore. Nec præterundus est Heraclides ponticus: qui animum dixit esse lucem prīcipatum is uidelicet igni tribuens. Sed redeamus ad Platonem. Hic non tam animi nobis qui creatus esset: immortalitatem ostendit quam eam æternitatem: cuius etiam principium nullum est: firmissima argumentatione demōstrauit. Quam ratiocinandi uim & Speusippus ac reliqui fere omnes qui a Platone fluxere: maiorem immodum approbauerūt: suntq; secuti. Vnus Aristoteles est inuentus: qui a doctore suo quem annis uiginti audierat dissentire sit ausus argutia potius usus quam ueritate. Quod si maluisset uir se gratū & iustum existimari quam æquæ uersutum ac doctū: nunq̄ ab eo quod non minus probat: quam accutissime norat: declinasset itinere. Sed ita sunt hominum ingenia gloriæ cupiditate plærunq; accensa ut neq; pensi uelint: nec ueritatis habere rationem. Nec tamen stoici prætereūdi sunt: qui auctore Antisthene Socratis discipulo nomen inter philosophos habent: honorificum plæriq; horum ex natura ignea constare animum putauerunt: qui cōsentientes Empedocli eius principalem partem locauerunt in corde: nec eā tamen sanguinē esse uoluerunt. Siquidē sanguis cum corpore simul nascitur. At Zeno Cittieus thebani Cratetis auditor opiatus est animum esse spiritum: ex eo nactus rationem: quod spiritu recedente a corpore animal moreretur. Itaq; dicebat hoc sane est

Xenocrates
Arceslaus
Hippon
Empedocles
Heraclides
Plato
Speusippus
Aristoteles
Stoici
Antisthenes
Socrates
Zeno
Crates

animal. Sed naturalis spūs dum recedit moritur animal. Quo fit: ut naturalis spūs animus sit. Crysippus uero Stoicorum omnium ultimus ideoq; eius sectæ eruditissimus & in scribēdo non minus copiosus q̄ accuratus dicebat una eadēq; re nos spirare & uiuere. Sed quoniam naturali spiritu spiraremus: eodem etiam nos uiuere spiritu. Et quia nos animo uiueremus: hinc cōcludere nitebatur animum nihil aliud esse quam naturalem spiritum. Animum uero ipsum in partes octo diuidebat. Cōstare eni hunc asserebat ea ui: quæ imperat & sensibus quinq;: tum uocali substantia præterea serendi gignendiq; uirtute. Partes autem animi a cordis sede tanq̄ a fontis origine manare: & p uniuersum diffundi corpus uitaliq; spū singillatim membra cōplere omnia & ea regere atq; moderari arbitrabatur innumerabilibus diuersis uirtutibus alendo adolēdo mouendo localibus motionibus instruendo: sensibus compellendo ad operandum totumq; animū sensus qui sunt eius officia ueluti ramos ex illa prīcipali parte tanq̄ trabe futuros: eorum quæ sentiuntur nuncios pandere Ipsum uero de iis quæ nunciauerint: iudicare tanq̄ regem. Et ut singuli quidem sensus unum quiddam sentiunt: idq; ad p̄ns tempus. Nam neq; præteritum quicq; meminere: nec futuꝝ suspicant̄ quicquam ita ītimæ consultationis deliberationisq; ꝓprium esse Chrysippus uult: tū cuiusq; sensus passionem intelligere: & ex his quæ nūciant: colligere quid ea res sit: tum accipere præsentia: meminisse præterita: prouidere futura. Additq; muta etiam animalia habere uim animæ principalem: sed eam dūtaxat: qua cibos discernant: imaginentur: isidias declinent: prærupta præcipiciaq; prosiliant: & locos sibi tutioris quæritent: ac necessitudinem recognoscant: multaq; sibi parent: quæ ad salutem expediūt: sed hanc uim secūdum naturam esse dicit: non secundum eam mentis rationem: qua ex omnibus animantibus homo utitur solus. Adducitq; similitudinem uir eruditissimus non ieptam. Ait eni. Quēadmodum Arachnea in medio cassis sedens omnia filorum exordia tenet pedibus: ut cū ex bestiolis qd ex quacūq; parte plagas inciderit: de proximo ipsa sentiat: sic principalis uis animi posita in media cordis sede sensuum exordia retinet: ut cū qd nunciabūt: de proximo recognoscat. Et uocem quoq; Chrysippus uult e gremio cordis mitti: quæ ubi tandem a lingua cæterisq; dictionis instrumentis formata fuerit: sonos articulatos ædere qui sermonis sunt elemēta: quo quidem ueluti interprætetur ipsius mentis arcani motus aperiantur. Et id uocant animi pricipale. Quare cum spiritum animum eē dicit. cum sane corpus dicit: ideoq; eūdem pati: quem corpus interitum: Siue autem simul cum corpore eiusmodi animus intereat: seu nō multo post ad rem nihil quāquam non intelligo: quid non pereat simul cū corpore:

Chrysippus

Muta alia ... uim ... principalem

Possidonius cum idem sit etiam corpus. At Possidonius cum animum diceret eẽ cor-
poris formam aliquid dicere uidebatur: sed nõ multum: cum eã subiice-
ret interitui. Nos uero alia rõne & ab iis qui sibi animum cũ pecudibus
Plato communem esse uoluerunt: & a Platoue & cæteris qui hominis animũ
deo æqualem statuerunt: non iniuria dissentimus. Credimus enĩ & affir
mare idubitato audemus ita animũ esse ĩ corpore humano: ut deum in
mundo. Nam ut deus qui nullo tangitur motu: omnia actu mouet cum
ipse neqꝫ ꝑ se neqꝫ per accidens moueatur: eodem modo cum animus i-
mobilis ipse sua natura sit: corpus tamen mouet. Mouetur enim per acci-
dens animus: cum mouetur. Nam ut cæteris in rebus omnibus deo ẽ ani
mus: ita uirtus animi quæ mouetur: inferior est dei uirtute: quæ mouet
oĩa. Sed iam ad firmioris nos rõnes & xp̃ianas & nostrãs ꝓpius accessuri
quibus animi immortalitas dilucide appareat: quid animus ipse sit: nr̃o
quasi marte definiamus: atqꝫ tueamur non tam fortasse subtiliter q̃ recte
ac religiose. Id uero facillimum factu fuerit: si prius ostẽderimus non sim
pliciter dici animum: cum eius nomen latius pateat. Nam quæcũqꝫ dici-
mus uiuere: iis animum damus. Quare cum & herbæ stirpesqꝫ omnes ui
uãt: hæc oĩa minime carent animo eo scilicet: quo aluntur & adolescunt
Et in pecoribus & iumentis inest animus idem: qui ĩ herbis & in arbori-
bus: ac præterea qui dicitur sensitiuus. Sed in his neqꝫ intelligentiam nec
perfectam rationem inesse uolumus. Itaqꝫ animus omni perfectiõis nu-
Animi definitio mero absolutus ĩ homine est solo. Hunc ergo ita definiamus. Animus ẽ
creata substantia spiritalis simplex rationis intellectusqꝫ particeps: quæ se
ipsam mouens naturale instrumẽtaleqꝫ corpus tandiu afficit ea ui: quæ
& uitalis est: & sensibilia admittit: quoad eorum natura capax elementa-
lem conueniẽtiam seruat. Hic mihi humanus uidetur animus: quẽ siqs
ignorat quonam pacto quo delphico præcepto admonemur: seipsum co
gnoscat: nõ intelligo. Huiusmodi autem animum neqꝫ corrumpi nec ali
ud quicquam pati posse: quo a seipso discedat: cum discessum facit a cor
pore nullus mihi uidetur laborẽ sustinere audacterqꝫ defendere. Nam ut
a facilioribus rem probare aggrediar: animus corpori applicatus nequa-
Plato q̃ est: ut Platoni placet. Id enim si esset: non unum quiddam esse animus
posset: sed multa permixta. Nec enim iccirco uitam suscipit corpus: quod
ei animus applicetur: sed quoniam per omnes eius partes diffundatur.
Quid autem aut permixtionẽ aut cõcretionem afferam: cum nullũ cor-
pus queat aliud corpus usquequaqꝫ penetrare. Quare si neqꝫ corpus neqꝫ
corporeum quicquam penetrat: animum corpore carere quis neget. Atqꝫ
omne corpus aut interiore agitatur: aut exteriore motu. Sed quæ exterio
re utunť motu: in anima sunt: quæ autem interiore animata. Quod si

animus esset corpus:aut animo aliunde sumpto uteretur: aut ui animi careret.Sed cum utrũq; horum absurdum sit:relinqtur animum esse incorporeũ.Prætea si animus esset corpus:sequeret corpori sociari corpus At ea societas uel ex applicatione fiat:necesse est:uel ex pmixtiõe uel ex cõcretione.Sed ex applicatione animi qui solus dat uitam corpi:societas ea fieri põt:cũ applicatus animus si sit:ad corpus intimum nõ pmanat. Nihil eni penetrat applicatum.Itaq; animus & corpus applicatiõe sociari nõ possunt:sed nec etiã pmixtiõe.Nõ.n.aius eẽt unũ qddã sed pmixta multa.Nũ fortassis cõcretiõe societas ea fiat?si ita foret:duo p se corpa in uicẽ trãsirẽt:& locus unus quo corpus cõtinet:duoꝝ corpoꝝ capax esset qd fieri certe nõ põt.Quare cũ neq; ex applicatiõe neq; pmixtiõe neq; cõcretiõe corpus & aius sociant:patet aium eẽ icorporeũ:& qm̃ sua quadã ui naturaq; cõsistit eũdẽ etiã imortalẽ.Mouet.n.ipse ex sese:& mouet corpus.Nõ mouet a corpe.Nec a corpe qcq̃ recipit secũdũ eẽ & substãtiã suam:sed uitã dat corpori:& ut sentiat efficit.Idq; sp dũ adest: habitatq; in corpe.Cũ se uero secreuerit a corpe:hoc sane eius discessu interit.Ille aũt qa idissolubilis & imortalis creatus est atq; sempiťnus:p sese cõsistit:& co melius hẽt:qd seruitute ueluti quadã corpis cathenisq; liberatus sua natura suoq; bono fruit:cũ iã ei nihil eẽ põt ipedimẽto:quo minus acutius ac pfectius:& itelligat & sapiat:omnẽq; iã pspiciẽs diuinæ essentiæ ueritatẽ sua btitudine sit cõtentus.Itaq; ut i cæteris aiantibus mors ẽ interitus: quo animus simul cũ corpore & dissipat & perit:quoniam nihil in iis est eo sensu perfectius:qui sine corporis uita esse nõ potest:ita in hoie est animi a corpore separatio:quæ ubi contigit:leuis ille atq; incorruptus euolat altius:nusquamque retardatur:donec in illius conspectum peruenerit:cuius imaginem ac similitudinem præ se fert : & tum demum oi labore omnique tædio peregrinationis huius mundanæ uacuus securus tranquillusq; quiescit. Nam quid aut Epicuro aut Heracleto aliisq; istiusmodi in mentem uenerit:nescio:qui simul cum sensu corporis perire intellectiuum animum putauere. Nam id fortassis opinati sunt : quoniam animum corpore solutum corporeis oculis uidere non possen ? quasi non illum eadem ipsa & cogitatione complecti & ratione consequi possimus:qua deum datur: quem & si corporis oculis non uideremus: ratione tamen atque intelligentia perspicue compræhendimus . An ignoramus mentem ac sensum differre inter se plurimum? Sensus eni a sensibilitatis nimietate corrumpitur:ut de his legitur:qui sedent a Catadupos:ob eamque rem debilius sensibile a sensu ipso minus sentitur ut in tubicinibus tibicinibusque nonnullis:& i iis qui aut fistulis aut tympanis crebrius utuntur:persæpe animaduerti : redduntur enim auditu

Epicurus
Heracletus
Catadupi

ĩmbecilliore adeò ut quæ uòce ſunt debiliòre minus audiāt.Idemq; acci dere illis ſolet:qui oculorum ĩtutum aut ĩ ſolis radios aut ĩ altiorem niuē fixius intēderint:Nam uidēdi aciem aut hebetāt:aut etiam amittunt. De mēte autem ſecus accidit:quæ poſteaq̃ ĩtellectu attigerit intelligibilia illa cæleſtia ac ſumma:lōge facilius ac melius ĩtelligibilia quæ ſūt ĩferiora mū danaq;:ĩtelligit.Quare ſi mens magis operādo nō frāgitur:nec etiā quo minus ſit:corrumpatur.Præterea rerum earum quæ ſūt inter ſe cōtrariæ : cōtrariam eē rationem puto mihi cōceſſum iri ab omnibus. Si quicquid ē cōcretum:diſcretionem patitur:& diſſolutionem omne compoſitum : animus certe qui neque compoſitus eſt neque cōcretus:nec diſcerni po-teſt nec diſolui.Nam ſi quod materia uacat:corruptioni nō ſubiacet:quo modo animus quem ſimplicem eē ſubſtātiam definiuimus:corrūpi que-at?Et cum uideamus ĩ natura quaſdam formas a materia ſeparatas oino ut āgelos ac dæmonas quaſdam autem omnino ĩſitas atq; immenſas: ut naturales formas ex materiæ ui abſtractas:nōne formæ quædam tertiæ ueluti mediæ dādæ ſunt ad ipſius totius perfectiōem:quæ a materna ſci-licet manātes ſecūdum illud eē:quod ĩferius nomĩatur:ut eæ manāt for-mæ:quæ a materia ſūt deductæ:quæ manates ĩ quam a materia ſeparati ab ipſa poſſĩnt ſecūdum ſuum eē ſuperius quemadmodum ſūt formæ ſe paratæ omnino?Sed huiuſmodi certe ſūt animi noſtri : qui quo ad uires ſēſitiuas manāt a materia:ſed quo ad uires ĩtellectiuas ſeparari poſſunt. Hinc fit:ut quātum ad mētalem attinet uirtutem:æque hi atq; āgeli & dæ mones nullum ĩteritum patiātur.Inſuper ignorādū ne ſit:quod ſimplex ē Id a ſeipſo ſeparari nō poſſe:Sed animus cum ſit ſimplex:quo pacto ſe-paretur a ſeipſo?Itaq; neque a ſuo ipſius eē:Nec enim per aliam quādam formam quam per propriam ac ſuam animo eſt ſuum eē: quod dicitur. Nam de cōcreto & compoſito ſecus ē:Id enim habet eē per formam:quæ poteſt a materia ſeparari:& ita etiam corrumpi. Ad hæc nihil corrumpat̃ niſi aut per id quod ſibi cōtrarium habet:aut ob alicuius defectū rei.quæ ſit ad eius eē neceſſaria.Sed huiuſmodi animis nihil habet cōtrarium ne que ad proprium eius eē corpus eſt neceſſarium:cum ſiue in corpore ſit: ſiue extra corpus:animus ipe per ſeſe cōſtitit.Ex quo ſatis patet animum nō corrūpi corruptiōe corporis Neq; re alia differet ulla:quam quod dū ē ĩ corpore:ſe corpori aius cōmunem facit:dum abeſt a corpore:nō facit. Rurſus ſi fieri nullo pacto poteſt:ut fruſtra ſit naturalis appetitus : cumq; homo natura appetit ſemp eē:& eſſe id dicamus:ad quod fert̃ oium ap petitus:& nos ipſum eē mēte cōcipiamus nō ſolum ut præſens pecudum more ſed ſimplr potius.An ē obſcurũ hominē q ſit corpore mortalis: cōſe qui perpetuitatem ſecūdum animum:quo eē abſolute & ſecūdum omne

Angeli Dæmones

tempus appræhendit. At qui si animus simul cum corpore iteriret: nemo se morti obiiceret. Neq; aliud quicq̃ duceret uita carius. Num Mutius ille qui postea Scæuola est cognominatus: habuit corporis potius quã animi rationem: cum solus intra tot hostium millia Porsennam est adortus moriturus? cũ foculo manum tanq̃ imprudẽtiæ ream exurendam imposuit. Nam Zeno eleates quãti corporis salutem fecerit. Phalaris testis est: cuius sæuiciam & truculẽtiam metu mortis pluris duxisset quam animi dignitatem: nunquam facinus illud tã præclarum esset adhortus: quo & phalarim interemit: & se iam pœne interemptum reuocauit ad uiuos? Quid. L. Brutum memorem: qui ut Arũtem Tarquinii regis filium interimeret: uitæ suæ nõ pepercit. Eadem fuit ratio Leonyde ad Thermophylas: eadem Epamynondæ apud leuctra: eadem. M. Marcelli fortissimi gẽtilis illius tui: cum ab Annibale quem nup̱ omnium primus Romanorũ imperatorum in fugam uerterat: insidiis est circũuẽtus. Nam si corporis saluti maluisset: quam animi magnitudini decoroq; consulere: se hosti fuga facile abstulisset. Certe si animus una iteriret cũ corpore: nunquã eẽt ullus inuẽtus: qui non se omni ope atq; opera ab omni mortis discrimĩe abduxisset. At uidemus & permultos & magnos uiros: qui se alii pro p̃ria alii pro deo deuouerũt. Nõ solum uniuersa Romana legio atrocissimis impii Maximiani Cæsaris satellitibus trucidandam se præbuit: sed maximi quoq; ornatissimiq; exercitus idem sæpenumero fecerunt: faciuntq; quottidie. Nec enim dubitant corpus quod sua natura mortale ẽ: morti exponere: quo animum ĩmortalem p̱ egregia uirtutis pietatisq; facinora liberent periculo atq; miseria huius uitæ. Et nos adeo nostri obliti sumus ut nostrorum obitum non secus lugeamus: quam si animi simul cũ corporibus sint sepulti tanquam aĩo: qui ẽ humani corporis forma: grauius accidere quicquam possit: quo corruptus intereat. Tripliciter enĩ forma corrumpi potest: aut per actionem cõtrarii ut calor p̱ frigoris actionem: aut p̱ subiecti uitium ut oculus si perierit pereat etiã uis uisiua necesse ẽ: aut p̱ causæ defectum ut si p̃ntia solis defuerit: deest etiam lumen aeris. Sed animus noster nihil huiusmodi pati potest. Nam quopacto per actionẽ contrarii corrumpat̃: cum p̱ eam mentem quam Aristoteles uocat secundum δύναμιν Dynamin hoc est uim atq; potestatem possit & cognoscere & recipe cõtraria omnia? Cuius autem subiecti corruptioni subiaceat qui non a corpore manat secũdum suum esse: sed ab ipso deo creatus ẽ: Defectus uero causæ qui possit ullus accidere cum eius cã quæ alia nulla est quam deus: & immortalis sit & incommutabilis & æterna? Quem p̱terea mihi afferes uel mediocriter doctum: qui minus confiteat̃ quic-

Mutius scæuola
Porsena
Zeno
Phalaris
L. Brutus
Tarquinius
Leonidas
Thermophyle
Epamynõdas
Leuctra
M. Marcellus
Annibal
Maximianus Cæsar
Aristoteles
δύναμις
Dynamis

quid est intelligibile:ideo esse & diuturnius & firmius:quod sensibile est dicimus:sed quod sensibilius in rebus est:sicuti materia prima corrumpi non potest quo ad suam substantiam:hinc fit: ut longe etiam minus ea mens quæ est secundum potestatem corrumpi possit. Formarum enim i telligibilium capax est. Item quod agit est eo quo patiatur: multo perfectius atq; præciosius. Mens est autem huiusmodi ea:quæ secundum agilitatem operationēq; dicitur. Hæc eim facit:ut actu ea itelligatur:que corrumpi non possunt. Sed huiusmodi mens est quædam animi nostri uis quæ neq; separari neq; misceri nec pati potest:& propterea immortalis.

An illud etiam fortassis ambigamus:quicquid ex seipso mouetur & operando & agendo:alteri applicari non posse. Nam si alteri applicaret secūdum esse & essentiam:tunc operandi agendiq; causæ operatiōibus atq; actionibus æqualiter responderent. Quod si ita sit coniunctum: oēs internæ operationes externæq; actiones sint ipsius coniuncti:necesse est. Quo fit:ut causæ quoq; sint eiusdem coniūcti:nec illud sit: quicquid ex seipo mouetur ad operandum & agendum. Itaq; huiusmodi consequēs est tollendum. Nam quod seipsum mouet ad operationes actionesq; suas:non applicatur alteri. Animus uero intellectiuus ita seipsum mouet ad interioris exteriorisq; actus:ut ad hos nullo naturæ impulsu agitetur. Id quod in his quoq; artibus cognosci potest:cæterisq; rebus quæ principium capiunt ab actiuo ratiocinatiuoq; intellectu. Itaq; secūdum esse & essentiam non applicatur corpori. Quod cum ita sit:patet animum interitu eius interire non posse: cui secūdum esse & essentiam non applicatur. Num quid etiam simus nescii:id cuius operatio & materiam excellit & corpus:corruptione corporis non corrumpi. Nec enim operatio excellentior est ea substantia:cuius ipsa est. Cum igitur intellectiui animi operatio sit huiusmodi:intelligit enim uniuersale:is ne una cum interitu corporis interibit? Qui uero putant animū esse corporis uirtutem:magno i errore uersantur. Videmus enim uirtutum instrumentalium operationis post annos quinq; & quadraginta in humanis corporibus fere omnibus frangi & debilitari solere. At illo ætatis flexu & sapiētia augescimus:& ad sciendum reddimur acriore ui quadam mētis longe præstātiores. Quod si animus ille noster corporis uirtus esset:ea dumtaxat intelligeret: quæ corporis sunt. Nam cuiuscūq; aliquid capax est:pro sua natura est capax Sed mens cum spiritalia simpliciaq; intelligat:corporis uirtus certe eē nō potest. Ad postremum ne uideamur quam oportet argumētando: lōgiores:quicquid pro una eadēq; formæ rōne est imago & similitudo separatæ illius atq; diuinæ mentis:non manat a corpore secūdum esse & pote-

statem. Nam si ita manaret cum quicquid formæ alicuius capax est: eius pro ui propria suaq; est capax: & ita eam sibi formam pro corporis materiæq; natura impræssam reciperet: quæ quidem in eo esset uel tanq̃ forma corporea uel quẽadmodum forma quæ & in corpore & pro corporis cõuenientia non ui propria operatur: qua quidem absurditate nihil absurdius. Nam quod mentis diuinæ imago similitudoq; est: sua ui suaque natura ita mouetur ad operandum in corpore humano: ut illam uniuerso i mũdo operari & dicimus: & certo credimus. Itaq; necessario fit: ut qcquid secundum eãdẽq; formæ rationem est imago & similitudo diuinæ mentis: quæ ut habetur in Osee signaculum est similitudinis: id a corpore secũdum esse & operationem & potestatem manare nullo pacto queat. Sed forma huiusmodi separatæ mentis cum & omni in loco semperq; sit: siquis ambigat eadem hanc ratione recipi in animum intellectiuum: is ab omni se ratione alienum fateatur: oportet. Quod cum ita sit: quid ueremur audacter ueroq; affirmare huiusmodi animum nec manare a corpore: nec fieri ullo modo posse: ut intereunte corpore ipse intereat: nihil inquam habet animus noster i se mixtum nihil cõcretum nihil corporeum nihil externum: sed sua quadam natura constat: suaq; ui: qua sentit qua sapit: qua uiuit: ac uiget: qua totus est dei simillimus: quo fit: ut neq; dissolui queat: nec secerni nec deleri: sed immortalis sit potius: planeque sempiternus. Quid ergo dolemus Iacobe Antoni Marcelle nobis ereptos filios? Quid tandiu collachrymamur? Quid querimur? diruperunt illi tãdem: diruperunt: atq; leues puriq; peruaserunt nebulosum: hoc est caliginosum cælum: eoq; sunt euecti: ubi nulli uentorum flatus nulli imbres: nullæ sunt tempestates: ubi nullus rigor: nullus æstus: nulla mutabilitas sed tranquilla omnia serenaq; sunt ac plena gaudii ineffabilis. Itaq; redi aliquando ad teipsum colligere: recreare: agnosce: qui sis quantusq; ciuis An unus fortasse tu inter patricios Venetos sis iuẽtus: q diuinæ iusticiæ diffidere uelle existimeris? Hæc eni Venetis uobis laus ẽ ueluti peculiaris: qđ mortaliũ oĩum primi iusticiã colitis: atq; ueneramini. Nũ Veneti iusti sint: deus uero iniustus. Nã hoc erat tertiũ qđ mihi dicẽdũ mõ ꝓposuerã: cũ aĩoꝝ ĩmortalitatẽ oñsurum me sum pollicitus. Quæ iam ꝓbata qm̃ nobis ẽ nõ minus firmissimis rõnibus quã icorrupta quadã natura lege: reliquũ ẽ: ut idẽ a diuina iusticia muniamus: ac ueluti roboremus qđ certe facillimũ factu ẽ. Præstãtissima qdẽ inter uirtutes: & eadem splendidissima optimaq; uirtus a uiris sapientibus iusticia iudicatur. Nam neq; domus neq; respublica neq; ipsum hominum genus uacare iusticia ullo pacto queat. Quin cælum ipsum: omnisq; natura concidat: est necesse: ubi iusticia sit medio sublata. Si solus deus ẽ uirtus: & omni uirtute præ-

Osee

Tertia ꝓbatio

stātior:solus certe deus ē & iustus & totius iusticiæ fons atq̃ origo. Hic est ille: de quo scriptum ē apud Esasiam: Meæ sunt iusticiæ & imperiū. Itaq̃ nō absurde in osee legitur. Recte uiæ domini & iusti habitabunt ī eis De hoc ipso etiam Dauid īquit Iusticia est plena dextera tua. Quod si tanta ē iusticia dei & tam abundans: si tāta est eius imperii potestas: dubitandū ne sit: eum quod ē apud Matthæum apostolū: cuiq̃ secundum opera sua redditurum?? Nam si secūdum Aurelium Augustinum placuit diuinæ ꝓuidētiæ præparare in posterum bona iustis: q̄bus nō fruent̄ iniusti: & mala impiis: quibus nō excruciabunt̄ boni: satis nobis argumēto eē debet animos nostros eē immortalis. Videmus eīm quottidie: quāta ī his rebus cōfusio sit: quæ orbi lunari subiectæ sunt. Qui.n.in huius sæculi cōmodis ordo est: uel quæ potius nō abusio? Qui oī sunt seruitute īferiores: imperāt uiris bonis: atq̃ dominant̄. Honorātur impii: cōtemnunt̄ pii. Qui doctrina ualent & grauitate: ridiculo sunt. Assentatores īdocti habētur ī pretio. Flagitiosi ac neq̄ & opibus abūdāt & gloria. Viri frugi ac præstātes & mēdici sunt & obscuri. Nulli ꝓbitati nulli eruditioni est locus. Leuitatis oīa & stulticiæ plena sunt? Quam rerum absurditatē Abacuc ueluti admirās īquit. Quare respicis contēptores: & taces: cōcultāte impio iustiorē se? Et quod uidemus quottidie usu fieri: affligunt̄ uiri iusti ab īpiis: & ad mortem usq̃ per oēm uitæ cursum acerbissime cruciant̄. Qui aūt uim qui in iuriam q̃ cōtumeliā inferūt nō modo pœnā subeunt: nullam pro sceleris magnitudine: sed ī deliciis potius & uoluptate uiuūt. Sardanapali uitam nō exitum assecuti. Quod si uera sunt: quæ scripta legimus Nullū malū impunitum: & nullū bonū irremuneratū: cū persæpe īprobi nullam perpetrati facinoris in hac uita pœnam recipiūt: nec præmium probi: ubi esset dei iusticia: si animi simul cum corporibus interrirent? Num fortasse Diagoran illum melium malimus: quam ueritatem sequi? Diagoras eīm melius cum accusasset eum: ab quo liber quem ipse composuerat: subrectus eēt: idq̃ ille a se factum peierasset: deinde libro perinde ædito ac suo magnum ex ea re sibi nomen atq̃ gloriam peperisset. Diagoras quia impune adolescētem in tāto successu fortunæ pierasse uideret: deum esse homo stultissimus negauit. Nesciebat.n.aliam eē dei aliam hominum consuetudinem. Permittit quandoq̃ deus affligi bonos: quo uel magis exercitati meliores fiant: uel merita meritis cumulantes maiora sint præmia habituri: uel ob aliam reconditam cām hominibus nobis incognitam illi notam. Itaq̃ recte ī libro sapiētiæ scriptum est: Nec enim est alius deus quam tu. Tibi cura est de omnibus: ut ostendas: quam non iniuste iudicas iudicium. Neq̃ enim rex neq̃ tyrannus in conspectu tuo inquiret: de feris: quos perdidisti. Cum ergo sis iustus: iuste omia disponis: ipsum quo

Esaias

Osee

Dauid

Matthæus apostolus

Augustinus

Abacuc

Diagoras melius

Solomon aut philo

que pater qui nō debet puniri:cōdemnas:& exterum existimas a tua uirtute.Et paulopost.Tu autem dominator uirtutis in trāquillitate iudicas:& cum magna reuerentia disponis nos.Quis est præterea ita ab omni ratione sensuq; abhorrens:ut quod ab hominibus nō negligitur:id ab deo neglectum putet?Si nos eorum quos genuerimus:diligentissimam curā gerimus:num arbitremur deum nullam rerum humanarum nullam horum quos ipse creauerit:curam gerere.Faciamus ne deum omnino otiosum?& secundum Epicurum prouidentiam eius tollamus omēm?At audiatur ecclesiastes: ne dicas coram angelo non est prouidentia:ne forsan deus iratus super sermones tuos dissipet cuncta opera manuum tuarum.Quapropter cum deus gubernet omnia prouidentia:& cum iustus sit dominus secundum Hieremiam:satis nobis probari debet eos omnis qui in hac uita receperint:fore ut in altera uita post interitum corporis q'sq; pro meritis suis aut præmium recipiant aut pœnam. Sed cum corpus ab animo separatum quoniam nihil sentiat:nihil etiam pati possit:an diffidimus:quin id totum.quicquid ē uel optandum uel formidandum:animo ipsi primum deinde post resurrectionem & animo simul cumulatiore quadam mensura debeatur & corpori?Qua ex re patet uel pro diuina iusticia hominum animos esse immortalis. Cum igitur iam satis ostensum sit nullam esse neq; necessariam neq; honestam causam tam diuturni ac tam uæhementis doloris tui:quod filium uideas teterrimo ac tristi corporis carcere mortis beneficio liberatum:cum morti quæcunq; in mūdo sunt:debeantur omnia:eamq; intelligas malorum omnium atq; incōmodorum finem:quibus homīum uita cruciatur:& cum suauissimi præterea cuiusdam somni imaginem tum uitiorum omnium sepulturam:& ut improbis propter futura supplicia formidandam:ita probis ac piis q bus æterna debetur gloria:expetendam maxime atq; exoptādam. Quid est per immortalem deum:quod in hac tanta immortalitate libertate beatitudine animorum lugere te oporteat faustum felicem & fortunatū Valeri tui obitum:qui ut te patre uiro præstantissimo ita admiratione probitatis suæ adeptus omnem huius uitæ quæcunq; haberi potest felicitatem ex hisce luctuosissimis tenebris cōmigrauit ad lucem illius cælestis & pacatissimæ ciuitatis:ubi omnia rident:oīa exultant:oīa bonorum omīum plena sunt?Iam sane tu Valeri beneficio qui nuper solum eras uenetiarū cælestis patriæ factus est ciuis:ubi nullus est liuori locus nullus obtrectationi nullus contentioni:Quicquid enim bonorum acquirunt liberi : nō minus bonis parentibus quam sibi acquirunt. Quare cum pulcherrima & dilectissima tui portio cælesti republica est donatus : potes etiam iure tu cum uoles:uelle autem semper debes:iura tibi filii uendicare: Quid.n.

Epicurus
Ecclesiastes
Hieremias
Cōclusio per enumerationē

est amplius:quod requiras in uita? Abundas tu certe his oībus & bonis & cōmodis:quibus humana felicitas cumulatur. Nam si ad sæculi huius fælicitatem triplicia bona Peripatetici pertinere præcipiunt fortunæ quæ aliud nihil quam dei uolūtas ē:corporisq̧ & animi qs neget felicissimū esse te? Vt.n.a patria icipiam:siqs secum aio uolutet:& q̄ primi fuerint Veneti & quæ regna tenuerint:& ubi tādem cōsederint:& quas urbes illustrioris cōdiderint:satis quod ad patriæ laudē spectet:a se narratū existimet. Nā res illoꝝ maioꝝq̧ tuoꝝ clarissime gestas si uel deliberare instituero: non breui quapiam aut oratione aut libello:sed tot uoluminibus opus sit: ut uel eas enumerare difficile fuerit. Itaq̧ ut paucis rem percurrā:es tu Iacobe Antoni Marcelle oīum primū in ea patria natus & ab ineūte adolescētia ad istā usq̧ ad præsentē uel aduentātem iam senectutem p oēs ætatis gradus egregie honoratus:qua nulla uideo ī uniuerso terraꝝ orbe nomis gloria clariorē. Quæ.n.gens nō modo ī Italia sed etiam ītra oēm terræ ambitum nobilior ē Venetis? Qui primū profecti a Doribus:ut diodorus siculus autumat:relicta ea galliæ trāsalpinæ parte opulētissima & præclara quæ iacet e regione Britāniæ: Nec.n.iis assentior:q uenetos putāt & ortos & nominatos alii ab Eneto rege Illyricoꝝ:alii ab urbe Eneta:quæ ēt ipsa in Epiro & illustris fuit & potēs:cōsedere post res multas atq̧ peringentis pulcherrime gestas ī paphlagonia. Deīde Phylæmene duce atq̧ rege auxiliū regi Priamo ferētes aduersus Græcos tandē post maxima clarissimaq̧ facinora Phylæmene amisso cum paphlagoniā ob itestinas eius regni seditiones repetere nollēt:se abeūti Antēori nauigatiōis atq̧ fortūæ socios addidere:siue is post Ilii quā uulgo tradūt captiuitatem:græcoꝝ benignitate pro ueteris hospicii iure usus sit siue post ambitionē sub fœderibus græcoꝝ ut sunt Aegyptii huius sentētiæ locupletissimi auctores ex ipsius Priami & Hectoris uolūtate coloniam deduxerit ītrasinum hadriaticum. Itaq̧ bello uictis fugatisq̧ euganeis qui mare iter alpesq̧ populi ferocissimi incolebāt Eneti simul Troianiq̧ uniuersæ illius regiōis ponti: ī quem primum essent egressi locum troiam uocauerūt. Idq̧ Pago nomen māsit: Gentem autem uniuersam ob multitudinem uiresq̧ enetoꝝ ex ipsius Antenoris troianoꝝq̧ sententia eneti sunt appellati. Eneti igitur adepti pulcherrimam atq̧ feracissimam Italiæ orā patauio atq̧ aquileia:quā postea ipsam tēpoꝝ calamitate fūditus deletā rursus cōdidere romani:aliisq̧ nō nullis ī ea cōditis āplissimis & opulētissimis urbibus ac regno mirabili icremēto āplificato. Demū ut sūt res hūanæ icōstātes oēs ac mutabiles:eneti iidē q addito æolico digāma ueneti postea dicti sūt:ob Hūnorū Gotthoꝝq̧ ipetū ac uastati onē fortunæ tēporibusq̧ prudēti atq̧ salutari cōsilio cedētes quotquot ex uniuersæ uenetiæ pximisq̧ Italiæ urbibus &

Peripatetici
Venetorum origo
Dores
Diodorus siculus
Gallia trāsalpina
Britannia
Eneta
Epirus
Paphlagonia
Phylemenes
Priamus
Græci
Antenor
Ilium
Aegyptii
Priamus
Hector
Euganei
Eneti
Troiani
Troia
Eneti
Patauium
Aquileia
Aeolicū digama
Veneti
Hunni
Gotthi
Venetia

opibus & nobilitate pstabāt: i hūc istū locū quē felicissime nūc tenetis: ut erat ab oī barbarorū turbine & imanitate apprime tutus: sese oēs cū suis oibus icolumes receperūt. Vbi urbē uenetias diuino quodā ductu atque auspiciis cōdiderūt: qua qdē una nihil ē sub sole neq mirabilius nec melius. Per idē uero tēpus iclyti illi maiores tui plærique Marcelli moti nō cum uetere illa necessitudie ac beniuolētia quæ Aeneæ Antenoriq fuerat inter se maxima: tū securitate & amœnitate loci post uersam a Gotthis urbem Romā i prædā & uniuersam ferme Italiā ferro igniq uastatā cū ornatissima opulētissimaq classe se Venetis puatim ac publice p oīa ciuitatis munera cōiunxere. Quid.n. memorē supioris illos maioris tuos aut. M. Marcellū fortissimū & clarissimū iperatorē: p pmus Romanorū ducū uidit Annibalē fugiētē: q unū de quadragies collatis signis mirabili sua cū gloria cū hoste dimicauit: q nō minus aduersis quā secūdis i belli uicibus eadē se ai cōstantia strenuitateq semp gessit inuictū? aut. M. itē Marcellū uirū nō minus acrem & grauē quā eloquētē: q ut publice libertati bonoq cōsuleret: maluit icerto ac formidabili belli discrimie Pōpeiū sequi quam ullo blādiētis fortunæ usurus bñficio sentire cū Cæsare? Qualis āt futurus erat Marcellus ille adolescēs: quē Octauiæ sororis filiū Cæsar augustus ppter motū igeniiq præstātiā sibi adoptarat: si diutius fuisset i uita: ex Virgilio nostro cognosci pōt. Ita.n. de illo cecinit.

Marcelli
Aeneas
Gotthi
Roma
M. Marcellus
Annibal
M. Marcellus
Pōpeius
Cæsar
Octauia
Virgilius
Mauors

Quantos ille uirum magnam Mæuortis ad urbem
Campus aget gemitus: uel quæ Tiberine uidebis
Funera: cum tumulum præterlabere iacentem.
Nec puer iliaca quisquam de gente latinos
In tantum spe tollet auos: nec romula quondam
Vllo se tantum tellus iactabit alumno.
Heu pietas heu prisca fides inuictaq bello,
Dextera. nō illi quisquam se impune tulisset
Obuius armato: seu cum pedes iret in hostem:
Seu spumantis equi foderet calcaribus harmos.
Heu miserande puer siqua fata aspera rumpas:
Tu Marcellus eris. Prætereo reliquos maiores tuos: q & plurimi extiterūt i florētissimo isto Venetorū senatu & āplissimi uiri: quos certe oīs cū maxio sui nomis splēdore mirū imodū reipublicæ pfuisse cōstat. Quid.n. de uniuersa uestra republica uerba faciā: aut sim circa publicas laudes curiosior: cū uestrorū quorūdā cā effectū uideā ut ppriæ laudes negligant? Quo factū ē: ut tot tātæq uenetorū res geste ad hāc diē i obscuro sint eorū uitio: q nulla ipsi fortasse uel minima digni laude aliorū gloria offendūt nesciētes ii qdē uix ullū i republica uitiū eē iuidētia execrabilius pniciosiusq. Desināt igit fucatæ simulatores: iusticiæ male cōsulere: ne dū uidēt

id agere neqd discordiæ ĩ bene morata ciuitate oriatur ex cognitione il lustrium facinorum: nõ minus uniuersæ patriæ quã optimis quibusdam ciuibus occultis odiis nocuisse iudicent. Nos autem hoc tempore prætermissis publicis laudibus illisq; & maximis & prope infinitis de te uno quod cœperamus: breui absoluemus. Natus ergo ex illustri genere Marcellorum adeptusq; opera diligentiaq; parentum ea initia & adminicula omnia: quæ bonum & egregium ciuem factura essent: & ab ipsa usq; adolescẽtia ĩ rebus grauissimis semper fortiter ĩnocenterq; uersatus breui temporis curriculo cũ incredibili oĩum admiratiõe ad summã gloriã peruasisti. Conticebo enĩ breuitatis gratia commoda tui corporis: qbus heroas etiam illos quos ob excellentiam humanæ naturæ decãtat antiqtas: uel æquas uel superas: proceritatẽ latitudinem robur cõuenientẽ mẽbrorũ cõpactionẽ tum uigorẽ scintillasq; oculorũ integritatẽ omniũ sensuum formæ bonitatẽ ac præstantiã: qua ita emines ĩter alios: ut ea de te iure dici queant: quæ de Iasone canit Orpheus.

Iason
Orpheus

Clarior in cũctis diuus splendebat Iason:
Iuno & enim letos oculis afflarat honores.
Et pulchrum dederat magnũq; & pectore fortem.

Quæ quidem oĩa tãetsi nõ mediocria ad uirtutẽ sunt adminicula: talia tamen sunt: ut simul cum corpore cõsenescant. Sola ẽ animi uirtus: q̃ ĩ dies magis atq; magis reuirescit ac floret: eosq; fructus de se fert: q & suauissimi sunt & salutares & sempiterni. Quibus autem uirtutibus ipse non polles. quid ĩgenio tuo uel acutius uel fecũdius? Quis te uno dicẽdo aut grauior aut ornatior aut gratior: e cuius lingua quod de Nestore Homerus memorat: dulcior omni in melle oratio profluit. Iusticia uero integritateq; tantus es: ut neq; Fabricius neq; Cato nec Paulus hæmilius nec Aristides nec Phocion tibi sit pferẽdus. Quid memorẽ tẽperantiã? qd inuictũ animi robur? qd tollerantiã & cõstãtiam tuam omnibus in rebus. Nã fide & pietate ueritateq; tibi sanctius nihil ducis. Facilitate uero humanitate masuetudine affabilitate beneficentia tãta es: ut eos etiam qui te nũquam uiderunt: mirifico tui desiderio afficias. In omni autem prudentiæ & consilii genere quem tibi anteponam: habeo neminem. Et ne id qdem mirum. Ita enim a primis annis & mari & terra es per omnis uicissitudines fortunæ uel tuo uel reipublicæ tuæ nomine in rebus plurimis uariisq; & maximis diu multũq; uersatus: ut eadẽ audeã de te affirmare: q̃ de strenuo atq; sapiẽti Vlysse illo Homerus poeta finxit.

Nestor
Homerus
Fabricius
Cato
Paulus hæmilius
Aristides
Phocion
Vlysses
Homerus

Callentẽ dic musa uirũ: qui mœnia sacræ
Duruta post troiæ multũq; diuq; pererrans.
Et mentes hominũ multorum nouit: & urbes

Vidit:& horrisona qui tristia plurima ponto
Pertulit:in patriam quo se sociosq; referret.Sed illud ĩ te est uirtute oĩ prae
stãtius:quod cum cæteros omni laude ãtecellis:te nõ modo cæteris om-
nibus parem uelis sed multis etiam ĩ rebus ĩferiorem.Et facis tu quidem
oĩa sapiẽter.Nam etsi pulcherrimum ducit' cæteros beneagẽdo superare
lõge tamẽ & pulchrius est &:diuinius seipsum ita uincere: ut nihil inani
gloriæ tributum uideat'.His artibus his studiis factũ ẽ:ut oĩa ĩ maximo
tuo amplissimoq; senatu nõ modo nõ petẽs sed quãdoq; etiam fugiens
cũ maxima tua sis laude cõsecutus.Quãti autem faciũda sit egregia uir-
tus tua singularisq; prudẽtia:ex istorum patrum de te iudicio facile potest ĩ-
telligi. Est.n.patriciorum apud uos ordo:id quod de romanis quõdam re-
gi Pyrrho cyneas rettulit:senatus multorum regum.Itaq; nihil apud uos te
mere iudicat':sed & mature & sapiẽter omnia.Quod ut re ipsa clarius pa
teat:paucis e multis breuibusq; exemplis & grauissimum senatus tui de
te iudiciũ & tuam ĩ rebus gerẽdis cõficiundisq; strenuitatem celeritatẽ
ĩdustriam cõpendio exponã.Fuit florentissimæ reipublicæ uestræ nuper
cũ nobilissimo illo & excelso animo principe Philippo Maria anglo diu-
turnũ bellum atque periculosum:cuius initium a Florentinorum fractis
afflictisq; rebus fluxit:qui cũ a uobis opem & auxilium implorassent ad
uersus eũ:qui cũ uetus uobis necessitudo atque amicicia semper fuerat:
cũ graui detrimento uestrũ ærariũ affecerunt:tum in tantã rerum diffi-
cultatẽ uos coniecerunt:ut de uniuerso quandoq; ĩperio iuire discrimen
cogeremini.Casalem cognamẽto maiorem:quod quidem oppidum po
situm est in padi ripa:oppidanorum defectione tenebatis.Id Philippus ĩ
genti ornatissimoq; exercitu classeq; munitissima flumine terraq; ador-
tus indefesse atq; acriter oppugnabat:& pilis saxeis & missilibus atq; om
ni tormentorum ac telorum genere:Permultum enim rei suæ eum locũ con
ducturum arbitrabatur uel ad tutandum agrum cremonẽsem uel ad tol
lendam spem osti subuehendæ classis aduersus urbes suas:quæ pado ad
iacent.Erant iam oppidani peregriniq; milites assiduis uigiliis & labori-
bus ita defessi & exinaniti uiribus corporum:ut de deditione consiliũ ini
rent.Tu uero qui oppidanis:cunctoq; præsidio præfectus intelligeres:q̃ti
interesset illud oppidum non solum ad turbandam rem hostis sed etiam
ad Brixiæ salutem:quæ rei frumentariæ inopia laborabat:nec ei aliunde
quam ex Casale quo a uenetis per padum nuper maxima uis frumenti
esset aduecta:consuli per id temporis ac ꝓuideri posset:omnibus & ani-
mi & ingenii uiribus contra annixus alios beniuole monendo alios acri
ter accusando hos adhortatione illos minis singulos singulis remediis ut
usui erat impellendo:illud breui consecutus es prudenti oratione & ani-

Romani
Pyrrhus
Cyneas

Philippus
dux
Florentini

Casalis maior
Padus

Brixia

mi magnitudine: quod alius quisq̃ in tanto hostium terrore in tantis difficultatibus oppidi nullis uiribus sperare ausus esset Frustrari enim hostis cum sua se uidisset spe ob unius Iacobi Antonii Marcelli consiliũ atq; diligentiam: coactus est deniq; inde abducere suas copias. Quæ qdem res cum magnam de tua præstanti singulariq; uirtute admirationẽ apud hostem tum præcipuam apud tuos tibi laudem comperauit. Obsidebat

Philippus dux
Brixia
Cœnomani

Philippus idem maximo & firmissimo equitatu peditatuq; urbem Brixiam: quæ cœnomanorum omnium caput est: & populo atq; opibus præpotens. Eoq; iam res erat adducta ob diuturnitatem belli obsidionisque molem: ut ciues pressi fame & rerum necessariarum omnium defatigati in opia i ultimam essent desperationẽ acti: Nam & uniuersus cãpus ea tẽpestate & municipia castellaq; montana fere omnia in hostiũ erant potestate.

Nicolaus
imperator

Itaq; nullus aditus in urbem patebat oĩno: adeo Nicolaus ille perusinus Philippi imperator uigilãtissimus bellicosissimusq; locos oĩs nõ modo urbi uicinos copiis suis custodiisq; uallarat: sed etiã eminus iacentis per quos ullus patere posset accessus: munitiõe firmissima asseruabat.

Rumor quottidie magis apud Venetos ĩcrebruerat propediem Brixiam perituram nisi & frumtum & auxilium illico mitteretur. In tãta rerum iniquitate cum fluctuarent patres: neq; quid consilii caperent ĩ casu tam repẽtino & tam difficili offerretur: tum ipse ut es ingenio acerrimo & anĩo

Scipio

ad res magnas atq; periculosas inuicto: te ultro quasi alter Scipio ad id negotii atq; discriminis iturum polliceris: Cumq; nõ nulli te rem supra ui

Franciscus foscarus dux

res conaturum dicerẽt: aliudq; nihil quam mortem tibi & senatui dedecus reportaturum: solus Franciscus Foscarus prĩceps ille sapiẽtissimus est inuẽtus: qui mirificæ tuæ diuinæq; uirtutis grauissimus iudex ac cẽsor & probaret tuã profectionem: & magnã ex ea utilitatem ac laudẽ ad rempublicam peruẽturam certo speraret. Tu autem moræ omnis impatiẽs iter arripis per iuia uillium diuerticula per ĩaccessibiles uepribusq; cõseptos atq; misere ĩpeditos siluarum ambitus per asperos mõtium saltus rupesque præcipites. Et ita omni quiete uacuus diebus coniungens noctes quo tẽpore ducalis miles Brixiæ turrim ceperat: eratq; ĩ urbem iam populabundus descẽsurus: ĩopinato ipse ac subito quasi cælitus missum numẽ: cum ardẽtius pugna utrinq; ferueret: cum plũbeis omnia pilulis scorpionibus & missilibus streperẽt: atq; intonarẽt: appares ĩter ipsas dimicãtium dextras: Quem hostes repẽte intuti atq; stupescẽtes: tãquam fluminis ictu aliquo tacti eẽnt sese cõtinuo omnes & ab urbe & a turri quam occuparãt: præcipites auertere: coactiq; sunt ab osidione re infecta discedere. Tu aũt recreatis confirmatisq; ciuium animis oratione primum deinde etiam rerum omnium copia & præsidio Roatoq; municipio tuo etiam ductu ex

Roatum

obsidẽtium hostium faucibus erepto: ĩ agrum ueronensem qui ab iisdẽ hostibus præmebatur: mira celeritate reuertisti: cuius aduentu ueronensi præsidio quod hostilum metu uirium ĩtra moenia urbis se cõtinebat: magnisq; præmebatur incõmodis: cõfirmato rebusq; necessariis & oportunis omnibus ĩstructo: ager ueronensis omnis qui ad Mintium iacens labare iam & sentire cũ hostibus cœperat: ad sanitatem rediit nihil fide aduersus uenetos sibi sanctius ducens. Cumq; non multo postea idẽ Philippus maiore apparatu & uiribus bellum Brixianos instaurasset: classemq; in Benacum ualidam & ingentem inuexisset: omniaq; terrore tumultuq; implesset: nouum ipse nauigandi genus & nunq̃ antea auditum excogitasti: & id quidem tum admodum salutare uenetæ dicioni: quod exẽplo postea nocuit plurimum regiæ urbi Cõstãtinopoli. Nam impius iste Mahometus Amorathi filius eodem machinamẽti genere traducta classe per cõtinentẽ a Bosphoro Cõstãtinopolitanum in portum ĩexpugnabili illa nobilissimaq; urbe potius est cũ maxima christianorũ oĩum iactura. Laudatur sane Xerxes quod Asiam atq; Europã ad hellespõtum ponte cõiunxerit: quod cõtinentem ad Athon nauigabilem reddiderit. Sed lõge tua ẽ laus illustrior: quod classem uenetã quasi Dædalum remigio alarũ cælo ipsi credideris. Nã cum oĩa municipia & castella quæ Benaco adiacẽt: ĩ hostium essent potestate: nec ullus pateret aditus ad classem deducendam in eum lacum: montium iter ad nauigandum mirabili quodam ingenii acumine reperisti. Compactis enim trabibus æqualibus inter sese ꝓ nauium latitudine atque longitudine interuallis: illisque sultatim excisis in longum pro carinæ dorsi capacitate in iis myoparones biremesque atque triremes omnes singulæ singulis sunt impositæ. Et ita ab Athesi fluminæ per asperrimas atque eminentis montium rupes scopulosque horrendos ad ipsa usq; caligantia montium cacumina rudentibus ac machinamentis incredibili sunt tracte celeritate. Continuoque eadem ui atque industria retinaculis tamen quibusdam impetum moderantibus & aqua ueluti peremni in trabium sulcos infusa: ne nimio pondere ac motu accenderentur: eadem inquam industria eædem naues omnes suis ordinibus a summo ipso montium uertice subiecta præcipitia demissæ: prius in Benacum uisæ sunt descendisse: quam de illarum molitione quicq̃ audiretur. Quarum subita præsentia quasi portento hostium animi consternati nihil sibi inhonesta fuga potius duxere. Magna tamen ex parte formidabilis illa Philippi classis aut capta est aut demersa. Blasius ãt axeretus classis eius ꝑfectus q paucis añ ãnis nobilissimũ regẽ Alphõsũ i mari tyrrheno cũ duobus simul fr̃ibus totq; r̃gul' ac ducibus ad Caietã illustri illa nauali pugna supauerat: & i captiuitatẽ egerat piscatoria ĩscẽsa cym-

Philippus
Brixiani
Benacus
Mahometus
Bosphorus
Cõstãtinopolis
Xerxes
Asia
Europa
Hellespõtus
Athos
Dædalus
Athesis
Blasius exaretus
Alphõsus rex
Caieta

ba in fugam uersus hostiles manus uix effugit. Et hæc quidem uictoria tibi tota est danda: cuius caliditate & cõsilio factum ẽ: ut uinceretur. Ad

Nicolaus ĩperator

hæc cũ non multo post tempore idem Nicolaus ĩperator cum igentibus copiis ac uiribus ueronẽsem uincentinũq; agrum non parua ex parte occupasset. Venetorum imperium ĩ tanta rerum mutatione ĩstabilitateque animorum non mediocri periculo laboraret. Totaq; spes ĩ uno Frãcisco

Fr. Sphortia

Sphortia fortissimo & fortunatissimo imperatore: qui nũc Mediolanensium dux & ĩsubribus & tot amplissimis urbibus pacatissime imperitat: ubi accersitus a Venetis cũ exercitu quadraginta millium militum rei ue stræ auxiliũ ferrunt: certe nisi tua ĩdustria obuiam occurrisses: frustra fortasse tãtus apparatus extitisset. Nicolaus enĩ qui tanti ĩperatoris aduentũ præsenserat: cum non esset ĩscius: & quantus Frãciscus esset in re bellica: & quã ipe illo uiribus ĩferior: se prærupta latissimaq; fossa ac uallo & turribus muniera t futurum opinatus: ut ante urbe Verona quam obsidebat potiretur: quã trãsẽũdæ fossæ Francisco facultas esset. Tu uero q ut es mẽtis acie acutissimus & rerum peritissimus humanarum uiri consilia optime calleres: intellecta periculi magnitudine nihil cõctatus tecum assumpta parte præsidii ueronensis ĩtrepide atq; expedite per medias hostium stationes cũctis munitionibus supatis ad iuga montium inaudita celeritate peruasisti. Illudq; es ꝓpere consecutus: ut municipiis cunctis castellisq; recuperatis & hostium præsidiis pulsis omnibus te quãprimum imperatori Francisco cõiunxeris: & exoptati in urbem transitus comitem simũ ducẽq; præstiteris. Qua quidem re audita confestim Nicolaus obsidionem omnem deseruit: fugæ similem reditum faciens: parũq; defuit: quin a Sphortianis insequentibus caperetur. Idq; opinione omnũ factum eẽt nisi a suis domesticisq; militibus sublatus humeris: nam dũ incautius se Nicolaus reciperet: equus in præcipitium obuium lapsus est: ex ĩsequentium manibus esset ereptus. Tua igitur nõ minus diligentia quam tanti imperatori aduentu ac uiribus factum uidemus: ut & uerona obsidiõe illa ducali: atq; imminẽti captiuitate liberaretur: & Vicẽtinus ueronensis que ager omnis recuperatus immortalis ageret tibi gratias. Si uelim oĩa tua memorabiliaq; facinora singillatim suoq; ordine referre: dies me deficiat. Itaq; cæteris omissis illud certe reticẽdum non ẽ. Cum idem dux

Philippus dux
Mincius
Verona

Philippus superato etiam Mintio uerona urbe per insidias esset potius: nihilq; ei deesset præter arces: & iam ciues omnes alii pterriti ob tantam hostium multitudinem quos intra mœnia receptos cursitantesq; uidebant: alii rerum nouarum cupidi: ut populorum mos: se Nicolai unius

Fr. Sphortia
Benacus

potestati permitterent: tu accersito imperatore Francisco qui iuga supra Benacum occuparet aduersus hostium præsidia: confestim superiorem

ingressus arcẽ cum expeditissimis uiribus in urbem redis. Tantusq̧ ĩ hostes impetus factus est: ut firmissimus ille pons qui Athesim coniungebat laxaretur: atq̧ una cum ĩgenti militũ numero in subiectum amnem fractus corrueret. Aufugit igitur bellicosissimus ille inuictusq̧ Nicolaus nec eum puduit clara uoce testari apud Philippum Mariã se ab uno patricio ueneto Iacobo Antonio Marcello urbe uerona extrusum eẽ. Quin etiam imperator ipse Franciscus sæpenumero aliisq̧ permultis audientibus quotiens de tuis laudibus loquitur: loquitur enim & frequenter & ꝑ libenter: addit etiam illud Nicolaum perusinũ non minus tua quam sua opera urbe uerona eẽ eiectum. Sed oĩum tuorum quæ & plurima & pulcherrima facinora fuerunt: illud mihi uisum est ueluti colossus aliqs extitisse: quod post Nicolai obitum quo nihil Philippus unquam duxit ĩ uita tristius: cum uestræ copiæ Adduam usq̧ uniuersum Philippi agrũ populatæ essent Michaele attendulo imperatore: factuq̧ utilissimum omnibus uideretur: transmittere quãprimum ĩ agrum ĩsubrium: quo & Mediolano & laudi & Como & Ticino ac reliquis insubrium populis facultas eorum omnium tolleretur: quæ sunt ad hominum uitam uictumq̧ necessaria: nemo in tanto exercitu est inuentus: qui prior flumen peruadere auderet. Nã iam hyems erat asperior: & Addua qui sua natura semp ẽ altus: tunc imbrium ui magis intumuerat: uorticibusq̧ feruebat: & pontes omnes im Mediolanensium erãt potestate. Parandi autem ex tempore nauigii nulla præstabatur occasio: & celeritate opus erat & diligentia. Hic tu cæteris trãsitum detractantibus aio illo tuo infracto planeq̧ Marcellus repente flumen eques ingrederis: reliquosq̧ ut te sequant̃: hortaris Nusquãq̧ deflectẽs inter altissimos rapidissimosq̧ uortices ante in ripa ĩsubrium uisus es: quam alius quisquam ex tãto & militum & ductorum numero equorum ungulas aqua tinxisset. Cæpit tãdem cæteros pudor: seq̧ oẽs animi fortunæq̧ cõmisere: paucisq̧ fluminis rapiditate amissis se insubres contulere. Fuit sane dies illa præstãtissimo illi principi Philippo Mariæ Anglo: & tristis & ad mortem usq̧ perniciosa: ut qui modo ꝓpter tot tantasq̧ uictorias & terras & maria terrore sui nominis concussisset: nunc se uideret amisso & imperatore & uisu. Nam & Nicolaus perusinus iam diem obierat: & Philippus ipse nimia uigilandi assiduitate uisum amiserat: intra Mediolani mœnia urgeri: & qui antea semp afflictis omnibus auxilio esse consuesset: iam cogi ut aliunde auxilium imploraret.

Athesis

Colossus

Addua

Insubres
Mediolanum
Laus
Comum
Ticinum

Tu enĩ unus Iacobe Antoni Marcelle: quod certe uel mea uel aliorum plurium eruditissimorum & grauissimorum hominum causa factũ nollẽ: præcipuus auctor extitisti extremæ calamitatis illius clæmẽtissimi atq̧ optimi pricipis: q nõ cõtentus Adduã supasse: & amœnissimas late uillas

uicosq́ bonis omnibus refertissimos diripiendos militibus obiectasse: ac tot pecorum greges tantum hominum numerum uertisse ĩ prædam: uoluisti etiam: ut uexilla ipsa signaq́ Venetorũ ex illa celebri sublimiq́ arce sua Dux Philippus quantum oculi paterentur: posset coram aspicere.

Annibal
Michael

Nam cum uniuersis copiis intra secũdum lapidem quasi Annibal consedisti: teq́ ab imperatore Michaele aureis militiæ insignibus in illius humanissimi principis ludibrium ornari es passus. Cũq́ ad ipsa usq́ suburbia te quottidie inter præliantium militum globos uisendum ostẽderes: nunc hos nunc illos ad suburbiorum irruptionem hortando incitando impellendo: nimirum ita animi ægritudinem diuino illi principi auxisti: ut inde uæhemẽti ægrotatione cõtracta post paucos menses ĩ maxima regni clade uitã ipse amiserit.

Laudenses
Placentini

Cuius morte cum omnia essent tumultuaria tuis adhortationibus atq́ suauioribus laudenses placentiniq́ adducti se uenetis dedidere: principium sane ingens ad totum Philippi regnum & breui consequendum & expedite: si plus amor patriæ apud tuos quam quorũdam priuatus aduersus te liuor ualuisset. Sed utendũ est uulgari illa consolatione. Quid si hoc melius. Cadũt persæpe inter principes simultates irritamẽtaq́ animorum: & id quidem occulto quodam ac iusto dei consilio: quod ipsum etiam Agamemnoua & Achillẽ accidisse Homerus narrat. Ita enim incipit carmen Iliados.

Agamemnon
Achilles
Homerus
Iliados principium

Iram diua refer Pellidæ immitis Achilli
Innumeris quæ sæua malis afflixit achiuos:
Heroumq́ animas tot fortis impulit horcho
Mẽbra minutatim quorum laniata molossis.
Alitibusq́ dedit pro regis mẽte deorũ. Atq mirũ uideri nemineͫ debet: si ĩ tot tuis & tã illustribus successibus ulli sint repti: qui tuæ clarissimæ uirtuti ĩuiderit: ob eãq́ rẽ non patriæ minus obfuerit: quã tibi optarint: quẽ ĩsectando splẽdidiorẽ effecere: cũ uideamus non defuisse p idẽ tpis: q iter grauissimum tuũ sapiẽtissimũq́ Senatum: & inuictissimũ principẽ hunc meũ Franciscũ Sphortiam maximas discordias bellaq́ infuderũt. Quibus non multum post tp̃s e medio sublatis pax repente: rursus atq́ societas ĩuicẽ ẽ suborta aduersus mediolanẽses: qui collati ut nosti: ĩmemores beneficii aduersus eũdem hũc pricipẽ ĩpie coniurarãt. Quo ĩ bello cũ tu legatus a tuo Senatu datus legatiõe libera cũ multis maximisq́ in rebus huic uni profueris: tũ illud beneficiũ fuit maximũ: quo prudẽtia cõsilioq́ tuo idẽ sibi uitam ferme ereptã recuperauit. Franciscus enim perusinus qui a patre Nicolao fortissimo ĩperatore nõ minus fide degenerauit: q̃ Iacobus frater uirtutes paternas oĩs nõ mediocriter uel æquauit uel superauit cũ aĩo efferato ac nefario decreuisset huius humanissimi pricipis ne

Franciscus picininus
Nicolaus picininus
Iacobus picininus

cē: occultiſq̃ inſidiis cū hortaret̃ ad inuadenda huiuſce urbis munitiſſima:ſuburbia:cū inſtructā ſe habere diceret quādam mediolanēſium factionē:quæ ſecū pro eo ſentiret:eiuſmodiq̃ nonnulla afferret argumēta: quibus facile ſibi fidem uendicarat:ſolus certe fuiſti tu:q hūc ne id faceret:iis rationibus es hortatus:qbus aptiſſime poſſet aīaduertere ſibi oīo cauendum eſſe ab omni braciana factione.Itaq̃ abs te uno perſuaſus a Suburbiis ſe abſtinuit.Quæ ſi eſſet ingreſſus:quē Mediolanenſes nūc habent ſalutarē:hoc principe carerēt.Quid aut dicā de inſidiis Mogontinis Quas de te laudes prædicat pīceps meus?Quam de te honorifice ſemp loqt̃?Obſidebat Mogontiā Frāciſcus ſphortia.Et in id difficultatis oppidum coniecerat:ut diutius obſidionem ferre non poſſet.Iāq̃ de deditōe Mogōtini cōſultābant:cum idem frāciſcus Peruſinus de interimēdo imperatore ſuo clā cōſiliū init.Idq̃ poſtridie futurū erat:cū tu noctu Sphortia adiens mones cū inter loquendum:ne ita ſolū ſe quottidie immiſceat ordinibus bracianis:fieri enim poſſe:ut oportunitas pariat : quod nulla honeſtas ſinit.Inueteratā eni eſſe ſimultatem atq̃ maliuolētiā bracianis aduerſus Sphortianos.Præterea franciſcum non eē pīis ſiſem & eundem ſibi uideri incōſtantem ac leuē.Itaq̃ cauendū eē ab illo plurimū . Quare cū Sphortia in poſterū diem tuum ſeq optimū cōſiliū q̃ morem ſuum iſtitutūq̃ maluiſſet:ſeq̃ ab inuiſendis ordinibus abſtinuiſſet. Frāciſcus idē ueritus ut opinor:inſidias ſuas illuſtratas patefactaſq̃ teneri cōtinuo trāſfugit Mediolanum.Addā item ad hæc unū egregiæ tuæ prudentiæ documentum.Iā inhorruerat anni tp̄s:tantaq̃ erat actam uæhemēs hyemis magnitudo:ut uniuerſo inſubriū agro & niuibus obruto & obſtricto glatie nihil pabuli uſq̃ offerret̃ Aloyſius uermius:aliiq̃ ductores plæriq̃ oēs imperatorem adeunt:eūq̃ pro ſe quiſq̃ impenſius hortantur : ut in Comenſem agrum citato agmine uires agat.Sic enim fore:ut Comenſes q inteſtinis inter ſeſe diſcordiis digladiantur:deditionem faciāt.At Sphortia & ſi itelligebat ſuorum cōſilia aliud nihil q̃ prædā machinari: tēpori tn̄ cedens eis obſequebat̃.Verebat̃ eni militū inconſtātiam.Iam uniuerſæ copiæ procedebāt:cum tu ut es facundia inſignis:ab iis cœptis & ductores ipſos dehortaris:& milites eos docens:& pabuli rerum omnium īopiam paſſuros apud Comenſes.Apud Nouarienſes autem ſecus omnia. Quibus illi adducti rationibus cum in nouarienſem agrum diuertiſſent:continuo ciues imperatori ſe Sſphortiæ dediderunt plures ad ducti beniuolentia pauci etiam metu:& ii quidem qui ad ducem Sabbaudiæ eodem ipſo die deficere inſtituerant.Quod certo factū uidebat̃ niſi calidiſſimo tuo ſanoq̃ cōſilio eēt obtempatū.Qua quidem ſpe Sabbaudienſes copiæ deſtitutæ Romanianum Nouarienſiū municipiū ī fi-

Mogontia

Mogōtini

Inſubres

Aloyſius uermius

Comenſes

Nouarienſes

Dux ſabbaudiæ

Sabbaudiēſes

Romanianū

Nouarienſes

dem receperunt. At Fräciscus Sphortia ut est aio gratissimo:te quanami cissime complexus palã & alta uoce professus ẽ se tibi debere plurimum: cuius opera factum foret:ut Nouaria potiretur. Quæ uero deinceps sũt subsecuta tã belli q̃ pacis:ea diuino cõsilio uoluntatiq; danda eẽ ambigẽdum certe nõ est. Quod aũt laudenses placentineq; partes Venetas sũt secuti tua prudẽtia factũ scimus. Quod ĩ præsentia Duci Fräcisco felicissime parẽt:a uobisq; desciuerint:nõ tua sed illorũ culpa q tuæ uirtuti inuiderũt:effectũ ẽ:& id qdem ut modo loquebar:iudicio quodã ac mẽte dei Quis.n.ut est apud Esaiam:cognouit:sensum domini? aut qs cõsiliarius eius fuit? Quod si ea quæ & incõmodãt hõibus & a plerisq; dicunt' ĩ maximis qbusdam malis:sine diuia sentẽtia nõ fiũt:nec ea tũc in tãtis tuis & tam secũdis rebus sine diuino cõsilio acciderũt aduersa nõ tam tibi q̃ reipublicæ:nec Valerii recẽtem obitum sine mẽte dei:q qcqd facit:ad nr̃um facit emolumẽtum:debemus factũ esse existimare. Nũ idcirco ĩ tot & animi & corporis ac fortunæ bonis deterius habes:quod ex tot liberis puerũ unũ ad se:reuocarit Deus? Quod si ĩ mercatura nõ sumus uiuo cõtenti:nisi lucrum ẽt dignũ accesserit:nũ Deus iniustus sit:si ex tot liberis quos nobis mutuo dedit:unũ sibi exegerit? habes tu & filias & filios pluris moribus ĩgenioq; eximios:eosq; & grãdiusculos & minusculos:qbus te potes ñ cõsolari solũ:uerũ ẽt p oẽm aĩ iucũditatẽ oblectare. Vt eni cœteros prætercam:quãto tibi solatio:quãto gaudio uoluptatiq; esse debet Fräciscus tuus tanto ingenio tanta morũ elegãtia tanta ꝓbitate uir? Nũ habeas: qđ ad tuæ felicitatis summã tibi sit desyderãdum:cũ oculos ac mẽtem ĩ Franciscum unũ cõieceris? Nõ ne etiam iste tui est quasimillimus? Nũ pueri te magis recordatio torqueat:quã uiri filii præsentia aspectusq; delectet? At de Valerio mihi magna spes erat. Quod de Valerio futurũ spabas: id tibi de Francisco præstare licet:etiam Alcibiaden qui magna spe puer fuerat pditissimum pniciosissimũq; ciuem Athenæ expertæ sunt. Itaq; si me audias:imo te uirũ magnũ & sapientem: omnem istum animi motum uincies tandem: ut antea monui: atq; obstringes ratiõis custodia:ut quod tẽpus aliquãdo est facturũ:faciat ratio eadem nũc:qua postea es usurus: Nec.n.tunc erit meliore uitæ cõditione Valerius: Et turpe est ꝑfecto plus apud te ualere tempus quam ratiõem. Quid quod iam annũ prope agis in luctu? Hic est natalis christianus. Ad proximum Kalendas ianuarias Valerius tuus reliqt mẽbra mortalia. Satis naturæ affectui satis cõsuetudini datum est. Redi tamen ad te:& tibi te totum uendica. Simusne ĩgenio muliebri ĩferiores? Quot.n.legimus mulieres:quæ obitũ filiorũ & constanti & ĩfracto aĩo tulerunt? Mulier lacæna filium:q in acie ceciderat:sepeliẽs hoc est illum disticho hilaris prosecuta:

Nouaria
Laudenses Placentini
Esaias
Fräciscus marcellus
Alcibiades Athene
Lacæna mulier

Sit flendum timidos:hilaris te nate sepulchro
Condo meũ pariter & lacedæmonium.

Altera cum filiũ sepeliret:& tenuis quædam anicula propius accedẽs miserabiliter dixisset o mulier fortunæ:cõtinuo illa per geminos bonæ respondit.Qua eni gratia filium peperi:ut pro sparta moreret̃:hoc mihi cõtigit.At Gyrtia & ipsa lacæna cum nuncius uenisset ex Creta:qui Acrotati ex filia nepotis mortẽ nũciaret:respondit:nõne cum iret aduersus hostes:aut erat ab illis interimẽdus:aut illos interempturus:libẽtius uero ait eũ mortuum audio,p matris & urbis maiorũq; suorum dignitate : quã si tp̃s omne ignauus uiuere.Damatriæ uero factum ẽ longe seuerius: quæ cũ accepisset filiũ & timidũ esse & se idignũ:eũ cũprimum aduenisset occidit: iscripsitq; huiusmodi epigramma.

Gyrtia
Creta
Acrotatus
Damatria

Hunc timidum mater Damatrion ipsa peremit
Nec dignum matre nec lacedæmonium.

Damatrius

Et alia itẽ lacæna cũ audiuisset filium & seruatũ eẽ & fugisse ex hostium manibus:ita ei scripsit.Mala de te fama diffusa est:aut hanc nunc elue:aut ne sis.Alia rursus filium aduenientem intuta:& quid ageret patria pcũctata:cũ is respondisset:oẽs perisse:eũ tegula sublata pcussit:atq; interemit:inquiẽs te igit̃ malũ nũcium nobis miserunt.Idẽtidem etiã a lacæna illa muliere factum legimus:quæ filium:qui ex acie fugerat:occidit:inquiens:non meum ẽ hoc germẽ:addiditq; huiusmodi epigramma.

Vade malũ tenebras germẽ pete:quẽq; perosus
Eurotas ceruas nec fluat ad timidas.
Si catulus nequã prexeris:ito sub horchum.

Nec sparta dignus:nec generis titulis.Et qm̃ exẽpla huiusmodi possem infinita pœne afferre:uno tantum & pegrino & de lacæna item generosaq; muliere exemplo addito:reuertar ad uiros eosq; patricios ac Venetos.Lacæna quædam mulier filios quinq;:quos habebat ad id bellũ miserat:quod in suburbiis gerebat̃.Quare cum stetisset euẽtum pugnæ expectans.ubi quis aduenies percũctanti ei nunciasset filios omnis obisse: non hoc inquit percũctabar ignauum mãcipium:sed quid agit Pr̃ia: cui cum ille subdidisset ab ea eẽ uictoriã:libẽter igitur ait accipio etiam filiorũ mortẽ.Sed audi iam de tuis eruditissimis duobus: & sapientissimis uiris Leonardo Iustiniano ac Frãcisco barbaro. Hic enim fratrem habebat Zachariam uiq; certe grauem & perhumanũ patrem amplissimi Veronẽsis pontificis Hermolai:qui non secus Franciscũ educauerat atq; dilexerat: quã si ex se ipe genuisset.eũ uero Frãciscus æque obseruabat & omni pietatis munere uenerabat̃ ac si pater extitisset:ubi uero diem obiit Zacharias:primarii urbis ciues ad Frãciscum uenere cõsolandum: quos ita

Leonardus Iustinianus
Ftãciscus barbarus
Zacharias
Hermolaus eps

ille excipiebat:& oris tranqllitate & grauitate sermonis:ut qui consolatu ri uenerãt:cõsolandi fuisse uiderent. At Leonardus qua constantia qua æquitate aĩ:qua lenitate:qua ui oratiõis ĩ obitu Marci fratris uiri cõtinen tis & ĩtegri:quo uno nihil habebat ĩ uita carius:usus fuerit:qs est: qui me lius norit quam ipse tu.Quod talium uirorum factum laudas: quid tibi faciundum sit:nosti.Turpe est enĩ qua laude ipsi careamus:eam cuiquã ut rem præcipuã præclarãq; tribuere.Reliquum est:ut duorum pricipum & Paschalis & Malipperii:qui pñtia summæ reipublice præest: & Frãcisci Foscari:q hunc in ea dignitatis maiestate antecessit:ĩclytas eadẽ in re uir tutes silentio inuolui nulla uel consuetudine uel negligentia uestra pa tiar:quamq̃ id fieri fama est quorũdam culpa:qui uel domesticæ cuiuspi am sibi notæ cõscii:uel quia neq; ĩ sua nec in suorum maiorum ulla uir tutis luce uersati alioꝶ gloriæ inuideant. Francisco enim Foscaro tãta prudentia tanta reꝶ magnarum oĩum cognitione tanta eloquẽtia:tanta aĩ magnitudine uiro Iacobus erat filius:quem pater & qa filium & quia unicũ ĩcredibili caritate atq; ĩdulgentia diligebat:adeo ut eo nihil habe re in uita iucũdius posset ab oĩbus iudicari.Quid aũt in cã fuerit:nescio. Illud mihi uideor scire nullũ:aut esse aut excogitari posse genus crucia tus:quo ille fere ad mortem usq; afflictus sæpe non fuerit. Ad postremũ arcessitus ex insula Creta:ubi relegatus asseruabat̃:& in organo porre ctus ac uinctus:quo torquendi genere aliud nullũ fertur neq; durius eẽ: neq; horribilius:ita membratim tractus exagitatusq; est:ut solutis neruis artubusq; laxatis exanimus ꝓpe redderet̃.Nũ dux Franciscus aut uultũ mutauit unquam:aut uerbum fecit ullũ in tãta & tam atroci filii clade q̃ coram quodammodo intuebat̃.Satis enĩ intuebat̃:cum & filii uocifera tiones eiulatusq; e proximo cubiculo audiret:& quod sit organi supplici um:non esset ignarus.Cũq; post illius immanitatem truculentiãq; sup plicii coram uideret allatum:nam quo is modo duci potuisset:cui nulla corporis pars cõsisteret.Num qd ullum inuitatũ signũ ostẽdit ĩ facie:qcq̃ ne est locutus aut mollius:aut remissius?quasi istiusmodi questionis hor ribilitas non superet oẽm mortis nõ dicam dolorẽ:qui ut docui nullus ẽ sed doloris formidinem quem ĩdocti iudicant.Nam Paschalis dux quo uno nihil produxit:natura humanius nihil mitius nihil melius nihil a mabilius:solum filium quem habebat uirũ magnũ & modestũ quĩto mẽ se ante ducatum amisit:& quem filii loco mirifice diligebat solum ex eo filio nepotẽ præstanti indole & spe maxima puerum hoc anno paucis an te mẽsibus sepeliuit.Quis eũ uidit aut in filii aut in nepotis obitu uel la chrymulam unã fundere.Et sapienter idꝗdẽ.Quid eĩm ullus doleat:qđ & naturale ẽ & necessariũ & bonũ?Scimus hunc casum oĩbus eẽ cõem:

Paschalis dux
Frãciscus dux
Iacobus fosca-tus
Creta
Paschalis dux

Itaq uafius est dolor:quē nec primum nec solum esse cognoscimus. Et præsens uita quid habeat i se boni nihil uideo. Proide sapiēter ait ecclesiastes totā uitam odio habui. Quod si uita habēda ē odio:ut maloꝝ oīum cā:certe mors & appetēda est & amāda plurimū:hoc habet tātum uita in se boni:quod p eā transitus patet ad mortem:sine qua reuiuiscere nemo pōt. Quē eni mihi probabis resurrecturū:nisi mortem antea moriat? Cupio dissolui inquit Apostolus & eē cū xpo. An id dixisset uir ille sanctissimus:nisi intellexisset:ut erat omni doctrina sapiētiaq isignis:& in hac uita mortali nihil esse oīno boni:& in morte ut mali omnino nihil:ita boni etiā plurimū? Quare si Erancíscum philelfum tuum:qui & ipe i simili casu ē:& te plurimū diligit:audire sequiq institueris Iacobe Antoni Marcelle:nō modo nō lugebis obitum Valerii filii:sed gaudebis potius:qm̄ cum illo actū est optime. Exultat ille nūc inter angeloꝝ choros pturbatiōe curaq oī uacuus. Diuinæ substantiæ uisiōe fruitur. Tibiq p i idulgentissimo:quo dū erat in terris:nihil sibi neq carius hēbat neq iucūdius: i cælo domiciliū parat. Inest eni adhuc in filiis nostris sanctus qdā appetitus recipiēdi corporis:ut quo socio i terrestri ac peregrinatōe & comite usi sunt cū eo ēt sil' in cælesti tranquillitate & beatitudine gaudeant. Quod si corpus appetunt secū eē:parentes etiam quoꝝ portio corpus ē:consentaneæ appetunt. Quid igitur doleamus i gaudiis & gloria filioꝝ? At indulgendum aliquit fuit naturæ desyderio: ne si efferuescente adhuc uulneri remedia fortiora essent adhibita:dolor magis atq magis exagitatus incrudesceret. Qui enim recenti uulneri curationes adhibet ualidioris: dolorem exasperat magis:quam lenit. Sed ecce annus iam tibi præterit. Satis naturæ imbecilitati satis opinioni satis officio tributum est. Iam ratione uti nos decet. Priuatus dolor cū amicorum dolore tibi est digerendus. Omnes enim quibus es carissimus:tua causa dolemus. At fuerit uel humāitatis:cuius mirifice ab omnibus laudaris:uel liberalitatis tuæ qua cæteros homines antecellis:liberare nos tādem omni doloris aculleo:qđ una sane re feceris:si te uiderimus finem imposuisse tātæ doloris acerbitati. Quod si neq tua neq nostra etiam causa:ut tibi tuæq ætati parcas: potes adduci moueant te saltem reliqui tui liberi:quos tuus mæror tenet in lachrymis:moueat luca uxor nobilissima prudentissimaq uirago q̄ longe magis tantus dolor tuus affligit:quam communis iucundissimiq filii mors commouerit. Quam eius ingenium eius moderatio me delectat. Quem se maiorum suorum similem quam se ostēdit illustrē. Est uxor ista tua patauia:& ex leonibus quidem patauina:Fertur autem leon inter Antenoris proceres clarissimus extitisse. Ex illo aūt auctore leonum familiā patauii emanasse ne græce quidem negāt historiæ. Quare

Ecclesiastes
Paulus apl's
Christus
Frācíscus philelfus
Iacobus antonius marcellus
Valerius
Leones
Antenor
Leon
Patauium

ut nobis amicis oibus:ut liberis tuis ut tāta ꝓbitate uxōri tam diuturnā tam grauem tam ītollerabilem animi molestiam oīno auferas:& monet tempus & cogit ratio. Id aūt facillime assequaris:si iisdem remediis ī tuo

Olympus

isto casu:ut aliquando īstitueris qbus ipe in obitu Olympi mei sum usus Nam ad eas cæteras rationes:quas modo collegi:plurimum tibi proderit:nō ad leniendam egritudinem solum:sed ēt ad lætioris uitæ suauitatē si oēm Valerii filii infātiam si indolem si ingenium si corporis formam si morum probitatem hac decus si doctrinæ & eloquentiæ studium si tot illas tantasq; uirtutes repetere tecum aio perrexeris. Nec.n.esse debes oblitus:cum tuo ex collo ualerius penderet:cum te oscularet̃:cum hæreret in brachiis:& quo magis garrula lingua balbutiebat:eo fiebat ipsa uerborū offensione iucundior auditu. Reminiscere præterea:quam lucebat ī eius oculis scintilla uigoris tui:& ut tuoꝶ morum similitudo tanq̄ per cutis erumpens speculum aī tui magnitudinem ac prudentiam referebat. Recordare faciem illam niue oī candidiorē roseasq; genas purpuræ q̄simillimas. Nonne sic ore matris uenustatem formæq; paternæ dignitatem repræsentabat:ut uno in corpore uterq; cognosci posset? Repete eius mansuetudinem & modestiam:qua erat tanta:ut oēm uinceret sanctimoniā: Neq;.n.ingenii doctrinæq; & eloquentiæ bonitate abutebatur:ut in supbiam elatus abducta fronte æqualis cæteros contemptui haberet: sed se oibus facilem affabilem amabilemq; præstabat. Grandioris uenerabatur præsertim eos:qui uirtute & grauitate antecellerent. Inferioris uero tanta sibi conciliabat beniuolentia:ut se illis parem facere uideretur. Et adeo gloriam purgati animi uirtute antcibat:ut nullam aduersus se concitaret inuidiam:sed æque diligeretur atq; obseruaretur ab æqualibus oibus. Et quasi intelligeret ex æqualium moribus se iudicatum iri:illorum puerorum semper consuetudine utebatur:qui oī uacarent incontinentia:quos nullius flagitii reos sentiret:quos ad disciplinam:quos ad probitatem incitatos agnoscere. Quos tamen omnis quasi stellarum fulgores ipse tanq̄ iubar solare quoddam mirabili splendore obumbrabat atq; obscurabat & quo magis ab illis fugeret honorari:eo se honorabiliorem præstabat: quoq; erat aī celsitudine excellentior:eo se humilitatis uirtute:quā apud

Christus

Christum primam esse didicerat:magis deiiciebat. Iurgantis aūt inter se socios quēq; pro more cuiusq; aggrediebatur:alium monendo:aliū blandiēdo:alium rogādo:& ita oīs leni amicoꝝ sermone mutua beniuolētia ueluti fœderabat. Quod si quem uidisset ex sociis aut uerbo lasciuo uti aut ieptiore:illum uel cōtracta frōte uel tristi uultu aspiciēs arguebat leniter ac submissa uoce iquiens eiusmodi sermonem nō esse patricii nec ingenui pueri:& quod ꝓ oris orōnem uolūtas ostēderet̃. Et nequa uanæ cog

tatiõis sagipta feriri pósset icautus:nullum otiũ admittebat. Nam quãdõ ab aliis rebus sibi otium uidebat oblatũ:diuinã aliquã orationẽ aĩo uolutabat:qua ueluti clipeo uæhemẽtior ictus oĩs repelleret. Quis.n. adeo est a natura bene istitutus:ut tanq̃ sensus expers pturbationũ initiis nõ tãgatur?quibus tñ resistere:& eas nõ pati effundi latius summæ uirtutis ẽ. Meminerat sane quod scriptum est:pcliuius esse cor hoĩs a pueritia ad malũ Quare tametsi erat generosa quadã atq; pœne inaudita aĩ magnitudine ab ira tñ quam nõ nulli cotem fortitudis esse dicũt:ita se compescebat:ut iratus nunq̃ uideret. Repetebat.n.frequẽter aĩo nõ modo illud Archytæ tarentini dictũ in uillicum:Afficerem te supplicio:nisi iratus essem:sed ẽt multo melius illud pphecticum:Turbatus sum:& nõ sum locutus:atq; irascimini:& nolite peccare. Quid:quod ornatu corporis sæculo ac mentis puritate deo seruiebat?Diuitiarum affluẽtia nõ uitioꝝ sed uirtutum materia illi erat. Quicqd pecũiolæ aut abs te patre prudẽtissimo aut ab idulgẽtissima matre accipiebat:id oẽ pauperibus tribuebat. Illudq; præceptũ assiduo sermone celebrabat. Si uis esse perfectus:uade:& uende oĩa:quæ habes:& da pauperibus:& ueni:& sequere me. Et quoniam uerecũdia se nõ metu ad uirtutem munierat:modeste semp aliqd pponebat. libenter audiebat:nec unq̃ sine igenito illo pudore:q ornabat ætatẽ:pponentibus respõdebat. Recta suscipiebat. quæ praua esse aĩaduerteret:acriter cõfutabat. Operamq; dabat:ut aduersarium docere magis quam uicere uideretur:Siquid boni aut fecisset aut dixisset:eius laudem oẽm uel in parentes uel i magistros referebat. Quod si quicq̃:ut fit:aliter euenisset:q̃ uellet suum esse erratũ dicebat:magistros aũt aut parẽtes nulla eẽ i culpa. Ita eius fæcũdum igenium multipliciũ uariaꝝq; laudum studiis tenebatur:ut instar lætæ segetis huberisq; agri culmis atq; aristis luxuriãtis supra oẽs uirtutis gradus mirifico incremẽto quottidie adolesceret. Quid.n.plura meminerim?Nihil eius ingenio natura docibilius protulit:nihil acutius:nihil feracius:nihil admirabilius. Et cum non eẽt in discendo minus uelox quam in audiendo:quæ didicerat:ita memoriter tenebat:eloquenterq; pferebat:ut diuino quodã afflatus numĩe quiret ab oĩbus iudicari. An hæc & alia fere ifinita si tecum tactus recẽsueris:nõ cogitatiõe ipsa lætabere? nõ gestes?nõ exilies gaudio?Eqdem existimo te illum nũc absentẽ perinde reflexa ceruice iter dormiẽdum persepe & quærere & aspicere & complecti & alloqui:quasi præsentem. Nũ paꝝ tibi ex illius recordatione suauitatis superest:cum uidet adhuc cogitanti tibi oculos tuos deosculari: uultui hærere:ceruicẽ complecti ulnulis:teq; blãdiens rogare:ut sollicitudis tædia abducas:ut curas leues:ut ægritudinẽ oẽm aĩo abiicias:ut nihil seruilius nihil lãguidius nihil eneruatius nihil humilius nihil demissius

Architas

præ te feras:cum q excelsiore loco natus sis:q res illustris tot tātasq̧ gesseris:nullum tuum neq̧ dictum neq̧ factum latere possit. Hæc inquam tibi reminiscēda sunt Iacobe Antoni Marcelle:atq̧ uersanda frequētei aīo Quod si factum abs te fuerit:nō poteris nō miro ꝑfundi gaudio:cum intellexeris & tibi & filio cōsultum eē quāoptime:illi qdem:quod post innocenter & bene actam sæculi uitam æternā adeptus beatitudinem iā nihil sibi sentiat formidādum:tibi uero:quod certo sperare liceat a Valerio tuo paratam i cælo sedem:ubi tu nō post diuturnum admodum tēpus trāqllam atq̧ iucundam uitam una cum illo p sempiternam gloriam sis acturus. Interea uero quod reliquum est:ad idem te adhortabor:ad quod Nicoclen regem Isocrates. Quoniam mortale tibi contigit corpus: animus autem immortalis:enitere:ut animi memoriā relinquas immortalem.

Iacobus Antonius Marcellus

Ex Mediolano anno a natali christiano millesimo quadringentesimo sexagesimo primo. viii. Kalendas Ianuarias.

Ad illustrem & summum uirum & clæmentissimum patrem dominum Alphonsum Sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalem.

Frācisci philelfi præfatio in Aristotelis rhætoricā ad Alexādrum regem.

Bononia

c

Vm superiore āno Bononiæ docerē clarissime pr̄ qđ ea ī urbe nemini maioribus aut honoribus aut præmiis unq̄ cōtigit:cœpere nō nulli & nobiles & magni uiri dare operā græcis litteris:qppe q iam aīaduertissent:si secus facerent:ne ꝓ dignitate ad latinū eloqum eniterēt. Quare cū Aristotelis præcepta illa iis græce legerē:quæ de ciuilibus causis ad Alexādrū regē:cum ꝓ auctoris more doctissime:tū ut semp disertissime scripta sunt sūmis a nobis ꝑcibus cōtenderūt:id efficerē:ut ea latine loquerētur: Censebāt.n.prudētes uiri:quod lōge plus & utilitatis & ornamēti ex iis latinis a me factis:quoniā & illi latine loqui:q̄ græce mallent:q̄ si græca eēt: assequerent. Nō.n.eo græcas lr̄as tātopere oēs discere studemus: quo iis apud atheniēses bizātiasue utamur:ut illaꝝ subsidio atq̧ ductu latinam lr̄aturā atq̧ eloquentiā melius teneamus & lautius. Præterea nescio quo pacto q minus & diu & multū græcos codices ꝑtractarit: & sese illis totos dediderint:nusq̄ icredibilē illū ac prope diuinū lactei græcoꝝ eloquii leporem atq̧ dulcedinē neq̧ apud oratores neq̧ apud poetas neq̧ apud philosophos ꝑcipiunt:quo fit:ut nr̄i fere oēs qui auris delinire cōcupierit: malint initio græca latine q̄ eadem græce lectitare. Ignorātes hi qdem &

Alexāder rex

utilius admodũ fore uolẽtibus græca discere:ut grææ uóces græciq̃ cõ
cẽtus illoꝝ auribus die noctuq̃ obstrepãt:& queãdmodũ grauitate latios
græcis ita nobis suauitate illos & quadã quasi dictiõis ambrosia ac necta
re mirũ immodũ ãtecellere.Id igit̃ ita familiaribus a me illis efflagitãtibus
obstinatissime refragari cœpi:tum q̃a uidebã rem a nobis peti cũ sua na
tura difficilẽ.Est.n.in arte uerbũ sæpius e uerbo exp̃mẽdum quod ne ab-
surde fiat:laboris nõnunq̃ maximi:iterdum aũt propter sermonis uel dis
similitudinẽ uel angustias uoti est:tum quia nõ eo me pollere igenio usu
ue intelligerẽ:q̃ maiestatem Aristotelicæ dictionis latinæ iterpretationis
filo exprimerem.Proĩde nolebã aut ieptus apud aliquos aut temerarius
iudicari.Sic igit̃ pro uirili p̃te refragãtibus nobis clarus uir mihiq̃ amicis
sime & tui nõis eximius prædicator Alberthus is q̃ p̃ id tẽporis Bononiæ
quæstorem p̃ summo põtifice gerebat:idem cœpit:quod illi antea cõsues
sent:studiosissime a nobis cõtendere.Qui tametsi p̃ suo iure oĩa apd̃ me
poteſt:eo tamen facilius persuasit:quod unam hãc rem fore diceret: quã
præcipue gratificari mãsuetudini tuæ quirem.Aiebat enim te unum esse
qui pro regia ista & innata tibi animi magnificentia generositateq̃ & in
audito quodam splẽdore magnitudineq̃ igenii cum reliquas oĩs illustris
disciplĩas isignisq̃ uirtutes maximi pẽderes:tum asce elegãtioris artes in
primis.Id mihi uir ille & amicus & grauis p̃suasit haud difficulter utpote
quẽ uera loqui nõ minus nosse:q̃ uelle:iãpridem aĩaduertissem.Quod q̃
dem cum aliis multis rebus de illo expertus sum:tum ĩ iis laudibus quas
de tua felici & augusta illa bononiẽsi legatiõe dies noctesq̃ prædicabat:
Eas enim ita ponebat ante oculos:ut nihil postea bononiensium reipu-
blicæ acciderit:quod non multo ante impendere:uel lapides ipsi proui-
derint.Et profecto si tua sequi uestigia quibus ea res erat in manu: uoluis
sent:neq̃ ipsi excidissent:neque tanta tamq̃ præclara urbs in tantas cala
mitates ærumnasque decidisset.Sed de his alias.Cum hanc igitur tradu
ctionem non ingratam tibi futuram intelligerem:ut amicissimo homi-
ni morem gererem:idest:ut meipsum tuo nomini cum Albertho meo de
dicarem:oblitus sum nostri. Omnia uincit amor.Rem difficillimam &
meis imparem uiribus sum aggressus.Audentis fortuna iuuat.Potuit ho
mericus ille Aiax hectora:quem neq̃ Vlysses neq̃ Nestor in prælium pro Aiax
uocantem excepisset:sola audacia & aggredi:& singulari certamine su- Vlysses
perare.Potuit & Troias idem ab incensis iam nauibus fusis achiuis om- Nestor
nibus arcere:potuerimus fortassis etiam nos etsi minus orationis Aristo- Troes
telicæ nitorem : at ipsa certe sensa latinis uerbis explicare. Verumne id Achiui
unum omiserim: Nos a Fabio Quintiliano non nullis in dictioni- Fabius quinti-
bus interpretatione discrepasse. Idque non inconsulto factitatum lianus

ΔΗΜΗΓΟΡΙΚΟΝ demegoricum ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΙΝ procatalepsin Cicero M.Tullius Horatius flaccus Eusebius Hieronymus Aristoteles Alexander rex Alberthus Alberthi

ut quod ille ΔΗΜΗΓΟΡΙΚΟΝ demegoricum uerbum e uerbo exprimens cócionale genus:& ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΙΝ procatalepsin præsumptioné dixerit:nos usitatiore uocabulo deliberatiuũ:& præoccupationem nõ absurde:ut arbitror:exprimere maluimus.Sic & alia plæraq; inueniri cõtigerit Nã q̃uis pdoctus ille qdẽ & acutus uir fuit:ueluti certe ẽ uoluit tñ i nõnullis uerbis & rebus magis se sui q̃ Ciceronis similem dici. Nos autẽ &.M. Tullii & Horatii flacci & Eusebii Hieronymi q latinissimi sit & eloq̃ntissimi extiterũt:testimonio & auctoritate freti:i id maxime studemus: ut q̃ a græcis trãsferimus:nihil aliud quo ad eius rei fieri possit:q̃ latinitatem sapiant.Proide & hoc pñtis opis ad numeꝝ caractera ac figuram pro uirili parte traduximus.Suscipies igit pñs hoc quicqd est:munusculi magnifice pr̃:quod siquidem auctorẽ ipm tecum reputes Aristotelẽ:nõ te minus c regia,psapia genito magnanimo pricipe:quam Alexandro macedonũ rege dignum existimes.Si nostrã uero in te obseruãtiam si nostrã i Alberthum & in pclarã oẽm Alberthorum familiã dilectionem amorẽq; consyderes:& eximium certe id i primisq; deuotũ.Cæterũ si hisce te rebus delectari intellexero:efficies:ut propediẽ huic quasi pludio maiora fortasse q̃dã ualentioraq; certamina subnectã.Intea uero hũc Aristotelẽ lectitabis Intueberis q; magna ex parte:quæ a maioribus nostris de bñ dicendi scientia & tradita uobis ac relicta sunt:ab Aristotelico fonte pcepta illa quæ q; emanauisse.Qua quidẽ ex re eo magis eorũ impudentia mirãda est q cum se Aristotelicos dici uolunt:& loquẽdo & scribendo absurdissimi simul & infantissimi plane reperiuntur.

Aristotelicus fons

PRAEFATIO.

Aristoteles Alexandro regi salutem dicit.

[C]Vm tuis litteris factus certior nõnullos sæpe ad nos misisse: qui ut ciuilium causarum præcepta ad te perscriberẽ a me peterẽt. Ego uero haud negligentia quidẽ ulla in hoc usq; tempus rem distuli.Sed ut quærerem ita diligenter de iis ad te scribere:ut alius certe nemo qui iisce in rebus elaborasset diligẽtius unquã scripserit.Hæc igitur recte mihi fuerat sententia. Nam queadmodum uestiũ decore atq; magnificẽtia cæteris hoibus pstare maxime studes.Ita ut etiã dicẽdi iuentionem ac uim eã accipias nitendũ est: quæ pulcherrima sit:apprimeq; præclarissima.Lõge eni pulchrius est: ac regale magis aio esse bñ cõstituto:quam habitum corporis uestibus ornatum pulchris intueri.Absurdum enim est:eũ qui rerum gestaꝝ gloria

cæteris antecellat:uideri humillimus quibuſpiam in dicendo cedere:præ ſertim cum non ſis neſcius eos qui in populari principatu uerſentur: res omnis ad populum:qui uero ſub unius imperii ductu conſtituti ſint: ad rationem orationemq; referre.Quemadmodum liberas ciuitatis communis lex:quæ ad honeſtiſſimum aliquem finem ducat:dirigere conſueuerit:eodem ẽt modo & oratio tua queat eos:quos imperio tenes ad id agere:quod conducibile ſit & utile.Et.n.lex ut ita dixerim:oratio quædam ẽ quæ communi ciuitatis conſenſu definita iubet:quo pacto unumquodq; agendum ſit:Accedit ad rem:quod neq; tibi obſcurũ exiſtimo:ſolere nos laudibus eos perinde atq; honeſtos & fortis proſequi:q & ratione utunt᷑: & oĩa ea duce agere pergunt:Qui uero abſq; ratione & oratione quicq̃ faciunt:tanq̃ atroces immaneſq; odimus:Qua quidem re factum eſt: ut & malos eorum uitium oſtendentes:male affecerimus:& bonos eoꝝ uirtutem declarantes:quaſi beatos admirandos imitandoſq; uoluerimus. Sic quæ & quomodo futuras calamitates euitaremus:boniſq; inſtãtibus frueremur:adinuenimus:Proinde & imminentes difficultatis effugimus: & abſentes utilitates comparauimus:Nã ueluti uita:quæ nulli mærori ſubiacet:eligenda:ita prudẽs eſt oratio deligenda.Neq; id te prætereat: oportebit:quod hominum plurimis aliis quidem lex ipſa:aliis uero tua tum uita tum oratio exemplis datur:Vt cunctis igitur tum græcis tum barbaris antecellas:omni tibi ſtudio annitendum eſt:quo hi qui uerſantur ĩ his exemplis.Ita horum imitationem per uirtutis elementa pulchre effingãt ut haud ſibi deteriora conſulant:ſed eius ſe particeps fieri & cupiant: & exoptent.Rerum eſt præterea humanarum auguſtiſſimum conſulatiõe uti.Quare ne in ſuperuacaneis uulgaribuſq; rebus ſtudium tibi terendũ eſt:ſed pro uirili potius parte elaborandum:ut ipſam belle conſultãdi artem & perdiſcas & teneas.Quis.n.ſane mentis dubitarit:ſiquis inconſulto quid egerit:amentiæ quidem:ſin aũt ratione duce:ſapiẽtiæ ſignum eẽ Intueri etiam licet eos.omnis:qui optima inter græcos repu.utuntur.oratione prius q̃ rebus conuenire:Itemq; apud eos qui inter barbaros dignitate præſtant:orationem rebus anteire:quippe qui probe norit eam: quæ ratione orationeq; perſpectio utilitatis cognitioq; fit:eſſe quandam ſalutis arcem.Et eiuſmodi certe Arcem:quæ non manufacta:uerum & inexpugnabilis quidem ſit:in primiſq; ſecura opinanda.Sed uereor hac de re pluribus ad te ſcribere:ne fortaſſis oſtẽtare meipſum uidear:hiſce præſertim in rebus:quæ probatione non indigent:ſed plane patent:& in promptu ſunt omnibus.Quam ob rem hæc omnia miſſa faciens:illa dixerim ſolum:de quibus in omnem uitam dicendum eſt.Hoc unum eẽ:quo cæteris animalibus præſtamus:præclarum quoddam ab immortali deo ad

Lex quid

Græci

Barbari

cepti uideamur. Nam siquidem & cupiditate & ira & aliis huiuscemodi af fectionibus utuntur: etiam reliqua quæq; animalia: oratione autem homo dūtaxat: absurdum profecto maxime oīum cædat: si qua una re bæstiis ātecellimus: eam beneuiuendi ducem præ negligentia reliquerimus Proinde te iam pridem tua sponte incitatum etiam atq; etiam hortor: ut dicendi philosophiam omni studio complectare. Nam ueluti corpus bonam ualetudinem ita & animus disciplina eruditioneq; seruatur. Huius enim ductu haud quāq̄ tibi in rebus gerendis aberrare contigerit: quipotius omnia. ut ita dicā: quæ tibi iam parta sunt: bona plāe tuebere. Quod si præterea oculis uidere iucundum est: animi luminibus cernere penitusq; perspicere admirabile certe plurimum. Rursus autem quemadmodū imperator sui est seruator exercitus: ita ēt eloquentia quæ sapientiæ coniuncta sit humanæ est uitæ gubernatrix. Sed hæc oīa atq; his similia operæ pretium puto: ut missa hoc tempore faciamus. Monuisti autē tuis litteris: nequis omnino mortalium hūc librum accipiat: quippe qui nō sis nescius: sicuti parentes: quos ex se genuerint magisq̄ hi quibus suppositi sūt partus amare solent: eodemq; modo ii qui præclarum aliquid ex se inuenerint: maiore ad id studio afficiuntur: quam quibus eo uti cōtigerit: Nō secus enim pro inuentis atq; pro liberis emori periclitentur. Eninuero ii quos parios uocant sophistæ: quoniam nihil ipi pro inerti quadam negligentia pariunt: ne diligunt quidem: sed acceptis pecuniis ab se dimittunt Hāc igitur ob rem te uæhementer moneo: & exhortor: ita hæc dicēdi præcepta serues atq; tueare: ut cum & ipsa adolescunt nullius opibus uiolentur: sed honeste tecum decoreq; una uiuāt: & cū i adultam ætatem euaserint: imortalem gloriam nācīscātur. Assumpsimus aūt sicuti nobis Nicanor exposuit: siqd hisce de rebus apud cæteros artis scriptores expolitum elimatūq; iuenimus: Impendes aūt operam ēt hisce duobus libris: quorū alter meus est eas cōtinens artes: quas ad Hheodectē scripserā. Alter autē est Coracis. Reliqua uero oīa quæ siue ad ciuilia præcepta: siue ad iudicialia ptinent: separati hoc i libro scripta sūt. Quapropter ex hisce ad te comētæriis ad ea cōsequēda abunde tibi adiumēta suppetent. Vale.

Philosophia dicendi

Sophistæ paru

Nicanor

Theodectes Corax

TRACTATVS

Genera tria Species septē

t Ria sunt genera ciuilium causaꝝ. Deliberatiuum Demōstratiuum Iudiciale: horum autem species sunt septem. Suasio dissuatio laus uituperatio accusatio defensio & questio: aut ipsa secūdum sese: aut ad aliud. Species igit̄ i quibus oīs uersatur oratio: hæ sunt numero Iis autem utimur & in cōsultatione ciuili: & apud iudices: & circa alicuius certæ personæ dictionem: de quibus quid est oībus: ita poterimus apte dicere: si sin-

gillatim uniuscuiusq; spetiei uim & usum & exercitatione numero compre hēderimus: & primum qdem de suasionibus est dissuasionibusq; dicēdū Ipsarum.n.usus in demōstratiuo deliberatiuoq; genere locum in primis hēt. Vt igitur sūmatim dixerim. Suasio est ad aliqd eligendum aut dicendum agēdumue exhortatio: Dissuasio uero nequid eligatur: aut dicatur agaturue dehortatio. His aūt ita definitis suasor ostēdat: oportet: hæc ad quæ exhortat̄: & iusta & legitima & utilia & honesta & iucunda & facilia factu esse. Quod si minus id poterit: demōstrandum erit: cum ad laboriosa & grauia quædā exhortatur hæc factu & possibilia esse: & q̄ necessaria Dissuasor aūt ex contrariis dehortetur: oportet: ut neq; iustum neq; legittimum neq; utile, neq; honestum neq; iucūdum neq; factu possibile hoc sit: uel saltem & laboriosissimum id esse: & minime necessarium. Omnes aūt actiones hap; utriusq; sunt causarum particeps. Quare dubitandum nō est: quin oratio harū alteram cōtineat: Quæ igit̄ suadentes dissuadentesq; desyderare cōueniat: hæc sunt. Definire aūt iam aggrediar unumquodq; horum: qd sit. Demōstrabiturq; unde ea nobis in dicēdo suppeditemus. Iustum igit̄ est oium aut plurimoꝝ nō scripta cōsuetudo: honestia turpiaq; determinās. Id uero est honorare parētes: amicis bn̄facere: & beneficiis gratiam referre. Hæc.n.& his similia nō iubēt scriptæ leges hominibus faciunda: sed cōsuetudine non scripta & cōmuni quadam lege legitimū fit. Iusta igitur hæc sunt. Lex aūt est cōmunis ciuitatis consensus: q scriptis præceperit: quomodo unum quodq; agēdum sit. Vtile non est præsentium bonoꝝ conseruatio: aut absentium comparatio: aut maloꝝ instantiam propulsatio: aut futurorum incōmodorum innibitio. Hoc autem diuidas oportet: priuatis qdem hominibus in corpus & animum & res extrarias. Corpori.n.est utile robur: formæ dignitas bona ualetudo: Animo uero fortitudo sapientia iusticia. Extraria uero sunt amici pecuniæ possessiones his aūt contraria inutilia sunt. Ciuitati autē utilia talia quædam sunt: concordia uires ad bellum pecuniæ & prouētuum copiæ sociorum uirtus atq; multitudo: ac sūmatim reliqua his similia utilia esse ducimus. Quæ uero his cōtraria: sunt iutilia. Honesta uero sunt: ex qbus splēdor aliqs atq; illustris honos in eos: q aliquid gesserint: emanaturus sit. Iucūda aūt quæ afficiūt gaudio. Facilia uero sunt: quæ breui tēpore & minimo labore impensaq; absoluuntur. Possibilia aūt quæcūq; fieri natura possunt. Necessaria uero quæ ut fiant: arbitri nostri non est: sed tanquam ex diuina quadam aut humana necessitate omnino fiunt. Iusta igitur & legitima & utilia & honesta & iucunda & facilia & possibilia & necessaria hæc sunt. De his autem dicere abunde poterimus

Suasio quid
Dissuasio qd
Iustum quid
Lex quid
Vtile quid
Bōa triplitia in p̄uatis hoibus
Bona ciuitatis
Honesta quæ sint
Iucunda quæ
Facilia quæ
Possibilia quæ
Necessaria

Iusti simile qd

& ex antedictis & his similibus: & ipsis cõtrariis: & ab his quæ iudicata sit: aut a diis immortalibus: aut a claris hominibus: aut a iudicibus: aut ab aduersariis nostris. Cuius modi igitur iustum esset: declarauimus. Simile autem iusto ẽ huiusmodi. Nam quemadmodum iustum existimamus obtẽperare parẽtibus: idẽtidem cõuenit filios parentum res gestas imitari: & ueluti beneficis benefacere iustum est: ita & iis a quibus mali nihil suscepimus: iusto simile est non nocere. Hoc igitur modo simile iusto capiẽdum est. Ex cõtrariis autem opus est exemplum ipsum perspicuum faciamus. Nam ueluti iustum est in eos animaduertere: qui aliquid perperam patrauerint: ita iis qui nos beneficio fouerint: referre gratiam decet. Id autem iustum: quod ab aliquibus claris uiris iudicatum fuerit: sic erit accipiendum. Verum neq; nos soli odio hostes insequimur: maloq; afficimus: sed & Athenienses: & Lacedæmonii iustum esse iudicant inimicos mulctare. Iustum igitur hoc modo crebra exercitatione accipies. Legitimum uero quale etiam ipsum sit: antea nobis definitum est. Oportet aũt ubi usui sit: ut is qui sententiã dicit: legem etiam assumat: deinde simile legi scriptæ esset uero huiusmodi. Nam sicuti legumlator maximis animaduersionibus fures plectendos uoluit: ita & seductores maximopere sunt mulctãdi. Et enim hi furantur eius quem deceperint hominis mẽtẽ. Et ueluti legũlator heredes eos statuit: qui genere proximi iis essent: qui sine filiis interissent: eodem modo & huius pecuniarum rerumq; liberti me nũc dominũ fieri decet. Nam cum iis qui ipsum liberarit: hac luce orbatis proximus ipse sum cognatione: iustus certe sum: qui illius res omnis dominio teneam. Legitimo ergo simile assumitur: hoc modo Contrarium uero sic. Siquidem lex prohibet publica priuatim distribuere: ꝑspicuum est eos qui illa distribuunt: iniuria omnis afficere a legumlatore iudicatos. Nam si eos leges ornari iubent: qui honestæ rebus communibus iusteq; præfuissent: nequaquam obscurum ẽ: quin & publicarum rerum dissipatores multa dignos existimant. Ex cõtrariis igitur ita legitimũ clarum fit. Ex iudicatis autem hoc modo neq; ipse solum præsentem legem harũ cã rex a legũlatore positã dico: sed ẽt antea ipsi iudices auctore Lysitida: æque atq; nũc a me dicitur sententiam de hac re protulere. Legitimũ igitur hoc modo tractantes multipliciter demonstrabimus. Vtile autem quale sit: antea definiuimus. Assumendum est autem in dicendo etiam siquid ex utili inciderit: eodemq; modo tractandum: quẽadmodum ĩ iusto legitimoq; tradidimus. Et sic crebris in locis ostendendum. Esset autẽ utilis simile huiusmodi. Sicuti namq; in bello conducit eos: qui plurima ualent animi magnitudine: primos in acie ordinare: eodem modo in rebus publicis ꝑmagnæ utilitati ẽ: prudẽtissimos multitudini iustissimosq;

Atheniẽses Lacedæmonii

Simile legi

Legi contrariũ

Ex iudicatis Lysitida

Vtilis simile

præesse. Et quẽadmodum hominibus ĩ bona ualitudine cauere ne in aduersam icidant utile est. Ita etiã pacatis urbibus concordiaq; utẽtibus cõducibile est: sese ab omni seditione custodiant. Similia ergo utili hoc modo crebro tractãda sunt. Ex cõtrariis aũt utile sic perspicuum fit. Nã si cõducit eos ciuis: q & æq & boni sunt: honoribus ꝓsequi: ita punire iprobos utilitatis plurimum affert. Et siquidem inutile ẽ: nos solos aduersus thebanos bellum gerer̃: utile erit: ut lacedæmonios socios nobis assiscamus Itaq; aduersum illos belligeremus. Ex cõtrariis igitur sic utile clarum efficies. Vtile uero a claris uiris iudicatum hoc pacto assummes. Nã & lacedæmonii ubi atheniẽses bello superassent: usui sibi fore existimarunt: ne eorum urbẽ in prædã uerterent. Et Atheniẽses rursus cum possent spartẽ funditus euertere cõducere sibi arbitrati sunt: si lacedæmonii supessent: Et iustũ qdẽ & legitimũ & utile sic tibi tractãdum ẽ. honestũ uero & facile. & iucundum: & possibile & necessarium quo mõ & hæc supiora te tractare cõueniet: & de iis qdẽ & hisce dicere cõmode poterimus. Vtili cõtrariũ Thebani Lacedæmonii Vtile a claris uiris

Vrsus aũt definiemus quantũ & quale & qd tũ in curia: tũ ĩ cõcione cõsultabimus. Nam si hoꝝ singula plane tenuerimus: res ipsæ pro una quaq; nobis cõsultatiõe uerba suppeditabunt: cõis aũt spẽs quas diu ante nouerimus: facile in unã quãq; cãm inducere poterimus. Quapropter ea sunt nobis diuidẽda: de qbus uulgo cõsultant oẽs. Vt summatim ergo dixerimus: eæ de quibus orationẽ hẽmus: propositiões septẽ sũt numero. Necesse eim ẽ: nos & cõsultare & orare: tũ in senatu: tũ apud populũ aut de sacrificiis aut de legibus aut de apparatu ciuili: aut de societatibus ac fœderibus aduersus alias urbes: aut de bellis aut de pace: aut de pecuniarum prouẽtibus. Hæ igit̃ ꝓpositiones sunt: de qbus oĩs est nobis & cõsultatio & oratio. Haꝝ autẽ unãquãq; diuidamus: cõsideremusq; quibus modis orõne ĩ his utendũ fuerit. De sacrificiis aũt abũde dicere necesse ẽ. Aut.n. dicimus pñti ĩ statu ea seruãda eẽ: aut ut magnificentius: aut ut ĩ his humilius quodammodo agẽdũ sit. Cũ igit̃ dixerimus in pñti statu ea seruãda esse: cãs inuenimus: ex iusto qdem dicẽtes. Iniustũ apud oĩs esse: præter cõsuetudines primas qcq̃ agere. Quodq; oĩa uaticinia hoĩbus iubent patrio more sacrificia eẽ faciũda. Et quod eoꝝ qui urbes primo cõdiderũt & tẽpla diis ĩmortalibus erexere: diuini cultus maxime sunt diuq; obseruandi. Ex utili autẽ dicemus: quod ad rei pecuniariæ ĩpẽsam aut priuatim aut publicæ cõducet ubi pro patrio more sacrificiis sit indutũ. Et quo ad ciuiũ audentiã ea res cõfert non mediocriter qppe quod grauioris armaturæ peditibus equitibusq; ac uelitibus ludos celebrantibus: ciues ea ambitione delectati audẽtiores fient. Ab honesto aũt dicemus: si hoc modo celebritates pulchras spectari cõtigerit. A iucũ- Quæ sint consultãda De sacrificiis Ex utili Ex honesto

ditate uero:si & uarietas quædã circa deorū sacrificia ad aspectandum ac cesserit. A possibili autē si in eiuscemodi ludis nihil fiat:neq; parū neq; ni mis. Cum igitur i rebus diu cōstitutis cōsultatio nobis habeť:cū hæc tractamus:operæpretiū est de antedictis aut de horum silibus cōsideremus & ea pro rei natura edoceamus. Cū uero cōsultemus ut ad splēdidiorem quēdam apparatū sacrificia traducanť:eæ sunt causæ nobis afferendæ:q bus merito cōsuetudines patrias mouere uideamur:dictitātes addere pn tibus qcq̄ id haud eē soluere:sed augere potius res antea constitutas ac firmatas. Deide quod & cōsentaneū sit:deos imortalis beniuolētiores in eos esse:a qbus magis uenerenť. Itē quod neq; maiores ipsi eūdem semp modum in sacrificiis obseruabant:sed pro tempore proq; secūdis rebus: & priuati & publicæ deorum cultum legibus sanciebant. Postea uero qđ & ueluti in cæteris rebus oibus consueuimus:ita & respub. atq; priuatas domos administramus. Dicas eni opus est:si qua ex his ita cōstitutis utili tas ciuitati aut splēdor aut uoluptas futura est:quæ quidem oia ita tractabis:ueluti in supioribus dictū est. Cum ad humilius exhortemur:pmū quidem temporibus ē accommodāda oratio:dicēdumq; quibus i rebus deterius nūc hēant:q̄ antea habuissent. Deide uero quod ne cōsentaneū quidem sit deos sacrificantiū sumptibus sed pietate potius gaudere. Item quod eos q supra uires qcq̄ faciūt:& dii & homines q̄stultissimos iudicāt Demū uero qđ nec in hominum arbitrus publici sumptus modo:ue℞ & i secūdis aduersisq; rebus existūt. Has igitur cās & harū similes in sacrificiorū ppositionibus hēbimus. Vt autem & quæ ad optimum sacrificium ptinent:sciamus & exponere & sancire:hoc etiam definiam. Est enim id unū omnium quidem optimū sacrificiū:quod aduersus deos pie ac diui næ:ad sumptus uero moderate:ad bellū aūt utiliter: ad spectacula uero splēdide habuerit. Aduersus aūt deos hēbit pie:si patriæ cōsuetudines in stitutaq; nō soluanť. Moderate uero ad sumptus:si nō quæcūq; ad pompā missa fuerit:cōsumanť. Ad bellū aūt utiliter:si eqtes & milites una cōposite ludos agant. Ad spectacula uero splendide si & auro & his huiusmodi rebus:quæ haud cōsumūtur:magnifice qs utitur. Quæ igitur aduersus deos seruāda sunt:perpulchre ex his cōstituemus. Ex iis uero quæ antea dixerimus:plane scire poterimus:quibus modis oratio de unoquo q; sacrificandi genere hēri possit. De legibus aūt deq; cōstitutione ciuili rursus eodem modo tractemus. Et eni leges sunt ut summatim dixerim ciuitati publici cōsensus:q scriptis terminant:atq; imperāt q unūquodq; agendū sit. Eæ uero leges colendæ sunt qbus magistratus parui qdem ac multi ex sortitione id qđ seditione uacat. Maximi aūt ex totius multitudinis suffragiis i popularibus pricipatibus designētur. Ita eni & ipse po-

Marginalia: A possibili — De apparatu splēdidiore — Ab humiliore apparatu — A legibus & ciuili cōstitutiōe — Lex quid

pulus qm̃ i ipso sit eos donare honoribus: quos uoluerit: haud quaq̃ accipiẽtibus inuidebit: & clariores magis: magisq; probitati studebunt: utpote: qui intelligãt usui sibi futurũ apud ciuis se probari. Quæ igitur circa comitia in populari dominatu sanciri oporteat: hæc sunt. Quæ uero ad reliquam administrationẽ ptinẽt: singillatim exponere operosum admodum fuerit. Verum ut breuiter dixeri: id obseruari oportet: ut multitudini leges impedimẽto sint: ne locupletum rei insidient̃. Diuites aũt iducant: ut ultro ad publica ministeria munificentissimi sint: hoc aũt assequi poterunt: si locupletes pro ea: quã in publicũ munificentiam exhibent statutis quibusdã honoribus ab ipsis legibus donent̃. Sicq; & agricolas paupibus: & nauiũ gubernatores uectoribus anteponãt. Sic eni & locupletes nõ inuiti reipu. inseruiẽt. & plæbes nõ calũniæ: sed ministeriis studebunt Opus ẽ præterea ea iconditis legibus seueritatem inesse: qua neq; agrũ ad egestatem redigere: neq; morientium substantias publicare fas sit: & magnos iis cruciatus inscribere: q hæc obseruare neglexerint: decet autẽ aliquem his honestũ sepulturæ locum ante urbẽ publicæ dari: qui pro patria bellando perissent: & eoꝝ filios ad pubertatem usq; publicis alimentis enutriri: huiuscemodi igit̃ leges i populari pricipatu ferendæ sunt. In oligarchiis uero: quæ paucoꝝ dominatu administrantur: magistratus æque sunt i oẽs illius ordinis uiros distribuendi legibus. Horũ autem plurimi quidem ex sortitione: maximi uero magistratus occulto suffragio: & iureiurãdo & magna cũ diligentia atq; studio decernendi sunt: i eos aũt qui ulla i ciues uti cõtumelia perrexerit: maximæ sunt pœne cõstituendæ Plebes nanq; nõ ita ægre patitur: quod magistratibus caret: q grauiter & moleste fert: quod afficit̃ contumelia. Ciuium aũt cõtrouersias perbreui dissoluere neq; i tp̃s trahere cõuenit. Neq; uulgus i urbẽ ex agro ẽ cõgregãdũ. Nam ex huiusmodi cõueniẽtibus plebes turbãtur: paucorũq; pricipatus rescidũt. Vt paucis igit̃ dixeri: debẽt i popularibus pricipatibus leges cohibere plebẽ: ne locupletiorũ bonis ihient isidienturq;. In paucorũ uero pricipatibus auertere illos: q rẽpu. gerũt: & ab ibecilloꝝ cõtumeliis: & a calũniis isimulatiõibusq; i ciues. Quæ igitur & in legibus & i oĩ cõstitutiõe ciuili desideranda obseruãdaq; sunt: ex his cognosces. Is autẽ orator q quicquam lege suadere uoluerit. hãc oñdat: oportet: æqualem eẽ ciuibus & reliquis legibus consentaneam ciuitatiq; conducibilem ad quietem & cõcordiam maxime: uel ad ciuium probitatem: aut ad publica tributa: aut ad ipsius reipu. gloriam aut ad urbis potentiam: aut ad aliud huiusmodi aliquid usui cedere. Aduersarius uero primum considerabit an minus lex illa communis sit omnibus. Deide an reliqs legibus non cõsentiat: sed aduersetur potius quodãmõ: præterea an ad hoꝝ quæ ante

Contrarium

dicta sunt cōductura sit nihil:sed cōtra docitura potius. De legibus igitur deq; cōstitutione ciuili: ex his & cōtendendo & orādo nobis facilius aditus fiet. De sociis aūt deq; aduersus alias urbes fœderibus dicere icipiemus. Fœdera igit᷑ atq; eoꝝ ordines necesse est publicis cōuentiōibus fiāt. Socii uero ꝓ ea temporum sunt cōditione faciūdi: cum aliq suis uiribus ī firmi sunt: aut bellū aliquod uideat᷑ impēdere. Aut eo est cum aliqbus in cunda societas: quod bello quosdā a se defecturos putēt. Hæ igit᷑ sūt causæ: hiisq; cōsimiles: qbus pluris nobis assiscimus socios. Necesse est aūt cū ieūdam societatē persuadere uolueris: eā maxime tempestiuam ostēdas declaresq; eos socios apprime iusticiam colere: & bene antea rempu. affecisse: esseq; potētissimo: & in ꝓximo residere. Quod si minus hæc oīa potueris: quæ suberunt oratione complectere. Cum aūt societatem dissuaseris: primum ostēdas oportet: haud nūc eam facere opus esse: deinde q᷑ neque ii iusti sunt: postea uero quod & male nos prius affecerint. Sin id minus poterimus: dicemus eos a nobis porro habitare: neq; facultatem iis esse quo nobis opportune adsint auxilio. Ex his igitur hisq; similibus circa faciundas: aut nō faciundas societates & dissuadendi suadendique usum facile cognoscemus. Rursus autem & pacis & belli faciundi maxima nobis argumenta capiantur. Causæ itaq; bellandi aduersus aliquos sunt huiusmodi. Par autem est: de his tempestiue nūc ultionē capiamus: qui nos antea iniuria lacessiuerunt aut nunc iniuria prouocati pro nobis ipsis: aut pro cognatis aut ꝓ iis qui benefici erga nos fuerint: aut quo auxilio simus iniuste affectis sociis: aut publica pro utilitate: aut ad gloriam aut ad opes: aut ad uires: aut ad aliud quippiam huiusmodi bellum suscipiamus. Cum igitur ad bellū auditores uoluerimus exhortari: debemus ex his causis q̄plurimas dicendo complecti: ac demum demonstrare eoꝝ plurima: quibus bellātes superiores fiāt ipsis auditoribus adesse. Superiores & n. omnes fiunt: aut deorum beniuolentia: quam bonam fortunam appellauerimus: aut corporum multitudine atq; robore: aut pecuniarum affluentia atq; imperatoris prudentia aut uirtute sociorum aut opportunitate locorum. Ex his igitur & similibus quæ maxime rei congruāt: bellum sūmi oportere exhortabimur aduersarioꝝ ptes deprimendo: nostras aūt augēdo atq; amplificādo. Quod si futuꝝ bellum impedire studuerimus: p̄mum eæ causæ inueniēdæ sunt: quibus demonstret᷑ aut oīo nullā aut ꝑuas humilesq; molestias afferri: qbus ad bellum rapiamur: deīde q᷑ bellū minime cōducit: eritq; ꝑcurrendum: quæ hoībus bello soleāt accidere: calamitates: ad hoc itē ostendēdum: quæ uictoriā solent ī bellādo efficere: ea hostibus magis adesse: hæc aūt sunt: quæ paulo ante commemorauimus. Futuꝝ itaq; bellū ex his rebus dissuademus. Quod si ab instāt

De societatibus & fœderibus

Contrarium

bello quiescendũ esse cohortabimur: siquidem consultores sũpiores fuerint: hoc ipm primũ dicendum erit: decere eos: q̃ mente ualent haud opperiri quoad casum eant: sed cũ uincũt: pacem faciũdã iis esse. Deide qm̃ ea belli natura sit: ut & plærosq; ex eis: qui secũda in eo fortuna primum usi sunt: ad postremũ perdat. Pacis uero contra: ut & uictos seruet: & uictoribus rerũ bello adeptarum fructum afferat. Exponẽdum etiam erit eas: quæ in bello cũ multæ: tum uariæ mutationes fieri solent. Qui ergo supiores ĩ bello fuerit: ex huiusmodi rõnibus ad pacem exhortabimur. Eos autem quibus aduersæ in bello res extiterint: tum ex ipsis casibus exhortabimur: tũ ue a quibus iniuriam ante susceperint: suis calamitatibus admoniti irritare eos pergant: tum ex his periculis: quæ antea quam pacẽ noluissent perpessi fuerint: tũ deniq; quod satius partem aliquam suarũ fortunarũ potioribus ipsis cedere: q̃ bello periculose decernere: quo ipsi una cũ sua re pareant. Summatim aũt id sciamus oportet: tũc solere omnis homines bellũ ĩuicem soluere: cum aut iusta hostes rogare arbitrent̃: aut cũ aduersus socios ulla fuerit exorta cõtẽtio: aut bello defatigati sint: aut aduersarios timuerũt aut ipsi iuter sese dissideant. Quamobrem quæ ex his omnibus atq; horum similibus cõmodatissima ĩ rem fuerint: colligens q̃facillime & de bello poteris & de pace differere. Reliquum est ut de pecuniis comparandis iam loquamur. Primum igitur considerandũ erit: si quid ex urbis possessionibus neglectum ẽ: & neq; redditum afferat neq; diis immortalibus dedicatum sit: ueluti sint quidam publici loci iã neglecti: ex q̃bus aliquis prouẽtus ubi ii priuatis hominibus: aut uenditi mercede exculti fuerint: ciuitati fiat huiusmodi namq; census oĩum maxime communis ẽ semper: quod si nihil sit huiusmodi: necesse erit ꝓ singulorũ copiis tributa inferant̃. Vt pauperibus quidem indictũ sit corpora locupletibus aũt pecunias: opificibus uero arma præstent aduersum pericula. Summatim aũt oportet eũ qui de huiusmodi prouentibus narret dicere eos æqualis ciuibus & diuturnos ac magnos eẽ: hostibus aũt secus.

De pecuniis comparandis

Propositiones igit̃ de quibus ĩ deliberatiuo uerba faciemus: & harũ ptes de quibus orationem & suadẽdo & dissuadẽdo constituemus: ex antedictis cognoscemus. Rursus aũt propositiones de laudatiua uituperatiuaq; specie deiceps dicere aggrediemur. Laudatiua igitur spẽs ut cõpendio utar ẽ & uolũtatum & rerũ gestarum: & uerborum illustrium amplificatio: & eorũ quæ absint accommodatio. Vituperatiua aũt cõtra illustriũ horũ extenuatio: obscurorũ uero exaggeratio. Et digna q̃dem laude ea sunt: q̃ iusta q̃ legitima: q̃ utilia: q̃ honesta: q̃ iucũda: q̃ facilia factu sunt: q̃ q̃dem omnia cuiusmodi sint: & quopacto iis abũdæ utamur: in superioribus dictum est. Oportet autem eũ q̃ laudat: orationem ostẽdat in hoc seu

De genere demonstratiuo

hoie seu in rebus huius aliquid inesse: quod aut ipse gesserit: aut p ipsum manarit: aut ex hoc cõtigerit: aut huiusmodi gratia factũ fuerit: aut quod sine hoc patratũ non sit. Eodem uero modo & uituperator ostẽdat: oportet: hoꝝ cõtraria inesse in illo quem uituperatum uelit: quod ex hoc contigerit hoc modo. Ex studiosa corporis exercitatione uictoriæ cõtingunt: & ex ocio in ægrotationẽ incidit᷑. Item ex philosophiæ studio hoies circa prudẽtiam sunt acriores. Et ex negligentia sunt rerum necessariaꝝ idigẽtes: qꝫ huiusmodi gratia factũ fuerit hoc modo. Vt a ciuibus coronent᷑ p multos labores permultaqꝫ pericula mortales pferunt & ut iis quos diligunt gratificent᷑: aliud curãt nihil. Quod aũt sine hoc patratũ nõ sit: hoc modo. Neqꝫ sine nautis naualium pugnarũ uictoriæ: neqꝫ sine potu æbrietates fiunt. Hæc aũt atqꝫ his similia proide ut superiora pcurrens & laudare & uituperare abũde poteris. Amplificationes uero extenuationesqꝫ ac talia simul quæqꝫ hoc modo tractabit. Primum quidem ostẽdes ueluti modo docebamus ab hoc multa uel bona effecta eẽ. Vnus igitur amplificandi modus hic ẽ. Secũdus aũt modus est cũ iudicatum aliquid trãsfers si quid laudes: bonum sin autem uitupes malũ: deide cõferas oportet qd᷑ abs te dictũ sit: & ad inuicẽ compares ex tuis maxima ex aduersarii uero dictis minima enarrãdo & hoc modo magnum illud iudicatũ ostendas Tertius modus ẽ: ut ad illud: quod abs te dictũ est: minimum qd ex his q̃ sub eandem spẽm cadũt: compares. Sic enim quod abs te dicit᷑ maius apparebit: ueluti mediocri statura hoies maiores apparẽt: cum ad minores comparant᷑. Amplificare aũt poteris hoc modo. Si magnũ sit hoc bonũ iudicatum: magnũ appareat malum necesse est: ubi cõtrarium huic aliqd narraueris. Eodem uero modo: si magnum malum existimatur: ubi huic cõtrarium dixeris: magnum bonũ apparebit. Amplificabis aũt & hoc pacto uel bona uel mala: si eũ gradatim ostẽderis: quod præmiditatus iam diu fuerit: quod de industria multa gerere aggressus sit: quod p multum tempus gesserit: quibus cum nemo alius: qd᷑ post hos post quos alius nemo quod sponte quod ex sentẽtia quod si omnes pariter atqꝫ hic fecerimus: pfecto bñ beateqꝫ aut contra male misereqꝫ uixerimus. Oportet aũt & cõsequenti cõtinuatione uti: & rem alteram tanq̃ in alterã ppeٍrando amplificare hoc modo. Cuius uero amici curæ sunt hunc recte cõsentaneum est suos etiã colere parentes. Qui aũt suos parentes colit: hic profecto uolet etiã patriæ bñfacere. Summatim aũt si multarum siue bonarum siue malaꝝ rerum eũ cãm ostẽderis: eæ magnæ uideantur necesse est. Cõsiderandum ẽ etiam: qualis res ipsa uidebit᷑: eã suis partibus diuidẽdo singillatimqꝫ narrãdo: quæqꝫ maior uisa fuerit: eam hoc modo explicare cõueniet. Amplificando igitur ubi hoc pacto tractaueris: & pluri-

mas facies & maximas. Extenuabis autem i dicēdo & bona & mala si cōtrario modo tractaueris: sicuti i magnis dixeramus: & tum maxime cum nullius eum rei auctorem demōstraris: uel si id minus quod minimarꝝ & paruissimarum. Quomodo igitur & laudando & uituperãdo amplificabimus: atqꝫ extenuabimus: quæcūqꝫ uoluerimus scire ex his poterimus. Amplificationum aūt causæ i aliis quoqꝫ speciebus utiles sunt. Sed plurima ipsarꝝ uis i laudatiōibus uitupatiōibusqꝫ cōsistit: de qbus qdē ex ante dictis plane adiumēta nobis suppeditabimus.

r Vrsum autem sit i modo accusandi defendēdiqꝫ spēm: quæ circa iudicialē uersat cām: quibusqꝫ rebus cōstat: & quomodo iis uti cōueniat diuidamus. Accusatio qdem ē: ut breuiter dixerim: iniuriarum delictorūqꝫ expositio. Defensio autē ē delictorꝝ & iniuriarum: quæ uel i accusationem uel i suspicionem uenerint dissolutio. Cum utraqꝫ uero species hanc uim habeat: accusatori quidem dicēdum est: quando qdem improbitatis aduersarios crimiet: eorꝝ facinora & iniusta & iniqua esse: ac ciuium multitudini perniciosa. Cum uero stulticiæ criminet: qd & ipsi agenti iutilia ea sunt: & turpia & iniucūda: & quæ perfici nullo pacto queant: hæ & his similes aduersus improbos uanosqꝫ argumentiōes sunt. Est præterea & hoc accusatoris obseruandum aduersus cuiusmodi crimia supplicia sunt a legibꝫ cōstituta & circa q̄ ipsi iudices mulctas definiūt: cū lex itaqꝫ pœnā definierit: hoc ē dūtaxat accusatori cōsiderandū ut demōstret facinus patratū eē. Cū iudices āt crimē admissum sciūt: cria illa q̄qꝫ aduersariorūqꝫ delicta augeri cōuenit: ac maxīe qdē demōstrari spōte illū: & de idustria nō forte q̄dā: sed debita uæhemēter opa iniuriā itulisse: qd si mius hoc fieri abs te potuerit: putāsqꝫ potius ab aduersario demōstratū iri se mō quodā deliqsse: aut ꝙ hæc agere ꝓbe meditato sibi minus ꝓspe successerit: debes uēire apd auditores auditū itercludere. Inqes nequaq̄ aduersarios decere ut post gestū negociū se iprudēter errauisse dicāt: sed añ potius uereri q̄ gerāt. Deide qd q̄uis ille iprudent gesserit: aut ei aduersæ successerit oportet ipm tā ob casus atqꝫ iprudētiā lōge mulctari magis q̄ q horꝝ neutrū ppetrasset. Prætea qd ēt legūlator eos q iprudenter deliqssent nō penæ imunes: sed iudicio obnoxios fecit: ne oibus errando noceāt. Dicendū ē ēt qd si talia rñdentē admiserint: nōnullos sunt habituri ad iniuriā q̄promptissimos. Nacti náqꝫ occasionem quæcūqꝫ uoluerint efficient. Si uero aberrauerint rem in fortunam reiicientes supplicio se liberabunt. Accusatores igitur ex huiusmodi rebus ueniæ locus auferendus est: sicuti antea dictum est: multorum malorꝝ causæ aduersariorū facinora p exagerati ōes demōstrāda sunt. Spēs igit accusandi pficitur ex his ptibus. Defendēdi aūt spēs tribus præceptis cōstat: aut enim defen

De genere iudiciali

Accusatio qd

Defensio quid

Defendendi species

fori ostẽdendum est:se nihil eorũ quorũ accusatur:patrauisse:aut si cogat fateri enitendum est:ut gestũ a se negotiũ & legitimum & instũ & honestum & publicæ utilitati usui esse ostẽdat. Si hoc aũt ostendere nequiuerit:aut in ĩprudentiam aut in fortunam gesta negotia cõferens:& iacturas ab his profectas quáminimas ostendẽs:ut sibi ignoscatur:operam dabit. Iniuriam autem & ĩprudentiam & casum ita definias:quod ex meditatione mali fit quippiam id iniuriã ponere:inquiẽs oportere pœnasq̃ maximas in huiusmodi rebus capere:quod uero per ignorantiam detrimenti quid agitur. Imprudentiam esse dicendum est:quod autem non spõte: sed aliena potius ui aut fortuna quadam nihil eorum:quæ rectis consiliis administrata sunt:perficit. Casum esse ponendum est:dicitoq; iniuriam ĩferre malorum esse hominum proprium. Imprudenter uero delinquere & circa rem gerẽdam aduersam fortunam pati nõ esse sibi priuatim modo sed & commune & ipsorũ iudicium & aliorum quorũq̃ hominum:coactus aũt ex huiusmodi causis quid fateri:ut tibi ignoscatur:præcabere. Et ut per imprudentiam casumq; delinquere tibi cum auditoribus ipsis cõmune esse ostendas:studebis. Oportet aũt defensorem undiq; intueri:q bus in criminibus leges supplicia iussere. Iudices uero ipsi pecuniis puniũtur. Et cum lex supplicia iusserit:demonstrandum erit:aut omnino nihil patrauisse:aut legittime iusteq; fecisse. Cum iudices uero constituti fuerint punitionis extimatores:rursus eodem modo haud dicendum est:qđ hæc non egerit:sed elaborandum est potius:aut ostendat se paruo detrimento aduersarium affecisse:& inuitum deliquisse. Ex his igitur atq; similibus accusando defendendoq; uerba suppeditabimus. Reliquũ ẽ: ut iam questionis speciem pertractemus.

De quæstione

u T igitur summatim dixerim. Quæstio ẽ uoluntatum uel rerum uerborũue adinuicem aut ad aliam dissentiẽtem uitam demõstratio. Oportet aũt quærentem quærere sicubi aut uerbũ eius quem quæret aut actiones:aut uoluntates inter se discrepant. Præceptũ uero hoc sit. Considerandum erit in præterito tempore: si cui quis antea amicus cum esset:rursum inimicus & iterum hinc ipsi amicus effectus fuerit aut aliud quid contrarium aut ꝙ petulantiam & flagitium ferat gesserit:gessurusue sit:si quando ipsi det occasio quod ante actis rebus eius contrarium sit. Identidem quoq; intuere:si qd dicendo contrarium nunc iis dicit:quæ prius ab eo dicta fuerint:aut si qd iis quæ dicuntur:aut quæ antea dicta sunt:contrariũ dixerit. Eodemq; modo siqd dicere uoluit iis contrariũ:quæ ab ipso ante dicta sunt:aut uelit opportunitate oblata. Idẽtidem uero assumendæ sunt etiam ad alia præclara studia eius:qui querit:uitæ contrarietates. Quærendi ergo speciem si hoc pacto tractaris:nul

lũ relinques quæstionis modũ. Harũ autem omniũ specierũ quas superius partiti sumus oportet etiam diuisim qualibet pro cõmodo uti: & una ipsarũ proprietates commiscere. Hæ namq; differentias habent maximas Enimuero communis earũ est ad inuicem usus & idem quod & hominũ species patiũt'. Hi nãq; partim similes sunt: partim ueri dissimiles tũ aspectibus tũ etiam sensibus. Sic aũt determinatis speciebus rursũ qbus indigent: cõmuniter enumerabimus: & qũo his uti cõueniat quæremus.

p Rimũ igit' & iustũ & legitimũ & utile & honestũ & iucũdũ: reliquaq; deinceps: quemadmodũ ab initio sũ partitus speciebus omnibus sũt communia. Verũtamen maxime in suadendo his utimur. Secũdo aũt loco amplificationes extenuationesq; præ cæteris oĩbus utiles sũt: harũ uero usus in laudem ac uituperationẽ maxime cadũt. Demũ aũt ꝓbationes sunt: qbus & si circa omnis causarũ partes utendum est. In accusatiõnibus tamẽ defensionibusq; ꝗ̃utilissimæ sunt. Hæc nãq; plurimæ cõtrouersiæ indigẽt: Sũt præterea & præoccupationes & postulata & iterationes & orationis ꝓlixitas & ꝓlixitatis modus & breuitas & interpretatio. Hæc.n.& his similia speciebus oĩbus sunt comunia. Quoniã igitur de iustis & legitimis ac de his similibus prius determinauimus & eorũ usum enarrauimus: & de amplificationibus quoq; extenuationibus que diximus: iam de aliis declarabimus.

u T igit' a probationibus primũ incipiamus duo sũt earũ genera: fiunt.n.aliæ qdem ex ipsis uerbis & negotiis & hoĩbus. Aliæ uero appositæ sunt iis quæq; dicunt' & quæ gerunt'. Nam Icota & exẽpla & coniecturæ & cõmentationes & sententiæ & signa & argumẽta & ꝓbationes ex ipsis uerbis & omnibus & negotiis sunt. Appositæ aũt ꝓbationes testes iuramenta & quæstiones existunt. Opus est aũt harũ unãquãq; probationũ intelligere: qualis sit: & unde idonea in eam uerba abũde nobis suppetẽt: & qd demum eæ inuicem differũt εικοσ icos igit' qd' ꝓbabilem ꝓpositionem dicimus: illud est: quod cũ dixeris: auditoribus ĩ mentibus eius exempla tenent. Dico aũt ueluti si quis inqat uelle patriã magnam esse: & necessarios rebus secũdis uti: aduersis aũt inimicos: atq; his similia summatim ꝓbabilia uideant'. Quilibet enim auditorũ q huiusmodi desyderiis teneat': Ipse sibi de hisce deq; similibus rebus conscius ẽ Quam ob rem hoc nobis in dicendo semper suadendum est: si rei d' qua loquimur: conscios auditores perceperimus: hisce.n.rebus par est credere eos maxime. Vis ergo ꝓbabilis est huiusmodi: Ipsum uero in tris distribuemur species. Vna quidem est: quæ eas perturbationes accusando aut defendendo uerbis comprehendit quibus homines natura afficiuntur: ueluti si quem aliqui floccipenderint: aut timuerint: aut eandem rem sæ-

De probationibus

εικοσ icos

pissime fecerint:aut iterum uoluptate uel dolore uel libidine affecti fue-
rint:aut cupiditatem uacarint:ut diuitiis abũdarint:aut aliam huiusmo-
di perturbationem siue animis siue corporibus siue aliquo illoꝶ sensuũ
qbus homines afficiunt᷑:passi fuerint.Hæc namq̃ & his similia quæ cões
sunt humani ingenii pturbationes:auditoribus nota sunt:quæ igit᷑ secũ-
dum naturã hoĩbus fieri cõsueuere:quæq̃ dicendo compræhẽdenda di-
cimus:sunt huiusmodi.Altera uero probabilis pars est mos:quem ꝑ con
suetudine singuli facimus.Tertia uero species lucrũ est.Nã sæpe lucrãdi
gratia naturæ uim afferẽtes cõsulto mores inducimus .His aũt ita deter-
minatis in suadẽdo qdem ac dissuadẽdo demõstrare pro quæsitis opor-
tet:ut hoc negotiũ:ad quod ipsi exhortamur:uel cui aduersamur:ita fit si
cuti a nobis dicit᷑.Vel ut ea quæ huic negotio similia sunt:hoc modo fiũt
quo nos dicimus:aut plurima aut oĩa.Cõtra res igit᷑ hoc pacto ꝓbabile
est capiũdum.Cõtra hoĩes uero ĩ accusationibus qdem si potueris:demõ
strabis aduersariũ hoc idem negotiũ sæpe antea patrauisse.Sin id minus
poteris huic similia demõstrato.Ostẽdere ãt elabora quod hæc facere cõ
ducibile ei fuerat.Hominum aũt plurimi quoniam ipsi utile oĩbus rebus
anteponũt.Itidem etiam alios oĩa gerere huius genera facile putãt.Siqdẽ
igit᷑ ab ipsis aduersariis ꝓbabile capere potueris.Ita illud inducito.Sin id
minus quiueris:a similibus tibi:quæ hoĩes cõsueuere ĩferenda sunt. Dico
aũt ut huiusmodi iuuenis est:quẽ accusas:quæ ii qui id ætatis sunt agũt.
Hæc ipsum fecisse dicito.Nam ꝑ similitudine etiam quæ aduersus hunc
dicunt᷑ facillime credent᷑.Eodemq̃ modo si eius socios tales ostenderis:
qualem hũc esse dicis.Et.n.ob eam:quæ huic cũ illis cõsuetudo ẽ:uidebit᷑
iisdem rebus ĩdulgere qbus amici solẽt.Itaq̃ ꝓbabile accusatoribus hoc
pacto tractandũ est.Defensores aũt maxime ostendãt:oportet ut minime
ꝓrsus oĩum quicq̃ antea eaꝶ reꝶ quaꝶ insimulant᷑ neq̃ ipsi neq̃ amico-
rũ aliqs neq̃ ipsoꝶ similiũ qs unquã egerit:utq̃ nihil in iis utilitatis cõseq
potuisset.Quod si liqdum sit hoc idẽ te antea patrauisse : causam ĩ ætatẽ
reiicies:& aliquã huiusmodi aliã afferes causam:quã tũc nõ absurde erra
ueris.Dic aũt nec ea tẽpestate:dum hæc gesseras:cõduxisse tibi : nec etiã
nũc cõducere potuisse.Sin aũt nihil abs te huiusmõi patratũ sit:sed ex tu
is amicis aliqui talia quædã fecerint.Dicendũ est haud quaq̃ iustũ esse te
ab illis calũnia affici.Eritq̃ demõstrandũ coꝶ socios q tibi cõsuetudie iũ-
cti sint:& moderatos & honestos esse.Sic.n.ĩ simulationẽ ambiguam red
des:quod si similiũ aliquos demõstrarint eadẽ patrauisse:absurdũ esse in
quies:si ꝓpterea quod alii qdam deliquisse appareãt:creditũ erãt :te eoꝶ
aliqd qbus in iudiciũ arcesseris factitasse.Si qdem igit᷑ inficiatus fueris:
haud ea fecisse:quoꝶ accusaris:sic te per ꝓbabilia respõdere oportet.Ita

namq accusatiōis uerisimilitudinē infirmabis. Si uero fateri compellaris ex multorꝝ cōsuetudine similitudinē negotiis tuis uēdica: quā maxime i quiēs ut plurimi uel potius oēs & hoc & similia agūt: sicuti etiā abs te factitatū sit: quod si hoc demōstrari nequeat: cōfugiendū est ad casū & ad iprudētiā: & ut ibi ignoscat̄ enitēdū. Oēsq hoīum pturbatiōes qbus rōne deficimur cōplectēdæ: hæ aūt sunt: Amor. Ira. Vinolētia. Ambitio & his similia. Itaq his præceptis ꝓbabile pulcherrime tractabimus.

Factitatum

Xēpla aūt sunt res iis quæ factæ sunt: similes: & his de qbus nūc loqmur cōtrariæ. Iis uero utendū est: cū quod ipse affirmas: ubi minus uerisimile sit: id te ꝑspicuū facturū dicas. Nā si minus fidei p probabile ꝑstet̄: ubi didicerint rē aliā ei similē ď qua loqueris: ita habuisse: ut a te dicit̄: magis crediderint uerbis tuis. Sūt aūt exēplorꝝ duo genera. Res nāq partim rōne partim præter rōnē fiunt. Quæ uero ratiōe fiunt: facile credunt̄. Quæ aūt præter rōnem: nō credunt̄. Dico aūt sicuti si quis ait diuites esse paupibus iustiores adducitq iustas aliquas uirorum diuitū actiōes. Huiuscemodi exēpla secūdū rōnē uidētur eē. Plurimi.n. putāt diuites paupibus iustiores. Quod si qs rursus enūciet diuitū quosdā ob pecunias iniuriā itulisse: eo usus exēplo: quod præter rōnē sit: plāe afficiat quo locupletibus fidei minus adhibeat̄. Idētidē etiā si qs earꝝ rerꝝ exēplū afferat: quæ rōni similes sunt qm̄ Lacedæmonii quādoq aut Athenieses fræti essent magna sociorꝝ manu: hostis expugnauere: & sic auditoribus suadet socios multos eē faciūdos: huiusmodi ergo exēpla secūdū rōnem sunt. Oēs.n. existimāt i bellis multitudinē nō parū momēti ad uictoriā ferre. Siqs aūt ostēdere uoluerit nō hāc esse uiuēdi causam: earꝝ rerū utatur exēplis: quæ præter rōnem factæ fuerint. Inqens ut athenarꝝ exules cū qnquagita primū uiris dūtaxat & tribu assumpta etiā aduersus eos q admodū plures i urbe fuerāt: quāq Lacædemoniis sociis utebant̄: bello i urbē rediere. Thebani aūt lacedæmoniis atq oībus ꝓpe pelopōnēsibus i boetiā ipetum faciētibus. Hi soli ad leuctra cōmisso prelio lacedæmoniorū uires ꝑfregere. Dion uero syracusanus cū militibus tribus millibus syracusas nauigās dionysiū lōge maiore ui frætū debellauit. Itidē aūt & corithii cū i syracusanorꝝ auxiliū nouē triremibus issent: Carthaginēses q cētum & qnquagita nauibus i syracusanorꝝ portus applicuissent: atq urbē oēm præter arcē haberēt: nihilo tñ minus expugnauere. Sūmatim uero hæc atq his similia: quæ præter rōnē sint gesta: ea icōsultationes iprobare cōsueuere: quæ pro rōne fiunt. Exēplorꝝ igit̄ natura est huiuscemodi. Iis uero utroq modo utendum est. Nam cum res quæ ratione fiunt dixerimus: ostendemus utplurimum hoc pacto negotia ꝑfici. Cū aūt quæ præ-

De exēplis

e

Quot genera exēplorum

Lacedæmonii

Athenienses

Atheniēses exules

Lacedæmonii

Thebani

Lacedæmonii

Peloponnēses

Boetia

Leuctura

Dion

Dionysius

Corinthii

Syracusani

Carthagineses

ter rōnē fiūt:loqmur:afferemus quæcūq; temeritate uident̃ facta rectissi
mo fine conclusa. Cum aduersa aūt hoc dixerint:oportet ostēdere: hæc
peride ac fortunato casu aliquo accidisse.Eritq; dicend ū eiusmodi res q̄
rarissime contigisse:quæ uero ad te narrarentur:q̄ sæpissime. Exemplis
igit̃ ita uti conuenit:enimuero cū ea quæ nulla ratione sunt facta in me
diū attulerimus:opus est eoꝝ q̄plurima complectamur:dicamusq; nihil
ea magis q̄ hæc fieri consueuisse.Exemplis uero nō ex his solum uerum
etiam ex cōtrariis est utendum sicuti si ostenderis auare quosdam usos
sociis:& propterea ipsorum solutam amicitiā & asseras:nos uero si æqua
liter ac pro commodis erga ipsos rem gesserimus:societatem multū tēpo
ris cōseruabimus.Et iterum si quos alios quoniam imparati descēdissent
in bellum:deuictos superatosq; ostendas:ita dixeris si instructi bellū ag-
gredi uoluerimus:meliores certe spes de uictoria habuerimus.Multa ue
ro assumēs exempla:tum ex præteritis:tum etiam ex instātibus negociis.
Plurimæ nāq; res partim similes:partim dissimiles iuicē sunt.Quāobrem
ob id causæ exemplis abūdabimus:& quæ ab aliis dicūtur:haud difficile
refellemus.Exēploꝝ ergo genera & qūo iis uti oporteat:& unde ml̃ta ca
piēda sunt:ex antedictis cognoscere possumus.

De cōiecturis

c Oniecturæ autem sunt:quæcūq; iisce rebus:de quibus omnis ha-
betur dictio:repugnarint.Et quibus ipsa sibi oratio aduersatur.
Auditorum enim plurimi his contrarietatibus:quæ dicendo agē
doue contingunt.Coniectant sani inesse nihil:neq; in dictis neq; i factis
quidem.Multas autem capies coniecturas intuēs:siue ipsa sibi aduersa-
rii cōtradicit oratio siue res ipsa ē dictioni cōtraria.Cōiecturæ igit̃ huius-
modi sunt:& ita uti hubertim poteris.

De cōmentationibus

c Ommentationes uero sunt.nō eæ modo quæ orationi atq; nego-
tio aduersant̃:sed & aliis rebus oībus.Assumes aūt multas easq;
tractabis:quēadmodū inquærēdi specie dictū est.Cōsiderabis etiā
sicubi ipsa sibi dissentit oratio:aut si gesta negocia iustis aut legi aut utili
aut hōesto aut possibili aut facili aut ꝓbabili aut mori dicētis aut reꝝ cō
suetudini aduersat̃.Huiusmodi igit̃ cōmētatōes sīt ꝯtra aduersarios assu
mēdæ.His uero cōtrariæ ꝓ nobis dicēdæ sī.Quippe q oñdamus & nego
cia & uerba nr̃a iniustis & ex legibus & iutilibus & iproboꝝ hoīum mori
bus & summati his q neq̄ cēsent̃ maxime aduersari.Oportet aūt haꝝ sin
gulas breuiter & noībus q̄paucissimis eloq.Cōmētatiōibus igit̃ hoc mō
copiosissime uti optimeq; poterimus.

De sententia

Quot sentētiarū genera

s Ententia uero ut summatim dicam:est aduersus res omnes opini
onis propriæ declaratio.Sententiarum autē duo genera sunt.
Alterū quidē credibile.Alteꝝ uero incredibile.Cū ergo credibile

dixeris:nullæ ſunt reddēdæ cauſæ.Nam neq; quod dicitur:ignorat̄: neq;
nō credit̄ q̄dem.Cum uero incredibile dixeris:cauſæ paucis ſunt dicēdæ
ut & dicacitatem & incredulitatem effugias. Sentētiæ aūt eæ ſemp afferē
dæ ſunt:quæ ſint rebus præſentibus q̄conſentaneæ:ne quod dicitur incō
cinum uiolentumue appareat.Eas aūt multas faciemus:aut ex ꝓpria na
tura aut ex ſuperlatione aut ex ſimilitudine.Sententiæ aūt ex propria na
tura huiuſmodi ſunt.Nemo mea ſententia rerum imperitus grauis ipe-
rator eſſe pōt.Altera autem talis eſt.Prudentium uirorum certe eſt:ex re-
rum præteritarum exemplis operam dare:ut inconſulta effugiant errata.
Ex ꝓpria igit̄ natura huiuſmodi ſententias faciemus.Ex ſuperlatione ue
ro talis:ex acerbiora mihi uident̄ fures q̄ latrones admittere.Nam ii clan
culum:hi uero palam pecunias eripiunt.Sētentias igitur ex ſuperlatione
hoc modo multas faciemus.Ex ſimilitudine aūt ſunt huiuſmodi:qui pe-
cunias auferunt:idem faciūt mea ſentētia:ꝙ ii ſolent:q urbes produnt.
Vtriq;.n.crediti iniuria credētes afficiunt.Alia uero huiuſmodi ē.Vident̄
mihi aduerſarii tyrānos plane imitari.Nam etiam illi quarum ipſi rerum
iniurias aliis faciunt:pœnas dare indignum putant:quæ autem aliis cri-
mini dant uæhementiſſime horum cauſa illos cruciant: & hi ſi quidem
ipſi aliquid mihi debent:haud reddunt:ſi quid uero his ego debeo: & id
& fœnora reſtitui ſibi decere arbitrantur. Sententiis igitur ita tractando
affatim abundabimus.

Ignum uero eſt alterius aliud nō quod ius cuiuſuis:neq; omnis — De ſigno
ſ omne:ſed quod aut ante fuerit:aut in ipſo negotio:aut poſt fie
ri conſueuerit.Eſt autem ſignum & factum non facti ſolum:ſed
& non facti.Identidem uero & non factum non ſolum non facti uerum — Signum quid
& facti.Signa uero efficiunt alia quidem opinionem:alia uero ſciētiam.
Id autem pulcherrimum eſt quod ſciētiam efficit.Secūdo autem loco qđ
opinionem maxime uériſimile operatur.Signorum autem copia nobis
hubertim erit:ut ſūmatim dicam ex eoꝝ ſingulis:quæ dicūtur:quæ gerūt̄
quæ uident̄:pro uno quoq; aſſumendo tum ex magnitudine:tū ex pra-
uitate eorum:quæ nobis mala bonaue contingunt. Item ex teſtimoniis
ex teſtificatis ex noſtris ex aduerſariorum fautoribus ex ipſis illis ex pro-
uocationibus ex temporibus ex aliis multis hinc igitur ſignorum multi-
tudine abundabimus. — De argumēto

Rgumentum autem eſt:ſic.n.elenchon īterpretamur:quod ali — Elenchon
a ter habere nō poteſt:atq; ipſi dicimus.Aſſumitur autem ex na-
tura neceſſariis:ut nos dicimus:aut aduerſarius & ex iis quæ na
tura fieri aut poſſunt:aut non poſſunt:ſicuti aduerſarii dicunt. Natura
igitur neceſſarium eſt:ſicuti uiuos cibis indigere: & his ſimilia. Vt uero

nos dicimus:necessarium est:affectos uerberibus ea confiteri:quæ cædentes iusserint. Natura autem fieri non potest:puellum argenti tantum furto subripuisse:quãtum ferre nequeat:& id ferentem abisse. Vt autem aduersarius dicat:fieri nõ poterit:si quidem dixerit quibus temporibus athenis debiti tabellas nos fecisse:ipsi aũt possumus auditoribus demõstrare: ut ea tempestate ad aliam quãdam urbem aberamus. Argumenta igitur ex his atq; similibus faciemus. Prorsus uero & ex ipsa conditione & ex negotiis & ex aliis probationes omnis transegimus. Cõsideremus etiam qd item inuicem eæ differunt.

De probabili & differentiis

P Robabile igit' ab exemplo hoc differt:quod ꝓbabilis ipsi auditores notionem hẽnt. Exempla uero ex cõtrariis & ex similibus fieri possunt. Coniecturæ aũt solum ex dictionibus actionisq; contrariis constãt. Verum commẽtatio a coniectura hãc habet differentiam:quod coniectura quidem circa dictionem actionẽq; cõtrarietas quædam est. Commentatio uero & circa reliquas species cõtrarietates excipit Aut quod & cõiecturam nõ est in nobis assumere:nisi circa res & uerba repugnãtia quædam fuerit. Cõmentatio uero e multis locis trahi dicẽdo põt. Sentẽtiæ aũt a cõmentationibus differunt:quod eæ solum ex contrariis constãt. Sẽtentias uero & cum repugnãtiis & simpliciter ipas secundũ sese ostẽdere possumus. Signa aũt a sentẽtiis & ab oĩbus ãtedictis hãc habet differẽtiam:quod reliqua quidem oia opinionem faciũt apud auditores. Signoꝝ aũt quædam ut etiam perspicue hi cognoscãt:efficiũt. Itẽ qd' ex reliquis nequaq̃ cõtigerit:ut ipsi plurima suppeditare possimus. Signa uero plurima facile queũt fieri. Item & argumẽtum a signo hãc habet differẽtiam:quod signoꝝ quidem aliqua opinionem dũtaxat faciunt apud auditores. Argumẽtum aũt oẽm ueritatem iudices edoceat. Verboꝝ igitur rerumq; probatiões eiusmodi sunt:& unde his abũdemus:quidq; inter se differunt possumus ex antedictis cognoscere:quæ aũt apponũtur eas singillatim percurrramus. Opinio ergo dicẽtis est suã aduersus negotia declarare sentẽtiam. Opus aũt est earum se rerum:de quibus orationem habuerit:peritum esse ostendat:demonstretq; sibi cõducere nõ mediocriter ut ueritatẽ de his loquat'. Aduersariũ uero demõstret nullã prorsus:de quibus cõtra enũciet:tenere peritiã:opinionẽq; identidẽ ostẽdat. Sin hoc fieri neqerit:dicẽdum erit:solere etiam rerum peritos errare nõ nunq̃. Si hoc aũt dici nequeat dicetur perniciosum aduersariis esse de hisce rebus ueritatem loq. Itaq; hoc modo dicẽtis opinionibus utemur:& nostra asserendo & aduersariis contra dicendo.

De testimonio & testibus

T Estimoniũ uero est rei cognitæ uolũtaria cõfessio. Necesse aũt ẽ: aut uerisimile testificatũ eẽ:aut nõ uerisimile:aut ad credẽdũ am

biguũ.Eodẽ quoq; modo testẽ aut ꝓbabilẽ aut ĩprobabilẽ aut ambiguũ esse:cũ ergo testificatũ uerisimile fuerit:& testis uerax:testimonia epilogis minime idigẽt:ni fortasse decoris gratia uel sentẽtia uel commẽtatiõe ut paucis uolueris:cũ testis aũt suspectus fuerit demõstrãdũ erit:ut neq; gratia neq; cruciatu neq; lucro aliquo hic mẽdacii qcq̃ testificaret᷑.Docendũ ẽ etiã:neq; cõducere qdem mẽdosum testimoniũ.Nã & utilitates puas eẽ & argui difficilimũ ꝑsertim cũ deprehẽsum nõ solũ argẽto uerũ & gloriæ & ꝑfidiæ pœna leges plectẽdũ uolunt.De testiũ igit᷑ fide ita loquemur. Ii aũt qui testimonio cõtradicũt:oportet testes moribus detrahãt:si improbus fuerit:aut testificatũ quærẽdum eẽ dicãt:si minus ꝓbabilitatis habuerit:aut hom utriq; cõtradicãt:& in unum oia aduersarioꝶ uitia flagitiaq; congerãt.Cõsiderãdum ẽ etiam:an testis ei : cui testimoniũ dicit:amicus est:aut si secũ negotii alicũde est particeps:aut si ei quẽ cõtra testificat᷑ inimicus est aut pauper.Hi &.n.alii gratia alii cruciatu alii lucro mẽdacii suspicioni obnoxii testificãdo existũt.Et falsoꝶ testiũ legẽ de his legũlatorẽ tulisse inqemus.Proĩde absurdũ esse dicemus:qbus legũlator nõ credide rit:Iudices q secũdum leges iudicare iurati sunt:testibus ipsis credãt.Hoc igitur modo testiũ fidem ĩfirmabimus.Poterimus aũt & testimoniũ ĩprudentibus aduersariis nostris subducere:hoc pacto.Dic mihi o calicle testimoniũ per deos ĩmortalis nullo modo sum dicturus.Nam me prohibẽte hæc gesta ab hoc sunt.Et ob id inferẽda sentẽtia falsus testis falsi testimonii pœnæ nõ erit obnoxius.Cum igit᷑ testimoniũ subducere nobis cõduxerit:sic eo utemur:quod si aduersarii tale qd fecerint : demonstrabimus eoꝶ uersutiã & scriptis testimoniũ dicere uidebimus . Quomodo igit᷑ & testibus & testimoniis uti cõueniat ex his sciemus.

q Væstio uero est inuita conscii hominis cõfessio.Cum nobis igitur utile fuerit eam uæhementem efficere:dicendum erit:ut ꝑuatim quidem homines de ualde necessariis : ciuitates autem de maximis rebus ex quæstionibus probationes capiunt:quodq; certior testibus est quæstio.Nam testibus mentiri conducit sæpe : quibus autem quæstiones admotæ sint:ueritatem loqui plurimum utilitatis affert . Sic enim cruciatu celerrime liberantur.Cum uero quæstiones improbare uolueris:primum qdem dicẽdum erit:ut quæstionibus cruciati iis:a quibus traditi sunt:hostes fiunt:& propterea non nihil in heros mentiuntur.Deinde quod quærentibus plerũq; nõ uera cõfitentur:quo maturius doloribus sese eximant.Erit etiam demonstrandum non nullos liberos homĩes quo celerius suppliciũ effugerẽt:aduersum semetipsos tormentis effectos emẽtitos.Quam ob rem magis consentaneum esse seruos aduersus dominos:quo suum effugiãt cruciatum ementiri q̃ multos dolores & corporibus & aĩs tollerare:quo cæteri nihil mali patiãt᷑:ubi mẽtiri ipsi uoluerit.

Quæstiones igitur ex his atq; horum similibus probabilis & improbabilis constituemus.

De iureiurãdo

i Usiurandũ est cum diuina ueneratione dictio probatiõis expers. Cum igitur augere ipsum uoluerimus:ita dicendum erit.Nemo certe peierare uellet:cum diuini supplicii metu : tum dedecoris apud homines : eritq; subdendum latere homines posse:deos autem nõ posse.Cum aduersarii uero ad iusiurandum cõfugerint: si extenuare id uoluerimus:demõstrandum erit:eorũdem esse hominum:ut male agãt: & peierare nõ curent.Nam qui facinorosus deos latere putat:hic neq; peierans supplicium se ire sortitum putat.Et iusiurandum quidem eodem modo:quo etiam reliqua antedicta tractauimus plane dicẽdo nobis suppetere. Summatim autem omnis probationes quemadmodum proposuimus:iam percurrimus:dedimusq; non eam uim solum:q̃ earum quælibet haberet:uerũetiam quid iter se differũt:& quo pacto iis uti cõueniat ostendimus.Nũc autem edocebimus de reliquis partibus: quæ & trium specierum sunt:& i oẽm orõnẽ plurimũ decoris & utilitatis afferũt.

De præoccupatione

p Ræoccupatio igitur est:qua & auditorum existimationes & eorũ qui contradicturi sunt uerba præuenientes obuias difficultates remouebimus.Auditorum autem existimationes hoc sunt modo præoccupandæ.Admirãtur autem alii qui fortasse uestrum:quod ipse iuuenis ita de rebus magnis uerba facere aggressus fuerim. Et rursum Nemo sese mihi difficilem obuiam offerat:quod de his sim uobis rebus consultaturus:de quibus alii quidam audacter apud uos eloqui cũctant Quæ igitur moleste auditoribus laturi sunt:sic præoccupando causas feras oportet:quibus recte facere cõsultãdo uideare:utpote qui demõstres oratorũ inopiam periculorum magnitudinem aut publicam utilitatem : aut aliam huiusmodi cãm:qua auditorum indignationem soluturus sis Quod nihilominus auditores turbẽtur:breuiter dicẽdum est uel tanq̃ in sentẽtiæ uelut i commẽtationis figura:quarũ oium absurdissimum ueni re quidem tanq̃ ea hisce de rebus cõsulturos:quæ optima sint. Nũc autẽ quãdo quidem uolũt eos audire:qui sentẽtiã dicũt:arbitrari pulchre consulere posse.Et rursum honestum ẽ:aut ipsos assurgẽtes sententiam dicere:aut dicẽtes audire:quæcũq; ex suffragiis facere ipsi cẽsuerint.Deliberatiuo igitur in genere sic ẽ:& præoccupationibus utendum & tumultibus occurrendum.In iudiciali autem præoccupationibus utemur quẽadmodum etiam i prædictis.Occurremus autem tumultibus siquidem i orationũ pricipiis fiant:hoc modo.Nonne igitur absurdum ẽ legũlatorem q dem iussisse duas orationes aduersariorum cuiq; reddendas:uos autem

udices ex lege iudicare iureiurãdo astringi:deide ne unam quidẽ oratiõ nẽ audire uelle:& eã quidẽ orationẽ:quæ tantã cõsilii uim habet:ut in ea audiẽda rectissime sitis sentẽtiã laturi. Vos aũt in his adeo negligentes eẽ ut cũ neq; ipsa dictionũ initia ꝑtuleritis:iam oĩa accuratissime didicisse existimetis:& alio modo qui nõ absurdũ est:legũlatorem quidem in pari sentẽtiaꝝ numero imperare reo uictoriã dari. Vos aũt usq; adeo cõtra de his sentire:ut neq; in simulationi reos respondentes audiatis:& illũ qdem ob maius reoꝝ periculũ hãc ipsis prærogatiuã atq; priuilegiũ in ferendis sentẽtiis ĩpartiri. Vos aũt cõtra his qui ullo sine periculo accusatũ ueniũt neq; cõtentiosos:neq; ꝑtinaces esse:eos uero q cum metu periculoq; criminibus rñdeut:clamoribus corripere atq; ꝑterrere. Siquidem igit̃ ĩ orationũ initiis turbe fiãt:hoc pacto erit iis occurrendum. Quod si in dictionis progressu dicentẽ turbauerit:siquidẽ pauci quidã id agant:erũt ii corripiendi:dicendũq; ipsoꝝ profecto eẽ iusticiæ:ut sese nũc ad audiendum præstent:ne aliis recte iudicandi impedimẽto sint:cũ uero audierit:ut tũc qcqd libuerit:faciant. Sin multitudo omnis tumultuet̃:nõ ipsos iudices sed ipm te corripias:oportet. Nam si illis molestus fueris:irã in te contrahes. Si te uero accusaris ac dixeris deliquisse:ut ueniã cõsequare:facile ꝑstabis. Opus ẽ etiã iudices depræcemur:ut nos dicentis benigne audiant & quarum reꝝ clam sentẽtiã sunt laturi:iã perspicuã mẽtem ponant. Et autẽ breuiter cõplectamur:turbis summatim occurremus uel sentẽtiis uł cõmẽtationibus:ostẽdemusq; perturbãtes:aut iusto aut legitimo aut publico utili aut honesto repugnare. Ex hisce nãq; maxime fit:ut auditores a tumultibus acquiescant. Quomodo igitur præoccupatiõibus apud auditores utẽdũ sit:& quo pacto turbis occurrendum ex antedictis cognoscemus.

q Væ aũt ab aduersariis uerisimiliter dici poterunt:rursum quomõ præuniẽda sint demõstrabo. Forteq; suam deflebit iopiam. Cuius non ego qdem sed huius mos erit cã. Et rursus audio ipm: & hoc illudq; dicturũ. In supiore ergo oĩone:quæ aduersarii dicturi uideantur: sic præoccupando & soluere & ĩfirmare oportet. Et eni tãetsi firmissima sunt quoꝝ insimulamur:non itidem magna iis qui iam antea audierint: uidentur. Quod si secũdæ in dicẽdo partes nobis date fuerint:& aduersarii quæ dicturi sumus præoccuparint:ea rursum cõtra anticipando ita a nobis soluenda sunt. Hic aũt ne dum multa de me mentitus apud uos fuerit:sed certo sciens sese a me redargutum iri meã orationem occupando calumniæ dedit:ne eam quam oranti sibi præstiteratis:in me audiendo attentione sitis:uel ne ipse orationẽ habeã apud uos ob eam quã hic de me prius calumniam habuerit. Sed plane puto oportere uos meã di-

ctionem ex me ipso potius q̃ ex aduersario meo cognoscere: & si hæc ab eo sunt prius dicendo insimulata: quas non mediocres dixerim eẽ coniecturas eũ nihil nũc sani dictitare. Vtit̃ aũt et Euripides in philotete pulcherrime hac specie hoc modo. Dicemus ipsi licet & hic nostram putet iã pdidisse dictionẽ suggerẽs iniuriã fecisse. Veꝝ ex me meas res disce: sese pãdet: hic de se loqns. Quẽadmodũ igit̃ ꝑoccupatiõibus & erga iudices & erga aduersarios sit utendũ ex his sciemus.

Euripides

De postulatis

Postulata uero i orõnibus sunt: quæ auditoribus oratores postulãt Horum aũt alia sunt iusta: alia uero iniusta. Iniustum qdẽ postulatum est p quod his quæ loquimur attẽtionẽ præstari: ac benigne audiri petimus. Iniustum uero quo secũdum leges nos iuuari: ac nihil ꝑter leges in nos decerni & casibus ignoscendum postulamus. Siquidem postulatum præter leges fuerit iniustum. Si uero secũdum leges fuerit iustum dicitur. Postulata igit̃ sunt huiuscemodi. Ipsorum aũt differẽtias diuisimus: quo & iustũ & iniustum postulatum dignoscentes nõ inepte iis uti possumus & ne nos aduersarii lateãt cũ iniusti qcq̃ a iudicibus flagitãt. Et de iis qdẽ & ex antedictis scire poterimus.

De iteratione

Iteratio aũt ẽ breuis admonitio. Ea uero utendũ est tũ circa ptium tũ circa totius orõnis exitum. Iterabimus aũt summatim uel rõcinãdo uel iterrogãdo uel enumerando uel eligendo. Ipsorum aũt unũquodq; quale sit: demõstrabo. Rationari igitur est huiusmodi. Ambigo aũt ipse quidẽ quid ii fecerint: nisi uos plane antea reliquissent. Arguebatur aũt aduersus hanc urbem nostram cũ exercitu processisse. Nihil uero eoꝝ unq̃ quæ spopõdissent: factitarunt. Itaq; rationari ẽ huiusmõi. Enumerare aũt tale ẽ. Demõstraui autem ipsos q priores societatem soluere: q primum nos sunt adorti: quo tẽpore aduersus lacedæmonios bellum gerebamus: quiq; maxime studuere urbem nostram in prædam uertere. Enumerare igitur est huiusmodi. Ex electione aũt admonere est huiusmodi. Recordari oportet cõtigisse nobis: ut posteaq̃ societatẽ cum his iniuimus: nihil unq̃ mali ab hostibus passi sumus. Nã cum sæpenumero nobis auxilio uenisset: lacedæmonios q nr̃m agrũ deuastarẽt: propulsarũt. Multas ẽt pecunias ẽt hoc tpe ad nos deferũt. Ex electiõe igit̃ hoc mõ admonebimus. Ex iterrogatiõe uero hoc mõ. Libẽter aũt ex istis q̃rerẽ: quid uobis,p cõuẽtis haud soluũt. Neq;.n. idigẽtis se dicere audeãt: quippe q tãtũ pecuniaꝝ & hoc solo quotãnis accepisse demõstrent̃. Neq; dixerit qdẽ multũ æris circa rẽpu. cõsumpsisse. Prorsus.n. minores ipẽsas: q̃ reliq oẽs isulani ptulere. Ex iterrogatiõibus igit̃ hoc pacto tractabimus.

De ironia

Ironia uero quã tũ simulandi: tũ dissimulandi cauillationem uocamus: ẽ cũ aliud dicimus: & aliud dicere simulamus. Eius autẽ

forma sit huiusmodi: ut i antedictis breuiter cōmorādo psistam. Nequaq̄ uero dicere oportet mea snia: ut hi q multas se bōa factitasse pdicāt: malis plurimis ciuitatē affecerint. Nos uero qui ab his ingratitudinis carpimur: & his auxilio sæpe fuerimus & iniuriam nemini intulerimus. Cum igit᷑ aliqd simulamus omittere: eo quod breuiter dicimus: hoc pacto admonemus. Res uero cōtrariis noībus appellare ita fit: hi qdem probi uiri multoꝶ maloꝶ socii extitere. Nos aūt ignaui plurimoꝶ fuimus bonorū auctores. Ex his igit᷑ breuiter admonētes iteratōibus utemur. & circa singulaꝶ partiū & circa totius orōnis exitum.

u Nde aūt facete dicendū: & pro arbitrio orationis prolixitate utendum siturursus exponemus. Hic igitur facete dicēdi locus est: siqdē commetationes totas mediasue dixerimus. Ita ut quod reliquū ē: mediū auditores ipsi cōpræhendāt: quo locis & sententiis uti conuenit Opus ē aūt in totā orōnē facetias hasce dispartiamus: uerbaq3 commutemus: neq3 easdē sp i eandēq3 sentētiam freq̄ntis afferamus. Est hoc pacto nostra comis apparebit orō. Qui uero dicēdi plixitate uti uoluerit opus est: rē diuidat. Et q̄ qualibet in pte insint. quāq3 naturā sapiāt: edocet: eoꝶ q3 usum oēm tū proprium tū cōem & ipsas cās enarret. Quod si longiorē quoq3 uoluerimus orōnē efficere: pluribus noībus circa singula utendū est: eritq3 singulis i orōnis ptibus iterādum: & iterationē ipsam paucis absoluendū. In fine uero orōnis hæc oīa de quibus singillati dixeras: congestim ponas ac de rebus oībus dicas: cōuenit: hoc igit᷑ modo plixiores reddi orationes poterunt. Qui aūt dicendi uoluerit breuitate uti oportet: totū negociū uno uocabulo cōplectat᷑: & hoc maxime qd᷑ i ipsa re breuissimū isit. Opus ē ēt paucis uti copul᷑: plurima uero cōiūgere. Noībus ita uti ut una dictio duabus seruiat rebus: Eritq3 freq̄ns illa iteratio e ptibꝰ amouēda: & i orōnū dūtaxat finibus iterandū. Et hoc qdē modo breuis potetimus orōnes efficere. Quod si mediocritate uti i dicēdo uolueris partiū maximas delegens de hisce uerba facias: oportet. Est etiam mediis utēdū noībus: q̄ scilicet neq3 lōgissima neq3 breuissima neq3 multa de aliq̄ una re sint sed mediocria potius. Oportet & epilogos ex intermediis ptibꝰ neq3 oīno auferri: neq3 ubiq3 rursum inferri. Sed q̄ maxima auditoribus nota esse uolueris: i his maxime ad finē iteratiōibus uti cōuenit ex hisce igit᷑ qncūq3 libuerit: prolyxitate uti i dicēdo qbimus.

De facetiis

q Vod si facetam uolueris orōnē scribere: pmaxime tibi obseruādū ē: ut uerboꝶ mores hoibus similis queas reddere. Id aūt efficies: si q magni q curiosi: qui mediocres sunt mores cōsideraris. De his igit᷑ poteris hac uia cognoscere: de noīum uero cōpositiōe iā declarabius Est eni ēt hoc apprime necessarium.

De faceta ōratione

p Rimum igit̃ figuræ noium sunt tres:simplex cōposita & transiata.Eodem etiā modo positiōes sunt tres.Vna qdem:quæ in uocalē cōnexionibus terminat:& a uocali icipit Secunda uero quæ a muta icipiēs in mutam desinit.Tertia aūt quæ mutas uocalibus iūgit.Item ordies sunt quattuor:quoꝝ unus similia noia aut inuicem collocat aut dispgit.Alius uero q eisdem rōnibus utit̃:aut inuicē mutat. Tertius uero q uno multisue noibus rem appellat.Quartus aūt ordo est: quo gesta negotia noiamus aut præterimus:quo igit̃ pacto pulcherrime orationis filiū texendū:sit nūc edocebimus.

De noium cōpositione
Positiones tres

p Rimū qdem iterpretationē ipsam i duas partis distribuere:deinde cōuenit dilucide dicere.In duas uero ptes iterpretationē distribuimus:hiscemodis.Vno quod ipse pōt & hoc & aliud. Secūdo quod hic qdē haud potest:alius aūt potest.Tertio quod hic & hoc & aliud pōt.Quarto quod neq̧ ipse neq̧ alius pōt.Quinto quod ipse quidem potest:alter uero nō potest.Sexto quod ipse qdem alterum pōt:alius uero non potest:alterum hoꝝ aūt unumquodq̧ ex hisce pspicies. Quod &.n.ipse potest & hoc & aliud huiusmodi est.Ego aūt non haꝝ dūtaxat rerū auctor uobis extiti.Verū & Timotheo qui aduersus uos eēt expeditiones ducturus:impedimēto fui.Quod uero hic nō potest:alter aūt pōt tale est.Ipse qdem nō potis est:q pro uobis legatiōe fungat̃:hic uero qui spartiatarū ciuitati amicus est:facillime apud eos quæ uultis queat efficere.Quod hoc aūt & hoc & illud est huiusmodi.Nō aūt in bellis solum hic se robustissimū & fortissimū præstitit:sed & cōsiliis ciuiū cedit nemini. Quod aūt neq̧ ipse neq̧ alius potest tale est.Neq̧ ipe parua munitus manu hostes queat:neq̧ alius quisq̄ ciuium expugnare.Quod uero ille potest:ipse aūt neqt:ē huiusmodi.Nēpe hic corporis ualet uiribus:ego uero sum corpore ibecillus.Quod aūt ipse aliud potest:ille uero nō potest aliud huiusmodi est.Eqdem ipse q clauo & gubernaculis præsim ualeo:hic aūt neq̧ q remo utat̃:potis est.Figuras igit̃ iterpretādi in duas ptes facies hoc modo.Oibus i rebus idē modus seruādus ē:qbus aūt rebus dilucide tua reddat̃ oratio.Id rursum ē considerādum.

Quomodo sit texēda oratio

p Rimū qdem quodcūq̧ dixeris ppriis suisq̧ nomibus appella & qcquid ambiguū fuerit:euitato.Caueas etiā oportet:ne uocales deinceps ponas. Aduertēdum ē præterea:ut quos articulos uocāt:opportune & apte locos.Itē cōsyderes:opus est:ne cōfusa sit:neq̧ pturbata nominū cōpositio.Talis.n.oratio & obscura ē & cognitu difficil̃ cōiunctiōibus uero quascūq̧ ante dixeris consequētis reddito coppulas Coniūctiones aūt coniūctionibus reddere ita fit.Ego qdē ad quod tēporis dixerā:affui.Tu aūt qn̄ te uentuꝝ dixeras:non uenisti.Itē cū eadē con

De oratione dilucida

iunctio consequens sit. Tu etenim & illorum auctor extitisti: & horum auctor ipse tu: de cõiunctionibus igitur dictũ est: ex quibus licet: & reliqua quęque coniectari. Ipsa uero nominũ structura neque cõfusa neque perturbata fieri debet. Et cõfusa quidem ẽ huiusmodi sicuti cũ dixeris. Graue est hũc uerberibus afficere. Nã obscurũ esset: q esset cædens: quod si ita dixeris: graue ẽ hũc uerberibus ab hoc affici perspicuã reddes orõnẽ. Structura igitur noium cõfundere tale est. Vt aũt aduertas quo pacto articuli ipsi tẽpestiue apteque additur: ex hisce tibi liquidum fiet. ουτοσ ο ανθρωποσ τουτον τον ανθρωπον αδικει hic ipse homo hunc ipsum hominem iniuria afficit. Nunc eni interiecti articuli dilucidam faciũt dictionẽ: exẽpti uero obscurã apud græcos efficient. Cõtingit aũt & aliqñ contrarium. Quæ igitur in articulis seruari cõuenit huiusmodi sunt. Vocales aũt iuxta iuicẽ ponẽdæ nõ sunt: nisi aut aliter obscura reddatur oratio: aut replicatio quædã aliaue segregatio fiat. Ambigua uero fugere ita quibimus quædam noia diuersis seruiũt rebus: sicuti ludus quẽ ludimus & ludus schola. Oportet aũt i huiusmodi noibus semp id cõplectamur: quod pprium ẽ significatũ. Et dilucide quidem i noibus si hæc fecerimus: loquemur. Ex supioribus uero præceptis i duas partes interpretationes distribuemus. De cõtentionibus autem & cõparibus & similiter cadentibus iã dicere aggrediamur. Nã & his quoque nobis opus erit. Est igitur cõtentio: quæ cõtrarium nomen simul & uim oppositis rebus habet: aut horũ alterum quæ igitur cõtrariũ nomẽ simul & uim habet huiusmodi esse poterit. Non eni iuris est hunc meis rebus usurpando locupletari. Me uero meis priuatum rebus paupertiæ ita præmi. Cõtẽtio uero nominibus solis erit huiusmodi. Det eni locuples ac felix pauperi & egeno. Vi aũt cõtentio hæc sit. Ego quidẽ hunc aduersa ualitudine laborãtem curaui: hic aũt mihi maximorum auctor malorum extitit. Nam hoc loco nõ in noibus sed in ipsis rebus contrarietas ẽ. Quæ ergo & ui & nomine contentio fuerit: ea erit longe pulcherrima. reliquæ uero cõtentiones duæ sunt. Compar autem ẽ: quãdo duæ pares enunciantur clausulæ: pares autem esse poterũt multæ etiam paruæ clausulæ paucis magnis & pares magnitudine paribus numero. Figuram uero habet cõpar huiusmodi. Aut propter pecuniarum inopiam: aut propter belli magnitudinẽ. hæ nãque clausule neque similes neque cõtrariæ sed tamen inuicem pares sunt. Similiter uero cadens est: quod cõpari quidem maius est. Nõ eni pares solum clausulas uerũ & similes & similibus efficit uerbis. Est aũt huiusmodi quantum te decet oratõnis imitatio tantum adsit delectationis machinatio. Maxime uero similes fieri oportet exitus dictionum. His nãque uel in primis efficitur similiter cadens. Similes aũt dictiones sunt ex similibus syllabis: in quibus plurimæ litteræ eædem sunt sicu-

De cõtentionibus & Comparibus & similiter cadentibus

De compari

De similiter cadẽte

ti militibus nullis ualet:& uiribus multis caret:quæq; uero extra artē posi ta sunt:ea ultro idipm demōstrabunt.

Enumeratio

f Ed de his hactenus satis & enī iustum & honestum & utile reliquaq; & ipsa quæ sunt tenemus:& unde his affluamus ex antedictis plane cognoscimus.Eodem autem modo quæ sint amplificationes extenuationesq;:& ex quibus hæ locis desumantur : intelligimus. Idemtidē uero & præoccupationes & postulata ab auditoribus & iterationes & facetias & orationum prolyxitates & ipsius interprætationis structurā oēm scimus.Quas ob res communem oīum specierū uim atq; differētiam ipsarūq; usum oēm si ex antedictis tenuerimus:assuefecerimus facile nosmetipsos q his oībus pro artis præceptis exercitati abūdemus . Et adiumenti ex ipsis plurimum tum dicēdo tum scribēdo cōsequamur.Igitur præcepta eārum hoc pacto accuratissime p partes distribueris.Vt aūt pro unaquaq; specie ad humani corporis effigiem uerba locari conueniat:& quæ sint circa orōnis partes obseruanda:& quomodo iisce partibus sit utendum rursum ostendam.De exordiis igit̄ dicēdum ē prius.Ea uero septē speciebus cōia sunt:& omnibus in negotiis cōgrue dici poterūt.

De exordiis

e Xordium ē ut compēdio dixerim:orō quædam:quæ rebus iis:de quibus reliqua futura ē dictio:summatim expositis auditorū animos ad attentionem idoneæ:& quo ad fieri dicēdo potest:ad beniuolentiam nobis comparat.Hæc enim per exordium præstari cōuenit: quomodo autem eo utamur:primum quidem deliberatiuo ī genere & ī suadendi specie ostendam.Cū rem igitur auditoribus pponere ac liquidam facere uoluerimus:fieri poterit hoc modo.Surrexi:ut quo pacto p Syracusanis bellandum sit cōsulam:uel hoc modo.Surrexi:ut quid sentiam:dicam:qui nō deceat nos Syracusanis auxilium ferre. Hoc igitur modo summatim rem exponemus.Qui uero ad attentionē exhortemur scire ex hisce poterimus.Si nos ipsi animaduerterimus: quibus & uerbis & rebus ad audiendam sentētiam attenti sumus.Nempe his sumus attēti:cū de magnis uel terribilibus uł ad nos pertinētibus rebus cōsultamur aut cū orātes ipsi demōstraturos se dixerit.Iusta illa esse & honesta & utilia & facilia & uera:ad quæ nos gerenda exhortantur.Aut cū nos rogauerint:se attēte audiamus.Quēadmodum igit̄ ipsi aliis solemus.Ita & nos si quæ ex præmissis commodissima ī præsentē rem fuerint: delegerimus: eaq; auditoribus perspicua reddiderimus:eos nobis attentos faciemus. Ad attentionem igitur ex his auditores exhortamur.Beniuolentiā uero comparabimus:si cōsiderauerimus primū:quo ī nos animo ipsi sint beniuolo ne an in festo aut neq; bono neq; malo.Si beniuoli ergo fuerint de beniuolentia dicere superuacaneum cedat.Verū si omnino id facere uo-

fuerimus:oportet paucis cũ dissimulatione quadam id fieri hoc modo.
Quanta sit mea in hanc urbem beniuolentia:ut quæ sæpenumero suasu meo quæ factu essent utilia gesseritis:& qua me præterea ad communia commoda p̃beo iusticia:quippe qui publicaꝝ magis q̃ priuatarum mihi reꝝ habẽdam rationem censuerim:nequaq̃ a me dici opus existimo.hoc enim uobis pspicuum est & cognitum.Veꝝ quod & nunc si fidem adhibere mihi uolueritis:consuletis in rem pulcherrime:hac de re ut nos edoceam:dabo operam. Hoc igitur modo eos qui bono sunt in nos animo in cõsultationibus beniuolentiæ admonebimus. Si uero auditores neq; nobis infesti sunt neq; beniuoli:dicendum est:& iustum esse & conducibile:eos iis ciuibus beniuolos fieri:qui nullum sui dederunt expimẽtum.Deide oportet laude auditores demulcere:quod iuste & grauit quæ dicũtur:iudicare cõsueuerint.Itẽ & extenuationes afferendæ sicuti si dicatur.Surrexi nõ tam ulla dicendi ui elegantiaue confisus q̃ existimans ea a me narrari:quæ ad communem utilitatem commodumq; accedant.
Cum igitur auditores neq; a nobis alieni neque beniuoli uobis sunt:ex huiusmodi rebus beniuolentia captabit̃.Sin aũt calumniæ obnoxii apd̃ auditores fuerint:necesse est:aut ipsos in sese aut res de quibus dicũt:aut ipsam demũ oĩonẽ calũnias cõtinere:hæ aũt calũniæ:aut ex p̃nti aut ex p̃teriti tpe trahunt̃.Ex p̃terito qdẽ tpe siqua iprobitatis suspicio de aliquo hẽatur.Primũ i auditores p̃occupatiõe utẽdũ est:atq; dicendũ ita.Neque ipse qdẽ ignarus sum me apd̃ uos calũnia affectũ eẽ.Sed oẽm ego de me ĩsimulationẽ falsam eẽ demõstrabo:postea summati enumerãdo i exordiis dicẽdũ erit:si qd ĩ rẽ tuã oĩone cõplecti q̃as.Et aut uitupãda iudicia.necesse eni ẽ:siue publice siue p̃uati calũnia de quo pia facta sit:uel eẽ ul̃ fore iudiciũ:uel nolle accusatores iudiciũ sumere.Eritq; dicendũ ut iudicatũ iniuste fuerit:quodq; inimici nobis hoĩes nocuerit. Aut si minus hoc uerisimile uisum fuerit:dicendũ erit satis id eẽ debere qd̃ minus tunc ex sẽtẽtia nobis cesserit.Iniustũ aũt eẽ:cũ res iudicatæ iã fuerit:rursum easdẽ calũniari. Si uero celebre sit iudicium futurum:te paratum plane dicito:qui ad insinuationes in hoc ipso pulcherrimo consessu respondeas.
Et quid aduersus rempu.per iniuriam patrauisse:demonstreris: te morte mulctatum iri. Sin autem accusatores minus in causa persistant: eodem oportet uti coniectura:quoniam falsam de nobis calumniam detulissent:desistunt causa.Non enim consentaneum uidebitur nolle eos iudicium capere: qui uerã accusationem detulerint.Vsq; uero ĩ calumnias acerrime est inuehendum dicendumq;:q̃ trux & cõmunis & multorum maloꝝ cã.Ostendat̃ quoq; oportet per multos iam iniuste p calũniã perisse.Itẽ monẽdũ stultum esse eos qui de repu.cõsultant:nõ quæ ab oĩbus

dicunt audire: & quod utile sit: aio uolutare: sed aliquorum insinuationibus commoueri. Commune facias autem atq; pollicearis oportet: ea te de quibus cõsulere sis pollicitus & iusta & utilia & honesta demonstraturum. Eos igitur quorum ex præterito tempore calumnia delata sit conuenit hoc pacto insimulationes in consultationibus soluere. Ex præsenti uero tempore oratoribus calumniam solet afferre primum quidem etas ipsa: nam siue omnino iuuenis siue senior concionat: auditores moleste ferũt: huic enim nondum incipere: illi uero iam quiescere decorum esse putant. De inde si crebro orationem habere consueuerit. Hic. n. importunus uidet esse. Et si nunq̃ antea orationem habuerit. Nam & hic alicuius priuati cõmodi gratia præter consuetudinem uidetur concionari. Ex præsenti igit tempore huiusmodi poterunt in illum insimulationes fieri: q apud concionem orauerit. Sed causa de his afferatur: necesse est. A iuniore q̃dẽ ex consultantium inopia & ex eo quod suum esse potissimum uidetur: quẽadmodum si dixero de ludicro lãpadarchiæ uel de Gymnasio uel de armis aut de equis aut de re bellica. Horum. n. nõ minima pars adhæret iuueni. Dicẽdum ẽ aũt: quod tametsi nõdum iuuenis per etatem prudẽs eẽ potest: uerũ natura & diligentia quadam certe potest: ostendendũ ẽ etiã: qui aliq̃d imprudenter gesserit: aduersum casum sibi priuatim dari. Asse cuto uero communem eẽ utilitatem cum reliquis. Iuuenis igit ex his atq; sil'bus argumtabit senior at argumtat & ab iopia õsultãtiũ & a facultate sua: p̃terea & a magnitudie & nouitate piculorum & ab aliis huiusmõi ĩbus Crebro aũt dictionem hẽre cõsuetus ab experientia argumentabit: & ab eo: quod turpe sit: non eũ sentẽtiam nũc dicere: q antea cõsueuerit. Non aũt consuetus argumentabit tum a periculorum magnitudine tũ ab eo q̃d necesse oio sit eũ q ciuitatis est particeps: de his quæ in præsentia agunt: sententiã dicere. Eas igit insimulationes quæ in cõcionibus circa hoiem fiũt: hoc pacto refellere studebimus.

De ĩsimulationibus circa rẽ

f Iunt autem circa rem: cum quis nihil neq; iis a quibus nulla simus iniuria lacessiti: neq; iis fortiores potẽtioresq; sunt pernocendum esse: consultat: aut pacem turpem fieri persuadet: aut circa deorum imortaliũ sacrificia q̃ mios effici sũptus monet: aut huiusmõi q̃dq̃ narrat oportet ãt i huiusmodi rebus p̃occupatiõe prius ad auditores uti: quarum causã aut i necessitatẽ aut in fortunã aut in ẽpora aut i aliquod commodũ referamus: dicamusq; nõ cõsultantibus q̃dem esse: sed rebus potius huiuscemodi causam ascribendã: hoc igit modo eas quæ circa rẽ sunt: insimulationes a consultantibus remouebimus.

De insimulatõnibus circa orationem

o Ratio uero ipsa in concionibus solet insimulari. Cum autem plyxe aut nimis prisce aut minus probabiliter dicatur: & siquidẽ

longa fuerit:in rerum multitudinem causa est referenda.Sin prisca sit:dō ceatur oportet.Nunc ipsam tempestiuam esse.Sin autem minus probabilis sit:pollicearis oportet:eam te ueram in dicendi progressu demōstraturum.Consultationes igitur ex his rebus principio cōstituemus:quo uero utamur ordine animaduerti conuenit.Siquidem nulla prorsus isimulatio sit:neq3 nobis neq3 orationi neq3 ipsi rei a propositione continuo est inchoandum.Attente autem quæ dicuntur humaneq3 audire ad postremum exhortabimur:Sin uero aliqua sumus ab illis qui ante dixerunt in simuiatione præuenti post anticipatam auditorum opinionem eo quorum insimulati fuerimus:& responsiones & causas breuiter in medium deferentes ita proponemus:& auditores ad attentionem exhortabimur. Exordia qdem in cōsultatiōibus hoc modo sunt cōstituenda.

p Ostea uero necesse est:aut res gestas a nobis renunciari referri ue:aut res præsentis diuidendo exponi:aut quæ futuræ sunt:iā prædici.Cum igitur de legatione sit nobis renunciandum: oīa quæ dicta fuerint dilucide narrare oportet quo primum quidem grauitatem oratio præ se ferat.Hæc.n.renūciatio solum erit.Nullaq3 alia oratōnis figura incidet.Deinde siqdem nobis ex sententia minus res contigerit:nō nulla id negligentia nostra :sed alia quadam causa accidisse auditores existiment.Sin uero ex sentētia cōtigerit:nō casu aliquo sed nostra diligentia & industria id factum opinetur.Hæc autem eo facilius credūt: si quoniam gestioni negotiorum nequaq̄ interfuerint:nostram in oratione negligentiam promptitudinemq3 prospexerint:utpote qui nihil omittamus:sed unūquodq3 quamaccuratissime referimus.Cum igitur legationem renūciemus:his causis singula quæq3 quo pacto gesta fuerint:renūciari oportet.Cum uero ipsi concionantes aliquid præteritum narramus:siue etiam præsentia exponamus:siue prædicamus futura : necesse est:ut unūquodq3 horum & breuiter & dilucide & nō sine probabilitate faciamus.Dilucide quidem ut quæ dicuntur compræhendi queant:breuiter autem:quo quæ dicta fuerint:memoriæ auditorēs teneant.Probabiliter uero:ne ipsi auditores priusq̄ probationibus atq3 iuris partibus nr̄am orationem confirmauerimus:nostras iam narrationes fallas esse reprobent.Dilucide igitur exponemus:aut a nominibus aut a negotiis.a negotiis quidem:si non ea perturbate exponamus:sed rerum ac temporū ordinem seruemus:reliqua non deinceps collocemus:& si neq3 eo de quo dicere cœperimus:relicto negotio in rem aliam trāseamus:a negotiis igitur hoc modo dilucide narramus:A nominibus uero si quāmaxime idoneis rerum nominibus negotia appellemus:& si non ambiguis utamur : neq3 perturbate ipsa collocemus:sed usq3 coherentia deinceps ordiemus

Dilucide igitur exponemus:si hæc diligenter obseruauerimus. Breuiter uero narrare poterimus:si tum ex negotiis tum ex noibus ea remoueri-mus:quæ nō sint dictu necessaria. Et ea solum complectemur: sine quibus obscura reddetur oratio:& breuiter qdem hoc modo exponemus. Probabiliter aūt a nobis narrabit̃:si ad ea negotia quæ minus uerisimilia uident̃:causas attulerimus:qbus illa nō absurde gesta uideātur. Si qua uero omnino icredibilia cōtigerint:ea reliquamus:necesse ē. Sin aūt necessaria sunt:quæ dicant̃:ea te scire ostēdas:oportet. Sed ad cōfutationis partē qua cū illa implicata sint. dicēda reseruare. Orōnisq; ꝓgressu id te uerum dēmōstraturum polliceri:ea usus argutia:quod quæ ꝑus dicta abs te fuerint ea prius uera iustaq; demōstrare:q̃ aliud huiusmodi quicquam uelis Et hoc qdem modo iis quæ minus uerisimilia sunt:medebimur. Vt autē summatim una oīa complectamur:& renunciando & exponendo & prædicendo ex iis omnibus quæ antediximus:dilucidas breuis & probabilis narrationes faciemus.

e As autē tripliciter ordinabimus. Nam siqdem ea de quibus dicimus:pauca sint auditoribus cognita:exordio narrationē cōiugemus:ne pars hæc separatim posita breuis admodū fiat. Cū uero negotia & permulta & incognita sint ad unum quodq; coniunctas narratiōes faciemus:easq; iustas & utilis & honestas ostendemus:quo nō modo i narrādis rebus occupati simplicem & nō uarietate quadam insignem orationem faciamus. Verum & auditorum animos capiamus. Sin autem negotia mediocria & minime nota opus est uel renūciatiōem uel expositionem uel prædictionem i exordio uno & eodē quasi corpore collocemus:hoc aūt faciemus si a reꝝ initio ad extremū usq; narrādo prosequamur:& nihil aliud complectamur. Sed ipsa negotia expedite declaremus:quemadmodum igitur in exordio narrationes ordinandæ sunt. Ita scire poterimus.

d Eiceps autem cōfirmatio sequātur:necesse ē:per quā prænarrata negotia exprobatiōibus & iustis & utilibus sicuti nos demōstraturos polliciti sumus:cōfirmabimus. Cum igit̃ cōiūctas narratiōes facere oportet probatiōes:i cōsultatiōibus q̃commodissime ducūt̃ a rerū cōsuetudie ab exēplo a commemoratiōe & ab ea: quæ de oratore sit apud oīs:opiniōe. Vtēdū est ēt & si qua ex aliis ꝓbationū partibus iciderit. Eæ uero sic sūt collocādæ. Primū qdem dicētis opinio:Sin id mius poterimus:rerū cōsuetudies ordiabimus:demōstrabimusq; & hæc quæ dicimus uel & his similia hoc modo fieri cōsuesse:deide uero exēpla efferemus. Et si qua ē cū iis:quæ a nobis dicūtur:similitudinē adducemus. Ea aūt exēpla capiamus:oportet:quæ tum rei cōgruant:tū ipsis auditoribus

uel locó uel tēpóre sint proxima.Sin aūt secus sint:debemus ex aliis quæ maxima & notissima sint:accipere.Post hæc uero sńtiis utēdum ē.Oportet aūt eas partes:qbus probabilia & exēpla tractata fuerint:i fine commētatióibus & sentētiis terminemus.Et probatióes quidē hoc modo ad negotioꝝ cōfirmationē adducemus.Si uero narratis rebus cōtinuo sit fides adhibita:probatióes ipsas reliquemus.Et a iusti & legitimi & utilis & honesti & iucūdi & facilis & possibilis & necessarii partibus antedicta negotia cōfirmabimus.Et si quidē iustum in ē:id primū collocabimus. Et per hoc perq; huic simile & p cōtrarium & p iudicatum iustum enarrabimus Et similia iis iustis de quibus loqueris:exēpla sunt afferēda:habebis autē p multa exēpla:tum ex iis quæ priuatim apud singulos iustum existimāt tum ēt ex iis quæ ī ipsa urbe ubi orationē habes:tum demum ex iis quæ ī aliis urbibus iusta duci solēt.Cum uero hæc oīa hoc modo pcurrētes narrauerimus:In ipsiusq; iusti fine sentētias commētatióesq; moderatas & sibi inuicē dissimiles attulerimus:si quidē ea pars lóga sit:eiusq; meminisse uoluerimus:paucis iterabimus.Sin aūt mediocris sit: commemoretq; tūc ubi eam finierimus:aliam quoq; partē adiūgemus.Est autē id huiusmodi.Quod iustum quidem ē auxilium nos ferre syracusanis:satis ex iis quæ dicta sunt:demōstrādum existimo.Quod autem etiam id nobis cōducturum sit:enitar edocere.Et cum rursus eodem modo ut de iusto factitaras utile percurreris:& eius extremam partem uel breuiter iterando uel finiendo absolueris.Itidem aliam partem quæcunq; tibi in manu fuerit:adiunge.Hoc igitur modo aliam alii partem addere & orationem cōtexere opus est.Cum hæc uero omnia prosecutus fueris quibus ea quæ persuades confirmare queas.Oportet in his de omnibus summati cum commentationibus & sententiis coloribusq; demonstres:non ea efficere & iniustum & perniciosum & turpe & triste admodum fore.Contra uero o summatim addendum est:& iustū & utile & honestum uoluptuosumq; futurum:si hæc ad quæ eos exhortaris:effecerint.Vbi uero iam satis abūdeq; sententiarum grauitate usus fueris:quæ persuades:conclusione terminabis.Et hoc quidem modo quæ proposita fuerint: confirmabimus. Post hanc autem partem de præoccupatione dicere aggrediemur.

De præoccupatione

Est autem præoccupatio eorum locorum:qui contra tuam dictionem haberi possent præoccupans repræhensio.Oportet autem quæ ab aduersariis dicuntur extenuare:tua uero amplificare ueluti superius in amplificandi tractatu audieras.Opus est etiam conferas unum unicum tuū scilicet maius sit.Et plura pluribus & unum multis:& multa uni.Sic secūdū omnem speciem uarietate debemus uti nostra quidem augēdo:aduersarioꝝ aūt infirmādo atq; deprimēdo.Et hoc qdē modo præoccupatióibus

utemur:hæc aũt ubi fuerimus ꝓsecuti:iterationibus exitũ termiabimus. Coloresq̧ antedictos rõcinationis uel enumeratiõis aut electionis aut interrogatõis aut ironiæ assumemus.

q Vod si ad ferendum aliquibus auxiliũ suaserimus. Siue priuatis hominibus siue urbibus paucis dicere cõueniet.Et si qua iis in auditores siue amicitia siue gratia siue misericordia præcesserit:i medium referre cõgruum erit.Maxime eni omnes iis auxilio eẽ uolunt:qui tali animo ĩ nos fuerint:diligunt eni eos:a quibus uel ab ipsis uel ipsorũ amicis aliquid beneficii siue ipsi siue alii qui eis curæ sunt: uel opportune suscepisse uel suscipere uel susceptum ire crediderint.His aũt habent grãs:qui siue ipsi siue ipsoꝝ amici aut in eos aut in eorũ necessarios boni quippiam opportune uel cõtulisse uel conferre collaturiue putentur. Si horum igit̃ aliquid unũ incidat.Id breuiter doceamus:& ad misericordiá redigamus oportet.Id aũt affatim facere poterimus:si cognouerimus solere omnis in eos misericordia moueri quos familiari erga se aĩo eẽ opinẽtur:aut indignos calamitate suspicant̃:hæc aũt in iis esse ostẽdes quos misericordia dignos uelis demõstrare. Estq̧ demonstrandũ eos inique passos:uel pati uel passuros:ubi minus iis auxilio auditores fuerint. Sin uero hæc in illis non sunt:demonstrabis eos omnium bonorum inopes esse:quorum cæteri omnes aut plurimi sint participes:quiq̧ nihil unq̃ boni uel nacti fuerint:uel nanciscantur nactoriue sint:nisi auditores hoc tẽpore ad misericordiam moueãtur.Ex his igitur auditores ad misericordiam inducemus.Dissuadere aũt ex cõtrariis locis poterimus eodemq̧ modo exordiemur:& narrabimus:& probationibus utemur auditoribusq̧ ostendemus quæ facere aggrediuntur esse & præter leges & iniusta & ꝑniciosa & turpia & tristia & ĩpossibilia & difficilia ac minime necessaria. In dissuadẽdo uero idẽ dispositiõis modus seruabit̃:q ẽt ĩ suadẽdo. Quá obrẽ q ultro dissuadẽt:disponere ita poterũt.Qui uero alioꝝ suasiõibus cõtradicere uoluerit:ꝑmũ qdẽ ea ĩ exordio ꝓponere debẽt:qbus sint contradicturi.In reliq̃s uero singillati ẽ exordiẽdũ.Post singula uero ꝓdictoꝝ exordia ẽ secũdum unũquodq̧ ꝓpositũ maxime demõstrandũ: minime oĩum ea eẽ ad q̃ aduersarius exortet̃.Neq̧ iusta neq̧ q̃ his sequunt̃.Hoc aũt facies:ut oñdas uel iniusta eẽ:q̃ ille narrat uel inutilia uel iis siĩa aut iustis contraria aut utilibus aut iis quæ talia esse iudicantur. Eodẽ quoq̧ modo & cætera quæ inciderint:tractare debebis.Optimus igitur dissuadendi modus hic est.Quod si minus hoc facere commode potueris: ex eo quod reliqueris genere dissuadere orando poteris. Vt siquidem aduersarius iustum esse ostenderit:tu uel turpe esse uel inutile uel difficile uel impossibile uel aliud quoduis huiusmodi enitere demõstrare.Sin uti

le aduersarius esse ostēderit. Iniustum ipse & si qd aliud opportunum ad id habueris: demōstrabis: tua praeterea augendo & aduersarii deprimēdo facies: quemadmodum in suasionibus dictum est. Decet eodē quoq; modo sentētias cōmentatiōesq; afferre praeoccupationesq; refellerere: ac breuiter ad exitum iterare. Praeterea quoq; in suasionibus ostendendum est: aut eos qbus auxilium ferēdum suademus: horū amicos eē: quos ad id faciūdum exhortamur: aut hoc gratias iis debere: qui deprecātur: quibus uero auxilium ferre dissuaserimus: eos uel ira uel iuidia uel odio dignos ostēdemus. In odium quidem adducemus: si ab illis aut ipsos auditores auditorumue amicos aut alios qui iis curae sint: mali quippiam iique passos demonstrabimus. In iram autem rapiamus: si uel auditores ipsos uel ipsorum amicos uel alios qui iis sunt curae: idigne neglectos iniuriaue affectos ostendemus. In iniuriam uero contrahemus: si summatim indigne fortunatos extitisse aut esse aut fore. Vel si nullius unquam boni fuisse ī opes aut esse aut futuros. Vel si nunq̄ malorum quippiam passos aut pati aut passuros demonstrabimus. In inuidiam igitur & odium atq; iram hoc modo concitabimus. Beniuolentiam uero & gratiam & misericordiam ex iis poterimus comparare: quae in suasionibus dicta sunt. Eas autē ex antedictis omnibus contexere ordinareq; poterimus. Species igit̄ suadendi & qualis & ipsa sit: & ex quibus constet: & quomodo ea utendum sit: ex his liquido cognoscimus.

Quomodo in genere demonstratiuo sit exordiendum

Vrsum autem laudandi uituperandiq; speciem deinceps consideremus. Cum in hoc genere exordiri uoluerimus propositiones primum ordinamus insimulationesq; dissoluimus itidem atq; in suadendo. Ad attentionem uero exhortamur: tum ex iis: quae ī cōsultationibus dicta sunt: tum ex eo quod mirabilia illustriaq; dicamus: & eqtatem nostram eorumq; quos uel laudamus uel uituperamus: facinora demōstremus. In huiusmodi. n. causis ut plurimum nō disceptationis: sed ostentationis potius cā orationem habere consueuimus. Primū autē exordia eodē modo cōstituemus q in deliberatiuo a nobis genere demōstratus ē. Post exordiū uero ptiri: debemus: & ea quae extra uirtutē sunt: & ea quae ī ipsa uirtute bōa cōsyderant̄: hoc mō. Externa qdem bona ī bonam ualetudinē & robur & formae dignitatē & diuitias: uirtutem uero in sapiētiam iusticiā & fortitudinē illustrisq; disciplinas distribuimus: horū aūt quae in uirtute posita locataq; sunt: iure laudant̄. Extraria aūt subducunt̄. Robustos namq; & pulchros & nobilis atq; locupletes nequaq̄ laudare sed dicere beatos conuenit: his aūt diligenter consyderatis: post exordia de genere primū dictionem ordinabimus. Hoc. n. primum hoibus ac reliqs animalibus clarorum inest uel obscurorum. Proinde recte qdem aut ho-

minem aut aliud tale animal ex genere commemorabimus. Cũ uero aut affectum aut rem aut orationem possessionemue laudare uoluerimus: cõtinuo ex iis quæ honesta adsũt ñ absurde laudabimus. A genere autẽ laudare ita cõuenit. Si quidem progenitores insignes fuerit: debemus omnis ab initio ad eum usq; quãue laudatũ uolumus: resumere. & in singulis ꝓgenitoribus clarum aliquid summatim apponere. Quod si primi idustrii insignesq; fuerint. Reliquos uero nihil oratione dignum gessisse contigerit: primos quidem illos eodem modo prosequemur: gnauos autem atq; degeneres omittemus: ea usi cauillatione: quod propter maiorum multitudinem nolimus auditoribus orationis lõgitudine graues effici: præsertim cum nemini sit obscurũ qui ex bonis clarisq; parẽtibus nati sunt: eos cõsentaneæ fieri suis maioribus nõ dissimiles. Sin autem ueteres progenitores obscuri fuerint: qui uero proxime extiterũt illustres: ab iis ẽ laus generis capiẽda: dicẽdumq; ut de illis quidem longam repetere quãdã orationem superuacaneum admodum fuerit. Sed si eorum laudes referant᷑: qui proximi his qui laudant᷑: extitissent: plane & hi quoq; boni probique uiri ostendent᷑: quodq; perspicuum sit: horum maiores idustrios quosdã insignisq; extitisse: haud nãq; uerisimile uideri huiusmodi homines honestos & bonos esse: qui ex improbis progenitoribus nati essent. Vbi uero nullus maioꝶ sit splendor: dices ipsum in se generosum esse: colligesq; eos ois ingenue natos eẽ: qui ingenitam sibi uirtutem habẽt. Et eos aliis quoq; omnibus lõge antecellere: q̃ suos progenitores laudãt: permultos enim qui ex claris maioribus nati essent: degeneres extitisse. Addesq; qđ de huius nũc & nõ de progenitorum præconiis agatur. Eodem autẽ modo in uituperationibus origo generis in improbos maiores referenda est Et ita laudãdo ac uituperãdo quæ ad genus pertinent: ordinabimus. Et si quid illi: de quo loquimur: præclarum fortuna cesserit: hoc dũtaxat tuebimur: ut ea quæ ætati cõueniunt: enarremus: & id quidem haud ꝓlyxe. Pueri namq; tam suo ingenio quam coꝶ qui ipsis præfuerint: diligentia honesti pudici sunt. Quare breuis de iis est habẽda oratio. Cum hũc autẽ modum percurreris: habita ad posterum commẽtatione atq; sentẽtia debes hãc partem in adolescẽtis ætatem terminare. Et propositione deinde facta aut eius qui laudat᷑: res gestas aut mores aut studia ãplificabis: quẽadmodum ab initio in demõstratiuo genere prius diximus. Exponesq; ab hoc quem ipse laudas cum eẽt hac ætate aut per hũc aut per studium aut ex hoc aut huius gratia tum hoc tum illud præclaꝶ facinus gestũ fuerit. Oportet & cæterorum quoq; iuuenum præclara facinora colligendo cõferre: & huius lõge iis maiora eẽ ostẽdere. Illorum quidem quæ minima sunt: huius autem quem tu laudes: quæ maxima sunt: enarrãdo. Cõ-

uenit autem & quæ apud alios res illustres parum pro dignitate collatæ fuerint: eas abs te dicédo itidem magnas demõstrari. Et semper res ita cõparãdo augẽdæ & exornãdæ sunt. Et ubi & quis iuuenis ita philosophus unquam fuit: qui uel senior magnum adeo incremẽtum habuerit? Et q adeo robuste Gymnasiorũ labores perfert: uæhemẽter is philosophiæ studium & industriam adamabit? & hoc quidem modo similitudine & collatione usi amplificabimus. Cum uero quæ circa ætatem adolescẽtis cõsyderãtur: absoluerimus: in fine huius partis sententias cõmentationesq; locabimus. Et aut quæ dicta sunt breuiter iterãtes aut ad postremam partẽ finientes: Rursus ubi proposuerimus: quæ gesta sint ab ipso uiro quem laudamus: de iusticia primum dicere aggrediemur: quam eodẽ modo ut in superioribus exornantes ad prudẽtiam si fuerit: descẽdemus. Et hanc eodem quoq; modo absoluentes fortitudinem si fuerit: proponemus: q̃ eadem amplificationis ratione item percurrẽtes cum ipsius finem partis attigerimus: & omnia genera prosecuti sumus: summatim: quæ ãtedicta fuerint: iterantes exitum uel sententia uel commẽtatione toti orationi apponemus. Cõgruet autem laudibus nominibus etiam multis circa unũ quodq; uti: & splẽdidam facere dictionem atq; magnificam. Eodem quoque modo cum de neq̃ hominibus oratio nobis erit: uituperatiões constituemus. Oportet aũt nullis i eum utamur cauillis: quẽ carpimus. Sed ipsius dũtaxat uitam enarremus. Sermones. n. lõge magisq̃ iocosæ obiurgatiões atq; cauilla & auditoribus p̃suadẽt: & egritudie quos uituperamus afficiũt. Nam huiusmodi q̃dem sales ad Idæam uel ad substãtiam referũtur. Sermones uero sunt ingeniorũ morũq; ueluti imagines. Cauendũ est etiam ne res turpis nomibus appelles turpibus. Id eim affert grauitati calũniam. Sed quæ huiusmodi sũt: tanq̃ per ænigma significabimus: & alia tum rerũ nominibus rem ipsam manifestabimus: Debemus aũt in uituperationibus ironia uti & i iis aduersariũ deridere: q̃bus ille maxime exultat. Et p̃uatim q̃dem paucisq; præsentibus eum dehonestare In uulgus aũt & multituninẽ cois maxime uituperatiões maledicere. Vituperatiões uero eodẽ mõ poterimus: quo ẽt & præconia & augere & extenuare. Itaq; harũ specierũ ex his quæ supius dicta sunt: usum oẽm intelligemus.

De accusatiõe & quæstione

r Eliquũ est ut accusãdi quærẽdiq; præcepta peragamus quæ rursus queadmodũ i iudiciali genere dictũ ẽ: cõponemus: ordiabimus: p̃curremus: p̃mũ igit' i exordiis rẽ de qua fit accusatio uel defensio: proponemus ut etiam in aliis præmissis speciebus. Ad attentionem autem ab iisdem locis exhortabimur: quos in suadendo dissuadendoq; docuimus. Item etiam de beniuolentia idem quoq; modus seruan-

dus erit:qui in deliberatiuo genere præmissus est. Nam is cui auditores beniuoli sunt:ex præterito aut pñti tempore. Et is ne calumnia affectus sit:ad eos irritãdos uel in se uel in rem ipsam uel in orationẽ beniuolenti am captabit eodem modo:ut illic docuimus.Is uero in quem neq; beniuoli auditores neq; infesti fuerint:beniuolẽtiã captare poterit ex præterito pñtiue tempore uel p seipm uel p rẽ uel p orationẽ.Ille autẽ qui apud auditores calũniæ obnoxius factus fuerit:partim mixtim partim priuati beniuolentiam captabit:hic igitur modus erit p quem beniuolentia cõparabitur.Eniuero ii aduersus quos neq; bono neq; malo animo auditores fuerint:paucis sunt laudandi:& aduersarii uituperandi. Oportet aũt eos ab iis laudare:quæ uident maxime auditorum interesse. Dico autẽ ciuitatis studiosum amicorum obseruatorem gratum misericordem. Et similia aduersarios autem ab his uituperare:quibus auditores ad irã irritantur:hæc aũt sunt ciuitatis inimicus amicorum hostis.Ingratus ĩmitis. Et huiusmodi. Opus est etiam laude iudices delenire:quod iusti iudices grauesq; sunt. Aduersariorum præterea defectus sicubi tibi minores extiterit:siue ad dicendum siue ad agendum seu ad aliud quicq̃ in disceptatione uerset:erũt oratione complectendi.Et iustum præterea & legitimũ & utile & quæ deiceps sequũtur ĩducẽda.Cum iudices igitur neq; bono neq; malo animo in nos fuerint:ex his beniuolentiam captabimus.Si qs uero in calũnia sit:idq; ex præterito tempore & circa orationem scire ex antedictis poterimus:quopacto insimulationes soluere oporteat. Quod si ex præsenti tempore calumnia fuerit:necesse est circa ipm hominẽ eã fieri:aut si ineptus præsenti cõtrouersiæ:aut si criminibus subcõtrarius aut si pro cõfesso accusationi obnoxius uideatur.Ineptus quidem fuerit : si aut iunior aut senior pro alio disceptet. Subcontrarius uero esset : siqs robustus imbecillum uerberationis accuset.Aut siquis cõtumeliosus cõtumeliæ temperantem insimulet:aut siquis admodum pauper hominẽ ditissimum pecuniarum agens in iudicium deuocet. Itaq; huiusmodi homines subcõtrarii criminibus sunt:pro confesso autem erit:siquis fortis robustusq; existens ab ĩfirmo & ĩbecillo uerberationis accusetur:aut si quis fur existimatus furti reus in iudicium arcessatur. Vt autem oia uno complectamur uerbo:ii quorum moribus similis est hominum opinio: uidebuntur criminibus esse obnoxii.Circa ipsum igitur hominem ex instanti tempore calumniæ huiusmodi fieri poterunt.Circa rem autem eæ contingent:siquid aduersus domesticos amicos aut aduersus hospites : aut in suos uel de prauis uel de turpibus rebus negocia afferat: hæc eim infamiam disceptantibus afferunt.Quẽadmodum igitur eas ĩsimulationes sumus dissoluturi:deiceps ostendam duo esse communia in oibus

elementa existimo. Alterum quidem ut qbus rebus correpturos iudices aduersarios putes: his eos praeueniens corripias. Alteꝝ uero est: si res ī aduersariis quidem maxime: sin id minus ī alios quosdam trāsferas ea usus cauillatione: ꝙ non ex sentētia tua sed ab aduersariis coactus ī certamen descenderis. In unamquamqꝫ uero calumniam haec argumentari conuenit. Iunior quidem causabitur aut seniorum aut amicorum: qui pro se disceptent solitudinem: aut criminum magnitudinem: aut temporis ꝑscriptionē aut rerum multitudinem aut aliud quid huiusmodi. Si uero habueris pro alio dictionem dicendum erit: te amicitiae gratia aduocatū fieri: aut aduersarii motum inimicitiis aut quia negociis interfueris: aut ob utilitatem publicam aut quia is cui patronus uenis: & ab oībus est desertus: & iniuria praemitur. Quod si crimini pro confesso obnoxius: uel subcontrarius accusationi effici uideatur: cū praeoccupatione utendum est: tū etiam dicendū ut neqꝫ iustum neqꝫ legitimum neqꝫ utile sit: ex opinione ac suspitione ferre prius sentētiam q̄ res fuerit audita. Quae igitur circa ipsum hominem sunt: hoc pacto isimulationes diluemus. Eas uero quae circa rem sunt: ita repellemus. Causa ī aduersarium reiiciemus: uel si maledictum ei crimini demus: uel si iniuriam aut cupiditatem aut pertinaciam aut iram praetendamus: quod nullo alio modo ius conseq possibile possit. Priuatas igitur calumnias apud iudices ita diluemus. Cōmunes uero oibus speciebus soluere poterimus: quēadmodum in superioribus dictum est.

De exordiis in genere iudiciali

e Xordia uero in genere iudiciali eodem modo collocabimus: sicuti etiam in deliberatiuo. Eadem etiam rōne narrationes exordio coniūgemus: quas uel particulatim probabiles esse iustasqꝫ ostendemus. Aut ipas separatim tāquam in unum corpus ordinabimus. Deide uero erit confirmatio: quam si quidem rebus ipsi aduersarii contradixerint ex probationibus. Sin autem cōsenserint ex iustis & utilibus & his similibus cōfirmare debemus. Collocanda sunt ex probatiōibus primum quidē testimonia & si quae nobis ex quaestionibus cōfessiōes fuerit. Demū uero si nullo modo uerisimilia ea fuerint: sententiis & commētationibus: sin aūt non oīo uerisimilia probabili: demū exemplis & cōiecturis & signis & argumētis: demū uero cōmētationibus & sentētiis cōfirmare debemus. Quod si uerisimilia fuerint: probatiōes qdem omittemus. Iustis autem quēadmodum in antedictis utemur. Et hoc qdē modo confirmabimus. Post confirmationē aūt ubi ea q̄ ī aduersarios sunt: collocauerimus: ꝑoccupabimus eas res quas uerisil'e fuerit aduersarios dicturos. Et siqu dē aduersarii rē negarit: ꝓbatiōes illas a nobis dictas amplificabimus: q̄s uero illi dicturi sunt reꝑhēdemus & extenuabimus. Si uero fateant̄ & legitima & iusta esse: q̄:

q

secūdum scriptas leges a nobis iductas oñderimus:enitendū ē : ut his sit leges quas & iustas & honestas & côducibilis uniuersæ reipu.plures uēdi carint talis ēt eas eē oñdamus:quas aūt aduersarii iduxerūt:eas côtra hīe demōstremus qd᷑ minus cōmodæ hæc dici querit:iudices cōmonefacien di sunt eos nō de lege sed de re iudicare:quodq̃ iurati sint secundū leges latas sñiam latū ire.Et doceas haud hoc tpe decere leges:sed i constitutis diebus eas ferre.Sed si cōtigerit rē iis legibus agitari:q̄ inique eē uideant᷑ dicendū erit nō legē rē huiusmodi ueꝝ iniqtatē eē.Cū lex quidē ad utilitatē ferat᷑:hæc aūt afferat ciuitati pniciē.Dicendū etiā erit:haud cōtra leges facturos si huic legi cōtrariā sñiam tulerit:sed leges potius laturos ne sit iprobis iniqsq̃ decretis utendū. Oportet aūt ad id collctionē afferre: quod nulla lex ꝓhibet reipu.benefacere:sed iprobas leges auctoritate ꝓuare:aliud nihil eē:q̄ ciuitatē bñficio donare.Quascūq̃ igitur ex iis legibus q̄ nullam ambiguitatē continent:habuerimus ex talibus præuenientes abūde cōtradicere poterimus.De ambiguis uero legibus si iudices ita senserit:ut tibi expedit oportet hæc demōstrare:quod si iudex dicat:quēadmodum aduersarii:cōdocefaciēdus ē legūlatorē nō hoc sensisse:quod ab illo dicit᷑:quodq̃ cōducit ipsis iudicibus legē ita dicere.Verum si nullo modo possis in cōtrariā sñiam cōmutare:oñde aliud nihil posse cōtrariam legē dicere:atq̃ ipse dicas.Et quo qdē pacto oporteat uti legibus:ex iis q̄ diximus:abūdabis.Summatim uero si peccasse omnino fateantur: & ex iusti tñ & legitimi partibus defensionem parent:ex his ea sunt cōfutatione præueniēda:quæ dicturi illi uideant᷑.Sin aūt peccasse fateantur: & sibi tamē ignosci postularint:sic talia oportet cōfutare:primū quidē dicēdum erit:deterioris esse moris:quodq̃ tunc illi crimē i imprudētiam reiiciunt:cū se depræhensos ituent᷑:ꝑinde si huic ignoscitis:alios itē omnis suppliciis atq̃ cruciatibus liberabitis:dic etiā & illud si eos q peccasse cōfitent᷑:absoluetis:quo pacto inficiantis condēnabitis? Dicendum etiam erit:& si iprudenter errauit:non tñ decet me ob huius imprudentiā detrimēto affici.Præterea dicetur cū neq̃ legūlator iprudenter delinqntibus ignoscit:eo neq̃ a iudicibus q secūdum leges iudicant:ignosci iure pōt. Ex his igit᷑ atq̃ siſibus eos q sibi secūdum postulant cōfutare poterimus: sicuti etiam ab initio exposuimus.Vt cōpendio aūt utar:quæcūq̃ sint ad uersarii dicturi & ad probationem & ad iuris sui partes afferendas: & ad ueniam postulandā ex antedictis ꝓoccupabimus.Post hanc aūt cām tota ē oratio p enumerationē summatim repetēda.Et breuiter si fieri pōt:iudicū animi in aduersarios quidē uel ad odiū uel ad iram uel ad inuidiā: in nos autē ad beniuolētiam uł gratiam uel misericordiam commouēdi quibus autē rebus hoc fiat in deliberatiuo genere in suasionibus & dissu

asionibus diximus: ac rursum in defensionis specie ad finem pcurremus.
Orationis igitur principium in iudiciali genere si quidem accusemus ita componemus & ordinabimus. Si uero defendamus: exordiũ quẽadmodum & in accusando constituemus. Est autem res quarum accusamur: quibusq̃ accusator scientiam auditoribus fecerit: relinquemus quibus uero opinionem relinquerit: hasce ubi post exordium proposuerimus: dissoluemus. Testesq; & quęstiones & iuramẽta refellemus: quẽadmodum antea audisti. Et siquidem res credibiles fuerint: poterimus ipsarum responsionem in eius quod relictum sit: locum transferre. Quod si testes per quæstiones fidem fecerint: aut in orationem aut in negocium aut in quodcũq; aliud fuerit in aduersariis maxime uerisimile. Ipsorum ẽ responsio trãsferenda. Si uero aut contra utilitatem pub. aut contra cõsuetudinem accusator te fecisse criminetur: debes defendere. Id maxime esse utile: quod ab eo crimini dat᷑. Vel si id minus potueris: dices ut neq; abs te ab iis: q tibi sint similes: aut quod non hoc modo huiusmodi res geri consueuerit. Probabile igitur ita solues. Exemplum uero debes primum si potes demonstrare: id haud quaquam esse criminationi simile. Vel aliud tibi ex contrariis præter uerisimilitudinem exemplum ferendum esse. Coniecturam autem potes cõfutare: si dicas quibus causis contraria significare cõtigerit. Sententias uero atq; commentationes aut improbabilis aut ambiguas ostendas: oportet. Signa autem nõ eius solum cuius ipse sis accusatus: sed rerum plurimarum signa esse ostende. Et ea quidem quæ ab aduersariis dicta fuerint: ĩ contrarium aut ambiguum conuertentes poterimus hoc modo improbare. Si uero quorũ nos accusator criminatur: ea fecisse fateamur. Idq; ex iusti & legitimi partibus defendere pergamus magis legitimas res nostras iustioresq; demonstrare elaborabimus. Quod si minus commode fieri potuerit: ad imprudentiam casumq; defugiemus. Iacturasq; paruas esse ostendemus. Et ignoscendum nobis esse argumentabimur demonstrantes: q̃ omnium quidem hominum per imprudentiam delinquere commune sit: sed afficere iniuria improborum esse proprium. Dices etiam & æquum & bonũ esse: & iustum & conducibile iis ignoscere: qui per imprudẽtiam deliquerint. Neminem enim omnium scire: si quid aliquando sibi huiusmodi euenturum sit. Ostendẽdum est etiam si quid aduersarius ipse aberrauerit: & ueniam tamen consecutus sit. Post hæc eæ præoccupationes sequũtur: quæ ab aduersariis dictæ sunt: harum igitur alias satis superque a rebus ipsis soluere poterimus. Sed si calumnientur scriptas nos orationes recitare: aut quo eas recitemus: meditari: aut mercæde conductos patronos fieri: ad hæc talia cõtraueniamus oportet: dissimulãdoq; dicamus mi

nime omnium lege ꝓhiberi:aut se scripta aut illum nō scripta loqui: lege namq₃ talia patrare non pmitti:loqui uero ut quisq₃ uelit facile sim. Dicē-dum quoq₃ erit usq₃ adeo aduersarii delicta uel ipsius eius sentētia pmagna esse:ut existimet me nunq̄ digne in se accusando satisfacere posse:nisi quæ dicturus essem:& ātea scriberem:ac multū temporis meditatus sim Ad scripturaꝝ igitꝰ orōnum calumnias sic occurrerī poterimus:Si uero dixerint nos discere meditariq₃ dicendi facultatem:confitebimur id qdem: dicemusq₃ nos qdem quos aīs discerī:neq₃ calumniatores neq₃ cōtentiosi certe sumus. Tu uero q oratoriam tenes:cū hoc tempore tum sæpe alias nos calumniis circūuenire deprehensus es:quare cōducere ciuibus uidetꝰ ut & ille oratoriam discat. Non.n.sic malum neq₃ insimulatorem eū fore Eodem quoq₃ modo siqs nos mercæde cōductos causaꝝ patronos dicat & fatebimur:& cauilabimur:huiusq₃ rei auctorem accusatorē nostrū ac reliquos oīs demonstrabimus. Mercædum aūt species diuidemus: dicemusq₃ alios pecuniis alios gratus alios suppliciis alios honoribus aduocatos assistere. Te igitꝰ gratiis id obire muneris ostēde. Aduersarium uero dicito ne paruo qdem pretio aduocatum assistere. Eum nāq₃ ut aliqd argenti iniuste capiat:non aūt ne psoluat in iudiciū ire. Idem quoq₃ modus seruādus est:si quis nos aut aliquos edocerī dixerit:qui cōtrouersus apud iudices utantꝰ:aut iudicialis orōnes cōscribere Nam & alios oīs ostendes ꝓ uiribus adiumento amicis eē:& docendo qdem & cōsulendo. Et artificiosissime in huiusmodi rebus occurres. Oportet aūt & circa interrogatōnes atq₃ respōsiones:quotquot in huiusmodi speciebus inciderint:ne nos negligētia ulla capiat. Sed quæ respōdeo concedantꝰ quæq₃ negentꝰ: sunt cōsyderāda. Cōcessiones igitꝰ sunt huiusmodi. Mihi filiū enecasti. Enecaui eqdem. Nā ille in me prius distrinxit gladiū:filium mihi pulsasti: pulsaui eqdem. Iniuria.n.in me prius manus iniecit. Mihi caput cōfregisti. Cōfregi equidē. Nā noctu impetū in meā fecisti domum. Talis igitꝰ cōcessiones legibus freti nō nunq̄ facimus:huiusmodi uero negatiōes legē declināt. Mihi filium occidisti:nō ego qdem:sed lex occidit:hæc aūt omnia ita oportet respōdere:Cum duaꝝ legum altera iubet hoc faciundū:altera nō uetet:quæ igitꝰ ī aduersarios dicēda sunt:ex his oībus colliges. Post hæc āt eoꝝ quæ antedixerimus iteratiōe breuis ē admonitio adhibēda. Ea uero est utilis oī tēpore q̄ ob rem & singulis ī spiciebus ea iteratiōe utendum ē Veꝝ in accusationibus maxime & defensiōibus ea cōgruit. Itidē quoq₃ in suasionibus atq₃ dissuasiōibus. Neq₃ solum ea hic cōmemorare:quæ antedixerimus queādmodū in laudādo & uituperādo uerū ēt animos iudicū in beniuolētiam nr̄am cōciliare:& in aduersarios cōcitare debemus: hāc uero iteratiōnē in orōnis partibus postremā cōstituimus:hæc.n. facit: ut

reminiſcaris ſummatim:quæ dicta ſunt enumerando aut ratiocinando aut iterrogãdo:tua quidem quæ optima ſunt. Aduerſariorũ ãt quæ neqſſima:ſi quidem interrogationis figura uti uolueris. Cuiuſmodi autẽ unũ quodq; horum ſit:ex iis cognoſcere poſſumus:quæ ſuperius dicta ſunt. In beniuolentiam uero noſtram iudices conciliabimus:& in aduerſarios cõcitabimus:ex iis bñficiis ut etiam in deliberatiuo genere ſummatĩ oſtẽdimus:quibus nos aut amici noſtri ipſos a quibus iniuriam ſuſcipimus ipſorũue neceſſarios ſeu iudices ipſos uel eos qui eis curæ ſunt:ſiue affecerimus:ſiue afficimus:ſiue ſumus affecturi. Et ſi ipſis dixerimus nũc tp̃s eẽ referẽdarum pro ſuſceptis bñficiis gratiarũ. Et ſi eos in commiſerationem ſi opus fuerit:adduxerimus. Hoc aũt eo faciemus quo noſtram ĩ auditores beniuolẽtiam demonſtremus. Et q̃ indignes ob ea quæ male paſſi fuerimus:aut patimur:paſſuriue ſumus:miſeria præmimur: niſi hi nobis adiumento fuerint. Si uero nihil nobis abſit:huiuſmodi commemorabimus:quibus bonis priuati fuerimus:aut priuamur:aut priuabimur: ubi iudices nos neglexerint. Seu ut nunq̃ boni quippiam nacti fuerimus aut nãciſcimur:aut nacturi ſumus:niſi ab his auxilium meruerimus. Ex his nãq; cõmiſerationem nos dignos conſtituemus:& auditores nobis cõciliabimus. Aduerſarios uero calũniis circũuentos in inuidiam & odium apud auditores ex horũ contrariis adducemus:cum oſtenderimus ab his aut horũ amicis auditores ipſos ip̄orumue neceſſarios mali quippiam indigne paſſos aut pati aut paſſuros. Ex huiuſmodi.n.rebus ad odium & iram in aduerſarios rapient᷑. Sin autem hæc fieri commode nequiuerint: ea in unũ redigemus:quibus auditores ĩ aduerſarios ad ĩuidiam concitemus. Inuidia nãq; propinqua ẽ odio. His autem ſummatim inuidebit᷑. Si eos indigne fortunatos:& ab auditoribus animo alienos oſtẽderimus percurrẽtes q̃ multa bona iniuſte paſſi fuerĩt:aut patiunt᷑ paſſuriue ſunt. Aut q̃ nunquam nullius boni indiguerĩt:uel ĩdigent uel indigebunt: aut q̃ in nihil unq̃ mali inciderint:ſeu incidũt:ſed incident:niſi nunc a iudicibus puniãtur. Ex his igit᷑ rebus auditorum nobis animos ad beniuolentiam ĩ cõcluſionibus conſtituere & in aduerſarios contra commouere poterimus. Ex omnibus uero ſupradictis accuſationes defenſioneſq; quãaptiſſime ordinabimus.

De quæſtionis ſpeciebus

q Verẽdi autem ſp̃es ſeparatim quidem ipſa raro cõſtituit᷑: ſed aliis ſpeciebus commiſcetur:& aduerſus cõtradictiones maxime ẽ utilis. Verum tamen ne huius nos ordo lateat ſiquando uel oratio uel uita hominum actio aut ciuitatis adminiſtratio quærenda contingeret. Item etiam hac de parte ſummatim percurram. Eſt igitur quærentibus eodem quaſi modo exordiendum ſicuti etiam calumnia circumuentos oportet

docuimus.Quare cum idoneas in principiis cās attulerimus: quibus id recte facere uideamur. Ita ad quærendum ueniemus. Causæ autem congruēt in ciuilibus quidem conuētibus: quod aut cōtentiōe quadam quí potius ne auditores lateat id facimus. Demum quod nobis hi prius molesti fuerint. In priuatis uero uel inimicias uel paruas eorum qui querun tur cōsuetudines: uel ī eos ip̄os beniuolentiam uel ut quæ agunt remittē tes nō amplius hæc faciant ꝓferre oportebit. In publicis autē si legitimū & iustum & publicam utilitatem ꝓferemus. Ex his aūt & his similibus ex ordio cōstituto ac singulis deīceps ꝓpositis aut dictis aut gestis aut cogitatis quæremus. Eaqꝫ demōstrabimus & iustis & legitimis & p̄uatis & publicis utilitatibus aduersari. Et omnia demum cōsiderabimus: si quo ī loco ip̄a sibi uel moribus ꝓborum hoīum officiisue dissentiūt. Sed ne ī singulis enarrādis longiore utamur orōne: quo pluribus illustrium studioꝝ aut reꝝ aut uerboꝝ aut cōsuetudinum res eoꝝ quos quærimus aduersari ostēderimus: eo ip̄os obscuriores apud auditores constituemus. Opus ē aūt nō tristi & acerbo quodam sed miti mansuetoqꝫ uultu quæramus. Hoc enī modo uerisimiliores reddent̄ apud auditores habitæ orōnes. Et oratores ipsi nullum de se relinquent insimulationi locum. Vbi uero diligenter oīa quæsieris: atqꝫ amplificaueris: orōnis exitū breui: iteratione terminabis. Et ut eoꝝ quæ dicta fuerint: auditores reminiscant̄ efficies. Has igitur species ubi hoc pacto constituerimus: pulcherrime ipsis uti poterimus.

Peroratio antedictoꝝ oīum p enumeratiōnē & amplificatiōnē.

O Pus est præterea: orādo & scribendo in id q̄maxime enitamur elaboremusqꝫ: ut pro rerum natura uerba accommodemus: & ita nosmetip̄os trita cōsuetudine his cūctis exerceamus: ut eorum usus nobis in promptu sit. Atqꝫ ut ex arte quidem dicere possimus: tum in priuatis publicisqꝫ disceptationibus: tum iis etiā in sermonibus: quos aduersus alios habuerimus: plurima hinc & artificiosissima adiumenta suscipiemus. Elaborandum ē etiam: ut nō circa uerba orator dūtaxat: uerū etiam circa uitam quam antedictis speciebus exornet: atqꝫ magnificet: suam diligētiam omnem studiumqꝫ accommodet. Nā uitæ compositio & ad suadendum & ad boni & æqui uiri existimationē adipiscendum conducit plurimum. Primum igit̄ diuidendæ sunt secundum omnem disciplinæ distributionem quid primū quid secundum q̄d tertium quid quartum tractandū sit: demum ea tibi sunt præparanda: q̄ circa auditores attēdūtur: de q̄bus in exordiis docuimus. Enim uero beniuolentiam a persona tua captare poteris: si promissis īsistas: & eosdem

Beniuolentia

amicos in omnem uitam tueare:neq; i aliis actionibus inconstans eẽ sed iisdem semper uti uideare. Attenti autem fient auditores:si iis in negociis uerseris:quæ & magna & honesta sunt multisq; conducant. Cum uero beniuolos auditores reddideris:ubi ad negociorum expositionem abs te deuentũ est:quæcũq; propulsationem malorum:bonorũ autem cõtinent exhibitionem facile apud illos admittunt:quæcũq; uero secus sunt reiici unt. Sed pro celeri & apta & uerisimili narratione:hæc sunt tibi faciunda Celeriter autem absolues:si non omnia uolueris simul agere:sed prius p̃ mo & q̃ reliqui est deinceps. Dilucide uero:si nõ statim relicta actione in alias res prius transieris:q̃ illam absolueris. Verisimiliter autem si nihil a tuo more alienũ agas. Item si nõ eosdem finxeris & inimicos tibi & ami cos eẽ. Ex his autem ꝓbationibus eas assummemus:de quibus ita scien tiam ad præficienda negocia tenemus:ut eam aliis ĩterprætari:& explica re possimus. De q̃bus aũt scientiam non habemus:eas ꝑ ut sæpius acci dere solent:assumemus. Tutissime nãq; in huiuscemodi rebus egeris: si consuetudinem sequi uolueris. In certamine uero cõtra aduersarios siq; dem oratione cõtenditur ex iis quæ dicta sunt:nostram confirmationem faciemus. Sin uero cõtractibus hoc faciemus:si secũdum leges & nõ scri ptas & scriptas cũ testibus q̃optimis ac tp̃e præfinito eos cõfecerimus. Ex cõclusione uero eorũ quæ dicta fuerint. reminisci auditores faciemus: si quæ gesta sunt:summatĩ rursum dicimus. Ex iis autem quæ agimus:ita commonebimus:quãdocũq; eadem negocia uel similia prioribus tracte mus. Beniuoli aũt nobis erũt auditores:si ea gesserimus:quibus aliq̃d be neficii suscepisse aut suscipe aut suscepturi uidebũtur. Magnas aũt res ge remus:si ea negocia tractauerimus:q̃ multorũ sint bonorũ cã:hoc igit̃ mõ q̃ ad uita ꝑtinẽt:p̃panda sunt. Ex p̃ore aũt istituto circa orõnẽ ẽ exercita tio adhibẽda. Sacrificia uero uti p̃missum ẽ faciemus ad deos q̃dẽ pie:ad sumptus aũt moderate ad spectacula uero splẽdide:ad ciues aũt utilit̃. Et aduersus imortalis q̃dẽ deos ea hẽbunt pie:si patrio more sacrificemus. Ad sumptus aũt moderate:si nõ quæcũq; missa fuerit:ab iis q̃ sumptibus præsunt:consumant̃. Ad spectacula uero splẽdide si magnifico sint appa ratu cõstituta. Ad ciues aũt utiliter:si & equites & grauiores armaturæ pe dites belle instructi pompam celebrent. Quæ igitur hoc modo morta les in deos fecerint:pie certe fecerint. Eos autem amicos comparabimus: qui sint nobis moribus non dissimiles:& quibus eadem quæ etiam no bis cõducant:& quibus magnis in rebus communis nobiscum fortuna sit. Talis.n.amicitia prædurat maxime. Socios aũt eos facere debemus: q̃ & iustissimi sint:& nõ mediocri:ualeãt potẽtia:& iꝓximo hitẽt:hostis aũt eos faciemus:qui horum sint contrarii. Suscipiendum aũt bellũ in eos ẽ:

Attenti

Beniuoli

Beniuoli

qui rẽpu.aut eius siue amicos siue socios iniuria uiolare moliunt᷑. Præsi-
dia autẽ habeamus oportet aut nr̃a aut socioꝝ aut hospitum causa. Et p̃
mo quidem nostra: demum socioꝝ: tertio uero hospitum. De tributis aũt
id quidẽ ẽ optimum: quod a p̃uatis prouentibus ac possessionibus ꝓfici
scit᷑. Secundum uero a cẽsibus. Tertium autem a pauperibus: qui sua cor
pora ministeriis præbẽt. Ab opificibus autem arma: a locupletibus uero
pecuniæ. De administratione autem reipu. popularis quidem principa-
tus ẽ optimus: in quo leges optimatibus honores distribuit. Plebs uero
neq; dandis priuat᷑ suffragiis: neq; ferendis quidem sentẽtiis. Proxima ue
ro illa ẽ: in qua leges a ditioribus affici contumelia plebem non sinũt. Pri
cipatus autem paucorum duo sunt genera: aut.n. est ex amicicia & socie
tate quadam aut a censibus. Necẽ autem ẽ: socios faciamus: cum ciues
minus ex sese potẽtes sunt: qui tum solum tum oppida tueantur: aut ho-
stibus repugnent. Est autem societas omittenda: cum aut eam facere nõ
sit opus: aut socii longe a nobis distent: neq; potentes sint qui opportune
adsint. Ciuis autem bonus ẽ: qui amicos ciuitati utilissimos comparat.
Inimicos uero & paucissimos & infirmissimos quiq; sine ulla priuatorũ
bonoꝝ publicatione prouentus comparat quamplurimos: & qui sese iu-
stissimum præbẽs eos in quæstionem agit: qui rerum pu. aliquid p iniusti
ciam uiolat. Largitionibus uero utuntur omnes: aut quoniam aliq̃d ĩde
sperant commodorum: aut quo susceptorum beneficiorum gratiam re-
ferant. Obsequunt᷑ autẽ omnes aut lucri aut honoris aut uoluptatis aut
timoris gratia. Commutationibus uero utuntur omnes aut sponte aut ĩ-
uite. Omnes.n. actiones aut ui aut suasione aut fraude aut occasione ꝑfi
ciunt᷑. In bello aũt uincit᷑ aut fortuna aut corpoꝝ multitudine robustita-
te ue aut pecuniaꝝ copia aut opportunitate locoꝝ aut uirtute sociorum
aut consilio & caliditate imperatoris. Socios uero derelinquẽdos putant
aut maiore utilitate aut belli solutione. Iuste aũt agere est comunis sequi
utilitatis cõsuetudines parere legibus: priuataq; pacta seruare. Conducit
aũt corpori q̃dem bona habitudo & formæ dignitas aut uires & bona ua
letudo. Aĩo uero Sapiẽtia Prudẽtia Fortitudo Tẽperantia Iusticia: his aũt
utriusq; pecuniæ & amici. Inutilia uero sũt hoꝝ cõtraria. Plurimum uero
utilitatis affert bonoꝝ ciuium multitudo.

Plebs

Sapientia
Prudentia
Fortitudo
Temperãtia
Iusticia

FINIS.

Erancisci philelfi ex græco in latinum traductio Aristotelis Rhetoricæ ad
Alexandrum regem: quæ quidem interpretatio facta est Florentiæ anno
a natali christiano Millesimo quadringentesimo decio Kalendas Iulias

AD MAGNANIMVM ET ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM PHILIPPVM MARIAM ANGLVM INCLYTVM MEDIOLANENSIVM DVCEM.

Francisci philelfi præfatio in plutarchi cheronensis apophthegmata ad Traianum Cæsarem.

LECTITANTI mihi nuper græca quædã princeps optĩe nõnulla plutarchi cheronẽsis uolumina perdocti & in p̃mis sapiẽtis uiri: cum de moribus lucubrata grauissime: tum de aliis plærisq; pmagnis ac præclaris rebus ornatissime elegãtissimeq; perscripta ad manus incidunt. Quæ dum singula ĩcredibili quadam cupiditate pcurro: ille haud quaq̃ intepestiue se liber offert: q de apophthegmatis ad Traianũ Cæsarem ĩscriptus ẽ. Hũc accuratius ẽt atq; ẽt cum mecũ ipse cõsidero: res sane digna uisa ẽ: quæ & a Plutarcho illustri eruditissimoq; philosopho emanaret: & Traiano ipsi dedicaret᷑. Fuit. n. Traianus eiusmodi ꝑfecto & uir & imperator: q cum oĩ ãtiquitate ita de uniuersæ uirtutis laude cõtẽderet: ut nihil ad decus ei: nihil ad gloriã defuerit. Nam sapiã quæ una tum aĩ magnitudinẽ tum iusticiam ip̃am complexa ẽ: quæq; humanos casus oĩs infra se hẽt: ita diuinus ille priceps uiguit: ita excelluit: ita mortales reliquos lõgissime anteiuit: ut qcquid ageret: cotinuo ex oĩ parte pfecte ageret. Quare cum ĩtelligeret uim dicẽdi eam rem eẽ: qua cæteris aĩantibus maxĩe præstaremus hãc uehemẽter sectatus ẽ: & coluit plurimum. Viros prudẽtia & orõne insignis quoscũq; uel apud nr̃os uel apud græcos offendisset: & honoribus ꝓsecutus ẽ omnes: & familiaritate sibi cõsuetudineq; deuinxit: Nõ. n. erat ignarus: & q eẽt uirtutis p̃mum: & optimoꝝ principum nomẽ p eloquentissimos uiros sempiternũ fieri. Cum ergo apud Traianũ coniunctissime plutarchus uiueret: munus pgratum illi & putile cæteris se factuꝝ existimauit: si quæ magna cura & idustria collegisset: apophthegmata eius nomini dedicasset. Apophthegmata uero ipsa quæ pleriq; nr̃i dicteria nonnulli dicta noĩarunt: sunt breues orõnes argutiorem sensum aliquem facetioremq; continentes. Sum his qdem mirifice delectatus: non modo q dicacitates liberũ dignas hoĩe suauissimosq; sales præse ferrent: uerũetiã quoniam mirabilem quandam & huberem ac uariam grauitatem sñiarum ad oẽm orõnem augendam atq; exornãdam adhibitura porrectura q; uidebant᷑. Nihil est. n. ut ita dixerim: humanis in actionibus uafre callide pudice cotinẽter generose cõstanter benigne liberaliter innocenter ĩtegre amice: nihil deniq; magnifice nihil sapienter nihil cum uirtute &

Plutarchus

Traianus cæsar

Apophthegmata

Dicteria

laude dictũ factumue:q̄ nõ inde exẽplũ uenari queat. Quãtũ uero & decoris & dignitatis ad oẽm & orõnem & uitæ cultũ afferre soleat exẽplorũ uis: nõ ẽ dicẽdi locus presertim cũ patet id q̄dẽ: & i prõptu ẽ oibus. Placuit igit̃ præstãtissime priceps cũ otiosus essem: huiusmodi apophthegmata i latinũ uertere: idq̄ nõ modo ut ꝓdessem nr̃is: sed eo ẽt libẽtius quo te tibi oñderem: idest ut mea lucubratiõe ĩtelligeres: quæ psæpe ipse dicẽdo amplecteris: ista apud ꝓbatissimos & clarissimos uiros quosq̄ ꝓbatissima sẽper laudatissimaq̄ extitisse. Affirmãt.n.q̄bus frui licuit aditu ac sermone

Lycurgus

tuo: ea te singulis ꝓpe dictis sñiaꝝ & crebitate & põdere & comitate uti: qua præcæteris hoibus lycurgus ille lacedæmoniiq̄ oẽs aptissime usi perhibent̃ Tu uero regibus ipsis plane munificẽtior imitaberis hoc loci: si ui debit̃: psaꝝ reges. Mos.n.fuerat: q uel in hãc usq̄ seruat̃ ætatẽ: ut q adire ꝓ re quapiã reges ĩstituissent: ea deferrẽt: ad illos dona: quæ offerẽtiũ obseruãtiam atq̄ pietatẽ declaratura iudicassent. At illi eo pacto q̄ offerebã-

Odrisii

tur suscipiebãt: ut nõ auari nõ cupidi odrysioꝝ more principũ sed humãi sed bñfici sed iure optimo regia & maiestate & splẽdore p̃diti cẽserentur. Nã lõge maiora q̄ accepissent munera: illustrioraq̄ referebãt. Itaq̄ cũ hoc simul q̄cquid ẽ munusculi: obtuli aĩum tibi meũ. Siq̄d mihi fuisset maius id ẽt q̄libẽtissime obtulissem. Tu aũt nolim argentũ mihi: nolim auri q̄cq̄ referas. Nã ut es excelso atq̄ iuicto aĩo: q̄ hæc oia despicias: & ꝓ nihilo putes: cũ antea sæpenumero tũ nuprime his maximis & potẽtissimis regibus ac ducibus liberãdis uł ãplificãdis potius nõ obscure declarasti: quos memorabili illa iauditaq̄ uictoria maritimi unius ac terrestris prælii caietani captiuos habueras. Quid igit̃ ꝓ mea erga te fide a me poscit̃? maius q̄ddã medius fidius multoq̄ præclarius: ut æquo aĩo feras: teipsum amẽ:

Prælium caietanum

te colã: te admitter. Id si feceris: nihil ꝓrsus mea sñia ad splẽdidissimæ tuæ ĩme munificẽtiæ cumulũ accesserit. Interim apophthegmata ipsa cũ p ingẽtis ac fere ĩfinitas occupatiões tuas molesq̄ licuerit: cognosces: ubi pspicue iuenies cũ apud græcos & barbaros tũ ẽt apud nr̃os: q̄cquid in oĩ ꝓbitatis ac p̄stãtiæ genere aut fieri: aut dici: aut cogitari memoria dignũ querit. Ego si te his delectari aĩaduertero: ꝓpediem alia subnectã.

Plutarchi cheronensis apophthegmata ad Traianum Cæsarem.

Artaxerxes rex persarum

Traiãus cæsar

Vm Artaxerxi psaꝝ regi o maxĩe ĩperator Cæsar traiane obeq̄tãti olĩ obuiã factus oparius q̄spiam ac rudis hõ: cui aliud nihil eẽt: aquã utraq̄ manu e ꝓximo haustã flumĩe obtulisset: iucũdus ille subridẽsq̄ suscepit: q̄ppe q non rei quæ dabat̃: uł ĩopia uł usu sed alacri dãtis uolũtate grãm metiret̃. Existimabat ẽt cũ q benigne parua prõpteq̄ acciperet: nõ regali minus humanoq̄ fungi munere: q̄ si magna elargiret̃. At lycurgus tenu-

issima spartæ sacrificia statuit: quo ex pñtibus rebus uenerari deos imor-
talis expedite facileq possent. Qua ipse quoq ductus snia tenuia tibi do Lycnrgus
na hospitaliaq munuscula cõesq philosophiæ pmicias offerro hisce com
mẽtariis. Quæ si quã aut ad morũ disciplinã: aut ad cognitionẽ iperitãtis
p rõne electiõis: quæ dicẽdo magis quã agẽdo patet: si quã inquã affinita
tẽ hñt una cũ offerẽtis affectiõe suscipe atq utere. Quãq̃ uitæ quoq illorũ
facta simul ac dicta historia hæc cõplectit: q siue duces siue legũlatores si
ue iperatores: cũ apud romãos: tũ apud græcos maxie claruerunt. Atq res
gestæ fortunã plerũq admixtã hñt: sed quæ iter obeũda negotia quæ i ad
uersis quæ secũdis i rebus dicta rñsa negata affirmataq sunt: ueluti qbus
dã i speculis pspicue cuiusq oñdunt mẽtẽ. Proide Syrãnes ille pses admi
rãtibus qbusdã cur fieret: ut prudẽtibus eius uerbis res nequaq̃ responde
rẽt: uerborũ iquit i sese ius eẽ: at rerũ i fortuna & rege. Nẽpe illic res: quæ di
ctis uirorũ cõsonãt: ut libẽter ediscãtur: facile præstãt: hic aũt uel sola ipsa
uerba quæ ueluti quædã uitæ morũq indicia atq sæminaria collegimus Syrãnes
haud intẽpestiua tibi molestaq fore cẽseo: siqdẽ pmultos uiros: q memo-
ratu digni extitissent: breui inspexeris.

Exempla externa.

p Ersæ amãt hoies adũco naso: quoniã Cyrus hac potissimũ for-
ma reges eẽ delectaret. Aiebat. n. aũt cyrus eos: q sibi bona nol
lẽt: cogi ut aliis parerẽt: atq expedirẽt. Quodq neminẽ deceret
iperare: q subditis nõ eẽt melior. Cũ uero & montuosa psarũ regio aspaq Persæ
eẽt: uellẽtq pterea cãpestrẽ ac mollẽ capere: ne id qdẽ ẽ passus iquiẽs & Cyrus rex
plãtarũ sæmina & hominum mores atq ingenia regionum quoq simili-
tudinem trahere.

d Arius Xerxis pr cũ de suis laudibus pdicaret: aiebat & i præliis sese
& piculosis aduersisq i rebus prudẽtiorẽ fieri. Idẽ cũ tributa subdi
tis ipasset: puinciarũ pfectos accersiuit: & an tributa grauia essent: iterro- Darius rex
gauit. Quibus rñdẽtibus ea mediocrit hẽre iussit: dimidiũ qsq solueret. Xerxes rex
Cũ aũt punicũ malũ qdã & id qdẽ magnũ apuisset. qrẽti cuidã qd nã tm
hẽre uellet: q̃ta eẽt granorũ mltitudo. Zopyros sese uelle rñdit. Erat ãt Zo
pyrus uir tũ pbus: tũ amicus. Qui ubi sese ipe cecidisset: naremq & aures
obtrũcasset: & ita creditus babylõius fefelisset: ac dario tradidisset urbem Zopirus
sæpe dicebat darius lõge Zopyrũ malle itegrũ q̃ centũ capere babilonas.

s Emiramis qd sibi sepulchrũ cõstruxerat: iscripsit lris. Quicunq rex
pecũiis idiguerit: patefacto monumẽto quot uoluerit accipito. Itaq Babilon
Darius sublato lapide pecuniarũ nihil iuenit: sed alias repperit lrãs: q hæc Semiramis
dicerẽt ni malus uir eẽs ac nũmis isatiabil: cadauerũ loculos ñ moueres. Darius rex

x Erxes darii filius Arimeni fratri q ex agro bactriano de regni succes Xerxes rex
sione secum decertaturus descẽderat dõa misit: iussitq deferẽtibus

illi dicerent hisce te in pñtia honorat xerxes frater. At si rex designatus fuerit: eris oium apud se maximus. Cum uero declaratus rex eēt: & eum arimenes continuo adorauit: ac diadema imposuit: & arimeni xerxes secundum dignitatis gradum post se dedit. Babiloniis aūt qm̃ defecissent: iratus potitusq; uictoria ipauit: arma ne ferrent: sed psallerent: tibia uterent̃ scorta alerent: caupõicæ idulgerēt: ac sinuosis tunichis iduerent̃. Vænalibus aūt caricis q̃ portarent̃ ex attica: aiebat futuꝝ: ne prius uesceret̃: q̃ q; illas ferret: solo potitus foret. Idē quos in castris speculatores græcos dep̃hendisset: nullo supplicio affecit: qn ubi iussisset: ut audacter iduerentur exercitum libere dimisit.

Atimenes

Babylonii

Speculatores

Artaxerxes

a Rtaxerxes xerxis filius cognomento longimanus qm̃ manū alteram hr̃et longiorē: aiebat beneficiū addere longe magis regale eē q̃ auferre. Primus aūt iussit: qui & possent: & uellēt uenatores iactu initio uterent̃. Primus etiam iis supplicium statuit: qui circa imperii disciplinam deliq̃ssent: ut p̱ cædendo corpore exuti uestibus cæderentur: depositaq; tiara uellerent̃. Satibarzane aūt cubiculario iniusti quiddā ab eo petente: ubi non obscure didicisset triginta millibus daricis ab illo id fieri: quæstori ipauit: totidē daricos ad se portaret: quos illi tradens accipe iqt Satibarzane Hos.n.cum tibi dedero: paupior certe futurus non sum: at si tibi q̃ petieras: fecero: iniustior.

Satibarzanes

Cyrus

c Yrus iunior cū lacædemonios ut secum societatem facerēt: hortaretur: dicebat cor sibi lōge grauius esse q̃ fratri: quodq; & plus meri q̃ ille biberet: & melius ferret: & ut ille uix in uenationibus equis insisteret: at difficilioribus in rebus ne in solio quidem. Hortabat̃ aūt: uiros ad se mitterent: monēs ac pollicēs peditibus equos se datuꝝ: equitibus uero bigas: uicos aūt quibus p̃dia essent: at eos q uicos possiderēt: factuꝝ se urbiū dños. Argēti uero & auri nō numeꝝ sed pōdus iis fore.

Artaxerxes

a Rtaxerxes huius frat̃ cognomēto memor nō adeuntibus mō sed ob̄eq̄ntē benignūq; p̃stabat: ueꝝ ēt legitimæ uxori iusserat: regii currus aulea undiq; tolleret: quo idigētibus i itinere aditus pateret. Paupe aūt hoie malū igētis magnitudinis ei offerēte: iucūde suscepit: p solem iq̄es: hic his mihi uidet̃: quē urbē quoq; ex pua magnā reddere posse existimē. Cū uero aliq̄n fugiēs cōmeatu ipedimētisq; direptis siccis ficis uesceret̃ ac pane ordeaceo: cuiusmodi inqt uoluptatis rudis erā.

Patysatis

Cyrus rex

Artaxerxes rex

p Arysatis cyris & artaxerxis mr̃ iubebat: q rex appate qppiā & ipiose dicturus eēt: uerbis grauissimis atq; ornatissimis uteret̃.

Orontes

o Rontes regis artaxerxis gener cum ob iram in ignominiam excidisset: contemptuiq; esset: inquit quēadmodum computatorum digiti nunc decies millenarios numeros nunc unarios queūt ponere eodē

quoq3 modo regi amicos posse qnq3 totu quadoq3 minimu.

Emnō q contra Alexādrū pro rege dario bellū gerreret:quendā — Mennón
m qui sub se merēs multa de Alaxandro maledice petulāterq3 lo- — Darius
queret̄:ubi lancea percussisset:ego te īquit alo:ut pugnes: non — Alexāder rex
ut maledicas Alexandro. — Reges ægyp

a Egyptioꝶ reges pro sui ipsoq3 lege adiurabāt iudices:ne qd p ī — tiorum
iuriā aliquādo iudicarēt:si reges id ēt ipsi impassent.

Oltis rex thracū cū ī troiano bello & a troiāis cum:& ab Acheis — Poltis rex
p legati simul adiissent:uissit:ut helenā redderet:duasq3 a se pul — Helena
chras mulieres alexāder acciperet.

t Eres Sitalci pr̄ dicere cōsueuit cū otiosus esset: neq3 rei militari — Teres
ōpam daret:nihilo se sua sniā agasonibus pstare. — Sitalcus

c Otys pardā largiēti:leonē ipse cōtra largitus ē. Cumq3 natura — Cotys
excādescere:& ī eos q in misteriis deliqssent:aīaduerteret gra-
uius:ubi ab peregrino uasa fictilia deportata forēt cū & fragilia
& tenuia tum ēt apte atq3 magnifice laborata cælata tornataq3 politissi-
me:pegrino quidē illi dedit dona:at uasa cōfregit omīa:ne p iram ut ait:
amarius illos plecteret:qui ea confregissent.

Dathyrsus rex scytgaꝶ aduersus quē traiecisset darius:suasit io — Idathyrsus rex
i num tyrānis:ut soluto Istri iugo effugerēt:ac sese in libertatē uē — Darius
dicarēt. Quod cū ob suam in dariū fidē facere noluissent:māci-
pia frugi māsueta minimeq3 fugitiua appellabat.

Teas ad Philippū scribēs ait:tu qdem macedōibus īperitas hoī — Ateas rex
a bus iis:q bellādi pitiā didicerūt:ego aūt scythis:qui aduersus fa — Philippus rex
mē & sitim pugnare possunt. Idē cū equū pecteret:philippi le — Scythæ
gatos ītērrogauit:nū hoc philippus faceret. Ismeniā uero quē captiuū ege
rat tibicinē optimū tibia uti iussit:admirātibus aūt reliqs iurauit æqstrem
hinnitū auditu sibi iucūdiorem esse.

Cilurus cū relictis maribus filiis octoginta diē esset obiturus:ha
s stiliū fascē cuiq3 obtēdēs ut illū cōfringerēt:iubebat. Id aūt singu — Scilurus
lis se posse negātibus:ipse singillatim educta hastilia oīa facile
cōfregit:ita docēs illos ubi una eē pseuerarent:firmos ac potētis fore:ibe-
cillos aūt si separarent̄:ac dissiderent.

Elo tyrānus quo tēpore carthaginēses ad Imerā debellauit pacē — Selo
s cū iis acturus:coegit:fœderibus īscriberēt fore:ut ēt filii a pstan — Carthaginēses
dis Saturno sacrificiis qescerēt. Educebat p̄terea syracusanos p — Imera
sæpe:pinde atq3 ad militiæ plātatiōisq3 munus: quo & ager melior cultu — Saturnus
redderet̄:& ne ipi p otiū deteriores fierēt. Idē cū ob petitas pecūias ciues — Syracusani
tumultuarēt:eo se pacto petere pecunias dixit:ut eas restitueret: quas ēt

Lyra post bellũ restituit. Cũ uero ĩ cõuiuio lyra circũferret': tẽpantibus deinceps & cõtinẽtibus reliq̃s: ipse equũ adduci iussit: quẽ leuiter facileq; ĩsiluit.

Hiero tyrãnus Gelon h Iero post Gelonẽ tyrãnus eorũ neminẽ: q liberius cum licẽtiusq; adirẽt: itẽpestiuũ dicebat eẽ. Qui aũt secretũ uerbũ occultũq; efferrẽt: iniuria afficere ẽt illos existimabat: ad quos efferret'. Odimus. n. nõ efferẽtis modo uerũ etiã audiẽtis: quæ noluimus. Obiurgatus aũt a quodã q sibi os fœteret: suæ id uxori crimini dabat: utpote quæ nihil unq̃ hac de re dixisset. At illa ait: existimabã. n. uiros oĩs ita olere. Xenophanes Homerus Epicharmus Xenophani uero colophonio dictitãti uix se alere duos seruos: respõdit: at homerus cui tu detrahis: pluris q̃ decẽmillia uel mortuus alit. Epicharmum aũt comicũ qm̃ uxore eius pñte lasciue aliqd locutus eẽt: affecit mulcta.

Dionysius senior d Ionysius senior cũ forte cõcionatores p lraꝝ ordine traherent': ubi. d. lra sorti ipsi obuenisset: ad eũ q dixisset: deliras dionysi: dñabimur ergo rñdit. Atq; ubi cõcionẽ hũisset: cõtinuo a syracusanis ptor designatus ẽ. Syracusani Sed posteaq̃ i tyrãnidis initio obsideret: ĩsurgentibus aduersus eũ ciuibus amici cõsulebãt: ni uellet supatus captusq; mortẽ dare. magrãtũ imperiũq; deponeret. At ille bouẽ a quoquo iugulatũ cõ festimq; plapsum ituẽs: deide nõ iniucũdũ ac triste ẽ: inqt: nos metu mortis quæ adeo breuis est: tm̃ ac tale imperiũ deserere? Bos Coquus Idẽ cũ filiũ cui pricipatũ erat relicturus: accepisset igenui uiri cõiugẽ uitiasse: illũ iracũde iterrogauit: siqd huiusmodi a se ppetratũ nosset: Adolescẽte aũt rñdente tu. n. nõ hũisti prem tyrãnũ. Nec tu: ĩquit: hẽbis filiũ: ni hæc ppetrare desieris. Itẽ cũ ad eũ igressus uidisset ingentẽ poculoꝝ aureoꝝ argẽteoꝝq; multitudinẽ: exclamãs: inqt: tyrannus i te nõ est: q a tãta poculoꝝ: quæ a me accipis: copia amicũ tibi neminẽ cõpararis. Syracusani Pecunias aũt a Syracusanis exigẽs atq; illos deide: intuẽs queri pcari ac dicere pecuniaꝝ sibi adesse nihil ut alias soluerẽt: iussit & id bis terue effecit. Sed ubi pluris ĩperasset: & eos ridere: ac iforo circũuentis cauillari audisset: ut qescerẽt: iussit: nũc. n. nihil hñt: qñ qdem nos despiciũt. Matri uero quæ ætate cõfecta eẽt: uelletq; tũ nubere: ait ciuitatis legibus uim posse afferri: naturæ aũt haud posse. Atq; cũ reliquos sontes atq; malefactores grauissimis suppliciis plecteret: uestiũ furibus cognoscebat: quo syracusani cænis atq; ebrietatibus: qbus inuicẽ utebant': abstinerẽt. Dionysius Itẽ cũ pegrinus qdam diceret se illi puatim elocuturũ: quo pacto isidiãtis prænosceret ut eloqueret': iussit. Cũ uero is dionysiũ adisset: dixissetq;: da mihi talẽtũ: quo ĩsidiãtiũ signa audisse uideare dedit id qdẽ ea audisse simulãs & ita homĩs doctrinã admirabat'. Itẽ ĩterrogãti an esset otiosus: nunq̃ mihi hoc inqt accidat. At cum accepisset duos adolescẽtes multa de se de suaq; tyrãnide petulãter malediceq; locutos iter potãdũ: utrũq; ad cænã inuitauit. Quoꝝ cum alteꝝ ebriose m̃

ta contumelioseq delirantē:alterum raro moderate asseruāterq bibentē intueret:illū quidē dimisit:utpote q natura eēt cōtumeliosus:& ob ebrietatē maledixisset:hūc aūt e medio sustulit:quippe q dedita opa ut & mali uolus & hostis idē ppetrasset. Accusantibus uero qbusdā hominē a se honorari & ad dignitatē ꝓuehi:qui & improbus foret & molestus ciuibus At uolo iquti:eum eē quē magis q̄ me oderint. Atq ubi Corinthiorꝫ legati munera:quæ iis dederat:non accipent pp legē quæ legatos non sineret a principe munera cape:graue eos rem facer̄ inquit:qui q solum boni tyrannides hr̄ent:tollerēt:docerētq ēt bn̄ficium tyranni formidandum eē. Cum ēt apud se icrebruisset cuidam ex ciuibus aurꝫ domi defossum eē:iussit:ad se deferres.Sed ubi uir ille pua quadam surrepta pticula i aliam urbē transmigrasset:atq p̄dium emisset:eo accersito ut oē id auri recipet iussit:quo i opera uteretur : neque āplius qd̄ utile eēt:iutilefaceret. | Corinthiorꝫ legati

T iunior dionysius dicebat multos alere sophistas : non q illos
a admiraret̄:sed quoniam p illos admirationi eē uellet. Polyxeno autē dialectico affirmante cum se uerbis īprobaturꝫ:at ego inquit ībus te iprobo:quippe qui tuis īlictis me meaq obseruas. Eiectus aūt ex tyrānide cū iterrogaret̄:qd tibi Plato ac philosophia ꝓfuit:rn̄dit:ut æquo aio facileq ferrē huiusmodi fortunæ mutabilitatē. Interrogatus quoq quonāmodo factum sit:ut cū eius pr̄ & paup & p̄uatus syracusāos in suam dicionē uēdicasset:ipse & tyrānus & tyrāni filius amiserit. At pr̄ iquit cum popularis dn̄atus odio eēt:res inuasit:ego uero cum tyrānis in inuidia eēt. Verum cum ab alio idē rogaret̄.Pater inquit suam mihi tyrannida reliquit non fortunam. | Dionysius iunior | Sophistæ | Polyxenus | Plato | Syracusāni

Gathocles figuli fuit filius:qui sciciliæ dominatum adeptus rex
a q appellatus fictilia pocula consueuit intet aurea ponere : eaq iunioribus on̄dens dicere.Ego cū huiusmodi aurea pocula cōsuessem:in pn̄tia q ꝓ diligētiæ ac fortitudini studuerim hæc facio . Insup cum urbē obsideret:& qdam e mœnibus p conuiciū dicerēt.o figule quo pacto stipēdium solues? mansuete is atq irridēs ait:cum hanc Vrbē coepero.Cum aūt uiribus in suam egisset dicionē:captiuos uænūdabat inqens:si conuicio me rursus affeceretis:quærar apud dn̄os uros . Ithacesiis uero eius nautas accusantibus q insulam adorti pecora aliqua abstulissent.At uester rex inqt:cum ad nos isset:non modo pecore ablato uerū excæcato pastore abiit. | Agathocles rex | Sicilia | Conuicium | Ithacesii

Ion q dionysiū exegit ex tyrānide:cū calippū:cui omium uni &
d hospitū & amicorꝫ maxie fideret:isidias sibi tēdere accepisset:eū arguere passus nō ē:mori iquiēs lōge præstare q̄ uiuere ubi nō hostes solū sed ēt amicos cauere oportuerit . | Dion

Archelaus
Scyphus

a Rchelaus cū in potu familiaris petulantior quidam aureum scyphū ab eo peteret:illū ut euripidi traderet:iussit puero. Admirante aūt hoie. Tu eni inqt:qui petas:at hic q accipiat:dignus ē uel nō petens. Cū aūt a loquaciore tonsore interrogaret̄:quonam modo te tondeo: tacens iquit. Item cum euripides pulchrū agathonē iam pubescentē i conuiuio cōplecteret̄:atq3 suauiaret:ad amicos cōuersus ait:nulla uos admiratio capiat:pulchrorū enim etiam autūnus pulcher est. Præterea cum Timotheus citharedus qm̄ pauciora accepisset:quā sperarat:palam eum accusaret:& hāc aliqn̄ particulam concinens:at tu terræ filiū argentū laudas:in illum sniam detorqueret:cōcinne ī eū retorsit Archelaus. Tu autē flagittas. Et cū quidam aqua eū inspersisset:irritatus aduersus hoiem ab amicis. At nō me inspersit:inqt:sed illū:quē esse existimauit.

Euripides
Agathon
Thimotheus
Archelaus

p Hilippum Alexandri patrem Theophrastus tradit non solum genere & dignitate regina sed etiā fortuna & moribus maiorem cæteris regibus moderationeq3 extitisse. Is atheniēses beatos esse prædicabat:quippe q singulis annis decem cum imperio prætores: quos deligerent:inuenirent:cū ipse in multis annis unū solum imperatorem inuenerit parmenionem. Insup cum multæ res ex sententia clarissimeq3 gestæ uno die ei nūciarentur:o fortuna iquit:para aliqd mihi mali pro tantis talibusq3 bonis facito. Idem cum post deuictos græcos nōnulli consulerēt præsidiis urbes cōtineret:rn̄dit malle frugi se longum tempus q̄ herum breue appellari. Atq3 amicis iubentibus ut maledicum & conuitiatorē quendam expelleret:id facturum se negauit ne inter pluris circuniēs maledice ret. Et Smicytho Nicanora insimulante q̄ assidue philippum maledictis laceraret:amicisq3 suadentibus accersendum illū ac plectendum esse: uerum Nicanor inquit nō est macedonum nequissimus. Itaq3 considerandum ē neqd aduersus nos agat̄. Atq3 ubi nouit Nicanora inopia uæhementer affligi:& a se neglectū:imperauit largitionis quiddā ei dari. Rursusq3 cum smicythus diceret mirificas de eo apud omnis laudes Nicanora idefesse prædicare:uidetis ne:inqt:in nobis esse & uituperari & laudari? Atheniēsium uero factionum ducibus gratias habere se dicebat:qui suis cōuitiis meliorem ipsum facerent cum uerbis tum etiam moribus: enitor eni eos & uerbis simul & rebus mendacii arguere. At cum atheniēses quotquot ad chæroniam captos gratis dimisisset suos amictus strataq3 reposcerēt:ob idq3 macedonas accusarent:surridēs philippus inquit: nōne uestra sentētia Atheniēses putāt in talorum se ludo a nobis uictos. Cum aūt ei bellanti clauicula fracta esset:& medicus qui eum curabat: quottidie prorsus aliquid peteret:& sume inquit:quot uoles:is non clauem habes. Præterea cum duos frēs Amphoterum & Craterum ītueret̄

Philippus rex
Alexander
Theophrastus
Athenienses
Fortuna
Græci
Smicythus
Nicanor
Philippus
Athenienses
Conuicium
Macedones
Philippus rex
Clauicula
Medicus
Amphoterus
Craterus

& Craterum quidem tum acutũ tum strenuum. Amphoterũ uero hebetẽ ac stultum: dicere solitus ẽ Craterũ amphoterũ esse. Amphoterus autem utrũq; significat: ad amphoterũ esse neutrũ. Eos aũt qui consulebant amarius esse utendũ Atheniensibus: insanire dicebat: qui hoíem qui ad gloriã oĩa agendo patiendoq; referret: gloriæ theatrũ iuberent abiicere. Cũq; duos improbos flagitiosósq; iudicaret: sentẽtiam tulit: ut alter e macedonia fugeret: alter ut illũ insequeret'. Et cum ĩ bono agro castra foret positurus: audiretq; illic pabulũ iumẽtis nõ esse: cuiusmodi ĩquit: nostra ẽ uita: si ad asinorũ commodum nobis uiuendũ est? Atq; cum munitissimũ castellũ quoddã capere uelle: ubi exploratores retulissent quãdifficillimum eẽ & nullo modo capi posse: rogauit: an ita esset difficile: quo ne asinus quidem auro honustus quiret accedere? Atqui cũ laschenis olynthii milites quererentur: molestissimeq; ferrẽt: quod a philippi militibus proditores p contumeliã uocarent' ieptos inqt macedonas natura esse & agrestis: q scapham etiam scapham dicerent. Filium uero admonebat macedonibus blande atq; gratiose utendum se præstaret: quo sibi multitudinis uires compararet: donec alio rege humanũ esse licebat. Consulebat quoq; ut qui ĩ ciuitatibus uiribus præstaret: & bonos uiros amicos sibi cõparet & malos: deĩde alteris uteretur: alteris abuteretur. Idem philoni thebano & benefico & hospiti p id tẽporis: quo thebis degebat obses: cũ nullum a se postea munus uellet accipere ait: noli me: quæso: hac pua re præstãtia uincendi: siquidem beneficio gratiaq; supas. Multos autẽ quos bello ceperat: eos uenũdans sublata impeditaq; tunica sedebat nequaq̃ decore. Itaq; unus ex iis qui uenũdabant': clamauit: ignosce mihi philippe. Nam a patre amicitia mihi tecũ est. Interrogãte aũt Philippo unde homo amicus es & quomodo: ait ppius accedens tibi eloquar. Vt aũt ppius factus ẽ: parump inferius chlamyda demitte: ita.n. ineptus sedes. At philippus istum ait dimitte: nam q uero beniuolus atq; amicus esset: latebat me. Præterea cum ab hospite quodam ad cænam ĩuitatus: mltos quos obuios habuisset: adduceret: uideretq; hospitem turbatum: nõ eĩm sufficiebant: quæ parata erãt: singulis amicis commonefactis: ut placẽtæ locũ relinquerent iubebat. Ii uero ita esse putantes expectantesq; comedebant haud multum atq; oĩbus hoc pacto satis fuit. Hipparchi aũt euboici mortem non obscure moleste tulit. Dicẽte aũt quodã attamen tempestiue ille ac mature mortuus est sibi quidem respondit: mihi quidẽ celeriter. Prius enĩ diem obiit: quam a me dignam amicitia nostra grãm receperit. Rursus cum accepisset Alexandrum queri: ac ei crimini dare q filios ex pluribus susciperet mulieribus: proĩde inquit quãdo quidẽ multos habes regni æmulos: dato operam: ut & honestus & probus fias: quo

Atheniẽses. Macedona Exploraroros Asinus Philippus rex Proditores Scapha Macedones Philo Thebæ Philippus Hipparchus Alexãder

Aristoteles Philosophia Antipater — nõn mea sed tua grã regnũ adipiscaris. Eundẽq; iubebat ut & Aristotelẽ obseruaret:philosophiæq; studeret:neq̃d multa huiusmodi agas : quæ egisset me pœnitet. Cum itẽ ex Antipatri amicis quẽdã iudicum numero ascripsisset:posteaq; & barbã sibi & capillum ĩficere certo sensisset hominem remouit:ĩquiens qui in pilis fidus nõ foret: eũ non esse dignum

Machetas — existimãdum:q fidem in rebus seruaret. Machetæ uero cuiusdam cãm iudicans qm̃ esset somnolẽtus:minus accurate q̃ iuris foret:attẽdebat:ꝓpide aduersus eum sententiam tulit. Illo autem reclamante prouocare se iudicium iratus philippus ad quẽ inquit? & machætas ad teipsum rex subdidit:si uigilans quidem attẽdensq; audieris.Surrexit tunc Philippus ubi uero magis ad se redisset:nosset q; iniuria machætã affectum:iudici-

Harpalus — um quidem nõ rescidit:ac æstimationẽ litis ipse persoluit. Item cum harpalus rogaret:ut Crateta gentilem ac familiarem suũ qui esset iniuriarũ accusatus:iudicio liberaret:ne in cõuitio foret:ac nihilo tamẽ minus mul

Pelopõnenses — ctam solueret:melius ẽ inquit hunc ipm q̃ nos huius cã in infamia esse.

Ad hæc grauiter amicis & inique ferentibus pelloponnenses beneficiis affectos ĩ olympiis aduersus eum ĩsusurrare atq; obstrepe turpiter. Quid igit̃ inquit:si male afficiant̃. At cum plusculum tpis militiæ somno in-

Antipater Græci Parmenio Philippus Psaltes Olypias Demarathus — dulxisset:deinde ubi surrexit:tuto inquit dormiebam?: Antipater enim uigilabat. Rursus cũ interdiu is dormiret:& græci qui ad fores conuenerant:grauiter id ferrent:atq; incusarent.Parmenio ne admiremini ait: si nunc Philippus dormit:nam cũ uos dormiretis:hic uigilabat. Cũ uero psaltẽ quendam uellet inter cænãdum emẽdare:ac de pulsandis chordis differere:ait psaltes:supi id abs te mali rex auertant:ut hæc quam ego melius ipse teneas. At cũ per id tpis quo ĩ olympiada uxorem & ĩ Alexãdrum filium erat iratus: Demarathus chorinthius ad se uenisset:quæ-

Græci — siuit quo pacto ĩuicem græci haberent:demarathus autem ualde ꝑfecto inquit:græcoꝶ cõcordia tibi curæ est:quando qdẽ necessarii atq; ꝓpiq̃ssi

Anus Philippus rex — mi affecti adeo in te sunt.Quod cũ ille cõsiderasset:deposuit iram : & eis reconciliatus ẽ. Anus uero paupcula cũ rogaret:ut suã cãm iudicaret : eẽtq; sæpe ĩportunior.Philippus ait ociosum se nõ eẽ.Tunc anus uociferãs iq̃t:ac regẽ te noli.Ille aũt uerbũ admiratus:nõ illã mõ sed alias quoq; continuo audiuit.

Alexander — a Lexander adhuc puer iis quæ ꝑ̃se philippus multa ac p̃clare gereret:minime lætabatur:sed ad sodales conuersus pueros dicebat ac mihi pater nihil relinquet.Respondentibus aũt pueris:ille tibi hæc cõparat. Verum qd prodest:inquit:si multa sint nobis:cum agamus nihil

Olympiaci ludi — Idem cũ & læuitate corporis & pedũ uelocitate plurimum ualeret:hortatus a patre ut in olympiacis ludis stadium curreret ait facerem id qdẽ

si cum regibus certamē mihi futurum. In multam uero noctem cū ad eū puella: quo quiesceret: adducta foret: iterrogauit: quid tam sero? Illa āt rñdente: expectaui enim quoad uir cubare: grauiter i seruos animaduertit: qm̄ quantum in illis fuerat: adulteriū fere perpetrasset. Atqui cū diis immortalibus largius odores sacrificaret: leonides pedagogus quo pñte persæpe thus arriperet: sic ait heus tu puer large odores: offeres: cum regionis thurifere potiere. Eius igitur potius ad illum epistolam dedit. Misi ad te thuris & casiæ talenta: ne quæ minima sunt: maximi facias i diuinis rebus: utpote qui non sis nescius non pigmentiferi potitos soli. Item cum granici prælium pugnaturus eēt: macedonas hortabatur: affati cænarent: ac omnia in medium ferrēt peride ut ex hostium rebus postridie cænaturi. Insuper cum ex amicorum numero perillus quidam dotem filiarum gratia peteret: talēta ut quinquaginta acciperet iussit. Eo autem dicēte decem satis esse: tibi dixit accipere quidem satis est: at mihi dare nequaquam satis. Quæstori autem cum iussisset: ut Anaxarcho philosopho quantum peteret daret: quæstorq; dixisset: talenta centum eum petere: pulchre iquit facit: nouit eni & amicum se habere: & eum quidem amicum: qui talia elargiri & possit & uelit. At cum mileti multas athletarū statuas qui in olympiacis phytiisq; ludis uictoriæ corona donati essent: i tueretur forsitā huiuscemodi corpora tunc ait extiterunt: quando barbari urbem uestram obsidebant. Et cum Ada regina earum obsonia atq; crustulas per artifices & coquos paratas magnifice ad eum semper mittere delectaretur: inquit melioris sibi eē obsonatores ad prandium quidē nocturnum iter: ad cænam uero prādii paucitatem. Omnibus autē ad pugnam instructis cum prætores militum interrogassent: num ad hæc aliud quicq̄ iubes? Nihil respondit: nisi ut barbæ macædonum radantur. Parmonione uero admirante: an ignoras inquit captum in prælio nullū esse quam barbæ meliorem. Atq; cum a Dario ei talentum permulta millia darentur: & ut Asiam ex æquo diuideret: diceretq; parmenio: equidem acciperem: si Alexander essem. Et ego quoq; per Iouem inquit: si parmenio essem. Dario autem respondit neq; terram duos soles: neque Asiam reges duos tolerare. Et cum ad arbelas aduersus decies centena hominum millia de summa rerum acie dimicaturus foret: eum amici adiere: qui milites accusarent: quod intra tabernacula sermones haberent ac paciscerentur: ut nihil omnino spoliorum in regiam relaturi forent: sed sibi ipsis comparaturi. at ille subridens bona inquit nunciatis omina: audio enim iis uiris uincendi non fugiendi consultationes esse. ac permulti milites cum adeuntes rex aiebant fide: neque hostium multitudinem pertimesce: ipsum enim pedorē nostrū nō pferrēt

Stadium
Puella
Serui
Adulterium
Leonides
Epistola
Thus
Casia
Talenta
Macedones
Perillus
Talēta.xlx.
Quæstor
Anaxarchus
Philosophus
Miletum
Athletæ
Barbari
Ada regina
Parmenio
Darius
Asia
Alexander
Iupiter
Darius
Asia
Pedor

Epistola
Antipater
Hamnon
Cælicolæ
Antipater
Parsimonia
Antepatrides
Psaltria
Cassander
Telesippa
Alexander
Antigenes
Thessali
Ludi
Alexander

Instructo aũt exercitu cum militem quẽdam intueret̃:q iaculum amẽta-ret ex acie:ut inutilem expulit:quippe qui tũc istrueret̃:cũ iam armis utẽdum esset. Epistolam uero quæ a m̃re ad eum data secretas accusatiões in antipatrum atq; calũnias cõtineret:dum una cum ephestione uti consueuerat:lectitaret:illum nõ amouit:sed cum legisset:sui quem eduxerat. a nulli illius ori gẽmam apposuit.Idem ĩ hammõis templo cum iouis filius a ꝓpheta esset appellatus:haud ĩquit mirum oĩum.ii. Iupiter natura pater ẽ:suos aũt eos efficit:qui optimi sunt.Sagiptæ aũt ictu in crure uulneratus:ut coꝝ multi cõcurrissent:q eum appellare deum cõsuessent:læta hilariq; facie:hic qdem sanguis ẽ ait ut uidetis:& cruor.Cælicolæ qualem diui misere flentem. Quibusdam uero ãtipatri parsimoniam tenuitatemq; laudantibus:utpote q dure austereq; degeret:extrinsecũs inquit. Antipater albis ẽ uulgaribusq; uestibus:ĩtrinsecus uero purpureis ꝑsus. Per hyemẽ uero ac frigus cum apud amicum epularetur essetq; & focus paruus & paruũ ignis allatum:ut uel ligna uel thus ingereret iussit. Atq; cum Antipatrides formosam psaltriam duxisset ad cænam : facie in eius amorem Alexander commotus Antipatriden rogauit:nunquid mulieris amore teneretur.Id autem illo confitente o'sceleste ait:non abduces continuo e conuiuio mulierem.Item pythona:quem Euius tibicen amabat: cum uicassander suauitare uellet:idq; ægre ferentem Euium ĩtueret̃.Alexander:iracunde in cassandrum exiliuit uociferans:ergo nec quẽq̃ p uos amari licet.Cum eos autem macedonas qui aduersa ualitudine laborarent:quiq; manci debiles inutilesq; essent:ad mare dimitteret:quidã ostẽsus ẽ:qui sese inter ægrotos scripserat:cum is tamen nequaq̃ ægrotaret. Is igit̃ ubi coram adductus ac diligenter examinatus confessus est:eo se id causæ inuenisse quoniam amore Telesippæ:quæ ad mare abiret:uæhem̃ter cruciaretur:quæsiuit Alexander:qui cum de Telesippa sermo habendus esset:uerum ubi didicit eam eẽ liberam ꝑinde ait o Antigenes suadeamus Telesippe:nobiscum ut maneat:nam liberæ mulieri uim afferre nostrum non est.Quos autẽ græcos apud hostes merentes captiuos egerat.Athenienses quidem in pedicis custodiri iussit:quoniam qui alimentum ex publico haberent:stipendiis militarent. Thessalos uero q̃d agrũ quem optimum possiderent:haud colerent.At thebanos dimisit inquiẽs quoniam solis hisce neq; urbs neq; ager per nos reliquus est.Qui autem ĩter ludos optime arcu uti uideret̃:diceret̃q; per anulum sagiptam emittere:eum cum haberet captiuum:ut id ostẽderet:iussit.Quod cum ille nollet:iratus Alexander hominem imperauit interemi.Ille uero cum ageret̃ ubi ad eos a quibus agebat̃:conuersus diceret multos se dies ei rei nõ studuisse proptereaq; ne aberraret:timuisset:id posteaquam Alexander au-

disset:& miratum esse & muneribus donatum hominem liberasse: quoniam occisum iri se:quam indignum gloria uideri maluisset. Insup cũ Taxilles quidam rex unus indorum obuiam factus inuitaret alexandrũ ne prælium secum uellet neq3 bellum:quin potius siquidem minor esset ut sibi benefieri pateret̃:sin ipse præstaret:ut benefaceret:r̃ndit. At ob hoc ipsum pugnandum est:uter beneficus uictor euaserit. At qui cum de saxo indorum illo accepisset:quod perinde quasi auibus inaccessibile sit aornum appellatur ut locus quidem difficillimus captu esset:at qui illum teneret̃ meticulosus:nũc inq̃t locus iste facillimus captu ẽ. Prærerea ubi alius cui saxum esset:quod minime capi posse uideretur: se cum saxo simul ac uiribus alexandro dedidit:eum regnare iussit:ac solum addi dit inq̃ens. Sapere mihi uidetur homo hic:qui probo uiro se potius q̃ tuto loco munitoq3 crediderit. Post illius uero saxi captiuitatem cum amici dicerent herculẽ ab eo rebus gestis superatum.at ego inquit meas res gestas simul cum imperio ne uno quidem uerbo cum herculis rebus conferendas puto. Quosdam uero ex amicis quos in alearũ ludo haud uti ioco didicerat:mulctauit. Inter primarios autem optimosq3 amicos Craterum unum omnium maxime honorabat.amabat autem ephestionem:Nam Craterus ait regis amator est:ephestio uero alexandri studiosus. Zenocrati uero philosopho quinquaginta talenta cum misisset: atq3 is ea non accepisset:quod sibi iisce opus nõ esse diceret:rogauit an ne amicum quidem Xenocrates haberet? Nam mihi inquit uix darii diuitiæ in amicos suffecerunt. At cum Porus ab eo post pugnam interrogatus quo te pacto utar? regaliter respondisset:interrogatusq3 iterum nunquid præterea aliud: omnia in ipso regaliter iesse dixisset:admiratus alexander eius uiri tum grauitatem tum etiã probitatẽ:plus soli ad id q̃d antea habuisset:addidit. Certior autem factus se a quodam conuitio affici.Regale inquit est eum:qui beneficus sit uituperari:ad postremũ cũ diẽ obiret:ad amicos aspiciens ait:magnam mei funeris laudationem fore intueor.

Taxilles | Indi | Alexander | Hexcules | Craterus | Ephefiio | Alexander rex | Zenocrates | Philosophus | Darius rex | Porus

d Emades orator posteaq̃ ex hac luce alexander emigrasset: aiebat se uidere macædonum exercitum:quoniam principe esset orbatus:excæcato cyclopli persimilem

Demades | Alexander | Cyclopx

p Tolomæus lagi filius frequentissime apud amicos & cænabat & dormiebat.Quod si aliquando cænam præberet rebus illorũ utebatur.accersebat enim sciphos strata ac mẽses ipse præter necessaria possidebat nihil:quin alios locupletes efficere regale magis esse dicebat quã locupletari.

Ptolomæus | Lagus

a Ntigonus exigendis pecuniis erat acriter intentus.Quodã uero

Antigonus

Alexander dicente:at alexander talis nō erat.Probe īquit.Ille eīm metebat asiā : ego
Asia aūt culmos lego.at cū milites quosdam esset intutus:q thoracibus & ga-
leis pilā luderent:gauisus est:eorūq; duces accersiuit:quos laudaret. Vt
aūt audiuit eos bibere illorū ducatus militibus dedit. Idem admiranti-
bus cūctis q posteaq̄ senectutē attigisset:humaniter atq; mansuete rebus
uteretur.antea eīm inquit potentia mihi opus erat:sed nūc & gloria & be
Philippus niuolētia. Philippo aūt filio multis pn̄tibus pcūctanti qn̄ castra mouebi
mus? qd inquit:times:nūqd ne solus tubam audias? Festināte uero ado
lescēte capere domum apud uiduā mulierem:quæ tris uenustas hr̄et fili-
as:cum quendam hospitalibus muneribus īuitasset:inquit:nō educes fi-
lium meū ab angustiis.atq; posteaq̄ longam egrotationem euasisset: cō-
ualesceretq;:nihil ait deterius accidat:hæc.n.aduersa ualitudo nos mo-
nuit uæhemētius nobis efferēdum nō eē:quoniam mortales sumus. Cū-
q; ab Hermodoto solis filius ī poematis esset scriptus:in his mecum ait:
Hermodotus ollifer iste mihi nequaquam sentit.Dicente aūt quodam omnia regibus
& honesta & iusta esse ita p iouem inquit:regibus barbarorum:uobis au
Iupiter tē ea dūtaxat honesta sunt:quæ honesta:& ea solum iusta:quæ iusta sunt
Marsia Marsiæ uero fratri cum aliqn̄ esset controuersia:rogaretq;:ut eiusce rei
iudicium domi fieret.at fiet inquit:in foro uel cūctis audientibus:si nihil
per iniusticiā agimus. Idem cū per hyemem aliquando coegisset castra
Penuria in illos mouere locos:ubi rerum necessariarū penuria erat:& aliqui e mi
litum numero ī eum maledicerent:ii qdem nescii quod ppe esset: taber-
naculo uirga patefacto flæbitis:īquit:ni longius remoti maledictis ī nos
Aristodemus utemini. Item cū Aristodemus amicus quidam q pr̄e coquo natus eēt:
ei consuleret:ut & sumptus & largitiones tolleret: uerba tua aristodeme
Athenienses rn̄dit ius olent. Insuper cū Athenienses eius seruum honoris gratia ciui-
tati perīde ac liberum ascripsissent nolle ait:unum atheniensem a me cæ
di. Et adolescens quidam Anaximenis rhetoris discipulus cum oratio-
Anaximenes nem quam apparate meditatus fuerat:recitasset atq; is ea in re q discere
uellet:tutius aliquid interrogasset:cōticuissetq; adolescens:qd ais inquit:
hic ne illa sunt:quæ ī tabulis scripta sunt? Rhetora uero alterum audiēs
qui diceret:ubi anni tp̄s niuem iacere occepisset efficit:ut pabulo careret
Thrasyllus solum:nō inquit desines me obtūdere. Thrasillo aūt cynico minimum
ab eo petēte:at hoc inquit:dare regis non est subdēte autem illo:ergo da
Demetrius mihi talentum:at nō ē īquit hoc accipere cynici. Demetrium uero filiū
Græcia cū ad liberandos græcos magna cum classe uiribusq; mitteret:aiebat glo
Antagoras riam tanq̄ a græciæ specula in uniuersum orbem suam lucem emittere .
Antigonus Item cum antagoras poeta congrum elyxaret:ideq; patellam quateret
Agamemnō Antigonus q post eū staret:homeꝝ ne ait:putas anragora cum agamē

nonis res gestas scriberet:congrum elyxasse.Et antagoras tu aũt rex ait:
existimas agamẽnona cum illas res gereret:curiosum adeo extitisse : siqs
in castris cõgrum elyxaret?Cum aũt per somnum uidisset aureã messem
Mithrydaten emetere:eius interimẽdi consilium cepit:idq; Demetrio fi- Mithridates
lio elocutus ut taceret:iureiurãdo astrinxit.Demetrius uero Mithrydate Demetrius
assumpto unaq; deambulans iusta mare hastæ calcaneo descripsit in lit-
tore:fuge Mithrydate.Quod cum ille intellexisset:in pontum fugit:ibiq;
regnauit.

d Emetrius cum rhodios obsideret:cepit quodam ĩ suburbio Pro Demetrius
togenis pictoris tabulam:qui Iasylon pinxerat.i.imaginem libe Rhodii
ri patris.Postulantibus aũt per caduceatorem rhodiis:& ut tabu Prothogenes
læ parceret præcãtibus:respondit patnas se imagines potius quam pictu Caduceatores
ram illam absumptur̃. Idẽ ubi fœdera cum rhodiis percussisset tormẽ
tum apud eos reliquit rem profecto quæ cum eius magnificentiæ tum il-
lorum fortitudinis indicium atq; monumentum allatura foret.Post athe Athenienses
niensium uero defectionem cum urbẽ cepisset:quæ rei frumentariæ ino
pia iam male præmeretur cõtinuo concione cõuocata frumẽtum eis elar
gitus ẽ. Qui cum hisce de rebus in cõcione loqueret̃:barbaræ quiddam
pronũciauit.Quare cum unus e cõsessu ut uerbum dicẽdum foret: inter
clamasset:ergo huius quoq; emẽdationis cã alia uobis præterea quinque
millia medimnum elargior.

a Ntigonus secũdus cũ demetrius pr̃ captus esset:misissetq; ex ami-
cis quẽdã:p quẽ iuberet:ne obtẽparet:siquid litterar̃ coactus a se- Antigonus
leuco ad eũ daret neq; urbes cederet:ipse p litteras Seleuco obtulit : & oẽ Demetrius
se illi regnũ cessurũ:uadẽq; futur̃:si patrẽ demetriũ liberaret. Et cũ bello Seleucus
nauali aduersus Ptolomæi prætores pugnaturus esset:gubnatorq; dixis- Ptolomæus
set hostium nauis multo pluris eẽ:at me ĩqt pñtem aduersus quot nauis
opponis.Inuadẽtibus uero hostibus cũ aliqñ cederet:ait nequaq̃ fugere:
sed ip̃m utile qđ retro potitũ eẽt:psecq̃. Præterea cum adolescẽs: qui for-
tissimo patre natus:nõ tamẽ ipse miles esset admodum probus:paternos
redditus peteret.At ego ait adolescẽs ob ipsius uiri non ob patris probita
tẽ mercedes largitionesq; exhibeo.Zenone aũt citieo mortuo quẽ unum Zenõ
maxime philosophorum omnium admiraretur:dicebat theatrũ suarum Theatrũ
actionum interisse.

l Ysimachus in thracia superatus a dromachæta:cum & sese & ex- Lysimachus
ercitum præsiti dedidisset:ubi bibisset:ĩ captiuitate positus o dii
ĩqt ut paruæ uoluptatis grã memet seruũ ex rege feci. Philippidi
aũt poetæ comico:quo & amico & familiari uteretur:q̃ tecũ dixit ex meis
cõmunico:q̃ ipse uis rñdit:præter secreta.

Antipater
Parmenio
Alexander
Demades
Atinochus
Diana
Antiochus
Seleucus
Gallograeci
Eumenes
Pyrrhus
Python
Caphisius
Polyperches
Romani
Sicilia

a Ntipater cum parmenionē ab Alexādro enecatū accepisset:ait:siq dem parmenio Alexādro tetēdit insidias:cui fidendum?si minus tetēdit:qd agēdum?Demadis aūt oratoris iam ætate cōfecti:ait ueluti ex imolata uictima reliquum eē solum uētrem & linguam.

a Ntiochus tertius ad ciuitates scripsit:siquid præter leges faciūdum iuberet q litteras:ne sibi obtemperarent ut eius rei ignaro.Dianæ autem sacerdotem:quæ mirādum forma præstare uideret:cum eēt intutus con tinuo decessit epheso ueritus:ne quid præter animi sententiam:quod ne fas eēt agere cogeretur.

a Ntiochus cognomēto accipiter aduersus seleucum fratrem de re gno bellum gerebat.Sed ubi Selcucus a gallogræcis uictus nusq̄ appareret:quin trucidatus uideretur:posita purpura Antiochus suffusco amictu indutus est.Non multo aūt post certior factus de salute fratris se cundo nuncio diis immortalibus sacrificium egit:suasq̧ ciuitates coro nis ornari fecit.

e Vmenes insidiis perseii circunuētus animam efflasse uisus est. Cuius rei cum pgamum rumor platus eēt. Attalus eius frater imposito diademate & illius accepta uxore regnum cepit.Cum uero accedere fratrem uiuum audisset:obuiam simul cum stipatoribus uti consuerat:pfectus est astile habēs.At eumenes eum benigne hilariq̧ uultu amplexus ē:dixitq̧ ad aurem:ne festines ante uxorē capere:quam me mortuum uideris.Nec aliud suspecti quicq̄ in oēm uitam neq̧ dixit: neq̧ fecit:quinetiam cum ē uita decederet:uxorem illi regnumq̧ reliquit pro quibus ille filium nullum aluit:cum multos suscepisset.Sed Eumenis filio cū in adultam ætatē peruenisset:regnum uiuus adhuc tradidit.

p Yrrhus cum a filiis adhuc pueris interrogaret:cui eēt regnum re licturus:quicunq̧ e uobis inquit acutiorem habuerit gladium.Interrogatusq̧ uter Python ne:an Caphisius tibicem melior eēt.Polypches respondit prætor.Cum uero congressus cum romanis bis eos uicisset:ml tis & amicis & ducibus interfectis.Si uno item prælio romanos:ait: uiceri mus:actum de nobis fuerit. At posteaq̄ potiundæ siciliæ spe frustratus enauigaret:retro ad amicos uersus qualem inquit romanis atq̧ carthagi nensibus palæstram relinquimus?Militibus autem aquilam cum appellā tibus:quid.n.ait:uestris armis ut præpete pēna sublimis non tollar? dem cum audisset a quibusdam se adolescentibus multis inter bibendum cō uiciis maledictisq̧ oneratum:iussit eos omnis interdiu coram agi.Quod ubi factum ē:eorum primum rogauit:an ea de se dixissent?ac iuuenis re spondit:hæc nempe rex diximus:dixissemusque longe plura: si plus uini habuissemus.

a Ntiochus is qui secundum aduersus parthos expeditiones duxit: cum in ueneratione quadam ferisq; insequendis ab amicis seruisq; aberasset: hominum quorundam pauperum caulam ignoratus ingreditur. Et cum inter cænandum sermonem de rege iniecisset: audiuit eũ alias bonum eẽ: sed flagitiosis amicis obsequentem plæraq; minus attendere: quodq; adeo uenationis studiosus foret: ut res necessarias plærunq; negligeret. Atqui tunc locutus est nihil: sed cum primum illuxisset: stipatorum ad caulam aduentu ubi quis eẽt allata purpura atq; diademate: patuisset. Cæterum a quo: inquit die uos accepi: heri primum uera d' me uerba audiui. Præterea cum hierosolyma obsideret: iudæis ad maxima illa festalia petentibus dierum septem inducias: non modo eas dedit: sed etiam tauris auratis cornibus odoribusq; & pigmentis affatim præparatis ad portas usq; pompam egit. Atq; sacrificio illorum sacerdotibus tradito ipse in castra rediit. Iudæi uero admirati continuo sese post solemnitatem dedidere. Antiochus Parthi Iudæi

t Hemistocles cum adhuc eẽt adoloscens: inter potus ac mulieres uolutabatur. At posteaq̃ Miltiadis ductu' barbari ad marathona uicti sunt nihil amplius per intemperantiam Themistocles perpetrare cõpertus est. Ad illos autem qui eius uitæ ac morum mutationem admirarentur: dicebat Miltiadis trophæum neq; sinere se dormire neq; otiosum aut desidem esse. Interrogatus etiam utrum Achilles mallet an homerus esse? Tu autem inquit utrum uictor in olympia eẽ malles an uictorũ præco? Item cum xerxes aduersus græciam magna illa classe descenderet. Epicyden Temistocles ueritus hominem popularem atq; factiosum quæstus auidum ac meticulosum: ne prætor creatus rempu. perderet: ut prætura abstineret: persuasit argento. Cumq; Adimantus qui nauale p̃lium formidaret: diceret ad Themistoclen: qui ad id græcos hortaretur: suadendoq; incitaret. O themistocle eos qui in certaminibus primi irruperint: cedunt semper: ita est inquit: adimante. Verum eos qui manserint haud coronant. Atq; cum Eurybiades uirgam tolleret: ut obstreperet: obstrepe inquit: ut libet: iterum audi. Cum autem eurybiadi persuadere nõ posset in angustioribus locis nauali prælio certandum esse: clam ad barbarum mittit monens: ne græcos pertimesceret: quippe qui fugerent. Ac ubi ille consilium secutus iũctus est: quoniam in his locis classe pugnasset: ubi græcis conduxerat: rursus ad eum mittit: hortaturq;: ut correpto itinere in hellespontum fugiat: quoniam græci de soluendo ponte cõsultarent: is quidem eo ductus consilio quo in seruandis græcis illum seruare dideret. At cum Seriphius diceret eum non sua sed urbis gloria splendorem assecutum: uera: inquit: narras. Cæterum neq; ipse: si Seriphius fo

Temistocles Miltiades Barbari Marathon Trophæum Achilles Homerus Xerxes Eurybiades Hellespontus Græci Seriphius

Antiphates rem clarus essem:neq; tu:si atheniẽsis. Cumq; formosus Antiphates:cu-
Temistocles ius amore Temistocles tenebat̃:fugeret:atq; contẽneret eum p̃us : at ubi magnam adeptus ẽ & gloriam & potẽtiam:adiret:atq; blandiret̃:heus in
Simonides quit:adolescens sero quidem ambo:uerumtamẽ sapimus. Ad Simonidẽ uero qui iudicium quoddam iniustum ab eo contẽderet:dixit neq; illum bonum poetam eẽ posse:si præter modulum numerumq; concineret: neq; se bonum principem si præter legem iudicaret. Idem filium qui in deliciis matri eẽt:aiebat uiribus græcis præstare plurimum. Namq; principes
Athenienses græcorum eẽ Athenienses:sese uero Atheniẽsium: uxorem autem ipsius suam :at illum matris. Et cum duo filiam eius ꝓcarentur : prætulissetq; frugi ac probum locupleti alteri : ait se malle uirum qui pecuniis quam pecunias:quæ uiro indigerent. Prædium quoq; cum uenderet: proclamare iussit:ut etiam uicinum bonum haberet. Præterea cum ignominia ab atheniensibus aficeret̃:quid in eos ait estis molesti:qui uobis usui sæpenumero fuere? Seq; platanis assimilabat:sub quarum tegmina tempore imbrium refugiunt:dein uero in serenitate illas auellunt prætereuntes:atq; maledicunt. In eretrienses uero cauillatus aiebat eos sicut gladiolos piscis habere gladium:cor autem non habere. Cum uero Athenis p̃
Athenæ Græcia mum eiectus est:postea e græcia quoq;:ascendit ad regem apud quem dicere iussus.inquit orationem uariis stratis similem eẽ:nam quemadmodum illa solent:eodemq; modo orationem siquid extendatur speciem figurasq; demonstrare:sin colligatur:easdem tegere atq; corrumpere. Itaq; tempus petiit:quo persica lingua percepta pro uoluntate posset ac sine ĩtprete cum eo loqui. Multis autem honestatus muneribus ac breui locupletatus dixit filiis:ꝑdemur o filii:ni pediderimus.

Mironides m Ironides aduersus boetios exercitus ducẽs egredi Atheniẽsibus iussis cũ iam hora instaret ac p̃mipili nõdum oĩs adesse dicerẽt adsunt:ĩquit:q pugnaturi sunt:eoꝝq; promptitudĩe atq; alacritate usus hostes superauit.

Aristides Athenienses a Ristides cognomẽto iustus:solus semp uersabat̃:societatesq; fugiebat:tanq̃ amicoꝝ potẽtia ad iniuriã hortaret̃. Cũq; Atheniẽses testalibus relegatiõis tabulis studerẽt:& illiteratus ac rudis homo:q testã hẽret:eum adiisset:iussissetq; aristidis nomẽ ĩscriberet : ait ille nosti ne aristiden? quod ubi is q̃dem negasset:sed iusti cognomẽtum moleste ferre diceret:tacens aristides nomẽ id testæ ĩscripsit:& homini reddidit. At cum ei essent inimiciciæ cũ themistocle:legatus una missus : ius
Themistocles ait themistocle ĩ cõfiniis inimicicias reliquamus? nam si uisum fuerit : eas rursum cũ reuerterimus:recipiemus Tributa uero cũ græcis statuisset:tã

tò pauperiór rediit:quãtum ad iter ipsum erògauit. Cum uerò hi uer- Amphiaraus
sus:quos in Amphiaraum Eschylus condidisset:recitarentur. Nam uult Eschylus
uir esse non uideri hic optimus. Qui mentis altæ fructifer sulcãs segetem
Cõsulta callens germinat grauissima:cuncti oculos in Aristidẽ cõuertere. Pericles

p Ericles cum prætorem gesturus eẽt:assumpta chlamyde ad sese loquebat͛:caue Pericle i liberos homines mĩatum geres:& eos qdem græcos atq; athenienses. Iusserat autem athenienses ægi- Athenienses
nam quasi pirei portum existimarent:ac tuerent͛. Atq; ad amicum quẽ- Aegina
dam qui falsum illum testimonium rogaret:ubi etiam iusiurandum iter
ueniebat:respondit se ad aram usq; amicum eẽ. Cumq; ex hac luce fo-
ret decessurus:sese ipse beatitudinis efferebat:quod atheniensium nemo
sua causã nigro amictu indutus eẽt. Alcibiades

a Lcibiades adhuc puer cum eo captu in palæstra comprehensus eẽt:quem nequiret euadere:mordebat luctantis manum. Atq; illo dicente mordes ut fœminæ:minime inquit:sed ut leones. Palæstra
Canem quoq;:cum optimum haberet:quem nummum septem millibus
emerat:ei caudam abscidit:hoc ideo feci inquiens:quo athenienses hac
de re loquentes de me aliud nihil quæritent curiosius. Cum uero ad lu-
dum accessisset:iliados carmen petiit:magistro autem respondente ho-
mericum sibi eẽ nihil:illi inflixit pugnum ac præteriit. Et cum ad peri- Ilias
clis fores uenisset:audissetq; non eẽ otiosum:quoniam quo pacto Atheni- Pericles
ensibus rationem eẽt redditurus:consyderaret:nonne melius est: inquit: Sicilia
cogitare:qui non reddat? Atq; arcessitus ab atheniensibus ex sicilia ad
capitis causa:seipsum abscondit inquiens eum stultum eẽ: qui cum hẽt
controuersiam:quærit effugere:dum licet fugere. Cumq; dixisset quis:nõ
credis patriæ iudicio teipsum? Ego ne matris quidem respondit: ne for-
tassis ignorans pro albo calculo nigrum immitat. Vbi uero audisset sese Lacedæmonii
ac suos morti adiudicatos:at iis ostendemus inquit nos uiuere:& ad lace-
dæmonios uersus decelicũ bellum in atheniẽses excitauit. Lamachus

l Amachus primipilum quendam cum repræhẽderet: quoniam deliquisset:isq; diceret nũquam fore:utidem amplius faceret: belli inquit bis errare non licet. Iphicrates

i Phicrates quoniam cerdonis esset filius:contemptui erat is glo- riam tum primum adeptus est:cum saucius hostem armatum ac uiuum & corripuit:& in suam triremem trãstulit. Item cum
in amico socioq; solo castra mœtatus uallum iaceret:fossam foderet quẽ
diligẽtissime:ꝑpterea quæ dixisset qdã:qd.n.metuimus? pessimã impato
ris uocẽ eẽ rñdit:nõ putassem. Insup ĩstructus aduersus barbaros uereri in
qt:ne Iphicratẽ nesciãt:quo qdẽ noĩe hostes alios ꝯsternatos ŕddeŕt. Præte

Calumniator rea cum capitis iudicium subiret:ait calũniatori:cuiusmodi homo rẽ tu facis:qui bello instante ciuitati de me potius quam mecum consultandũ esse suadeas? Armodius Ad armodium quoq; qui armodii illius prisci gentilis sibi ignobilitatem exprobraret:meum quidem genus respondit a me ipso initium sumit:tuum aũt in te finit. Idem cum ab oratore quodam ĩ cõcione interrogaret':quis es:qui ita efferris animo:utrum eques:an sagittarius:nũ pedes:an scutatus:nullus sum inqt hoꝝ:sed q̃ hisce oĩbus imperare didicerim.

Timotheus t Imotheus putabatur fortunator imperator:atq; qui ei inuidebãt: pigebant urbes:quæ illo dormiente ad ræte ultro se implicarent. Itaq; dicebat Timotheus:si huiuscemodi urbes capio dormiens: q̃d me facturum arbitramini cum uigilaro. Ad hæc cum ex audacibus prætoribus quidam atheniẽsibus uulnus ostenderet:at me ĩquit:puduit: quod me prætore uestro in Samo catapulta prope cõcidit. Oratores autẽ cũ chareta præferrent:taleq; dignum esse prædicarent:qui Atheniensiũ ꝑtor eẽt:iq̃t Timotheus ĩmo:qui prætori strata portaret.

Chabrias c Habrias eos dicebat pulcherrime officio imperatoris fungi: q̃ res hostium maxime nossent. Iphicrates Et cum proditionis accusaretur simul cum Iphycrate:increparetq; Iphycrates illum experiendi gratia in Gymnasium gymnasium' proficisci:& ad solitam prandere horam. Quid nam inquit si aliud quiddam utriusq; nostrum athenienses norint:te quidem squalidum Athenienses & expertem cibi:me uero & pransum & unctum enecabunt. Dicere ẽt cõsueuit formidabilius eẽ ceruoꝝ agmẽ ductu leonis: quã leonũ ceruo duce.

Hegesippus h Egesippus cognomento'crobylus cum Atheniẽses in Philippum Philippus irritaret:succlamauit quidam e concione bellum ne suades? ita ꝑ iouem inquit:nigrosq; amictus:& cum publicis funerum elationibus funebris orationes:si ad libertatem niti:quam quæ macædones imparit: factum ire maluerimus.

Macædones Pytheas p Ytheas adhuc adolescens decretis hisce quæ de Alexandro ꝯscribebantur:contradicturus uenit:atq; dicente quodam:tu cum iuuenis es:de huiusmodi audes loqui rebus. Alexander At alexander ĩq̃t quẽ suffragiis decernitis deum:est me iunior.

Phocion p Hocion atheniẽses neque ridere neque lachrymare ab ullo unquam est uisus. Et in concione cum quis dixisset:cogitabundus uideris o phocion:recte coniectas inquit:cogito enim siqua ualeo in his breuitate uti:quæ apud athenienses dicturus sum. Idem cum oraculum atheniensibus redditum esset unum esse in urbe uirum: qui omniũ uoluntati opinioniq; aduersaretur:& hũc uociferantes athe-

mēles quæritandum iuberent:photion sese ait hunc eē:soli.n.sibi eorum placet nihil:quæ multitudo ipsa & agit & dicit. Atq₃ cum aliqn̄ apud populū sniam dicēs auditoribus gratus eēt:intueret'q₃ omēs:qui communi eodemq₃ consensu quod dixisset admitterent:ad amicos conuersus ait: num fortasse mali quippiam locutus sum nescius? Atheniēses uero cū ad sacrificium quoddam accessiones peterēt:ac reliqui ea cōcederēt:rogatus sæpius sniam diceret. Puderet me inquit si uobis accessiones cederem:huic aūt sua nō redderem:simulq₃ fœneratorem ostēdebat. Rursus cum demosthenes orator dixisset:enecabūt te phocion athenienses:si insania:eos ceperit:ita inquit me enecabunt si insania:te uero:si sanitas eos cepit. Item cum Aristogiton calumniator in carcere foret aiam efflaturus:erat.n.dānatus.phocióaq₃ rogaret:ad sese ut iret:neq₃ amici sinerent: ad improbum hoiem proficisceretur. Et ubi nam loci quisq̄ aristogitona iucundus rn̄dit adloquatur. Atq₃ cum bizantus athenienses irati eēnt qm̄ chareta quem illis auxilio aduersus philippum cum copiis miserant recipe urbe noluissent:dixissetq₃ phocion haud oportere irasci sociis:qui non crederēt sed iis prætoribus magis qui non crederētur:prætor ipse designatus ē. Qui a bizantiis creditus ut philippus infecta re abiret:effecit. Alexāder autem rex cum talēta cētum illi misisset munesi qui illa portabant:interrogauit:cur nam factum eēt:ut in tanto atheniēsium numero ad se solum hæc Alexander daret? Respondentibusq₃ illis:quoniam cum solum honestumq₃ & probum putaret. Proinde inquit sinat me & eē & uideri talem. Ad hæc cum alexander triremis peteret:nominatimq₃ iuberet populus phociona interesse ac sentētiam dicere:ubi surrexisset:inquit cōsulo igitur uobis:ut uel armis uincatis:aut dominantium amici sitis. Præterea cum de Alexandri obitu rumor sine auctore exortus eēt: oratoresq₃ tribunal continuo insilirent neq₃ differēdum sed quamprimum bellādū eē iuberent:rogabat phocion ut expectarent:indubitatoq₃ rem nossent. Si enim inquit:hodie obiit:at cras aderit uel diu mortuus. Insuper cū leosthenes ciuitatem impulisset in bellum præclara libertatis nominis atque imperii elatam spe:illius uerba cupressibus similabat. Nam cum pulchra sublimiaq₃ essent:fructum tn̄ non hn̄ent. Initus autem succedentibus ꝓspere ac ciuitate secundo nūcio discurrēte interrogatus:an hæc ita gesta uellet gesta hæc quidem:consulta uero illa rn̄dit. Atticam uero adortis macedonibus:oramq₃ maritimam uastantibus iuuentutem eduxit:permultisq₃ ad eum concurrentibus:& ut collem caperet:ibiq₃ copias instrueret:hortantibus:o Hercules inquit:ut multos imperatores intueor:milites uero paucos uerumtamen congressus & uicit ac macedonum principē Niciona interemit. At paulopost Atheniēses bello superati ab Antipatro

Atheniēses
Demosthenes
Aristogiton
Philippus
Phocion
Alexander
Rumor
Leosthenes
Attica
Athenienses
Antipater

Menillus praesidium admisere. Menillusq; praesidii princeps cum photioni pecu- nias daret: turbatus inquit neq; illum Alexādro eē meliorem: & causam qua pp nunc eas acciperet: cum tūc noluisset: eē plane deteriorē. Atq; ait Antipater cum duo sibi Athenis amici eēnt: neq; phociōi ut a se munera caperet: psuasit: neq; demaden his ipsis expleuit. demades Idem cum ab Antipro rogaret: ut iniusti quiddam faceret. Nō potes inqt Antipater & amico & assentatore phocione uti. Atq; ubi post Antipatri obitum atheniēsibus se se in popularē pricipatum uēdicantibus phocion morti eēt adiudicatus i cōcione: amici uero flētes sequerētur: phocioni autē qui silētio icedebat: qdam ex inimicis obuiā fcūs in faciē inspuisset: is ad magistratū ubi ocu los cōuertisset: nō ne quis īquit: dedecori inseruiētem hunc repressierit? Cū que eo unus: qui una morituri erant: lamētaret: affligeretq;: non amas Thudippus Phocion ait. Thudippe cum phocione mori? Iam ueio allata ad eum culigna iter- rogatus nunqd ad filium diceret. Ego inquit: iubeo: & rogo te: nequid re rum haram memoria atheniensibus irascare

Pisistratus p Isistratus Atheniēsium tyrānus cum ex amico numero quidā ab eo defecissent: eiusq; cepissent phylam ad eos uenit collectū stratum secum ipse portās. At illis qd uellet iterrogātibus: si uo- bis inqt: psuasero: abibo: sin minus psuasero: uobiscum māsurus sum pro inde paratus ueni. Atq; cum ad eum delatum eēt eius mrem cuiusdam adolescētis amore detineri: & illius quidē formidātis depcātisq; plurimū clam cōgressu uti: adolescētē ad cænam inuitauit: ac rogauit iter cænādū quo pacto res acta esset: Illo autē iucunde oia suauissimeq; disserēte: hæc inquit: tibi īterdiu futura sunt: si mri placueris. Itē cum Thrasybolus eius amare filiam: obuiamq; factus suauiasset: ppterea; in illum ab uxore ex asperaret: ait siqui nos amant: oderimus: quid iis faciemus: qui oderunt? Trasybolus Vxoremq; thrasybolo uirginē dedit. Cantores lasciuiores quidam cū in eius uxorē icidissent: multaq; petulāter egissent: dixissentq; iterdiu uero Pisistratus pisistratū ut sibi ignosceret: lachrymātes præcarent: uos inquit enitimini post hac saniores eē. At mea uxor nusq̄ heri prorsus profecta ē. Interro- gantibus autē filiis cum is alteram uxorē ducturus foret: nunquid eos ac cusaret? minime īquit: quin laudo potius: ac uolo alteros mihi huiusmo- di natos fieri.

Demerius phalæreus Ptolemæus rex d Emetrius phalæreus monebat ptolemæū regē: ut de regno ipe- rioq; libros sibi cōpararet: atq; plegeret. Quæ.n. amici nō audēt monere reges: hæc i libris scripta sunt.

Lycurgus l Ycurgus lacedæmōius assuefecit ciues nutrire comā: iquiēs for mosos coma uenustioris effici: deformis uero formidabilioris. Ad illū quoq; q populi principatum i urbe faciundū hortaret:

tu pmus respōdit in ædibus tuis pópulare pricipatum efficitó. Ad hæc iubebat ædes serra securiq; duntaxat laborādas. Sic.n.puderet in humil ac plæbeias ædis pocula & strata sumptuosiorisq; mensas importare. Præterea pugilis ac prancatii certamen inhibuit: quo ne ludendo quidem abnuere consuescerent. Expeditiones insuper aduersus eosdem hostes sæpius educere prohibuit: ne ii bellicosiores redderētur. Itaq; cum posteriore tempore. Agesilaus esset uulneratus: ait Antalcidas præclaram eum a thebanis disciplinæ mercedem capere: qui uel inuitos assuefecisset docuissetq; bellare. Agesilaus

Charilaus

c Harilaus rex rogatus: cur leges adeo paucas Lycurgus tulisset respondit: qui uerborum paucitate uterentur: legibus haud multis indigere. Atq; cum mancipium quoddam audacius sese illi inculcaret: per geminos ait: enecarem te: nisi irascerer. Ad illum uero q interrogaret: quid nutrirēt comam: respondit qm̄ ex omni ornatu hic quā minimus sumptus est.

t Eleclus rex fratri: q ciues criminaret: qđ sibi magis quā illi aduersarent: tu.n.inqt iniurias pati nescis. Teleclus rex

t Heopompus cum quadam in urbe murum sibi quidam ostēderet: & an sibi pulcher altusq; uideretur: interrogaret: minime: si mulierum est: inquit. Theopompus

a Rchidamus cum ī pelopōnensiaco bello socii rogarēt: ut tributis modū eis statueret: respondit bellū nō cōstitutis pacisci. Archidamus

b Rasidas cum ī caricis murē compræhēdisset: mersus eum dimisit: deinde ad astantis ait: nihil est ita paruum: quod si ausit iuadentibus repugnare: nō se incolumem seruet. Ad hæc cū in prælio eēt clipeo transuerberato ictu percussus: eadē ipsa quam e uulnere hastam eduxisset: hostem interemit. Rogatus aūt qui saucius factus eēt: quoniam me clipeus inquit prodidit. Brasidas

u Bi Brasidas occidit: liberatis iis græcis q thraciā icolerēt: ac legati q lacedæmonia missi sunt: eius matrem adissent: pmum illa interrogauit: an pulcherrime Brasidas obisset. Thracibus aūt efferētibus eum laudibus: aliūq; tale dictitātib9 fore neminē: ignoratio uos hospites iqt tenet? nā brasidas qdē uir pb9 fuit: uerū lacedæmō pml'tos hēt illo meliores Brasidas Thracia Lacædemon

a Gis rex dicere cōsueuit nō eē lacedæmonios īterrogādos: quot nā eēnt: sed ubi essent hostes. Idē ad mantineā cū hostes qm̄ plures eēnt: expugnare nequissent ait qui multis uellet dn̄ari: opus eē: ut cū multis quoque pugnaret. Cum uero Elii laudarentur: quod olympiacos ludos præclare agerent: at quid inquit: admiratiōe dignum faciunt: si quattuor annorum curriculo diem unum iusticia utuntur? Cumq; laudibus insisterēt: ait: quid mirādum: si pulchra in re iusticia utunt pulchre? Agis rex Elii Olympiadi ludi Iusticia

Item cum flagitiosus homo sæpius rogaret qs spartiatarum optimus foret: qui tui dissimillimus est respondit. Rursus cũ ab altero quæreretur quot essent lacedæmonii: quod inquit satis sunt qui malos arceant. Et cũ idem ab alio quæreretur: permulti ait tibi uidebuntur: si eos pugnãtis inspexeris.

Lysander
Dionysius

l Ysander amictus: quos dionysius tyrannus ad eius filias præciosissimas misisset: nequaquam accepit: ueteri iquiens: ne hisce deformiores uiderent᷑. Atq3 a quibus carperetur: peride atq3 degenerasset ab herculæ: quod dolo plæraq3 gereret respondebat: quo leonis non attigeret: uulpis pellem assuendam esse. Insuper cum argiui iustius q̃ lacedæmonii de quo ambigebant solo: uiderentur dicere: districto gladio: q huius inquit: ius habet. optime de soli terminis differit. Lacedæmonios uero cum ad expugnandos corynthiorum muros timidioris aspiceret: ut leporem uidit exilientem e fossa: huiusmodi inquit: hostes metuitis? intra quorum muros præ inertia lepores dormitant? Et cum megarensis uir qdã in publico cœtu audacte ad eum ac licẽtius loquæretur. Tua inquit uerba ciuitatis ĩdigent.

Argui
Lacedæmonii

Agesilaus

a Gesilaus eos qui Asiam ĩcolerent dicebat liberos quidẽ malos eẽ: suos autem bonos. Cũq3 ii consuessent persarum regẽ magnum appellare. At qua nam inquit re ille me maior est? nisi iustior temperatiorq3 sit. Ad hæc cũ de fortitudine iusticiaq3 rogaretur: utra esset melior: Nihil ait fortitudine indigemus: si iusti omnes simus. Item cum noctu repente ex hostili solo castra moturus fore: & eum cuius amore teneretur ob infirmitatem relinqui atq3 lachrymare intueret᷑: durum est inqt miserescere simul ac sapere. Rursum cum Menecrates medicus cognomento iupiter epistolam ad eũ scripsisset. Menecrates Iupiter regi Agesilao salutem. Rescripsit rex agesilaus Menecrati sanitatem. At cum lacedæmonii Athenienses ad corinthum ac socios superassent: audita hostilium cadauerum multitudine: heu inquit græciæ: quæ tot ex sese perdidit: qui sat essent: quibus barbaros omnis uinceret. Atq3 cum oraculũ a Ioue in Olympia ex sententia accepisset: deinde ephoris iubentibus ut etiam iisdem de rebus phytium cosuleret: ubi delphos petisset: deum rogauit: an quæ patri: eadem sibi quoq3 uiderẽtur. Præterea cum amicũ quẽdam a care icarico peteret: ac rogaret: ad eum scripsit. Si Nicias iniustus in te nõ ẽ: dimittito: sin ẽ iniustus: nobis dimittito omnino autem dimittito. Ad hæc ut eum qui lusciniæ uocem imitabatur: audiret hortatus: ac ipsam inquit sæpenumero audiui. Cum uero post leuctrensem pugnam ephori qui urbem exhaustam uiris intuerentur propter legem: quæ perterritos omnis notandos esse iuberet: uellent infamiæ notam sol

Menecrates
Epistola

Delphos

Nicias

uere:ac legislatorem. Agisi'aum declarassent:is ut in medium ꝓcessisset: ius legibus postridie inciperet. Idem ad regem ægyptioꝝ socius missus cum una cum illo obsideret:essentq́ hostes & multo plures:ac fossa castra circũdarent:egrediũdum rex dimicandumq́ iubebat de summa rerũ. At Agesilaus iquit non eẽ hostes ipediẽdos:quos sibi ipsis pares uellet. Agesilaus

Præterea cũ parum deesset:qn fossa cõiungeret:aduersus id quod reliquum erat instructa acie ac pari usi certamine uictoria potiti sunt. Ad postremum cum moreret amicis iussit nullam sibi neq́ fictam neq́ pictã facerent:ita enim imagines appellabat. Nam si ꝙ mihi opus illustre factũ est:hoc mihi monumentũ est. Sin uero nullum:neq́ si omnis quidem statuas feceritis.

a Rchidamus ubi agesilai catapultam eẽt ĩtutus:cum primũ ex sicilia aduecta eẽt:exclamauit o Hercules periit uiri uirtus Archidamus

a Gis iunior cum demades diceret enses laconicos ob breuitatem a circulatoribus absorberi:attamen lacedæmonii:respõdit:huiusmodi ensibus hostes uæhemẽtissime assequuntur. Item cũ ephori cuidã proditori tradẽdos milites iuberent:haud illi se inquit alienos credere:q ꝓprios prodidisset Agis Iunior Demades

c Læomenes cum qs se gallos ei daturum polliceret:qui pugnãdo interirent:istos mihi des:inquit:nolim:sed illos potius:qui pugnãdo interimant. Clæomenes

p Edaretus non electus in numerum trecẽtorum:qui quidem honos in urbe cæteris dignitate ꝑstabat:hilaris surridẽsq́ abibat gaudere se inquiens:si quidem trecẽtos urbs hr̃et ciues sese melioris. Pedaretus

d Amonidas ĩ ultimũ chori ordinẽ locatus a chori magistro pl̃chre: tu qdem iuenisti:iquit:q etiã ip̃e honorabilis fias. Damonidas

n Icostratus argiuoꝝ prætor cũ ad cuiusdam castelli ꝓditionẽ grãdi pecunia atq́ matrimonio lacænæ mulieris q̃ ipse uoluerit præter regias:ab Archidamo hortaret:respondit Archidamũ ex herculis genere nequaq̃ eẽ. Herculẽ eni lustrato orbe malos supplicio affecisse :at bonos archidamũ facere malos. Nicostratus Hercules Archidamus

e Vdæmonidas cũ in academia xenocraten uidisset:q iam senex cũ discipulis disputaret:cũq́ audisset ab eo uirtutem queri : at qñ ea utet:inqt? Rursum cũ philosophum audisset:q solum sapientem eẽ bonum impatorem differet:dictio inqt admiratione digna:uerũ q loquitur tubæ strepitũ nunq̃ audiuit. Eudemonidas Xenocrates

a Ntilochus cũ ephoꝝ gereret:audiẽs messeniis agrũ a philippo datũ:interrogauit:num ẽt dedidisset philippus:ut possideręt: cũ pro illo pugnandum foret.

Antalcidas a Ntalcidas cum atheniẽsis quidam lacedæmoniis ĩpitiã obiiceret: soli certe nos inqt mali nihil a uobis didicimus. Præterea cũ alius Atheniensis ad eum dixisset. Atq nos a cephiso sæpissime uos fugauimus. At nunq̃ nos: inquit: fugauimus uos ab eurota. Ad hæc cũ Sophista qdã herculis laudationẽ lecturus eẽt: ait: qs eni eũ uituperat.

Sophista

Epaminõdas e Paminonda thebano ipium gerẽte nunq̃ i castris repentinus tumultus exhortus ẽ. Dicebat aũt belli pulcherimũ eẽ mori. Grauiori uero armatura peditum corpus asseuerabat exercitatum eẽ oportere nõ athlætarum solũ sed ẽt militũ more. Itaq carnosioribus se ĩfestum ꝓbebat: ac talẽ quẽdã amouit ab exercitu iqens uix tribus qua tuorue clipeis tegi eius uentrẽ: cuius magnitudine suã ipse mentulã: ne uidere quidã posset. Sic etiam tenui uictu ac uili erat: ut cũ a uicino ad cænam iuitatus iuenisset liboꝝ obsonioruq & unguentoꝝ apparatum: abierit illico iqens: ego te sacrificare non contumelia uti opinabar. Et cum coquus dicꝫ aliquoꝝ sumptus rationem collegis redderet: olei solũ multitudinẽ moleste tulit. Admirãtibusq collegis: nõ sumptũ iquit ægre se ferre: sed quod tantũ olei intra corpus excepisset. Itẽ cũ festum diẽ urbs ageret: ac potui omnes coituiq studerent occurrit familiari cuidã sobrius atq mẽtis compos icedens. Illo aũt admirante quærenteq: quid ita solus ambularet: quo liceat inquit oibus uobis æbrietati & desidiæ indul gere. Atq neq̃ hoiem qui flagitiose quid deliquerat: rogante pelopida nõ dimisit: at amicæ præcibus dimisit: dicens amicas decere talia munera capere non prætores. Ad hæc cũ lacedæmonii copias educerent: oraculaq thebanis referrẽtur: quæ quidẽ alia uictum iri alia uictores eos fore dicerent: iussit hæc ad tribunalis dexteram: illa uero ad leuã poni. Quibus oibus positis surrexit inqens: si parere ipantibus: & cũ hostibus cõgredi aduersi uolueritis: hæc uobis oracula sunt: melioraq ostẽdit. Quod si formido uos ceperit: illa sunt: & in deteriora orõnem uertit. Iterum cum ĩ hostes agmẽ opportune duceret: at tonitru facto sui quærerent: qd deũ portẽdere arbitraretᷣ: hostes attonitos eẽ respondit: quod cum huiusmodi agri in ꝓximo eẽnt: i talibus ipsi castra metarentᷣ. Atq ornatissimarũ oium quas gessisset: & optimarum rerum iucundissimum eam sibi dicebat: quod suis adhuc uiuis parẽtibus ad leuctra lacedæmonios supasset

College

Lacedæmonii Thebani

Leuctra

Cumq alio tempore unguẽtato corpore ac hilari facie apparere consuesset: post illud prælium postridie squalidus ac demissa fronte processit ĩ medium. Percunctantibusq amicis an ægri quicquam ei accidisset: nihil accidisse respondit: uerum sentiebam me elatiore animo heri fuisse: quam par eẽt. Itaq immoderatam læticiam hodie plecto. At cũ spartiatas sciret operam dare: ut huiusmodi casus absconderent: uolensque

illorum calamitatis magnitudinem liquido patefacere: non est passus ut omnes simul: sed ut singulæ potius ciuitates cadauera tollerent. Quare lacedæmoniorum cadauerum mille & amplius uisum est. Item cum Iason thessalorum princeps socius uenisset thebas: & Epaminondæ q plurimum inopia præmeretur: aureum duomillia misisset: aurum quidem non accepit: Iasona uero aspiciens: iniuriam iquit: incipis. At ipse denariis quinquaginta mutuo acceptis ac ciue quodam ad exercitus cõmeatum in pelloponensum irrupit. Rursum cum rex persarum daricũ triginta millia ei misisset: grauiter Diomedonta repræhendit: quod nauigationis tantum ad Epaminondã corrumpendum enauigasset. Iussitq; regi diceret: si quæ thebanis conducerent sentiret. Epaminondã gratis amicum habiturus foret: sin autem quæ non conducerent hostem. Et cum Argiui thebanorum societatem inissent: ac Atheniẽsium legati in arcadiam profecti in utrosq; inueherentur: a Calistratoq; oratore tum orestes tũ œdippus exprobraretur urbibus: ubi epominondas surrexisset: fatemur ait: & apud nos patricidam extitisse & apud argiuos matricidam: uerum qui hæc perpetrauit: nos qdem eiecimus: Athenienses uero excepere.

Iason

Peloponnesus

Argiui
Calistratus
Orestes
Oedippus
Epaminondas
Atheniẽses

Spartiatis uero qui multis magnisq; in rebus thebanos criminarentur his respondit: uos breui oratione gaudentis ociosos reddiderit. Atque posteaquam Alexandrum phereorum tyrannum qui thebanis erat hostis: in amiciciam athenienses societatemq; recepissent: eisq; ille pollicere tur carnes: quæ mina uenũdabantur: semiobolo se præbiturum. At nos inquit Epaminondas ligna ad hasce carnes atheniensibus gratis præbebimus. Istorum enim agrum excidemus: si molestiores esse perrexerĩt.

Insuper cum boecios uellet in armis perpetuo esse: erant enim per ocium dissolutiores quo tempore ipsorum princeps electus esset: eos monebat inquiens: etiam consultate uiri: nam si imperatorem gessero: imperio parendum est uobis. Itaque campestrem patentemq; regionem belli orchestram appellabat: perinde ut illam possidere nequeant: nisi manum pro clipei loco habuerint. Et cum chabrias paucos thebanos: quosdam qui ad corinthium sub muros auidius præliarentur: interemisset: trophæumque statuisset: Epaminondas deridens ait: hic nõ trophæum sed hecathensium: hoc est hecathes simulachrum statuendum est. Hecathen enim ante portas in triuiis non absurde erigebant. Ad hæc cum quidam nunciasset exercitum ab Atheniensibus nouis ornatum armis in peloponnensum missum: quid ergo Antigenidas suspirat: iqt: si nouas tibias Telleshẽt: erat.n.tibicẽ. Telles pessimus: at Antigenidas optimus. Itẽ cũ didicisset armigerũ ꝑmultas ab hoie captiuo pecunias accepisse mihi: ait: clipeũ redde: tibi uero faciũdo q̄stui

Boetii

Chabrias
Trophæum

Antigenidas
Telles

tabernam emitto. Non.n.amplius æque discrimen subire uelis:qui unus e diuitibus beatisq; factus sis. Interrogatus quoq; utrum sese meliorem imperatorem duceret an Chabrian an Iphicraten:difficillimum est iquit: iudicatu:quoad uiuimus. Præterea cum ex laconica reuersus ad capitis causam una cum pretoribus collegis arcesseretur:quod menses quattuor boetiæ imperio præter legem adiecisset:collegas hortatus est:in se crimē referrent tanquam ui coacti:at ipse non habere inquit uerba : quæ rebus præstarent. Quod si omnino aliquid apud iudices dicendum eēt:orare si se occiderint:ut statuæ condemnationem inscribant:quo græci norit thebanos uel inuitos ab epaminonda coactos eē.qui laconicam quæ annos quingentos neq; prædam neq; bellum passa eēt:& Messenam triginta ac ducentos annos incoluisset:concremarint:composuisse etiam atq; redegisse in unum arcadas:præterea græcis libertatem restituisse. Hæc.n. ea prætura atq; imperio gesta sunt:quare iudices multo cum risu egressi sūt ne suffragia quidem in eum admittentes. Ad postremum cum in ultio prælio uulnus excepisset:delatus in tabernaculum uocauit daiphantum post hunc deinceps hyollidan:quos quidem uiros ubi efflasse aimam ac cepisset:iussit:cum hostibus bellum soluerent:tanq̄ eis imperator non eēt Remq; uerbo testatus est:utpote qui optime ciues suos nosset.

Boetia

Laconica

Messena

Daiphantus

p Elopidas epaminondæ collega in prætura cum ab amicis diceret necessarium negotium cogendæ necessariæ pecuniæ negligere : pecuniæ per Iouem ait:necessariæ huic sunt Nicomedi:hominem is qui dem ostēdens & claudum prorsus & debilem. Vxore autem cum ad pu gnam egrederetur:eum precante:ut se saluum faceret:hoc alios ait monē dos eē:at principem & prætorem:ut ciues faceret saluos. Item cum qui dam dixisse:in hostes incidimus:quid i illos nos magis:inquit:incidimus quam in nos illi? Atq; cum fractis fœderibus ab Alexandro pheræorum tyranno & captus & uinctus eēt:ptoindeq; illi malediceret:tyrannusq; di xisset properas mori? maxime inquit:quo thebani magis excādescant : ac tu citius pœnam des. Ad hæc cum Theba tyranni uxor ad eum uenisset:seq; mirari:diceret:quod uinctus ita eēt hilaris:is magis illam se mira ri r̄ndit:quod n̄ uinctum expectaret Alexandrum. Item cum ab Epaminō da ueheretur:grās inquit hēre Alexandro:quoniā in præsentia potissimū experiretur non modo ad bellū sese.uerumetiam ad necē uti audentia.

Pelopidas

Epaminondas

Nicomedes

Alexander

Theba

Exempla Romana.

m Arcus a curius quibusdā cū accusaretur:quod agribello patri minimam partem uiritim distribuisset:plurimam uero publicam effecisset:optauit neminem romanorum fore:qui quod agri ad alendum satis esset:parum duceret. Samnites aūt cum post aduersum

M. curius

Samnites

conflictum ad eum profecti aurum darent: rapa elyxabat ĩ fictilibus: sãnitibus autem respondit minime se auro ĩdigere qui tali cæna uteret̃ atq; malle hñtibus impare q̃ hr̃e aurum.

g Aius Fabricius cum Romanos a Pyrrho uictos accepisset: labieno dixit. Pyrrhus romanos uicit: non epirotæ. Et cum multum ei auri daretur a Pyrrho: ad quem pro redimẽdis captiuis uenerat: nequaquam accepit. Postridie uero qui maximus elephantus esset ĩstructu pyrrhi post terga ignorãti fabricio clamorem emittens repẽte apparuit: quo facto cõuersus fabricius: ac subridens me ait: nec aurum heri: nec hodie bællua permouit. Rogãteq; eum Pyrrho: ut secum eẽt: ac proximum post se imperium haberet: neq; tibi hoc: inquit: cõducit: nã epirotæ si ambos nos norint: a me regi quam abs te malint. Rursum fabricio consuli Pyrrhi medicus epistolam misit: qua polliceretur: si is iuberet: se Pyrrhum uenenis interfecturum. Ad fabricius eam epistolam ad Pyrrhum dedit saniore ut mente uteretur: monens quoniam & amicorum & hostiũ pessimus iudex esset. Sed posteaquam insidiis compertis Pyrrhus medicũ suspendio affecisset: reddidissetq; fabricio captiuos sine redemptionis p̃cio: eos non accepit gratis: sed ne mercedem cepisse uideretur: totidem ei captiuos restituit. Nã neq; Pyrrhi gratia ĩsidias significasse affirmauit: sed ne romani dolo uiderẽtur uti ad necem: perĩde atq; palam uicere minus possent.

G.Fabricius
Romani
Pyrrhus
Romani

f Abius maximus cum nollet cum Annibale acie confligere: sed cũctando exercitum eius terere: qui tum pecuniæ tum annonæ præmeretur inopia: per aspera ac mõtuosa loca insequebatur: & sese a latere egressus opponebat. Cũq; a multitudine rideretur: & Annibalis uocaretur pædagogus: id minimi pendens cogitatibus suis atq; cõsiliis utebatur. Et ad amicos conuersus dicebat eum sibi timidiorem: uideri: qui cauilla cõuiciaq; metueret: quam qui hostes fugeret. Insup cũ de collega Minutio: quoniam hostes aliquos prostrasset: magnus rumor eẽt: quasi uir foret nomine romano dignissimus: magis se inquit secũdũ Minutii fortunam quam aduersam pertimescere. Pauloq; post cum in ĩsidias icidisset Minucius: & simul cum exercitu perire uideretur: ubi ipse auxilium tulit: cum magnum hostium numerum prodidit: tum illũ seruauit. Itaq; Annibal ad amicos dixit: nõ sæpe prædixi uobis fore aliqñ ut montana nubes in nos imbris resolueret? Atque post cannensem cladem creatus imperator una cum Claudio marcello uiro & ĩtrepido: & qui cum Annibale quamlibẽtissime semper dimicaret: sperabat ipse si nemo pugnaret: breui futurum: ut annibalis miles attritus fessusq; defi-

Fabius maxius
Annibal
Minutius
Claudius marcellus
Annibal

Fabius
Marcellus

ceret.Quam ob rem dicebat Annibal maiori sibi metui esse Fabium pugna uacuum quam pugnantem Marcellum. Et cum miles lucanus apud eum esset accusatus:quod mulieris amore noctu sæpe in castris uagaretur: cæterum mirabili armorum uirtute uir esse narraretur: mulierem quam deperibat:compræhendi eo clam iussit:& ad se duci. Vt autẽ adducta est:accersito homine:quod præter legem:iquit:pnoctares: haud nos latuit:at ne prius quidem latuerat:quod pbitati studeres:quare fortiter tuis ac recte factis errata cõdonentur? Reliquum nobiscum eris: habeo enim sponsorem:& adductam mulierculam ei commendauit:ac tradidit.

Tarentini
Annibal
Fabius
M.liuius

Item cum Tarentinos Annibal præter arcem præsidio teneret.Fabius ubi quamlongissime dolo abscessisset:& cepit urbem:& in prædam uertit.Scriba uero interrogante qd de sacris simulacris statueret: reliquamus ait Tarentinis deos iratos. Et cum.M.liuius qui arcem præsidio teneret:urbem per se captam diceret:alii hominem ridebant. At Fabius ait:uera narras:nam nisi tu urbem amisisses:nequaquam ego recuperassem. Atq; cum iam senior esset:ac filius consul de rebus gerendis in publico loqueretur:præsentibus pluribus ascendit equum atq; procedebat. Cumq; lictorem iuuenis misisset:iussissetq; equo descenderet:aliis sese auertentibus Fabius ipse equo exiliens præter ætatem accurrit:natũq; cõplexus:belle inquit:sapis o fili:qui plane itelligas:quibus ipas:& cuiusmodi imperii magnitudinẽ susciperis.

SCIPIO MAIOR.

s Cipio maior cum a re militari atq; urbana studium ad literas converteret:dicebat cum ociosus esset:plura tunc negocia a se geri. Idem ubi Carthaginem ui cepisset:ac milites quidam quam cepissent: captiuam præstanti forma ac uirginem aduæherent:atq; illi darent: libenter inquit: acciperem:si priuatus:non imperator essem. Rursum cum in alto positam urbem obsideret:ubi templum Veneris eminẽtius apparebat: iussit: illic uadimonia consentirent perinde ut ad tertium diem in Veneris phano disceptãtium causas auditurus:id quod sicuti prædixerat factum dedit urbe capta.

Veneris tẽplũ

Atq; in sicilia cum quis percunctaretur:cuius rei fiducia ad Carthaginem classe foret traiecturus:ostensis ei armatis exercitatisq; uiris trecẽtis & alta turri:quæ e mari eminebat. Nemo est horum iquit: qui si super hanc turrim ascenderit:nõ se si iussero:præcipitem iaciat.

Sicilia
Carthago

Cum uero & agro potitus est:posteaquam traiecisset atq; hostium co

ſtra concremaſſent:miſſaq; legatione Carthagineſes pepigiſſent ictis fœderibus tum bælluas tum nauis tum etiam pecunias datum ire: & quoniam ex italia adnauigaſſet Annibal ea fiducia ductos conuentorum pœniteret:his auditis Scipio ait ne illis quidem uolētibus fœdera ſeruaturū ſeſe:ni talentum etiam quinq; millia ad ea priora ſoluerit: ꝓpterea quod Annibalem accerſiſſent. At ubi omnino uicti Carthaginenſes pro fœderibus ac pace legatos ad eum miſiſſent:qui uenerant illico abire iuſſit perinde ac non eos auditurus quam.L.Terentium adduxiſſent.Erat autem Romanus Terentius uir frugi & bonus:quem Carthaginenſes captiuum egerant. Qui ubi adductus eſt:eum iuxta ſe in prætorio ſedere ꝑ tribunali uoluit:& ita Carthaginenſibus reſponſum dedit:ac bellum ſoluit. Terentius autem eum triumphantem ſecutus eſt pilleatus tanquā donatus libertate. Atq; poſt eius mortem iis qui uenerant ad efferendum funus:mulſum miniſtrauit:quæq; alia ad ſepulturam attinebant: q̄ diligentiſſime curauit.Sed hæc poſtea. Rurſum cum Anthiochus poſteaquam romani aduerſus eum traieciſſent in Aſiam:pro ſoluendo bello ad Scipionem miſiſſet:prius inquit oportuit:non nūc cum & frænum & ſeſſorem ſuſceperis. Præterea cum ei pecuniæ a ſenatu ex ærario decretæ eſſent:neq; eo die quæſtores ærarium uellent aperire:ſe aperturum ait. Et enim per ſe clauſum eſſe:qui tam ingenti pecunia illud iɼleſſet.

L.Terentius

Antiochus

Scipio

Quæſtores

At cum multa in eum crimina a Pætilio & Quinto coniicerentur apud populum:ait hoc ipſo die Carthanenſes cum Annibale a ſe uictos:quare coronatum ſeſe aſcenſurum capitolium. Qui autem uellet ſuffragia ferret aduerſus ſe iuſſit:quæ locutus capitolium aſcendit: populus uero ſecutus eſt accuſatoribus adhuc dicētibus relictis.

Pætilius
Quintus
Capitolium

t Itus quintus ita ſtatim ab initio fuit illuſtri fama:ut ante tribunatum: ante præturam: ante ædilitatem conſul deſignatus ſit. Is cum aduerſus philippum cum imperio miſſus eſſet cum illo in colloquium uenire auſus eſt. Philippo autem obſides petente: illum enim eſſe cum multis Romanis:ſe uero ſolum eſſe macædonibus. Tu enim reſpondit Quintius ſolum te feciſti: quoniam & amicos & cognatos occidiſti. Atq; ubi philippum acie uiciſſet: iuſſit in iſthmiis proclamari liberos ſe græcos dimitti ac ſui iuris. Atq quotquot romani Annibalis temporibus in captiuitatem acti apud græcos ſeruiebant: hos ſingulos redemptos denariis quingentis Quintio græci dedere dono:& illi in urbe triumphantem ſecuti ſunt pilleos capite gerētes ut iis mos eſt qui liberi facti fuerint. Atq; Achæos:quibus ī Zacynthio

Titus qntius

Philippus

rum insulam exercitum ducere mens erat mónuit:cauerent:ne quemad modum testudines protenso capite extra peloponensum discrimen adi-rent. Insuper cum Anthiocus rex ingenti cum exercitu græciam pete-ret:cunctis perterritis cum ob militum multitudinem:tum ob armorum uarietatem. Huiusmodi ad Achæos dictione est usus. Ait enim cum chal cide apud hospitem cænaret:admiratum se multitudiem carnium at ho spitem respondisse eas omnis porcinas eē sed condimentis modo appa-ratibusq; differre. Proinde nec uos ait admiremini regias copias:cum ha status cataphractos & pæzeteros:hoc est pedestris socios:cumq; equestris sagiptarios auditis. Nam hi omnes syri sunt armis inuicem differentes. Philopœmeni quoq; prætori achæorum:qui multo equite & grauioris ar maturæ pedite abundaret:pecuniis uero indigeret:illudens aiebat. Philo poemeni & manus & crura esse:uentrem autem non esse. Et enim forma corporis Philopoemeni talis erat.

Antiochus rex Græcia

Chalcis

g Aius domitius quem scipio maior in bello aduersus Anthiochū apud lucium fratrem suis legationis uicibus fungi uoluit:cum hostium aciem esset conspicatus:præfectis hortantibus ut stati hostem adoriretur:horam nequaquam satis esse respondit:ut tot homi-num millibus trucidandis:impedimentisq; rapiendis repetentes castra se ipsos curarent. Verum hoc in tempore cras factúm ire congressusq; postri die hostium quinquaginta millia ad internicionem redegit.

G.dómitius Scipio maior Antiochus

p Vblius licinius consul imperator uictus equestri prælio a perse macedonum rege milites duo millia octingentos amisit ptim cæsos partim captos. Post prælium uero cum perses & pro foe-deribus & pro pace oratores misisset:uictus uictori iussit:ut & regnum & res omnis romanis cederet.

XIx.millia ho-stium desyde rata P.licinius Perses

p Aulus æmylius secundum consulatum petens repulsam habu it. Sed ubi imperitia & mollicia imperatorum bellum aduersus persen ac macedonas prolyxitatem accepit:& ob id consulem illum declararunt:ait eis se gratiasnon habere:quoniam non eo esset im perator designatus:quod tam imperio sibi quam illis imperatore opus fo ret. Cumq; domum e foro petisset:ac tertiam filiolam:quam lachrymā tem offenderat:quid ploraret:interrogasset:atq; illa respondisset: quoniā perses nobis mortuus est:erat aūt catellus ita nominatus:in bonam for-tunam ait o filia:omenq; arripio. Atq; cum multa in castris audaciam garrulitatemq; offendisset:quam imperatores ac rerum minime necessa riarum studiosi induxissent:ut quiescerent:ac solum gladios acuerent:ius sit:sibi enim reliqua curæ fore. Nocturnas autem excubias iussit sine ha sta & sine ense asseruarent:quo desperantes: qui hostibus repugnarent:

Paulus æmi lius

Callide

perses

magis somnó resisterent. Et cum macedónia per locós saltuósos inua-sisset:ac instructos hostes aspexisset. Nasica enim eum hortante ut confe-stim illos adoriretur:facerem istud quidem:si tua mihi ait ætas esset. Verũ multa mihi experientia impedimento est:ut itinere fatigatus aduersus in structam aciem dimicem. At superato perse cum ꝓ uictoria epulum præ beret:dicebat expertum peritumq; exercitum maiori hostibus terrori esse suauissimumq; amicis conuiuium præbere. Ad hæc cum perses captus esset:ac in triumphum duci deprecaretur:hoc inquit in te est. Ita.n.pote-statem ei dedit:ut se ipse interimeret. Grandi autem ac propemodum in-finita inuenta pecunia nihil ipse accepit. At genero tuberoni philam ar-genteam ponderis librarum trium militiæ præmium dedit. Et hanc aiũt primam æmyliorum domum argenteam supellectilem ingressam. Præte rea cum quattuor ei masculinæ prolis filii essent:duos adoptioni aliis an tea dediderat:reliqui duo qui domi erant:alter qui ãnos quattuordecim natus quinto ante triumphum die:alter quinto itidem die post triumphũ agens annum duobecimum:diem obiere. Cumq; procedenti ipsi popu-lus eius uicem condoleret:collugeretq;:nunc ait patriæ se metu atq; peri-culo eẽ liberatum:quando successuum suorum inuidiam:quam i famili am suam fortuna euomisset:pro oĩbus ulerit. — Macedonia; Nasica

c Ato senior cum apud populum in prodigalitatem & immodi-cos sumptus inuæheretur:inquit:quam difficile est habere ad uentrem orationem qui aures non babet. Mirari autem:q urbs illa seruaretur:ubi pluris ueniret piscis quam bos. Item cum uxorum ef frænatius petulantiusq; imperium aliquando repræhenderet:omnes:in-quit:homines uxoribus dominantur nos uero cunctis hominibus:nobis autem uxores. Aiebat etiam male pro collato beneficio gratiam non reci pere quam pro illata iniuria supplicium non subire:& iis semper omni-bus qui delinquerent:prærerquam sibi ueniam dare. Et cum magistra-tus ad delinquentis plectendos hortaretur:dicebat qui & possent:& non propulsarent iniuriam:eos lapidibus esse obruendos. Rursus iis se iuue-nibus magis dicebat delectari:qui rubescerent:quam qui pallescerent:Di cebat etiam eum sibi militem odio esse:qui ambulando manus:pugnan do autem pedes moueret:ac sterteret maius:quam inclamitaret. Atq; pes simum eum aiebat imperaiorem:qui sibi ipse:imperare non posset. Ad hæc maxime oportere existimabat:ut quisq; sui ipsius pudore teneretur: neminem enim unquam ab sese ab esse. Insuper cum plurimorum ho-minum erectas uideret statuas:at malo de me inquit:homines queritent cur catonis statua posita non est:q̃ cur est posita. Item quibus potestas esset:ut ea parce uterentur ortabatur:quo semper potestate liceret uti. Et — Cato senior

qui uirtuti honorem auferrent:eos dicebat iuuentuti honorem auferre. Idem neq; pro iustis rebus magistratum aut iudicem horandum esse dicebat neq; pro rebus iniustis exorandum. Iniuriam quoq; dicere solitus ē etiam si in ferentibus minus sit:omnibus eē periculo. At senectuti multa cum adsunt turpia:ne uitii turpitudo adderetur hortabatur. Atq; iratum ab insano arbitrabatur tempore differre. Item illis minime inuideri: qui
Fortuna fortuna mansuete modesteq; uterentur. Non enim nobis sed quæ nobis bona sunt:inuident. Præterea qui eēt in ridiculis studiosi: aiebat in seriis ridendos fore. Et pulchras actiones pulcherrimis quoq; actionibus dicebat eē occupandas:ne illarum gloria paulati deflueret. Corripiebat autē ciues:qui eosdem semper ad magistratum designassent. Videbimini enim dicebat: existimare aut non multi magistratum faciundum: aut non multos dignos eē:qui:magistratum gerant. Rursum quia agros maritimos emisset eum sibi admirationi eē simulabat tanq̄ mari ualētio
Censura rem. Nam quæ illud uix inundet:hic facile absorbeat. Et cum censuram petens uideret alios:qui & rogarent:blandirenturq; multitudini clamabat ipse indigere populum & seuero medico ac magna purgatione proinde non eum designandum eē:qui gratificaretur:sed qui inexorabilem se præstaret. Quæ cum diceret:cunctis in electione prælatus est. Item cum iuuentutem doceret audenter pugnandum:eē:dicebat & uerbo magis q̄ ense & uoce magis quam manu plærūq; uerti & cōsternari hostes. Atqui cum bellum aduersus eos gereret:qui ad betim flumen habitarent: ma-
Betis fl. gnoq; in discrimine propter hostium multitudinem positus eēt. uellentq;
Celtiberi celtiberi ducentorum stipēdio talētorum auxilium ferre:romani uero nō
Romani sinerent mercedem barbaris hominibus decerni:eos ait errare. Cum eim uicerint:non ab ipsis mercedē:sed ab hostibus exactam soluturos. Quod si uicti fuerit: neq; a quibus illa peteret̄: nec qui peterent futuros. Et cum plures cepisset urbes:ut ipse ait diebus quibus inter hostes commoratus est:nihil ipse plus cepit:q̄ quæ ex hostium agro comedit:ac bibit. Idem cū argenti libram uiriti distribuisset in milites:ait melius eē ut multi cum argento quam pauci cum auro ab militia reuerterent̄:magistratibus enim aliud nullum in ꝓuinciis quam gloriæ additamentum faciundum esse. Atq; seruos quinq; militiæ habebat horum unus cum tria captiua emis-
Scipio africanus set corpora:neq; prius lacuisset Catonem:quam in conspectum isset:hominem strangulauit. Et rogatus a scipione africano:ut achæorum exulibus auxilio eēt:quo redirent in p̄rias:simulabat eam sibi rem nulli curæ eē. At cum in senatu uerba plurima fierent:surgens tanquam nihil habea
Pollinctores mus:inquit:quod nobis agendum sit:sedemus de græcis seniculis differē tes:utrum a nostris an ab achæorum pollinctoribus efferant̄. At cum po-

sthumius labienus historias græce scripsisset: ac ueniam ab auditoribus peteret: ait illudens cato ueniam dandam esse: si coactus amphictionum decreto scripsit. Postumius labienus Cato

Cipionem iuniorem ferunt annis quattuor & quinquaginta: qbus uixit: nihil emisse: nihil uendidisse: nihil ædificasse: libras autem argenti tris ac triginta duntaxat in magna substantia & auri duas reliquisse: cum tamen carthago in ipsius potestate fuisset: & unus omnium imperatorum milites locupletasset. Præterea polybii præceptum obseruans studebat non prius e foro abire: quam aliquem ex adeuntibus familiarem sibi atq amicum quouis pacto effecisset. Et cum iuuenis adhuc esset: tantam & fortitudinis & prudentiæ expectationem de se præstitit: ut Cato senior de iis interrogatus qui ad carthaginem militarent: inter quos etiam erat Scipio: diceret solus is quidem sapit ac uiget: ad hunc aūt umbra concedunt. Item cum romam uenisset ab exercitu: eum inuitabant: non quo illi gratificarentur: sed quod per illum propediem ac facile carthaginem capturi essent. Atq cum murum superasset: & carthaginenses ex arce repugnarent: ne tu mare istud munies: id autem iacebat inter utrosq: nec admodum erat profundum: dicente polybio atque consulente: ut tribulos spargeret ferreos: aut tabulas stimulis perforatas iniiceret: ne transeuntes hostes aduersus aggeres pugnarent: ridiculū esse ait: qui muros cepissent: & intra urbem essent: inde ita se gerere: quo aduersus hostes non pugnarent. Et cum urbem græcis statuis oblationibusq ex sicilia aduectis refertam inuenisset: iussit per præconem: ut quæ præsentes urbium ciues sua cognoscerent: reportarent in patriam. Atqui rerum illarum neq seruum: nec libertum ullum accepit. At ne emit quidem: cum & diriperent: & deprædarentur tamen oēs. Rursum cum. G. lællio: quo & amicissimo & socio utebatur: consulatum petenti suffragaret: pompium interrogauit: an etiam ipse peteret consulatum? erat autē pompius tibicinis filius: quo rñdente nequaquam petere: quin potius cum Lællius peteret: illius designandi gratia se quoq comitia ambiturum crediderunt: & ita expectantes ab illo decepti sunt: nunciabat enim eum circuire foræ ac ciues dextera. blandiēdo apphendere. Quare aliis turbatis subridēs Scipio stulti. inqt: sumus: q quasi nō homīes sed deos īmortales pcaturi simus: tm̄ terētes tēporis tibicinē expectamus. Rursum cū Appius claudius eius cōpetitor ī cēsura eēt: ac diceret romāos oīs ab se nomiatim salutari. Scipio qui omnes fere ignoraret: uera inquit narras: nam maiori curæ mihi fuit: ut a nemine ignorarer: quam ut multos nossem. Hortabatur autem ciues: quando quidem aduersum celtiberos bellum gerebant ut utroque militatum misso aut legato: aut tribuno militum sumerent

Scipio iunior Carthagó Polybius Cato senior Roma Sicilia G. lellius Pompius Lællius Sipio Appius claudius

Placenta
G.licinius
Clytomachus
Alexandria
Scipio
Panætius

utriusque uirtutis testes ac iudices bellatores ipsos. Insuper censor declaratus adolescentē priuauit equo: quoniam sumptuosiore i cæna quo tempore Carthago oppugnabatur: placentā melle compositam quā i urbis similitudinem figurāq; formarat: & hanc Carthaginem appellarat: cōuiuiis proposuit rapinæ: pcūctantiq; adolescenti quam ob cām equum sibi abstulisset: prior enim quam ego: Carthaginem iquit diripuisti. Et cum. G. licinium prætereūtem intueretur: scio hunc: ait: uirum peierasse. At nequeo nemine accusante & accusator eē & iudex. Ad hæc cum a senatu tertium missus eēt: cum urbium nationum regūq; inspector intueretur: ut ait Clytomachus. Quis urbes hominesq; animis qua lege tuētur. Alexandriam uenit: cūq; egressus nauim incederet: capite toga opto. Alexandrini qui undiq; ad eum uisendum accurrerēt: rogabant: ut & caput detegeret: atq; cupientibus sibi faciem ostenderet. Quod cum is fecisset: strepitu omnes sunt ac plausu ꝓsecuti. Et cum rex propter corporis tarditatē atq; molliciam uix sequeretur: incedentis illos Scipio submissa uoce immurmurans ad panætium dixit: iam alicui alexandrinis noster aduentus fructui & uoluptati est: propter nos enim ambulantem regem cōspiciunt. Comitabat' autem eum amicus unus panætius philosophus & famuli qnq;: quorum unus cum in ea peregrinatione uita defunctus esset: aliam quoniam emere nollet: ex urbe accersiuit. Rursum cum numantini uiderent' inuicti: ac plærosq; imperatores superassent: secūdum populus ad id bellum consulem Scipionem declarauit. Et cum multi in expeditionem irent: id senatus quoniam exhaurīretur italia: ꝓhibuit neq; pecunias ex ærario sumeret concessum est: sed prouentus uectigales quorum nondum tempus aderat: decreti sunt. Ad Scipio nō opus sibi pecuniis esse dixit: suas enim atque amicorum satis superq; fore. Sed de prohibitis militibus quæstus est. Nam bellum graue & periculosum esse. Si propter hostium fortitudinem totiens superati sunt: quod aduersum tales id geratur: sin propter ignauiam ciuium: quod cū talibus. Atq; ubi in castra uenit: multamq; & licētiam & luxuriam & superstitionem delitiasq; offendit: uates continuo & hariolos lenonesq; exegit: imperauitq;: uasa cuncta dimitterent præter ollam ueru ac fictilem calicem: argenteum uero poculum non maioris quam librarum duarū ponderis pro arbitrio habendum permisit lauari: etiam uetuit & unguentis quisq; se ipe fricaret iussit: iumenta enim quoniam manibus carerēt alterius fricatiōe indigere. Imperauit quoq;: ut stātes crudū prandérēt obsonium: cænarent aūt discūbentes panē aut simplicem pultem & carnem assam aut elyxam. Ipse uero nigro fibulatus sagulo exercitum circui-

bat:eiuq; lugere dedecus aiebat. Atq; cum Mēmii cuiusdam tribuni militum iumēta comprehendisset:quæ lapideas peluis & uitrea pocula deportarent:mihi inquit:ac patriæ triginta dies:tibi uero in oēm uitam cū talis es:temetipsum inutilē fecisti. Et cum alius pulcherrime ornatū scutum ostētaret:heus inquit:adolescens scutum certe pulchrum ē:uerū decet romanū uirum:in dextra potius spes suas quam i sinistra collocet. Itē cum is qui uallum sustulisset:uæhemēter se premi diceret:recte inquit:fidis.n.magis huic ligno quam gladio. Et cum effrænatam hostium amentiam eēt intutus.dicebat tempore securitatem emi. Nam boni impatoris sicuti medici officium eē:ut ferri curatione utatur ad postremum. Verum tamē tempēstiue adortus numantinos in fugam uertit. Cumq; uictos grauiter seniores ferrēt:exprobrantes:quid eos fugissent:quos totiens fugassent:numantinum quēdam dixisse fertur:pecudes easdem quoq; nūc eē: at pastorem alium. Ad hæc ubi capta numantia secundum triumphasset contentio ei pro senatu ac sociis aduersum. G. graccgum constituitur. Quare turbatus populus in eum qui in tribunali eēt:tumultuabat. Tūc ait Scipio:nūquam nos legionum clamor uociferatioq; perterruit:ne dū hominum confluctuatio atq; confusio:quibus non matrem italiam sed potius nouercam eē scio. Et cum ab amicis gracchi sublatus eēt clamor de interficiundo tyrāno. Recte inquit:qui patriam oppugnant:me prius uolunt de medio tollere:non enim romam casuram putant scipione superstite:neq; uicturum scipionem:si roma ceciderit.

Memmius

G. gracchus

Scipio

Roma

c Aecilius metellus cū munitum castellum adoriri uellet:dixissetq; centurio:si modo decem uiros amiserit:fore:ut castellum caperet: rogauit Metellus:an uellet unus ex decem eē. Rursum cum iunior quidam tribuuus militum quæreret:quid facturus foret:si hanc: respondet: tunicham existimarem mentis meæ conscıam eē:eam exutus in ignem mitterem. Atq; scipionis mortem cui uiuo insensus fuerat:tulit quammo lestissime:ac filiis iussit:ut subeuntes lectum tollerent dixitq; gratias habere se diis immortalibus:quod non eēt apud alios natus Scipio.

Cæcilius metellus

g Aius Marius ex obscuro genere rempu.capessens ædilitatem ampliorem pollicitus est. Cūq; perspicue aduertisset eodem se die defecturum:ad minorem transiit:atq; illa quoq; frustratus non tamē futuræ diffisus est se romanoꝝ principem. Et cum utroq; in crure uarices paterentur:solutus crus medico execādum præbuit neq; ullo emisso suspirio nec contractis superciliis sectionem pertulit. At cum medicus trāsitum faceret ad alterum crus:noluit inquiens curationem eo dolore dignam non eē. Insuper cum Clusius sororis filius in eius secundo cōsulatu militi cuidam præstanti forma Trebonio nomine uim afferret:ab adolescente oc

Gaius marius

Varices

Clusius

Trebonius

cisus est Multisq; Trebonium accusantibus:is a se illum occisum: qui in
Marius
mr̃atu eẽt:nõ negauit:sed necis cãm dixit:ac probauit.Itaq; Marius quæ ꝓ præclaris militiæ facinoribus corona dari cõsueuerat:ferri ad se iussit: trebonioq; ĩposuit.Atq; cum aduersum teutonas in ꝓximo castra posuisset eo ĩ loco q parũ hẽret aquæ:dicerentq; milites siti se affici:mõstrato illis flumine:quod iuxta hostiũ uallũ deflueret:illinc uobis potus est ĩquit: emẽdus sanguine.Ii aũt duci se rogabant:donec ĩ sanguine iesset humor ac nõdum præsiti cõstringeret᷑.Præterea camertiũ uiros mille q egregia
Cymbri
uirtute ĩ bellis aduersus cymbros extitissent:præter oẽs leges ciuitate uniuersos donauit.Quod qdem factũ cũ a nõ nullis accusaret᷑:aiebat uerba
Pompeius
legũ ꝓpter armoꝝ strepitũ exaudire nequiuisse.Et cũ in bello ciuili fossa circũdatus & obsessus occasionem ac tempus opperiret᷑:dixissetq; Pompeius Silo:o Mari si magnus imperator es: descende in aciẽ: proinde tu inquit si magnus es imperator: coge me uel inuitum in aciem descendere.

Catullus lutatius
Romani
c Atullus lutatius cũ ĩ bello aduersus cymbros ad Atisonẽ flumen castra hẽret:& romani qm̃ barbaros ad trãsitũ niti ĩtuerent᷑: cederent ubi eos detinere nõ posset:cõtendit ad p̃mum cursim abscẽdẽtium agmẽ ne romani fugere hostes sed imperatorẽ sequi uiderẽtur.

Sylla
Pius metellus
Athenæ
G.popilius
s Ylla cognomẽto felix inter maximas suas felicitatis duas existimabat:pii metelli amiciciã:& quod urbẽ athẽarum non æquasset solo:sed seruasset potius.

g Aius popilius ad Anthiocũ legatus missus est cũ ep̃la a senatu: qua iuberet᷑ anthiochus:ut exercitũ ex ægypto abduceret: nec ptolemæi filioꝝ q orphani eẽnt:regnũ occuparet.Popilium uero p castra aduenietem cũ emitius ãtiochus q̃ humanissime salutasset:illæ nõ seruata salutãdi uice tabellas reddidit.Quibus lectis cũ rex dixisset cõsultatuꝝ sese datuꝝq; respõsum:popilius rege uirga ĩ gyrum circũscripto:hic ergo stãs inqt:cõsulta:& rñde.Cũctis aũt uiri grauitatẽ atq; animi magnitudinẽ admirãtibus stupẽtibusq; & antiocho factuꝝ se:assentiente quæ romani uellẽt:ita popilius & salutauit eum:& complexus est.

Lucullus
Armenia
Tigranes
Cymbri
l Vcullus ĩ armenia cũ decẽ millibus peditũ & mille eqtum aduersus Tigranẽ q cẽtũ qnquagintamillia hoium ĩ expeditiõe hẽret:p̃ die nonas octobres ꝓfectus ẽ.Quo die prius scipiõis copiæ a cymbris cõsumptæ sunt.Quare eũ qdã dixisset romanis illũ diẽ nefastũ eẽ atq; formidabilẽ.Igit᷑ pugnemus:inqt:hodie impigre:quo hũc quoq; romanis diẽ

ex acro & tristi iucūdū hilarēq; reddamus. Et cū cataphractos maxime milites metuerēt: bono aīo eē iussit: futur.n. plus laboris ī illis spoliandis q̄ uincēdis. Atq; cū collē primus ascēdisset: barbaror;q; motū aspexisset: magna uoce: inqt: uicimus o cōmilitiones. Ac nemie sustinēte dū illos fugat: romāos qnq; loeto īterceptos amisit: hostes uero supra centum millia occidit. | Romani Catafracti milites

Gnæum pompeiū æque romani amauerūt: atq; p̄rem oderāt. Is cum puer admodum eēt: syllanæ se pti asciuit: & cū neq; magistratu fungeret': neq; senator eēt: magnum ex Italia conflauit exercitū. Cumq; a sylla accerseret': negauit se sine præda ac sine cruore copias impatori ōnsurum. Nec prius uenit: q̄ hostium duces pmultis præliis uicisset. Idē cum a sylla prætor ī siciliam missus accepit milites egressos ī itinere uim īferre: ac rapina uti: q alias palātes circūcursarēt: supplicio afcit: sed iis q a se missi essent: ad gladios gemmas addidit. Ad hæc mamertinos q cōtrariam ptem secuti fuerant: poterat uniuersos occidere. At sthenius factionis princeps cum dixisset eū nequaq̄ iuste agere: q pro sonte ī sontes multos uocaret ad pœnam: hūc aūt scipsum eē: abs quo & amici psuasi & inimici coacti res Marianas elegissent: admiratus pompeius ait ueniam dare mamertinis: q. ab eiusmodi uiro essent psuasi: qui p̄riam saluti suæ uitæ anteferret: & cum urbē tum ēt sthenium liberauit. Itē cū ī africam aduersum domitiū traiecisset: & illo manna pugna supato a militibus eēt imperator salutatus: rn̄dit non se honorē illum admittere: q̄diu hostium uallū staret. Itaq; simul ēt cum imbri milites facto impetu castra expugnarūt: ceperunt: depopulati sunt. Cum aūt reuertisset: tum cæteris eum honoribus prompto aīo uultuq; amicissimo syllā excepit: tum oīum primus magnum appellauit. At cum uellet triumphare: quoniam nondum senator esset: nequaq̄ permisit: q̄ ob rem cum pompeius dixisset ad circunstantis ignorare syllam etiam plures orientem solem q̄ occidentem adorare: exclamauit sylla triumphet. Ad seruilius uir senatorius & si grauiter rem ferebat: tamen cum plæriq; aduersarentur triūpho quippe qui largitiones aliquas exposcerent: dixissetq; pompeius se potius triumphum dimissurum q̄ blande illos allocuturum: nunc ait uero intueri se pompeium & magnum & triumpho dignum. Insuper cum romæ mos esset: quandocunq; militiæ munus pro legitimo tempore obissent: æquum ad duumuiros: quos censores uocāt: in forū agerent: adnumeratisq; militiæ muneribus quibusq; imperatoribus ea gesta sunt: aut laudarentur pro meritis: aut uituperarentur. Pompeius cōsulē gerens ipse equū deduxit ad gellium & lentulū cēsores. Quibus ut mos ē pcunctātibus an

Gn. pompeius | Romani | Italia | Sylla | Sicilia | Sthenius | Pompeius | Mamertini | Africa. | Domitius | Sylla | Seruilius | Pompeius

omnia militaria munera obisset: omnia respondit: & me quidẽ imperatore. Idem sertorii scripturis in hispania potitus iter quas erant multorum ducũ epistolæ: quibus ad perturbandam mutandamq; rempublicã. Sertorium romam accersebant: illas omnis cõcremauit facultatem quidem iis præbens: ut mali ad sanitatem redirent: ac meliores fierent. Præterea cũ phrahates rex parthoꝝ p legatos eũ rogasset: ut termino eufrate uteretur: qn potius romani: iqt: termino utent̃ aduersus parthos iure ipso. Rursum cum. L. lucullus militia functus uoluptatibus sese dedisset: uiueretq; sumptuosius: pompeium autem uituperaret: quoniam præter ætatẽ plæraq; sibi gerenda appeteret magis: inquit: seni præter ætatẽ ẽ deliciis operam dare q̃ impare. Et cum ipse aduersa ualitudine laboraret: ut turdo uesceretur: medicus iussit. Illum sui frustra quæsiuerũt: erat enim præter anni tempus. Dixit quidam fore: ut apud lucullũ turdi: quem penes annum integrum nutriant̃: inuenirentur. Ergo inqt: ni lucullus studeret delitiis: uiuere pompeius non posset? Ac dimisso medico paratu facillimis uilibusq; cibis usus est. Idem cum uæhemẽtissima annonæ caritudine urbs p̃meret̃: uerbo quidem cui annonæ cura mandata eẽt: declaratus: re aũt terræ ac maris ius habens in africam & sardiniam siciliamq; nauigauit: collectaq; grandi frumẽti copia ad Vrbem maturabat. Magna uero tẽpestate orta gubernatoribusq; perterritis ubi primus inscẽdisset naui & anchoram tolli iussisset: clamauit quod ad nauigationem cogeret nõ ad uitam. Idem cum eius aduersus cæsarem simultas i aperto iam eẽt: & Marcellinus unus ex iis qui a pompeio ꝓducti ad dignitatem fuerant deinde mutato erga cæsarem aio multa i senatu in pompeium loqueret̃ Non te pudet marcelline iquit: maledictis me onerare: per quem & e muto loquax factus es: & exuriem cum uomitu commutasti? Et ad catonem grauius mordentem quoniam quã sæpissime prædiceret potentiam & auctoramẽtum cæsaris nequaq̃ reipu. bono cedere. respondit tua quidem magis ad diuinationem accedũt: at mea ad amicitiam. Atq; cum de se liberius loqueretur: ait omnem se magistratum & accepisse citius: q̃ expectasset & deposuisse citius: q̃ eẽt expectatus. Ad hæc cum post cõflictum pharsalicum in ægyptum fugiens ex triremi foret i piscatorium nauigium quod rex miserat: transiturus: cõuersus ad uxorem & filiuũ aliud nihil q̃ illud sophoclis dixit: quisquis tyrannum petit: is & si liber it: illius est seruus. Cum uero transcendisset ense percussus suspirio semel emisso nihil locutus ẽ: sed uelato capite se ipm tradidit.

[c] Icero orator in nomen cauillatus & amicis ut id mutaret: hortãtibus ait ciceronis nomen sese facturum q̃ & catonum & catulorum & scaurorum nomẽ illustrius. Et cũ argenteum poculũ

Sertorius
Hispania
Phrahates rex
Eufrates
Romani
Parthi
L. lucullus
Pompeius
Cæsar
Cato
Cicero

diis imortalibus uotum soluisset:prima noia litteris notauit:sed p cicero ne cicer incidit. At eos oratores qui altiore uoce uterent:dicebat pp̃ter i firmitatem i clamorem ueluti claudos in equum ascẽdere. Et cũ uerres cuius filius corporis forma male uteretur: Ciceronẽ maledictis lacesseret pide quasi & mollẽ & cynædum criminaretur:ignoras:iqt:decere itra fores cõuitiis filios urgere. Rursum cũ Metellus nepos ad eũ dixisset: pluris testimonio tuo occidisti:q̃ patrocinio seruasti.Et enim plus mihi est:iquit:fidei q̃ eloquẽtiæ. Interrogãte ẽt Metello quis ei pr̃ esset:hanc: iquit responsionem difficiliorem effecit mater tua.Fuerat enim metelli mater i pudica.At Metellus ipse & leuis erat:& iconstans & libidinibus deditus. Rursus cũ Diodoto rhetoricoꝝ doctori uita defuncto lapideum coruũ metellus ipse apposuisset:iustam iquit retributionẽ factã:uolãdi eni huic nõ dicendi doctrinam tradidit:Atq; cum Vatiniũ hoiem & inimicum sibi & pditissimum prius audisset interisse:mox certior de eius uita factus eẽt: male inqt peat:q male mentitus ẽ. Ad cũ quoq; q genere libys eẽt: diceretq; nõ audire ip̃m dicentẽ:neq; tamen r̃ndit habes aurẽ non foratã

Castum aũt popillium:qui se iurisperitum haberi uellet:cũ & rudis tñ & obtusus eẽt:ubi ad cõtrouersiã quandã aduocasset testẽ:atq; ille dixisset nihil scire:putas.n.ait:de iure fortassis iterrogari? Præterea cum hortensius orator argenteã sphĩga mercedẽ a uerre accepisset: cũq; obliq; quidã ac subdole cicerone ad eũ locuto:dixisset se enigmatũ soluendorũ ipitũ eẽ.Attñ r̃ndit cicero sphinx apud te ẽ.Et cũ uoconiũ cũ tribus filiabus de formosissima facie obuiũ habuisset:submissa uoce ad amicos dixit:phœbo haud oriẽte genuit hic pignora. Atq; cũ faustus sylla puer p̃pter æris alieni ac fœnoꝝ magnitudinem suppellectilẽ p̃scripsisset:hanc ait: libentius q̃ patris eius p̃scriptionẽ amplector.Pompeio aũt ac cæsare dissidentibus ait:quẽ fugiã:noui:ad quẽ fugiã:ignoro. Ac põpeiũ accusabat: q urbẽ deseruisset:eẽtq; Themistoclẽ potius q̃ periclen imitatus:cũ res non illis sed hisce siles eẽnt. Ad hæc cũ uenisset ad põpeiũ:ac rursus uenisse pœniteret:ab eo iterrogatus ubi pisonẽ generũ reliqsset:apud tuũ : iquit: soceꝝ. Et cũ quidã ad Pompeiũ a Cæsare trãsfugisset:diceretq; præ celeritate atq; alacritate equum reliqsse:melius iquit eũ de equo cõsuluisse. Item ad eũ qui nũciabat cæsaris amicos tristis eẽ:narras iqt:eos eẽ cæsarẽ exosos:ab eoq; dissentire. Cum aũt post pharsalicũ præliũ pompeio fugiente Nonius quispiam dixisset adhuc aquilas septem apud ipsos eẽ:& ob id ut bono aio eẽnt hortaretur.Recte inquit moneres:si cum graculis nobis pugnãdũ foret. Et cũ potitus uictoria cæsar p̃stratas põpeii imagines honorifice erexisset:ea de re loqñs cicero ait:cæsar in erigendis põpeii statuis suas firmat. Adeo aũt quod pulchre sciteq; diceretur: pluri-

Cicer
Verres
Metellus
Diodotus
Vatinius
Hortensius
Verres
Cicero
Sphinx
Faustus
Sylla
Pompeius
Cæsar
Themistocles
Pericles
Piso
Nonius
Cæsar
Cicero

mi faciebat:& ita ad id operā suam uæhemēter accōmodabat:ut cum ei cōtrouersia eēt apud centum uiros cōstituta:& instante die ab Eronte ser uo nūciatum foret in diem posterum controuersiam reiectam:eum liber tate donauerit.

G.Cæsar Sylla g Aius Cæsar cū Syllam fugeret adhuc adolescēs in prædones in cidit:& cum primū magna uis argēti ab eo peteret̄: prædones derisit tāq̄ eius:quē haberēt:ignaros ac duplum se datuꝝ ꝓmi sit.Deīde asseruatus donec pecūias cogeret:ut & dormiēti sibi qeti eēnt: silētiūq; ꝓstarēt:ipabat.qs āt orōes poemataq; scribēt eis legebat:& q mi nus uæhemēt̄ ea laudassēt fatuos ac barbaros appellabat Ac ꝑ risū eos su spēsuꝝ seiabat̄ id qđ ēt paulopost effecit.nā cū post aduectū sui redimēdi ꝑciū libatus & uiros & nauigia ex asia cōgregasset: tū cōphendit ꝑdones tū etiam affixit cruci.

Asia Catulus Insup cū romæ pontificatum peteret : haberetque eius rei æmulū atq; competitorem catulū:qui romanis reliquis dignitate præstabat:a matre ad fores deductus hodie inquit:mater uel pōtificem fi lium uel exulem habebis.

Clodius Atq; pompeiam uxorē:qm̄ eēt de clodio infa mata:repudiauit:deide clodio eā ob rem in iudiciū acto testis adductus nihil neq̄ de uxore locutus ē.Accusatore aūt iterrogante qd igit̄ eā eieci sti?qm̄:inquit:decet uxorē cæsaris calūnia ēt uacare.

Darius Præterea cum Alexandri res gestas legeret:colachrymauit:dixitq; ad amicos: is cū hac eēt ætate:Darium uicit:mihi uero in hāc usq; diem gestum ē nihil. Et cum i alpibus sterile inopsq; oppidulū præteriret:amicis quærentibus an etiā hic seditiones aliquæ cōtētionesq; de principatu eēnt:subdubius cogitabūdusq; malim:inquit:hic primus eē q̄ Rome secūdus. Fortissimorum aūt facinoꝝ ea obeūda eē dicebat quæ & periculosissima maximaq; eēnt uerū haud cōsultanda.

Gallia Rubicon flu. Metellus Et cū ex gallia prouincia aduersus pōpeium ru bicona flumē trāsiret:ait:iacta sit oīs alea. Item cum ad mare pompeius fugisset roma:ac metellus q ærario præsideret:cæsarem a capiūda pecunia ꝓhiberet:ærariūq; occlusisset:ei mortē minatus ē. At Metello perter rito hoc:iqt:adolescens difficilius erat dictu mihi q̄ factu.

Dyrrachium Brundusium Ad hæc cum serius dyrrachiū ad eum milites aduæherent̄ a brūdusio clam oibus nauigium paruū igressus traiicere pellagus aggreditur.Fluctuante aūt nauigio ubi sese gubernatori manifestasset:clamauit:crede fortunæ certior factus cæsarem abs te uæhi.Et tunc quidem uæhemētior tēpestas insurgēs ei impedimēto fuit. Atqui milites cōcursu facto magna cum aiorū ægritudine quærebantur:ꝙ uires alias expectaret:quasi ipsis diffideret.

Pompeius Cæsar Sed posteaq̄ pugna facta uictor pompeius nō ē usus uictoria:sed i castra rediit:erat inquit:uictoria apud hostes:sed uincēdi gnarum non hn̄t Rursum cū ad pharsalū instructam aciem locis suis stare:hostesq; recipe

pōpeius iussisset:eum errasse cæsar dicebat q̄ illam militum aī ex cursu ī citationē illā uim:illam pugnādi alacritatē naturaliter minatam debilitasset. Atq̄ cū primo ipetu facillimeq̄ pharnaca pōticum uicisset ad amicos scripsit:ueni:uidi:uici. Præterea ubi pōpeiani i libya i fugā uersi supatiq̄ sunt:ac sese cato interemit:iuideo tibi:ait:Cato mortis tuæ: & eim tu mihi salutis tuæ inuidisti. Rursum cū a quibusdam hortaret̄:ut Antoniū atq̄ dolobellā:de q̄bus male opinabant̄:sibi caueret:r̄ndit nō hos sibi rubicundos & piguis timori eē sed gracilis illos ac pallidos bruto cassioq̄ ōn̄sis. Et cū inter cænandū ortus eēt de morte sermo:quæ nam foret optima:inopinata r̄ndit.

Cato
Antonius
Dolobella
Brutus
Cassius

Aesar q̄ primus est augustus cognominatus:cū adhuc eēt adolescēs: ab Antonio repetiuit duomillia q̄ngēta sex tertiū: quæ & primi cæsaris īterfecti ædibus antonius ad domū suā trāstulisset uolebat eni romanis soluere quos cæsar legauerat uiriti:nūmos quinque ac septuaginta. At cū Antonius pecunias h̄ret:& illū moneret:ut ab iis repetūdis desisteret:si sanus eēt:p̄rna bona ꝑclamauit:ac uēdidit:largitionē q̄ psoluit. Qua ex re & sibi beniuolentia apud ciues cōpꝑuit:& i illū odiū cōcitauit. Atq̄ cum Rhœmetalces rex thracum qui ab Antonio ad eū trāsierat:nō moderatum se ac demissum i cōuiuiis sed petulātē odiosum q̄ p̄staret societatē ex ꝓbrās:ꝓprio cuidā alioꝝ regū ait cæsar:ego ꝓditionē amo:sed ꝓditores nō laudo. Itē Alexādrinis post captiuitatē extrema se mala passuros opinantibus ubi cæsar suggestū ascēdisset. Ario alexandrino corā cōstituto ait:se Vrbi ignoscere primū pp eius & magnitudinē & decorē:dein ob cōditorē Alexandrū:demū uero pp ariū amicum. Idē cū accepisset erōta q̄ ægyptiacas res gereret:emisse coturnicē : quæ cæteras ōis pugna superaret:eētq̄ ipsa inuicta:& eā assam deglutisse:eo accersito atq̄ agitata quæstione nauis malo hoiem:ubi rē cōfessus ē:iussit affigi Ac Siciliæ ꝑ theodoro ariū præfecit:libello aūt sibi a quopiā reddito ubi scriptū erat:caluus theodorus tarseus fur erat:quid tibi uidet̄? cæsar scripsit uidet̄. A mecœnate aūt sodali singulis dono ānis phialā i nataliciis accipiebat. Athenodoro ēt philosopho ut domū dimitteret̄ ob seniū ꝑcāti cōcessit:sed cū i se salutādo & i extrēo abeūdi gratificādiq̄ officio Athenodorus dixisset:cū ira te cæsar cepit:nihil ꝑus neq̄ dixeris nec feceris q̄ ip̄as q̄tuor ac.xx.l̄ras tecū ip̄e ꝑcurreris:eo māu apph̄ēso adhuc:iq̄t tua mihi p̄ntia opus ē ip̄mq̄ annū totū detinuit:iq̄ēs eē taciturnitatis quoq̄ nūerationē tutissimā. Insup cū audisset alexādꝝ ubi duos ac. xxx. natus ānos maximā orƀ ptē subegisset:admodū dubitasse q̄d r̄liquū tp̄s fcūrus eēt miratus ē q̄d n̄ maius opus Alex. existiasset istituere ptū ipiū q̄ magnū ꝯpasse. Et cū d̄ adultis legē tulisset:q̄ sāxerat:quo pacto rei iudicādi ac de

Cæsar augustus
Rhœmetalces
Arius
Sicilia
Athenodorus
Cæsar
Alexāder

prahensi puniendi essent deide ira lapsus adolescētem:qui de Iulia eius filia esset insimulatus:pcuteret manibus:cumq; ille reclamaret legem tulisti o cæsar:ita poenitentia ductus est:ut diem illum cænam omiserit. Rursum cum gaium ex filia nepotē in armeniam mitteret:optabat ab diis immortalibus:ut pompeii beniuolentia & audentia alexandri ac sua ipsius deinceps fortuna illi contingeret. Atq; cum se romanis imperii successorem dicebat relicturum:qui nunq̄ bis eadem de re consultasset de Tiberio loquens. Item cum iuuenes illos:q in cōsultatione tumultuarent̄:instituere uellet:nec attenderent:sed turbulētius potius clamarēt. Audite inquit iuuenes senem:quem iuuenē senes audiebāt. Præterea cum atheniēsium populus quippiam aduersus eum deliq̄sset:scripsit ex ægina putare se suam illis iram obscuram non esse:nō.n.æginæ hyematurum sese: aliud uero his nihil neq; dixit:neq; fecit. Ad hæc cum unus ex euryclis accusatoribus temere atq; petulanter libertate dicendi ad conuicium uteret̄: ac insolentius efferret̄:huiusmodi quiddam locutus est: si hæc tibi cæsar aud uident̄ magna:iube is mihi reddat septimum Thucydidis uolumē. Quare cæsar iratus eum abigendum iussit:sed cum didicisset ex posteris brasidæ hunc esse reliquum:hominem accersiuit: castigatumq; modice dimisit. At cum Piso ædes a fundamentis ad totum usq; tectum accuratissime ædificaret:bono me animo lætoq; inquit facis:qui ita ædificas: tā quam perpetua roma futura sit.

Tiberius

Aegina

Eurycles

Cæsar

Thucydides

piso

Roma

FINIS.

Plutarchi cheronensis Apophthegmata ad Traianum Cæsarem expliciunt feliciter ab eodem Francisco phileifo equite aurato laureatoq; poeta quādiligentissime & reuisa & emendata.

FRANCISCI philelfi præfatio ad Nicolaum quintum ponsificem maximum in Plutarchi cheronensis apophthegmata laconica.

Nicolaus quintus pontifex

Prouidentia

q

Vo DE TE MAGIS Nicolae quinte dies ac noctes mecum ipse cogito:eo benignus nostro sæculo immortalem deum consuluisse arbitror:qui ut res omnis humanas incredibili curat moderaturq; prouidentia:eum te uniuersæ christianæ ecclesiæ pontificem præesse uoluerit:in cuius mirabili uirtute summaq; sapientia suam spem oēm doctiones & boni uiri positam esse constitutamq; intelligant. Haud eim uitio naturæ fieri puto:ut magis alia quam alia ætate minor sit hominū doctissimorum & eloquentium numerus. Si enim in diuina quam uocāt

essentia nihil est:quod minus oī parte pfectum sit:perfectā quoq esse ho minum naturā quā ipse creauit deus omnipotens:dubitare quis debet? Itaq eandem semp inesse humano in genere uim īgenii & interiorē mētis agilitatem quā græci ενεργειαν energiam nominant:ad egregiū qd' q obeundum atq præclarū opus plane credendum ē. At fit nescio quo deprauato hominum more:ut nisi pulcherrimis quibusdam præmiis honoribusue propositis nulli uirtuti laudi nulli opera det':eaq solum florescāt studia:quibus sese hoies ī præcio magis fore opinentur. Quare quod bonum sit ppter se expetendum:id haud honore aut emolumēto metiūtur. Et certe paucissimi admodum sunt:qui uirtutem ullam uirtutis sequantur studio. Itaq eo maior ē laus tua pater beatissime eo admirabilior eo diuinior:quod tuas uigilias oīs curas oīs labores omnis ad uirtutē semp deumq rettuleris nullā tibi proponēs inanem gloriam nullam mūdi huius utilitatem. Quibus tuis optimis cogitatibus & laudatissimis īstitutis factum est diuina benignitate:ut neq petens neq cogitans p oēs deinceps dignitatis gradus ad summum maiestatis fastigium sis euectus Sedes tu quidem unus inter mortales ī diuinæ altitudinis solio:christi optimi maximi uicem geris ī terra humani generis saluatorem cum auctoritate & gratia:tum per illius uitæ similitudinem omnibus repræsentas. Te sibi omnes ante oculos ponunt:& qui uirtutem propter uirtutem colunt:& qui eam commodis suis definiūt. Quam ob rem boni omnes undiq ad te ueniunt. Quisquis aut īgenio aut eloquentia aut elegātiore ulla disciplina excellit:ad te confluit. Tu uero ut es animo ingenti ac benefico:negligis neminem:omnes libenter admittis. Te in omnes beneficētissimum præstas. Qua tua tanta facilitate liberalitateq naturæ fieri uidemus:ut iā ueluti excitatis nōnullorū īgeniis q̄ obdormierāt & īdocti doctrinā adamare īcipiāt:& docti fiāt quottidie doctiores. nā pdes tu qdē oībꝫ & exēplo uitæ:& donādi magnificentia. Nō igit' nō possum eos oēs qui ullum uel bonitatis uel disciplinæ simulacrum præse ferunt:accusatione dignos existimare:si minus persæpe aliquos īgenii sui fructus tibi p sua quasi uillicatione reddiderunt:ut intelligas operam tuam in tam illustri bene ficiendi munere nō eē omnino frustra. Qua rōne cum ipse quoq me tibi debere plurimum censerem uel pro ea qua in me nuper cū Neapolin petens romam diuertissem:pulcherrima beneficentia usus es:aliqua studiorum meorum monimenta tuæ beatitudini referre uolui. Nā cum mihi tempestiue e græco in latinum conuersa eēnt Plutarchi cheronēsis laconica apophthegmata quæ a nostris tum dicteria tum dicta nominantur:ea uisa sunt non indigna:quæ sanctissimo tuo nomini dicarē em sane non admodum magnam si uolumen ipm cōsideretur:pulchrā

ενεργεια Energia

Neapolis Roma Beneficentia Plutarchus Apophthegmata laconica

Oratio

tamē & uiris doctis in primisq; eloquentiæ studiosis non inutilem. Oratiō enim quæ huiusmodi sentētiarum argutia exemplorūq; grauitate ac lepore referta fuerit: nō potest omnibus non placere. Etenim duo a plutarcho libri qui scilicet extent: de huiusmodi dictis: non iisdem temporibus scripti sunt alter ad Traianum cæsarem: quem ipsi iāpridem iterpræ tati illius præstantissimi principis Philippi Mariæ Angli nomine insigniuimus: & hic alter: quem tuo ueluti munere & cognosci a latinis: & haberi uoluimus. Non multo autem post ut spero: maiores a nobis aliquæ lucubrationes & fortassis etiam gratiores ad te ibunt. Vale pr̄ beatissime.

Traianus cæsar

Philippus Maria anglus

PLVTARCHI CHERONENSIS Apophthegmata Laconica.

Agasicles rex

a GASICLES REX LACEdæmoniorum admirante quōdam Philophanen sophistam ab ipso non admitti præsertim cum is discendi desiderio teneretur: opus inquit: est mihi horum eē discipulo: quorum sum etiam filius. Ad illum uero qui dixisset: quonam pacto sine spiculatoribus tuto imperare quis possit: si ita respondit suis imperarit: sicuti patres filiis

Agesilaus

a Gesilaus ille magnus cum esset aliquādo conuiuii princeps sorte constitutus: interrogatus a pincerna quantum cuiq; afferret. Si multum ait uini paratum ē: quantum quisq; petierit: sin autē parum: ex æquo omnibus dato. Et cum latro quidam tolerāter perferret quæstiones: ut improbus admodum inquit homo flatiosis turpibusq; in rebus patientiam cōstantiamq; definit. At cum laudaret quidā oratorem: quod res paruas quāuæhementissime augeret: equidem ait: cerdonem illum minime bonum duco: qui paruo pedi magna calciamenta induit. Præterea cum quispiam aliquando ad eū diceret: promisisti: idemq; sæpius loqueretur: ita me hercule promisi: inquit: si istud quidem est iustum. Sin autem iniustum: locutus sum: non promisi. Cumq; idem subdidisset: uerumtamen decet reges: quicquid capite annuerint: perficere: non reges magis respondit: quam illos qui reges adeūt: petere iusta decet: & ita loqui: ut & quod tempestiuum sit: & quod regibus accommodatum consentaneumq;: considerent. Ad hæc cum uituperātes aliquos laudantisue audiret: non minus eorum qui dicerent: quā de quibus dicerent: perdiscendos mores arbitrabatur. Et cum puer adhuc palestricis puerorum ludis in obscurum locum a chori magistro constitueretur: obtemperauit quamuis esset rex declaratus. Inquiens tu quidem ut libet facito: ostendam enim non locis uiros: sed uiris locos honoratos reddi.

Latro

De promissis

Idem cum medicus quidam difficiliorem curationem & eam minime simplicem imperaret: per geminos ait: nō omnino mihi proposita uita ē: neq; si bona etiam omnia reciperem. At qui præfectus aliquando aræ chalcidicæ butytarum mineruæ cum a pediculo morderetur: nō se auertit: sed eo ī omnium conspectu compræhenso atq; interfecto addidit per immortales deos libenter insidiatorem interficio uel in ara. Rursum cū alio tempore puellum intueretur: qui ex ostio murem traheret: ubi mus ī eum conuersus detinentis manum momordisset: fugissetq; : astantibus ostenso mure. Quando illud minimum inquit animal sic eos excipiat: a quibus iniuriam patitur: quid uiris faciendum sit: considerate. Volēs etiam bellum aduersus persas uæhementius aggredi: quo græcos Asiam incolentis liberaret: oraculum iouis dodonæi consuluit. Illo uero militādum esse iubente oraculum ephoris rettulit: qui cum iussissent Agesilaū etiam delphos petere: & eisdem de rebus numen consulere: profectus ad uaticinium ita interrogauit. Apollo uidetur ne tibi quod etiā patri tuo Apolline uero comprobante lectus imperator ita expeditiones duxit.

Agesilaus rex

Apollo

Tissaphernes

Cum initio Tissaphernes cum Agesilao fœdera metu percussisset regē græcas ei ciuitates liberas dimissurum: deīde accersito permagno a rege exercitu bellum ei indixisset: ubi minus abiret ex asia: libenter transgressionem illam peierationemq; suscipiens exercitum mouit perinde quasi in cariam processurus: ubi cum Tissaphernes copias cogeret. Agesilaus soluēs in phrygiam impetum fecit. Ibiq; quamplurimis captis urbibus grādiq; pecunia dixit amicis: frangere fœdera impium quidem est. At hostium cogitatus fallere non modo iustum est & gloriosum uerum etiā tum iucundum tum perutile. Equitatu autem dimminuto ephesum cōcessit: pronunciauitq; opulentis si se militia solutos uellent: equum ꝓ sese quisq; uirumq; præberent. Quare statim pro timidis & diuitibus tum equi tum uiri idonei congregati sunt. Itaq; dicebat imitari se Agamemnona. Illum enim cum equam bonam accepisset: ignauum diuitemq; uirum militia liberasse. Cum uero iussisset captiuos nudos: uenire uenderētq; huiusmodi prædæ uēditores & uestis quidem emptores ꝑmulti essent at corpora q̄m alba & omnino mollia ob delitias ociaq; erāt: ea sane tanq̄ inutilia: nulliusq; præcii deriderēt: astās Agesilaus hæc sunt: īquit pro quibus pugnatis: isti aūt quibus cū pugnetis. Et cū Tissaphernen ī fugam in lydia uertisset pluribus deletis: in agrum regium incursionem facit. At rex ubi pecuniis ante ad eū missis Agesilaū de belli solutiōe rogaret: r̄ndit is pacis ius penes ciuitatē eē: lætari aūt magis locupletādis militibus q̄ seipo. Ad hæc pulcherrimū ducere nō mūera græcos ab hostilibꝫ cape: sed spolia potius p̄dāq; pare. Insup cum Megabates spithridatis

Agramemnon

filius qui formæ præstantia cæteros anteiret:ad eum salutatum osculatũ q; accessisset. Videbatur.n.diligi uæhemẽter:decliauit Agesilaus. Sed postea q̃ ille adire destitit:eum ultro quæsiuit Agesilaus:dicentibus aũt amicis ipsum esse ĩ causa qui a pulchri illius osculo se auerterit:quare præ metu illum minime uenturum:ubi non parum temporis silentio secum ipse cogitasset. Nequaq̃ inquit oportet illum nobis persuadere:nam uelle mibi uideor rebus huiusmodi imperare magis q̃ præpollentem hostium urbem ui capere. Melius.n.libertatem tueri sibi q̃ aliis auferre. Præterea cũ aliis in rebus ueritatem iusticiamq; seruaret existimabat in amicorum negotiis prætextũ esse nimia aduersus eos iusticia uti uelle. Itaq; breuis eius quædam epistola ad Hydriæum cara:qua quendam ex amicis peteret ita fertur. Niciam si minus iniustus est:dimittas:uelim:Sin aũt iniustus: mihi dimittito. In pluribus igitur talem se præstabat Agesilaus. Interdum uero cum expediret pro amicis tempore potius utebatur. Quare cum aliquando tumultuosius castra mouerentur puero cuius amore tenebatur ꝓpter aduersam ualetudinem debelitatemq; relicto:& illo quidem precibus cũ ac lachrymis ad se reuocante. Agesilaus conuersus ait:q̃ est difficile misere simul & sapere. Atqui hisce in rebus quæ ad corpus attinẽt: nihilo iis qui secum aderant:præstabat:quippe qui sacietate & ebrietate omino abstinebat. Somno autem eo utebatur:nõ qui imperaret:sed cui a rebus gerendis imperaretur. Aduersus calorem ac frigus ita habebat:ut solus semper anni temporibus uteretur. Et inter ipsos milites tabernaculum habẽs nolebat meliorem lectum:q̃ cuiq; esset. Idq; assidue dicendo usurpabat: principis esse non mollicia sed constantia atq; fortitudine priuatis hominibus antecellere. Cum ergo quidam iterrogasset quid spartæ profuerũt lycurgi leges:ut uoluptates:inquit:contemptui essent. Ad eum quoq; qui tum ipsius tum aliorum lacedæmoniorum uestis alimentiq; tenuitatem miraretur:dixit:pro hoc hospes iuuendi more libertatem metimus. Item cum quis eum hortaretur:ut se remitteret:diceretq; ne ob incertum fortunæ mortem aliquando eius rei occasio fieret:at ego ait ita me ipsum consuefacio:ut in nulla mutabilitatem quæram:& eodem instituto uel senex utebatur. Itaq; cum a quodam rogaretur:quaræ uæhementi hyeme sine tunicha circũiret:quo iuuenes inquit imitentur:habentes ii quidem & senis & principis exemplum. Thasi quoq; cum per ipsorum agrum Agesilaus cum exercitu iter faceret:cum farinam anseres bellaria liba belle confecta ac multiplices alias epulas pretiosasq; potiones ad eum misere. Sed ipse farina duntaxat accepta:reliqua qui tulerant:iussit ad Thasios referrẽt perinde atq; nec ipsis forent utilia. Illis autem precantibus obtestantibusq; ut ea acciperet:iussit inter mancipia distribui. Et cum causam illi ꝑcun

Epistolam

Agesilaus

Spartæ

Thasii Agesilaus

ctarentur:quoniam inquit non eos decet istiusmodi crapulis delectari: q probitatem fortitudinemq́ exercent. Nam quibus mancipia capiuntur: ea sunt a liberis hominibus aliena. Rursum Thasii quoniam magnis ab eo beneficiis affecti uiderētur:cum & templis eum & diuinis honoribus prosecuti essent:& hac de re legatos misissent. Agesilaus lectis honoribus quos legati ad se tulissent:rogauit an eorum patria deificandorum homi- Agesilaus
num potestatem haberet:quod cum illi affirmassent:agite inquit: facite deos uos ipsos prius:quod si feceritis:tum crediturus sum potestatē uobis eē deificandi etiam mei. Ad hæc cum eæ græcæ nationes quæ Asiam incolebant:decreuissent in præclaris florētissimisq́ urbibus eius imagies erigere:ad eas scripsit:mei nulla imago esto neq́ picta neq́ fabricata. Et in asia domum intutus quæ culmen haberet quadratis trabibus:possessorem interrogauit:an quadrata apud eos ligna nascerētur? q cum nō quadrata sed rotunda nasci dixisset. Num igitur si quadrata inquit essent:rotunda redderetis. Interrogatus etiam quandoq́ usq́ quo laconici soli cōfinia porrigerentur:hasta uibrata quo usq́:inquit:hæc assequatur. Alio etiam percunctante quamobrem sparta careret muris? ostensis armatis ciuibus hi sunt:inquit:lacedæmoniorum muri. Rursus idem alio quærente non lapidibus:inquit:& lignis sed habitātium uirtutibus muri sunt fabricandi. Insuper amicos monebat non pecuniis sed fortitudine & uirtute studendum esse diuitiis. At cum uellet per milites puicq̃ confestim effici:ipse primus aggrediebatur in omnium conspectu. Gloriabatur autem eo magnifice:quod laborando cederet nemini:quodq́ sibi magis quam aliis imperaret. Et cum quidam qui claudum lacona intueretur exeuntē ad bellum:equum quæreret:non sentis:ait:non fugientibus sed manentibus bello opus esse. Præterea quomodo magnam gloriam acquireret: cum quis interrogaret:si mortem inquit contempseris. Cum etiam quis percunctaretur:quare spartiatæ ad tibias præliantur:quo:inquit:quandocunq́ ad numerum:modulationemq́ incesserint:liquido pateat: & qui meticulosi sint:& qui fortes. Atq́ persarum regem cum beatum quis diceret:quoniam esset admodum iuuenis:inquit:at ne hanc quidem habens ætatem priamus infortunium passus est. Item ubi magna ex parte asiam subiugasset:decreuit aduersus regem ipsum proficisci:quo & otiosum illum & populares græcorum factiososq́ duces corrumpentem iquietum redderet:atq́ perturbaret. Sed ubi ab Ephoris acersitus est ob græciæ bellum:quo sparta circundabatur:id enim pecuniæ a persa missæ effecerāt.
Agesilaus inquiens oportere bonum principem obtemperare legibus ab Ephori
Asia nauigauit:magno sui desyderio græcis asiaticis relicto. Et quoniam Agesilaus
persicus nummus sagiptarium haberet impressum. Agesilaus recedens Asia

ait se a rege ex asia triginta millibus sagiptariis exigi. Tot enim athenas aduectis per Timocraten aureis daricis & iis in populares ac factionum principes distributis: tribus insurrexerunt in milites. Ad ephoros autē respondens: hanc scripsit epistolam. Agesilaus ephoris salutem dicit. Non mediocrem asiæ regionem subiugauimus: barbaros expulimus: multa in ionia arma fecimus. Posteaquam iubetis: ut ex edicto ueniam: sequar epistolam: propemodum etiam consequar: nō enim mihi principatum gero sed ciuitati ac sociis: & tunc princeps uero principatum gerit: cum patiatur a legibus & ab ephoris imperari: aut ab aliis: quicunq; magistratus in urbe fuerint. Ac ubi traiecto hellespōto per traciam iter faceret: rogauit barbarorum neminem: sed ad singulos mittēs pcunctabatur utrum: ut amicus an ut hostis p eorum solum trāsiret? & alii qdem amice admittebāt deducebantq;: sed ii q troades uocantur quibusq; Xerxes ut fertur munera dedit p transitus mercede. Ab agesilao petiere argenti talēta cētum & mulierum tantūdem. At hic dissimulatione in eos usus ac dicens quid igitur non cōtinuo uenissent accepturi: procedebat: & ubi cum iis qui essent instructa acie: congressus est: uertitq; eos in fugam: pmultis deletis libere transiuit. Et cum idem a macedonum rege p nuncios quæsisset: ac se ille cōsultaturum dixisset: inquit: consultato igitur: at nos iam iter faciemus. Itaq; miratus ille uiri audentiam ueritusq; iussit: ut amicum eē alloquendum. Thessalorum autem sociorum agrum uastauit: quoniam bellarent. At qui Xenoclen ac Scythen amiciciæ causa larissam misit: quibus captis & asseruatis: alii grauiter rem ferentes censebant larissam cingendam castris: hic uero inquiens nolle uirorum alterius interitu ne totam quidē Thessaliam capere eos p fœdera liberatos accepit. Item ubi ad corinthum pugnatum eē accepisset: etsi spartiatarum quampaucissimi pierant: tamen quoniam corinthiorum & atheniensium aliorumq; socioꝝ magnus numerus interiisset: nec lætabundus uisus ē nec elatus ea uictoria: quin grauissime suspirans heu inquit græciæ: quæ tot pdidit intestino bello: q ad uniuersos uīcēdos barbaros satis extitissent. Pharsalii uero cum īsidiis atq; latrociniis exercitum eius urgerēt: in fugam illos ubi quingētis cum equitibus uertisset: statuit trophæum sub narrhacio: & illa qdem uictoria præ cæteris omnibus delectatus ē: quod cū ipse p semetipsum equitatū imisisset: hac una re illos supauit: q equestri plurimū iactātiusq; efferentur. Ad hæc cū ei p Diphridā eēt a domo nūciatū: ut cōtinuo prætereūs ī boetiā ipetū faceret: etsi maiore apparatu id postea factū ei ire mens erat: tn̄ ne mr̄atibus minus paruisse uideretur: accersitis uigīti millibus ex eo exercitu q ad corīthū militabāt. Boetiā igressus cū thebanis cū atheniēsibus cū argiuis atq; corinthiis ad coronā cōgreditur: superauitq; utrosq;: tametsi uulnerū multitudie

Xerxes

Thessalia

Pharsalii

Boetia
Athenienses
Corinthii

corpore sibi male cõstaret: Fuit autem ea pugna ut ait Xenophon: pugnarum: quas gesserat: omnium maxima. At qui reuersus domũ nihil omnino nec circa uitam nec circa mores ob huiusmodi res secũdas uictoriasq mutauit. Item cum uideret quosdam: qui ex alẽdis equis aliqui eẽ uiderent: efferrẽtq aio: psuasit sorori cyniscæ: ut ascẽso curru certaret ĩ olipiacis ludis: quippe q uellet græcis ostẽdere res huiusmodi nullius eẽ uirtutis sed diuitiarum ac sumptus potius. Xenophonta uero sapientem illum secum habens honorifice accersendũ iussit ad pueros educandos lacedæmone & ea instituendos disciplina: quæ cæterarum esset pulcherrima tũ imperare tum imperium pati. Atqui alias interrogatus quare maxime pter alios secundis rebus lacedæmonii uterent: quoniam inquit: præter alios se exercent: ut imperantq: & pareant. Lysandro hac luce defuncto cũ multos eo sodalicio congregatos offendisset: quod ille simul ac ex asia reuertisset: aduersus Agesilaum cõstituit: aggressus est eum arguere quod eiusmodi uiuus ciuis extitisset: orationeq perfecta in quodam relicta libro: quam Cleon alicarnasseus scripserat: quãq Lysander receperat apd populum dicturus & eam quidẽ de rebus nouis & usq de mutanda rep. illam in medium efferre uoluit. Sed cum ex senioribus quidam orationẽ percurrisset: metuissetque eius uim atq grauitatem consuluit: ne: lysandrum effoderet: quare obtemperauit Agesilaus: acquieuitq. Item occultis suis aduersariis palam molestum se non præbebat. Sed opera data ut se aliqui sequerent semper ex iis duces alios declarabat: alios in magistratu habebat. Qui ubi se in dignitatibus improbe auideq gessissent: proptereaq in iudicium uocarentur: auxilians rursus atq assistens & familiaris illos sibi efficiebat: & in suam beniuolentiam traducebat. Itaq nemo ipsi aduersarius erat reliquus. Quidam eum rogauit: ut ad Asiaticos scriberet hospites: quo ius suum consequeretur: at mei inquit: hospites quæ iusta sunt faciunt sponte sua: uel nihil me scribente. Ostentabat ei quidam urbis murum munitum & ualide admodum effabricatum interrogans: an pulcher sibi uideretur: medius fidius inquit pulcher: at nõ quem uiri: sed quem mulieres inhabitent. Et cum megarẽsis quidam de urbe aduersus eum gloriaretur: adolescens ait: uerba tua multa ui egent. Rursum quæ alios intuebatur mirari: ne nosse quidem uidebat. Ac aliquãdo Callipides tragœdiarum histrio cũ nomine & gloria ĩter græcos clarus tũ ab oibus celebratus primum qdem ei occurrit: salutauitq deinde arroganter sese ĩter ambulantes iniiciẽs ostẽtabat se regi putans is quidem fore: ut aliqua benignitate atq comitate exciperet: ad postremum uero ait non admodum me agnoscis o rex: nec q sum audisti? Sed Agesilaus ubi ĩ cũ respexiss

Xenophon · Xenophon · Lysander · Cleon alicarnasseus · Agesilaus · Asiatici · Callipides histrio · Agesilaus

ſet:at non tu es inqt Callippides ille nicelicta. Sic enim lacedæmonii mimos uocant. Rurſus cum a quopiam inuitaretur ad eum audiẽdum qui luſciniæ uocem imitaret᷑:noluit inqens:perſæpe ipſam audiui. Menecrates medicus quoniam deſperatæ quædam curationes ei ex ſententia ceſſiſſent. Iuppiter eſt appellatus:hoc aũt nomine importunius utens cũ ad Ageſilaum quoq; ſic aliquando ſcribere auſus eẽt. Menecrates Iupiter regi Ageſilao ſalutẽ dicit:hic reliq̃ nequaq̃ lectis reſcripſit. Rex Ageſilaus Menecrati ſanitatẽ dicit. Cum Conon & pharnabazus regia claſſe maris potiti maritimas laconici ſoli oras obſiderent:& athenienſiũ urbs muro cincta eſſet:datis a pharnabazo pecuniis pacem cum rege lacedæmonii fecere:miſerũtq; ciuem ad Teribazum Antalcidan:qui Aſiaticos illos græcos:pro quibus Ageſilaus bellum geſſerat:regi traderet. Qua ex re perperam accidit infamiæ huius ageſilaum nequaquam eẽ immunẽ: erat enim ei Antalcidas inimicus qui omni ui opeq; pacem egit:perinde atq; Ageſilaus amplificaret᷑ bello:fieretq; & clariſſimus & maximus. Qui etiam ad eum qui dixiſſet lacedæmonios ſequi medos:reſpondit potius medos ſequi lacedæmonios. Interrogatus etiam aliquando utra uirtus eſſet melior fortitudo ne an iuſticia:nulli uſui fortitudinem:ĩquit:eẽ abſente iuſticia:quod ſi iuſti omnes forent:nihil fortitudinis indigerent.

Iupiter

Epiſtola

Epiſtola

Conon

Pharnabazus

Et cum ii qui Aſiam ĩcolebant perſarũ regem magnum appellare conſueſſent:quid autem ait ille me maior ẽ:ni & iuſtior temperatiorq; ſit?

Dicebat etiam eos q̃ Aſiam ĩcoleret:liberos quidẽ peſſimos:ſeruos aũt bonos eẽ. Idẽ interrogatus quo pacto maxime quis gloriã apud hoies queat aſſeq:ſi loquat᷑ inqt optima:agat ẽt pulcherrima. Impatoris aũt dicebat opus eẽ:ut audẽtia ĩ hoſtes & beniuolentia ĩ ſubditos uteret᷑. Ac pcũctãte quopiã q̃ nã forent diſcẽda pueris:hæc inquit:quibus uiri uſuri ſint. Idẽ cuiuſdã cauſæ iudex cũ apte ab accuſatore dĩctũ eẽt:defenſor ãt q̃ inepte rñdiſſet:ad ſingula diceret:Ageſilae decet regẽ auxilio eẽ regibus:& ædes iqt:ſiquis tibi euerterit:& ueſtimẽtũ ſiquis abſtulerit: expectares ne aut architectum aut qui ueſtimentum texuit tibi auxilium datum ire. Et cum epiſtola a rege perſarum poſt factam pacem eſſet ad eum delata quam una cum Callia lacedæmonio perſes tulerat: de hoſpitalitate atque amicitia: haud accepit inquiens: regi nunciaret minime opus eſſe: ut priuatim epiſtolas ad ſe daret. Nam ſi amicum ſe lacedæmoniis græciæque beniuolum liquido præſtaret: futurum etiam Ageſilaum uæhementer ipſi amicum:quod ſi depræhenſus fuerit inſidias tendere:ne ſi multas etiam epiſtolas accepero:credat me ſibi amicum fore. Præterea cum mirum in modum filios amaret:fertur canna una cũ paruis pueris tanq̃ equo aſcẽſa domi ludere ſolitus: uiſus aũt

ab amico quodam rogauit:ne cui prius id diceret:q̃ ipse filios genuisset. Item cum bellis continuis thebanos premeret:& uulnus tandem excepisset in praelio. Anatalcidan dixisse aiunt. pro praeceptis ipsis mercedem recipis a thebanis:quippe quibus ne uolentibus quidem nec scientibus pugnandi doctrinam tradidisti. Nam uero thebanos ipsos sui ipsorum tūc bellacissimos factos perhibent:quoniam multas in eos expeditiones lacedaemonii egissent. Quare lycurgus quoq; antiquus ille in his legibus quae eo rhetrae uocatae sunt:quoniam essent oraculo sancitae:uetuit saepius aduersus eosdem militandum:ne bellandi peritiam discerent. At ubi angi continuis expeditionibus socios audisset:quoniam lacedaemonios qui pauci essent ipsi tam multi sequerentur:uolens Agesilaus eorum multitudinem arguere iussit:ut socii omnes sederent inuicem mixti:at lacedaemonii separatim soli:dein proclamauit primos surgere figulos q ubi surrexere:proclamauit secundos surgere aerarios mox fabros deinceps etiam architectos & singillatim alias artes. Itaq; omnes prope socii surrexere lacedaemoniorum autem nemo:prohibita enim iis erat operaria disciplina sordidae artis ita subridens Agesilaus intuemini:ait uiri socii quanto pluris milites q̃ uos emittimus? In leuctrensi pugna cum multi lacedaemonii fugissent:qui legitimis poenis erāt obnoxii:ephori uidentes urbem uiris orbatam militibus egere : uolebant eam ignominiam soluere legesq; seruare:eligunt igitur legum latorem Agesilaum. Is autem accedens ī publicum non ego:ait sim legum lator aliorum legum. Nam neq; latis addere quicq̃ possim neq; auferre neq; mutare. Sed pulchre res habuerit: si quae nobis leges sunt:his a die postero ius fuerit. Cum Epaminondas tanto cum terrore fluctuq; irruisset:tum thebanis tum etiam sociis ea uictoria exultantibus urbi tamen Agesilaus imperauit:quamuis pauci ī urbe essent:reuerti Epaminondam coegit. At in ea pugna quae ad Mantineam est gesta:imperauit lacedaemoniis:ut aliis omissis unum Epaminondan oppugnarent:solos inquiens mētis compotes & fortis esse & uictoriae auctores. Si hunc igitur e medio sustulerimus:facillime alios captiuos fore. Nam & amentes esse ac nullius pretii:id quod etiam accidit. Nam iam uictore Epaminonda & lacedaemoniis fugientibus cum is uerteretur suosque uocaret:quidam ex lacedaemoniis eum loetaliter percussit. Cum cecidisset:a fuga reuersi q cum Agesilao erant:aequa uictoria pugnarunt: cum & thebani longe deteriores:& lacedaemonii longe meliores apparuissent. Sparta cum pecuniarum ad bellum indigeret:ac peregrino stipendio aleretur:in aegyptum Agesilaus proficiscitur a rege aegyptiorum mercede accersitus. Sed propter uestis uilitatem indigenis contemptui erat. Expectabant enim uisum ire spartae regem sicuti persarum corpore ma-

Lycurgus

Epaminondas Thebani

Mantinea

Thebani

Agesilaus in aegyptum p̄ficiscitur

gnifice ornato perperam ii quidem de regibus sentientes. Itaq; iis breui Agesilaus ostēdit magnificētiam atq; laudem elatione animi & fortitudine parari oportere. Sed cum eos: quos erat missurus in prælium: timidos ad imminens periculum tum ꝑpter multitudinem hostium: erant.n. ducenta millia hominum: tum ꝑpter militum suorum paucitatem: decreuit ante cōgressum sacrificium facere cæteris insciis. Et ad leuam substrata manu uictoriam subscripsit: & acceptum ab augure iecur imposuit in subscriptam manum: quo satis temporis detento perinde quasi ambiguū se ac dubium simulabat: quoad litterarum notæ iecori comprænhensæ impressæ sunt: & tunc commilitonibus ostēdebat: inquiēs deos immortalis ex rebus scriptis uictoriam demonstrare. Securam igit̃ cōiecturam ad uictoriam habere uisi audēter ī pugnam eunt. Hostibus autem eius castra propter multitudinem uallo cigētibus: ac Nectabio: cui auxilio erat: egrediundum pugnandumq; hortante inquit non eē hostes impediendos q ipsis se pares uellent. Et cum adhuc parum restaret ad cōiungēdum uallum: interim suos quot reliqui erant: instruxit & æquo marte dimicans illos fugauit: ac paucis cum militibus suis magna hostiū peracta cæde pecuniam grādem ad urbem misit. Ex ægypto in p̄riam remigās ac moriēs suis præcipit: ut nec fictam nec pictā nec fabricatam corporis imaginē faceret. Nā si qd̃ præclaꝝ opus a me gestum ē: hoc erit monumētum mei: sin aūt nullam ne oēs quidē statuarii quoꝝ opera ī sordibus uersant̃: & cōtēnendis artibus præstare id querint.

Agesipolis

a Gesipolis Cleombriti filius cum qdam dixisset Philippū diebus paucis olyntū euertisse: p deos inqt: aliam talē urbem lōge maiore tēpore nō ædificabit. Alius cum dixisset eum cū florētioribus uel regem fuisse obsidē & nō filios nec uxores ipsoꝝ haud inquit iniuria: decet.n. nos ipsos nostra errata ferre. Idē cum domo catulos uellet accersere: ác dixisset quispiam exactio ab iis non est: nec.n. uiroꝝ inquit exactio fuit antea: quæ nunc est.

Agesipolis

a Gesipol̃ Pausaniæ filium cū Atheniēses Megarēsiū ciuitatē acciperēt ad eas iudicādas lites: quæ īuicē ipsis aduersus eū eēnt. Turpe ē ait: o atheniēses ductores græcoꝝ megarēsibꝯ cedeř ī dignoscēdo iuř.

Agis

a Gis archidami filius cū aliquādo Ephori dixissent ꝑficiscere in huius p̄riam: adolescētesq; tecū habe. Te.n. hic ipse ī arcem ducet: & q fieri ait: cōuenit o ephori tot huic Iuuenes credere: q suam p̄riam ꝓdat? Interrogatus quoq; quæ maxime disciplina spartæ coleret̃: cognoscere iquit & gerere & ferre imperiū. Et aiebat nō oportere lacedæmonios īterrogare: quot essent hostes: sed ubi essent. Ad Mantineā cū

Mantinea

prælio dimicare cū hostibus quoniā plures essent: prohiberet̃: ait cū mul-

iis cõgrediendũ illi esse q multis uellet iperitare.Idẽ cũ a quodã quereret quot nam essent lacedæmonii quot satis sunt:iquit qui iprobos ꝓpulsent Atq; ad corinthioꝝ muros eũ trãsiret:& eos cũ altos ac munitos:tum i mꝰ tum spatii ꝓtensos intueret quæ ait hæc sunt mulieres:q̃ locum hũc inco lunt.Sophista quispiã cum dixisset orõnem eẽ reꝝ oĩum optimã . Itaq; si tu ait taces:nullius ex prætii.Præterea ut argiui posteaq̃ essent superati : rursum ei audacius obuiam facti sunt. V idẽs trepidationẽ suoꝝ audete ait:o uiri nam ubi nos uictores horremus:quid illos facere cẽsetis quos ui cimus? Itẽ ad Abderitaꝝ legatum ubi locutus is multa fecisset dicendi fi nem:iterrogaretq; qd nã ciuibus nũciaret?me respõdit tm̃ tẽporis tacitũ audisse:quantũ tibi fuit ad dicẽdũ opus.Elios qbusdã laudãtibus qđ ad olympiacos ludos iustissimos se præstarẽt:& quid nã ait:magnũ aut mi randũ faciũt:si in ãnis quique uno dũtaxat die iusticia utunt. Ad eos quo que q dicerent quosdam ex alteris ædibus ipsi iuidere :ꝓpterea ait & sua illis mala & ad hæc tum mea tum amicoꝝ bona dolori erũt.Et cõsulente quopiã:digressum fugiẽtibus hostibus dãdum eẽ:& quomodo inquit : si aduersum eos q præ metu fugiũt:nõ pugnamus:cum iis pugnabimus:q ob fortitudinem manẽt?Insuper cum apte qdam de græcoꝝ libertate ser monem iferret:rem sane nõ ignobilem sed factu difficilem:o hospes ait : tua uerba & uiriũ indigẽt & pecuniaꝝ . At qui dicẽte quopiam philippũ eis inaccessibilẽ græciã factuꝝ:nobis satis est iquit hospes in nr̃o uersari solo.Legatus Perinthioꝝ cum lacedæmona uenisset:lõgiore orõne ute bat. Vt aũt fine dicẽdi facto Agin rogauit:qd esset perynthiis renũciatu rus?Quid inqt:aliud q̃ qđ tu [illegible] finẽ dicẽdi feceris:ego uero taceo.Idẽ cũ solus legatus uenisset ad Philippũ:cũq; Philippus dixisset:qd hoc ? solus uenisti?&.n.ad unũ rñdit.Et cũ ex senioribus qdã ituens solutis pͥscis alia quædã flagitiosa iduci iura dixisset ad eũ iam i grauescẽtẽ. Quare supna iã spartæ fierẽt iferna:iocãs inqt ꝓ ratiõe ita res accidere:si hoc fit:&.n. cũ ego puer essem a patre audiebã quæ superiora extitissent:inferiora apud ipsos effecta aiebat aũt patrẽ puero sibi hoc ẽt dixisse:ꝓpterea mirãdũ nõ eẽ:si posteriora prioribus essent deteriora:sed sicubi meliora ac similia . Atq; interrogatus quomodo qs in libertate pseuerarit:si mortem inquit contempserit .

Sophista

Perinthii

Philippus

Agis Iunior

Demades

a Gis iunior cũ Demades diceret enses laconicos ꝓpter breuitatem a circulatoribus absorberi. Attamẽ:inquit:lacedæmonii ensibus hi sce hostes assequunt. Ad improbũ uero hominẽ iterrogantẽ sæpius quis eẽt optimus spartiata:qui tui dissimillimus sit:respondit .

Agis rex

Ephori

a Gis ultimus lacedæmoniorum rex insidiis compræhẽsus & cõ demnatus ab ephoris cum in dicta causa ad suspendium agit:

intutus quędam ex ministris flētem desine īquit:homo tu super me flere & enim sic inique ac iniuste periens sum me interimentibus melior: quibus dictis ultro laqueo ceruicem tradidit. Cum parentes eum rogarent ut sibi ad iniusti quippiam eēt adiutor aliquādiu cōtradixit. Sed ubi urgerent: ait: q̄diu apud uos fui: nullā tenebam iniusticiæ notionē: at postea q̄ me patrie tradidistis huiusq; legibus: itēq; iusticia ac probitate pro uiribus erudistis: hæc enitar & nō uos sequi: & qm̄ uultis me quæ optia sunt agere: optima uero sunt: quæ iusta fuerit cū homini priuato tū lōge magis pricipi: q̄ uultis agā: quæ dicitis omittā.

Alcamenes Telecłus a Lcamenes telecli filius: querēte quodā quonam pacto regnū optime qs seruauerit: si multi ait: lucrū nō fecerit. Alio etiā pcūctante q̄ obrē a Messeniis munera non acceperit: qm̄ si accepissem iquit: cū legibus pacē agere nequiuissem. Item cum quis dixisset eum parce uiuere: cū tamē satis magnā substātiā hr̄et. Pulchrū eni ē ait: q plura possideat eū uiuere p rōne nō p libidine.

Anaxādridas a Naxandridas leontis filius ad eū q intolerabiliter turbaret̃. molestissimeq; ferret: q ex urbe exularet: o uir ait: optime ne urbē exu-

Ephori lans herreas sed iusticiā. Idē ei qui ephoris opportuna loqueret̃ uerum plura q̄ satis eēt: non opportunæ ait opportuno uteris. Et cū quidam pcūctaretur: cur mancipiis agros traderent: & non ipsi colerent: qm̄ inquit: non hoꝝ nos cultores: sed ut nos colerēt ea comparauimus. Item cum alius diceret gloriam obesse: & q is liber foret: qui felix futurus eēt: sic ait iniusta ppetrantes secūdum orationem tuā felices eēnt. Nam quo pacto sacrilegus iniusticiæue obnoxius gloriæ studeat? Interrogante aūt alio quare ī bellis spartiatæ audenter pericula subeunt: qm̄ ut oportet: iquit: & nō quēadmodum alii metuentes de uitæ cōditione meditamur. Ad hæc cum a quodam rogaret̃: q̄ obrē necis cās diebus pluribus seniores iudicant: & q̄uis quispiam effugerit: nihilo tū minus ē legibus obnoxius pluribus: iquit: diebus iudicāt: qm̄ de morte qui errauerint: iis cōsilium mutare nō licet: legibus aūt obnoxium eē oportebit: quia secūdum hāc legē liceat melius consultare.

Anaxander a Naxander eurycratis filius quopiā pcūctante quare pecunias nō cōgerūt ī ærariū: ne īqt: custodes eaꝝ q fuerit corrūpant̃.

Anaxillas a Naxillas ad illū q mirabat̃: cur ephori non assurgerēt Regibus: p̄sertim cū sint a regibus cōstituti: eadem inquit cā qua etiam ephoros gerunt.

Androclidas a Ndroclidas lacon debilis & inutilis crure īter bellatores se locauit Itaq; inhibituri quidā moti sunt: ppterea qđ eēt īfirmus. At non eū ait: q fugiat: sed q maneat: oportet cū hostibus pugnare.

a Ntalcidas cum in Samothracia initiaretur: iterrogatus a sacerdote quid dirius i uita ppetrasset. Si quid inquit: mihi huiusmodi actum est: ipsi Dii cognoscent. Et cum atheniensis quidã indoctos lacedæmonios uocaret: soli igitur nos: inquit: nihil mali a uobis didicimus. Item cum alius Atheniensis ad eum dixisset. Verũtamẽ a Cephiso nos sæpe uos fugauimus. At nos iquit: ab Eurota uos nunquã abegimus. Præterea interrogatus quopacto maxime hominibus placere qs possit: inquit: si cum iis iucundissime loquat᷑: assistat aũt utilissime. Atq; herculis laudationem cum sophista quidam eẽt lecturus: quis enĩ ait: cũ uituperat. Ad Agesilaum quoq; q a thebanis eẽt in pugna uulneratus doctrinæ ait: mercedem a thebanis recipis: quibus nec uolentibus nec scientibus pugnandi doctrinam tradidisti. Videbant᷑ enim continuis Agesilai i eos expeditõibus pugnaces effecti. Idẽ spartæ muros iuuenes ipos dicebat᷑ eẽ: cõfinia uero ispiculo℞ cuspides. Insup ad eũ q pcũctabat᷑: quid breuibus sicis lacedæmonii i bello uerterent᷑: qm̃ inquit cum hostibus cõminus dimicamus. Antalcidas

a Nthiochus Ephorum gerens ut accepit Philippũ Messeniis dedisse agrum. Interrogauit: an etiam uires eis præbuisset: quibus pro agro pugnantes supiores forent. Anthiochus Philippus Messenii

a Rgeus quibusdã nõ suas sed alienas quasdam uxores laudantibus p deos: iqt: de honestis pbisq; uxoribus nihil temere dicendũ est. Nã quales oĩno sunt: illis solũ manifestũ eẽ: qui una uiuũt at reliquos ignorare. Idẽ cũ p siciliæ Selenunta sibi aliqñ iteresset: itutus quodam i monumẽto eulogium hoc iscriptum. Argeus

Hosce Selenuntos sub portas quando tyrannum.
Extingũt olim: mars ferus abstulerat. Eulogium

Iure inquit iteristis: q ardentẽ tyrannida extĩguere temptaueritis: cõtra. n. dimittẽdum fuit ipsam oẽm concremari.

a Risto laudante quopiam illud Cleomenis rñsum qd᷑ interrogatus qd bonũ regẽ facere oportet: rñderit & amicis bñfacer̃: & malefacere inimicis: & q̃to iquit melius fuerit o uir optime & amicis bñfacere: & inimicos reddere amicos. Quod quidẽ rñsum & si omniũ sñia Socrati dat᷑: tñ ẽt refert᷑ i arostonẽ. Ad hæc cũ qs pcũctaret᷑: quotnam eẽnt uniuersi Spartiatæ: quot iqt satis sint ad arcẽdos inimicos. Itẽ cum a quodã eo℞ atheniẽsiũ laudatio legeret᷑ quos lacedæmonii occiderãt: cuiusmodi igit᷑ nr̃os ait eẽ censes: a qbus ii uicti sunt. Aristo

a Rchidamidas ad eũ q charilaũ laudaret: qd᷑ æque i oẽs mitis ac mãsuetus extitisset: & qũo iqt iure qs laudet᷑: si in iprobos quoq; mitẽ se pstiterit. Et hæcatæũ sophistã quodã uitupãte: qd᷑ i ipo℞ Archidamidas

cōcenationem cōuiuiūq; admissus nihil locutus sit: Ignorare mihi uide- ris: iqt: cū qui artem dicēdi nouit: etiā tps dicēdi nosse.

Archidamus a Rchidamus Zeusippi filius qspiam quæsisset: qnā spartæ pessent: leges inquit legitimaq; principia. Et ad illum q Citharœdum laudaret: atq; eius uim admiraret. O uir optime ait: qs abs te honos probis uiris retribuetur: qnqdem Citharœdum ita laudibus efferas. Idem cum quis ei psaltē comendaret ingens: hic bonus psaltes ē: at hic apud nos quidem est ait ad ius faciendum bonus coquus: perinde quasi referret nihil siue ex istrumētorū sono siue ex obsonioꝝ ac brodii apparatu uoluptas efficeret. Atq iterrogatus cur paruis adeo sicis uterent: quod p aliis iqt propius hostes accedimus. Et cū ab improbo quodam esset iterrogatus: quinā foret Spartiatarum modestissimus: q tibi rndit dissimillimus sit.

Idem cū qs suaue uinū ei polliceret: nō est iqt opus: nā & plus erogabitur: & quæ ad fortitudinē attinēt: inutiliora faciet. Præterea Corinthioꝝ

Corinthii urbem adortus cū exercitu uidit ex pomerio lepores surrexisse. Itaq; ad commilitones ait: facillime a nobis hostes capientur. Cū a duobus quoq; arbiter acceptus eēt: eos actos ī sacellum chalcioecæ Mineruæ ut iudicatis starent: adiurauit. Qui ubi iurassent: ait: iudico igit: ne uos prius sacellum egrediamini: q quæ inuicē uobis controuersiæ sunt: solueritis. Insup cū ad eius filias Dionysius Siciliæ tyrānus præciosos misisse amictus

Dionysius tyrannus nequaq accepit ingēs: metuo ne puellæ hisce idutæ uideant mihi turpes. Filium aūt intutus cū atheniēsibus effrenatius pugnātem ait: aut adde uiribus: aut animositati adime.

Archidamus Cheronia Epistola Periander a Rchidamus Agesilai filius cū a philippo post Cheromiæ pugnā aspiorē accepisset epistolā: ita rescripsit. Si umbrā tuā metiri uolueris: haud nunc maiorē eā iuenies: q eēt an uictoriā. Idē iterrogatus qto spartiatæ solo dnarent: qtumcūq; rndit hasta asseqrent. Periander quoq; medicus illustris arte laudatissimusq; iprimis cū iepta poemata scriberet qd tādē piāder ait: p gratioso medico malus poeta uocari cupis. Atq; i eo bello qd aduersus Philippū gerebat: qbusdā cōsulētibus eē pcul a domo pugna cōgrediēdū: at nō hoc iqt ituerit oportet sed an pugnādo hostibus pstabimus. Ad eos quoq; a qbus quo tpe plio archidamas supasset: efferebat laudibus: melius iquit eēt: si eos prudentia potius

Archadia q uiribus uicissemus. Et quo tpe irruptiōe ī Archadiā facta accepisset æliōs auxiliū iis ferre: ita illis scripsit. archidamus æliis. Quiescere pulchrū ē Idē ī pelopōnēsiaco bello pcūctantibus sociis quātū pecuniaꝝ foret satis: rogātibusq; ut tributa terminaret: bellū iqt ordinata nō qrit. Agesilai ue-

Catapulta Sicilia ro catapultā itutus cū primū ex sicilia eēt aduecta: o hercules exclamauit piit uiri uirtus. Et qm græci i his fœderibus q cū antigono & cratero icta fuerāt: rescidēdis ei obtēpare nollēt nec i libtatē se uēdicare: qsi molestior

lacedæmonioꝝ futurus eēt q̃ Macedonū pricipatus:pecudē ait eandē ſp ſonare uocē hoiem uero & mltas & uarias quouſq; ai ſniam abſoluerit.

a Stycratidas cū qdā ei dixiſſet poſteaq̃ agis rex ē pug̃ apud magnā urbē ab antigono ſupatus.Quid facietis o lacedæmonii:an macedonibus ſeruietis?rn̄dit:quid uero poſſitne nos antipater pro ſparta pugnātis ab iteritu,ꝓhibere. Aſtycratidas

b Ius īſidiis ab Iphicrate athenienſium prætore circūuentus: īterrogatuſq; a militibus qdnā eēt faciūdum.Quid enim aliud inqt,: q̃ uos ſaluti cōſulere:me uero pugnādo interire. Bius

b Raſidas murē ī Caricis cōphēſum cū eēt ab eo morſus:dimiſit:ide ad aſtātes cōuerſus iqt:nihil ē ita puū q ſi audeat iiuriā ꝓpl'ſare: n̄ ſe ſaluū efficiat.Et cū ī pugna q̃dā p clipeū eēt iaculo ictus:haſta e uulner educta hac ipa hoſtē iteremit.Cūq; iterrogaret':quonā pacto uulneratus eēt:me rn̄dit clipeus ꝑdidit.Idē cū a quopiā hortaret' ad ſophiſtā audiendū iterrogauit hortatorē:qdnā ille eñſurus foret:& cū ille rn̄diſſet laudationē hercul':ait Braſidas:qs.n.deū hūc uitupat. Atq ad bellū egreſſus ſcripſit ephoris:q̄cūq; ſū dtrīmta ac pnicie illaturus belli gerā:aut moriar Sed poſteaq̄ is forte occidiſſet græcis traciæ libatis legati q lacedæmona miſſi fuerāt:eius matrē argileōida adiei quos cū illa introgaſſet p̄mū:an braſidas p̄clar diē obiſſet:ac laudibꝰ ii braſidā efferrēt: dicerētq; nullum ſpartæ aliū talē eē:Ignoratio uos:iqt:hoſpites tenet.Nam q̄q̄ braſidas uir bonus fuit:multos tn̄ habet ſparta illo melioris. Braſidas

d Amonidas cū a chori magiſtro in ultimā chori partē locatus eſſet: Recte ꝑfecto inquit:o ductor chori excogitaſti: quo pacto quoq; inhonoratus locus honorabilis fieret. Damonidas

d Amis ad ea q̄ ſcripta erāt de faciūdo decreto:quo alexander deus eēt:cōcedimus ait:alexādro ſi uelit deū uocari. Damis

d Amyndas cū philippus ī pelopōneſū irrupiſſet:ac dixiſſet qſpiā lacedæmōii ſr' magnis,ꝑpemodū ærūnis obnoxii:ni redierit cū philippo ī grām:effœmiate iqt ærūnaꝝ poſſumus pati morte cōtempta. Damyndas Philippus

d Ercillidas cū pyrthus eēt cū exercitu ī ſptiataꝝ ſolo: legatus ad eū miſſus ipāte Pyrrho ut aut regē ſuū cleonimū recipēt:aut'futuꝝ eēt ut cognoſcerēt ſe fortiores alioꝝ eē nemine:apte rn̄dit:ſiqdē d̄us es haud metuimus:nullā.n.iniuriā facimus:ſin aūt hō:nobis certe nō es melior. Dercyllidas Pyrrhus

d Emaratus cū Orōtes aſpius cū eo eēt collocutus ac dixiſſet quidā aſpe te Demarate Orōtes ē uſus:nihil iqt:in me deliqt:nam q ad grām ſermonē hn̄t detrimētoſi ſunt:nō q inimice ac maliuole:Itē cum qs iterrogaſſet:cur qui apud ſpartiatas abiecerint clipeos:ignominia notantur.Quod ſi galeas thoracaſq; abieciſſent:non notant':qm̄ iis inquit ſui ipoꝝ gr̄a induunt':at clipeo cōmunis ordinis cā.Pſaltem quoq; cum au Demarathus Orontes

diret:nō malus ait nugator uidet̃ mihi. Et in quodā cōſeſſu ĩterrogatus utrum ob ſtulticiam an ꝓpter inopiam uerboꝝ taceret:at ſtultus inquit: ſilere nō poteſt.Inſup cum quis iterrogaſſet:quare cum rex eſſet:a ſparta exularet:quoniam leges:inquit:ſunt ea potiores.Et cum pſes quidam ob corruptelæ frequētiam eius amatū pueꝝ abduxiſſet diceretq́:o lacon tuum amatum puerum ſum uenatus p deos inquit nequaquam ipſe uenatus es:ſed emiſti potius Cum qdam ēt Perſes defeciſſet a pſarum rege: & ſuaſionibus demarati reuertiſſet:cumq́ eum rex eēt interempturus: turpe quidem foret o rex ait:quod quo tempore tibi inimicus fuerat:de eius defectione ſupplicium ſumere nequiueris:quando aūt amicus effectus ē uirum interficias.Ad illum uero qui regi paraſitaret̃:ac ſæpius cauillaret̃ ĩ ipſum de exilio:nō tecū hoſpes ait:pugnabo:nam uitæ ordinē cōſūpſi.

Perſes

Emprepes

e Mprepes ephorus phyrmidos muſici e nouē chordis duas bipēne excidit inquiēs:noli muſicā deprauare.

Epænetus

e Pænetus aiebat oium & d̾lictoꝝ & criminū m̃daces eē autores.

Euboidas

e Vboidas quoſdā audiēs q alienā uxorē laudarēt iis mime aſſētiebat̃ iquiēs:nullū oio uerbū de uxorio ĩgenio apud externos eſſe oportere.

Eudamidas

e Vdamidas Archidami filius.Agidoſq́ frater uiſo in Academia Xenocrate iam ſeniore:q cum familiaribus diſputaret: interrogauit qui nam ſenex eſſet:cui cum a quopiam reſponſum eſſet illum eē & ſapientem uirum & ex eorum numero:qui uirtutem quærerent:& quā do inquit ea utetur:ſi nunc quærat?Idem cum philoſophum audiſſet: q bonum imperatorem ſolum ſapiētem eſſe diſſereret:oratio qdem ait:mirabilis eſt:ſed qui dicit:minime credēdus:non.n.eum tuba circum obſtrepuit.Atq́ Xenocrates cum ad ꝓpoſitam queſtionē diſeruiſſet:finemq́ feciſſet:aderat Eudamidas:ſed cum quidam ex ſuis dixiſſet:cum nos adſumus:tūc finē dicēdi fecit.At pulchre iqt:ſi quidē hæc dixit:quæ opus erat cumq́ is dixiſſet:at pulchrum fuerat audire.Num ēt ad iſtū ait:cum cænatus fuerit.Veniamus:& ut iteꝝ cænet rogemus?Idē a quopiam interrogatus cur ciuibus ipſis bellum aduerſus Macædonas decernētibus:quietē agere ipſe tēptet:reſpondit:quia mihi opus non ē mēdacii iſtos arguer̃. Et cum qs palmas de pſis ſuſceptas afferret:ad bellumq́ hortaret̃:ignorare mihi uideris:inqt:quaſi idē ſit eum q mille pecudes ſuparit:cum lupis qnquaginta pugnare.Ad hæc cū pſaltes qdam ſecūda fortuna uſus eēt: ĩterrogatus cuiuſmodi is ſibi uideret̃:magnus inqt pua ĩ re demulſor.Præterea cū qs athenas laudaret:ait & qs,hāc ciuitatē digne laudarit:quā nemo ēt uictor dilexit?Argiuo āt quopiam dicēte laconas pegrinatione deteriores reddi:qppe q a patriis legibus excedant:at uos inqt ꝑfecti ſpartā

Xenocrates

Pſaltes

nõ deteriores sed meliores potius reddimini. Et cum ꝓclamasset Alexander i olympia exulibus oĩbus p̄ter thebanos reditũ in patriã patere: ꝓclamatio ait o thebani ifortunata q̃dẽ est uerũ gloriosa: solos eni nos alexãder metuit. Interrogatus quoq; quãobrẽ ante pĩcula musis imolarẽt: quo bonis iquit uerbis actiones cõtingãt. Alexãder Olympia Thebani

e Vrycratidas anaxandridis filius pcũctãte quopiam quãobrẽ ephori quottidie de cõtractibus iura reddunt: quo etiã inq̃t inter hostes inuicem nobis fidem habeamus. Eurycratidas

z Euxidamus cũ quis pcũctaret᷑: quur de fortitudine leges sine scriptis seruarẽt: nec scriptas illas iuuenibus legẽdas darẽt: q̃m assuefaciẽdi sunt: ait: ut probis actiõibus potius q̃ scriptis attendãt. Idem ætolo quopiam dicẽte iis qui ꝓbitate uti possent: bellũ eẽ paci præferendũ. Nequaq̃ p deos ait: sed hisce mortẽ uitæ anteponendam. Zeuxidamus

e Rondas cũ athenis eẽt: audissetq; dãnatũ ocii quẽdã: iussit eũ ostẽdi sibi: q multa libero digna hoĩe dãnatus foret. Erondas

t Hearidas cũ ensem cote subigeret interrogatus an acutus esset inquit acutior calumnia. Thearidas

t Hemisteas prædixit leonidæ regi futurã ipsius cõmilitonumq; ad thermophylas internicionem. Erat eni uates. Cũ aũt a leonida mitteret᷑ lacedæmona prætextu quidẽ: ut futuros casus nunciaret: re aũt uera ne ipse quoq; periret: nequaq̃ est passus: quippe qui diceret: ego ad pugnandũ sum missus non ad ferẽdum nũcium. Themisteas Leonidas Themophylæ

t Heopõpus ad illũ qui interrogarat: quo pacto regnum qs securissime tueret᷑: r̃ndit: si participes amicos iustæ licentiæ auctoritatisq; fecerit: & ne subditi afficiant᷑ iniuria: p uiribus ꝓuiderit. Et ad hospitem qui diceret etiam apud ciues suos uocari se laconum studiosum: melius iquit: esset tuoq; te ciuium q̃ laconum studiosum uocari. Atqui ælidos legato inquiente se ob id solum a ciuibus suis missum: q solus laconicum uiuẽdi morem adamasse. Et utrum ait o ælie tua ne an aliorum ciuiũ uita melior est. Qui ubi suam meliorem esse respondisset. Quoniam igitur inquit modo hæc urbs seruari queat: ubi in magna multitudine unus ẽ: dũtaxat bonus. Item quopiam dicente propterea seruari spartam: quia reges scirent imperare: minime ait: sed eo magis quod ciues scirent parere. Et ad pylios qui maioris ei honores decreuissent: scripsit: mediocris honores tempore augeri. imoderatos aũt euanescere. Ad hæc cum quis murũ ei ostentaret: percũctareturq;: an & firmus & altus esset: minime iq̃t si mulierum sit. Theopompu Aelis Pylii

t Hericyon e delphis ueniẽs uisis i Isthmo philippi castris: q ãgustias cepisset: malos ait ianitores uos o corĩthii pelopõnesus h̃et. Thericyon Isthmos Philippus

t Hectamenes cũ eẽt ab ephoris morti adiudicatus:abibat surridẽs.
Thectamenes Atq; ex astantibus quopiam ĩterrogãte:an etiã spartæ iura cõtem-
neret:minime inquit:at gestio:quod hæc mihi multa soluẽda ẽ:quã nec
efflagitarim ab aliquo:nec acceperim mutuo.

h Ippodamus quo tempore Agis aduersus Archidamũ instruebatᷓ
Hippodamus acie simul cũ Agide dũ spartam missus:quo illic quæ opus forent:
Archidamus præstaret:at hic ait.Nõne præclarius obibo diem:si pro sparta me uirum
gessero:erat aũt natus annũ supra octogesimũ.Posteaq; armis sumptis:
stãs ad regis dexterã pugnando moritur.

Hippocrati das h Ippocratidas cum Cariæ satrapes ad eum litteras dedisset quod la
cedæmonius uir quorundam ĩsidiantium conscius ĩsidias tacue-
Caria rit:addidissetq;:quonammodo illo eẽt usurus:ad eum rescripsit.Si tu qui
dem magno aliquo bono hominem affecisti:interime.Sin aũt nullo:e so
lo eiice perinde atq; timidum ad uirtutem.Et cum ei aliquando occur-
risset adolescens:quẽ amanter quidam sequebatᷓ:ruboreq; adolescẽs: ille
perfunderetur:cum talibus ait:incedendum est:quibus cum uisus eũdẽ
sis colorem seruaturus.

c Allicratidas classis præfectus cũ a Lysandri amicis rogaretur:ut
Callicratidas unum quẽdam ex inimicorum numero enecandum sibi assen
Lysander tiretur:& quinquaginta ipse talẽta acciperet: & si uæhementer
ei pecuniis ad nautarum obsonia opus erat:haud tamẽ cõcessit. Et cũ
Cleander Cleander cõsiliarius dixisset:at eqdem accepissem si tu fuissem:respõdit:
& enim ego quoq;:si tu eẽm. Idem cum uenisset ad Cyrum iuniorem
Cyrus iunior sardis:erat eni Cyrus lacedæmoniorum socius:ob classis pecunias pmo
Sardis die nũciari iussit adire se Cyrum uelle.Quem ubi bibere audiuit operiar
inquit quoad biberit:atq; tunc qdem ne inurbanior uideretur:abiit: po-
steaquam accepisset nequaq̃ fieri posse:ut die illo eum cõueniret.postri-
die uero cum eum rursum bibere audiit:ac se minime admitti:ubi dixis
set nõ ita studendum eẽ accipiendis pecuniis:ut quicquam foret ĩdignũ
Ephesus sparta faciundum.Ephesum abiit multa iis mala imprecatus:qui a bar-
baris primi eẽnt in deliciis habiti:ac illis:qui eos docuissent cõtumeliam
ac probrum ob diuitias pati.Iurabatq; ad astantis se cum primũ spartam
peruenerit:facturum omnia pro libertate græcorum quo & maiori terrori
barbaris forent:& cessarent orare illoꝝ uires:quibus ipsi inuicem utantᷓ.
Iones Interrogatus etiam quales uiri eẽnt Iones:serui inquit boni sunt: liberi
Cyrus autem mali. Et cum a Cyro stipendium militibus præmitteretᷓ:ad ipm
autem munera:stipendium solum accepit:munera remisit ingens haud
oportere priuatam ei amicitiam secum eẽ sed quæ cum omnibus lacedæ
Arginusæ moniis cõmunis eẽt secum etiam existere. Idem cum ad arginusas fo-

ret classe dimicaturus:dixissetq; hermon gubernator bonum eẽ inde ab- Hermon
nauigare:nam triremes atheniensium eẽ multo pluris:inquit & quid nã
hoc? at fuga cum turpis est tum spartæ detrimentosa:ueꝝ manendo uel
mori uel uincere est optimum. Ad hæc factis sacrificiis cum audisset ex
augure scintillis portendi uictoriam exercitui:impatori autem mortem:
nihil deteritus ait:non præter unum spartæ. Nam me mortuo nihilo
erit patria deterior:sed cedente hostibus deterior est futura. Itaque
pro se declarato Cleandro duce adortus nauali pugna præliando in-
terit.

C Leombrotus Pausaniæ filius cum peregrinus quidam cum eius
patre de uirtute contenderet:hucusq; ait:te pater est melior do-
nec etiam tu genueris Cleombrotus

C Leomenes anaxandridæ filius homerum aiebat lacedæmonio-
rum poetam esse:at Hesiodum helotum atq; seruorum. Nam
alterum rei bellicæ alterum agriculturæ præcepta reliquisse. Cleomenes Homerus Hesiodus

Idem cum fecisset dierum septem cum argiuis inducias seruato tem-
pore eos quoniam fœderibus fiderent: dormientis tertia nocte adortus Argiui
alios interemit:alios egit in seruitutem. Cum uero obiurgaretur quod
iusiurandum transgressus esset:aiebat ad dierum iusiurandum minime
noctes addidisse:ac maxime quod quoquo quis malo hostes affecerit: id
tum apud deos:tum apud homines cã putari iudicioq; antiquius. Veꝝ
ipse argis cuius urbis gratia fœdera fregerat:frustratus est:quoniam mu-
lieres iis quæ a sacris arma detraherent:sumpsere de ipso ultionem. Et
ad postremum captus mente paruo abrepto gladio se ipse icidit a pedũ
iuncturis in lœtalia usq; loca:uitamq; reliquit ridens atq; lœtabundus.
Et cum uates dissuaderet exercitum in argiuorum urbem duci: redditũ
eni futurum turpem:ubi ad urbem accessisset:uidissetq; tum portas clau
sas tum mulieres ĩ muris stãtes:hic tibi ait reditus turpis uidet̃ eẽ in quo
uiris mortuis uxores portas clauserunt. Idem ad argiuos eum cõuitiis
obiurgantes tãquam piuꝝ & inpium.Maledicendi ĩquit mihi uobis ius
est:mihi uero uos male afficiendi. Samiorum autem legati cum eũ ro-
garent:ut aduersus Polycraten tyrannum bellum gereret:ob idq; longio Samii
re oratione uterentur:ex oratione inquit uestra:quæ quidem ab initio di
xeritis:haud memini. Propterea uero neq; media intelligo: summam
autem nequaquam probo. Prædo insuper cum in lacedæmoniorum
agrum fecisset incursum:diceretq; ubi captus est:id propterea ẽ a me fa-
ctitatum:quoniam alimentum quod præberem militibus non habebam
Itaque ad eos qui haberent nec sponte darent:ablaturus ueni per deos
inquit malicia celer est. Atqui nequam homo quispiam cum maledictis

eum honeraret:certe ppterea inquit in omnes ipse maledicis:quo respondentes non satis temporis habeamus de tuo uitio loquendi. Et cum ex ciuibus quidam diceret oportere bonum regem mitissimum prorsus esset Ita inquit:quod contemptui non sit. Idem cum in longam ægrotationem traheret:expiatoribusq; ac uatibus fidem quam minus antea consueuerat:adhiberet:ob idq; quispiam miraretur:quid miraris inquit? Non eim idem nunc sum:qui tunc eram. Cum ergo idem non sum:nec eadem etiam probo. Ad hæc cum sophista quidam de fortitudie plurima uerba faceret:risit is quidem. Dicente autem sophista quid rides Cleomenes:cum & me de fortitudine dicente:audias:& ipse rex sis:quoniam inquit o hospes si irundo quoq; de fortitudine loqueretur:idem hoc facerem. Sin autem aquilæ oratio esset:uæhementer quiescerem. Argiuis quoq; dicentibus priorem conflictum rursus eum pugnaturum:miror inquit si trium syllabarum additione meliores nunc estis quam antea fueritis. Atq; cum quispiam in eum conuicio uteret diceretq;:delicatus es o cleomenes: at melius ẽ inquit q̃ iniustum eẽ:uerum tu pecuniarum es studiosus:& si tibi abunde eæ sunt. Et cum psaltem ei cõmendare quis uellet cum allas uirum laudaret tum psalten eum esse græcoꝝ optimum dicebat: hic autẽ quopiam ex iis qui prope aderant:ostẽso:p deos inquit hic ẽ apud me faciundi iuris artifex omnium optimus. Præterea cum Mæander sami tyrãnus ob psarum impetum ad spartam fugisset:ostẽtassetq; quæcunq; aduexerat:aureaq; & argẽtea pocula:& quot uellet:elargiret:nõ solum nullum accepit:sed ẽt ueritus ne inter alios quosdam oppidanos distribueret ad ephoros pfectus melius ait spartæ eẽ:ut suus hospes samius e peloponeso abiret:ne illius suasionibus spartiataꝝ aliquis malus efficeret:ii uero obtẽperantes Mæandrum eodem die pclamantes expulerunt. Insuper cum quis dixisset:quur argiuos qui sæpius uobis cum bello contendunt non e medio post uictoriam sustulistis? Quoniã si e medio sustulissemus inquit:nõ haberemus qui iuuentutem tanquam exercerent. Idem cum qs pcunctaretur:quamobrem spartiatæ hostiũ spolia diis non offerent. qm̃ iquit a timidis sunt.

(Margin: Mæander)

Cleomenes

c Leomenes cleombroti filius cum ei gallos pugnaces quis daret diceretq; eos esse eiuscemodi:qui pro uictoria pugnando interirent:propterea inquit ex iis mihi aliquos dato:qui intermant. Illi enim sunt hisce meliores.

Labotus

l Abotus cum qs lõgiore oratione uteret:ait: Quid mihi pro paruis rebus magna facis sacrificia? Nam quãtum rei sat fuerit:tãtũ tibi dicendum est.

Leotychidas

l Eotychidas ille primus cum a quopiam esse faciie mutabilis di

ceretur:propter tempora inquit:non quemadmodum uos estis ob usum ipsoꝝ uitium. Ad eum uero qui interrogabat:quoniam quis pacto maxime præsentia bona tueat̃.respondit:si nõ omnia fortunæ crediderit.Inter rogatus quoq; quid maxime liberis pueris discendum esset:ea ĩquit: quæ que sint eis cum in uiros uenerint:profutura.Idem pcunctante quopiam quam ob causam minimo spartiatæ potu uterent̃:iquit:ne pro nobis alii sed pro aliis ipsi consultemus.

l Eotychidas aristonis filius cum quis dixisset demarati familiares in eum male dicere:p deos inquit nequaquam miror.Nam bene dicere nemo istorum possit.Ad propinquiorem autẽ portam cum draco esset claui aduolutus:uatesq; prodigium esse affirmarẽt: minime id mihi quidem uidetur:inquit. At si clauis draconi esset aduoluta:prodigium foret.Et ad Philippum tenebrarum mysteriorum cultorem qui uæhementissima mendicitate premeret̃:ac diceret tamen fore : ut ii qui apud se disciplinæ mysticæ operam dedissent:felicitatem post mortẽ consequerentur.Quidnam ergo ait:o fatue non quamprimum moreris: quo a miseriæ flætu paupertatisq; quiescas?Cum quis autem esset pcunctatus:quur hostium arma diis immortalibus nõ offerrẽt:quoniam iquit quæ ob possessorum timiditatem uenati sumus:nec a iuuentute uideri nec diis offerri decet.

Leotychidas

l Eon eurycratidæ filius interrogatus quam quis urbem habitãs tuto habitarit:ubi inquit neq; plura incolentes possidebunt neque pauciora:& ubi ius firmitatem roburq; accipiet:iniuria uero infirmitatem ac imbecillitatem.Atq; in olympia cum cursores intueretur:qui ut emitterẽtur festinarent:idq; quo plus lucri assequerentur:quanto ait magis pro uelocitate quam pro iusticia cursores student.Idem cum quis de rebus haud inutilibus uerba fecisset ĩtempestiue Nõ opportune hospes inquit:opportuno uteris.

Leon

l Eonidas anaxandridæ filius & cleomenis frater ad quendam q̃ dixisset:præter regiam dignitatem alio nihil nobis præstas:at ni uob inquit:melior extitissem:dignitatem regiam adeptus non essem:Et cum uxor gorgo pcunctaretur:quo tempore ad thermophylas cum persis pugnaturus egrediebatur:si quid sibi præciperet:inquit:ut & bonis nubas & bona parias pignora.Dicentibus autem ephoris eum paucos secum ducere ad thermophylas:haud ĩquit:paucos ad quod ꝓficiscimur negotiũ. Iterum cum ii dixissent:nunquid aliud facere decreuisti?quid nam iquit: aliud quam barbaroꝝ transitus uerbo impediturus:re uero pro græcis ĩteriturus?Atqui in thermophylis cum iam eẽt:ait ad commilitones:dicũt barbarum in ꝓximo esse quare tempus nõ est terẽdum.Iam.n.aut uinci

Leonidas

Gorgo

Thermophyle

ā nobis barbaros aut nos mori libet. Et quopiam dicēte a barbaroꝝ sagiptarum ictibus neqꝫ solē ipsum ītueri licere: ꝓpterea īquit eo id gratius: quod sub umbram cum iis pugnabimus. Idē cum alius dixisset: adsunt ꝓpe nos: ergo inquit nos quoque prope illos adsumus. Ad hæc cum quis dixisset o leonida aduersus multos cum paucis dimicaturus ades.

Si me inquit multitudini fidere existimatis: ne omnis quidem græcia satis est: breuis enim pars est pro illorum multitudine: sin autem uirtutibus uel hic numerus satis ē. Alio uero eadē dicēte attamē īquit m[l]tos me cum traho ut morituros. Præterea cū xerxes scripsisset. Licet tibi ubi mecū instrui q̄ cū deo pugnare malis hēre græciæ ꝑncipatum: rescripsit leōidas. Si quæ ī uita honesta sunt cognosceres: abstineres ꝑfecto ab alienaꝝ rerū cupiditate: apud me uero lōge plus ualet mors ipsa ꝓ salute græciæ: q̄ ꝑncipatus ī græcos. Rursum cū xerxes scripsisset. Mitte ad me arma: rescripsit. Veni: & accipe. Et cū iam hostes adoriri uellet: ac magistri eqtum dixissent: alios ei socios expectādos eē. Non.n.ii adsunt: iquit: q sint pugnaturi an nescitis eos solos pugnare aduersus hostes q & uerēt & metuūt reges? Milites aūt monuit: ut pranderēt tanq̄ apud īferos cænaturi. Insup iterrogatus quur uiri fortissimi illustrē ac præclaram mortē obscuræ uitæ anteponūt: quoniā iquit: alterū naturæ alterū sui ipsoꝝ ꝓprium putāt. Et cum cælibes uellet īcolumes: sciretqꝫ ꝑspicue illos id minime toleraturos scuticīs icertis epistolis cuiqꝫ datis eos ad ephoros misit. Itē cū ex adulta ætate tris seruare uoluisset: ii re cognita eas epistolas accipe noluerunt. Quin unus dixit nō nūcius sed pugnator secutus sum. Secūdus istic īqt manēs melior sim. At tertius. Nō eqdē post hosce ait: sed ātepugnabo.

Epistola

Epistola

Lochagus

l Ochagus polyænidæ ac sironis pater cum ei eēt a quodam nūciatum e duobus filiis alterum mortuum esse: diu sciebam inqt eum mori oportere.

Lycurgus

l Ycurgus legumlator uolēs ab īueterata præsentiqꝫ uiuēdi cōsuetudine ciues ī tempantiorē uitæ ordinē traducere: & honestos ꝓbosqꝫ efficere: erāt.n. uictii & sumptuoso & delicato: duos enutriit catulos eodē patre ac matre genitos: quoꝝ alterum dimissum: domi edacitati crapulæqꝫ assuefecit: alterum secum ducēs uenatiōibus exercuit. Deinde iis in concionē actis uepres illic posuit & quædam gulæ irritamēta: subinde leporem dimisit. Cum uero cōsueta uterqꝫ petiisset: & alter cepisset leporē ait aspicitis o ciues: ꝙ eodē nati genere instituto uitæ q̄ uæhemēter inuicē dissimiles differētesqꝫ euaserunt? quodqꝫ ad res honestas atqꝫ illustres artificiosior existit exercitatio q̄ natura? Sed ferunt aliq nō eos adductos catulos: qui eisdē parētibus nati eēnt: sed alter ex cicuricus alter ex uenatoriis: deinde deteriore natum genere uenationibus exercuit: at meliore natum

lurchationibus solum assuefecit. Inde uterq; ad quæ fuerat assuetus: impetum cum fecisset: essetq; declaratum: quanto educatio & ad bonum & ad malum adiumento sit: ait lycurgus. Sic nos quoq; o ciues splendor generis quem multi admirant: herculisq; posteritas nihil adiuuat: ni ea gesserimus: quapropter ille omnibus se hominibus clariorem nobilioremq; ostendit: & id quidem si res honestas per omnem uitam exercemus ac discimus. Idem solo diuiso & in omnes æqua portione sorteq; distributo: fertur aliquando posteriore tempore cum ex peregrinatione per agrum nuper demessum transiens positos aceruos similes æqualesq; uidisset: affectum lætitia surrisisse dixisseq; ad astátis. Quam omnis laconita multorum fratrum uidetur esse: qui eam modo diuiserint. Et cum ad æs alienũ rescindendum hortatus aggreditur etiam omnem supellectilem ex æquo diuidere: quo inæqualitatem omnino & dissimilitudinem tolleret: intuẽs lacedæmonios grauiter ac moleste ferre manifestam oblarióem nũmum tum aureum tum argẽteum infirmum irritumq; effecit: ac ferreo solo utẽdum imperauit: ad cuius solutionem definiuit: ut ad id usq; quod necessarium foret: totam substantiam haberent. Quo quidem facto omnis iniuria e lacedæmone est eiecta. Nam nec furari: nec corrumpe muneribus nec alium priuare aut rapere quispiam amplius quicquam poterat: quando quidem id neq; occultare: neq; possidere iucunde neq; uti sine periculo neq; aut exportare aut importare tuto quiret. Ad hæc inutilia ex urbe omnia supuacaneaq; exegit. Quare neq; mercator neq; sophista neq; uates nebulone neq; rerum laboraturum artifex spartam ingrediebatur. Nec enim nummum apud eos qui esset in usu: lycurgus concesserat: sed ferreum duntaxat constituerat: quod mina est æginensis ponderis: ualoris autem æreorum quattuor. Et cum aduersus delicias bellum aggredi diuitiarumq; desyderium auferre animo uolutasset: conuiuia introduxit Itaq; ad illos qui percunctarentur: quamobrem hæc constituisset: & cum armis minutatim ciues diuisisset: quo īquit alacriter ac facile imperia admitterent: ac siquid tumultuarentur: paucis daretur erratum: & ut etiam ex æquo cibus potusq; esset nec ullis potulentis esculẽtisue: præterea nec strato aut uasis aut alia quapiam re omnino diues pauperi antecellat. Cumq; diuitias negligendas contemnendasq; reddidisset: quippe quæ nemini nec usui nec ostentationi esse possent: dicebat ad familiares: quã pulchrum est o socii ex operibus diuitias demonstrare: cuiusmodi uero sunt: quoniam cæcæ. Insuper curam adhibuit: ne ante cœnatis domi facultas esset ad conuiuia proficisci: aliis esculentis potulentisue repletis.

Vituperabant autem cum reliqui perinde atque incontinentem & ad communem uictum demollitum: qui minus secum aut biberet aut

Agis

ederet Mulctabaturque is: qui manifesto esset depræhensus. Itaque Agis diu posteaquã rex creatus ẽ militia reuersus: debellauerat eñi athenienses: cum uolens uno die apud uxorem cænare portiones accerseret: eas tribuni militum non misere. Quod cũ ephoris inotuisset: ab iis mulctatus est. Huiusmodi ergo constitutiones cum locupletes inique molesteq; tulissent: in eum insurrexere: maledictis iactuq; insequentes: quippe quem lapidibus uel ẽt obruere. Pulsus aũt e foro elabitur. Et aliis anticipato itinere in ædem defugit Mineruæ chalcioecæ. Et cum retro faciẽ uertisset: eius oculũ baculo alcander isequens eruit. At hũc publico decreto cum accepisset ad cruciatum: nec male affecit: nec repræhendit qn potius eum uitæ uictusq; sociũ habens reddidit non modo laudatorem cum sui ipsius tum etiam communis uitæ ac uictus: uerum etiam totius uiuẽdi moruq; instituti studiosum. Illius uero calamitatis monumẽtum i sacello chalcioecæ Mineruæ statuit: quam optiletin appellauit: oculos. n. Dores optilos dicunt. Idem iterrogatus quur scriptis legibus nõ eẽt usus: quoniam inquit eruditi ac prouecti necessario iltituto quod pro tempore usui ẽ: probant. Item quibusdam percũctantibus quare culmen ædibus securi iponẽdum imperarit: ualuas autem serra dũtaxat nulloq; alio ferramento: quo iquit ciues omnibus in rebus quas i ædes iportant: mediocritatem seruent: nec habeant ex iis quicquam: quæ apud alios habẽtur i præcio. Ex qua qdem consuetudine Leotychiden ferunt qui primus spartæ regnauit: cũ apud quẽpiam cænaret: uidissetq; domus tecti apparatum & sumptuosum atq; tabulatum: hospitem rogasse: an quadrata apud eos ligna nascerent. Interrogatus etiã lycurgus quãobrẽ aduersus eosdem hostes sæpius expeditiões ducẽdas prohibuissent: quo ue sæpius inquit: repugnare cõsuescentes bellãdi peritiam caperent. Quare Agesilao quoq; regi nõ mediocri dandũ crimini uisum ẽ: quod cõtinuis i boetiam irruptionibus ac pugnis thebanos instruxerit: qui lacedæmoniis resisterent. Propterea saucium Antalcidas cũ eum uidisset. Perpulchram ait: doctrinæ a thebanis mercedem recipis: quibus uel inuitis ac nesciis pugnandi disciplinam tradideris. Alio etiam quærente quamobrem uirginum corpora cursibus & luctationibus ac discorum iaculorũq; iactibus exercuisset: quo inquit: radicatio gignendorum robusto principio in robustis sumpto corporibus pulcherrime germinet. Ipsæq; partus robuste perferentes & facile & pulchre doloribus resistant: ac siqua necessitas acciderit: possint & pro seipsis & pro natis & ꝑ patria pugnare. Et cum uirginum in pompis nuditatẽ quidam repræhenderẽt atq; cãm quærerẽt ut inquit: iisdem quibus uiri studiis exercitatæ nulla eis recedant neq;

Minerua
Alcander
Minerua chalcioeca
Minerua optiletis
Leotychides
Lycurgus
Agesilaus
Antalcidas

corporis uel uiribus uel ualetudine neq; animi ambitione ac uirtute & ut etiam ob exteram gloriam sint animo elatiore. Itaq; de gorgone uxo- Gorgo re leonidæ huiusmodi quoq; responsum traditur. Nam cum quædam: ut Leonidas uidetur peregrina ad eam dixisset: solæ uos lacænæ uiris imperatis: respõdit: solæ enim nos uiros parimus. Et cum eos qui nubere noluissent: a spectaculo gymnicis in ludis prohibuisset: eisdemq; ignominiam addidisset effecit: ut gignendis filiis quandiligentissime prospicerent. Nam eo honore atq; obseruantia quam senioribus iuniores præstant: illos priuauit: & illud in Dercillidan dictum quamuis spectatus imperator esset: repræhendit nemo. Et.n. aduenienti quispiam e iunioribus subsellium nequaquã Dercyllidas cessit: inquiens. Nam nec tu mihi qui cederet: genuisti. Percunctante aũt quodam cur sanxisset nuptui puellas sine dote dari? quo inquit neq; ob egestatem sine uiris ulle dimitterentur: neq; propter opulentiam expeterẽtur: sed quisq; potius spectato puellæ ingenio ac moribus in capiẽda uxore moueretur. Ob id autem ornandi etiam studium ex urbe amouit. Idẽ cum nubendi tempus certum statuisset tum mulieribus tum etiam uiris ad eum qui huiusce rei causam quæreret: respõdit ut partus ei adultis geniti ualentiores essent. Ad illum uero qui miraretur: quod uirum simul cum nupta cubare prohibuisset: imperassetq;: ut plurimũ diei cum æqualibus una esset: noctes autem totas quiesceret: cum sponsa uero & clam & non sine pudore congrederetur: ait: ut & ualentiores corporibus quandoquidem ad satietatem usq; non coiuerint: & amando semper sint noui: natosq; robustiores præstent. Ad hæc odorum pretiosumq; unguentũ amouit perinde atq; olei contagium ac perniciem. Itemq; tingendi artẽ tanquam sensus assentationẽ. Et omnibus cultus ornatusq; corporei opificibus spartem inaccessibilem fecit: perinde ui artis prauitate artes inquinantibus. Tanta uero illis temporibus mulierum erat pudicicia: tantumq; aberat ab ea quæ posteris sæculis secuta est: mulierum procliuitate: ut incredibile sit: eas superiore tempore adulterio obnoxias extitisse. Geradas Atq; Geradæ cuiuspiam hominis spartiatæ uetustissimi dictum celebrat: qui rogatus ab hospite quid apud eos adulteri paterentur: nam se nullã uidere legem hac de re a lycurgo latam: iqt nullus o hospes adulter apd' nos fit. Subdente aũt illo at si fieret: idem inquit Geradas. Nam quo inqt modo adulter fiat spartæ: ubi diuitiæ deliciæ cultusq; omnis ornatusque corporis ignominiæ ẽ. Verecundia uero ac decorum magistratuumque obedientia & habetur in pretio: honoraturq; in primis. Idem lycurgus ad eum qui popularem principatum in urbe constituendum hortaretur: ait tu primus in tuis ædibus popularem principatum facito. Percunctante uero quopiam quamobrem parua adeo tenuiaque deorum immortaliũ

Thebani
Leucothea

sacrificia statuisset: quo inquit nunquam ab honoranda diuina re desistamus. Et cum ea sola certaminia in quibus manus minus tolleretur: exercere ciues iussisset: eiusce rei causam percunctanti quo nullus ipsorũ ait: laborando defatigari assuescat. Interrogante etiam quodam quare frequenter castra mutanda iuberet: ut maiore inquit detrimento inimicos afficiamus. Alio iterum quærente quur turris oppugnare prohibuisset: ne inquit aut a muliere aut a puero aut ab aliquo huiusmodi homine fortõres interimantur. Item consulentibus thebanis de sacrificio ac luctu: quẽ leucotheæ præstarent: consilium dedit: ut si quidem deam ducerẽt: haud lugerent. Sin autem hominem arbitrarentur: non perinde ac deæ sacrificarent. Rursum quærentibus ciuibus quo pacto hostium impetum repellamus: si pauperes inquit fueritis: nec alter magisquam alter interrogetur. Ac iterum de muris quærentibus inquit eam urbem quæ uiris non lateribus cincta eẽt: sine muris nequaquam eẽ. Præterea spartiatæ diligentiam comæ adhibebant quoddam lycurgi de hac re dictum celebrantes: quod & pulchros coma magis decoros: & turpes formidabilioris faceret. Monebat autem qui belli in fugam uertissent hostes uicissentq;: eo usq; insequerentur: quoad foret uictoria confirmat: deinde continuo reditum facerẽt: nũ modo nõ moris græcanici eẽ inquiens illos qui cessissent enecare: sed eam quoq; eẽ utilitatem: quod cum hostes scirent lacedæmonios eis parcere qui cederent: sustinetis uero tollere: fugiendum utilius quam manẽdum eẽ ducerent. Atq; percunctãte quopiam quamobrem hostium cadauera spolianda uetuisset: ne circa spolia tempus terentes inquit hẽrent in pugnando negligentius: quimpotius paupertatem una cum ordine seruarent.

Lysander
Dionysius
Aristas

L Ysander cum a Dionysio siciliæ tyranno ad eius filias pretiosi sumptuosioresq; amictus missi essent: eos nequaquam accepit inquiens uereri se: ne hisce turpiores uiderent. At paulopost ad eundem tyrannum ex eadem urbe Aristas missus cum ad ipsum quoque dionysius duas misisset stolas: iussissetq;: utram mallet: acciperet ac portaret ad filiam: ipsam inquit illam melius electuram quare utraque accepta abiit. Acer item Lysander cauillator & admodum decipiendo uarius: uipote qui & iustum in eo quod conducit: & honestum in commodo collocaret: aiebat uerum præstare mendacio. Vtriusq; autem perinde ut expediret: & æstimationem & pretium definiri. Ad eos uero a quibus uituperaretur: quod plurima decipiendo ageret: perinde atq; degenerasset ab hercule: quodq; res non aperto marte efficeret sed dolo: surridẽs respondebat: quo leonis non assequeretur: uulpis pellem assuendam eẽ.

Miletum

Et cum ab aliis accusaretur: quod quæ Mileti iuratus fuerat: nequaquã obseruaret: aiebat puerorum esse talis decipere: uirorum autem iureiurãdo. Idem ubi ad capræ flumen athenienses ex insidiis uicisset: ac eos p̃ssisset fame: urbem cepit: scripsitq; ad ephoros: athenæ captæ sunt. Ad argiuos uero qui de soli finibus cum lacedæmoniis disceptarent: seq; iustio ra iis loqui dicerent: districto gladio qui huius ĩquit ius habet: optime de soli finibus disserit. Boetios quo tempore per eorum agrum transiret: tumultuantis inter se intuens misit ad eos percunctatum: utrum rectis hastis an declinatis per ipsorum agrum iter faceret. Et cum uir megarensis in publica concione audacius dicendi licentia apud eum uteretur: tua uerba o peregrine inquit ciuitatis indigent. Idem ubi corinthii defecissent: ad eorum muros profectus cum lacedæmonios timidiusculos adoriendo aspiceret: lepusq; uisus esset fossam transiliens: non uos pudet inquit o spartiatæ huiusmodi hostes formidare: ad quorum mœnia lepores ob otiosam inertemq; uitam dormiunt? Ad hæc in samothracia oraculum ei petenti sacerdos ut sibi diceret: iussit: quod iniquissimum esset a se opus in uita perpetratum. Quare lysander ĩterrogauit utrum tuo an deorum iussu facere hoc oportet? Illo autem præ metu iussu deorum inquiente. Tu ergo ait: absis eminus: & ego illis iniquitatem enarrabo: si p̃cunctentur. Item cum a persa interrogaretur: quam potissimum remp. laudaret: eam inquit: quæ fortibus ac timidis præmia digna reddiderit. Ad eum uero qui dixisset ipsum a se & laudari & defendi: duo inquit boues mihi in agro sunt. Vtroq; autem silente: plane scio: & qui nihil operatur: & qui operatur. Idem cum a quopiam conuiciis afficeretur: ait dicito crebrius o peregrinelle: dicito nihil omittens: si tuum iis malis euacuare animum possis: quorum plenus uideris esse. Atqui postero tẽpore cum post eius obitum in contradictiõe sociali Agesilaus uenisset in Lysandri ædes quo litteras de ea controuersia consideraret: eas enim Lysander apud se seruabat: reperissetq; libellum ad Lysandrum de rep. scriptum: ut oporteret ab Euryprotidis ab Agiadisq; regnum auferre: atq; in medium ponere & ex optimatibus electionẽ facere: quo non herculis posteris sed illi potius daret' honos: qui talis foret uirtute iudicatus: qualis hercules extitisset: cum ob eam ẽ ille in diuinos honores sublatus eẽt. Et hanc quidem orõnem ædere & ad ciues efferre aggressus ẽ: quo inde demonstraret: qđ latebat: qualis Lysander fuisset ciuis: & id quidem iis agens in Lysandri amicorum calumniam: at aiunt Cratiden qui per id temporis princeps inter Ephoros eẽt: ueritum ne oratio si lecta foret: assensionem faceret: repræhendisse Agesilaum dixisseque non Lysandrum effodiendum eẽ:

Capra flumen
Athenienses
Athenæ
Argiui
Boetii
Megarensis
Corinthii
Samothracia
Agesilaus
Euriprotidæ
Agiadæ
Hercules
Cratides

sed eam potius orationẽ callide psuasiueq̧ compositam una cum illo de fodiẽdam. Ad hæc illi q eius filias pcati fuerant:deide post obitum qm̃ pauper eẽt inuentus:eas abnuerẽt:ab ephoris mulctati sunt:qm̃ quem di uitem existimantes colebant:ubi iustum ubi frugi ac probum ex pauper tate cognoscẽt:despiciebant.

Mamertes — m Amertes missus legatus cũ a quopiam ex illius loci hominibus laudibus summis efferetur quod amicis pluribus abũdaret: iter rogauit:an exploratum haberet quonammodo abũdãs amicis pluribus periculum facturus sit. Id alter cum item discere quæreret:ad uersa inqt fortuna experimentum faciet.

Nicander — Arg.ui — n Icander cum quidam dixisset argiuos male de ipso loqui. Num ergo inquit:dant pœnam:qui de bonis loquunt male. Percun ctante aũt quopiam quare comam barbamq̧ nutrirent:quoniam inquit pprius ornatus uiro ẽ omnium pulcherrimus ac minime sumptuosus.

Athenienses — Et cum ex atheniẽsibus quidam dixisset ocium Nicander admodum admittitis:uera inquit narras:at non quẽadmodum uos:ut acciderit: stu demus negociis.

Pantheodas — Asia — Academia — p Antheodas legatione in asiam fungens ostentantibus ei quibus dam murum & magnum & sublimen:per deos inquit peregri ni:pulchra est mulierum domus. Idem in academia cum phi losophi multa seriaq̧ differerent:ac deinde Pantheodam interrogarent quid hi sermones ei uiderent:qd uero aliud iqt:quam boni:cæterum uti litatis habentes nihil:si minus uosipsis utamini.

Pausanias — Delii — Athenienses — p Ausanias cleombroti filius deliis aduersus athenienses de isula disceptantibus dicentibusq̧ ut secundum suam ipsorum legẽ neq̧ mulieres in insula pariunt:neq̧ mortui humantur. Quonã igitur:inquit:pacto hæc patria uobis sit:in qua neq̧ fuit uestrũ ullus: nec erit. Exulibus autem hortantibus ut aduersus atheniẽses exercitum du ceret:dicentibusq̧ cum de ipsius laudibus i olympiacis ludis prædicaret solos athenienses aduersus eum insibilasse.

Atheninise — Quid nam igitur existimatis: inquit:eos facturos:si male affecti fuerint:qui bene affecti insibilant. Et quopiam percunctante quur Tyrtæum poetam ciuitate donarint:quo i quit nunq̃ peregrinus nobis præesse uideatur.ad eum quoq̧ qui cũ cor

Tyrtæus — pore esset ifirmus:consuleret aduersus hostes terra mariq̧ dimicandum uisne igitur:inquit:teipsum exutis uestibus ostendere:qualis es : qui no bis pugnandum consulas. Idem sumptuositatem uestis in barbarorum præda cũ quidam admirarentur:melius esse inquit ipsos eẽ multifaciun

Medi — Platææ — dos q̃ quæ multifaciunda sunt possidere.at post uictoriam de medis ad platæas iussit præparatam persarum cænã suis apponendam. Quæ cum

mirabili sumptu eēt:p deos iquit:lurcho ē pses:qui cum tam multa hret: ad massam nram ueniebat.

p Ausanias plistonactis filius ad illum a quo eēt interrogatus:quam obrē ex priscis legibus nullā apud ipsos mouere liceret:qm leges i qt uiris nō legibus uiros oportet dn̄ari. Item cū tegææ post exilium lacedæmonios laudibus efferret:ait qspiā quur igit non mansisti Spartæ:sed fugisti potius? quoniam ne medici quidem:iqt:apud eos qui bene ualēt sed ubi sunt ægrotantes:uersari cōsuerūt. Ad illū uero q ab eo pcūctaretur:quo pacto thracas uincere quiret:si medicum inquit constituerimus ducem. Et cum medicus eum consideraret:diceretq nihil habes mali. Non enim te medico inquit utor. Idem cum ab amico quodam repræhenderetur:quod in quempiam medicum malediceret:nec eum tamen expertus nec ulla affectus iniuria:quoniam inqt si eēm istū exptus:minime uiuerem. Insuper cum medicus ei dixisset:senex es factus:quia inqt nō sum te usus medico. Dicebat etiā hūc medicū eē optimum: qui non sineret ægrotantis morbo marcescere:sed quācelerrime sepeliret. — Pausanias — Tegæa

p Aedaretus dicente quopiam magnum eē hostium numerum. Ergo inquit eo maiorem gloriam consequemur:quo pluris enecabimus. Quendam uero intutus:qui tāetsi mollis natura erat:tamen propter modestiam laudaretur a ciuibus:ait nec uiros mulieꝶ similis laudādos esse neq uirorum mulieres:nisi mulierem necessitas:aliqua coegerit. Idem cum in trecentorum numerum non eēt electus:qui honos in urbe ordine præstabat:hilaris subridensq abibat. Reuocatus autē ab ephoris & quid rideret:interrogatus iquit:quoniam urbi gratulor:quæ me trecentos melioris habet ciues. — Pædarctus

p Listarchus leonidæ filius ad eum qui interrogasset:quam ob cām a primis regibus minus appellaretur:quoniā inquit illis erat opus rege agide:at illorum posteris nequaquam. Et cum quidam patronus cārum ridicula diceret:non cauebis inquit:peregrinæ continua ridicula quo ipse non fias ridiculus:quemadmodum ii luctatores fiunt:qui se cōtinuos i luctando præstant. Item ad eum qui lusciniam imitaretur: libētius ait hospes lusciniam ipsam audirem. Dicente autem quodam ipm a quopiā maledico laudari:miror id quidem ait: ni me fortasse mortuū ei quis nūciarit. Nam bene loqui de uiuo nemine ille potest. — Plistarchus — Luscinia

p Listonax Pausaniæ filius cum atticus quidam rhetor in scitiam lacedæmoniis obiiceret:recte inquit narras. Nam e gæcis omnibus soli nos mali nihil a uobis didicimus. — Plistonas

p Olydorus alcamenis filius cum frequentius quis minitaretur inimicis:nescius inquit es maximam cruciatus partem abs te consu- — Polydorus

Messena mi. Idem cum exercitum aduersus Messenam educeret: interrogauit quidam: an eēt aduersus frēs pugnaturus? minime inqt: sed in id agri se ꝑ

Argiui fecturum: de quo nondum eēt sors habita. Argiuis aūt rursus post trecētoꝝ illoꝝ pugnam uniuersis acie supatis. Polydorum socii hortabant̄: ne oportunitatem prætermitteret: sed hostium adhortus muꝝ urbē caperet. Nam cū & uiri perissent: & uxores desertæ essent: id facillimū factu fore. Quare ad eos ait æqua pugna aduersarios uincere mea sententia honestum est. Sed qui de agri terminis pugnauerimus: urbem capere cupiamus: iniustum eē duco: ueni enim ut agrum recuperarem: non ut urbem occuparem. Interrogatus etiā quāobrem spartiatæ fortiter in bello discrimen subeunt: quoniam inqt uereri duces non metuere didicere.

Polycratidas p Ollycratidas ad regios prætores una cum aliis legatione fungens cum ab iis īterrogaretur: utrum priuati adessent: an publicæ missi eēnt: si ait: impetrauerimus: publicæ missi sumus: sin minus impetrauerimus: priuatim adsumus.

Phoebidas p Hoebidas cū quidā ante leuctrēse discrimen dicerēt: diem hūc demonstraturum fortem uirum: inquit multi diem illum eē faciun-

Clitorii dum: qui fortem uirum monstrare saluum posset. Et cum in eo loco a clitoriis obsideretur: qui & difficilis esset & exps aquæ: fertur i ea fœdera uenisse: ut solum bello partum eis cederet: si una secum sui omnes e ꝓximo fonte biberent. Nam fontem hostes præsidiis tenebant. Post iusiurandum uero coactis omnibus qui cum eo aderant: uoluisse illi qui nollet bibere: regnum dare. Quod cū nemo admisisset: sed bibissent omnes ipm ubi post omnes descendisset: at sese a qua inspersisset: etiam præsentibus hostibus adortum eē egroq; potitum: pinde atq; non bibisset.

Telecer t Elecer ad eum qui dixisset patrem maledictis i ipsum uti: nisi iis inquit: dignus eēm: haud pater uteret̄. Dicente aūt fratre non æque ciues ei aduersari atq; sibi: cum iisdē tñ parētibus natus sit. At istud inqt: absurdius. Nam quas ipse nescis: ego iniurias pati scio. Interrogatus ēt quid mos apud eos eēt: ut iuniores senioribus assurgerent quo inquit ita hi hñtes in maioribus natu honorādis maiore honore parētes ꝓsequant̄ Et cum quispiam esset percunctatus: quantum substantiæ possideret: plus inquit: quam sat est.

Charilaus c Harilaus interrogatus quamobrem Lycurgus paucas adeo tulis-

Lycurgus set leges: quoniam inquit pauca dicētibus paucis ēt legibus opus est. Percūctante aūt quodam quare puellas aperta facie: uxores aūt uelata in propatulum agerēt: quia inqt puellis uiri sunt iueniēdi: at uxoribus uiri seruandi. Idem cum mancipiū quoddā audacius ei aduersaret̄ ni ait: irascerer: enecarē te. Atq; inīrogatus a quopiam quā putaret opit

mam eē rempub. inquit: ī qua plurimi ciues inuicem sine seditione uelit de uirtute certare. Item cum quis pcũctaret: quur omnia deorum signa cum armis eēnt apud ipsos posita: quo inquit nec quæ in homines expro brationes obprobriaq; dicũtur: ꝑpter timiditatem in deos referamus: nec iuuenes inermes diis īmortalibus præces habeant. Ad illum quoq; qui eēt pcũctatus: quare nutrirent comam: quoniam inquit ex omnibus hic & naturalis ornatus est & minime sumptuosus.

s Amiorum legatis ꝑlyxiore oratione utentibus dixere spartiatæ. Prima quidem obliti sumus. Postrema uero ignoramus: quia res memoria exciderunt. Cum longa orator ꝑlyxaq; usus oratione respon siones peteret: quas ciuibus referret: refer igiť dixere: & te dicendo & nos audiendo uix desisse. Et ad thebanos aliquibus de rebus contradicētes dixerunt: aut sape minus oportet aut plus posse.

l Acon introgatus quāobcausam menti pilos plurimum nutris? quo inquit canos intuens: nihil agam ipsis indignum. Lacon

a Lius cum eēt quis percunctatus: quare sicis breuibus utimini: quo inquit comminus cum hostibus manus conseramus.

l Audante quopiam fortissimos pugnatores: lacon īquit: in Troia.

a Lter cum audisset quosdam in cæna ad bibendum ui cogi: non etiam ad edendum inquit ui coguntꝰ.

p Indarus cum scripsisset: Græciæ sustentaculum athenæ: lacon ait: græciam funditus ruituram: si huiusmodi sustineatꝰ sustātaculo. Pyndarus

e T cum quis intutus in tabula quadam picta laconas ab athenien sibus iugulari diceret fortes quidem athenienses: lacon tempesti ue subdidit: & ii quidem in tabula.

a D quendam uero qui calumniosa male dicta libenter audiret: lacon ait desine aures aduersus me benigne præstare.

a D eum qui plecteretur: ac diceret: inuitus erraui: dixit quispiam in uitus igiť etiam plectere.

i Ntutus quidā hoīes q̄ dũ uita decederent: in sellis curulibus sede bant: absit inqt: ut hic sedeā: unde nō licet assurgere seniori.

c Hii cum olim e cæna abeũtes ī ephoroꝝ curia uomuissent: curuli busq; ī sellis ubi sedebāt ephori: deiecissent: uæhemēter primũ q̄ ea fecissent: inquirebant: an ciues ii eēnt. Vt uero chios extitisse senserũt: pro clamauere chiis ꝑmittitur lasciuire. Chii

c Vm quis amygdalas duplo uiliore præcio quam duros silices ue nire aspiceret: nũq̄d rari inquit sunt lapides.

l Vsciniam cum q̄s uellisset: ac parũ inuenisset carnis: ait uox hoc ē & aliud nihil.

Lacon l Acon quis cum cynicum diogenẽ complecti statuam æream uidisset in magna ui frigoris: percunctatus est: an rigeret. Quod cũ ille negasset: ait quid nam igitur magnum facis.

e T cum metapontino cuidam lacon metum exprobaret attamẽ inquit nõ parum alieni habemus agri: hic aũt ait nõ solum igit̃ meticulosi sed etiam iniusti estis.

Pereginus p Eregrinus qdam cum spartæ rectus in alteꝝ crus indueret̃ calceis: ait ad lacona. Nequaꝗ tu lacon mea sententia quantũ ego temporis tantũdem ipse stares sup pedem. Qui excipiẽs non.n. starẽ inqt: & ex anseribus qdem nullus ẽ q nõ staret.

c Vm qs artis rhetoricæ laudibus efferet̃: aliqs lacon ait. At p geminos ars si ueritatẽ nõ tetigerit: nec ẽ nec unꝗ sit futura.

Argiuus a Rgiuus aliquãdo cum dixisset: ml̃ta spartiataꝝ sepulchra apd̃ nos sunt dixit lacon: at argiuoꝝ apud nos ne ullum qdẽ: pinde atqꝫ ii sæpe argos adorti essent at spartã argiui nunꝗ.

Lacon l Acon captiuus cũ ueniret: diceretqꝫ præco. lacona uendo: increpauit inquiens: captiuum proclamato.

Lysimachus q Vidã ex iis militibus q apud Lysimachũ merebãt: ab illo interrogatus nunqd eẽt ex mancipiis. Tu aũt putas inqt stipẽdio quattuor oboloꝝ lacona ad te iturum.

Thebani Leuctra Eurotas c Vm thebani laconibus uictis ad leuctra ad ipsum Eurotã eẽnt & qdam iactabũdus diceret: ubi nunc lacones sunt: lacon ab iis captus nõ adsunt: inqt. Non.n. uos huc uenissetis.

Athenienses Samus a Theniensibus rogantibus quo tempore urbem tradiderant. Samum sibi dimittetent: dixerunt. Cum uestri fueritis: tunc alios quoqꝫ habere postulare. Ex quo etiam prouerbium illud ẽ. Qui

Prouerbium sese ipse non habet: samum uult.

u Rbem quandã cũ lacedæmonii ui cepissent: ephori dixerũt: periit luctatio iuuentutis. Non.n. posthac iuuenes hẽbunt: qui eis repugnent.

a Liã urbem rege lacedæmonioꝝ pollicente se penitus euersuꝝ. Nã ea laconibus negotia plerũqꝫ præbuerat: nequaꝗ pmiserunt inquientes nullomodo euertes: nec tolles iuuentutis cotem.

Lysander Charon Philippus l Vctãtibus pædotribas q pueros exercerẽt atqꝫ erudirẽt: haud pficiebãt: quo nõ arte sed uirtute honori studerẽt. Itaqꝫ Lysander interrogatus quonammodo eum charon uicisset: ingenio inquit atqꝫ industria.

p Hilippus quo tempore in eoꝝ uenisset agrum: cum scripsisset: utrũ amice se ire uellẽt an hostiliter respõderũt: neutrum.

l Egatum quendam cum ad Antigonum demetrii filiū miſiſſent: eū mulctauere:quoniam audiſſent uocauiſſe illum regem : q̄uis medimnum annonæ cuiq; a rege in caritate portaret. — Antigonus

d Emetrius cum crimini daret:quod legatum unum ad ſe miſiſſent Non igitur ſatis eſt:dixerunt ad unum unus. — Demetrius

f Lagitioſus quidam ſententiā optimā cū tuliſſet:hāc q̄dē admiſerūt:at illo amoto ſentētiā alteri q̄ honeſte uixiſſet inſcripſerūt. — Flagitioſus

f Ratres cum inuicem diſſentirent:ii patrem mulctauere:quod filios diſſidentis deſpiceret.

p Saltem aduenam mulctauere:quoniam digitis citharā pulſaret — Pſaltes

d Vo pueri pugnabant:quorum alter falce alterum uulnerauit lœtali uulnere:familiaribus autem pueris cū is eēt pugnam dimiſſurus:pollicētibus auxilium ſe laturos & illū q̄ percuſſerat interempturos : nullo modo per deos inq̄t. Non enim eſt iuſtum. Et enim ego feciſſem hoc ſi iſtum aſſequi potuiſſem:fortiſq; fuiſſem. — De iuſticia

a Lter puellus quoniā adeſſet tp̄s:quo furari liberis pueris lege fas erat:quodcūq; quis poſſet:dabaturq; turpitudini depræhēdi : ubi qui cum illo una aderant:pueri uiuam uulpeculam furati ei cuſtodiendā tradidiſſent:& ii qui illam amiſerant:quæſitum ueniſſent : uulpeculā hic ſubiecit ſub amictū:beſtia uero exaſperaſcente ac pueri latus ad exta uſq; deuorante:ne palam fieret:quieſcebat.Sed ut demum poſt illorum abitionem factum pueri aſpexere:culparētq; dicentes melius fuiſſe mani feſtare uulpeculam quam celare ad mortem uſq;:minime quidem īquit: ſed longe melius eē doloribus quam ſomno diem obire & quā hominū ſermonibus diuulgari:q̄ ob molliciam turpiter uiuere curauerim.

c Vm quidam in laconas in itinere incidiſſent:dixiſſentq; ſecunda eſtis fortuna uſi:nam hinc nuper latrones abiere:dixerunt hi nequaquam per bellicoſiſſimum Enyalium:ſed illi potius uſi ſunt qui ī nos non inciderunt.

l Acon interrogatus:quid ſciret:dixit liber eē. — Lacon

p Ver ſpartiata ab antigono rege captiuus factus ubi ueniſſet:aliis ī rebus omnibus emptori parebat quaſcūq; libero faciūdas exiſtiabat.Vt uero īpauit:ut matulā ferret:haud paſſus ē inq̄es nō ſeruiā. Et cū ille ſurrexiſſet:hic aſcēſa teſta ubi dixiſſet diſces emere: ſeipſum immiſit: atq; obiit. — Antigonus

a Lter cum ueniret:dicente quopiam ſi te emero:eris frugi: etiam ſi minus inquit:emeris.

a Lius captiuus cum ueniret:addēte præcone mancipiū uænūdare execrabilis:inquit:nō captiuum dicis.

l Acón muſcam ĩſignis loco habens in clipeó & hanc ſane nõñ ma
Lacon iorem uera muſca:ubi deridentes quidam dixiſſent:hoc ad laten
dum eẽ ab eo factum:imo inquit ut manifeſtus fiã ſic eni ꝓxime hoſtes
aggredior:ut hoc inſigne ipſorum uiſui magnum ſit.

a Lter cum in ſympoſio lyra eẽt adducta. Non laconici inquit mo-
ris eſt nugari.

ſ Partiata interrogatus an ſecura eẽt ad ſpartam uia:inquit: qualis
Spartiata acceſſeris. Leones enim eminus proficiſcuntur a leone:lepores au
tẽ uenamur ẽt intra tabernaculum.

i N palæſtrico manuum nexu cum proſtratus quiſpiam colluctato
rem fruſtra pulſaret:atq; ad terram traheret:ubi corpore defatiga-
tus deficeret:illius brachium mordebat:& alter ait mordes o lacon ſicut
mulieres:nequaquam inquit alter:ſed ut leones.

c Laudus ad bellum egreſſus quibuſdam eum ſequentibus ac ridẽ
Claudus tibus conuerſus ait:mala capita non eſt cum hoſtibus fugiendo
pugnandum:ſed manendo ordinemq; tuendo.

a Lter ictus ſagitta cum uitam relinquerent:non hoc inquit ſibi cu-
ræ eẽ:quod moreretur ſed quod a molli ac ſemiuiro ſagittario eſ-
ſet occiſus:egiſſetq; ipſe nihil.

c Vm in tabernam meritoriam quis diuertiſſet:parandumq; caupó
ni dediſſet obſonium:ubi alter caſeum atq; oleum petiſſet: ait: ſi
caſeum haberem:etiam obſonio egerem.

Lampis a D eum uero qui lampin æginetam beatum diceret: quoniã ditiſ-
ſimus eẽ uidebatur: erat enim gubernator multarum nauium: la
con ait. Non attendo fœlicitati: quæ pendeat ex funibus.

c Vm quis dixiſſet lacona mentiri:is reſpondit: liberi enim ſumus.
alii uero ſi quando uera non dicunt:plectendi ſunt.

c Vm quis cadauer rectum ſiſtere uellet:atq; niteretur:ubi factis óm
nibus id nequiſſet:per geminos ait intus aliquit eẽ oportet.

t Ynnichus Thraſybuli filii mortem fortiter tulit. In hunc uero e-
Tynnichus pigramma huiuſmodi factum eſt.

Thraſybulus Exanimus pitanen clipeo thraſybulus in acri.
Epigramma Confoſſus ſeptem uulneribus rediit.
Pitane Paſſus ab argiuis quæ ergo nulla gerebat.
Argiui Tunichus hunc igni cum daret:hæc loquitur.
Flere decet timidos oculis te nate ſepulchro
Condo meum ſiccis ac lacedæmonium.

Alcibiades a Lcibiadi atheniẽſi cũ aquæ plurimũ balneator funderet: lacón ait
quidnam hoc ut immũdo ualdeq; ſordido plus præbet.

P Hilippo macedone quædam per epistolam lacedæmoniis īperāte ii rescripserunt. Lacedæmonii philippo: de quibus nobis scripsisti: non. Cum aūt in agrū laconicū philippus fecisset īpetū: ac oēs perire ui derentur: dixit ad quēdā ex spartiatis. Quid nūc facietis o lacones? Quid enim inquit aliud: quā fortiter moriemur. Soli enim græcorum nos libe ri eē ac non parere aliis didicimus — Philippus; Epistola

p Ost aduersam agidis pugnā obsides Antipatro petēte pueros qn quagita. Etеocles ephoꝝ gerēs ait pueros qdē mīe datū ire: ne ma lis moribus ībuerent̃ pꝛia īstitutiōe puati: nec ciues forēt: senes uero aut mulieres si uellet duplo ēt pluris datū ire. Eo āt grauiť minitāte nisi acci pet publice rn̄derūt: si grauiora morte īpites facilius moriemur. — Agis; Antipater; Ethcocles

s Enex ī olympiis dū ludus pageret̃ spectare affectabat: ubi āt sede ret: nō hēbat. In mľtos uero pfectus locos erat & cōtūeliæ & cauillo recipiebat̃qꝫ a nemīe: Vt āt a lacedæmonios uenit: pueri oēs assurrexere: pluresqꝫ uiri cessere locū. At cætis græcis plausu morē admiratis ac sūmis laudibus efferētibus: senex ut mouit canūqꝫ caput barbāqꝫ senilem & la chrymasset ait. Heu misero mihi ut oēs græci q̄ honesta sint norunt: sed iis lacedæmonii utunť soli. — Olympia

f Erūt āt qdā idē athenis quoqꝫ accidisse. Nā cū Panathenæa agerē tur: attici ipi senē pbris iseq̄bant̃: qppe q eū ut suscepturi īuitabāt. Si uero accederet: nō recipiebāt. Vt āt petitis fere oibꝫ ad lacedæmonios uenit spectatores: oēs e sedilibꝫ assurgētes locū cedebāt. Eo āt facto mirifi ce turba delectata īsigni admodū significatōe applausit. atqꝫ sptiata qs di xit. Per gemios atheniēses qdē q̄ honesta sť: sciūt: nō aūt agunt. — Panatenæa

m Endicus a lacone petiit: at si tibi inquit dedero: eris paupior. Tuæ uero huius ieptitudinis q primus porrexerit: auctor ē futurus quip pe q inertē te fecerit. — Mendicus

l Acon ubi quēpiam uidisset: qui res diis īmortalibus cōgregaret ni hil ait curare deos: q se eēnt paupiores. — Lacon

c Vm qs adľteꝝ apđ turpē uxorē ꝯphēdisset: afflicte ait q̄ tibi ncīitas

a Lius oratorē audiens: q magnos uerteret orōnis ābitus: & p geios ait: fortis qdē hō hic ad nullā ppositū īstruit: atqꝫ exercet linguam.

c Vm lacedæmona qs uenisset: honore īspecto quē iuniores seniori bus præstabant. In sola īquit sparta senescere cōducit.

i Nterrogatus lacō cuiusmodi Tyrtæus poeta eēt bonus īquit: qui iuuētutis aīos & cōtumelia ībuat & stulticia.

a Lter cū in dolore oculoꝝ egrederetur ad bellū: & aliqui ei dicerent quo uadis ita affectus: aut qd facturus. Si aliud inquit nihil egero saltē hostis gladium hebetabo.

Buris b Vris & spartis lacedæmonii ultro ad Xerxem persarum regem ad
Spartis crutiatum cul acedæmon pro oraculo erat ob noxia:profecti. Nā
Xerxes caducatores a rege ad se missos lacedæmonii occiderant: ubi uenissent ad regem:iusserunt:quo uellet modo se pro lacedæmoniis interimeret. Sed ut ille admiratus uiros liberauit:rogaretq;:apud se ut manerent. Et quo nam pacto dixere uiuere hic possimus patria legibusq; relictis & his
Indarnus uiris pro quibus tātum itineris morituri uenimus. Ad eum Indarnus dux maiorem immodum rogaret:ac fore diceret:ut ii æque honorarent' atq; illi:qui amici maxime apud regem ad dignitatem prouecti essent: dixerunt. Ignorare uideris nobis:cuiusmodi res est libertas:cui mentis compos persarum regnum haud prætulerit.

Lacon l Acon quoniam die superiore hospes eum declinasset:postridie uero stratis usus large magnificeq; excepit:inscendit strata:eaque pessundabat addens:propter hæc heri ne in storio quidem dormiui.

a Lter cum uenisset athēas:aspiciens athenienses qui pernas & obsonium proclamarent:& publicanos ac lenones gererent:& alia inepta opera agerent:nihilq; turpe ducerent ubi in patriam reuertisset:percūctantibus ex eo ciuibus qualia essent:quæ athenis uiderat:p simulationē dicebat omnia eē honesta:orationeq; monstrabat omnia apud athenienses honesta censeri:turpe autem nihil.

a Lius quapiam de re interrogatus respondit:non. Vt autem is qui iterrogarat:respondisset:tu mentiris:uides ne inquit:te uanum esse qui quæ noris:interroges.

Lygdamus u Enerunt aliquando lagati lacones ad lygdamin tyrannum. Vt uero ille differens sæpe congredi tardaret:dicerent autem eum oībus in rebus molliter habere:at isti narrato dixere nos nequaquam p deos immortalis ad ipsū uenisse:ut palæstrā cū eo luderemus:sed ut dissereremus.

l Acona quempiam cum quis mysteria edoceret:interrogabat: quid impium maxime egisse sibi conscius esset. Hic autem ut dii ipsi norunt. At ubi ille magis magisq; urgeret:ac diceret:omnino id eloq te oportet:contra lacon interrogauit:cui me prius oportet eloqui tibi ne an deo? Illo autem dicente:deo. Tu igitur inquit abscedito.

a Lter cum noctu monumentum præteriret: ac dæmonium quoddā uidere uisus esset:incurrebat:ut id lancea tolleret:atque infigens inquit:quo me fugis bis moritura anima?

a Lius cum optasset ab leucade seipsum iacere:locum inscendit: altitudineque inspecta auersus est. Quod cum ei daretur probro:inquit non existimaram optioni alia maiore optione opus esse.

a Lius in acie cum esset ensem i hostem demissurus:quoniam recep-

tui cecinissent:non etiam demisit. Quodam uero percunctante: quur hostem quẽ ceperat: nõ occidisset qm̃ iquit melius ẽ parere pncipi q̃ necare.

l Aconi cuidam cũ in olympia uictus iterum esset: dixit quis tuus aduersarius o lacon te melior fuit: minime inqt: sed psternẽdo aptior.

e Orum qui ad conuiuia ingrederentur cuique natu maximus monstratis foribus per has ait: uerbum nullum egreditur.

e E cum nigrum quod dicitur ius apud eos maxime pbaretur adeo: ut seniores ne carnem quidem appeterent sed eam adolescentibus cederent: fertur dionysius siciliae tyrannus huius gratia emisse laconicum adolescentem: eique imperasse: ius illud sibi pararet: ac sumptui nulli parceret: quod cum deinde gustasset: offensus despuisse: quocunque dixisse: o rex hoc ius tibi uescendum est: ubi te & laconice exercueris: & in eurota laueris. Dionysius Eurotas

l Acones ubi modice in conuiuiis biberint: abeunt sine funali. Non enim licet pergere praeuio lumine neq; hanc neq; aliam uiam: quo assuescãt & ex tenebris ac noctu fidenter intrepideq; proficisci. Lacones

I Itteras pro necessitate discebant. Reliquarum uero disciplinarum admittebant nihil. Nec hominum magis quam librorum. Erat autem illa iis disciplina: ut honeste parerent: labores constantissime tolerarent: pugnandoq; aut uincerent: aut interirent. Degebant autem sine tunicha amictum unum in annum capientes. Erantq; corporibus squalidi. Et qui balneis utplurimum unguentisq; abstinerent. Dormiebant etiam una pro alis & turmis in thoris ex arundinibus factis: quas secus eurotam nascentis ipsi conuehebant summitates manibus non ferro confringentes. Per hyemem uero eos qui Lycophones appellantur sibi subiiciebant thorisq; immiscebant. Ea enim materia calidi quiddã habere uidebatur. Auare praeterea eos pueros qui probo essent aimo: permissum erat: coire autem cum iis turpissimum censebatur: perinde atq; non animus sed corpus potius amaretur: qui uero esset accusatus perinde ut ad dedecus congrediens: is erat per omnem uitam infamis. Lycophones

m Os etiam fuit iuniores interrogari a senioribus: & quo proficiscerẽtur & quamobrem atq; qui minus responderet: aut causas necteret obiurgari. Qui uero se praesente delinquentem non obiurgasset: pari castigationi erat obnoxius: cui etiam deliquens ipse. Et qui castigationem moleste ferret: in magno erat opprobrio. Quod si quis in delicto esset deprehensus: oportebat hunc quandam in urbe aram circuire ac uituperationem quandam in seipsum uersu compositam canere. Quod aliud nihil erat quam ipsum semet obiurgare. Erat etiam mos non proprios dũtaxat ueteri patres atque his parere sed omnes etiam seniores uerecũdia

prosequi. Et illis in uiis cedere e sedilibusq; assurgere: quietissimeq; transire. Itaq; ius quilibet habebat non quemadmodum in aliis ciuitatibus suorum filiorum & seruorum ac possessionum sed æque proximi ac suarum rerum ut quam maxime iis communibus uterentur: & perinde atq; de rebus domesticis curam gererent. Et qui puer a quopiam castigatus ad přem detulisset: turpe erat audiēti patri: si minus eum rursus castigasset. Credebant enim sibi ipsis ex īstitutione patria nil turpe filiis imperare.

f Vrantur autem pueri ex esculentis quidquid possint: discentes hi quidem ingeniosissime dormientibus aut negligētius custodientibus insidias tendere. Qui uero fuerit depræhensus: uerberibus esuriaq; mulctatur. Tenuis enim iis uilisq; cæna est: quo sua industria indigentiam propulsantes audere callereq; cogantur. In faciundo autem conuiuio propterea parsimonia utebantur: ut assuscerent repleri nunq̄: possentq; famem ferre. Ita enim arbitrabantur uel ad bellum utiliores fore: si possent etiam sine cibo labores tolerare: & continentiores tenuioresq; in multum usq; tempus degerent a paucitate sumptus. Et sine obsonio degere æque atq; escam omnem admittere id existimabant: ad meliorem ualetudinem corporum ab alimenti paucitate habitudinemq; accedere: putantes ii quidem ipsum spiritum: qui præ nimio alimento in profunditatem latitudinemq; premat: in altitudinem corpora non pressum attolere: facereq; pulcherrima. Graciles. n. & macilenti habitus artuū agilitati parēt: habitiores uero & carnosi onere suo reluctantur.

a D hæc nemine minus modulis carminibusq; studebant. In iis autem stimulus quidam inerat ad uim animi incitandam & ad impetum quasi furentem quendam atq; strenuum inducēdum Ac dictio erat & facilis & seuera: habebatq; aliud nihil: quam tum eorum laudationes: qui generose fortiterq; uixissent: ac præclare & fauste ꝑ sparta occubuissent: tum etiam eorum uituperationes: qui metu id agere detrectassent: perinde atq; tristem uitam miseramq; uixissent. Erat præterea præceptio quædam atq; iactantior excitatio pro ætatum dignitate ad uirtutem. Tribus enim choris pro tribus ætatibus in celebritatibus constitutis unus senectutis incipiens canebat. Nos olim fuimus robusti iuuenes Florentis uero ætatis alter respondens: īquiebat. Nos autem sumus: quod si uelis: periculum facito. At puericiæ tertius. Nos autem erimus multo profecto robustiores. Atq; numeri primi illi quibus & in tripudiis & ad tibiam cum in hostes ferrentur: utebantur: ut & fortiter & audenter agerent: mortemq; contemnerent: incitabant. Nam lycurgus bellicæ exercitationi studium musicæ admiscuit: quo bellandi uæhementia modulatione temperata consonantiā conueniētiamq; haberet. Itaq; rex aute quam

Lycurgus

pugnas iniret:sacrificabat musis:quo & oratione præclaraq́ memoria digna facinora pugnantes redderent. Quod si quis priscæ: musicæ quicquam trãsgrederetur:haud sinebat. Vnde etiam Terpandrum:qui & uetustissimus esset:& reliquis per id temporis citharœdis præstaret:ac heroicas res gestas laudibus efferret:ephori tamen mulctauere: eiusq́ acceptã citharam affixere:quod unum solum neruum ob soni uarietatem superfluo intendisset. Simplicioris enim duntaxat modulos probabant. At Timotheum quoniam carniis modulis studeret:ephororum unus arrepto gladio interrogauit: ex utra parte absciderct: qui superessent ad septem neruos. Musæ Terpander Timotheus Carnii moduli

p Ræterea omnem sepulchrorum superstitionem Lycurgus sustulit concedens & in urbe sepeliendos mortuos & secus sacella habenda monumenta. Piaculaq́ amouit:& nequid una sepelirent uetuit:sed condentes corpus puniceo amictu & oleæ frõdibus æque omnis circundarent. Inscriptiones quoq́ quæ in sepulchris fierent: ꝓhibuit nisi eoꝝ:qui belli obissent. Itemq́ & luctus & lamentationes. Lycurgus

a D hæc peregrinari eis non licebat:ne externis moribus ac malis uiuendi disciplinis imbuerentur. Atq́ ne peregrini qui in urbem confluerent:mali cuiuspiam doctores ciuibus existerent: eos urbe exigendos statuit. Ei autem ciui quisquis puerorum institutionem minus seruasset:ciuitatis iura communia non erant. Quidam uero tradidere quicunq́ etiam peregrinus ciuilem exercitationem seruauisset pro Lycurgi sententia eum participem factum portionis initio cõstitutæ.

u Aendere insuper non licebat. Vicinorum seruis æque ac propriis uti mos erat. eodem modo & canibus & equis:nisi iis opus esset heris. Et in agro siquis re aliqua egeret:ubi aperuisset:portassetq́ possessoris res necessarias:obsignatum penum relinquebat.

i N bellis amictibus puniceis utebantur. Tum enim color eis uirilis uidetur:tum coloris sanguiolentia plus metus iperitis præbet tum etiam ne apud hostes lætis clamoribus icrebresceret: siquis eorum saucius fieret: sed lateret illos id potius propter utilem coloris similitudinem.

d Vm imperatoria calliditate uicerint hostes:marti bouem sacrificant. Quandocunq́ autem aperto prælio:gallum:assuefacientes si quidem ductores suos non solum bellicosos esse uerum etiam imperatoria calliditate astuciaq́ pollere.

s Vpplicationibus & optatis addunt iniuriam pati posse. Eorum autem supplicatio erat propter bonas actiones quæ pulchra sunt dare:& amplius nihil.

Venus u Enerem colunt armis præditam atq; deos etiam omnis & fœminas:& mares lanceas habere faciũt:tanquam omnes bellicam uirtutem habeant. Adduntq; præterea qui puerbio utuntur. Qui manum ad aliquid fert uocare fortunam:perĩde atq; oporteat deos ĩuocare:cum quid aggressuri acturiq; sunt:secus uero minime.

e T quo pueri a uinositate abhorrerent:eis mancipia madida monstrabant.

m Os eis fuerat ne ianuas qdẽ pulsare:sed clamare extrinsecus.

p Ectinibus non ferreis:sed arũdineis utebãtur.

Archilochus c Omœdias & tragœdias nequaquam audiebãt:quo neq; serio neq; ioco audirent:quæ legibus cõtradicerent. Archilochum poetã cum eẽt lacedæmone eadem hora expulere:quoniam accepissent eũ poetice scripsisse melius eẽ amittere arma quã mori. Sic enim ait.

Aspida quæ circa periit mihi callipon alto
In luco. Saion possidet ille meam.
At caruisse armis quam mortem occumbere præstat.
Aspide pro capta mox melior dabitur.

p Vellis & pueris communia sunt sacra.

s Ciraphidan ephori mulctauerũt:q; a multis iniuriã acciperet.

s Cutacum militem interemere:quoniam tælam quandam in scutum imposuisset.

a Dolescentem qui in gymnasio uersaretur:quoniam uiam quæ ad Pyleam duceret:nesciebat:punierunt.

c Ephisophõta q posse diceret de qua uis re diẽ totũ differere:eiecerũt:ĩqẽtes oportere bonũ oratorẽ rebus parẽ hr̃e orõnem.

Diana orthia p Veri apud eos cæsi uirgis totũ diẽ in ara Orthiæ dianæ ad mortẽ usq; persæpe tolerãt hilares ac gestientes:æmulatõe uictoriæ ĩuicẽ cõtendentes:quis ipsorum & diutius & magis uerbera tolerarit. Et qui uictor euaserit:tam illustris clarusq; habetur quã qui maxime. Dimicatio uero ipsa uocatur difflagellatio:fit autem singulis annis.

u Num uero id quoddam ex pulchris uisum est beatisq; ĩstitutis:qđ exhuberantiam ocii ciuibus Lycurgus ĩuenerit. Nam ĩ sordida arte uersari nullo modo licebat:at ne in quæstuaria quidem: quæ operosam congeriem negociationesq; contineret:fecerat enim diuitias & spernendas & contemnendas omnino. Verum mancipia eis agrum colebant: redditumque ferebant antiquitus constitutum. Eratque exe-

erabile:si quis plus mercedis quenquam posceret:quo & illi pp̄ter lucrum ministeria libēter exequerent̄:& hi ne rursus plus quærerent.

p Rohibebant̄ etiam & eē nautæ & uiti nauali pugna. Verū cum posteriore tempore p̄ naualem pugnam maritimi principatus potiti essent:rursum cum ciuium mores inquinari intuerētur: destitere.Sed rursus mutatione sunt usi:quemadmodum in aliis rebus oībus.Et enim conuectis ad lacedæmonios pecuniis qui conuexerant: iis morte damnati sunt.Nam Alcameni & Theopompo regibus oraculum redditum est fore:ut auaricia periret Sparta. Verumtamē Lysander cum fecisset captiuos Athenienses:& auri multum & argēti inuexit & hi quidem exceperūt:uirumq; honorarūt.Itaq; Lycurgi legibus cum urbs uteretur:iusiurādumq; seruaret:græciæ principatum bonitate legum & gloria ānos quingētos tenuit.Cum ea uero paulatim trāsgrederetur: & habēdi auiditas diuitiarumq; studium iuaderet:tum uires dimminutæ sunt tum socii propterea sunt eos exosi. Attamen q̄uis ita haberēt:post philippi macedonis uictoriam ad cheroniam cum omnes eum græci & terra & mari imperatorem appellassent ac etiam Alexādrum filium post fusos euersosque Thebanos:soli lacedæmonii licet urbem sine muris haberēt: essentq; admodum pauci ob cōtinua bella:tum etiam lōge imbecilliores:& qui facile capi possent:tamē cum breues admodum quasdam lycurgi institutionis scitillias adhuc seruarēt:neq; una militarūt nec cū his nec cū aliis deinceps macedonicis regibus neq; in cōmunē cōcessum ingressi sunt:neque tributum tulerunt:quousq; despectis omnino lycurgi legibus a propriis ciuibus in tyrānida acti nec amplius quicquam ex patria institutione seruātes & alioꝝ effecti similes supiorem gloriā elationēq; amiserunt:īseruitutēq; migrauerūt:ac nūc queādmodū alii græci romanis parēt.

Alcamen
Theopompus
Lysander
Lycurgus
Philippus
Cheronia
Romani

a Rgileonis brasidæ mater cum eius filius diem obisset:ut āphipolitæ quidam qui spartam uenerant:eam adissent:interrogauit:si decore & pro spartæ dignitate filius obierat.Magnificantibus uero illis atq; dicentibus illum lacedæmonioꝝ omnium in opibus optimum fuisse:ait o hospites & equus q̄dem filius meus & bōus fuit uerum multos habet lacedæmon illo meliores.

Argileonis
Amphipolitæ

g Orgo cleomenis regis filia cum aristagoras milesius cum hortaretur:ut bellum aduersus regem pro Ionibus gereret:grādēq; polliceretur pecuniam:& quo magis is contradicebat: eo plus hic pecuniarum addrret:corrumpet te inquit pater peregrinellus iste: ni clerius ædibus eieceris. Et cum ei aliquando pater imperasset:ut cuidā mercedis ratione frumentum daret:addidissetq;:docuit enim me uinum facere mitius.Ita o pater inquit:quando uini plus potabitur:bibētes etiā

Gorgo
Iones

Aristagoras delicatiores ac deteriores futuri sunt. At aristagoran cum a quodam ex famulis calciari aspiceret: pater inquit: nũquid peregrinus iste manibus caret? Eadem cum peregrinus quidam molliter otio studeret illum urgẽs atq; extrudens: nõ hinc ĩquit abis: qui nec quæ mulieris sunt: potes. Interrogata uero a quapiam attica: quur solæ uos lacænæ uiris imperatis: qa ĩquit solæ etiam uiros parimus. Ad postremum cum uirum leonidan ad thermophylas egredientem hortaret̃: ut se sparta dignum ostẽderet: interrogaretq;: quid sibi agẽdum esset: is ait: ut & bono nuberet: & bonos pareret liberos.

Leonidas
Thermophilæ

Gyrtia
Acrotatus

g Yrtia cum aliquãdo ex eius filia nepos Acrotatui ex quadam puerorum pugna multa cepisset uerbera: essetq; domum delatus ut mortuus: domesticis familiaribusq; flẽtibus. Non tacebitis ait monstrauit enim cuius esset sanguinis. Nec ĩquit fores uociferandi sunt: sed curandi. Cum nuncius uenisset ex creta: qui acrotati mortem nũciaret. Nõne ait: erat cum iret aduersus hostes: aut interficiendus ab illis aut illos interfecturus. Libẽtius uero ait eũ mortuũ audire ꝑ matrisq; & urbis & suoꝝ maioꝝ dignitate: quam si uiueret oẽ tempus ignauus.

Creta
Acrotatus

Damatria
Epigramma

d Amatria cum filium audisset & timidum & se ipsa indignũ: ubi aduenisset: eneccauit: inscriptisq; hoc epigrãma.

Hunc timidum mater damatrion ipsa peremit
Nec dignum matre nec lacedæmonium.

Epigramma

a Ltera lacæna filium qui ex acie fugerat: interfecit: ĩquiẽs nõ meum est hoc germen: a qua hoc est epigramma.

Vade malum germen. tenebras pete: quenq; perosus
Eurotas cernas nec fluat ad timidas.
Si catulus nequam perrexeris: ito sub horchum
Nec sparta dignus nec generis titulis.
Alia cum filius in acie cecidisset: ait
Sic flendum timidos: hilaris te nate sepulchro
Condo meum pariter & lacedæmonium.

Epigramma

a Vdiẽs quædam quod & seruatus filius esset: fugissetq; ex hostibus scribit ei Mala de te fama diffusa est: aut hãc nũc elue: aut ne sis.

Epistola

a Lia cum filii fugissent ex pugna: ad eamq; uenissent. Quo ĩquit uẽtis fugiẽtes ignaua mancipia? an huc unde egressi estis regressuri? & ea quidem sublatis uestibus pudibunda eis oñdens.

p Vædam filiũ aduenietẽm intuta pcũctata ẽ: qd ageret pria? Qui cũ dixisset: omnes periere: sublatam tegulam in eum immisit: atq; interfecit. Inquiens te igitur malum nuncium misere nobis.

q Vodam matri narrante generosam fratris mortem deinde non tur

pe tibi est ait ab huiusmodi comitatu aberasse?

c Vm quedam filios quinq; quos habebat ad id bellum emisisset: q in suburbiis gerebatur: stetissetq; expectans euētum pugnæ ubi qs aduenit: atq; percunctanti sibi nūciauit filios omnis obisse: at nō hoc inquit percunctabat ignauum mācipium: sed quid agit patria: qui cum dixisset ab ea uictoriam esse: libēter igit᷑ ait: accipio etiam filiorum mortem

f Epeliēs quædam filiū ut tenuis quædam anicula accedēs dixisset o mulier fortunæ: per geminos bonæ respondit. Et enim qua gratia eum peperi: ut pro Sparta morere hoc mihi contigit.

m Vlier quædam Ionica cum ob quendam pannum suum gloriaretur cumq; prætiosum: lacæna monstratis quattuor filiis qui decori formosissimiq; essent. Talia inquit esse oportet honestæ ac bonæ mulieris opera: & hisce iactari atq; extolli.

a Lia cum de filio accepisset: ut male a pegrinatione reuerteret᷑: scripsit. Mala tibi fama diffusa est: uel hanc abiice: uel morere. Epistola Chii

f Imiliter etiam cum choirum exules spartam uenissent: prædaretu᷑ ualde accusabant. Quem ubi mater Teleutia accersisset: & ea quorum accusabatur: audisset: sibiq; filius delinquere uideretur: litteras ad eū dedit. Mater prædareto. Aut age meliora: aut istic mane. Nam Si spartam ueneris: de salute tibi desperandum est. prædaretus Teleutra Epistola

a Ltera filio qui esset iniuriæ accusatus. Nate inquit aut crimine aut uita teipsum absolue.

a Lia claudum filium præmittens in aciem. Nate ait: cum incedis: memento uirtutis.

a Lia cum filius ab acie pede uulnerato reuerteretur: uæhementerq; doleret. Si uirtutis inquit nate memineris: cum non dolebis: tum etiam ḡudebis.

l Acon belli uulneratus nec ualens īcedere quadrupedum more iter faciebat. Is quoniam ridiculo esset: cum uerecundaretur: ait mater: & quanto est nate melius ob fortitudinem lætari: quam ob ridiculum fatuorum uerecundari. Lacon

a Lia cum filio iterum clipeum traderet: eumque hortaretur. Nate inquit aut hunc aut in hoc.

a Lia filio qui ad bellum proficiscebatur: cum traderet clipeum: hūc ait tibi pater seruauit semper. Quare tu quoque uel hunc serua: uel morere.

a Lia ad filium q diceret paruum habere ensem: ait adde etiam incessum.

a Lia cum audiſſet filium ĩ acie fortiter agendo interiſſe:meus eĩm inquit etas. Ac cum de altero accepiſſe:quod præ timiditate ſeruatus eſſet. Non enim eras inquit meus.

a Ltera cũ audiſſet filium in pugna mortuum eẽ:ait. Quẽadmodũ locatus fuerat:eum ponite ſuppleat aũt frater illius locum.

a Lia cũ publica populi totius põpa fungeret̃:audiuit frẽm in acie uictorem mori ex uulnerũ multitudine. Itaq; minime coronã poſuit:ſed exultans potius ait ad proximas. Vt multo melius ẽ amicæ ĩ acie uictorem mori:quã olympiorum ſupatorem uiuere.

Olympia

c Vm quidam ſorori narraret generoſam ipſius filii mortem:illa inquit:ſiquid propter illum lætata ſum:tantum ꝓpter te mæreo: qui præclarum comitem reliqueris.

Lacæna

l Acænã qs interpellauit:an ſe uitiandã concederet:hæc aũt inqt:eq dem cũ puella eẽm:didici parere patri:& hoc egi. Mulier aũt uiro. Si ergo me iuſta rogat:huic manifeſtũ faciat primum.

Virgo

u Irgo paupercula iterrogata quam marito dotem daret?patriam ĩquit pudicitiam.

Lacæna

l Acæna interrogata an coiſſet cum uiro minime ego inquit:ſed ille mecum.

c Vm quædam eẽt clam compræſſa:fœtumq; perdidiſſet: ſic nulla emiſſa uoce ſe cõſtantẽ tolerantẽq; ꝓſtitit:ut & pẽtes alioſq; proximos latuerit:cũ abortiuũ faceret. Nam dolorum magnitudinẽ uicit fœditas:quæ turpitudinem eſt adorta.

Lacæna

l Acæna cũ ueniret:interrogata quid ſciret:ait fidelis eſſe.

a Lia in captiuitatem acta idẽtidem interrogata:bene inquit adminiſtrare rem familiarem.

i Nterrogata quædam a quopiam:an bona foret:ſi ſe emerit: equidem etiam ſi non emeris.

a Lia cum ueniret:præcone pcũctante quidnã ſciret libera inqt eẽ. Vt autem emptor q̃dã indigna libera ipaſſet:inqens gemes: qui tĩbi ipſi huiuſmodi poſſeſſionis inuideris:ſeipſam exegit.

Mediolani Kal. octobꝛ.M.cccc liiii.

FRANCISCVS PHILELPHVS FEDERICO CORNE LIO SALVTEM.

q Vod multarum legum mentionem factam inuenias:& apud.M.Tullium ciceronem:& apud. T. Liuium alioſque ueteres ſcriptores:neq; quid legibus illis contineretur:aut quam ob cauſam latæ fuerint:ſatis intelligas:ob eãq; rem quid ipſe habeam certi:ſcire cupias:non teneo diutius te ſuſpenſum. Itaq; leges eas:quæ crebriores ſunt magiſq; neceſſariæ:quo facilius & clarius ueterum oratorum atq; hiſtoricorum & ipſorum quoq; iuriſconſultorum ſcripta locis ſuis compræhendantur:hiſce litteris ſubieci. Vale. Ex Bonania.iii.idus Apriles.M.cccc.xxxix.

Lex pompeia.

Gnæus Pompeius ſtrabo ueteribus incolis tranſpadanis ius latii dedit:& quod cæteræ coloniæ latinæ habebant:id eſt ut petendi magiſtratus & ciuitatis Rome ius adipiſcerentur.

Lex portia.

Portia lege non licebat interfici ciuem Romanum uerum uirgis uerberari. Hoc autem ſignificatur:quod ea re tolleretur dignitas ciuilis:& redigeretur i ſeruum:quia tandem faciebat ſeruum.

Lex fabia.

Fabius adiecit pœnam iis:qui non certo numero ut ante fuerant definiti: deducerent: & ſectarentur candidatos in campum comitiorum tempore.

Lex clodia.

P.Clodius Tr.plebis legem tulit pernicioſam.L.piſone & Gabino conſulibus:nequis per eos dies quibus cum populo agi liceret:de cælo ſeruaret contra legem fuſiam & Aeliam.

Lex cinthia.

Cinthius legem tulit:qua cauetur antiquitus:nequis ob cãm orandam donum pecuniamue acciperet.

Lex aurelia.

Aurelius cotta prætor legem tulit quibus temporibus uerres a Cicerone accuſatus eſt:qua communicata ſunt iudicia ſenatui & equitibus romanis & tribunis ærariis.

Lex oppia.

M.opus legem tulit:ne ſuperfluo ornatu mulieres Romanæ uterentur: neue pilentis id eſt redis penſilibus uæherentur neue plus uncia in auribus appenderent.

Lex pompeia

Gn. pompeius magnus legem tulit: ut quæstores suffragio populi ex iis qui consules fuerant: crearentur.

Lex ualeria.

Valerius publicola legem tulit: ut nulli magistratui liceret corpus Romani ciuis īdicta cā condemnare: liceretq; dānatis ad populum prouocare.

Lex aquilia.

Aquilius legem tulit de dolo malo de fraude de deceptiōe de simulatōe.

Lex acilia.

Manlius acilius glabrio legem tulit de pecuniis repetundis seuerissimā: qua ne comperendinari quidem reum sinit.

Lex ueconia.

Veconius legem tulit nequis census hoc est pecuniosus hæredem unicā reliqueret filiam. Erat autem census ille: qui centum millia sestertium in professionem detulisset.

Lex calphurnia.

G. calphurnius piso legem de ambitu tulit suo consulatu: quæ præter alias pœnas pœcuniaria etiam pœna fuerat adiecta.

Lex gabinia.

Gabinius legem tulit: qua bellum Gn. pompeio de persequendis piratis datum est aduersus. L. Trebellii tr. plebis intercessionem.

Lex papia.

Papius ciuis Romanis legē tulit: ut pegrini urbe Roma uti phiberentur.

Lex latoria.

Qu. Latorius cum adolescentes in contractibus circūueniri solerent: pœnam eorum deceptori adiecit.

Lex clodia .i.

Clodius tribunus plebis legem tulit annoniam: ut frumētum populo qd antea senis æris ac trientibus i singulos modios dabit'. gratis daretur.

Lex clodia.ii.

Clodius idem Tr. Plebis legem tulit de collegis restituēdis: quæ lex ex seruorum fæce constituta dicitur.

Lex clodia.iii.

Clodius idem Tr. plebis legē tulit: nequē censores i senatu legēdo præterirent: neue qua ignominia afficerēt: nisi utriusq; cēsoris sentētia dānatus esset.

Lex iudiciaria aurelia.

Aurelius cotta iudiciariam legem tulit: cū esset prætor: qua communicata sunt iudicia senatui: & equitibus romanis & tribunis ærariis: ut ex iis tribus ordinibus lecti iudices res iudicarent.

Lex uaria.

Qu.uarius tr.pl.legem tulit:ut quæreret de iis:quorum ope consilioue socii cōtra populum Romanum arma sumpsissent.

Lex cornelia.i.

Cornelius consul rettulit in senatu:ut quoniam exterarum nationum legatis pecunia mutuo daretur usura turpiaq; & famosa ex eo lucra fierēt nequis legatis exterarum nationum pecuniam expensam fœneraret.

Lex cornelia.ii.

Cornelius idem legem tulit:nequis in senatu legibus solueretur : nisi senatores ducenti adfuissent:neu quis cum absolutus esset intercederet : cum ea de re ad populum ferretur.

Lex cornelia.iii.

Cornelius idē legē tulit:ut prætores edictis suis perpetuis ius dicerent.

Lex licinia & mutia.

P.licinius crassus orator:&.Qu.scæuola pont.max. ideq; orator: & uiris consultus duo omnium sapientissimi consules legē de ciuibus regundis talerunt i eorum cōsulatu:cū summa cupiditate urbis Romæ italici populi tenerent:& ob id magna ps eorum ꝑ ciuibus Romanis se gereret : necessaria lex uisa est:ut in suæ quisq; ciuitatis ius redigeretur.

Lex iunia.

M.iunius siluius cōsul cum.Qu.cæcilio metello numidico legem bello crimbrico tulit:quod diu praue simul & infeliciter gestum ē ꝓpter diminuta militiæ stipēdia.

Lex manilia.

Manilius tr.pl.legem tulit:qua gn.pompeius magnus bellum aduersus regem ponti.Mitridaten extra ordinem gereret.

Leges sacratæ.

Post exactos reges anno.xvi.cum plebs propter nimiam potentium dominationē i montē sacrū trans anienem secessisset:& ibi armata cōsedisset:duos ꝑmos tribunos crearūt:q deide ad numeꝝ.x. aucti sunt:& legē cōdixerunt:quibus suū in patres ius tuerentur:priusq̄ in urbē reuerterentur.Vnde & sacratæ dicunt ad patrū plebisq; cōcordiam ptinentes.

Lex cassia.i.

Cassius longinus.L.filius legem tulit:qua populus per tabellam suffragium ferret.G.Mario &.G.Flacco consulibus.

Lex cassia.ii.

Cassius idē alterā legē tulit ad minuēdam nobilitatis potentiā:ut quē populus dānasset:cuiue iperiū abrogasset:i senatu ne esset.

Lex aurelii cottæ.

Aurelius cotta legem dedit:cum Sylla ad diminuēdam plebis potētiam

multos cum ei magistratus ademisset: ut plebi liceret interceptos magistratus capere: & coicata sunt iudicia senatui & equitibus romanis & tribu: ærariis. Vnde & lex iudiciaria dicta est.

Lex roscia

L. Roscius otho consul legem tulit: ut in theatro equitibus romanis ordines quattuordecim spectandi gratia darentur.

Lex plotia

M. Plotius syllanus legem tulit cum esset tr. pl. gn. pompeio strabone: & L. portio catone cosulibus: qua tribus singulæ ex eo numero quinos denos suffragio crearent: qui eo anno iudicarent ex eo factum est: ut senatores quoq; in eo numero essent: ut quidam etiam ex ipsa lege.

Lex satyra

Satyra lex est quæ uno rogatu mista simul & uaria comprahendit: ut uultisne? iubetisne? Vt cum iugurtha bellum componatur? elephantos tradat omnis? transfugas reddat uniuersos.

Lex othonis

Otho tr. plebis legem tulit: nequis in ordine equestri spectaturus sederet: nisi sestertia quadringentamillia possideret. Quod si contigeret qsqs eet: siue igenuus siue libertus: iter eqtes spectare ei liceret in gradu. xiiii.

Lex scatinia

Scatinius legem tulit: qua puerorum concubitores graui supplicio afficerentur: quos αρσενοκοιτασ arsenocoetas uocant.

Lex iulia

G. iulius cæsar lege sanxit: ne adulteri forêt: dephesi at supplicio dederet.

Lex mamillia

Mamillius tr. ple. legem tulit: ut quando res a nobilibus aduerse gestæ fuerant: etiam ii ad magistratus gerendos admitterentur: quorum maiore i romana repu. mratus no exercuisset: huiusmodi at hoies noui appellat.

Lex Sempronia

Sempronius grachus legem tulit: qua frumentum e publico distribueretur populo romano: quæ frumentaria dicta est.

Lex hortensia

Qu. hortensius dictator cum antiquioribus temporibus patricii plebiscitis nequaquam tenerentur: eam tulit legem: ut eo iure quod plebs statuisset: & patricii & omnes quirites tenerentur.

Lex annaria

Annariam legem appellant: quæ modum annorum finit: quibus magistratus capiundi potestas sit.

Lex ælia & fusia.

Aelius & Fusius tribuni plebis sua auctoritate legem tulerunt nequis per eos dies quibus cum populo liceret:non nisi de cælo seruasset:quippiam ageret.

Lex aterina.

Lex aterina cōstituit:ut cum mos priscus fuisset irrogādæ mulctæ per magistratus ouis aut bouis noīe:ouis ære deno:bos aūt ære cēteno definiri ītelligatur.

Lex falcidia.

Falcidius legem tulit: qua cauetur : ne plus legare liceret ꝙ lege clodia : ut emptorum bonorum est uncias nouem: idq; ipsorum testatorum gratia prouisum est ob id:quod plærumq; intestati moriebantur recusantibus scriptis hæredibus ꝓ nullo aut minimo lucro hæreditatis.

Lex flauia.

Flauius inter iudicia publica cōstituit de plagiariis:cum quis πλαγίοις plagioes idest obliquis & insidiosis pollicitationibus seruum a domino: uel filium a patre subtrahit uel etiam pecus.

Lex iulia.

Iulius cæsar legē de peculatu sanxit ī eos:qui rem uel publicam uel religiosam uel sacram furati sunt uel furātibus ministeriū adhibuerit: uel q furta sciētes suscepit:quos uel capitali aīaduersione uel deportatōis pœna puniri iussit.

Lex cornelia.

Cornelius legem in eos tulit:quæ & testamētaria uocatur:qui testamentum uel alias tabulas falsas scripserit:signauerit:recitauerit:subiecerit : q-ue signum adulterinum fecerit:sculpserit:expresserit.Seruos quidem ultimo affecit supplicio liberos autem deportatione.

Lex pompeia.

Pompeius asperrimum crimen noua pœna parricidas persequitur. Siqs parentis aut filii fata perpetrauerit:siue clam siue palā:īsutus culleo cū cane & gallo gallinacio uipera & simia uel in uicinū mare uel ī amnē ꝓiiceretur:ut iter færales angustias cōpræhēsus oīum elementorum usu uiuus carere īcipiat:& ei cæli supstiti terra mortuo auferat᷑.

Lex cornelia.

Cornelius legem in eos tulit: qui homines occidēdi causa cum tælo ambulent ultore gladio eos persequens. Tælum autem interprætatum est omne quod longe iaci potest:ut lapis lignum ferrum απὸ τοῦ τηλῶσ apo tu telos.i.longe sicut & græci βελως belos: quod sagittam significat απο του βαλεῖν apo tu balein:quod significat iacere.

Lex latoria.

Latorius ciuis Romanus legem cōdidit:qua cautum erat:ut siquis pupillorum bona d[illegible]iperet:acerri[illegible]mas pœnas lueret.

Lex apuleia.

Apuleius legem tulit:qua cauebatur:siquis publicam maiestatem minuisset:capitalis esset.

τελοσ de legibus.

Franciscus Philelphus Petro iustino philelpho sal.

a Vdio te angi animi ex obitu Alfinæ matris honestissimæ & probatissimæ fœminæ uæhementius q̄ par est. Amisisti tu sane matrem:at ego filiam:cum enim nata esset ex Nicolao fratre meo germano:habereturq; tholentini primaria quædam mulier:eam certe diligebam ut filiam.Itaque non minor mihi i ea iactura facta ē q̄ tibi filio.Num fortassis ignoras ea nos lege natos omnis:ut tandem moriamur.Illorum dolenda mors est:q nunquam memiere se morituros.At Alfina quid de hac mortali uita sentiret:liquido fecit exploratū oībus:cum foret usq; pietatis & christianæ religiōis obseruantissima misericordiæ:operibus assidue dedita. Nullo in proximos odio tenebatur iniuriarum non minus oblita q̄ beneficentiæ memor.Intelligebat in hoc sæculo nihil esse firmi:nihil stabile nihil summopere appetendum.Sed ueram & optandam tranquillitatem ac beatitudinem in cælo repositam:ad quā peruenire qui uellet:eū uacare oportere omni sorde mūdana:seruari ab angelis habitacula bonorum infernalis pœnas:& intolerabilis cruciatus iis apud inferos constitutos: q sui deiq; obliti uitam uiuerent bælluarum.Nihil neq; faciebat:neq; loquebatur:neq; cogitabat:cuius non redderet probatissimam rationem.Erat ab omni muliebri uanitate atq; imundicia abhorrens.Cibo ac potu utebat̄ moderatissimo:eoq; minime delicato.Norat enim oris in continentiam iter parare ad illecebras & obscœnas corporis uoluptates:quibus & corpus uitiaretur & anima.Et quia didicerat ei cum īmortali deo esse sermonem:qui diuinis orationibus studeret:quicquid subripere poterat a domesticis negociis:illisq; necessariis:id omne orando usurpabat. Præstabat formæ bonitate cūctas mulieres Tholentinates:quam ipsa nulla fouebat arte:sed ea grauitate pudoreq; leniebat:ut uenerabilis omnibus redderetur. Familiam suam bene moratam ut redderet:modestissimis suis moribus curabat esse exemplo.Celebrationi hostiæ christianæ:ut quādeuotissime interesset:ne unum quidem diē prætermisit unquam. Liberos suos castigatione magis q̄ uerberibus instituebat castigationē inquiēs dici humanitatis uerbera iracūdiæ:quæ a furore alio nihilo distare quam tēpore iusticiam non legibus sed bono & æquo metiebatur. Constātiam in sexu muliebri apprime laudabat.Leuitatem nō oderat modo sed etiā

execrabatur. Fortitudinem probabat eam: cui nihil admixtum eẽt excan descẽtiæ. Et ut prudẽtiæ operibus gaudebat: ita ab omni mala malitia perinde quasi a teterrima quadam peste auertebatur. Somni erat paucissimi: cumq̃ uigilaret: omnis eius cogitatio erat de animæ immortalitate ac futura uita. Præterea per noctem cogitabat: quid in die foret actura. Parsimoniam domesticis in rebus amplectebatur. In diuinis uero liberalitatẽ ac munificentiam. Ieiuniis quibus supra naturam muliebrem utebatur reddi se dicebat & ingenio pspicatiorem & mẽbris ualidiorem Sed quid hæc tibi & alia plura commemorẽ: quorũ non es ignarus. Hẽpe ut memineris ex talibus uitæ institutis laudatissimisq̃ operibus nihil mali Alfinæ matri euenire potuisse: sed iam ea cõtigisse bona: quæ maxime optabat cum eẽt in uita. Fruitur. n. æterna beatitudine: breuiq̃ futurum sperat: ut illud possideat habitaculum quod angelica custodia sibi seruatum nouit. Deum omnipotẽtẽ pro te orare nõ desinit: ut hanc uitæ pegrinationẽ ita trãsigas: ut secũ una in cælesti patria sis futurus. Hæc si tecũ ipse cogitabis: iudicabis profecto nõ modo tibi nõ eẽ dolẽdum sed lætandum potius: quod ea sis matre natus: cuius sanctissimis meritis in cælestẽ sis gloriam puẽturus. Vale ex Vrbe. xv. Kal. Martias. M. cccc. lxxvi.

Instructione del bẽ uiuere utilissima: composta p il summo oratore & poeta Frãcisco philelpho allo illustrissimo pñcepe & excellẽtissimo signore Philiberto inclyto duca de Sauoglia.

e Ssendome p parte della ur̃a excellẽtia demandato illustrissimo prẽcepe Philiberto iclyto duca de Sauoglia: quale ordene e q̃l uia obseruare dobbiate circa listructiõe dela ur̃a uita costumi e doctrina comiciãdo dala pñte ur̃a etate de q̃tordece ãni e cosi poi pseuerãdo isino a q̃l tẽpo: nel q̃le p uoi medesimo tutto conoscerete: ho giudicato nõ potere honestamẽte fugire q̃sto laudatissimo studio etiãdio che p le mie occupatiõi le q̃le sono nõ pichole & appsso p la mia etate dãni gia ottãtauno me sia molto laborioso. E quantũq̃ piu ragioni menduca a satisfare alla uostra laudatissima demanda: pur due tra laltre piu me stringe. Luna p essere la uostra celsitudine congiunta per piu affinita cõ questi iuuictissimi e potentissimi prencepi e signori madõna Bona uostra amida: e meser Giouanni galeazo maria sforza uostro cognato duchessa & duca de Milano. laltra ragiõe pcede da quelli honori & singulari bñfici cõferiti i Mario mio dilectissimo filiolo p quello excellẽtissimo & optimo prẽcepe & duca de sauoglia mõsignore Aloysi uostro auo e p genitore: ilpche cõ breue ꝯpẽdio m̃ sforzaro satisfar al ur̃o desyo i tal mõ

plando. Soprognaltra cosa douete sempre hauere la mente a lomnipotente dio: da cui solo procedono le segnorie & reami & imperii & ognaltro bene humano. La iusticia e la pieta sono due principalissime uirtute nel prencepe. La iusticia e distributiua deli officii humani secondo li meriti de ciaschuno: la pieta consiste nel cultu diuino. Ne anchora laltre uirtute se debono mettere in negligentia come e la fortezza de lanimo in non temere li pericoli oltra el besogno: ma metterse al retaglio dela morte per la salute de la pria: quantonq; dire solea il nobilissimo re Agesilao la forteza esser uirtu superflua quando tutti li homini fusseno iusti. La temperantia me pare douerse amare & obseruare da ciascuno: che per il troppo piacere o del mangiare o del bere o de laltri delecti sensitiui lhomo comete infiniti delecti La eloquentia adorna ogni uirtute: la quale ni prencepi e molto lodata. Onde Parysatis regina de persia confortaua li doi suoi figlioli Artaxerxe & Cyro: che quando uolesseno parlare al populo: douesseno usare parole grauissime & ornatissime. Quella cosa p la qual auanzamo tutti lialtri animali: e el parlare: perche quanto ala ragione come dice Aristotele ogni animale: ne ha tanta: quanta basta ala conseruatione de quelli. Ma solo el parlare e quella cosa de la quale ognaltro animale for de lhomo ne priuato. Deue dunq; il prencepe in tal prerogatiua ingegnarse auanzare tutti li soi soto posti. Et perche la eloquentia presupone una bona grammatica descendero a questa parte. Sono alchuni patri imprudenti: i quali a soi figlioli darano qualche indocto pedagogo: credendo che in quelli principii ciaschuno possa satisfare: & non consydera quel percepto de horatio: il qual dice: chela botte serua in se longo tempo quello odore: il qual prese quando da nouo fu impita. Diogene babylonio parlando de re Alexãdro dice esserli molto nociuto che prima che philippo suo patre lo metesse sotto la doctrina daristotele: hauesse hauto per suo pedagogo uno uitiosissimo huomo chiamato Leonides: il qual il maculo dalcuni desonestissimi flagitii da quali giamai poi se pote abstenere: etiamdio che fosse in tutte laltre cose uno clarissimo re. Et per tanto uoi excellentissimo Philiberto douete comandare a chi ha cura dela uostra persona. che ue troueno uno magistro eruditissimo & ornato de nobilissimi costumi: il quale habia ad essere uno specchio dela uostra uita.
Re philippo antedicto se stimaua hauere acquistata non picola felicitate hauer trouato Aristotele: il quale insino ali primi elementi de grammatica hauesse ad amagistrare Alexandro suo figliolo. Et dionysio magiore che fu prencepe de syracusa in cicilia condusse insino dathene il famosissimo philosopho Platone per amaestrare dionysio suo figliolo. Il uostro leggere & studiare uole essere la matina a bona hora insino alora del de-

sinare. Disinato che harete sempre sobriamente per non occupare tropo linteletto o per il tropo mangiare o per il superchio bere: douete alquanto star fermo & parlare alchune cose piaceuole & honeste cō uostri demestici & non cose molte subtile per non occupare la fantasia: acio chel caldo naturale sadune alo stomacho per piu facilmente padire. Et essendo cosi reposato per lo spatio dunhora se uole retornare a legere le regole de grammatica cauate sotto debita breuitate da Prisciano & dali altri aprouati auctori. Et quando col tempo queste tale regole fusseno bene īparate: se uole odire qualche bono poeta come e uirgilio & ī quella tale lectione examiare grammatica: e āche se uole hauere qualche bono exemplo de bella littera & scriuere alquāto. Et perche il tropo studiare ua ī fastidio me pare utilissimo che per spatio de due hore ue metate ad exercitare la persona ī qualche laudeuole giocho: come sarebbe ala balla pichola fiorētina: ale braccia: al curso: ala poma: e simili giochi. Ne anche il giocho di scachi nō me dispiace: il quale fu prima trouato da Palamedes nel cāpo troiano per nō stare otioso: & qualūq; altro giocho se sia: nel quale la ragione auāze la fortuna. Onde il giocho de le tauole & di dati al sozo & le carthe & simile baratarie se debeno fugire. Dopo queste due hore concesse al giocho se uol tornare a lo studiare de larte de rhetorica: & odendo li precepti se uogliono imparare a mēte & quelli exercitař cō farue dare alchune theme uulgare & quelle cōponere p̄ lettera secūdo lornato de eloquēti. Et similmēte odire lepistole de tullio cō le theme uolgare: le quale bisogna ue mostre il uro preceptore: come p̄ imitatiōe fare le dobiate. Et p̄che ciaschuna epistola & orone tāto e pui bella q̄to ha snia graue & a ꝑpriate cōgionte seco douete farue legere tullio de officiis & le quōni tusculane & laltre ope morale de tullio. Ma la piu utile opa e piu cōueniēte al prencepe e quella īstitutiōe scripta ī libri octo da xenophonte socratico & da me trāsferita de greco ī latino & ītitulata al summo pōtefece papa Paulo secōdo chiamata pedia cyri: in la qual se cōtene quale esser conuēga la uita dil prēcepe comiciando dal nascimto de quello & sequitādo cō dignissimi admagistramēti isino a lultlmo giorno de la p̄sente uita. Et questa. e. quella opa: laquale le lege che publio scipione africano nepote dil p̄mo africano nō se la leuaua may de mano. Oltra costui dice Tullio io ho cōsumata legēdo tutta la pedia de cyro: il che hoi de tāta sapiētia facto nō harebbeno: se nō auesseno p̄ la lectiōe d̄ quella cōseqto fructo grādissimo. Nō debo io po tāto strēgerue al cōtinuo studiare: che nō prēdate qualche altro refrigerio & maxime ni giorni festiui. Ni quali me pare degno exercitio lādare ala caccia: po che q̄sta e una imitatiōe & represētatiōe de lexercitio militare. Ma il uro cacciare in la ura: tenera etate uoȷ

essere cōtra q̄lli aiali:i quali nocere nō ue possano:cōe sono lepori cauri oli & daini.Douete spesse uolte dare grata & piaceuole audiētia a uostri & q̄lli famueli beniuoli.Et qn̄ alcūo ue facesse qualche p̄sentuzo acceptar lo gratiosamte cōe se grāde fosse.Leggese de lātedecto re Artaxerxe che caualcādo fore de la sua cita:& essendo usāza che tutti ni quali p uia se scōtraua:il p̄sentasse:uno poueretto uilan che niēte altro hauea : cō tutte due le mani p̄ndēdo aqua duno fiumicello gliela porse ala bocha : & lui piaceuolmēte subridēdo glie mise le labra:poy tornato in la cita mādo in dono a quel uilāo una copa doro.Re philippo dicto de sopra hauēdo un giorno data grāde audiēza al populo finalmte fastidiato & stracho se le uoe:& alhora una uechiarella poueretta dixe o Re philipoo odite la mia cā:a cui respōdēdo Philippo:io nō sono otioso:q̄lla soggiōse cridādo non uogliate eēre re:se uolete eēre otioso.Il che lui bn̄ cōsyderādo da capo se mise a sedere:& expedi collei:& gli altri cherāo p̄senti.Douete guardarue dusari al desinare & alacena uarii cibi & cosi āchora uarii uini:poche come scriue hippocrate i uno suo libro ītitulato de flatibus:il quale io tradu xi de greco i latio:ciaschūo cybo ha una sua ꝓpria uētositate.Et come di uersi uēti fāno ī mare uarie & diuerse tēpestate:simelmēte uarii & diuersi cybi genera i li nr̄i corpi uarie & diuerse & piculose īfirmitate. Quel me desemo iteruene nel bere uarii & diuersi uini.le cui uētositate tanto sono piu piculose:q̄to ꝓducano piu graue & mortale īfermitate.Dice aristote le come Plutarcho scriue ciaschun uīo esser uētoso e maximamte el uino uermeglio:il quale q̄to e piu piēo de colore tāto a magioꝛ uētositate. On de cōmanda che ali putti picholi nō se dia uīo:& soggiōge besognare co si le nutrice absternerse dal uino come li fantini:po che nel lactare li dan no il nutrimēto.Et chel uino sia ī ogni etate piculoso noi il uidemo p cō tinua expientia:poche quelli:che beuano il uino puro disordenatamēte : alchūi morono de morte subitanea:ad altri li cade la gocciola & cosi pde qualche pte dela pſona:a molti uene il morbo caduco.De la qual cosa q̄ sta e la cagiōe.Quella uētosita grāde dil uīo la quale sennalza ī suso: quā do retorna ī dretro:sgōfia le uene:de le quale sempedisce il trapassaꝛ e q̄l la uia p la quale la pſona respira se uene a stroppare:de q ꝓcede come pa re ad hippocrate:che colloro i quali sono de debole cōplexiōe:moiano d' morte repētina.Ma q̄lli i quali sono de piu forte cōplexiōe cadēo nel mor bo caduco:o uero apoplectici qn̄ p la goccia pdono qualche parte dela p sona.Chel morbo caduco ꝓcede da la dicta uētositate:se manifesta : che quelli che sono caduti se scōfiano & nō retornano nel p̄mo sentimēto in sino a tāto che nō gitano una spuma p la bocha.Quāto sia la potētia dil uino in lacedemonii el demostrauano:che subito chel fantino era nato :

il bagnauano nel uso p conoscere la loro habitudie. Et in quãto li fantini fusseno iclinati o al morbo caduco o adaltra icurabel egrotatiõe p natura: subito se debilitauano & resoluiuase: & questi tali nõ uoliuão fusseno lactati ma li gittauano uia come iutile ala republica. Ma quelli i quali erano de ferma cõplexiõe & hitudie: nel bagno nõ solamte nõ se debilitauano: ma se faceuano piu uigorosi & piu firmi: & questi nutriuano cõ singulare diligentia come utile a se & ala pria. Douete uoi ãchora p tali exẽpli e ragiõi guardarue dal bere intẽperatamẽte & usate il uio bene iacquato nõ solamẽte p la sanitate dil corpo ma ãchora p il gouerno de lite llecto: acio che cotesto uro felicissimo pricipato in lõgissimo tẽpo ue possa godere: lassian stare infiniti altri uitii che genera il uino usato intempatamẽte: narraro solo quãte ifirmitate raccõta il sanctissimo & eruditissimo Ambrosio nel suo libro ititulato de ieiunio: che sono il cõtinuo tremor di mẽbri: il pdere il sentimẽto: la mutatiõe di colore: il pdere la uoce: il uariare il colore: lifiamato caldo di liochi lhanelito & ale uolte la puza dela bocha el murmurare de lorechie il fremitu del naso: la periculosa phrenesia: la cerbissimo dolore del male dela pietra: la incurabele podagra: la deformitate de larticuli: la mortale crudezza dil nõ padire: lo spesso & intolerabele uomito. Questo e quello che per hieremia dio parlaua: qñ dixe. Beuete e imbriacateue & faciate il uomito & caderete: & nõ ue leuarete. Nõ sapemo noi Alexandro dicto de sopra qñ se nebriaua etiamdio nel cõuito familiare hauere occisi li piu beniuoli amici: che hauesse. Poi che occiso hebbe clyto: il quale hauea caro come la sua uita: ritornato in se: nebbe tãto dispiacere: che per pocho remase: che nõ se priuasse cõ le sue ꝓprie mani de la uita. Et Iudith qñ taglio la testa al cõi inimico olopherne: certe qñ lebbe iebriato. Ma retornando al diuino Ambrosio: p il uino etiamdio li homini quasi deuengono cauagli anitranti per mutatione de la propria natura: concio sia cosa che infiamati dal natural uapore del caldo corpo & contra natura infiamati dal caldo dil uino non se possono contenere: ma sono si factamenti excitati in le bestiale concupiscentie: che niuno tẽpo hanno determinato ad usare il concubito. Dal uino anchora appaiono uarie imagine: dubiose apparentie: passegiare instabele. Spesso trapassano lombre come se fusseno fossi: a questi tal pare che la terra se moua. Et subito se leua suso: & pare che sencline al basso: & come se quella se uolgesse in torno: fore dil suo sentimento cadono in bucuni & prendeno la terra con le mani: ouero come se li monti concurresseno luno contra laltro li pare essere inclusi in quelli. Che besogna troppe parole: quando uedono li cani li parono leoni: & fugino. Alchuni rideno ineptissimamente. Alchuni piangono con dolore inconsolabile. Altri ue

dono pauori for dogni ragione. Sogna ueggiando dormendo litigamo. Lalor uita glie un sogno: & lo sogno glie la morte e qualunque altra cosa se po odire o fingere piu dura. Et per tanto douete notare præstãtissimo signore besognare usare il uino il quale sia piccholissimo o bene inaquato. Ilche chi non obserua lui medesimo e cagione dil suo male. Ne menore diligentia se de hauere in cibi: che siano ne molti ne uarii: laqual cosa chi non fa: la sua uita non po essere longa. Platone dice essere cosa dishonestissima mangiare due fiate el giorno. Quanto e piu dishonesto & damnoso non cessar mai de fare tauole & tauolete con uarie & diuerse collatione de mille imbandigioni. De qui procede che la persona nõ padisci & quello liquore ilquale se spreme della mala digestione impiaga il pulmone: ilquale essendo impiagato produce il ptisico: al quale morbo niuno remedio uale. Et quel medesimo liquore corrupto uenuto che sia al fecato: non se conuerte in sangue ma in hydropisia & altri infiniti morbi. Noi douemo nel mangiare & nel bere usare quelli cibi & quelli uini: i quali habino a produre la sanitade & la bona habitudine. In la sobrietate & nel uictu continuo come se contengono molte altre cose utile & degne de loda cosi anchora la belleza del corpo specialmente se conserua: laquale quanto nel prẽcepe sia desyderata: il demostra Euripide poeta dicẽdo iuerita la belleza de Priamo e degna dimperio. Et Xenophonte socratico scriuẽdo in la pedia de cyro prenominata dice i lui essere stato quattro cose singulare & egregie una eximia belleza: una mirabile humanitade: grandissimo studio de sapere: & summo desiderio de honore. Quello che non se satia mai de mangiare e de bere: e brutissimo & spuzulente: e bizarro e superbo: ne se cura de scientia ne anche li e apto per essere il ceruello da grossissimi uapori assediato. Ne anchora fa differentia tra lhonore al dishonore: ne tra la fama ad linfamia. Demetrio phalereo philosopho excellente confortaua Ptolomeo re de egypto adunassi libri quanti potesse: liquali fusseno scripti de tutte quelle materie: lequale apertengono al prencepe: pero che legendo quelli: intenderebe cose infinite: lequale li amici de principi non ardiscono dirle per nõ dire cosa che li dispiaccia. Et certo molto ue douete guardari dali assentatori: che come dicea antisthenes philosopho e uia melio abbaterse ni corui che in li adulatori: po che li corui cauano li ochi dil corpo ma li adulatori cauano cõ le sue piacentini & con landare a secunda li occhi de lintellecto.

Et Thalete milesio solea dire: che de li animali saluatichi il piu pessimo era il tyranno. Ma de li animali domestichi ladulatore era il peggiore de tutti. Et Pittaco essendo demandato da

Misilo che cosa ueduta hauesse miraculosa in tutta la sua uita:respose il uechio tyranno. Quando il prencepe intende quale cose piacciono a li suoi subditi & quale li sono in odio:conosce quale uia debba tenere per essere accepto:il che legendo sempara. Confortoue dunq; alo studiare & a legere per essere uno gloriosissimo prẽcepe & amato da tutti. Molto ue sera utile la cognitione de le historie per respecto di uarii casi: che occorsi sono in uarii tempi & in diuerse segnorie:le quale cose fano lhomo prudente & adueduto in le cose che accadano. Il perche ue conforto a farue legere o uero legere da per uoi li comentarii de Cesare & Sallustio:& Titoliuio:& Quinto curtio:& Iustino:& Valerio maximo:& doi libri per me traducti de greco in latino:ni quali Plutarcho narra molti exempli chiamati dicterie. Ma quando serete in etate piu ferma & in li anni piu robusti:ue douerette exercitare in larte militare col giostrare col bagordare col torneggiare:imparare lo scrimire con la spada con bastoni con la lancia el sapere usare larco il balestro & tutti li altri exercitii:che susano ni facti darme. Per el presente non me destendero piu oltra per non tediare la uostra excellentia. Ma quando odero questo mio ricordo hauer facto qualche fructo:con magiore diligentia ue scriuero cose salutifere & gloriose. Et questo principio io Francisco philelfo caualieri & poeta laureato ho facto come inducto dal uostro magnifico caualieri mesere Rufino de mures il quale per nostra parte me ne pregho:& anchora sollicitato dal nobilissimo gentile homo missere Iohanbaptista caimo. Recommandandome sempre ala uostra illustrissima segnoria.

FINIS.

IACOBO Antiquario Ducis mediolanensium secretario georgius ualla placentinus salutem dicit plurimam.

g Aleni medici præcellentis de medicinæ principiis opusculum ad Nicolaum nepotem tuum tibi Iacobe antiquari latinum feci:quod eum a dialectita & philosophia: unde perq̃ eruditus emersit ad medicinæ studia se conuertisse nuper accepi:tum quod ad rudes erudiendos hũc librum insignis imprimis auctor composuit:tum quod non mediocres illic ad ipsum nepotem tuum fructus deriuari posse existimarim: quandoquidem totius fere medicinæ siluam inde ipsi liceat animo contemplari & sese ad eam capessendam conformare:planeque instituere.

Quod ſane meum erga te officium quam lætus tibi deprobam facile poterit iudicare: qui priſtinam inter nos: & iugem norit beniuolentiam: ut in perpetuo tete erga me tenueris officio: omitto lenitatem in loquendo: ſedulitatem in obſequendo: fidem & caritatem in obeundo: & quæcunque amico profutura intelligas amplectendo: quod ſane quam in te rarum tam amabile & obſeruabile eſt. Videas ſiquidem quoſdam ſua opinione doctiſſimos: qui ut ipſi uulgo eruditiores habeantur ſublimes incedãtur: qui litterarum ſtudioſum quenquam uix recta facie ſpectare dignentur: quos dum loquuntur credas ſingultire: mox uero cum ſe in quenquam commouerint adducto ſupercilio: fronte rugata: contractiſqꝫ naribus meras aduerſum ſingulos triſtes hypocritæ profundant inſanias: ex garrulitate lingulacæ auctoritatem aucupantes: tumidis crepitantes ſermonibus: & quo ſint imperitiores eo petulantiores intueare. Contra uero nos tuam morum ſanctiſſimorum ſuſpicimus prudentiam: admirabilemque humanitatem: ſtilum amamus reconditas exquiſitaſque ſententias quas ſplendida ueſtit oratio: mollis flexibiliſque uerborum comprænenſio: ut ea tuo propemodum fingi uideatur arbitrio ita fluunt omnia: ita liqueſcunt: ita nuſquam adhæreſcunt. His tantis uirtutibus fit ut parſit omnes in omnibus liberalibus diſciplinis te plurimum obſeruare: his ego me allectum ad te obſeruandum certe ſcio: hinc quod potui amoris inter nos pignus exhibui. Verummodo iam nos forte uerboſiores quam neceſſe eſt ſimus: ipſi Galeno cedamus de medicinæ principiis locuturo: ſi tamen prius recenſuerim quid ipſe apud amonium philoſophum poſt ariſtotelen inter primos habitum de medicinæ diuiſione annotarim in libro ſi quidem diuiſionum omnis inquit ars ſubiectum habet & finem: itaque medicina ſubiecta habet corpora atque medicamina: finem uero ad ſanitatem corpora perducere diuiditur porro medicina in ſpeculandi uĩ & agẽdi ſpeculãdi qdẽ uis diuidit᷑ in naturæ & cauſæ: & ſignoꝝ explicationẽ: agẽdi aũt uis ĩ ſanatile & curatile. Rurſus naturæ explicatio diuidit᷑ ĩ elem̃ta tẽperam̃ta: potẽtias: humores: & mẽbroꝝ particulas. Cauſæ explicatio in propoſita: & capitularia: & comprehenſa: ſignorum explicatio in recordatile: diſcretile & futurorum præſagium quod prognoſticon uocãt rurſus ſanatile eſt in cohibendo & nutricando & expellendo. Curatile in remedia adhibendo: uictum deligendo: & chirurgicam exercendo: hæc ſunt quæ Amonius: nunc quæ reliqua inſpiciamus.

GAlieni medici ad medicinam introductorium.

m Edicinæ artis intentio quidem est sanitas: finis autem sanitatis adeptio: at medicis illa cognitu necessaria sunt: ex quibus aut absens abduci sanitas potest: aut præsens conseruari: atqui absentem adducentia sanitatem medicamina quidem & ad iumenta appellantur: præsentem uero conseruantia salubres uictus: hæc demum & ipsam medicinam scientiam salubribus: & morbosis constare priscorum ostendit oratio: salubria quidem uocans quæ præsentem conseruent sanitatem: & quæ sublapsam atque afflictatam reuocent morbosa uero his contraria: medico siquidē duplici cognitione opus est: una quidem ad delectum faciendum & assumendum: altera uero ad fugandum: hinc etiam horum exquisiuere: ac inuestigauere scientiam: nec tamen omnes idem consentiunt: sed alii quidem solam aiunt arti experientiam sufficere: aliis autem non parum uidetur ratio perficere: hinc igitur ab experientia illegitime excitati empirici nominantur: itidem & a ratione rationales & perinde primæ sunt hæ iter medicos factiones: altera quidem ab experientia medicaminum petens inuentionem: altera uero a demonstratione factionis nomen inuenere: has empiricen & logicen nominare consueti sunt empiricen quidem obseruantem & comminiscentem. Logicen siue rationalem opinantem & ratiocinantem: factionibus quoque similes uiros protulerunt: empiricos quidem obseruatores: & commentores earum rerum quæ euidentes essent illis: qui experientiam consectati sunt rationales porro: & opinatores siue dogmaticos: & commentores quicunq; se rationi accomodarunt Institutam uero hoc pacto artem empirici ferunt cum in multos delabi morbos homines uidissent alios quidem temere: ac sponte ægrescere: ac sanescere animaduerterunt uelut sanguinis fluxu ex naribus: aut sudore: aut alui prefluuio: aut id genus aliorum: quorum singulis ad adiumentū aut detrimentum quispiam perductus est: nec tamen quod sensile est id in causa fecerunt alios autem quorum morbi causa appareat non tamen ex electione nostra: sed aliquo euentu: ac fortuna sicut euenerit aliquādo lapsum aliquem: aut percussum: aut quoquo modo sautium sanguinem profundere: necnun cupiditate uictum in morbo bibere frigidam aquā: aut uinum: aut huiusmodi quidpiam aliud: quorum singulis ad commodum: aut incommodum perducatur. Primam itaq; commodorum aut incommodorum speciem naturalem appellarunt: secundam aūt fortuitam utrāq; uero ipsaꝝ primā circūcidētiā uocauerūt: qđ ex iprouiso rebus ad

ueniat & circum eas cadat nomen imposuerũt:aduenticia igitur experientiæ species est huiusmodi:sui autem cuiuslibet instigatione cum ultro ad experiendum peruenerint:aut i somniis commoniti:aut quoquo mõ aliter opinantes. Cæterum tertium quoq3 experientiæ genus est imitatorium cum iuuantibus aut lædentibus siue utcunq3:aut natura aut fortuna:aut sua sponte ac monitu ad eosdem rursus morbos ab experientia p ducantur:idq3 est quod ipsorum artem imprimis constituit:nec tamẽ bis aut ter:sed etiam sæpius imitaturi profecerunt. Deinde in eisdem morbis idem faciendo inuenientes ut plurimum eandem recordationẽ:speculationem nominantes iam fidem factam putauerunt: & artis partem esse:postquam uero multæ huiusmodi coiuissent speculationes medicina diceretur ut sit medicina quidem præceptorium huiusmodi aggregatio:& qui ea aggregat medicus:talis autem aggregatio sua cuiusq3 perspectio uocata est:quæ recotdatio quædam est eorum quæ sæpius & idẽtidem perspecta sint:nominauerunt autem hoc ipsum quoq3 experientiam:eiusq3 expositionem historiam. Id enim ipsum per sese obseruanti perspectio:discenti autem quod ab alio fuerit obseruatum historia ẽ. Sed quoniam in morbos aliquos inciderunt est quando non peruisis:aut q̃busdam cognitis quidam utantur:sed in locis in quibus medelarum copia non erat. Tum ad experientiam se conuertunt auxiliarium obseruationum sibi aliquod inuenientes instrumentum ad similis rei transitum quo utentes sæpenumero etiam a morbo ad morbum ut simile idem ad iumentum transferunt & a loco ad locum:& a prius cognito auxilio ad proxime accedens:a morbo quidem ad morbum ut si ab igni sacro i serpentia transitus fuerit:a loco ad locum ut a brachio ad crus ab adiumento ad adiumentũ ut in alui profluuiis a pomo ad mespilum. Omnis autem talis transitus uia profecto est ad inuentionem. Inuentio uero ante experienriam nuspiam est:sed cum quod speratum fuerat ad experiẽtiam perductum est ab ea testimonio iam fides facta:hoc nihilo tamẽ minus utcũq3 pluries ac idẽtidem ita habere fuerit obseruatum experiẽtiam similis transitum secutam exercitationem uocant:quod cum qui hãc habiturus sit inuentionem ita arte exercitatum esse oporteat. Cunctaq3 experimẽta:ante experientiam inuenisse:quibus ad se confirmandam ars indigebat:& quæ circa euenientia fieri potuere:hæc nempe ab experimẽto ad artis finem est uia.

q Væ rursus ratione duce perficitur:ea corporis cui mederi inuestigat naturam iubet ediscere: necnon causarum omnium uires i quas quottidie incidens corpus aut sanius aut magisquã fuisset

ualitudinarium euadit præterea aerum quoq; naturas:& aquarum & locorum:& institutionum:& ciborum & potuum:& consuetudinum medicum percallere aiunt oportere:quo ægritudinum omnium cās inueniat & medicaminum uires possit cōiectare:& de eis rōcinari:ut talis rei cām norit ad talem uim auxilium accomodet:quod usui eē cognouerit:prius enim multifariam exerceri īpossibile ei aiunt:qui ad medicandum subdubitet quēadmodum ī paruo siquidem exemplo id omne tibi licebit intueri.Esto pars corporis aliqua languida & dura:& resistens: & tumidiuscula hic cām medicum inuestigare primum oportet cur plurimus profluens humor per id quod a natura est in eam partem eruperit exiccatq; ipm:ac distendit qui languorem adducebat:deinde si amplius profluxerit:cohibet ne profluat:quod si eam partem ab illo humore immunē nō reddideris quonam pacto inhibebis quominus profluat:languidam ergo partē exinanies refrigerādo quidem & astrigendo atq; obturādo īfluere prohibebis:calefaciendo aūt & emungendo quod aggregatum fuerit exinanies.Ita igitur ab ipsa affectione eis cōferens efficitur ostensio : non tamen hanc solam aiunt sufficere:uerum & ab egrotantis potentia alteram eē ostēsionem:& ab ætate aliam necnon a sua languentis natura.

Aliis hoc pacto etiam ab anni tempore:a natura regionis:ab institutionibus:a conditionibus:a consuetudinibus:& ab horum singulis sua fieri posse ostensio existimatur:uerbi causa quo id exemplo manifestius dep̄hendas:esto quispiam acute febricitans:ad se mouendum piger: corpore grauiter sentiente:esto etiam nunc longe turgidior quam prius: plusq; ruboris habeat:sint præterea uenæ multo turgidiores nō dubium uulgo aiunt:quin huic calidi sanguinis copia redūdet:quænam igitur medela: aut quænam exinanitio multitudini nanq; hoc aduersatur quod contraria contrariis sint adhibenda medicamina:quo pacto igit̄ exinaniemus? aut quousq;? id eīm a sola cā cognoscere impossibile est:oportet siquidē & uim & ætatem:& tempus & regionem & cætera quæ pauloante dicta sunt aīaduertere.Nā si ualidus fuerit uiribus:& ætate adolescens:& anni tempus uernum fuerit:& locus fuerit temperatus:nō errauerit quispiam si incisa uena sanguinem detraxerit:quantum cā ipsa iubet:quod si uiribus imbecillis ac ualitudiarius fuerit:ætateue puer ac ualde pusillus: aut admodum senex:& in frigidis regiōibus quales sunt apud scythiam: aut feruidis quales sunt apud æthiopiam:& anni tempus aut ualde frigidū : aut ualde calidum : ne sit quisq̄ qui ex uena sanguinem mittere audeat: ita sane & cōsuetudines & institutiones:& naturas corporum iubēt animaduertere:ipsis nāq; suam conferentis ostensionem fieri putant a q̄bus autem conferentis ostensio dogmaticis est:ab eiusdem obseruatio est em

z

piricis:prædictam enĩ in febricitante casuum aggregationem:quam syn dromen.i.cõcursum noĩare cõsueuerunt:dogmatico quidem exinanitionem edicit:empirico aũt obseruationis recordationem: nam hoc pacto habẽtibus plerũqȝ exinanitionẽ profuisse aĩaduertit: quãobrem nũc quoqȝ ea usurus sperat ꝓfuturam. Cæterum ætate nẽpe adolescentes idoneam euacuationem minime moleste ferre uidit:ex quibus id sæpe aduertit:ita aũt uere magisq̃ æstate:in locoqȝ temperato:necnõ si languẽti euacuandi fuerit consuetudo:uelut per hæmorrhoidas:aut nares:at dogmaticus abstulerit certe etiã ob hoc:plus sanguinis a rei natura excitatus. empiricus ãt qđ ita sane obseruarit:& ĩ uniuersum ĩ eisdẽ lãgoribus eadẽ eẽ oportet medicaĩa ratus ẽ tã dogmatici:q̃ ẽpirici ita sibi assumũt hæc ut circa eoꝝ ambigãt ĩuẽtionẽ in eisdẽ enĩ appẽtibus ĩ corpore casibus dogmaticis causæ nascit' ĩdicatio uñ curationẽ ĩueniũt.Empiricis aũt ẽ cõmemoratio sæpe:ac idẽtidẽ obseruatoꝝ:sane ĩ qbus dogmatici casum nullũ apparẽtẽ hñt q oñdat cãm in iis pcũctari nõ detractãt:idqȝ pricipale cãm appellamus:ut si rabidus canis:aut uipa aliudue huiusmodi quẽpiã momorderit hulcus certe ipm nihilo magis aliis uidebit' hulceribus alteratũ:aut ꝑfecto a pricipio cũ de rabiẽte cane emanauit:simile uidebit' morsibus ab alio factis aĩali.In uipis aũt ad primos qdẽ dies hulcus ẽ aliis simile:postremo aũt cũ iã passiones laborauerint:quædam eis adueniunt perniciosa & fere tales casus:quales qui ex uirulentis & lœthalibus oboriri dicũtur aĩalibus:quæ non facilem admittunt curationem:& quæ confestim a principio ad postremum usqȝ euadũt perniciosa: quæ nam igit' huius recta erit curatio:an uidelicet exhauriendum ẽ qui subiuit aculeus cum corporis discerptione eius qui compũctus est:an ad cicatricem agere oportet:ac festinandum ut hæc concludantur:sed hoc aliquando contrarium est:secant enim sæpenumero ipsa si omnino exigua fuerit: calidisqȝ & acutis & ad trahẽdum ac exiccandũ uirus aptis utunt' medicaminibus:ꝑpter eandẽ cãm eadẽ medicamina etiam empirici suscipiũt non ab ipsius rei natura ad inuẽtionẽ perducti:sed eorum quæ ab experimento apparuerunt memores:quẽadmodum enim in ætatibus & temporibus:& regionibus:& in uno quoqȝ eorum quæ dicta sunt curatio ab experientia ipsis cognoscitur:ita in eis causis quæ principales nominantur si quidem uias inuentionis ueras esse utrasque pariter sibi asciuerunt nõ est quod longiore utantur oratione:sed quoniam experientiam dogmatici increpant:alii quidem ut instabilem:alii autem ut imperfectam: alii uero ut artis expertem. Contra uero empirici rationem utpote persuasibilem quidem:sed non uenam impugnant: ob hoc duplex utrisque ratio est: ac longius extenditur accusantque & particulatim defensa:

ut quæ ab æsculapio de experientia dicta sunt: qui ostendit ut arbitratur nihil sæpe idētidem perspici posse: atq; ita eam prorsus instabilem eē uult & ne quidem ad exiguum aliquid inueniēdum eē idoneam: necnon ab Erasistrato qui ait simplicia quædam & in simplicibus ab experiētia com periri: ueluti quod stupori portulaca medeatur: nec tamē hæc composita & incompositis idem ēt fieri concedit: nō impossibile quidem ipsam om nino inuenire: nec tñ in uniuersum idoneam esse uult hæc & huiusmodi sunt quæ proferuntur ab illis: qui ab experiētia aliquid cōcedunt inueni ri: sed culpāt ipsam quod uagetur: quod termino nullo cohibeatur: quod longa: & quod ut ipsi aiunt disciplinæ expers sit: deinde alii qui hác ratio nem exercēt atq; prosequuntur nō instabilem neq; nō existentem ut rem aliquam artis expertem eē uolunt itaq; etiam aduersus has incessentes ra tiones respondent & stabilem & per se idoneam: & artem ostendere tem ptant experientiā & iidem multifaria ratiocinatione aduersarios icessunt itaq; dogmaticis ad unamquāq; eorum accusationis speciem responderē necessarium arbitrati: prædicantes se corporis naturam tenere & ægritu dinum omnium generationes: & medicaminum uires in omnia pariter insurgentes empirici calumniantur: quod persuasione tenus iure proce dant: cæterum firmitudinem nullam habeant cognitionis: est etiam quā do cognitioni suæ cedant rem inusitatam indicare temptantes: & hoc ali quando dantes superfluum rursus coarguūt: hec certe in uniuersum am bigunt empirici pariter & dogmatici: speciatim autem multa ī unoquoq; ipsorum ueluti in his quæ ad inuentionem pertinent & eorum quæ non appareant quæstionibus & in eis quæ ī anatome: quæ in ostēsione: quæq; in dialectica speculatione laudantur instrumenta siquidem hæc ipsis in certa uenantur: sed nequidem empirici anatomen inuenire concedunt neq; si etiam inueniat id ad artem percipiendam esse necessarium at ne quidem ostensionē ullam oīo esse quod alterum ex altero cognosci īpossi bile sit quod cuncta sua indigeant cognitione atq; incertæ natura rei uni us quidem signum esse: neq; porro ulli arti opus esse dialectica: proinde dialectices ad diffinitiōes aliqd conferre: uerum demōstrationem aiūt nō eē principiū ullius icertæ natura rei: iam uero ex iprobis demonstrationis modis: qbus dogmatici uti cōsueuerūt: aliqd de ratiocinatiōe ī uniuersū dicūt: & eodē qdem mō q̄ uero enūtiāt iuenire eisdē īpossibile eē: neq; ars ulla alia pp id cōsistit: neq; uita ut aiūt humana ꝓcedit. Hæc aūt ratiocina tio: quā apparētē eē aiunt rationē utilis qdē ad incertaꝝ occasionū inuen tionē ita enim ipsi uocāt quæcūq; generis quidem sunt sensibilium non tamen etiam demonstrauerunt: utilis autem etiam ad redargutionem eorum qui audent aliquid in id quod apparet dicere: utilis quoque

in apparentibus rebus ostēdere quod despicitur & ad sophismatis occurrendum ad nullo manifesto abstinens sed in his semper uersat̃ nec tñ hic rōcinatio inquiunt:sed ab apparētibus quidē incipiūt:& ad i uniuersum icerta ꝓcedunt:& ob hoc multiformis ē nam ab eisdē apparētibus aliquā dꝯ ad aliud:quod i numero incertoꝝ sit accedit:hinc ēt dissonātiam sibi i iudicabilē præstruunt:quā in cōprehēsibilitatis signū esse asserūt:ita.n. ipsi ueram ac stabilē cognitionē cōpræhensibilitatē uocāt illi aūt cōtrariam incōpræhēsibilitatem atqui incōpræhēsibilitatem dissonātiæ cām eē aiūt ad improbādum:dissonātiam porro incōpræhēsibilitatis signum eē:iprobationē uero circa incerta ꝓportionē eē aiunt nō circa apparētia hic unū quodq; apparens testimonium affert uera dicentibus falsos uero coarguit.talia inter se inuicem ambigentes empirici & dogmatici i morbis eisdē curationem eandem facientess quicunq; in utraq; se factione exercuerūt.

De methodicis.

u T qui methodici nominantur:ita enim se uocant nō quemadmodum dogmatici artem doctrina tractandam esse asserunt: uerum mihi ueterum uidentur opiniones citra rationem instituere artisq; opera multa transformare hi sane neq; passum locum ullo mō cōferre aiunt ad curationis ostensionem:neq; causam:neq; ætatem: neq; tempus:neq; ad ægrotantis potentiæ cōsiderationem neq; naturæ aut habitus eius:excusant sane etiam se & a regionibus:& a temporibus: & a cōsuetudinibus a solis passionibus cōferentis ostensionem sufficere asserentes nihil ab his speciatim:sed cōmuniter:& in uniuersum apponētes:uocantq; ea etiam communia quædam.Hæc certe ipsa in omnibus ꝓsequūtur quæ particulatim tractantur:& experiuntur alii quidem per uictum ægritudines:nonnulli autem omnium duo omnio communia ostēdunt & tertium ex his mixtum nominaq; ipsis imposuerunt astrictionem & fluorem:omneq; ægritudinem asserunt aut astrictam:aut fluentem eē: aut ex utroq; mixtam:quod si naturales corporum deiectiones scaturiāt strigmentum uocant:sin uero adhuc magis ferantur fluores dicere solent quando autem & scaturiant:& ferantur in hoc minutionem consistere sicut in oculo inflamato:pariter:& profluente:inflamationē uero:quæ strigmētum passio est quod sola non sit:sed cum fluore circa unum & eūdem locum totum simul mixtam efficere passionem:commodi uero ostensionem in strigmento digestionem:in fluoribus autem ut contineatur esse: genu(si modo ita contigerit)inflamato:digerendum esse aiunt:profluentem autem alium aut oculum cohibendum:ac continendum i mixtis uero uehementiori insistendum:nam magis uexanti & periculum efferenti hoc est magis ingruenti occurrendum esse aiunt potiusquam alteri: qd

igitur se nõn dogmaticos uocauerunt ostensione adiumenta præbentes: quoniam scrutant aiunt icerta dogmatici: nos aũt i euidentibus ut opus est uersamur: factionẽq; suam totam ita diffiniũt euidẽtium eorũ quæ cõmunia sunt cognitionem ac ne cũctis aliis artibus cõis uideat diffinitiões illas si quidem euidẽtium qualitatũ cognitiones eẽ arbitrãtur: ob hoc adiecerũt quæ medicinæ finem cõsequunt ipsorũ porro qdã non quæ cõsequũtur sed medicinæ cõueniũt apposuere. Cõplures aũt utrunq; cõiungentes cognitionẽ eẽ euidẽtium eorũ quæ communia sunt disciplinã asserũt quæ medicinæ fini cõueniat ipsumq; consequat quidam aũt quemadmodum thessallis intẽtionũ & necessariorũ ad sanitatẽ sic certe dogmatici indignant appellari: nõ enim sibi opus esse incerto aiunt sicut illi: neq; empirici: & si quod maximũ illis est circa euidens habeãt: quod ab illis ostensione distiguãtur: nec tamẽ i ipso circa euidẽs exercẽdi modo se cũ empiricis aiunt cõuenire: illos eim ut ab incognitis distigui ab icertis se uero tanq̃ ab inusitatis: & empiricos quidem i euidẽtibus obseruationem se uero ostensionem habere: in his igitur se ab utrisq; differre asserũt & præsertim i quibus tẽpora & regiones & ætate & huiusmodi omnia excidũt: quæ inusitata manifesto sunt ut illi censent: gloriæ aũt causa a prioribus medicis i primis rebus habita: idq; methodices factionis maximũ: a singulare bonũ esse aiunt & ob hoc se ipsos uenerantur: & admirationi haberi putant breuẽq; uitam asserentem: artem uero lõgam: icrepant: nã ecõtrario ꝓrsus id accipiendum: eẽ eni ipsam breuem: uitam uero longã quod cũctis falsis ablatis ars prosit: & si ad communitates omnes nos respexerimus non longa neq; difficilis sit medicina sed facilis & aperta: q̃ mẽsibus sex aut quam celerrime percipi possit. Ita enim i ægritudinibus esse per uictum si in angustum uniuersum ualde cõtrahat itidem: & i eis quæ per chirurgiam: & medicamẽtariam: quãdo quidem i illis quoq; in uniuersum communia quædam iuenire pertẽptant: medicaminũq; moetas numero paucas subiiciunt. Proĩde mihi quidem in peruulgatis sex mẽsibus nihil negocii habuisse uidẽtur sed multo citius totam artem edisscere credidisse: cõcisamq; disciplinam cã uere cognoscẽdi temporis satis suppetiuisse: si modo nõ mentiũtur: mẽtiẽtium uero negligẽtiam nobis liceat icrepare: at quo possit quispiam maxime iudicare iure ne circa utile se excæcarit: aut rectene superfluum tantum effugiãt iam dicere nõ recusabo: eniuero nõ parua uidetur cõsideratio neq; ad rationem usque modo procedere: quemadmodum i dogmaticis & empiricis sunt ubi de adiumẽtorum iuẽtione cõtẽdunt præsentem usum admittentes: uerum etiam artis opera uæhemẽter offendũtur itaq; ante methodicam factionem necessarium uel maxime adiuuare.

c Vm ĩ rebus õmnibus administrãdis duplex sit iudicium: unum quidem quod a ratiõe: alterum uero quod a manifesto euidentibus manat: quod a ratiõe sola proficiscitur: id sane maius est: quam ad itroducẽdum adhibẽdum esse uideatur: nõ ergo nũc eius ẽ locus: alterum autem quod in euidẽtia positum ẽ: omnibus commune existit hominibus: quid ergo prohibet hoc nos uti: quod & primum & apertum pariter est ad itroducẽdum quodq; ab ipsis magnifactum est methodicis quippe qui nihil aliud: quam euidens extollũt: & ubiq; efferunt: at cõtra icertum omne iusitatum eẽ aiunt: age itaq; de his potius coniiciamus: quæ principales causæ nominãtur. Iudicii regulã ad ipsum euidẽs adhibẽtes: p̃musq; methodicus accedẽs dicat: quid nam frigora: & æstus: & ebrietates: & cruditates: & expletiões: & inedias: & labores: & ocia: & pulmẽtorum qualitates: & cõsuetudinum commutatiões o dogmatici pariter & empirici passim tractatis: utrum his uos mederi oportet: affectiones in corporibus dispiciẽtes ubi pricipium nullum talium prorsus est: uerũ ipsa quidem abeunt: quod aũt ab his factum i corpore manet & huic medicari oportet: id eĩm ipsa passio est. Cõsiderãdum igitur: ip̃m cuiusmodi sit: nam si strigmẽtum sit: digerẽdũ: sin aũt fluidum cõtinẽdum: a quacũq; cã utrũq; factum fuerit quid igitur adhuc cãm iuuat: neq; fluido digestiõe idigente: neq; strigmẽto ut cõtineatur aut omnino nihil: ita sane res ipsa idicat similiter est methodicis sermo: & de icertis: & de eis quæ uetæ: ac pricipalissimæ causæ nominãtur: & illa quoq; aiunt esse superflua passiõe curationem suam idicãte etiam si causa unde emanarit: non cognoscatur. Hoc aũt modo ratiõibus ad tempora: ad ætates: ad regiõesq; trãscẽdunt: hic ueteres demirãtur medicos nisi ita medeãtur: re ipsa tam aperta: nam iflammatio iquiũt cum passio fuerit strigmẽtosa: & non sit æstas digerẽtibus idiget adiumẽtis: sin autem hiems aliis quibusdam: uerum i utroq; tempore eisdem neq; i puerorum ætate digerẽtibus: senum autem cõtinẽtibus opus erit medicaminibus: ne i ægypto quidem digerẽtibus: athenis aũt cõtinẽtibus & ecõtrario in iflammatione quæ fluida passio est: nunquam digerẽtibus sed cõtinẽtibus perpetuo opus esse aiũt tam hieme q̃ æstate: uereq; atq; autũno: siue puer sit ægrotus: siue adolescens: siue senex: siue id in thracia acciderit: siue in scythia Ioinaue ut sit ægrotus: nũquid huiusmodi nihil ad quicquam aiunt proficere: sed icassum hæc omnia satagi: atq; exquiri: quid porro corporis partes: nunquid & ipsæ quoq; ad curationis ostensionem frustra dinoscũtur: aut audeat quispiam dicere quod ĩ neruosa quidem parte inflammatio digerẽda sit ĩ arteriosa aũt aut carnosa aut uenosa cotinẽda atq; cohibẽda: aut oĩo si strigmẽtum i aliqua corporis p̃te fuerit: audeat q̃sq̃ dicere q̃d nõ sit dige-

rendũ aut nõ cõtinendũ quicqd erit fluidum quod si nũc ptis natura nõ submutat curationis modũ:sed semp iuxta passiõis genus adiumẽtorum ẽ inuẽtio:icassum ẽ manifesto partis cõsideratio:ac methodicus quidẽ talis quasi per nebulã ac figuram expræssus:accedat nũc secũdo loco empiricus ita quodammodo.

De empiricis.

e Go euidẽtibus nihil noui antiqus:nec qcq̃ dicere possum sapiẽtius eis q̃ sæpe ꝑspexi:quod siqs id qđ euidẽs ẽ floccifacit: quẽadmodũ quẽdam mihi uideor audiuisse sophistam q nos ipm euidẽs magnifaciẽtes cauillatiõibus amouebat:ad quẽ nos: tu ꝑfecto iã uictoriã uiceris cadmeã:sinaũt quẽadmodũ a principio te audiui incertũ inutile eẽ asserentẽ:sed seqnda cõcedentẽ manifesta:forte uidebor ad euidẽs abs te despectũ iducere:duo a rabido cane morsi hoies ad ꝯsuetos medicos ierũt remedia petẽtes horum alt̃ius exiguũ fuit hulcus:ut totã pellẽ nõ uideretur discerpsisse. Is autẽ curationẽ adhibebat hulcus solum & nihil aliud curãs.Itaq; itra paucos dies sana ea pars eẽ uisa ẽ:alter aũt postea q̃ canẽ rabire nouit:tãtum abfuit:ut celeraret hulcus ad cicatricẽ pducere:ut ei cõtrarium fecerit:& sp maius efficere studuerit:ualidis & acutis usus medicaminibus ad addictũ usq; tp̃s & ppetuo hoc tpe rabiei medicamina:ut aiebat ipse eum bibere coegit atq; ita ambobus uniuersum ab soluit:siquidẽ sanus is euasit:qui medicaia ebibit:alter aũt q se nullo existimabat malo obligari cõfesti aquã expauit & subuulsus pnt. nũqd tibi uidet̃ pricipalis cã i his frustra pscrutata eẽ:aut ob aliã ne cãm ille hõ mortuus ẽ:quã pp negligẽtiã medici cãm ꝑrsus nullã sciscitãtis:neq; curationẽ a se obseruatã ãplectẽtis:mihi ꝑfecto ob nullã aliã cãm q̃ ob hãc uidet̃ Sed qm̃ euidentiã seqntes huiusmodi cãm nullã p̃terire nõ pñt.Ita ẽt ætatẽ præterire nõ possum & ꝑide neq; euidẽtiã puipẽdere.siqdẽ hic i euidẽtiã cogimur i eisdẽ ꝑrsus passiõibus nõ usqueq̃q; eãdẽ curationẽ indicãtibus.Verum ẽ qñ tm̃ distantes fuerũt idifferẽtibus ætatibus ut nõ q̃titate solũ aut adiumẽtorum modo distinguantur:sed toto etiam genere : pleureticos igitur multos adolescẽtes & ualidos uidi ego sæpenumero & a nobis ex uena sanguinem emiserũt:uerum cuiquam i extrema senectute:aut puero admodum paruo neq; uos ausi estis ex uena mittere sanguinem:neq; alius ullus unq̃:quid aũt cum hippocrates iquit:sub cane & ante canẽ operosa sunt medicamina:& cum rursus inquit æstate superiores medicandum esse uentres:hieme aũt iferiores utrum nobis uerũ dicere:aut mẽtiri uideatur.In utroq; eim afferendam delectionẽ dubitaturos puto:men-

tiri enim si dixeritis euidens ipsum floccifacietis:quod magnificare dicebatis:uidetur quidem ita habere uerum:ut ippocrates dicit:sin autem ipsum uerum dicere asseratis admittitis tempora:& regiones quas inutiles esse definiuistis Verum puto uos a uera nunq̃ longe peregrinatos fuisse patria:neq; i regionum differētia ullum fecisse experimētum:aut oīo scisse ut quidem sub septētrione nō ferant accumulatas sanguinis missiōes quemadmodum neq̄dem ad ægyptum:totumq; meridiem:quæ aūt iter hæc sunt media manifestum sæpe a sanguinis missione sumunt auxiliū:idcirco ne corporis q̄dem partes consideratis:q̃ admirabilis hæc ratio uestra mihi uideri solet & uehementer absurda nō uera dicentibus modo: sed ēt illisq; a nobis aguntur prorsus contraria:o dii immortales hinc si inflamatio fiet eadem idigebit curatione?siue in lacerto:siue in aure:siue in ore:siue in oculis fuerit?quidnam igitur aliqń uos prospexi in lacertis inflamationes uulsella:ac scalpro abstergere & oleum irrorare.In oculis autem nunq̃ quid autem oculos obstypantibus medicamini medicaminibus inflamatos?nunquid lacertos eisdem inungitis?quid porro aures inflamatas nunquid oculorum medicamini adiumentis?quid oculos nunquid aurium?atqui longe aliud aurium inflamationis:aliud oculorum ē medicamen:acetum siquidem cum oleo rosaceo aurium est inflamationis præsentaneum remedium.Cæterum neminem puto tam dementem qui oculis inflamatis ipsum audeat adhibere:quod si audeat non exiguū detrim̄tum cū audacia ac temeritate audebit:præterea gurgulioni inflamato egregiū medicamē est spinæ ægyptiæ fructus:alumē āt tritum præcipuum ē nunq̄d igit̄ hæc & oculis iflamatis:& auribus profuerint aut e cōtrario extremū attulerint detrim̄tum?oīaq; hæc ego ita effero ut primum uobis cōcedam ꝓpositum:quod oporteat in lacertis aut manibus iflamationem digerere:nec tn̄ etiam oculoꝝ:aut gurgulionis:aut auriū:quod si inflamationem quæ i lacertis:& manibus nō quocūq; modo digerēdam cōmemorem:forte cognoueritis si sapiatis:quantū aberretis:qui aūt nunc habet̄ sermo:euidētis ē recordatio.In quacūq; si q̄dem parte nō ulla plaga iflamatis aliq̄bus sed spōte præsentē affectionē ichoātibus quæ plethorice nominat̄:nemo cēsebit particulæ digestiōe idigere:ante totius corporis deiectionē ac euacuationem nam præsentē iflamationem si id feceris nō modo nō imminues:uerum ēt adauxeris:inde ē quod tali sane tēpore obstipātia & refrigerātia ei patri accōmodamus:cum aūt totum corpus deiecerimus:tum ēt iflamata particula digestiōes tolerabit:quod si hæc dicēs:ut exorsus oēm habui orōnē uobis nō psuadeo:tēpus utiq; fuerit mihi auerso euidens magnifacientibus liberari & bona uenia illos dimitere hæc empirico memorāte accedat dogmaticus:ita ferme dicat.

Orte recte sentiēti tibi illa sufficere potuerūt ubi dictum ē neq; ætatem:neq; tempus:neq; regionem:& ne quidem principalem causam partemue corporis ullam inutilem arbitrari:quod si euidentia cōmemorans nōdum persuasit empiricus sed alia adhuc opus sit ōrone illud mihi apponēdum duco:quo tuæ factiōis ,ppositum fractū & ībellicum esse demōstrem:nempe uos euidētium cōmunitatum cognitionem dicētes audimus:iterrogabam aūt ipse ubi libet circa qd communitas ipsa in primis cōsistat:& quo nam pacto ipsam cognouerimus : at id nōdum ut puto potuit cognosci:causam plane nominum tenus pariter cōcceditis in rebus aūt ipsis estis differētes q nam si qdem uestrum strigmētosum & fluidum naturalibus egestiōibus dimetiūtur?detētionibus si qdem ipsis strignēti passionis nomē īdiderūt īmoderatis aūt egestionibus fluxus alii aūt ex uobis nō nulli:immo eqdem nō pauci in ipsis corporū affectionibus aiūt esse passiones:accusantq; grauiter eos qui ad deiectionem ac euacuationē respiciant:mihi autem ubi utriq; errare uideātur fortassis iam exposuero:sit autem prior nobis aduersus illos oratio qui passiones egestiōes per naturam eē iudicāt demiror enim ipsos si neq; sudores unq̄:neq; urinas:neq; uomitus:neq; scessiones plures q̄ quæ p naturam sint ī morbis uiderūt utiliter euacuantia & quod omnium maxime alienum ē si ex naribus quidem fluxum aliquādo morbum eiecisse aīaduerterūt cuius nō q̄titas modo sed totum genus contra naturam existit:sudorum autem & urinarum quæcūq; per uētrem aut in uomitum proruunt genere quidem nō contra naturam:neq; tamē immoderata est tota multitudo:ut eo quidem uidi quosdam in tantum sudorem excessisse ut culcitras quoq; sudore perfuderint:necnon alios tantum ex uentre egessisse ut supra triginta cotylas expleuerint:sed non uidetur horum quicq̄ tollere quo minus ægritudinem afferrēs euacuetur:quanquam regulæ ad omnia:quæ a natura sunt egestionibus utenti Cuncta huiusmodi fuerit impedienda:quamobrem probabiliores quadammodo esse uidētur:qui affectiones:in ipsis corporibus communitates subiiciunt:sed hos quoq; demiror quonam pacto eas euidētes ausi sint dicere:nam si ex aluo non fluens est fluxus:uerum corporum affectio ex qua ipsum est fluēs:hanc nullo sensu euidētem esse contigit:quo pacto euidentes etiam fuerint communitates?nam & in colo fluoris affectionem esse possibile est & in tenuibus intestinis:& circa ieiunum:& circa uētrem & mesarcon:& multa alia interiora quorum nihil sensu pcipere possibile ē:nō ipsum neq; ipsius passionē:quonam pacto igitur euidētes dici poterint communitates?nisi aliqd quod p signa itelligi queat euidēs eē quispiam uocare uoluerit:quod

sti hoc in quonam ueteres adhuc medicos excellunt? quo pacto etiam cō festim ac sex mēsibus artem se docere prædicāt? nō enim parua utiq; do-ctrina indigeant necesse ē aliquid cognoscēdum: quod sensum effugiat uerum qui hoc ex sententia uelit exercere anatomen opus ē singulorū quæ intus natura tegat doctrina: & naturali nō parua speculatione perdiscere quo singulorum opus & usum consideret: si quidem priusq̄ hæc inueniā-tur quæ in portionibus sunt corporis pentissimi ullius impossibile est paf sionem diiudicare atq; percipere: quid porro dicetur: quod hic profecto dialectica magnopere opus est: quo aliquid quod ex aliquibus constet ac perficiatur manifesto depræhēdatur: nec unq̄ admittēda sophismata nō a se nec ab alio contorta: est enim uideri ubi nobis inuitis aliquando no-biscum sophismatis cauillamur: & tamen: uerbi causa: quid est fluor: clæ-menter a se quæsierint: si differendi facultatem tenuerint: nec sane id solū sufficere putandum est: quod a quibusdam eorum dictum est: fluor affe-ctio quædam contra naturam est: nam nisi quid sit affectio teneamus ni-hil admodum plusq̄ prius cognouerimus: nunquid digestio quædam ē aut mollicies: aut rarefactio: non enim dicentibus ipsis audiri quicq̄ ma-nifestum potest: sed quod aduenerit nunc quidem hoc: rursus autem il-lud: sæpe uero simul oīa tanq̄ nihil inter se differant: quod si quis ubi hæc inter se differant inter se eos docere temptauerit & uelut eorum singula sua indigeant curatione: audire nullo modo patiuntur: sed ueteres incef sunt & carpunt quod huiusmodi incassum ac temere diffiniant: ita illabo riose ac negligenter circa ueritatis inquisitionem habēt: at neq; quod con tracto explicatum contrarium sit molli aūt durum: raro quoq; dēsum au-dire patiuntur & ut præter hæc omnia aliud quiddam est naturales cohi beti egestiones & fluere: & quemadmodum hæc ab hippocrate omia dif finita sunt: uerum de his ipsis p quam petulanter iudicium ferunt: & infla mationem ita sane uocant durum ac resistentem necnon dolorem afferē tem & calidum tuberculum admodum peruicaciter & incōsiderate strig mentum passionem eē dicunt exinde porro alias inflamationes implici-tas nomināt uelut in oculis ubi cum fluore fuerint necnon in gurguliōe: & palato: & cicatricibus: inde supponunt spiramentorum alia quidē rara facta eē: alia spaciosiora & propter hæc utraq; passiones perpessos: qdam uero non diffitētur circa unum & idem spiramētum una consistere fluo-rem & strigmētum quod neq; facile cognouerunt ita in omnem proruūt temeritatem: ex his pauci admodum pati possunt plus de his omnibus audire & despicere: uixq; ipsos pœnitet ut ad id quod uerius ē se conuer-tant: inter hoc igitur quicunq; aliquatenus accurrate de primis ac genera libus passionibus uolunt perdiscere sua scripta eē ferunt: at quod nūc in-

troducēdis utile futuram ducimus nō iniuria aduersus ipsos pauca dicē-
da sunt:putē uero aliquid illos ēt a se mutuari:id aūt fiet si a cauillatione
alieni rationē & a ratione exquirant.

h
Oc antē edicit ratio:ut uocata etiam aduersus illos ipos iflamatō contra naturam tuber ē dolorem afferēs:& resistēs:& calidus nihi lo magis rarius aliquid exercēs iuxta sua rationē:aut sua parte dē sius:aut durius:sed plenum fluore supfluo & ob hoc extēsum nec tamē si quid omnino extēdatur:id densius:aut durius se effectum ē:discas nem-pe hoc in coriis & seribus:tricisq;:ac loris:si prorsus extēdere tēptaueris:ita ēt medela impletorum ac inflamatorum deiectio ē ac exinanitio id.n.re-pletioni contrarium quibus deiectis confestim consequitur ut particulæ digestiores euadant:tenor porro impletas necessario:ut ēt deiectas dige-stio consequitur dēsitas aūt aut raritas neutrum necessario:& nequidem fluor:aut detētio neq; enim si rarum ex ipso iam continuo fluere necesse ē:quid si crassum & pusillum fuerit comprehēsum & si neq; dēsum cohi-betur:nam multum ac tenue ēt p dēsos effluit meatus satius igitur fuerit ipsos quoq;:quæ a ueteribus tradita sunt didicisse:quot modis prius i par ticulis tectum rursus eiicitur:nam rarefacto comprehēdēte ipsum & ipso comprehēso tenuato:ac maiori effecto & uehemētius moto:& ab aliquo exterioꝝ attracto aut ab aliquo interiore impulso:& tanq̄ refluēte ad ali-quid eorum quæ intulsunt si quis hæc oia transcendēs unam deiectionis causam eē putarit spiramētorum rarefactionē uidebitur euidentia plane ignorare:nempe lanam:aut spōgiam:aut aliquid huiusmodi manifeste i tuemur si parum intra se humidum habēt:tegūtq; neq; dimittūt:sed plus refundunt:quidnā igitur?nonne i oculis:& naribus:& ore aliis quam ita raris id ipsum nouerunt ut accidat aliquādo præ multitudine depræhēsæ in ipsis humiditatis nō corporum humiditate effluere:enimuero fidelitas sæpenumero uidemus tam raras ut infusa in eis aqua pfluat:at si mel in-fundas nequaq̄:effluit:crassiora si quidem mellis essentiæ: quam fideliæ sunt spiramēta:an nō illud æquū erit cognoscere ob tenuitatē sæpenume-ro aliqd effluere utcunq; ipsum cōpræhendēs corpus a natura nō fuerit pforatum.Cæteꝝ an nō sæpenumero natura:quæ animalis corpus admi nistrat:ac regit ipulsu uæhemētiore insurgēs eo redundās qcqd ē exhau-sit deiecitq; pinde ac illidēs:& expellēs:qd igit' non erat difficile accurate exercitato artis opa cognouisse multū.n.corpoꝝ hoc pacto fiūt eiectiōes rliquas quoq; factoꝝ cās ptereo.Itidē retētoꝝ æquales nūero his prius ꝯtra rias:ñ.n.illoꝝ iuitoꝝ talis rō disciplia ē:hoc āt mihi aliqñ uidet' icir. Insup trāseo posse aliqñ fluitiar oculū:aut m'to fluor:aut scā tēuitate m'ta: aut

ab hac parte natura expellente corporibus ipſis nihil præter naturam al-teratius habentibus. Oportet ſane tenuē fluxum craſſum efficere: mutum uero deiicere ac euacuare: naturæ uero motum ſi oportune ſeſe obtulerit excipere: neq̧ oculoꝝ corpora tractare: ſicut nequidem fluoris cauſa extitere: nam arbitrari inflammationem quidem aliquam ſtrigmentū eſſe paſſionem alteram uero implicitam neſcio cur non demētis eē uideatur. Primum nāq̧ ſuoꝝ ſunt obliti præceptoꝝ: quod fluidum deiectiōe ſecernendum non ſit: aut ſtrigmentum cohibitionibus: ſed ad ipſas corporum oportere affectiones reſpicere. Cum igitur ꝓrſus ſimiles euaſerit ſibi interſæ & in nullo differre ferat᷑: quæ nūc dicta iflammatio a priore q̄ quod affluat: nūquid non ualde alienum eſt mixtam & implicitam hāc quidem nominare: illam uero ſtrigmētoſam eſſe arbitrari. Deinde ne hoc quidem: quod in promptu poſitum fuit ipſis in mentem ratiocinari uenit quod neq̧ ī manu: neq̧ in pede: neq̧ in brachio: neq̧ in crure: neq̧ in coxa: neq̧ in alia aliqua corporis parte īuidens uiſa fuerit unquam inflammationis ſpecies huiuſmodi ut extorſus aliquid effundat. At ſolis quæ in ore: quæ in oculis: quæ in naribus ſunt id eueniat: utrum iuppiter omnibus implicitis communitatibus inſtituit: ut earum nulla unquam in nullam aliam corporis partem ſe immitat: ſed oculos tantum & nares & os oppugnet. Inflammatio quidem cūcta poteſt occupare: quæ eius generationis cām excipere inoleuerunt. Scire quidem expedit alia natura rara eſſe: alia denſa: ab aliis quidem aliquid fluoris effundi: ab aliis autem cohiberi: nam ſi utrem impleas aut aliud id genus obſtrictum liquida re aliqua nihil diffluit: at ex ſpōgia aut ex re aliqua rara cōfeſtim quicquid fuerit redūdans effundit᷑: q̄d igit᷑ difficultatis afferebat ipſis cognoſcere quāto oīs alia pellis ſit aſtrictior: ea quæ ad oculos eſt & nares & os corporis partes & rei naturam apponere: longum uerboꝝ complexū ambageſq̧ multas dimittēdo: quod aūt hoc ita habeat īdicant nobis: quæ in aliis ſunt particulis per attractū inflāmationes: nam ī illis quæ tenuiora ſuis ſunt partibus fluitant: quemadmodum in oculo & naſo: & ore: idq̧ tantiſper quoad paſſionis expers fuerit: & omnis aſtricta pellis horū nihil refundet: cā huius nō inflammationis eſt ſpecies. Cæteꝝ quemadmodum porro ſi melle aut liquida pice non admodum immenſa copia: ſpōgiam aut lanam madefacias: nihil ꝓpter liquidi craſſitudinem fluitat Item ſi aqua aut id genus ita tenuibus: & eis parum aſpergas ne ita q̄dē: tum fluitat ob liquidi exiguitatem: ac eadem puto: ratiōe ex oculis non uſquequaq̧ aliquid profunditur: aut propter liquoris craſſitudinem: aut quod non redundet: utpote quæ ſecundum naturam habeant: proinde contingit hoc inflammationis genus nihil ab alio differre præ-

terquam profluentis essentiæ crassitudine ophthalmiamq; absq; fluore perficere: quam sapientissimi methodici strigmentum uocant: & ab im- plicitis mixtisq; differre putant suos sermones suscipientes: quos sursum ac dehorsum transferunt ad corporata passionum præparationes esse ui deri uoluerunt non aũt in humidis constitisse: quonã pacto igit᷑ quãdo i ipsis corporibus affectio nullam habens differẽtiam: sola uero ea quæ hu mida natura tenuia: aut crassa sunt consequuntur aliquãdo quidem flui tare: aliquid aliquando autem cohiberi dicitur: & communitates arbitrã- tur esse differentes. Ita nempe etiam mixtum atq; implicitum a uobis in- telligentia percipi non potest: alia uero omnia: quæ particulatim digerun tur non per uictum modo uerum etiam per chirurgian: & pharmacian: quæcunq; aberrarint nimium forte didiceritis si hæc persuadere non pos sunt: sed iam plura loqui desinam: quando quidem ad introducendum in medicina rudes hæc satis multa esse arbitror.

ΤΕΛΟΣ

Impressum Brixiæ per Iacobum Britan nicum die. xviii. Iunii. M. cccclxxxviii.

Registrum orationum Francisci philelfi & aliorum operum in hoc uolumine contentorum
a b c d e f g h i K l m n o p q r ſ t u x y z
omnes sunt quaterni

171

